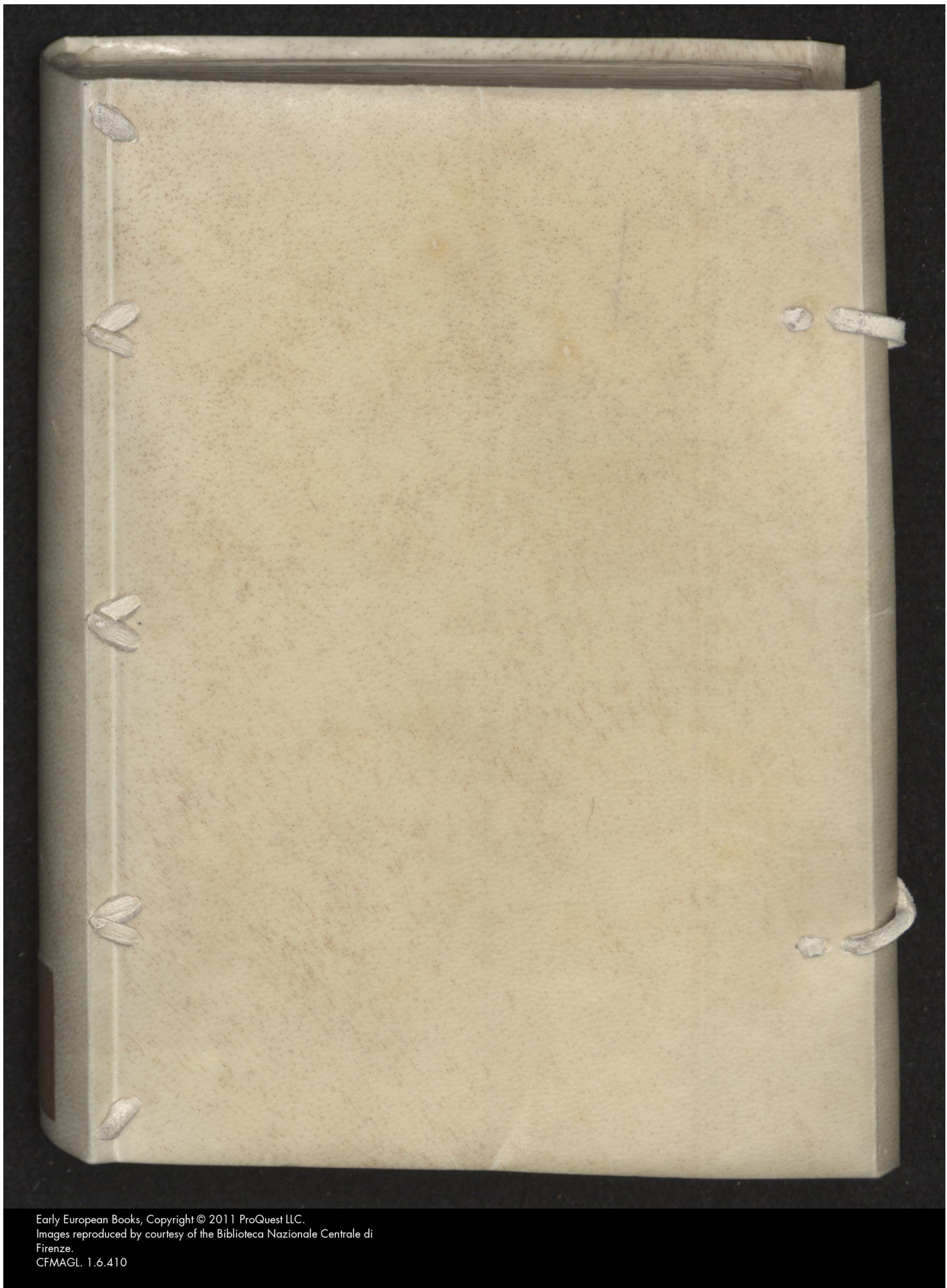
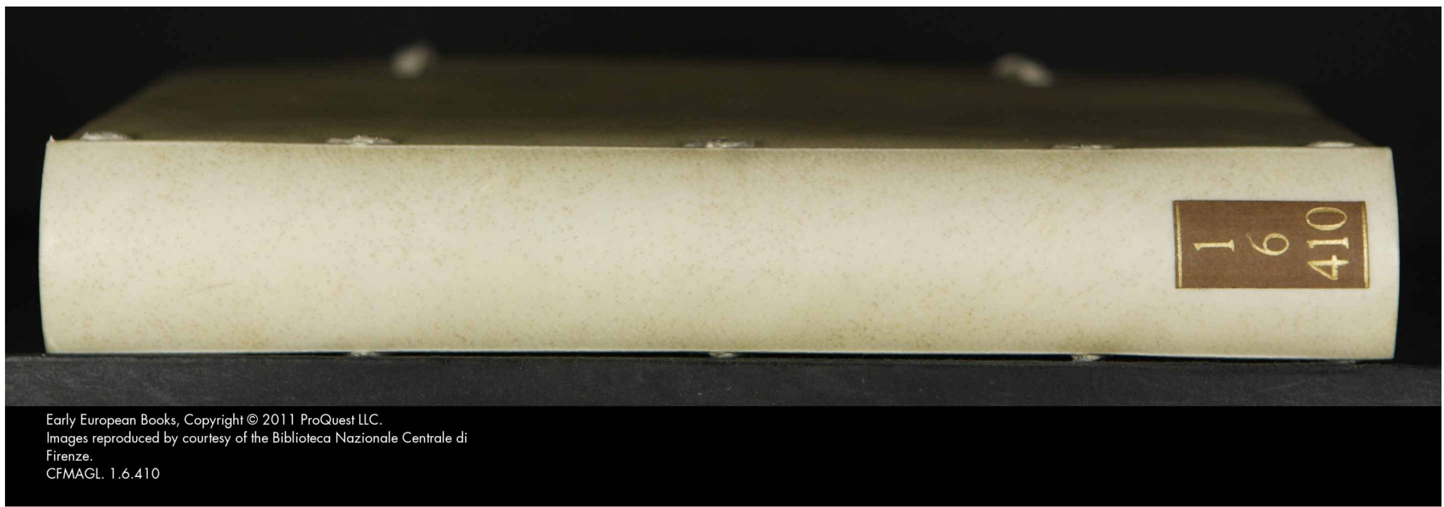

1
6
410

MARII NIZOLII BRIXELLENSIS

DE VERIS PRINCIPIIS ET VERA RATIONE PHILOSOPHANDI CONTRA PSEVDOPHILOSOPHOS, LIBRI IIII.

In quibus statuuntur fermè omnia uera uerarum artium et scientiarum principia, refutatis et reiectis prope omnibus Dialecticorum et Metaphysicorum principijs falsis: et præterea refelluntur ferè omnes Marci Antonij Maioragij obiectationes contra eundem Nizolium, usq; in hunc diem editæ.

Cum duobus Indicibus, altero Capitum singulorum librorum, altero rerum omnium insigniorum, quæ in toto hoc opere continentur.

PARMAE
Apud Septimum Viottum.
1553.

ILLVSTRISS. ET EXCELLENTISS.

FRATRIBVS FARNESIIS, ALEXANDRO S. R. E. Cardinali digniss. et OCTAVIO Parmensium Placentinorumque Duci Secundo, Dominis suis, Marius Nizolius Brixellensis S P D.

IHIL neque uobis Illustrissimi et Excellentissimi Fratres Farnesij, neque cuiquam alteri mirum uideatur, si ego cum librum hunc meum, de ueris principijs et uera ratione philosophandi cõtra Pseudophilosophos essem editurus, non uni eum tantummodo, ut plerique faciunt, nec mediocri cuipiam aut imperito homini, sed duobus atque etiam pluribus si fieri potuisset, ijsque maximis doctissimisque uiris committendum commendandumque putaui. Non enim ad id agendum motus fui parua aliqua aut leui de causa, sed iustissima grauissimaque ratione: nam cum scriberem contra falsos Philosophos pro uera Philosophia, hoc est, contra multitudinem hominum nõ solum penè innumerabilem sed etiam obstinatissimam atque in disputando inuictam, non quidem ueris rationibus et argumentis, sed magnis clamoribus et fallacijs, existimaui ad obsistendum tam numerosæ, tamque procaci turbæ, non unum tantum nec qualêcunque

hominem, ſed plures ſimul et eos eruditiſsimos potentiſsimosq; Principes, quales Vos eſtis, patronos mihi et defenſores eſſe adoptãdos, ut potè à quibus ſcripta noſtra et propter ſingularem eruditionem facile intelligi, et propter ſummam poteſtatem fortiter defendi poſſent. Itaq; Vos potiſsimum duos delegi ex omni numero non modo literatiſsimorum uirorum, ſed etiam maximorum Heroum, quibus meos hos labores ac uigilias, tot imperitorum atq; inuidorum hominum calumnijs obnoxias tanquam Numinibus et Dijs quibuſdam terreſtribus dedicatas conſecrataſq; eſſe uolui: nihil neq; timens neq; dubitans, ne aut propter ignorationem et inſcientiam, res eas, quas tracto, intelligere non poſſetis, aut propter imbecillitatem uirium ad ea quæ intelligeretis tuẽda non eſſetis idonei. Quamobrem Vos etiam atq; etiam oro et obſecro Principes benigniſsimi atq; optimi, quãdo iam à nobis ueræ Philoſophiæ patroni eſtis conſtituti, ut pro ſolita humanitate ac benignitate ueſtra, ne recuſetis, ſed libenter ſuſcipiatis patrocinium ac defenſionem, primo Philoſophiæ ipſius, quæ à nobis in toto hoc libro calamis atq; atramento defenſa et à falſitate uindicata, nunc etiam à Vobis extra librum uiua uoce atq; oratione defendi poſtulat: deinde meam ipſius, qui ueſtræ præſtantiſsimæ uirtuti, illuſtriſsimæq; domui, cum ſemper antea fui, tum nunc maxime ſum addictiſsimus,

deditißimusq́; , postea quàm accersitus in hanc urbem uestram publice magno cum honore ac præmio literas græcas et latinas docere , et sub iustißimo imperio clementißimaq́; ditione uestra felix uiuere cœpi. Postremo etiam libri huius mei Vobis consecrati, qui natus et editus est sub fortißimo et ualidißimo Farnesiorum imperio, et eo potißimum tempore, cum hæc fidelißima et deuotißima urbs uestra Parma à Pontificijs et Cæsareis exercitibus grauißime obsidebatur . Nam dum Vos quotidie extra muros et portas urbis acerrime ac strenuißime pugnando, hostes uestros à mœnibus urbis uestræ procul arcebatis, ego interea intra urbem et in cubiculo aliud quasi bellum gerebam contra Pseudophilosophos, et eos non segniter, ut opinor, nec iniuste deijciebam de possesione Philosophiæ ac sapientiæ, quam per annos, ut arbitror, plus mille et sexcẽtos iniquißime occupatam tenuerant. Qua quidem in re quantum laboris exhauserim , et quantum uigiliarum sustinuerim, non facile uerbis possem explicare , sed tamen Dijs bene fauentibus, non frustra, ut spero, laboraui. Nam quemadmodum Vos tandem aliquando liberata urbe uestra, simul et de hostibus uestris gloriosam retulistis uictoriam , et Parmenses uestros diuino quodam affecistis beneficio , sic ego quoq́; uindicata à Pseudophilosophorum quasi tyrannide Philosophia , simul et

non ignobile, ut puto, facinus fecisse, et de sapientiæ studiosis non pessime, ut spero, meritus existimabor. Quod si hæc omnia quæ diximus, uobis ac fidei uestræ commissa, hoc est, et Philosophiam, quæ uestram implorat opem, et nos ipsos uobis addictissimos deditissimosq́;, et librum nostrum, uel potius iam uestrum, quia uobis cōsecratus est, tueri ac defendere non recusabitis: et si præterea quandoq; cum per grauissimas occupationes uestras uobis licebit, non grauabimini paulisper attente legere disputationes has nostras pro uera Philosophia cōtra Pseudophilosophos, atq; ita legendis scriptis nostris Philosophiæ operam dare, et quasi nobiscum unà philosophari, non quidem paucis, ut Neoptolemus ille apud Ennium inquit, sed potius ut Platoni placet, multis. Si inquam hæc omnia studiose facietis, ut certe facietis, scitote Vos ex eis has omnes siue laudes, siue utilitates, siue uoluptates consecuturos. Ex defensione ueritatis à falsitate, ut quemadmodū nunc ab omnibus iure prædicamini, tanquam et hostium uestrorum ultores, et ciuitatum obsessarum liberatores, sic etiam in posterum tanquam et falsitatis pseudophilosophicæ oppugnatores, et ueræ Philosophiæ ueræq́; sapiētiæ assertores merito celebremini. Ex lectione scriptorum nostrorum ut perdiscatis quibus rationibus et argumentis ea omnia quæ fidei uestræ commissa sunt tueri, ac defendere possitis,

atque omnino quomodo respondendum sit omnibus, qui ueram Philosophiam uobis præsentibus atque audientibus oppugnare audebunt. Ex utroque uero, hoc est, tam ex defendenda ueritate, quàm ex philosophando multis ut dixi, ut quod alijs multis et præclaris actionibus uestris iã antea sæpenumero declarastis, id etiã hac in re cõfirmetis esse uerissimũ, nempe ut recte scribit Plato in libris de Republica, Beatas tum fore Respublicas, cum aut Philosophi regnarent, aut Reges philosopharentur. Est enim uere beata nunc et felix hæc ciuitas uestra Parma, quod Vos tam sapientes, tam benignos, tam clementes, tam iustos, tam denique omni uirtute præditos sortita est Principes et dominos, uel ut rectius loquar, parentes ac patronos. Qui non metu, non auaritia, non crudelitate, nõ iniurijs, sed beneuolentia, liberalitate, clementia, iustitia populos uobis subiectos regere ac gubernare didicistis. Et Vos uicissim fortunatissimos felicissimosque Principes, quibus contigit subiectam uobis habere Ciuitatem tam uestri amantissimam, tam fidelissimam, tam deuotissimam, et planè tam uobiscum omnibus officijs ac studijs certantem, ut ualde dubium sit, uosne feliciores sitis, qui talem gubernetis ciuitatem, an illa fortunatior, quæ à talibus Principibus regatur.

Væcunq; à M. Antonio Maioragio in totis duobus suis libellis bene loquacibus et longis, quos usq; in hunc diem in me edidit, fuere scripta aut alio quouis modo dicta, Lectores ueritatis amantissimi, ijs ego nunc omnibus partim ad uitam et mores, partim ad doctrinam et eruditionem pertinentibus, his duabus et breuibus paginis respondere constitui. Non enim libet mihi aduersus hominem omnium, qui aut nunc sunt aut unquam fuerunt, maledicentissimum scribenti, totidem uerbis, conuitia, et maledicta retorquere, ne quod uulgo dici solet, maximũ et pestilẽtissimum contra me scorpionem et crabronem excitans, negotium mihi ipse faciam, et nullũ unquã nec contendẽdi nec altercãdi finem reperiam. Ergo quæ Maioragius de Grammatica, de Dialectica, de Rhetorica, de Philosophia, et de alijs quibuscunq; rebus ad doctrinam et eruditionem pertinentibus contra me scripsit, his omnibus, ne singula recensere cogar, semel respondeo, ut dictum disputatum probatũq; est à nobis in quatuor hisce uoluminibus de ueris principijs et uera ratione philosophandi. Quibus si quando aut Maioragius ipse, qui licet de magnis et obscuris Philosophiæ rebus loqui conetur, tamen uere est ἄσοφος, et tantum scit de Philosophia, quantum asinus de Musica, uel Octauianus Ferrarius, qui Maioragio de philosophia scribenti omnia suppeditat, et tanquam non infanti, sed uiro uere edentulo quasi præmansum in os cibum inserit, aut alius quispiam è maximo Pseudophilosophorum numero recte unquam poterit respondere, et defendere secundas substantias, secundas intentiones, genera, et species dialecticas, uniuersalia realia, prædicabilia, uniuoca, æquiuoca, abstractiones, demonstrationes, scientias, sapientias, et deniq; Dialecticam Metaphysicamq; ipsam, cæteraq; huiusmodi Dialecticorũ et Metaphysicorum barbara et monstrosa figmenta, à nobis in toto hoc opere refutata et explosa: si quis inquam unquam hæc omnia aut aliquod unum horum recte poterit defendere, nihil causæ dicimus neq; recusamus, quin illi et sint et habeantur quãlibet magni Dialectici, magni Metaphysici, magni Philosophi, magni docti, magni sapientes. Nos uero contra et simus et prædicemur ab omnibus planè imperiti et ignari non solum Dialecticæ, Metaphysicæ et Philosophiæ, sed etiam Grammaticæ, Rhetoricæ, omnium bonarum artiũ et scientiarum, et deniq; prorsus ἀμαθεῖς ἄσοφοι. Atq; hæc omnia nos et Maioragio et Ferrario et alijs omnibus Pseudophilosophis, qui contra nostrã qualẽcunq; doctrinam et eruditionem aliquid secus aut locuti sunt aut loquũtur, breuiter responsa uolumus. Quæ uero idem Maioragius non solũ calamis

et chartis uenenatißimis, ſed etiã putrido et fœtenti illo ore ſuo contra uitam et mores noſtros uſq; in hunc diem deblaterauit et deblaterat, ijs quoq; nihil aliud reſpondeo, niſi quantum in noſtris utriuſq; libellis ſcriptum eſt. Ex eis enim tanquã ex certißimis et locupletißimis teſtibus nõ ſolum de doctrina ſed etiam de moribus noſtris iudicium fieri uolo: et prætereà ex eo, quod ille prior nulla dum à me laceßitus iniuria, ſed tantũ ut amicus ab amico, iunior à ſeniore admonitus de quibuſdam erratis ſuis, ſtatim nulla nec amicitiæ nec ætatis ratione habita contra me ſcripſit Apologiam quandã omnibus cõuitijs et maledictis refertã. Ex ijs inquã rurſus uolo iudicari de uita et moribus utriuſq; noſtrũ, et qui prior alterũ uere læſerit, is omniũ, quæ inter nos orta ſunt, odiorum ac ſimultatũ culpã ſuſtineat. Quod autem et ille et alij quidã magni Pſeudophiloſophi clamitant et tantum non uociferantur, magnum quoddam et inauditum ſcelus à nobis admitti, quod Philoſophiã ab Ariſtotele propè duobus ante millibus annorũ bene cõſtitutã et fundatã et à tot tantiſq; uiris doctißimis per tot ſecula receptã et approbatã, nunc demũ homunculi ignobiles ac obſcuri, ac ne matellã quidẽ illis porrigere digni, in dubiũ reuocare, perturbare peuertere audeamus, nec pertimeſcamus reprehẽdere Platonẽ, Ariſtotelẽ, Galenũ, Porphyrium, omnes Interpretes Ariſtotelis Græcos, Latinos, Arabas et totã penè antiquitatẽ: Idq; rationibus, ut ipſi per cõtẽptũ appellant, grãmaticalibus, rhetoricalibus, uulgaribus et uanis, et deniq; quod indignißimũ arbitrantur, ſine ullo pudore aut reuerentia antiquitatis: his quoq; omnibus breuiter reſpondeo, Philoſophiã ab Ariſtotele fundatã ſuper generibus et ſpeciebus dialecticis, et ſecundis ſubſtantijs et uniuerſalibus realibus, quæ omnia à nobis in toto hoc opere noſtro falſa fuerunt demõſtrata, nõ poſſe nõ eſſe falſam. Et qui Philoſophiã Ariſt. defendere uoluerit nõ peßime eſſe fundatã, eũ ante omnia neceſſe habiturũ defendere uniuerſalia realia, quibus nõ ſtantibus, nihil eorũ, quæ ſupra diximus, ſtare poteſt. Multitudo uero eorũ qui iſtã Philoſophiã per tot ſecula receperũt et approbauerũt, nõ ullũ ueritatis philoſophiæ argumentũ eſt, ſed multitudinis imperitorũ et diuturnitatis imperitiæ eorum. Oportet enim nõ philoſophiã ex hominũ multitudine et diuturnitate, ſed hominũ multitudinẽ et diuturnitatẽ ex philoſophiæ ueritate æſtimari ac iudicari. De rationibus autẽ noſtris et de antiquis uiris, et de reuerẽtia in illis reprehẽdendis ſeruanda, breuiter quoq; hoc reſpõdeo, ſi antiqui illi tanquã falſißima et abſurdißima dicẽtes, rectè à nobis fuerũt reprehenſi, et ſi rationes noſtræ ita ut ſunt grãmaticales, rhetoricales, uulgares et uanæ multo ſunt meliores et firmiores quàm logicales, metaphyſicales, mõſtroſæ et barbaræ, nullo pacto nos, quãuis humiles et abiectos, ob antiquorũ reprehenſionem, etiam quãlibet inuerecundiuſculam eſſe uituperandos.

Index Capitum totius operis.

PRIMI LIBRI.

SECVNDI LIBRI.

vi

FINIS.

MARII NIZOLII BRIXELLENSIS

DE VERIS PRINCIPIIS, ET VERA ratione philosophandi, contra Pseudophilosophos, et simul de falsis eorũ principijs.

LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

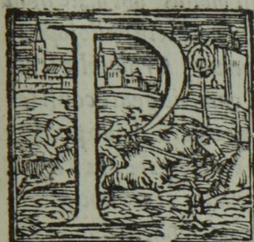
QVONIAM principium est, ut recte inquit Caius Iurisconsultus, cuiusq; rei potißima pars, ut autem Plato scribit, et uetus prouerbium confirmat, dimidium totius: neq; solum dimidium, sed etiam plus dimidio, ut testatur Aristoteles: atq; adeo quoq;, ut quidam affirmare non dubitauerunt, ipsum solidum totum. Idcirco cum in omnibus alijs rebus agendis, tum maxime in philosophando et ueritate rerum inuestiganda, diligentißime considerandum est, quæ et qualia principia statuantur: principijs enim quasi fundamentis quibusdam recte constitutis cætera omnia, quæ superstruuntur, firma permanere et perpetuo durare possunt. Contra uero si principia nõ recte statuas, quicquid superponitur, tanquam ædificium male fundatum deficientibus aliquando fundamentis, in terram concidat necesse est. Id quod cum ex alijs quamplurimis rebus, quæ quotidie accidunt, uerum esse licet intelligere, tum maxime ex ijs, quæ tradita fuerunt à Pseudophilosophis, hoc est, à Dialecticis siue Logicis et Metaphysicis, ut uocant, cæterisq; Philosophastris: quorum principia usq; adeo falsa sunt et inania, et super eis tanta moles errorum congesta, ut neq; hæc neq; illa amplius iam stare poßint: et quod tandiu steterunt tot iam præteritis seculis, id ipsis contigerit, non sua ipsorum firmitate et stabilitate, sed partim temporum ruditate, partim hominum ignorantia: qui quæ à quibusdam antiquis et Græcis Scriptoribus, ne dicam nugatoribus, inuenerunt tradita et literis consignata, ea omnia prorsus temere et sine ulla consideratione receperunt, receptaq; approbauerunt: perinde ac si essent

oracula quædam delphica, aut arcana diuinitus reuelata, quæ nullo pacto falsa esse possent. Neq; hoc contenti fuerunt, sed etiam, si dijs placet, imposuerunt illis nomen partim organi et instrumenti, partim artis et scientiæ: existimantes inter alia plusquam falsissima, neminem ad perfectam ueritatis cognitionem ullo pacto peruenire posse, nisi qui primo per Dialecticam siue Logicam Aristotelis, tanquam per ianuam ingrediens: deinde per Physicam et Metaphysicam eiusdem quasi per scalas ascendens, tandem quandoq; ad supremum euaderet sapientiæ fastigium. Quæ omnia nos in toto hoc opere usq; adeo falsa et à ueritate aliena esse sumus ostensuri, ut contra potius, qui per omnia in ueritate inuestiganda, sequatur præcepta Pseudophilosophorum, et Aristoteli soli eiusq; doctrinæ in philosophando sit addictus, is nunquam nec recte philosophari, nec perfecte ueritatem inuenire possit. Id quod ego et lōga iam librorum Aristotelis lectione, et diuturna cum Philosophastris disputatione doctus, pro certo comperi, nullam aliam ob causam euenire, nisi propter falsitatem et uanitatem principiorum scientiæ illius. Nec mirum, quis enim falsitate duce ad ueritatem perueniat? Sed de falsitate eorum, quæ super istis principijs tanquam super fundamentis fuerunt extructa, et multo quam principia ipsa, magis falsa magisq; absurda sunt, postea disputaturi sumus aliquando, si uita longior suppetet, et ea omnia ualidissimis argumentis rationibusq; euersuri. Nunc miserati conditionem ac sortem infeliciū Adolescentum, qui falsa opinione decepti, in peruersissima illa studiorum Philosophicorū institutione, non modo tantum pecuniarum, tantum laborum, tantum uigiliarum, sed quod etiā peius est, potiorem ætatis partem et meliores annos in perdiscendis Dialecticorum et Metaphysicorum nugis inaniter consumunt: decreuimus quàm uerissime et quàm breuissime poterimus de ueris simul et falsis Philosophiæ principijs scribere: et in fine etiam aliquid de uera philosophandi ratione, deq; corrigendis et instaurandis Philosophiæ studijs addere, et in hac parte studiosis Philosophiæ candidatis, quantum facultas nostra tulerit, prodesse. Sed quoniam principia non modo Dialecticorum, sed etiam Metaphysicorum, quæ Dialecticis sunt quàm simillima, quamuis falsissima, tamen propter errorem humanum tot iam seculis confirmatum, non solum ab ipsismet Dialecticis et Metaphysicis, sed etiam, ut uideo, penè ab omnibus putātur esse ita uera firmaq;, ut contra ea dicere ac disputare omnino fas nō sit: idcirco existimaui necessario mihi faciendum esse, ut inter confirmationem nostrorum, simul etiam occurreremus huic falsæ opinioni erroriq; communi: et breuiter ostenderemus dictum illud, quod à Dialecticis et cæteris Pseudophilosophis, identidem usurpari solet, contra negantes principia non esse

diſputandum: non de principijs illorum, ſed de principijs ueritatis eſſe intelligendum. Principia enim Pſeudophiloſophorum maxima ex parte principijs ueritatis ſunt contraria, et cum eis ex diametro, ut dicitur, tanquam ignis cum aqua pugnant. Quod ut ſtatim uerum eſſe apparere incipiat, in primis duobus Capitibus generaliter et ſummatim exponemus principia utriuſq; partis, hoc eſt, quænam ſint principia ueritatis, et quæ Pſeudophiloſophorum: ut antequam docere ac diſputare aggrediamur, omnes intelligant, et quibus quaſi armis Aduerſarios noſtros oppugnaturi, et quænam illorum principia potiſsimum euerſuri ſumus. Deinde in ſequentibus capitibus quaſi ab alio quodam principio orſi, rurſus utraq; particulatim et ſingillatim proponentes, et propoſitis rationes argumentaq; ſubijcientes, ſimul et noſtra uera, et illa Aduerſariorum falſa eſſe demonſtrabimus. Per ea autem quæ noſtra dicimus potiſsimum intelligimus ea, quæ in Grammatica et Rhetorica traduntur, quæ demonſtraturi ſumus non ſolum eſſe uera, ſed etiam utilia et neceſſaria, et ad has ipſas, in quibus traduntur, artes pertinentia: per illa uero Aduerſariorũ præcipue intelligi uolumus Dialecticam et Metaphyſicam, in quarũ utraq; quæ continentur, maxima ex parte probare intendimus eſſe aut falſa, aut ſi non falſa, ſed uera ſint, tamen non utilia, ſed inutilia: et ſi etiam utilia concedantur, tamen non neceſſaria, ſed ſuperuacua: et ſi poſtremo quoq; neceſſaria condonentur, tamen talia, quæ nec ad Dialecticam, nec ad Metaphyſicam, ſed aut ad Grammaticam, aut ad Rhetoricam, aut ad aliam quampiam artem, cuius propria ſint, pertinere conuincantur. Poſtremo uero quoniam pleriq; adduci non poſſunt, ut credant, Porphyrium, et ante Porphyrium Ariſtotelem, et unà cũ Ariſtotele tot Interpretes Græcos, Latinos, et Arabas tantopere in conſtituendis Dialecticæ et Metaphyſicæ principijs erraſſe: Idcirco in ultima parte operis etiam uidebimus, his omnibus eorumq; libris ac ſcriptis, quantum fidei atq; authoritatis ſit tribuendum. Nam cum in ſuperioribus partibus detecta fuerint, et demonſtrata tot ac tam fœdiſsima, non modo Interpretum, ſed etiam Ariſtotelis ipſius errata, nemo opinor tam erit cæcus ut non uideat, tam obſtinatus ut non fateatur, tantam doctrinæ falſitatem, nulla alia ex cauſa natam, niſi ex falſitate principiorum illius: et tãtum fidei tantumq; authoritatis, tam falſæ tãq; mendacis diſciplinæ Authoribus, non niſi ab imperitiſsimis, et immeritiſsimo fuiſſe tributum. Quæ omnia niſi quemadmodum nunc dico, ſic etiam in ſequentibus uera eſſe probabo hoc eſt, niſi primum oſtendam longe ueriorem ac iuſtiorem mihi cauſam dicendi ac diſputandi contra Dialecticos, Metaphyſicos, cæteroſq; Pſeudophiloſophos fuiſſe, quàm Ioanni Pico Mirandulæ cõponendi duodecim illa aduerſus

Astrologos diuinatores præclara uolumina, euertendiq; totam Astrologiam uaticinatoriam: qua nihil neq; magis falsum, neq; magis uanum excogitari potest, præter magnam quandam Dialecticæ et Metaphysicæ partem. Et nisi patefaciam quicunq; de hoc Aristotele, quem nunc habemus, et de magna librorum illius parte, ab hinc mille annorum et amplius iudicium fecerunt, et eum tot ac tantis laudibus sine ulla exceptione in cælum tulerunt: omnes prorsus defecisse recto iudicio, et fuisse homines parum eruditos, ne dicam rudes et indoctos. Et postremo nisi omnibus modo non prorsus imperitis et omni ratione carentibus constare faciam, propter dialecticas et metaphysicas traditiones, magna ex parte supra quam dici potest, monstrose falsas, et plusquam temere creditas, in plerisq; Philosophastris usq; adeo peruersum ac penè corruptum fuisse totum naturalem hominis sensum: ut nihil omnino postea recte sentire potuisse, et omni prorsus humano iudicio caruisse uideantur. Nisi inquam hæc omnia, quæ dixi, luce clarius uera esse probauero ijs, qui cupiũt et possunt intelligere ueritatem, nihil causæ dico neq; recuso, quin me omnes docti, et qui nunc sunt, et qui posthac futuri sunt: atq; adeo quin omnis posteritas penitus insaniuisse, et omni prorsus sensu ac iudicio captũ fuisse dicat. Sed iam omisso longiore procemio, incipiemus ostendere ac persoluere, quæ polliciti sumus, et à principijs nostris, ut propositum est, ordiemur. Si prius tamen orauerimus Lectores, ut nobis ignoscant, nec uitio uertant, si quando inter refutandum barbaros, barbaris aut parum latinis uocabulis utemur. qualia sunt exempli gratia, ens, essentia, essentialis, entitas, quiditas, accidentalis, potentialis, potentialitas, prædicare, prædicatum, prædicamentũ, prædicamentalis, uniuocum, æquiuocum, uniuocum uniuocans, uniuocum uniuocatum, æquiuocum æquiuocans, æquiuocum æquiuocatum, realis, substantialis, intentionalis, principale, principaliter, secundario, Metaphysica metaphysicalis, Logica, logicalis, mentalis, sermocinalis, orationalis, logice, metaphysice, realiter, intentionaliter, consequenter, infinitare, uniuersalizare, et alia quamplurima huiusmodi plusquam barbara, à Pseudophilosophis prorsus inaniter inuenta, et temere in Philosophiam introducta. Sicq; omnes, qui hæc nostra lecturi sunt, oramus, ne offendantur interdum legentes ista et alia similia uocabula, cum ad refutandum barbaros, necesse sit barbaris interdum uerbis uti, et cum balbis, ut dicitur, balbe loqui: quo melius clariusq; et ipsi nos intelligant, et nos cum ab ipsis, tũ etiam ab alijs facilius intelligi ualeamus, aliter enim refutari non possunt.

Summatim quænã sint principia generalia ueritatis inuestigandæ recteq; philosophandi. Cap. Primum.

RINCIPIA generalia ueritatis inuestigandæ recteq; philosophandi, hoc quidem tempore atq; in his regionibus, in summa, ut nos arbitramur, cum multa alia sunt, quæ prætermittimus, quia sunt leuiora: tum hæc in primis, quæ nunc exponere incipiemus, si prius breuiter admonuerimus Lectores, per principia ueritatis nihil aliud à nobis intelligi, nisi præcepta quædam, siue dogmata, siue documenta, siue monita, siue quomodocũq; aliter appellare placet, ad recte philosophandum ueritatemq; inuestigandam pertinentia. et planè contraria illis, quæ à Pseudophilosophis intelliguntur, cum identidem inter disputandum clamitant, Contra negantes principia non esse disputandum: hoc est, ut ipsi dicere uolunt, contra negantes principia Aristotelis et sua ipsorum, exempli gratia: Illi ad discernendum omnibus in rebus uerum à falso, et ad omnẽ artem scientiamq; percipiendam, et omnino ad perfectam philosophiam perfectamq; sapientiam consequendam, putant in primis necessariam esse Dialecticam, deinde Metaphysicam, postremo totam Aristotelis doctrinam, eam quæ nunc in libris Aristoteli inscriptis legitur, et in publicis priuatisq; Gymnasijs ferè ubiq; traditur. Hæc inquam omnia illi percallere et credere et maxime persuasa habere, putant esse primum et generalißimum recte philosophandi fundamentum. At nos contra non modo negamus hæc omnia esse uera, sed insuper etiam illud addimus: ad facienda ea omnia, quæ illi dicunt, magis damnosas et noxias esse Dialecticam et Metaphysicam, quàm utiles et necessarias, ut infra probaturi sumus. Quod autem pertinet ad totam doctrinam Aristotelis, planè dicimus et affirmamus propè totum contrarium eius, quod scribit Abenrhois Arabs in præfatione super libris Physicorum Aristotelis: ille enim eo in loco asserit et affirmat, in scriptis Aristotelicis, per annos mille et quingentos, nullum unquam errorem alicuius momenti fuisse inuentum, ex quo putat illum digniorem esse qui diuinus quàm qui humanus appelletur. Nos uero contra ex altera parte tametsi non diffitemur quamplurima ab Aristotele, et uera et præclara monumentis literarum fuisse prodita, ut in Ethicis, Politicis, Oeconomicis, in libris de Animalibus, in Rhetoricis, atq; etiam in multis rerum naturalium libris: tamen affirmamus et contendimus non multo pauciora uel falsa, uel inutilia, uel etiam ridi-

cula ab eodem ſcripta reperiri, ut in maiori parte librorum Naturalium, ac penè in totis Dialecticis, et non paucißimis Metaphyſicis: ut quod à quibuſdam quaſi tritum iam uetuſtate prouerbium dici ſolet, id de Ariſtotele et eius ſcriptis iure optimo dici poſſe uideatur, Vbi bene nihil melius, ubi male nihil peius. Atq; ideo inter cætera, de quibus admonituri ſumus recte philoſophari cupientes, hoc quoq; uel in primis monitum eſſe uolumus, Ariſtotelis ſcripta quidem frequenter legenda eſſe atq; uerſanda, ſed cum diligenti conſideratione atq; iudicio, ne non tam proſint legentibus, quæ uere ab illo prodita ſunt, quàm quæ idem falſa ſcripſit, temere credita atq; approbata obſint. Sed nihil eorum, quæ hucuſq; diximus, aut poſthac dicemus in toto hoc opere, credi nobis uolumus, niſi ea ualidißimis ac certißimis rationibus argumētiſq; infra probauerimus eſſe uera. Ergo his præmonitis, ut ad propoſitū noſtrum redeamus, primum generale principium ueritatis rectèq; philoſophandi, ut nos putamus, eſt cognitio atq; notitia linguarum græcæ et latinæ, in quibus tradita et ſcripta ſunt: cum omnia alia ferè, quæ ſunt ſcitu cognituq; digniſſima: tum maxime ea, quæ ad Philoſophiæ diſciplinam pertinent, præſertim Ariſtotelicæ. His enim duabus linguis, uel prorſus ignoratis, uel non recte perceptis, nemo quiſquam hoc tempore recte philoſophari, aut de maiore ulla re iudicium ferre poteſt: nam cum penè omnes nunc et in publicis gymnaſijs, et ubiq; ſequantur Philoſophiam Ariſtotelis græcam, et eam non græco, ſed latino ſermone utentes communiter exerceant: neceſſe eſt, quicunq; has linguas uel prorſus ignoret uel certe nō bene didicerit, eundem nec ſcripta Ariſtotelis græca perfecte intelligere, nec ſi intelligeret, latinis proprijſq; uerbis recte eloqui poſſe. Atq; hanc ob cauſam ſupra in principio capitis huius addidi, hoc quidem tempore atq; in his regionibus. Nam in Græcia quondam nō ita erat opus admonitione huius principij, et aliorum quorundam ſequentium, cum omnes uulgo græce loquerentur, et Philoſophiæ ſtudia non ita eſſent corrupta. Nec eſt quod quiſquam ſperet tranſlationibus Græcorum authorum legendis, et qualicunq; ſermone latino utendo, ſe principij huius neceßitatem uitaturum: nam quod ad tranſlationes attinet, hæ ſunt partim ita fœdæ et incultæ, ut ab homine docto non ſine magna nauſea atq; faſtidio legi queant: quales ſunt uetuſtiores illæ, [partim] magis latinæ quidem et cultæ, ſed tamen tales, ut quamplurimis in locis ſententiam Ariſtotelis non plene interpretentur: ut illæ Argyropyli Byzantij, et Petri Alcyonij: Propterea quod in ſcriptis græcis plurima ſunt, quæ nequaquam ſequuntur uertentes ex græco in latinum, aut aliam quamuis linguam, ut articuli Græcorum, quibus caret ſermo latinus, et multæ aliæ uoces, quarum ſignificationes et poteſtates perfecte,

transferri posse non uidentur. Quod autem dixi, non qualicunq; sermone latino utendo, hoc significare uolui, non quamuis improprio, corrupto, et barbaro, qualis est ille, quo usi sunt penè omnes Aristotelis Interpretes tam Latini, ut Albertus, Thomas, Scotus, quàm Arabes, ut Abenrhois, et Auicena, et alij complures, eo modo quo apud nos leguntur translati: qui omnes non solummodo Græcam linguam prorsus ignorauerunt, sed etiam sua, hoc est, Latina et Arabica uix uidentur fuisse tincti. Hos enim omnes si quis aut perfecte Aristotelem intelligere, aut proprie latine loqui, aut omnino recte philosophari potuisse arbitratur, is uehementer dissentit à nobis: et quantum decipiatur, ex innumerabilibus eorum erratis, quæ in toto hoc opere detegentur, liquido apparebit. Quare principium hoc, quod ad cognitionem linguarum græcæ et latinæ pertinet, ad recte philosopandum ante omnia nobis uidetur esse necessarium. Secundum principium ueritatis est, scientia præceptorum et documentorum, quæ in Grammaticis et Rhetoricis traduntur, sine quibus omnis doctrina prorsus est indocta, et omnis eruditio inerudita. Horum enim ignoratione et inscitia, non solum Dialectici et Metaphysici, sed etiam Philosophi summi, tanquam cæci sine duce iter facientes, quotidie et paßim turpißime offendunt, et maxima reconditißimaq; Philosophiæ arcana profeßi, in primis et quàm leuißimis Grammaticæ et Rhetoricæ rudimentis plusquam pueriliter labuntur: ut in toto hoc opere monstraturi sumus, paßim docentes et probantes Grammaticas et Rhetoricas præceptiones ac traditiones, esse multo ueriores Dialecticis et Metaphysicis: et omnino ad ueritatem inuestigandam, recteq; philosophandum, longe utiliorem magisq; necessariam Grammaticæ et Rhetoricæ cognitionem, quàm Dialecticæ et Metaphysicæ. Cuius contrarium hactenus nescio qua humani ingenij peruersitate, ne dicam stoliditate, existimatum fuit penè ab omnibus certatim approbantibus et admirantibus ea, quæ non intelligebant. Atq; ut omnes intelligant hoc quod dico, non sine maximo argumento à me dici, et uero, ut dicitur, uerius esse: iam hinc profiteor me disputaturum contra Dialecticos et Metaphysicos, et reliquos omnes Philosophastros, nullis alijs præceptis neq; loquendi, neq; diuidendi, neq; definiendi, neq; argumentandi instructum ac munitum, nisi ijs, quæ partim à Grammaticis et Rhetoribus didici, partim per me ipsum et probatis authoribus legendis animaduerti. Atq; his tanquam armis non ullis alijs, penè totam Dialecticam, et nõ paruam etiam Metaphysicæ partem euersurum. Quod si recte fiet, ut certe fiet, nemo posthac, ut opinor, erit tam impudens tamq; temerarius, ut dicere audeat, uel Dialecticam esse artem discernendi uerũ à falso, ut Dialectici nugantur, cum ipsamet

metaphysica est scientia probandi princip[ia]

innumerabilibus penè falsitatibus referta sit, et tamen in spatio annorum paulo minus duûm millium, ne unam quidem earum unquam potuerit discernere aut uidere: uel Metaphysicam esse scientiam probandi principia aliarum scientiarum, uel negata, uel dubitata, ut Metaphysici mentiuntur, cum ipsa principium habeat falsißimum, ut ostendemus in capite de falsitate et inanitate eius, et tamen ipsum tueri ac defendere non ualeat, ut apparebit. Quomodo enim obsecro quis discernat aliorum falsa, qui sua ipsius nec discernere nec uidere queat? et quo pacto quæso quisquam tueatur aliena principia, qui ad sua ipsius tuenda non est idoneus? In summa, ut apertius intelligar, inter alia argumenta, quibus sum ostensurus, principia Grammaticorum et Rhetorum longe ueriora esse, quàm Dialecticorum et Metaphysicorum: atq; adeo quibus probare cogitamus Dialecticam et Metaphysicam esse facultates non omnino ueras nec utiles, sed maxima ex parte falsas et inutiles: hoc uel in primis euidentißimum certißimumq; esse uolumus, quod nullis alijs principijs ferè, nisi Grammaticorum et Rhetorum, principia Dialecticorum et Metaphysicorum sumus euersuri. Sed ut redeam unde discesi, dico et affirmo, Grammaticos et Rhetores tam græcos quàm latinos, in primisq; M. Ciceronem, longe melius et uerius et clarius et ad communem omnium intelligentiam accommodatius quàm ullos Dialecticos aut Metaphysicos aut Philosophastros disseruisse ac præcepisse, primum de nomine, et uerbo, cæterisq; simplicibus orationis partibus siue substantiam significent, siue qualitatem, siue quod uis aliud accidens. Deinde de simplicium uocum compositione et constructione, ad propositionem faciendam, siue affirmetur aliquid siue negetur, siue generalis fiat propositio siue particularis, et de propositionum oppositionibus. Tũ autem de diuidendo, de definiendo, et postremo de argumentis et argumentationibus omnibus quæcunq; ad disserendum, siue disputandum, siue dicendum de omnibus rebus in cõtrarias partes necessariæ sint, ut recte philosophaturis ob aliquam earum, quas dixi, rerum, nihil quicquam opus sit Dialecticis aut Metaphysicis præceptionibus: idq; non solum quia sunt uel falsæ, uel multo minus habent perfectionis quàm Grammaticæ et Rhetoricæ, sed etiam insuper quia, ut ante monui, sunt uel inutiles, uel superuacuæ, uel ut ita dicam, impertinentes, quemadmodum docebimus. Sunt autem minus perfectæ et absolutæ, quia cum in rebus quacũq; in arte aut scientia traditis quatuor potissimum requirantur, ut sint ueræ, ut utiles, ut necessariæ, et deniq; ad eam ipsam facultatem, in qua traduntur, pertinentes: in Grammaticis et Rhetoricis rebus hæc omnia reperiuntur obseruata, ut monstrabimus. At in Dialecticis et Metaphysicis maxima ex parte contra. Dialectici enim et Metaphysici

physici

physici de ueritate solum uidentur esse soliciti, quippe qui dicunt Dialecticam esse artem discernendi uerum à falso, et Metaphysicæ finem esse ueritatem, cum tamen in utraq; parte nō omnino uerum dicere, sed in plerisq; mendaces ac falsi esse reperiantur: de ueritate inquam tantummodo soliciti esse apparēt de utilitate uero et de neceßitate et de pertinentia rerum, quas tractant, uel nullam prorsus uel peruersam susceperunt cogitationem: perinde quasi nihil intersit rerum, quæ traduntur, esse non solum falsas, sed etiam non inutiles, nec superuacuas, nec impertinentes. Itaq; multo maxima pars rerum Dialecticarum et Metaphysicarum uitiosæ sunt ac reprehensioni obnoxiæ, quia magnam partem deprehenduntur esse non solum falsæ, sed etiam si non falsæ tamen inutiles, et si non inutiles tamen superuacuæ, et si non superuacuæ tamen impertinentes, ut constabit ex sequentibus. Nec mirum cuipiam uideri debet has, quas dixi, quatuor conditiones in rebus quacunq; in arte et scientia traditis requiri, cum fieri poßit ut huiusmodi res ueræ quidem sint sed tamen inutiles, uel quia sunt tam faciles cognitu per se, et tam in communi omnium sensu positæ, ut nihil utile sit de eis præcepta dare: uel quia studiosis Philosophiæ candidatis, potius obesse quàm prodesse uidentur: aut si non solum ueræ sed etiam utiles exstant, tamen aliquando etiamnum contingit eas esse superuacuas et non necessarias, quia fortaßis in alia arte aut scientia melius et clarius traditæ fuerunt: et postremo si concedantur etiam esse ueræ, utiles, et necessariæ, tamen fieri potest, ut ad eam, in qua traduntur, artem aut scientiam non pertineant, qualia quamplurima sunt in Dialecticis et Metaphysicis, quæ non ad Dialecticos et Metaphysicos spectant, sed ad Grammaticos et Rhetoras, ut ex sequentibus apparebit. Quare non sine magna et iusta causa Grammatici, et Rhetores, et alij doctißimi quiq; uiri has omnes conditiones in rebus, artium, et scientiarum suarum diligenter præstant, Dialectici uero et Metaphysici nequaquam: atq; ideo nos infra identidem reprehensuri sumus eos, ut qui libros, artes, et scientias suas magna ex parte non solum falsis, sed etiam inutilibus, superuacuis, et impertinentibus rebus referserumt, eodemq; tempore etiam admonituri recte philosophari cupientes, ut diligenter caueant, ne quemadmodum Dialectici et Metaphysici, sic ipsi quoq; in rebus non solum falsis sed etiam inutilibus, superuacuis, et impertinentibus uersantes, eadem qua illi reprehensione digni reperiantur. His igitur de causis concludo, recte philosophaturis ob aliquam earum, quas dixi, rerum, non solum nihil opus esse Dialecticis aut Metaphysicis præceptionibus sed etiam contra, eas maxima ex parte esse damnosas et noxias ijs, qui ueritatem rerum peruestigare conantur: et si quid tamen in eis utile reperitur,

id totum multo melius et rectius tradi in libris Grammaticorum et Rhetorum, ut nos infra aperte sumus ostensuri. Atq; ideo inter recte philosophādi principia hoc quoq; non in postremis ponendum existimamus, ne mihi posthac amplius obganiant isti Philosophastri, ut solent, cum reprehenduntur, quod ea quæ dicunt, aut prorsus sunt barbara, aut non satis intelligibilia, aut contra communem omnium loquendi consuetudinem: Respondent enim se non grammatice nec rhetorice dicere, sed dialectice siue logice siue metaphysice loqui. Perinde quasi ueritas rerū melius inuestigetur, et cogitationes humanæ clarius exprimantur barbaris et inusitatis uerbis, quàm consuetis et latinis, et sermone dialectico et metaphysico, quàm grammatico et oratorio. At ego uicißim respondeo, grammatice et rhetorice dicere reuera esse et recte et consuete et ad communem omnium intelligentiam accōmodate uerba facere: dialectice autem siue logice siue metaphysice loqui, nihil aliud esse nisi temere et sine ulla consideratione sermonem habere, uel potius uerba effutire, uel etiā, ut magis recte magisq; proprie loquar, more picarum ac gracculorum importune auribus humanis obstrepere ac garrire: talis enim proprie est sermo atq; locutio Dialecticorum et Metaphysicorum. De Dialecticis et Metaphysicis loquor nostrorum temporum, atq; etiam aliquot superiorum ætatum, qui in publicis studijs profeßi sunt, et adhuc profitentur: apud quos, non qui magis uerum dicunt et magis moderate disputant, sed qui magis contenta uoce clamant, et magis barbare magisq; rustice loquuntur, ij sine ulla controuersia habentur doctiores et planè meliores Dialectici ac Metaphysici. Tantū enim abest apud istos ut nescire Grammaticam, et quamuis spurce loqui uitio detur, ut contra potius nonnulli multum de eo gloriari ac sibi placere soleant: sed de istorum imperitia ac peruersa opinione iam satis. Tertium generale ueritatis principium est, multa et aßidua lectio probatißimorum quoruncunq; Authorum tam Græcorum quàm Latinorum, et intelligentia cōmunis usus loquendi tum eorum tum etiam populi: quem penes arbitrium est et ius et norma loquendi, ut rectißime inquit Horatius in Arte poetica. Talibus enim monumentis continenter legendis et eisdem recte intelligendis, nec populi ac uulgarium loquendi consuetudine ignorata, nescio quomodo repletur pectus et animus Lectoris ingenti quadam uerborum lectißimorum copia, rerumq; grauißimarum uarietate, quæ simul iuncta ac copulata cum præceptis Grāmaticorum et Rhetorum, et utrisq; his simul aßidue disserendo ac disputando exercendis, tanta exoritur bene dicendi et ueritatem inuestigandi facultas, ut aut nulla aut sola hæc sit recta uia perueniendi ad ueram sapientiam ueramq; eloquentiam, atq; ut hæc omnia magis proprio uerbo exprimam, ad perfectam

Philosophiam perfectamq; Oratoriam. Quod si quis forte non multis, neq; probatis ueterum scriptis lectitandis iisdemq; non recte intelligendis et uulgi sermone contemnendo, solis uel Grammaticæ uel Rhetoricæ uel etiam Dialecticæ præceptis innixus et confisus, putat sese recte philosophari posse, is tota, ut aiunt, errat uia, nec scit quid petat aut quid agat: præsertimq; si his ipsis præceptis aßidue discendis, nullam præterea exercitationem meditationemq; adhibeat, seq; totam uitam nihil aliud agendo (ut recte inquit Aulus Gellius) tanquam apud sireneos scopulos consenescere patiatur. Quare et hoc principium cæteris, quæ supra diximus, fuit addendum, ne quemadmodũ antehac sic etiam posthac studiosi Philosophiæ decipiantur: existimantes sufficere ac satis esse ad recte philosophandum, si Aristotelis et omnium illius Interpretum scripta diligenter lectitarint, et illorum loquendi morem accurate perdidicerint: cæteros uero Authores tam græcos quàm latinos contẽpserint ac pro nihilo duxerint, et quid quomodoúe alij Scriptores et cõmuniter omnes loquantur, nihil curarint: perinde quasi ad recte philosophandum cognitio doctrinæ et modi loquendi Aristotelis sola sit utilis ac necessaria: Platonis uero et Isocratis et cæterorum omnium nihil prorsus habeat nec utilitatis nec neceßitatis: sed rursus hoc de principio satis. Quartum generale principiũ ueritatis est libertas et uera licentia sentiendi ac iudicandi de omnibus rebus, ut ueritas ipsa rerumq; natura postulat, hoc est, ut is, qui recte philosophari studet, ante omnia liberum sese conseruet ac solutum ab omni Philosophorum Secta, nec ulla cuiuspiam uiri, quamlibet magni, doctrinæ fama ita teneatur astrictus et quasi compeditus, quin quæ ipsi pro rei ueritate probanda aut improbanda uidebuntur, ea libere et sine ullo impedimento probare aut improbare poßit. Id quod percommode fiet, si in iudicando ac sententia de maximis quibusq; rebus ferenda argumentis et rationibus, multo plus semper, quàm authoritatibus et præiudicijs tribuat. Atq; etiam, ut apertius dicam quod sentio, si in omni ueritatis inquisitione, et rerum occultarum inuestigatione, nõ tam Platonem aut Aristotelem aut quempiam alium antiquũ neotericumúe Scriptorem, quàm quinq; sensus, intelligentiam, cogitationem, memoriam, usum, et experientiam rerum tanquam magistros et præceptores sibi sequendos proponat. Hæc enim demum sola uera est et tuta philosophandi ratio, præsertim ijs, qui iam prouectiores sunt ætate, nec præceptore amplius indigent: nam pueris et adolescentulis discendi studiosis ignoscendum est, si nonunquam doctoribus etiam, quamlibet falsa tradentibus, fidem adhibent, quid enim faciant? cum discere cupientibus et nondum iudicare ualentibus, tantum hoc supersit, ut uota faciant Deumq; Opt. Max. orent, ut in bonum et doctum

incidant præceptorem. Hi enim, ut recte inquit Cicero in Academicis Quæstionibus, primum ante tenentur astricti, quàm quid esset optimum iudicare potuerunt: deinde infirmißimo tempore ætatis aut obsecuti amico cuidam, aut una alicuius, quem primum audiuerint oratione capti, de rebus incognitis iudicant, et ad quancunq; sunt disciplinam quasi tempestate delati, ad eam tanquam ad saxum adhærescunt. Sed ut redeam unde abij, hac una inquam philosophãdi ratione, hoc est, libera et soluta, et quæ, ut inquit Horatius, Nullius addicta est iurare in uerba magistri: optime licet et sacrosanctam ueritatem tueri, et contrariam illi falsitatem oppugnare: quod nihil aliud est, nisi recte philosophari. At uero qui diuersam philosophandi rationem secuti et sola authoritatis opinione adducti, antequam iudicium de ueritate et doctrina cuiusquam facere poßint, magnis sese addicunt nominibus, et tanquam uendunt iudicandi libertatem, sæpenumero uel inuiti uel imprudentes et ueritatis oppugnatores et falsitatis defensores euadunt, dum quicquid ab Hæresiarchis suis dicitur, siue id uerum sit siue falsum, quo iure quaq; iniuria, uelint, nolint, defendere ac tueri coguntur. Ac tales quidem sunt ferè omnes Addictitij isti Philosophastri, non ueri Philosophi sed meri imitatores ac uere seruum pecus, qui aßidue in ueritatis inuestigatione uersantes ipsi sibi, ne eam inuenire, et inuentam uidere poßint, tanquam eruunt oculos, ab alienato iudicandi arbitrio, et in summa ceu uerueces aut iuuenci omnis iudicij ac rationis expertes ducuntur ad lanienam. Ex quo genere habemus non solum Aristotelicos et Platonicos et multos alios ueteres alienarum disciplinarum sectatores, qui tamen essent ferendi, sed etiam, si dijs placet, Albertistas, Thomistas, Scotistas, Abenrhoistas, Auicenistas, et reliquam huiusmodi Philosophiæ fecem, quos nemo uere doctus, neq; docti uiri neq; Philosophi nomine dignos arbitratur. Quamobrem etiam si quis alia, quæ supra dixi, et quæ infra dicturus sum, principia teneret, hoc autem non seruaret, nunquam tamen recte posset philosophari. Quintum et ultimum generale principium ueritatis, non quidem simplex, ut superiora, sed ex multis constans, est, ut idem recte philosophandi studiosus, in philosophando diligentißime caueat atq; effugiat hæc omnia, ac primum ne à communi et consueta omnium doctorum loquendi consuetudine recedat, nec nimis breuiter nimisq; obscure loquatur aut scribat, sic ut aut prorsus percipi non queat quid sibi uelit, aut non sine maxima auditorum uel legentium dubitatione et anxietate intelligatur. Aequalia enim sunt nihil loqui aut scribere, et ea loqui uel scribere, quæ ut dicebat Augustus, mirẽtur potius homines quàm intelligant, aut tanto cum labore percipiant, ut præstitisset ea nunquam nec audiuisse nec legisse, præsertim si sint falsa. Qua quidem in re

cum multi alij ueteres et magni uiri, tum in primis Aristoteles multum peccasse deprehenditur, atq; adeo non immerito à quibusdam comparatus fuit Loligini, quæ dum quæritur à piscatoribus ut capiatur, iam iamq; admoueri manus sentit, statim atramentum illud humoris nigerrimi, quod in se habet congenitum, spargens inficit aquam, ut ab oculis mox et manibus piscatorum elabatur. Sic enim et Aristoteles ijs in rebus, in quibus capi, hoc est, reuinci redarguiq; dubitabat, sermonis uel breuitatem uel obliquitatem uel obscuritatem spargebat, ut aciem eorum, qui se deprehendere uellent, eluderet: quod uitium philosophandi maximum ab eo, qui recte philosophari cupit, in primis est fugiendum. Deinde illud quoq; non in postremis uitandum, ne tractet quæstiones incõsistentes, eas quæ à Græcis appellantur ἀσύστατα ζητήματα quales sunt, cum apud antiquiores Philosophos multæ, tum etiam apud Aristotelem non paucæ, et inter alias illa, quæ contra Parmenidem et Melissum disseritur in primo Physicorum, utrum omnia sint unum nec'ne, et rursus illa, quæ disputatur in tertio Metaphysicæ, utrum contingat idem simul esse et non esse, et aliæ huiusmodi. Nam per Deos immortales, si de rebus tã claris et apertis dubitatur in scholis Philosophorum, quænam apud eos postea erunt certa et indubitata? sic enim nemo neq; ignem esse calidum, neq; glaciem esse frigidam, neq; niuem esse albam, neq; atramentum aut carbonem esse nigrum affirmare poterit: exurget enim aliquis Anaxagoræ illius ter stulti sectator, qui contra dicat et affirmet, niuem esse nigram, et ea omnia, quæ memoraui, contrarijs qualitatibus esse prædita. Quamobrem quæstiones omnes huiusmodi absurdæ et præter communem omnium sensum, merito damnantur et deridentur ab Isocrate in principio orationis eius quã inscripsit, ἑλένης ἐγκώμιον, et à Seneca in libro Epistolarum XIII Epistola ultima: et reuera quicunq; aliquid huius generis tanquam uerum obstinate affirmat, is non serio refutandus redarguendusq; est, sed risu ac sibilis explodendus et eijciendus: qui uero contra tale aliquid affirmatum tanquam rem seriam refutat, is quoq; non minus quàm ille quem refellit, eadem planè dignus uidetur derisione et exibilatione. Quo circa recte philosophaturi diligenter ab istiusmodi quæstionibus inconsistentibus et absurdis tanquam à maximo quodam philosophãdi uitio abstineãt. Præterea neq; quicquam paradoxon aut inusitatum aut nouum in Philosophiam introducant, nec introductum ab alio recipiant, aut approbent, nisi magna ratione ac necessitate adducti et coacti. Quo in genere, ut eos, qui antiquiores sunt, omittam, Plato et Aristoteles grauissime peccauerunt: siquidem Plato sine ulla utilitate ac necessitate introduxit cum multa alia paradoxa et absurda, tum maxime suas illas Ideas uanas et inanes,

atq; ideò non immerito tot locis ab Aristotele refutatas et derisas. Et Aristoteles ipse, ut præceptorem suum aliqua ex parte imitaretur, et ne Philosophia prorsus unquam esset orbata monstris: loco Idearum, quas destruxerat, reposuit nobis et in Philosophiam inuexit τὰ καθόλου, ut ipse appellat, ut autē recentiores latin iuocant, uniuersalia, quæ non solum minus utilia minusq; necessaria, atq; etiam minus uera sunt, quàm Ideæ, sed etiam multis partibus absurdiora inanioraq;, u tnos in sequentibus capitibus luce clarius ostensuri sumus. Vt hic interim omittam secundas substantias, ab eodem Aristotele inter uniuersalia introductas, et secundas intentiones, quas neoterici necessitate quasi coacti ex Aristotelis sententia addiderunt, et multa alia huius farinæ, quæ omnia à nobis unà cum uniuersalibus infra sunt refutanda. Ab his igitur quoq; diligenter abstinere debent qui recte philosophari cupiunt. Tum autē ne ullo pacto arbitrentur Dialecticam istam siue Logicam, quæ hoc tempore in publicis gymnasijs et ferè ubiq; traditur, ad recte uereq; philosophandum esse necessariam, cū sit partim falsa et absurda, partim inutilis et superuacua, partim etiam subdititia et adulterina, et propterea ex omni artium et scientiarum numero eijcienda, ut ex ijs, quæ infra probaturi sumus apertissime cōstabit. Deniq; uero ne pro certo habeant istos libros, qui hodie pro Aristotelicis circunferuntur ac leguntur, præsertim eos qui sunt de Dialectica, atq; etiam magna ex parte de Philosophia, uere legitimos et germanos esse Aristotelis, et uere ita, ut nunc extant, ab Aristotele illo Alexandri Magni Præceptore fuisse compositos. Qua quidem in re credenda ferè omnes quicunq; ab hinc annos mille et amplius philosophati sunt, et qui hodie etiam philosophantur turpissime fuerunt decepti, ut in extrema huius operis parte ratione et authoritate probabitur: quam probationem idcirco in ultimum huius libri locum reijciendam putauimus, ut cum antea probatum fuerit Dialecticam, ita ut dixi, maxima ex parte esse falsam, inutilem, et uanam, tum facilius credatur libros eos, qui tam mendacem tamq; absurdam doctrinam continent, ab Aristotele illo tantopere laudato nunquam fuisse editos: et propter hanc causam aut non attingendos prorsus aut certe maximo cum iudicio et consideratione legendos, ut ex ijs, quæ infra dicenda sunt, palā fiet. Atq; hæc in summa ferè sunt, ut nos arbitramur, generalia principia ueritatis inuestigandæ recteq; philosophandi, nec ulla præterea alia inueniuntur, quæ quidem his meliora potioraq; sint: nam ingenium, memoriam, studium, industriam, et cætera ad bene discendum necessaria prætermitto, cum sint ferè aut naturalia, aut Aduersarijs etiam nostris cōmunia nobiscum, sine quibus nihil egregium aut magna laude dignum fieri potest. At ex his quinq; nostris, quæ supra

memorauimus, ueritatis principijs, et ex pluribus mẽbris quibus postremum illud constat, quoniam Pseudophilosophi aut unum aut plura aut etiam omnia uel ignorauerunt uel contempserunt uel certe non animaduerterunt, hinc factum est, ut in quã plurimos et quã fœdissimos ceciderint errores. Namq; ut uetustiores illos omittam Plato et Aristoteles, ut supra dixi, contra multa, Interpretes uero Græci contra plura, sed Latini atq; Arabes Aristotelis sectatores penè omnes contra omnia fecerunt. Quo euenit ut nunc quidem lõge plures et libros et præceptores de Philosophia habeamus quàm unquã antea, sed quanto plus et librorum et præceptorum exortum est ac creuit, tanto minus ueritatis syncerœq; Philosophiæ in eis continetur, ut iam nihil opus esse uideatur ullis nouis Scriptoribus, qui augeant et amplificent Philosophiã, sed qui nimium auctam et amplificatam contrahant ac repurgent, hoc est, qui reiectis et explosis omnibus falsis sola relinquant uera et utilia. Quod nos facere in toto hoc opere atq; etiam si quid alicubi deesse uidebitur, pro uirili nostra addere cogitamus: ac de principijs nostris generaliter et summatim satis.

Item in summa quænam sint principia generalia Pseudophilosophorum, et peruerse philosophandi.

CAPVT SECVNDVM.

PRINCIPIA autem generalia Pseudophilosophorum, et peruerse philosophandi in summa sunt, aut non scripta sed in solis hominum mentibus opinionibusq; infixa, aut scripta et monumentis literarum prodita. Non scripta sunt hæc, primum literas græcas et latinas politiores aut nihil aut parum admodum ad recte philosophandum esse necessarias. Deinde solis Dialecticæ et Metaphysicæ documentis posse unumquemlibet uel optime philosophari, sine ulla Grammatica aut Rhetorica, saltem exquisitiore, adeo ut liceat etiam barbarismis interdum et solœcismis in philosophando uti. Ad hæc nõ opus esse ulla multa lectione probatorum Authorum ueterum, neq; Græcorum neq; Latinorum, præterquam Dialecticorum et Philosophorum, atq; horum non omnium, sed tantummodo Aristotelis, et eorum qui doctrinã illius secuti sunt et Peripatetici appellati. Et præterea ad eos percipiendos satis esse, si intelligatur eorũ scribendi et loquendi mos etiam si quamlibet à communi omnium consuetudine abhorreat, et sibi solis pateat, cæteris uero omnibus tam doctis quàm indoctis prorsus sit incognitus. Tum

ante omnia addicere ſeſe Ariſtoteli, et tanquam iurare in uerba illius, ſic ut etiam ſi diceret, hominem eſſe aſinum, et bouem eſſe locutum, tamen ei neceſſario credatur, et planè quemadmodum Pythagoreis in more fuiſſe fertur, cũ aliquid probare uellent, ut hoc tantummodo dicerent, ἀυτὸς ἔφα, hoc eſt, Ipſe dixit: ſic iſti quoq; cum aliquid probaturi ſunt, tantum ita occinunt, Ariſtoteles dixit, et iſtiuſmodi probationi maiorem habent fidem et honorem, quàm omnibus rationibus et argumentis. Tum præterea alicubi quãlibet obſcuro et breui ſermone uti, etiam ſi ad eum intelligendum opus eſſet Oedipo, aut Delio aliquo natatore, et neq; ab ipſiſmet qui proferunt, intelligeretur. Nec non identidem proponere et tractare quæſtiones quãuis incõſiſtentes, et minime dubias, modo detur occaſio atq; anſa aliqua nugandi nec garriẽdi unquam reperiatur modus. Similiterq; ſine ulla utilitate aut neceßitate introducere paradoxa et mera monſtra in Philoſophiam: neq; ſolum hoc ſed etiam ſine ulla cõſideratione introducta ab alijs temere recipere et approbare, et deniq; ſic arbitrari ſine iſta Dialectica, quæ nunc in uſu eſt, neminem unquã recte philoſophari poſſe, et hos libros, qui nunc pro Ariſtotelicis leguntur, perinde ac ſi nihil dubitationis haberent, uere et ſine ulla controuerſia eſſe Ariſtotelicos. Hæc inquam et penè omnia contraria ijs, quæ nos ſupra diximus, ſunt generalia principia Pſeudophiloſophorũ non ſcripta, ſed in mentibus hominum ita infixa, ut nunquam auelli poſſe uideantur: eadem uero ſcripta et literis conſignata, ut ipſimet fatentur, ſunt quæcunq; tradita reperiuntur, partim in Iſagoge Porphyrij de genere, ſpecie, differentia, proprio, et accidente, et omnino de ijs, quæ tum uniuerſalia tũ prædicabilia à iunioribus latinis, à græcis autem appellantur ϖέντε φωναὶ: partim in libris quos uocant Antepraedicamentorum, prædicamentorũ, poſtprædicamentorum, de æquiuocis, de uniuocis, de ijs, quæ dicuntur et quæ ſunt, de ſubſtantia, de quantitate, de qualitate, de relatione, et de ijs, quæ ſequuntur: partim in libro, qui Περὶ ἑρμηνείας inſcribitur, de nomine, uerbo, oratione, et propoſitione, ut ipſi dicunt, affirmatiua, negatiua, particulari, uniuerſali, deq; omnibus propoſitionum oppoſitionibus: partim in libris Priorum et Poſteriorum Analiticorum, de omni ſyllogiſmo ſimpliciter, et de ſyllogiſmo demonſtratiuo: partim in libris Topicorum et Elenchorum, de inuentione argumentorũ probabilium et ſophyſticorum: partim deniq; in quamplurimis recentiorum opuſculis de ſuppoſitionibus, de appellationibus, de ampliationibus, de probationibus terminorum, de ſecundis intentionibus, et de alijs huiuſmodi babaris et ſtultis nugis, quæ omnia communi nomine appellantur Parua Logicalia, hoc eſt, fons et origo innumerabiliũ errorũ, et deprauatio cõſpurcatioq; omnium

bonarum

bonarum literarum. Quibus omnibus, quasi corrolarium quoddam magnum accedunt omnia, quæcũq; scripta sunt in XIIII libris τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, hoc est, Metaphysicæ siue Metaphysicorum, ut iuniores latini uocant. Atq; hæc quoq; in summa sunt præclara illa Pseudophilsophorum principia generalia, tam scripta quàm non scripta, quæ neglectis literis grecis et latinis politioribus, contempta Grammatica et Rhetorica, spreto communi omnium recte loquentium usu, subiugata et quasi uendita iudicandi libertate, ipsi sibi ad philosophandum tanquam fundamenta firmißima constituerunt: et quæ si quis forte inficiari aut falsa esse dicere audeat, statim contra illum tanquam ingens scelus admittentem et quasi negantem Euangelium nullo pacto disputandum esse clamitant. Sed nos ut spero, Dijs bene iuuantibus et fauentibus, luce clarius ostendemus contra ista principia non solum dici ac disputari posse, sed etiam ea maxima ex parte esse ita falsa atq; mendacia, ut nihil magis falsum magisq; mẽdax cogitari queat: ut maxima admiratione uel ingenti potius stupore dignum sit, qui unquam fieri potuit, in tam longo temporis spatio, et in tanta doctorum hominum multitudine, ut à nemine adhuc, quod sciam, nec animaduersa fuerint nec refutata. Nã Laurentius Valla, et aliquot alij, qui non pauca aduersus Dialecticos et cæteros Philosophastros præclare scripserunt, ferè tantũ ex summis Dialecticæ, ut ita dicam, ramis, frondes quasdam et surculos decussere, et ei quidem non parum attulere damni ac detrimenti, sed nihil uel parum profecerunt: propterea quod stipitem ac radices ipsas reliquerunt intactas et illæsas, nempe secundas substantias, secundas intentiones, monstrosa illa genera, prodigiosas illas species, præterea uniuoca, æquiuoca, analoga, et denique ipsa uniuersalia, prædicabilia, prædicamenta, ut uocant, hoc est, non acuta et sapientia Philosophorum inuenta, ut uulgo putantur, sed mera figmenta et plusquam fatua delirantium nugamenta. Hæc inquam illi tanquam totius Dialecticæ arboris radices unà cum trunco ipso, uel prorsus non attigerunt, uel certe quàm leuißime læserunt: itaq; postea multo plura suppullularunt, quàm ante fuerant, decussa. Quod idem ne nobis quoq; accidat, diligenter cauentes, non à frondibus, ut illi, neq; à surculis, sed à trunco atq; adeo à radicibus ipsis demolitionem Dialecticæ et Metaphysicæ aggrediemur, atq; ita subruemus principia utriusq;: deinde etiam si uita suppeditabit, reliqua deijciemus ac posternemus, ut nunquam postea repullulascere, aut renasci queant. Sed in hac tanta, tamq; noua et inaudita re probanda, Lectores etiam atq; etiam oratos uolumus, ut non ante quicquam iudicent, neq; pro nobis neq; contra nos, quàm et nostras et Aduersariorum rationes penitus perdidicerint, totumq; librum diligentißime perlegerint.

Non enim ignoro qualem et quantam rem sim aggressurus, hoc est, quam obscuram ad intelligendum, quam intricatam ad explicandū, quam corruptam ad emendandum, quam fœdatam ad expurgandum, et deniq; quam difficilem et arduam ad persuadendum. Idq; non tam propter rei ipsius naturam, quāuis monstrosissimam, quàm propter iudicia hominum ex Dialecticarum et Metaphysicarum rerum assidua tractatione peruersissima et corruptissima. Quare nobis uehementer opus est Lectoribus non tam pertinaciter contendendi, et Aristotelis defendendi, quàm patienter intelligendi, et ueritatis cognoscendæ, amatoribus. Quales omnes, qui nostra hæc lecturi sunt, ut esse uelint, rursus etiam atq; etiam oramus.

De generali omnium nominum diuisione in substantiua, adiectiua, propria et appellatiua: deq; eorum proprietatibus et differentijs, nunquam satis usq; in hunc diem ab ullo traditis aut cognitis, contra Pseudophilosophos. Caput Tertium.

SIC igitur et nostris et Aduersariorum principijs generalibus summatim expositis, nunc uenio ad exponendū rursus utraq; particulatim, et ad nostra cōfirmanda illaq; Aduersariorum refutanda, quemadmodum ante secundo loco propositū fuit. Quod ut commodius ordinatiusq; fiat, primum in hoc capite et duobus sequentibus disseram de nominibus rerum, quæ mihi uidentur ad recte philosophandum in primis cognitu esse necessaria. Deinde in omnibus alijs huius secundæ partis capitibus, idem faciam de rebus ipsis: sic ut neq; in his neq; in illis, quantum in nobis erit, ullum recte philosophandi principium non uere ac fideliter traditū relinquatur. Nam uehementer mirum est, ac prorsus incredibile, quantum in utrisq;, hoc est, tam in rebus quàm in nominibus non solum à Dialecticis, sed etiam à Metaphysicis et cæteris Pseudophilosophis semper usq; in hunc diem fuerit erratum. Quo magis mihi laborandum est, nō solum ut doceam ea, quæ putem esse uera et utilia, et omnibus recte philosophari cupientibus necessaria, sed etiam ut ea, quæ ab alijs falsò tradita et sine ulla necessitate prorsusq; inutiliter in Philosophiam introducta fuerant, redarguā ac refellam. Nam quēadmodum

non satis est serere triticum cæteraq; frumenta, nisi ea aßidue cures à malis et nocentibus herbis diligenter expurganda, et nisi aues ab eis cæteraq; animalia noxia continenter arceas ac propellas: sic nõ sufficit docere et quasi seminare ueritatem, nisi falsitatem quasi peßimam quandam herbam et ueritati inimicißimam, quotidie suborientẽ, iugiter euellas atq; extirpes, et nisi barbaros Philosophastros tanquam harpyias quasdam phineias nunquam desinẽtes fœdare ac conspurcare sacrosanctam Philosophiæ doctrinam, indesinenter eijcias atq; extrudas. Quod nos, ut spero, tanquam nõ omnino imperiti neq; indiligentes agri philosophici cultores, sedulo ubiq; sumus facturi, et omnibus ostensuri, non recte philosophatos esse eos, qui tot ac tanta tamq; manifesta errata superiorum, uel propter ignorantiã ingenijq; tarditatem nõ animaduerterunt nec uiderunt, uel animaduersa quidem et uisa, tamen propter ineptam quandam reuerentiam et stultam timiditatem, uel noluerunt uel certe non ausi sunt reprehendere. Atq; ita dum modesti et reuerentes uideri uoluerunt, uanisq; quorundam nominibus pepercerunt, sacrosanctam et diuinam prodiderunt ueritatem: quam ego semper ante omnia colendam omnibusq; quamlibet magnis nominibus anteponendam putaui, iuxta illud uulgatum Aristotelis quasi prouerbium: Amicus Plato, magis amica ueritas. Sed iam quod uerbis tam audacter pollicemur, id re ipsa præstare incipiamus, à generali omnium rerum diuisione sumentes exordium, et ab hoc rursus quasi fundamẽto, ad omnium nominum diuisionem explicationemq; redeuntes, hoc modo: Quoniam nomina rerum significandarũ causa fuerunt inuenta, nam si res nõ essent, ne nomina quidem rerum erant futura, idcirco rationi consentaneum fuit, primum ut quot rerum significandarũ, totidem etiam nominum significãtium genera inuenirentur: deinde cum rerum maxime propriũ sit esse et existere, nominum autem dici ac significare, ut similiter quot res ipsæ essendi et existendi, totidem quoq; nomina rerum dicendi et significandi haberẽt modos. Rerum autem prima genera et primi rerum essendi modi, ut nos putamus, in summa quatuor sunt, nam omnia quæcunq; existunt in tota rerũ natura et in hac immensa mundi uniuersitate, prima diuisione sunt aut substantiæ aut qualitates, et rursus omnes tam substantiæ quàm qualitates, aut singularia sunt aut multitudines singularium. Substantiæ sunt, ut Socrates, homo, animal, lignum, lapis, metallum, aqua, et terra et reliquæ substantiæ, quarum proprius essendi modus est, ut naturaliter per se stent, et in alio non existant. Qualitates ut dulcedo, amarities, magnitudo, paruitas, dominus, seruus, calefactio, refrigeratio et cæteræ qualitates tam substantiales quàm accidentales, in quibus est etiam quantitas, ut infra probaturi sumus in capite de qualitate, ubi etiam

ostendemus, quæ à recentioribus Dialecticis appellantur accidentia, ea omnia à ueteribus Latinis dici et uocari qualitates. Harũ uero proprius essendi modus est planè contrarius superiori, hoc est, ut semper in alio existant, nempe in substantia tanquam in subiecto, et nunquam per se stent. Singularia, ut in hominibus Demosthenes et Pericles, in urbibus, Parma et Placentia, in fluminibus, Padus et Rhenus, in montibus, Ossa et Pindus et aliæ huiusmodi res singulares, quæ et ipsæ hunc habent proprium essendi modum, ut sint unæ et solæ per se separatim ab alijs, nõ multæ et plures simul acceptæ. Multitudines singulariũ, ut populus, exercitus, gens, pars, multitudo, genus, species et omnino ea omnia, quæ uocãtur tota discreta, in quorũ numero uel in primis sunt genera et species, ut probaturi sumus infra partim in hoc, partim in proximo sequenti capite, cũ de rebus loqui cœperimus, et generalem illam rerum diuisionem à Pseudophilosophis factam planè falsam et mendacem esse demonstrabimus. Modus autem essendi proprius huius generis rerũ est, ut sint non unæ et solæ per se ac separatim captæ, ut illæ superiores, sed multæ ac plures simul ac semel quasi in unũ gregem comprehensæ. Ac nos quidem in summa statuimus tot numero, hoc est, quatuor esse prima rerum genera, nec plura nec pauciora, nẽpe substantias, qualitates, singularia et multitudines singulariũ, et totidem proprios essendi rerũ modos, nec plures nec pauciores, hoc est, per se stare, in alio existare, unum et solum esse, ex multis unis solisq; constare: ut si afferatur aut genus aliquod rerum, quod non sit unum horum, aut aliquis essendi modus, qui non ad aliquem eorum, quos dixi, referatur, id genus et is modus in uera rerum natura prorsus nõ existat, sed omnino falsum commentitiumq; sit, ut ex ijs, quæ infra dicturi sumus apertissimum fiet. Ad significandum igitur hæc quatuor rerum genera atq; hos quatuor essendi modos, ab Authoribus linguarum, siue à Grammaticis excogitata et inuenta fuerunt quatuor itidem nominum genera, et quatuor eorum significandi modi, ut unicuiq; rerum generi, et suo ac proprio essendi modo responderet unum genus nominum, et unus significandi modus. Genera nominũ hæc sunt, substantiua, adiectiua, propria et appellatiua: significandi autem eorum modi hi, substantiue siue per modum per se stantis, adiectiue siue per modum in alio existentis, proprie siue per modum essendi unius ac solius per se, appellatiue præsertim collectiue siue per modum essendi multorum ac plurium simul. Habent enim nomina significationes rerum et modos significandi earum hoc pacto inter se diuisos et distinctos, ut substantiua semper significent res tanquã per se stantes siue per modum per se stantis, adiectiua res tanquam in alio existentes siue per modum in alio existentis, propria res tanquam unas et solas per se, siue

per modum unius et solius separatim ab alijs, appellatiua præsertim collectiua res tanquam plures multasq; simul et coniunctim cum alijs, siue per modum plurium multarumq; simul cum alijs coniunctarum. Vt in summa, quemadmodum supra dixi, esse tantũ quatuor rerum genera et quatuor earum essendi modos, sic etiam reperiantur ac sint tantum quatuor nominum genera, nec plura nec pauciora, et tantum quatuor nominum significaudi modi, nõ plures nec pauciores. Quod usq; adeo uerum est, ut si quis forte aliud quodpiam nominum genus, aut alium quendam significandi modum, præter ea et eos, quos dixi, id genus et is modus planè falsa sint et commentitia. Sed ut hæc omnia nominum genera et eorum significandi modi melius ac clarius intelligi poßint ab ijs, qui recte philosophari cupiunt, de eis nunc singulis quambreuißime et quam clarißime potero, dicam: et explanabo ea, quæ mihi ad recte philosophandum in primis cognitu uidentur esse necessaria, et quæ si ignorentur pro certo arbitror fieri non posse ut quisquam unquam uere philosophari, et recte ueritatem inuestigare queat. Eorum enim ignoratione in superioribus temporibus factum est, ut multa turpißimorum fœdißimorumq; erratorum millia in Philosophiam fuerint introducta, recepta, et approbata. Quo circa statui hæc eadem omnia mihi diligentißime explicanda, et explicationis huius initium sumendum à nominibus proprijs, tanquam à facilioribus, et in quibus uel nihil uel parum admodum fuit erratum.

De nominibus proprijs et appellatiuis tam collectiuis quàm simplicibus et non collectiuis, ac de eorum proprietatibus et differentijs: contra Philosophastros. Caput Quartum.

NOMINA igitur propria siue, ut Dialectici uocant, indiuidua sunt ea, quæ tam in plurali quàm in singulari numero, semper significant unum et solum per se, nunquam multa et plura simul: ut in nominibus hominum nomen Demosthenis et Periclis, in nominibus urbium nomen Parmæ et Placentiæ, in nominibus fluuiorum nomen Padi et Rheni, in nominibus montium nomen Ossæ et Pindi, et reliqua huiusmodi innumerabilia. Exemplum autem modi significandi horũ in singulari numero sit hoc, ut si ita dicam, Ne semper Curium et Licinium loquar: in plurali numero hoc, ut si hanc eandem sententiam ita proferam,

ut Cicero in Paradoxis, Ne ſemper Curios et Licinios loquar. Quo in loco Cicero licet plurali numero uſus ſit, tamen non plures Curios nec plures Licinios, ſed unum tantummodo Curium et unum Licinium uoluit ſignificare. Qui loquendi et ſignificandi modus, ab illo ſuperiore nihil differt, niſi quod ille proprius eſt et naturalis, hic uero figuratus et improprius. Pluralis enim numerus pro ſingulari à Scriptoribus atq; etiam à uulgo ſæpenumero uſurpatur, uel ornatus gratia uel metri cauſa uel ad ſignificandam aliquam latentem animi affectionem. Sed de nominibus proprijs hactenus, nam Dialectici et Metaphyſici ipſi quoq; fatentur nomina propria ſiue indiuidua unius et ſolius tantum habere ſignificationem ſemper, plurium autem et multorum nunquã: Itaq; hac in parte uel nihil uel parum admodum à nobis diſcrepant. At in ea, quæ ſequitur de nominibus appellatiuis mirum quàm in alia omnia eant, hoc eſt, quam à ueritate longe abeant, et toto, ut dicitur, errent cælo. Quare nunc et pluribus uerbis et diligentia maiore dicam de nominibus appellatiuis, quæ cum ſint nominibus proprijs magna ex parte contraria, non immerito illis ſubijcientur, ut unum quaſi contrarium alteri comparatum melius diſcerni et internoſci queat, atq; etiam ut facilius percipiãtur ea, quæ poſtea de nominibus ſubſtantiuis et adiectiuis dicturi ſumus. Ergo nomina appellatiua ſiue communia, ut quidam uocant, non ſunt unius generis omnia, ſed duplicia: horum enim alia dicuntur à Grammaticis collectiua ſiue comprehenſiua, alia uero quoniam ab alijs, quod ſciam, nomen peculiare non habent, à nobis nuncupentur, appellatiua ſimplicia ſiue non collectiua: ac prius de collectiuis dicamus. Nomina appellatiua collectiua ſiue comprehenſiua ſunt, ut nomen populi, nomen exercitus, nomen gentis, nomen partis, nomen multitudinis, nomen generis, nomen ſpeciei, et alia huiuſmodi innumera proprie accepta. ex nominibus autem appellatiuis ſimplicibus, de quibus poſtea dicemus, nomen hominis, nomen animalis, nomen arboris, nomen herbæ et cætera eiuſdem modi, non proprie, ut illa ſuperiora, ſed figurate ſumpta, ut dicemus. Quæ omnia contra atq; propria peculiarem hunc habent ſignificandi modum, ut tam in ſingulari numero quàm in plurali ſemper plura ſignificent, atq; ideo ſingulares eorum numeri cum uerbis uel participijs uel nominibus adiectiuis pluralibus recte conſtruantur, ut exempli gratia, nomen populi, apud Ouidium in ſecundo Amorum.

Nos tua ſentimus populus tibi deditus arma.

Et nomen gentis apud Liuiũ inter principia primi libri primæ Decadis. Gens uniuerſa Veneti appellati. Et nomen partis apud Virgiliũ in primo Aeneidos

Pars in fruſta ſecant.

Et nomen multitudinis apud Homerum in ſecundo Iliados. ὧς φάσαν ἡ πληθὺς. Sic dixerunt multitudo.

Sed hæc satis per se manifesta sunt, cum huiusmodi exemplorum pleni sunt omnes libri tam Græci quàm Latini, atq; ideo longiori eorum enumeratione supersedendum putauimus. Illud uero non ita notum omnibus, quod dixi, nomina generis et speciei proprie, et nomina hominis et animalis aliaq; similia appellatiua simplicia figurate, esse collectiua, cum tamen non minus collectiua sint quàm nomen populi, exercitus, gentis, partis, et multitudinis: et res ea quæcunq; est genus uel species proprie, homo uel animal figurate, non minus ex multis singularibus atq; indiuiduis composita sit, quàm populus, exercitus, gens, pars et multitudo. Quorum utrunq; sine ulla dubitatione ita esse, ut dico, quod ad nomen generis et rem ipsam, quæ est genus, attinet: primum demonstrat Seneca in Tragedia Oedipo, ita dicens.

Quicquid patimur mortale genus.

Et Ouidius in tertio de Arte amandi, hoc modo scribens.

Ite per exemplum genus ô mortale Dearum,
Gaudia nec cupidis uestra negate uiris.

Nam cum ille dicat, mortale genus patimur, hic autem in primo uersu scribat, ô genus mortale ite, et in secundo subiungat, nec negate: citra omnem dubitationem ostendunt nomen generis esse collectiuum, et eam rem, quæ est genus æque ex multis compositam esse, sicut populum et exercitum. Quod ni ita esset, Poetæ illi nomen singulare cum uerbis pluralibus non recte coniunxissent, et in turpem incidissent solœcismum. Nec minus aperte idem quoq; cõfirmat Virgilius in tertio Aeneidos, ita inquiens.

At genus è syluis Cyclopum et montibus altis,
Excitum ruit ad portus, et littora complent.

Quo in loco doctissimus Poeta cũ dixisset, genus Cyclopum, primo subiunxit uerbum ruit, singularis numeri, deinde quasi dedita opera significare uolens genus esse nomen collectiuum, et rem eam, quæ est genus, ex multis constare, in fine addidit uerbum, complent, pluralis numeri, quod per figuram eã, quã Græci synthesin, Latini intellectionem uocant, non ad uocem generis, sed ad rem eam, quæ uoce significatur, hoc est, ad multitudinẽ Cyclopum refertur. Omitto hic multa alia exempla, quibus hoc idem probatur, quia rursus infra sunt proferenda. Quod dixi de nomine generis et de re, quæ est genus, idem quoq; dictum intelligi uolo de nomine speciei, et de ea re, quæ hoc eodem nomine significatur. Nam si nomen generis collectiuum est, ut certe est, species quoq; nomen collectiuum non esse non potest, cum nomen speciei æque multa significet, sicut nomen generis, et res ea, quæ est species, ita ex multis composita sit, sicut res, quæ est genus: de specie loquor diuisibili et subalterna.

ut uocant, non de ſpecie indiuidua et ſpecialißima: nam infra in capite de ſpecie duas eius formas, unam diuiſibilem et ex multis indiuiduis conſtantem, alteram indiuiſibilem et ſpecialißimam ſumus oſtenſuri. Nomina autem animalis et hominis et reliqua appellatiua non collectiua ſed ſimplicia, quomodo ipſa quoq; figurate ſumpta collectiua ſint, et in ſingulari numero multa ſignificent, et ſimiliter quo pacto res, quæ illis figurate acceptis ſignificantur, nõ ſint unæ et indiuiduæ, ſed multæ et plures ſimul comprehenſæ, poſtea docebimus, cum de nominibus appellatiuis ſimplicibus loquemur, et dicemus quomodo ea tũ proprie tum figurate ſumpta in oratione ponantur. Ex quo apparebit hæc quoq; nomina figurate ſumpta, ſæpenumero eſſe collectiua, et inter collectiua uere eſſe numeranda, ſic ut res ab eis ſignificatæ ex multis ſingularibus ſicut cæteræ multitudines conſtent. Nunc ita probatum ſit nomina generis et ſpeciei uere eſſe collectiua, et eas res, quæ ſunt genera et ſpecies, eſſe tota quædam diſcreta ex multis indiuiduis ſingularibuſq; cõpoſita, quale eſt genus animalium, ſpecies hominum, et cætera huiuſmodi genera et ſpecies diuiſibiles rerum non modo ciuilium et aliarum omnium, de quibus Oratores cæteriq; Scriptores loquuntur, ſed etiam naturalium, mathematicarum, et ſupernaturalium, quas Dialectici et Metaphyſici tanquam proprias et ſuas ſibi uendicant, quanquam falſò, ut infra oſtendemus in capite de materia artium et ſcientiarum. Atq; ut apertius expromam, quod ſentio, meq; omnes clare poßint intelligere, cum dico genus animalium, et ſpecies hominum, ita intelligi uolo, ut ſignificem non animal illud uniuerſale, neq; hominem illum uniuerſalem, quem Dialectici et Philoſophaſtri pluſquã inaniter et ſtulte ſibi confingunt, ſed omnia ſingularia animalia et omnes ſingulares homines, ſiue multitudinem omnium ſingularium animalium et multitudinem omnium ſingularium hominum, quæ et qui ſunt in mundo. Talia enim ſunt, ut nos arbitramur, uera genera et ueræ ſpecies, hoc eſt, uera ſingularia ſeu ueræ multitudines ſingularium, cum ablatis ſingularibus omnibus generum et ſpecierum, ſiue uniuerſis multitudinibus eorum, non minus nihil omnino remaneat ex generibus et ſpeciebus, ſed omnia prorſus intereant, quàm ex populo et exercitu ſublatis omnibus indiuiduis popularibus et omnibus indiuiduis militibus, ſiue uniuerſis multitudinibus populi et exercitus. In ſumma ſic cõcludo et pro certo affirmo, in omnibus et per omnia, quod ad unum uel plura ſignificanda pertinet, ſimillima eſſe genera et ſpecies, populos et exercitus, et alia huiuſmodi tota diſcreta, ſiue in re ipſa extra omnem cogitationem et mẽtem, ſiue in cogitatione et mente noſtra accipiantur, hoc eſt, eodem modo et eſſe et intelligi omnia. Quod tum etiam multo melius et clarius apparebit

quomodo genus et species accipiendum.

eſſe uerum,

esse uerum, cum ea, quæ à Pseudophilosophis appellantur uniuersalia funditus erunt à nobis euersa et sublata: id quod faciemus infra in sexto et septimo capite. Et si forte Philosophastri isti, ut sunt importune et inepte obstinati perseuerabunt affirmare, genera et species præter tota discreta et sua singularia esse aliquid in rerum natura, et ponere illud suum uniuersale siue naturam uniuersalem, nos quoq; eadem ratione pergemus asseuerare præter singulares populares et singulares milites, populum et exercitum esse aliquid, et quemadmodum illi ponunt animal uniuersale et hominem uniuersalem, sic nos introducemus populum uniuersalem et exercitum uniuersalem: nec ulla probabili ratione unquam illi positionem suam tueri poterunt, quin nos quoq; eadem, uel alia simili, introductionem nostram defendamus. Atq; ita qua ratione erit homo uniuersalis et animal uniuersale, eadem quoq; existet et populus uniuersalis et exercitus uniuersalis. Sed tandem ratione subducta et ueritate diligenter inuestigata, res eo deducetur, ut appareat non minus stultũ ac temerariũ esse, ponere hominem uniuersalem et animal uniuersale, quàm introducere populũ uniuersalem et exercitũ uniuersalem. Vtrunq; enim æque absurdum est, et æque in rerum natura esse non potest, ut infra multo clarius apparebit, cum desttruxerimus uniuersalia, et cum probauerimus ea non esse necessaria, nec propter artes scientiasq; tradendas, nec propter syllogismos cæterasq; argumentationes formandas, nec propter prædicationes superiorũ de inferioribus faciendas, id quod fiet in proximis sequentibus capitibus. Nec mihi quisquam hic respondeat, hæc esse inter se diuersa, eo quod genus et species de suis inferioribus dicatur in recto casu, ut Socrates est homo, et homo est animal, populus autem et exercitus nequaquã, cum nõ uere liceat dicere, unum ciuem esse populum Athenienſium, nec unum militem esse exercitum Romanorum, et propterea non eandem sed longe dißimilem esse utriusq; rationem ac naturam. Ne mihi quisquam inquam ita respondeat, non enim ego concedo aut ullum genus uerum de suis speciebus, aut ullam speciem ueram de suis indiuiduis in recto casu uere prædicari. Similiterq; in illis enuntiationibus, Socrates est homo, homo est animal, aperte nego et hominem in superiore proprie esse speciem, et animal in posteriore proprie esse genus, ut infra et in hoc capite et compluribus alijs in locis apertißime probabitur. Nunc idcirco pluribus hæc exponẽda censui, nõ quia negẽ in rerũ natura esse aliqua uniuersalia siue cõmunia, quẽadmodũ infra dicã, ubi ostendã quænã sint uniuersalia uera et quæ falsa, sed ut clare intelligatur qualia nos statuamus esse uera genera et ueras species, et quid de uniuersalibus Dialecticis in uniuersum sentiamus. Nec rursus mihi quisquam obijciat Porphyrium in primo capite Isa=

goges suæ ponentem tres modos generis et dicat genus primo illo Porphyrij modo sumptum posse quidem esse nomen collectiuum, cum dicatur multitudo quorundã, ut ipsemet Porphyrius testatur, sed secundo et tertio eiusdem modo acceptum nullo pacto collectiuum esse posse, cum ex sententia Porphyrij in duobus illis posterioribus modis duas significationes habeat à prima illa longe differentes et diuersas. Nam si quis forte mihi ita obijciat, ei respondebo infra in Capite de genere: quare is expectet dum ad locum illum ueniamus, ibi enim probaturi sumus ex tribus illis generis Porphyrij modis, unum tantum esse uerum, hoc est, primum, reliquos autem duos posteriores planè falsos et absurdos, et simul etiam respondebimus ad omnia, quæcunq; nobis ex Aristotele cæterisq; Scriptoribus obiectari possunt. Sed hactenus satis de nominibus collectiuis, in quorum numero sunt non solum genus et species proprie, ut dixi, sed etiam homo et animal et reliqua appellatiua simplicia figurate, quemadmodum nunc docere incipiemus. Nomina igitur appellatiua siue communia simplicia siue non collectiua, sunt, ut nomen hominis, nomen animalis, nomen arboris, nomen herbæ, nomen candoris, nomen nigritiei, nomen magnitudinis, nomen paruitatis, nomen domini, nomen serui, nomen calefactionis, nomen refrigerationis, et reliqua id genus innumera, quæ quasi media quædã inter illa duo superiora, nec semper unum significant, ut propria, nec semper plura, ut collectiua, sed modo unum modo plura, pro uarietate et diuersitate Numeri tum singularis tum pluralis: Positionis tum propriæ tum figuratæ Pronuntiationis tum unius tum plurium. His enim tot, hoc est, tribus modis, horum nominum uis atq; potestas, quod ad unum uel plura significanda pertinet, subinde uariatur et mutatur, ut modo unius modo plurium significationem accipiant. Nam ut primo incipiam à diuersitate numerorum, quis nescit, hæc nomina tum singulariter tum pluraliter efferri? et singularem numerum proprie inuentum fuisse, ut unum tantum, pluralem uero ut plura significaret? Quod ni ita esset, in declinatione nominum quid opus fuisset distinctione numerorum? Quamobrem uarietas numeri tum singularis tum pluralis in primis est causa, cur nomina hæc modo unius et solius, modo plurium et multorum significationem obtineant. Secundo autem loco diuersitas positionis tum propriæ tum figuratæ idem efficit. Proprie autem nomina poni intelligo cum et Singularis numerus pro singulari et uno, Pluralis autem pro plurali et pluribus usurpatur: ut cum dicitur, exempli gratia, homo pro uno homine, et homines pro pluribus hominibus, et animal pro uno animali, et animalia pro pluribus animalibus, eodemq; modo in reliquis nominibus appellatiuis simplicibus, loquendo semper proprie et citra omnem improprietatem.

ac figuram. Figurate autem et improprie, rursus hæc ipsa nomina usurpari intelligo, cum contra atq; supra, aut singularis pro plurali et unus pro pluribus uel omnibus ponitur, aut pluralis pro singulari et plura uel omnia pro uno usurpantur, ut exemplis, quæ infra utriq; parti subijcientur, deinceps palam fiet. Singularis numerus pro plurali, et unus pro pluribus figurate ponitur, tam in soluta oratione quã in uersu, ut apud Ciceronem in tertio de Oratore, At Romanus homo: et apud Liuium, Romanus prælio uictor: et apud Virgilium, Hostis habet muros: pro eo quod est, At Romani homines, et Romani prælio uictores, et Hostes habent muros. Quam loquendi figuram Author ad Herennium appellat Intellectionem, Quintilianus Synecdochen, et de ea hoc modo scribit in octauo Institutionum, Hæc uariare sermonem potest, ut ex uno plures intelligamus, parte totum, specie genus, præcedentibus sequentia, uel è contra. Et paulo infra. Maxime autem in orando ualebit numerorum illa libertas. Item paulo infra. Quod genus non Oratores modo ornat, sed etiam quotidiani sermonis usus recipit. Hæc Quintilianus de Intellectione siue Synecdoche figura, qua non solum Poetas et Oratores, sed etiam homines uulgo communiter loquentes uti testatur, ut cum dicitur, exempli causa, animal, et non proprie pro uno et indiuiduo animali tantum, sed figurate pro pluribus uel omnibus simul animalibus uel pro genere siue multitudine omnium singularium animalium, quod idem est, accipitur: Vt apud Ouidium.

Quid meruere boues, animal sine fraude?

hoc est, animalia sine fraude, siue genus animalium sine fraude: et apud Plynium, Mures haud aspernandum ostentis animal, hoc est, haud aspernanda ostentis animalia, siue haud aspernandum ostentis animalium genus: et apud eundem rursus, Capras maleficũ frondibus animal, hoc est, malefica frondibus animalia, siue maleficum frondibus animalium genus: et apud Horatium,

Cum prorepserunt primis animalia terris,
Mutum et turpe pecus.

Hoc est, muta et turpia pecora, siue mutum et turpe pecorum genus. Quo in loco poterat Horatius, si uoluisset, conuertere nomina, et ita dicere,

Cum prorepserunt primis pecora omnia terris,
Mutum et turpe animal.

hoc est, pecora muta, et animalia turpia, siue mutum pecorum genus, et turpe animalium genus. Adeo nihil refert in usu linguarũ, utrum dicas animalia siue genus animalium proprie, an animal in singulari numero improprie et figurate, muta et turpia pecora siue mutum et turpe pecoris genus, proprie et sine figura, an mutum et turpe pecus singulariter et improprie cum figura. Quibus locutionibus, ut dixi, figuratis

duæ ſunt figuræ, una appoſitio, quia duo ſuſtantiua ſine copula cõiunguntur, altera intellectio ſiue ſynecdoche, eo quod à ſingulari pluralis et ab uno plura atq; omnia intelliguntur. Et deniq; hanc loquendi figuram uſurpant omnes probati Scriptores tam Græci quam Latini, tam Poetæ quam Oratores, idq; faciunt cum in quamplurimis alijs locis, tum maxime in definitionbus aßignandis, in legibus ſanciendis, in libris inſcribendis, in exemplis proferendis. In definitionibus aßignandis hoc modo, Homo eſt animal rationale mortale, pro eo quod eſt, homines ſiue omnes homines ſunt animalia rationalia mortalia. Definitur enim unus homo figurate pro omnibus hominibus, propterea quod quæ unius, eadem quoq; omnium eſt definitio, propter ſimilitudinem paritatemq; naturæ. Namq;, ut uere inquit Ariſtoteles in Topicis, ſimilium cõtemplatio ad explicandam uim naturamq; rerum per definitionem plurimum ualet, atq; ut idem græce ſcribit, ὡς ποτὲ ἐφ᾽ ἑνος τῶν ὁμόιων ἔχει, ὁύτως καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν, hoc eſt, ut in uno ſimiliũ ſe habet, ſic etiã in reliquis. Quare etiam ex ſententia Ariſtotelis, definitiones in ſingulari de uno datæ per ſimilitudinẽ ad omnes eiuſdem generis extenduntur, et quod de uno dictũ eſt, id de omnibus dictum intelligitur, ut quod Ariſtoteles per quandam ſimilitudinem fieri dicit, id communis ſermo et Grammatici Oratoreſq; communis ſermonis interpretes, per intellectionem latine et per ſynecdochen græce fieri affirment. Sic igitur in definitionibus aßignandis ſingularis pro plurali et unus pro pluribus uel omnibus ponitur. In legibus ſanciendis, ut in Legibus XII Tabularum, Tutor cum pupillorum matre ne habitato: pro eo quod eſt, Tutores cum pupillorum matribus ne habitanto. Nam ita lex in plurali numero ſcribi poterat, ſi placuiſſet Legiſlatoribus, qui plures alias leges in numero plurali tulerunt, ut in eiuſdem XII Tabulis illam, quæ proxime poſt hanc ſequitur, Agnati aut Subſtituti, qui ſucceßionem ſperant, tutores ſunto. Ex quo apparet in legibus ferendis nihil referre ſiue ſingulari ſiue plurali numero utaris, cum ex ſingulari tamen pluralis figurate neceſſario intelligatur. In inſcribẽdis libris, ut ſi quis exempli gratia ſcripturus de Officijs, ita inſcribat librum ſuum figurate, περὶ τοῦ καθήκοντος, ut Zeno Cittiæus, et Cleanthes et Sphærus Stoici, pro eo quod eſt latine, de Officio: proprie uero, ut Cicero tres præclaros illos ſuos de Officijs libros. Itẽ περὶ νόμου, hoc eſt, de lege, figurate, ut idem Sphærus apud Laertium: et περὶ νόμων, hoc eſt, de legibus, proprie, ut idem Cleanthes apud eundem. Vt taceam interim inſcriptionem librorum M. Ciceronis de Republica in ſingulari, et Platonis περὶ πολιτιῶν in plurali, et rurſus illam Ciceronis de Inuentione ſingulariter, et Hermogenis περὶ ἐυρέσεων pluraliter. Ferè enim in inſcribendis

libris nihil refert singulari numero figurate, an plurali proprie quis utatur. Quam rem ignorans quidam imperite carpit Ciceronem, qui de officijs potius quàm de officio librum inscripserit: et alius etiam magis imperite Ciceronem defendere uolens, ait eum de officijs recte inscripsisse, et si de officio inscriptionem fecisset, magnopere erraturum fuisse: ex quo patet huiusce rei ignoratione magnum ab utroq; admissum peccatum, utroq; enim modo, hoc est, in singulari figurate et in plurali proprie Cicero et recte et uere inscriptionẽ libri de Officijs facere potuit. Quare hoc pro certo habendum, in plerisq; inscriptionibus librorum nihil referre, siue in singulari siue in plurali numero fiant, dummodo hoc intelligatur, eas in singulari numero ferè figuratas, in plurali uero proprias esse. In exẽplis deniq; proferendis, ut apud Ciceronem in primo libro de Inuentione, cum definiens genus et generis definiti exemplum afferens, ita inquit, Genus est quod plures partes amplectitur, ut animal. Quo in loco Cicero quoq; si non figurate, sed proprie loqui uoluisset, exemplum illud ita proferre poterat, ut animalia siue ut genus animaliũ, idem enim omnino significasset, sed diuerso modo, et definitionem quam attulerat exemplo non minus idoneo illustrasset: idem enim planè ualent, ut animal, ut animalia, ut genus animalium, nec differunt, nisi quod animal figurate, animalia uero et genus animalium proprie accipiuntur. Neq; solum Cicero, cæteriq; Oratores tam Græci quàm Latini huiusmodi figuratis locutionibus in exemplis afferendis utuntur, sed etiam Philosophi, et in primis Aristoteles, cum multis alijs in locis, tum præcipue in primo de Historia animalium, ubi de diuersis animalium generibus loquens, et singulorum generum exempla proferens, nihil interesse putat siue figurate siue proprie loquatur, et siue dicat exempli gratia, ut piscis, siue ut pisces, siue ut genus piscium: item siue ut apis, siue ut apes, siue ut genus apum. Vna enim qualibet harum locutionum significantur omnes pisces singulares, et omnes apes singulares, qui et quæ sunt in mundo: nec alia est inter eas differentia, nisi quod in singulari dicendo ut piscis ut apis figuratæ sunt, in plurali uero et cum nomine generis proferendo ut pisces ut apes, ut genus piscium ut genus apum, propriæ. Atq; hoc modo, ut dictum est, probatissimi quiq; Scriptores in definitionibus assignandis, in legibus ferendis, in libris inscribendis, in exemplis proferendis indifferenter nunc proprijs nunc figuratis locutionibus uti solent. Quas locutiones tam proprias quàm figuratas idcirco pluribus exponendas explicandasq; putaui, cum ut clare intelligi possent, quia nunquam satis uidentur fuisse intellectæ, tum etiam, ut admonerem recte philosophari cupientes, ne credant Dialecticis ac Philosophastris, qui uel ignorantes uel non animaduer-

tentes hanc communem et figuratam loquendi consuetudinem, dicunt et mentiuntur, his nominibus in singulari numero prolatis, significari nescio quam naturam generis siue speciei cōmunem et uniuersalem, quam ipsi cōminiscuntur et nugantur esse quiddam per intelligentiam abstractum à singularibus, cum reuera genus et species, siue natura generis et speciei nihil aliud sit, nisi ipsamet singularia sua, siue multitudo singularium suorum simul et semel acceptorum, et deniq; nisi totum quoddam discretum, eodem planè modo, quo populus et exercitus, ipsi quoq; nihil aliud sunt, nisi omnes singulares populares et omnes singulares milites, qui in populo et in exercitu continentur, simul comprehensi. Id quod etiam infra tunc melius apparebit esse uerum, cũ refutata erunt à nobis falsa illa genera et species et uniuersalia, hoc est, mera monstra et somnia Pseudophilosophorum. Et præterea cum ostensum erit, cũ definitur homo, nihil aliud definiri nisi omnes singulares homines: et cum diuiditur animal, nihil aliud diuidi, nisi omnia singularia animalia: et omnino cum probatum fuerit, quicquid est in rerum natura, id omne esse aut singulare aliquod aut multitudinem singularium, nihilq; esse tertium, aut medium. Sed ut tandem concludam hanc partem, dico nomina appellatiua simplicia figurate et improprie poni: si aut numerus singularis pro plurali, aut pars pro toto, aut unum pro pluribus uel omnibus usurpetur, ut supra multis exemplis comprobatum est: aut contra si pluralis pro singulari, totũ pro parte, plura uel omnia pro uno tantũ accipiantur, per eandem figuram Intellectionem uel Synecdochen, ut cũ nõnunquam similiter tam in soluta oratione quàm in uersu dicimus, pectora et pulmones pluraliter pro uno tantũ pectore et uno tantũ pulmone, et cum ita loquimur, ut Cicero ad Brutum scribens hoc modo. Populo imposuimus et oratores uisi sumus: pro eo quod est, Populo imposui et orator uisus sum: item cum ponimus totum aliquod discretum pro una tantum illius parte, ueluti totum genus pro uno tantum singulari generis, ut est apud Horatiũ in Odis. Audax Iapeti genus. pro solo Prometheo Iapeti filio: et apud Aratum in Phænomenis, Κείνη δ' ἀστραίου γένος. hoc est, Iustitia Astræi gigantis filia. Omitto hic multa alia exempla totius non solum discreti, sed etiam continui, pro una tantum parte sua: ut cum dicimus, fontem bibi, uel syluam cædi, eo quia una tantum pars fontis bibitur, et una tantũ pars syluæ cæditur. Omitto inquam hæc omnia, quæ paßim occurrunt apud Scriptores, et nemini ferè non sunt nota. Quorum duorum loquendi modorũ uterq;, hoc est, tam ille superior quàm hic inferior receptus est et concessus et approbatus et usurpatus à doctißimis quibusq; uiris tam Græcis quàm Latinis per illam, quam toties dixi, figurã Intellectionem latinè, Synecdochen græce

appellatam, cum aut à parte totũ aut ab uno plura uel omnia, aut contra pars à toto et unum tantum à pluribus uel omnibus intelligitur, ut testatur Quintilianus in eo, quem supra citaui, loco: et Author ad Herennium in quarto: et deniq; ut docet M. Cicero in tertio de Oratore supra citato, cum, ut ille inquit, nõ ut dictum est intelligitur, sed ut sensum est. Atq; ut sæpius inculcem, quod diligenter percipi, et memoriæ mandari uelim, eo quia nunquam à Philosophis satis uidetur fuisse intellectum: Figurata positio, de qua loquor, in nominibus appellatiuis simplicibus, est, cum singularis pro plurali et unum pro pluribus uel omnibus, et contra pluralis pro singulari et plura uel omnia pro uno tantũ ponuntur. Qua figura fit ut hæc ipsa nomina nec semper unum ut propria, nec semper plura ut collectiua, sed modo unum modo plura significent. Atq; hæc eadem efficitur, ut nomina animalis et hominis et cætera appellatiua simplicia, ut supra dixi, figurate posita, uere collectiua sint et inter collectiua uere numerari debeant: cum hoc modo accepta in singulari numero sine ulla dubitatione, significent plura uel omnia, ut animal, cum in multis alijs supra citatis exemplis, tum maxime in eo Ouidij, cum ita inquit.

Quid meruere boues, animal sine fraude?

Nam nisi animal eo in loco pro multis animalibus, uel pro aliquo genere animalium toto collectiue et figurate ponatur, quonam pacto recte et sine turpi solœcismo, diceretur, boues animal? cum unum pluralis, alterum singularis numeri sit? Item ut homo cum in plurimis alijs locis, tum maxime apud Ciceronem in primo de Officijs, ita dicentem, Homo autem qui rationis est particeps et cætera. Quo in loco certum est hominem à Cicerone non pro uno tantum homine positum fuisse, sed pro omnibus hominibus siue pro uniuerso genere hominum. Est enim sermo ille generalis, perinde ac si ita dixisset, Homines autem qui rationis sunt particepes, siue genus hominum quod rationis est particeps. Quod si homo ibi non sit nomen collectiuum, ut nos dicimus, et non pro omnibus hominibus figurate ponatur, quomodo quæso in singulari numero omnes homines significare, et sermonem generalem ad uniuersum hominum genus pertinentem facere poterit? profecto nullo modo. Quare uelint nolint Philosophastri necesse est hunc loquendi modum collectiuum et figuratum in nominibus appellatiuis simplicibus concedant, et sua illa uniuersalia, siue naturas uniuersales, quas hisce nominibus singularibus significari mentiuntur, tanquam falsas et inanes in malam rem abire sinant. Positis enim et stabilitis his locutionibus collectiuis, ut dixi, et figuratis, nihil amplius opus erit ullo uniuersali, siue natura uniuersali, ut etiam multis alijs argumentis in sequentibus capitibus, ubi uniuersalia destruemus, ponendis, liquidò con-

stabit. Quod idcirco hic admonitum uolui, ne quis forte mihi diceret, ut Philosophastri solent, his nominibus appellatiuis simplicibus in singulari positis, significari suum illud uniuersale, siue naturam uniuersalem, quam sibi ipsi quasi somniãdo sine ulla utilitate aut necessitate confinxerunt, ut docebimus. Nunc ostensa hoc modo uarietate positionis nominum appellatiuorum simplicium, nunc proprie, nunc figurate acceptorum, iam tempus est, ut transeamus ad tertiam et ultimam eorum diuersitatem, quæ consistit in eis uel semel tantum, uel multoties pronuntiandis. Quæ diuersitas ipsa quoq; in causa est, ut hæc ipsa nomina modo unum modo plura significent, sicut duæ illæ superiores. Nanq; semel tantum pronuntiata in singulari numero et proprie posita unius tantummodo non plurium habent significationem, ut cum semel tantum dicitur, exempli gratia, homo est animal. In hac enim enuntiatione tam suppositum quam appositum siue, ut Dialectici loquuntur, tam subiectum quàm prædicatum, hoc est, tam nomen hominis quàm nomen animalis, solummodo unum significat, eò quia utrunq; eorum singulare est, proprie positum, et semel tantummodo enuntiatum, perinde ac si dictum esset, unus homo est unũ animal. Nam cum utrunq;, ut dixi, singulare sit, proprie positum et semel tantummodo enuntiatum, quid causæ est, quamobrem non unum tantum sed plura significare existimetur? Quod si non ita est, hoc est, si nomina appellatiua simplicia, de quibus loquimur, cum tribus illis quas dixi, conditionibus adiunctis, non significant unum tantum sed plura, quæro igitur primũ, quonam pacto aut qua ratione distinguemus numerum singularem à plurali? locutionem propriam à figurata? unam enuntiationem à pluribus? si æque in una sicut in pluribus pronuntiationibus plura significantur. Deinde quæro cur non æque recte dicatur, homo sunt animalia, sicut homo est animal? nam si homo tam in singulari quam in plurali proprie positum et semel prolatum, significat plura, quid causæ est, cur non eodem modo recte cum uerbo plurali more collectiuorum sicut cum singulari construatur? certe nihil. Atq; hæc rursus quæro et peto propter Dialecticos, qui asserunt his nominibus in singulari positis significari suas illas naturas communes et uniuersales, et propterea non mirum esse, si huiusmodi nominibus in singulari positis plura significentur, cum eæ naturæ unæ eædemq; cum sint, et existant in multis et dicantur de mnltis, ut ipsi nugantur. Sed nos in proximo sequenti Capite, ut supra dixi, probaturi sumus istas nescio quas naturas, eo modo quo ab ipsis intelliguntur, et statuuntur, prorsus esse falsas et commentitias et à portentosis Philosophastrorum cerebris omnino inutiliter et sine ulla necessitate excogitatas. Sed ut redeam ad pronuntiationis diuersitatem, sic statuo hæc nomina

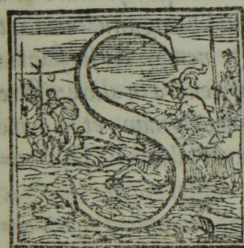
mina, homo, animal, et similia, cum singularia sunt, et proprie posita et semel tantum enuntiata, unum tantum non plura significare, et cum ita dicitur, Pamphilus hominem stipulatus est, aut homo est animal, nihil aliud his enuntiatis declarari, nisi, ut Iurisconsulti recte aiunt, unum hominem, puta Stichum uel Titium in stipulationem deduci, et unum aliquem hominem puta, Ciceronem uel Demosthenem esse animal. Nomina enim hominis et animalis et cætera huiusmodi nunquam significant genus uel speciem, uel aliquam naturam communem, nisi cum sunt figurate posita et accepta, et ea natura, quæ his nominibus figurate positis significatur, nihil aliud est, nisi multitudo ex indiuiduis composita et totum quoddam discretum, ex nullis alijs nisi ex singularibus uere constans, ut indubitanter affirmamus et in toto hoc opere sumus ostensuri. Quod si eadem hæc nomina hominis et animalis non semel tātum, ut in exemplo superiori, sed sæpius ac multoties proferantur, ac diuersis suppositis accommodentur, iam statim desinent significare unum tantum, et multorum ac plurium significationem accipient. Vt si quod ad nomen animalis attinet, id multoties proferam et diuersis suppositis accommodem hoc pacto, homo est animal, bos est animal, leo est animal. In his enim tribus enūtiatis nomen animalis quamuis numeri singularis sit, et proprie positum, tamen quia ter enuntiatum est, et tribus diuersis suppositis accommodatum, idcirco sine ulla dubitatione non unum tantum sed tria significat, hominem, bouem et leonem. Quod autem spectat ad nomen hominis, si ipsum quoq; sæpius proferatur et pluribus suppositis aptetur, hoc modo, Cæsar est homo, Pompeius est homo, Cicero est homo, similiter in his tribus enuntiatis uox hominis ter pronūtiata et tribus diuersis suppositis aptata, tria significare incipiet, Cæsarem, Pompeium, et Ciceronem: et si pluribus etiam uicibus proferretur, et pluribus suppositis aptaretur, plura etiam significaret. Quod dixi de his duobus nominibus hominis et animalis, idem etiam intelligi uolo de omnibus alijs simplicibus appellatiuis, nempe si de uno tantum dicta, uel ut Dialectici loquuntur, prædicata fuerint, singulariter et proprie tantūmodo unū significare. Quod si de alio atq; alio deinceps, hoc est, de pluribus dicantur uel prædicentur, et diuersis suppositis accommodentur, statim amittere significationē unius tantū ac multorū et pluriū acquirere: sic ut si centies proferrentur, et centenis suppositis aptarentur, centena essent significatura. Atq; hoc est illud, quod Grammatici definientes hoc nomen dicunt, nomen appellatiuum esse illud quod est commune multorum siue quod conuenit multis, quod ita est intelligendum, in multis pronuntiationibus non in una sola, nam in una tantum proprie et singulariter, ut dictum est, non nisi unū significare potest.

Atq; ideo ne diminuta sit definitio illa Grammaticorum, addendum est uel subintelligendum, in multis pronūtiationibus, ut perfecta definitio compleatur hoc modo: Nomen appellatiuum est illud quod est commune multorum siue quod conuenit multis in multis pronuntiationibus. Qua additione fit ut nomen appellatiuum à nomine proprio tanquam peculiari quadam proprietate distinguatur, si quidem nomen proprium tam multoties prolatum quam semel tantum, nunquam nisi unum significat, ut si quis dicat exempli gratia: Qui sedet est Socrates, qui legit est Socrates, qui ridet est Socrates, his omnibus effatis non plures Socrates sed unus tantum indiuiduusq; significatur. At nomen appellatiuum contra, si multoties, ut dixi, proferatur, multorum, si semel tantum, unius tantum habet significationem. De significatione propria loquor, non de figurata, nam figurate positum etiam si semel tantum pronūtietur, tamen multa significat, ut sæpe iam dictum est. Ad hunc igitur modū præter uarietatem numeri tum singularis tum pluralis, et diuersitatem positionis tum propriæ tum figuratæ, ut supra dixi, etiam uarius pronuntiationum numerus, hoc est, cum nomina semel tantum uel multoties pronuntiantur, in causa est, ut nomina appellatiua non collectiua modo unum modo plura uel omnia significent. Atq; hactenus de nominibus proprijs et appellatiuis tam collectiuis quam simplicibus, et non collectiuis dictum sit. In quibus explicandis idcirco paulo prolixiores fuimus, ut omnes ea clare et distincte poßint intelligere, quorum ignoratione Philosophastri primo nescientes nomina generis et speciei esse collectiua, et nihil aliud nisi multitudinem singularium proprie significare, introduxerunt sua illa genera et species et secundas substantias et omnino omnia uniuersalia et prædicabilia, hoc est, mera somnia et meras nugas Dialecticas. Deinde non intelligentes cum dicimus, hominem esse speciem animalis, et animal esse genus hominis, tam hominem quam animal accipi debere non proprie sed figurate, pro omnibus hominibus, et pro omnibus animalibus: perinde ac si diceretur, omnes singulares homines, siue omne genus hominum, siue omnium singularium hominum multitudo, quod idem ualet, est et continetur in genere siue in multitudine omnium singularium animaliū, tanquam minus genus in maiore genere, siue minor multitudo in maiore multitudine: Non inquam hoc intelligentes coacti fuerunt introducere monstrosas illas secundas intentiones, hoc est, meras, non Aristotelis, sed barbarorū Dialecticorū strophas. Deniq; non percipientes nomina hominis et animalis et alia similia in una pronuntiatione unum tantū, in pluribus plura significare, putauerunt non uocem hominis et animalis, sed rem quæ est homo et rem quæ est animal dici ac prædicari de multis suis inferioribus, et omnino hominem et

animal esse res siue naturas communes et uniuersales, quo nihil excogitari potest absurdius, ut docebimus in sequenti Capite. Nunc tantũ hoc non ignorari uolumus, uere intellectis nominibus tam appellatiuis collectiuis, quam nõ collectiuis, et rebus quæ eis significantur, et recte perceptis locutionibus tam figuratis quam proprijs et non figuratis, et quid intersit inter uoces, cum semel tantum pronuntiantur et cum multoties, his inquam omnibus probe cognitis et intellectis, nihil præterea opus esse nec generibus nec speciebus nec secundis substantijs nec secundis intentionibus nec uniuersalibus nec prædicabilibus nec ullis huiusmodi nugis Dialecticorum. Quod tamen nobis credi nolumus, nisi in proximo et sequentibus Capitibus extirpabimus omnia ista Pseudophilosophorum et Philosophastrorum nugamenta.

De nominibus substantiuis et adiectiuis et eorum proprietatibus ac differentijs, contra Pseudophilosophos.

CAPVT QVINTVM.

SED iam ueniamus ad duo illa, quæ supersunt nominum genera, hoc est, ad substantiua et adiectiua, quorum proprium est significare non unum tantum aut plura, sicut illorum superiorum, sed res aut tanquã per se stantes aut tanquã in alio existentes, et omnino aut substantias aut qualitates: propter hãc enim causam ab Authoribus linguarum aut à Grammaticis fuerunt inuenta, ut deinceps constabit de exemplis et explicatione ipsorum, ad quam nunc aggredimur. Nomina substantiua siue, ut Dialectici uocant, abstracta sunt, ut nomen hominis, nomen animalis, nomen ligni, nomen lapidis, nomen aquæ, nomen terræ, nomen dulcedinis, nomen amaritiei, nomen magnitudinis, nomen paruitatis, nomen domini, nomen serui, nomen calefactionis, nomen refrigerationis, et reliqua huiusmodi significantia tum substantiã tum qualitatem, sed utranq; semper per modum essendi substantiæ, et rei per se stantis substantiue prolatam, ut per exempla, quæ diximus patet. Nam licet magnitudo et paruitas, dulcedo et amarities qualitates sint, et reuera in alio existant, hoc est, in substantia tanquã in subiecto tamen ut substantiæ, perinde ac per se starent, substantiue proferuntur. No-

mina uero adiectiua siue concreta, ut Dialectici appellant, sunt ut nomen lignei, nomen lapidei, nomen aquei, nomen terrei, nomen dulcis, nomen amari, nomen magni, nomen parui, nomen paterni, nomen filialis, nomen calefacti, nomen refrigerati, et cætera huiusmodi innumerabilia, quæ omnia non similiter ut substantiua modo substantiam, modo qualitatem, sed semper qualitatem siue substantialē siue accidentalem significant. Nam licet lignum exempli gratia et lapis substantiæ sint, tamen esse ligneum et esse lapideum sunt qualitates. Interrogatus enim quis, qualem arcam uel qualem domum emerit, recte respondeat, ligneam uel lapideam, ex quo colligitur nominibus adiectiuis licet à substantia deriuatis nunquam substantiam sed semper qualitatem quandam significari, eamq; per modum qualitatis et rei in alio existentis adiectiue pronuntiatam. Nam cum ex ligno fit ligneus, et ex lapide lapideus, hoc est, cum substantiua substantiæ mutantur in adiectiua, tunc substantia quasi uidetur in qualitatem transformari, et id quod proprium est qualitatis, tanquam in alio significari, ut puta lignum in arca lignea, et lapis in domo lapidea. Quare inter nomina substantiua et adiectiua hæc est differentia, quod substantiua tam substantiam quam qualitatem, adiectiua uero nunquam nisi qualitatem significant: Cuius rei hæc est causa, quia qualitas licet tanquam per se stans in substantiuo sæpe proferatur, tamen reuera per se stare et à subiecto separata esse non potest. Quis enim unquam uidit magnitudinem aut dulcedinem sine ullo subiecto per se subsistentem? certe nemo. At substantia non solum tanquam in alio existens proferri, sed etiam reuera in alio existere nihil prohibetur, ut quemadmodum dixi, in arca lignea lignum, et in domo lapidea lapis. Quo circa nihil mirum uideri debet, si cum substantia sæpe numero qualitatis proprietatem recipit, ut reuera in alio existat, tamen qualitas id quod substantiæ proprium est, ut reuera per se existat, nunquam potest accipere. Ac talia quidem sunt nomina substantiua et adiectiua, quod pertinet ad significandum substantias uel qualitates, et eas tanquam per se stantes uel tanquam in alio existentes, et hoc modo inter se differunt. Præterea in his ipsis nominibus illud quoq; sciri et diligenter memoriæ mandari cupio, esse duo præcipue interrogandi tanquam instrumenta, quid est, et quale est: atq; hæc ita inter se diuisas habere responsionum uices, ut ad interrogationem factam per quid est, semper respondere incipiamus per nomina substantiua et per res tanquam per se stantes: Vt in substantijs, quid est homo? est rationale uel animal: quid est Ilex? est arbor uel stirps: in qualitatibus: quid est linea? est longitudo: quid est candor? est color. Ad interrogationem uero factam per quale est, semper respondemus per nomina adiectiua et per res tanquā in alio

existentes, ut rursus in substantijs, qualis est homo? est rationalis uel animalis, qualis est Ilex? est magna uel glandifera. In qualitatibus, qualis est linea? est recta uel curua, qualis est candor? est intensus uel remissus. Idcirco autē in proferendis superioribus exemplis diximus interroganti, quid est homo? recte responderi, est rationale, quærenti uero, qualis est homo? est animalis, ut admoneremus recte philosophari cupientes, et rationale non semper esse nomen adiectiuum differentiæ, sed etiam aliquando nomen substantiuū generis, et animalis item non semper esse nomen substantiuum generis, sed etiam interdum nomen adiectiuum differentiæ, contra imperitam illam et stultam opinionem Philosophastrorum, qui putant rationale ita semper esse differentiam ut nunquam poßit esse genus, et animale ita semper esse genus ut nunquā poßit esse differentia. Cum rationale reuera non minus sit genus quam animal, et animal non minus differentia quam rationale, ut infra ualidißimis rationibus in Capite de differentia sumus ostensuri. Sed de his postea, nunc illud quoq; de his nominibus non ignorari uolo, Quemadmodum ex substantiuis per deriuationem siue denominationem sæpe fiunt adiectiua, ut ab eo quod est lignum ligneus, et ab eo quod est lapis, lapideus, sic etiam ex adiectiuis per substantiuationem quam uocant, sæpe numero effici substantiua, cum tertia uox adiectiui nominis in substantiuum transit: Vt animale, et per apocopen animal, pro re habente animam, ab eo quod est, hic et hæc animalis et hoc animale, qua uoce utitur Cicero, et alij probati Scriptores latini: Et rationale siue per apocopen, si quemadmodum animal, sic etiam dici posset, rational, pro ea re, quæ habet rationem, ab eo quod est, hic et hæc rationalis et hoc rationale. Et ferè omnia huiusmodi substantiua ex adiectiuis facta, eodem modo quo, triste, pro re tristi apud Virgilium. Triste lupus stabulis. et dulce pro re dulci, apud eundem. Dulce satis humor. et bonum pro re bona, apud Homerum.
οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, Non bona res multitudo principum. Et deniq; quomodo communiter loquentes dicimus, album exhilarare oculos, nigrum contristare, frigidum delectare febricitantes, pro re alba, pro re nigra, pro re frigida, et multa alia huiusmodi: quæ doctißime collegit Laurentius Valla in primo Dialecticæ libro, cap. 3. ubi apertißime et iustißime refutat ac deridet totam illam rationem concretorum Dialecticorum tanquam prorsus inanem et falsam. Sic igitur ad interrogationes factas per quid est, et per quale est, respondetur, quemadmodum nos diximus, per nomina substantiua et adiectiua et per res tanquam per se stantes uel in alio existentes, non per genus et differentiam, uel per aliquod eorum, quæ Dialectici nugantur in suis illis plusq̄ stultis uniuersalibus. Quanquam nihil prohibet quominus et substantiuum

poßit esse nomen generis et adiectiuũ nomen differentiæ, sed nec dici in quid, generis, nec dici in quale, differentiæ propriũ est, ut ostendemus infra in Capitibus generis et differentiæ: Vbi docebimus partes illas, dici in quid et dici in quale, in definitionibus eorũ non recte fuisse appositas. Ex quibus ita expositis facile patet quonam pacto definiendum sit nomen substantiuum et nomen adiectiuum: nomen enim substantiuum est illud, quod semper significat rem tanquam per se stantem, siue substantia ea res sit, siue qualitas, et ad interrogationem factam per quid est, semper priore loco respondetur, siue sit substantiuum, ut ita dicam, principale, siue ex tertia nominis adiectiui uoce factum, ut quid est homo? est rationale, hoc est, res habens rationem, et rursus, quid est homo? est animal, hoc est, res habens animam. Nomen uero adiectiuum est illud, quod contra semper significat rem tanquam in alio existentem, et quæ semper est qualitas uel uera, ut albus et niger, uel ex substantiæ quasi transmutatione facta, ut ligneus et lapideus, et deniq; quæ ad interrogationem factam per quale est, semper recte responderi potest, ut qualis est homo? est rationalis uel animalis, hoc est, res anima uel ratione prædita. Hæc itaq; sunt quæ tam in hoc quam in superiore Capite mihi uisa sunt dicenda de nominibus substantiuis et adiectiuis, proprijs et appellatiuis tam collectiuis quam simplicibus et non collectiuis, nisi figurate, ut dixi. Ex quibus primum constat, idcirco esse quatuor nominum significantium genera et quatuor eorum significandi modos, quia reperiuntur quatuor rerum significandarum genera, et quatuor earum essendi modi. Deinde nomina propria semper unum significare, nomina uero appellatiua collectiua semper plura, nomina appellatiua simplicia modo unum modo plura, pro uarietate numeri tum singularis tum pluralis, positionis tum propriæ tum figuratæ, pronũtiationis tum unius tum plurium. Ad hæc nomina substantiua semper significare res tanquã per se stantes, tam substantias quàm qualitates, eo quod qualitas in substantiuo prolata, licet reuera non sit substantia, tamen quandam substantiæ præ se fert similitudinem. Nomina adiectiua res tanquam in alio semper existentes, sed non nisi qualitates, eo quod substantiæ in adiectiuo prolatæ naturam suam quodammodo amittere, et in qualitates transformari uidentur. Postremo uero ad interrogationes factas per quid est, et quale est, respondendum esse non per genera nec per differentias nec per alia ulla uniuersalia, ut Dialectici imperite nugantur, sed per nomina substantiua et nomina adiectiua, et per res tanquam per se stantes uel in alio existentes, quamuis nihil impediat quo minus hæ res omnes et genera et differentiæ esse poßint, ut docebimus infra locis suis. Horum autem omnium cognitionis utilitas hæc est, quod ex hac nominũ

explicatione et explanatione manifeste licet cognoscere Dialecticos et Metaphysicos et reliquos Philosophastros, eo quod nomina hæc non recte sed perperam et peruerse intellexerunt, hac de causa penè totam Philosophiam corrupisse, et eam meris monstris portentisq; impleuisse. Hinc enim monstrosæ illæ secundæ substantiæ, hinc portentosa illa genera et species, hinc plusquam prodigiosa illa uniuersalia et prædicabilia, et ad extremum quoq; hinc secundæ illæ intentiones non iam tantum monstra atq; portenta, sed omnem, ut ita dicam, monstrositatem portentositatemq; superantes. Quæ omnia qualia sint, hoc est, quam falsa, quam absurda, quam ridicula, et deniq; quàm sine ulla necessitate aut utilitate fuerint introducta, ex ijs, quæ sequuntur, Capitibus liquido apparebit.

De generali omnium rerum diuisione oratoria uera, et de illa Pseudophilosophorũ falsa, simulq; de uoce uniuersi et uniuersalis et in summa de falsitate Vniuersaliũ realiũ, ut uocant.

CAPVT SEXTVM.

QVEMADMODVM ante in tertio Capite de nominibus rerum locuturi, et generalem eorũ diuisionem facturi primo diuisimus res ipsas in quatuor genera, et ex earum diuisione, nominum, quibus res significantur, diuisionem confirmauimus, eo quod rationi consentaneum sit, quot rerum significatarum, totidem etiam nominum significantium genera inueniri: Sic hoc loco de rebus uerba facturi, et eandem rerum, quam supra posuimus, diuisionem repetituri, non sine causa existimauimus hanc quoq; uicißim nobis ex nominum diuisione confirmandã. Eo quod ab eadem ratione alienum non sit, non plura neq; pauciora rerum genera à Deo siue à natura rerum omnium opifice procreata fuisse, quàm quibus linguarũ Authores et uocabulorum inuentores nomina atq; appellationes imposuerunt. Loquor de nominibus rerum generalibus, ut si cui rei nomen nullum saltem generale sit impositum, non immerito quis argumentari poßit, eam rem in uera rerum natura prorsus non reperiri, sed falsam commentitiamq; esse. Quo sic constituo rursus ita dicimus, et constituimus, esse tantum quatuor rerum genera, eò quod sunt tantum quatuor genera nominum, ut singulis nominum

generibus singula rerum genera respondeant, nam quemadmodum supra docuimus, omnia quecunq; sunt in tota rerum natura et in hac immensa mundi uniuersitate primo diuisa, sunt aut res naturaliter per se stantes et non in alio existentes, ut substantiæ, aut res in alio semper existentes, nunquam per se stantes, ut qualitates omnes, et accidentia: Et rursus omnes tam substantiæ quam qualitates subdiuisæ sunt aut res singulares et unæ per se, non multæ ac plures simul comprehensæ, ut substantiæ et qualitates indiuiduæ, hoc est, singularia omnia generum et specierũ, et generaliter omnia tota quæ dicuntur cõtinua singillatim accepta, aut multitudines rerum singularium, non per se ac singillatim, ut illæ superiores, sed simul et uniuerse assumptarum, qualia sunt genera singulorum et species generum, et omnino omnia tota quæ nominibus collectiuis significantur, et communiter appellantur discreta, ut infra in Capite de totis et de specie, sumus probaturi. Atq; hoc modo quot nominũ totidem etiam rerum genera esse dicimus, et quemadmodum quod non est nec substantiuum, nec adiectiuum, nec proprium, nec appellatiuum, id inter nomina numerari, et nominis appellationem habere nullo modo potest, sic quoq; affirmamus, quod non est in uno aliquo horum quatuor generũ, hoc est, quod non est neq; substantia, neq; qualitas, neq; res singularis, neq; multitudo rerum singularium, id in uera rerum natura prorsus non inueniri, sed esse omnino falsum et commentitium: eodem planè modo quo Centauri, et Chimeræ, et cætera huiusmodi monstra atq; figmenta Poetarum. Quorum similia atq; etiam absurdiora sunt ea portenta, quæ à fanaticis Philosophastrorum capitibus fuerunt excogitata et ab eisdem appellata partim genera et species, partim secundæ substantiæ et secundæ intentiones, partim uniuersalia et prædicabilia, partim alijs quibusdam inauditis et plusquam barbaris nominibus. Quæ omnia nos in hoc Capite et aliquot alijs sequentibus non aliter quàm Hercules Hydram rationibus et argumentis quasi ferro et flamma domare ac prorsus extinguere aggredimur. Sic igitur nos tot genera rerum et non plura nec pauciora constituimus, et generalem omnium rerum diuisionem ita facimus, ut in primo loco collocemus substantias, in secundo qualitates, in tertio res singulares singillatim sumptas, in quarto un iuersa siue multitudines rerum singulariũ uniuerse acceptarum: Atq; ut quemadmodum supra diximus nomina substantiua substantijs, adiectiua qualitatibus, propria rebus singularibus, appellatiua multitudinibus rerum singularium significandis principaliter inseruiant, alijs uero quasi secundario. At Dialectici et Pseudophilosophi similiter quidem ut nos diuidentes omnia quæ sunt, et quadripartitã rerum diuisionem facientes, in omnibus illius partibus nobiscum concordant,

præter

præter quàm in ultima. Nam in primo loco ipsi quoq; statuunt substantias, in secundo accidentia, quæ nos appellamus qualitates, in tertio singularia, atq; hactenus omnia recte: Verum quod in quarto loco, ubi nos ponimus uniuersa siue uniuersas multitudines rerum singularium, ipsi collocant uniuersalia siue naturas uniuersales, hoc est, sua genera et suas species, longe à ueris generibus et speciebus differentes, ut ostendemus, Hic uero turpißime et fœdißime labuntur, una cum Aristotele suo istius diuisionis uel inuentore uel approbatore, et Seuerino Boëthio eiusdem confirmatore in prima editione in Categorias Aristotelis: Ibi enim eam bis uel ter repetit, et multis uerbis explicat. Sed et ipse et Aristoteles et omnes quotquot diuisionem istam approbauerunt, uehementer sunt decepti, et in duplicem simul ac perniciosum inciderunt errorem. Primum enim in diuidendis rebus prætermiserunt multitudines rerũ singularium uniuerse acceptarum, hoc est, unum genus rerum quod est maxime notũ ac manifestum, et à singularibus singillatim sumptis longe diuersum, ut docebimus. Deinde loco illius ueri generis prætermißi, substituerũt aliud quoddam genus rerum, quod prorsus nusquam reperitur in uera rerum natura, sed est omnino falsum et fabulosum, hoc est, uniuersalia, siue, ut Græci dicunt, τὰ καθόλου, ut mox probabimus. Si prius tamen ostenderimus, unde dicatur nomen uniuersalis, et quid quóue modo significat, primum apud ueteres latinos, deinde apud Dialecticos et Philosophastros, qui non solum in eo peccant, quod nusquam ferè non loquuntur et nugantur de istis uniuersalibus tanquam de rebus serijs et grauibus non falsis et inanibus, ut monstrabimus, sed etiam in eo quod abutuntur nomine uniuersalis prorsus barbare et inusitate et contra omnium ueterum latinorum authoritatem. Primum igitur dico uocem uniuersalis, esse deductam et deriuatam à uocabulo uniuersi, et ab uniuerso factum esse uniuersale, sicut à transuerso trãsuersale siue transuersarium. Quare ad cognoscendum quid proprie significet uniuersale, nosce oportet, uniuersi nomine quid proprie significetur. Nomen autem uniuersi apud latinos recte loquentes semper dicitur de toto aliquo uel continuo uel discreto, ut uocant, et ita dicitur, ut omnes, eius de quo affirmatur, totius uel continui uel discreti partes designet, easq; non singillatim et diuisim, sed uniuerse et collectim simul acceptas: Vt in toto continuo cum dicimus, uniuersum mare, uniuersam terram, uniuersam prouinciam, et huiusmodi locutionibus intelligimus, omnes partes maris, omnes partes terræ, omnes partes prouinciæ, simul et semel comprehensas. In toto autem discreto siue in multitudine, cum ita proferimus, uniuersum populum Romanorum, uniuersum exercitum Germanorum, uniuersam speciem hominum, uniuersum genus ani-

malium, et similiter omnes harum aliarumq; huiusmodi multitudinũ siue totorum discretorum partes indiuiduas et singulares uno eodemq; tempore simul sumptas significamus. Sic enim proprie apud latinos usurpatur nomen uniuersi, ita tamen ut magis proprie dici uideatur de multitudine et toto discreto quam de magnitudine et toto continuo: eo quod totum discretum partes habet inter se discretas et separatas, continuum uero coniunctas et ita inter se connexas et cohærentes ut unum non plura et indiuisum non diuisum esse appareat. Atq; apud Latinos uniuerso siue uniuersis opponuntur singula, hoc est, omnia non collectim sed disiunctim sumpta et intellecta, ut apud Ciceronẽ de Natura Deorum, Quæ si singula uos forte non moueant, uniuersa tamen inter se connexa et coniuncta mouere debebunt: et ad Trebatium, Singula persequi non est necesse, uniuersum studium meum et beneuolentiam ad te defero. et in quam plurimis alijs locis: quos omnes, qui uidere cupit, is legat aut Obseruationes nostras in M. T. Ciceronem, aut Thesaurum linguæ Latinæ Roberti Stephani Parisiensis, in Capitibus Vniuersi et Singulorum, ubi quã plurima harũ uocum exempla non solum Ciceronis sed etiam aliorum Scriptorum diligenter collecta reperiet. Sic igitur apud Latinos accipitur et usurpatur nomen uniuersi, ut semper multas alicuius totius partes non diuisim et separatim sed collectim et coniunctim significet, et tanquam contrarium semper opponatur uoci singulorum: Quæ similiter quidem multorum significationem habet, sed disiunctim ac separatim captorum, ut si quis exempli causa loquens de uiginti hominibus, ita dicat, singuli sibi tabernaculum constituerunt, is singulos sibi tabernaculum unum constituisse, et uiginti tabernacula numero constructa esse significabit. Quod si ita proferat, Vniuersi sibi tabernaculum ædificauerunt, is nihil aliud declarabit, nisi ab omnibus simul unũ atq; idem tabernaculum sibi fuisse constructum. Atq; hoc modo et uniuersis singula et singulis uniuersa opponuntur, ut uniuersa sint tanquam singula simul comprehensa, et singula unum uniuersum in multas partes dispersum ac dissipatum. Ab hac igitur uoce uniuersi ita significante, ut diximus, ducitur et deriuatur nomen uniuersalis, de quo Quintilianus libro secundo cap. Quis modus in Arte, ita scribit, Propter quæ mihi semper moris fuit, quam minime alligare me ad præcepta, quæ καθολικὰ uocant, idest, ut dicamus, quomodo possumus, uniuersalia uel perpetualia. Hec Quintilianus, ex cuius uerbis declaratur latinos hac uoce uniuersalis uti solere, cum aliquid ad uniuersos, hoc est, ad omnes simul pertinens significare uolunt, ut cum dicimus, calorem uniuersalem, pestilentiam uniuersalem, bellum uniuersale, eo quod hæc aliquibus uniuersis et simul omnibus eodem tempore sunt communia et

tanquam generalia. Qua in significatione Varro de lingua latina, dixit, causam uniuersalem, Author ad Herennium, rationem uniuersalem. Idem Quintilianus, uocem uniuersalem, et quæstionem uniuersalem. Quibus autoritatibus patet, hoc quod est, esse uniuersale, proprie semper tribui aut rebus quæ sunt in alio, aut uerbis quæ dicuntur de alio. Rebus quæ sunt in alio hoc modo, ut si bellum, exempli gratia, sit in tota prouincia, intelligere debemus tam bellum quam prouinciam habere partes, et singulas belli partes singulis prouinciæ partibus attributas esse, non uniuersas belli partes singulis prouinciæ partibus contineri, nec singulas prouinciæ partes ab uniuersis belli partibus esse occupatas, quorum neutrum fieri potest. Quomodo enim uniuersæ belli partes simul acceptæ sint in una et eadem parte prouinciæ? aut una sola prouinciæ pars omnes belli partes capiat simul comprehensas? profecto utrunq; horũ est ex numero eorum, quæ fieri nullo pacto queunt. Quare cum dicimus bellum uniuersale toti prouinciæ necessario intelligere debemus singulas belli partes in singulis prouinciæ partibus esse sitas, non uniuersas in singulis neq; singulas in uniuersis, Et eodem modo omnes aliæ res, quæ uniuersaliter alteri adesse affirmantur. Verbis uero quæ dicuntur de altero, tribuitur uniuersale, cum ita dicitur, exempli causa, animal est uox uniuersalis, eo quod est nomen appellatiuum simplex, et ut docuimus supra in Capite quarto, in multis enuntiationibus tanquam partibus suis attribuitur multis suppositis, sic ut singulæ enuntiationes singulis suppositis aptentur, hoc modo, homo est animal, bos est animal, leo est animal, Hoc enim modo uox animalis proprie et singulariter accepta, est uniuersalis et in tribus enuntiatis tria significat. Quod si etiam centies aut millies eodem, quo dixi, modo enũtiaretur, centum et mille posset significare, nam in una tantum enuntiatione, eodem modo singulariter et proprie accepta non nisi unius alicuius significationem habere potest, ut superiore Capite docui: neq; solum hoc quod dico in uoce animalis uerum est, sed etiam in omnibus alijs simplicibus appellatiuis in sigulari numero positis. Hoc igitur modo nomen uniuersalis apud Latinos ueteres dicitur et de rebus quæ sunt in alio, et de uerbis quæ dicuntur de alio, et de nulla alia re præterea nec alio modo uere et latine dici potest. Apud Dialecticos uero et Philosophastros, communiter longe aliam habet significationem, quæ à nullo unquam latinorum ueterum, quod sciam, nec usurpata fuit nec audita, si quidem apud eos Vniuersalis nomine significatur et intelligitur natura quædam, ut ipsi dicunt, per essentiam in se quidem una sed per communicabilitatem uel participationem communis pluribus, quæ et per abstractionem intellectus nostri fiat è multis, et per existentiam sit in multis, et

per prædicationem dicatur de multis. Appellatur autem ab eisdem istud uniuersale, tum genus, ut animal: tum species ut homo: tum differentia ut rationale: tum proprium ut risibile: tum accidens ut calor et frigus, ut in summa sint quinq; uniuersalia, genus, species, differentia, proprium et accidens. Ac tale quidem est Philosophastrorum uniuersale, hoc est, magis multiplex magisq́; multiforme, quam dicitur fuisse Chimera illa poetica à Bellorophonte domita, aut Geryon ille tricorpor, quem Hercules interfecisse traditur, illa enim erant monstra tantummodo triplicia, hoc est quincuplex. Definiunt autem istud portentum, qualeidcunq; sit, hoc modo, ut dicant, Vniuersale id esse quod unum existens per essentiam uno eodemq́; tempore totum et integrum communicatur multis et est in multis et dicitur de multis. Atq; ita putant animal, exempli gratia, esse unum genus, quod eo modo communicetur et sit in homine, boue, et leone, cæterisq́; speciebus, quodq́; de eisdem dicatur et prædicetur, et hominem esse unam speciem, quæ similiter communicetur et sit in Socrate, uerbi causa, Platone et Aristotele, et cæteris indiuiduis, quæq́; dicatur et prædicetur de eisdem. Eodemq́; modo sentiunt de reliquis uniuersalibus suis. Et quanquam apud Dialecticos, ut dixi, sint quinq; uniuersalia, tamen duo ex eis apud illos, sunt maxime celebrata, genus et species, atq; ideo ab eisdẽ multis et ambitiosis insignita nominibus. Nãq; ut in eisdẽ generis et speciei exẽplis permaneã, homo apud eos appellatur, tũ species hominis, tũ natura hominis, tũ species specialissima, tũ homo cõmunis, tũ homo uniuersalis, tũ homo specificus, tũ ut Porphyrius græce loqtur, κοινὸς καὶ εἰδικὸς ἄνθρωπος. Animal uero dicitur, tũ genus animalis, tũ natura animalis, tũ genus subalternũ, tũ animal cõmune, tũ animal genericum, tũ animal uniuersale, tũ ut Aristoteles græce nuncupat, ζῷον καθόλου, et alijs quibusdam inauditis barbarisq́; nominibus. Neq; solum habent, ut dixi, species specialissimas, et genera subalterna, sed etiam species subalternas et genera generalissima, ut in eorum arbore prædicamentali, quã uocant, manifeste licet uidere. In summa ista genera et species, et cætera, quæ dicta sunt, generaliter omnia ex ea parte quatenus putantur esse in rebus, appellantur, ut dixi, uniuersalia siue naturæ uniuersales, ex ea uero parte quatenus existimantur dici et prædicari de multis, aliud habent nomen à recẽtioribus et barbaris latinis inditum. Nuncupantur enim prædicabilia uidelicet à prædicando, hoc est, dicendo, nam prædicari et dici apud eos idem est, apud Græcos uero communiter uocantur, πέντε φωναί, hoc est, quinq; uoces, atq; hanc ob causam, fere omnes Græci interpretes horum uniuersalium libros suos inscripserunt, περὶ πέντε φωνῶν. Generationem autem et procreationem horum uniuersalium

per intellectus abstractionem hoc modo fieri dicunt. Intellectus noster inquiut primo cogitans, exempli causa, Socratem, Platonem, Aristotelem, et reliquos singulares homines ex illis licet inter se dissimilibus ita cogitatis colligit sibi quandam humanitatis similitudinem, quæ in animo retenta ueraciterq; perspecta, ut dicit Boethius, est species hominis. Deinde rursus idem intellectus noster altius ascendens et considerationem conuertens ad hominem, bouem, leonem, cæterasq; huiusmodi species ex illis licet inter se differentibus ita consideratis, effingit sibi alteram similitudinem, quæ non nisi in ipsis speciebus specierumq; indiuiduis esse potest, et proprie appellatur genus animalis. Eodemq; modo per abstractionem intellectus nostri ab alijs singularibus et speciebus effici et quasi procreari putant omnia alia uniuersalia: De quibus in summa ita sentiunt authore Boethio, ut dicant, ea esse prorsus incorporea et immaterialia et hanc ob causam mortis interitusq; expertia, et reperiri nō solum in incorporeis sed etiam in corporeis sensibilibusq; naturis, percipi autem et intelligi præter corpora et sensibilia ab intellectu nostro tantum, ut pote immaterialia ab immateriali. Nam sensus nostros materiales ad uniuersalium immaterialium cognitionē nullo modo posse pertingere. Nec desunt etiā qui dicant uniuersale esse totum quoddam, ac tria totorum genera constituāt, unum quod sit, ut inquid Eustratius super primo Ethicorum Aristotelis, ϖρὸ μερῶν, hoc est, ante partes: alterum, ἐκ μερῶν, hoc est, ex partibus: tertium, ἐν μέρεσι, hoc est, in partibus, quorum totorum exempla hæc ab illis traduntur. Illius quod est ante partes, Ideæ Platonis: Illius quod est ex partibus, totum omne tam continuum quam discretum: Illius quod est in partibus, uniuersale hoc de quo loquimur Aristotelis et Peripateticorum. Atq; hæc ferè summatim sunt ea quæ de uniuersalibus à Dialecticis tradita reperiuntur. Quod si forte quispiam de eis plura scire cupit, is legat ex antiquioribus Boethium inter initia secundæ editionis in Porphyrium, ex recentioribus uero Rodulphum Agricolam, in libello de uniuersalibus. Quorum uterq; conatus est, quàm clarissime et subtilissime potuit primum explicare atq; exprimere uim et naturam et proprietatem uniuersalium: licet frustra, quia quod non uere est, nunquam uere potest explicari. Deinde etiam defendere ac tueri uniuersalia contra eos, qui uel ea negant, uel de eis dubitant. Sed in ista sua defensione incassum laborauerunt, et oleum, ut dicitur, operamq; perdiderunt. Nos enim uniuersalia sine ulla dubitatione falsa et cōmentitia et nullam ad rem necessaria esse demonstrabimus, et omnibus illorum rationibus argumentisq; respondebimus, sic ut sperem posthac nunquam fore quenquam neq; tam audacem, neq; tam temerarium, qui uniuersalium defensionem susci-

piat, aut si suscipiet, qui non ab omni posteritate tanquam stultißimus ineptissimusq; rideatur. Loquor autem de uniuersalibus realibus, ut uocant, hoc est, quæ in rebus extra uocem ac mentem nostram consistere dicuntur, non de ijs, quæ in uocibus et nominibus sunt. Nam nos quoq; unà cum Nominalibus sine ulla dubitatione confitemur uniuersalia in uocibus ac nominibus reperiri, et uoces uere cõmunes uniuersalesq; esse, eo quo supra diximus modo. Sic igitur patet unde dicatur nomen uniuersalis, et quid quoúe modo significet tam apud Latinos ueteres, quam apud Dialecticos et Philosophastros, ex quibus quidam sunt qui ex sententia Aristotelis affirmant uniuersalia uere non solũ in uocibus et intellectibus, sed etiam in ipsis rebus extra uocem intellectumq; inueniri, ut Boethius, Albertus, Thomas, Scotus, et alij quam plurimi, qui omnes hanc ob causam in scholis appellantur, Reales: Alij uero contra atq; hi ex eiusdem Aristotelis opinione asserunt et contendunt uniuersalia extra uocem atq; intellectum nullo prorsus modo constare, sed tantum in solis uocibus nominibusq; existere, atq; ideo ipsi quoq; uulgo ab re ipsa nuncupantur à quibusdam, Nominales, ab alijs uero, Terministæ: Quorum Author primus et inuentor fuisse dicitur Ochamus quidã natione (ut opinor) Anglicus, unde etiam à nonnullis appellantur, Ochamistæ. Hanc igitur Ochamicam de uniuersalibus opinionem, nos quoq; in toto hoc opere contra Dialecticos Reales secuturi sumus ac defensuri, non quidem tanquam Aristotelicam et Peripateticam, nam Aristoteles sine ulla dubitatione existimauit et posuit uniuersalia realia, sed tanquam ueram et communi omnium tam Græcorum quam Latinorum recte loquentium sermoni consentaneam. Esse enim uniuersalia, nominũ appellatiuorum reuera proprium est, non rerum, nisi eo, quo supra dixi, modo, qui ab uniuersalibus Dialecticis longe alienus est. Quibus tanquam fundamentis quibusdam totius futuræ disputationis nostræ iactis, nunc accedimus ad probandum uniuersalia extra uocem et intellectum in rebus nec esse reuera nec posse esse, et propterea Pseudophilosophos in quarto loco generalis diuisionis suæ rerum non recte prætermisisse multitudines rerum singularium uniuerse acceptarum, quæ ueræ existunt, et loco earum plusquam stulte posuisse uniuersalia sua siue naturas uniuersales quæ prorsus nusquam sunt nisi falsæ et commentitiæ, et nullã aliam ad rem utiles nisi ad nugandum et garriendũ. Quam quidem probationem primum ita proponimus, ut dicamus et sine ulla dubitatione affirmemus, ista Vniuersalia realia, eo modo quo à Dialecticis intelliguntur et explicantur, primo propter eas causas, quæ ab ipsis proferuntur, non esse utilia nec necessaria, nec necessario ponenda, sed plane contra potius inutilia, superuacanea, et ex omni philosophia eijcienda. Deinde etiã

si maxime esset aliqua causa, qua poni debere uiderentur uniuersalia, tamen ea prorsus non esse in uera rerum natura, nec esse posse nisi falsa et commentitia. Tum rursus etiam si non solum esse possent, sed etiam reuera essent, tamen non esse ponenda quinq; numero, sed unum tantum, hoc est, genus, eo quod reliqua essent aut non uere uniuersalia, ut species, aut certe in nomine ac natura generis inclusa, ut differentia, proprium, et accidens. Et postremo etiam si uere quinq; numero uniuersalia esse cōcederentur, tamen ea à Pseudophilosophis fuisse male exposita, peius definita, et paulo minus quàm tota falsa. Hæc inquam omnia nos ita proponimus et probare aggredimur, ab eo quod primo loco propositum est initium probationis nostræ capientes, hoc est, à causis, quibus uniuersalia dicuntur esse necessaria, et necessario ponenda. Nam cum causæ illæ à nobis refutatæ erunt et sublatæ, tū facile cætera quoq; probabuntur esse falsa, nec difficile erit respondere ad omnia, quæ pro defensione uniuersalium contra nos à Pseudophilosophis uel afferuntur, uel afferri posse putantur.

Vniuersalia realia nec propter scientias artesq; tradendas, nec propter syllogismos et cæteras argumentationes formandas, nec propter prædicationes superiorū de inferioribus faciendas necessario esse ponenda, contra Pseudophilosophos.

CAPVT SEPTIMVM.

SED quibus tandem de causis Philosophastri isti moti et adducti excogitauerunt et introduxerunt uniuersalia realia? Audite quæso Lectores ueræ philosophiæ studiosissimi et ueritatis amantissimi, audite inquam et diligēter attendite, res enim uestra hic agitur, et ea quidē res, qua nulla maior neq; dignior, quæ cognoscatur, nec adeo magis ad uos pertinens esse possit. Nam si uniuersalia ista falsa sunt, ut nos dicimus, et probaturi sumus, continuo una cum uniuersalibus cadit penè tota Dialectica, quæ in illis tanquam columnis fundata est, et simul cum Dialectica corruit etiam non parua eius, quæ nunc in usu est, philosophiæ pars, et quod

omnium peßimum est, uos ipsi quicquid temporis et laboris in Dialectica et Metaphysica insumitis, id totum amittitis, et oleum simul operamq́;, ut dicitur, perditis, Audite inquam tertio pulchras et egregias causas, quibus isti, ut ipsi dicunt, moti uniuersalia introduxerunt, et pro introductis tanquam pro aris et focis pugnant. In summa aiunt, uniuersalia esse necessaria et necessario fuisse introducta tribus potißimum de causis, quarum una est, propter scientias et artes et definitiones tradendas, altera propter demonstrationes et syllogismos cæterasq́; generales argumentationes conformandas, tertia propter prædicationes generum de speciebus et omnium superiorum de suis inferioribus faciendas. Quorum trium nihil sine uniuersalibus fieri posse contendunt, atq; ideo uniuersalia necessario ponenda censent. Ac quod ad primã causam attinet, sic eam confirmãt, ut dicant, scientias et artes et definitiones tradi ac esse non de singularibus, quæ et quoniam numero sunt infinita, nec cognosci perfecte nec scientia comprehendi possunt, Quis enim, inquiunt, perfecte cognoscat aut scientia comprehendat infinita? et quoniam aßidue generantur et corrumpuntur, minime sunt idonea quæ doctrinas et disciplinas de se traditas in perpetuum conseruent, quemadmodũ oporteret. Et propter has duas causas concludunt scientias et artes et definitiones non de singularibus tradi et esse, sed de uniuersalibus, quæ quoniam et in numero sint finito ac determinato, et nullam corruptionem aut mortem patiantur, ut ipsi putant, idcirco hanc habent naturam ut et propter finitatem facile cognosci ac sciri, et propter immortalitatem æternitatemq́; ea, quæ de se traduntur ac sunt, facile semper conseruare ualeant. Atq; hac breui argumentatione putant sibi satis confectum, ac conclusum, doctrinam scientiarum, artium et definitionũ tradi et esse non de singularibus, quasi infinitis, corruptibilibus et tẽporarijs, sed de uniuersalibus tanquam finitis, incorruptibilibus et æternis, et propterea aut scientias et artes et definitiones in perpetuum nobis amittendas, aut uniuersalia necessario, uelimus, nolimus, ponenda, ut ipsi nescio quo pacto stulte ac temere sibi persuaserunt. At nos contra ex aduersa parte, omnia prorsus opposita statuentes et Aristoteli ac Philosophastris respondentes breuiter ita dicimus. Artes et scientias et definitiones tradi et esse non de uniuersalibus realibus, quæ fictitia commentitiaq́; sunt, et prorsus non reperiũtur in uera rerum natura, sed de singularibus et indiuiduis de quibus nemo, nisi plane stultus, dubitat quin uere sint, et quamuis numero sint infinita et corruptioni mortiq́; obnoxia, nihil tamen nec infinitatẽ nec mortalitatẽ eis obstare, quo minus et facile cognosci ac sciri, et quæ de se traduntur, ac sint, semper conseruare ualeant. Quam ad rem probandam illud ante omnia non ignorari

ignorari uolumus, quod ad infinitatem singulariū attinet, artes et scientias et definitiones tradi et esse de singularibus, id duobus modis capi atq; intelligi posse, uno modo singillatim, hoc est, unum quodq; per se et separatim ab alijs, altero modo uniuerse siue in uniuersum, hoc est, omnia simul et semel comprehensa. Quod si singularia singillatim, hoc est, singula per se ac separatim accipiantur, ingenue fateor illa hoc modo esse infinita et nullo pacto cuncta cognosci ac sciri posse, et propterea minime idonea uideri, de quibus sic acceptis ulla ars aut scientia aut definitio tradatur. Sed si eadem singularia non singillatim sed uniuerse uel in uniuersum, hoc est, omnia simul ac semel capiantur, hoc altero modo dico et affirmo artes et scientias et definitiones de singularibus percommode tradi et esse posse, nec infinitatem eis quicquam obstare, ut probabimus, quominus cognosci posśint ac sciri. Atq; ita distinguendo de acceptione singularium, et ponendo in summa tantum duos ueros considerãdi rerum modos, paucis uerbis labefactatur prima ratio Philosophastrorũ, quæ ad infinitatem singularium pertinet. Nam tertius ille considerandarũ rerum modus, qui à Philosophastris præter illos duos ponitur, et ab eisdem, considerare rem uniuersaliter, appellatur, prorsus est falsus, ut patebit infra in Capite de Comprehensione et Abstractione. Quod autem spectat ad corruptibilitatem mortalitatemq; eorum, rursus distinguimus et ita dicimus, singularia esse corruptibilia uel incorruptibilia, id similiter duobus modis intelligi posse: primo modo, per essentiam et naturam singularem, et hoc modo iterum fateor omnia singularia uere esse corruptibilia et minime idonea, quæ ullam doctrinam de se traditam semper custodiant: altero modo per continuam successionem et perpetuam quasi regenerationem singularium, et hoc secundo modo nego singularia esse corruptioni mortiq; obnoxia. Nã et si non fuerũt, sunt et erunt semper singulares homines, et singularia animalia, tamen semper fuit, est, et erit, et genus hominum et genus animalium, quod ad conseruãdas semper scientias et artes de singularibus traditas satis est. Artes enim et scientiæ nõ de singularibus separatim et seorsum acceptis, sed de generibus uniuersis, hoc est, non de singulis generũ, sed de generibus singulorũ traduntur et sunt. Sic igitur ostenso, quomodo singularia et tanquam non infinita cognosci, et tanquam non corruptibilia semper durare posśint, et præterea quomodo artes et scientiæ de eis tradi et esse queant, nunc incipio respondere Dialecticis ac Metaphysicis cæterisq; Philosophastris ad ea quæ pro defensione suorum uniuersalium afferre solent. Ac primum ei, quod Aristoteles crasse nimis et imperite ita quærit in secundo τῶν μετὰ τὰ φυσικά, Si nihil est præter singularia, nempe ut ipse dicere uult, infinita, corruptibilia et con-

tingentia, et nulla exiſtant uniuerſalia, uidelicet finita, incorruptibilia et neceſſaria, quomodo et de quibus tradentur et erunt artes et ſcientiæ? reſpondeo Tibi domine Ariſtoteles, etiam ſi nulla erunt uniuerſalia ſtulta et inepta, ut uere non ſunt, tamen artes et ſcientiæ et definitiones tradentur et erunt de ſingularibus et indiuiduis, ut dixi, non per naturam propriam et priuatam, ſed per communem et perpetuam ſucceßionem æternis, nec de omnibus ſingillatim et ſeorſum, ſed in uniuerſum uel uniuerſe, hoc eſt, ſimul et ſemel acceptis. Quo modo accepta nec ſic infinita ſunt, ut non facile cognoſci ac ſciri, nec ſic corrumpuntur et intereunt, ut non perpetuo durare et ea, quæ de ſe traduntur, conſeruare poßint, Atq; ita reſponſum ſit rudißimæ illi ac ſtultißimæ Ariſtotelis inquiſitioni. Sed fortaßis aliqui ex maxima Philoſophaſtrorũ et Ariſtotelis ſectatorum turba hic mihi ſe ſe opponent, dicentes hoc noſtrũ, quod uocamus, uniuerſum et uniuerſe idem eſſe, quod ſuum uniuerſale et uniuerſaliter, habent enim magnam uocum ſimilitudinem, et propterea non oppugnari ratione noſtra ſuum uniuerſale et uniuerſaliter, ſed potius defendi ac confirmari. At ego uicißim uobis reſpondeo domini Philoſophaſtri, hæc eſſe inter ſe longe diuerſa. Nam ueſtrũ uniuerſale fit per fictam illam et uanam, ut uos appellatis, intellectus abſtractionem à ſingularibus, quam nos infra in Capite de falſa abſtractione ſumus refutaturi, tanquam planè mendacem et falſam. Noſtrum uero uniuerſum efficitur per comprehenſionem et acceptionem omnium cuiuſq; generis ſingularium ſimul et ſemel, ſine ulla intellectus à ſingularibus abſtrahentis ope, ſed ſolo intelligentiæ ſingularia ipſa comprehendentis auxilio, Qua de comprehenſione et quid ſit et quomodo fiat, dicemus infra et in hoc et in Capite de comprehenſione, ubi etiam de falſitate abſtractionis loquemur. Veſtrum uniuerſale licet per naturam exiſtat in ſingularibus, ut uos dicitis, tamen per intellectum eſt abſtractum et ſeparatum à ſingularibus, tanquam nubes quædam in aere pendens inuiſibilis, et in eo planè loco conſiſtens, ubi ſunt Ideæ Platonis, uel potius ubi Chimeræ atq; Centauri Poetarum habitant. Noſtrum uniuerſum et per naturam eſt in ſingularibus, et per intellectum non ſeparatur à ſingularibus, non magis quàm populus et exercitus cum intelliguntur à nobis, et omnino ipſum nihil aliud eſt, niſi ipſa ſingularia ſimul et ſemel per intellectum comprehenſa, et quaſi congregata non aliter quàm comprehenditur grex ouium et armentum boum, cum mente percipitur. Veſtrum uniuerſale uos non ſolum ab intellectu ſolo fieri, ſed etiã ab intellectu ſolo cognoſci ac percipi uultis, ab exterioribus uero ſenſibus nequaquam. Noſtrum uniuerſale licet ipſum quoq; ab intellectu quodammodo fiat, ita comprehendente, ut dixi, ſimul omnia ſingularia, et ab eodem cogno=

ſcatur intelligaturq́; ut pote ab ipſo cōprehenſum, tamen percipitur et uſurpatur etiam à ſenſibus, tam exterioribus quàm interioribus, ſi non omnino at certe magna ex parte. Quis enim noſtrum eſt, qui et ſi non omnia tamen aliqua uideat et percipiat ſingularia generis animalium? generis arborum? generis herbarum? et aliorum quam plurimorum generum? certe nemo niſi planè fatuus et ineptus Philoſophaſter. Ad hæc ueſtrum uniuerſale, ut uos docetis, prædicatur et dicitur de omnibus ſuis ſingularibus et inferioribus in recto caſu, ut cū ita dicitis, exempli gratia, homo eſt animal, et candor eſt color, falſo exiſtimantes et animal in priore, et colorem in poſteriore propoſitione eſſe genus. At noſtrum uniuerſale minime in recto caſu de ulla ſua parte prædicatur: Quis enim ferat, ſi quis ita dicat, uel homo eſt uniuerſum genus animalium? uel candor eſt uniuerſum genus colorum? certe nemo, non magis quam ſi diceret, unum ciuem eſſe uniuerſum populum, et unum militem eſſe uniuerſum exercitū. Nā quod aiūt in illis propoſitionibus et animal et colorē, uere eſſe genera, et de homine ac candore tanquam de ſpeciebus ſuis in recto caſu prædicari, falſiſſimum eſt, ut partim ſupra monuimus, partim infra probabimus in Capite de genere, cum falſitatem illorum generum, et nullum totum de ſua parte in recto prædicari demonſtrabimus. Poſtremo et ueſtrum uniuerſale et nomen uniuerſalis in ea ſignificatione quā uos illi tribuitis, nūquam fuerunt uſurpata aut cognita ab ullo latinorum ueterum, quod ego quidem ſciam, ante Boethium uel non ita multo ante ætatem illius, ut opinor. Et propterea tam res, quam uos dicitis eſſe uniuerſalē, quàm nomen uniuerſalis apud Latinos recte loquentes ſunt noua, inuſitata et barbara. Noſtrum uero uniuerſum, hoc eſt, et res quæ eſt uniuerſa et nomen uniuerſi, ambo ab antiquis latinis non ſolum fuerunt cognita ſed etiam uſurpata et trita, et præſertim à Cicerone cæteriſq́; probatis Scriptoribus, quēadmodum ſupra diximus et infra etiam dicemus: ut neq; de re quæ eſt uniuerſum, neq; de nomine uniuerſi quiſquam nō omnino ſtultus poſſit dubitare. His igitur de cauſis et alijs multis, quas ne longior ſim in re manifeſta, prætereo, nequaquam idem eſſe poſſunt ueſtrum uniuerſale et noſtrum uniuerſum O Domini Philoſophaſtri. Nam de aduerbijs, quæ ex eis formantur, hoc eſt, de uniuerſaliter et uniuerſe non dubitandum eſt, quin ipſa quoq; ſint longe diuerſa, cum illa à quibus deriuantur tantam habeant inter ſe diuerſitatem: Vniuerſaliter enim à Dialecticis refertur ad prædicationem de omnibus et ſemper, ut cū dicunt, hominē uniuerſaliter prædicari de ſuis indiuiduis, hoc eſt, de omnibus et omni tempore, cuius oppoſitum eſt particulariter. Vniuerſe autem ſimiliter ut uniuerſa non refertur ad prædicationē, ſed ad comprehēſionem omnium ſingulariū

simul ab intellectu factam, nec ad omnia tempora, sed ad omnia singularia simul et coniunctim percipienda, et opponitur ei quod est, singillatim, ut cum Cicero in Verrem ita inquit, Nam quid ego de cæteris ciuium Romanorum supplicijs singillatim potius quàm uniuerse loquar? Omitto hic aliud etiam inter hæc duo aduerbia discrimen, quod uniuerse apud Scriptores latinos ueteres sæpe usurpatum reperitur, uniuersaliter uero ferè nunquam legitur, nisi apud posteriores, cum latina lingua paulatim immutari, et in deterius labi cœpit: quo fit ut aduerbium uniuersaliter tanquam non satis latinum à quibusdam non ita libenter usurpetur. Sed rursus fortasse respondebunt Philosophastri, ut sunt imperiti, ac rerum etiam, quæ à pueris non ignorantur, prorsus ignari, et dicent hoc nostrum, uniuersum et uniuerse, esse res et uocabula uel nunquam apud ueteres usurpata uel si usurpata fuerunt, nunquã tamen ad scientias artesq; tradendas fuisse assumpta et accõmodata. Quibus uicißim respondeo utrunq; horum esse falsißimum ac prorsus contrarium ei, quòd uere in libris antiquorum tam Græcorum quàm Latinorum reperitur. Nam doctißimi quiq; uiri, cum de omnibus singularibus cuiusq; generis simul et semel loqui uolunt, puta de omnibus singularibus Græcis unà, uel de omnibus singularibus hominibus communiter, uel de omnibus singularibus animalibus generaliter, et sic de omnibus alijs singularibus quorumcunq; generum, uel affirmantes aliquid uel negantes, uel probantes uel improbantes, uel aliquid huiusmodi facientes, cum inquam ita loqui uolunt de omnibus alicuius generis singularibus, non necesse habent, ut Philosophastri nugantur, ab omnibus illius indiuiduis singillatim acceptis abstrahere sibi ac fingere unũ uniuersale, puta unũ Græcum uniuersalem, ab omnibus singularibus Græcis, aut unum hominem uniuersalem ab omnibus singularibus hominibus, aut unũ animal uniuersale ab omnibus animalibus singularibus, de quo aliquid, ut dixi, affirment uel negent, probent uel improbent, ut Philosophastri plusquã stolide et fabulose faciendum esse somniant, sed omnes singulares Græcos, omnes singulares homines, omnia singularia animalia, simul et semel animo comprehendunt, et hoc modo de illis ita comprehensis simul ac semel affirmant uel negant, probant uel improbant id quod uolunt. Hæc enim omnia singularia hoc modo, ut dixi, comprehensa proprie sunt, non uniuersale, nec natura uniuersalis, nec genus uniuersale, nec res uniuersalis ut Pseudophilosophi garriunt, sed uniuersum, uel natura uniuersa, uel genus uniuersum, uel res uniuersa, ut doctißimi quiq; loquuntur et intelligunt: Atq; inprimis Cicero in secundo de Oratore libro, cum monet argumenta criminum et defensionum reuocanda esse ad genus et ad naturam uniuersam, et ibidem cũ ait, Reuolui

ad communes rerum ac generum summas, et referri ad uniuersi generis disputationem, et in tertio eiusdem operis, cum ita scribit, Loci qui de uniuersa re tractari solent: Quibus in locis et alibi nusquam legitur apud Ciceronem nec genus uniuersale, nec natura uniuersalis, nec res uniuersalis, cur ita? quia genus et natura et res in huiusmodi locutionibus nihil aliud sunt nisi multitudines quædam singularium, et tota quædam discreta, ut iam toties diximus, et infra etiam magis clare probabitur. Itaq; quemadmodum non recte dicitur uniuersalis populus, nec uniuersalis exercitus, nec uniuersalis multitudo, sed uniuersus populus, uniuersus exercitus, uniuersa multitudo, sic etiam non recte usurpatur uniuersale genus, sed uniuersum genus, ut Cicero ait, Vniuersum genus in species diuidere: nec uniuersalis natura sed uniuersa natura, nec uniuersalis res sed uniuersa res, accipiendo tamen semper genus proprie, naturam autem et rem non proprie pro una tantum re singulari, sed figurate pro multitudine singularium rerum uniuerse, ut supra diximus, et infra etiam dicemus, acceptarum. Ex quibus apparet nomen uniuersalis in ea significatione quã ei tribuunt Pseudophilosophi, esse inusitatum, nouum et barbarum, uniuersi uero appellationem esse probam, latinam et à doctißimis quibusq; uiris usurpatam. Quòd dixi de nomine uniuersi idem dico de aduerbio uniuerse, quòd Dialectici imperite ac barbare nimis conuerterunt in uniuersaliter, cum nusquam in ea significatione apud probatos authores reperiatur. Loqui autẽ uniuerse siue in uniuersum de aliqua re, et disserere de genere uniuerso uel de re uniuersa uel de natura uniuersa apud latinos nihil aliud est, nisi loquendo et disserendo tractare eam, quam Græci θέσιν uocant, Latini uero tum quæstionem infinitã tum propositum. Est enim Thesis siue quæstio infinita siue propositum, cum sine determinatione personarum, locorum uel temporum de omnibus singularibus alicuiuspiam generis simul acceptis aliquid uniuerse siue in uniuersum probatur uel improbatur, ut Cicero facit in oratione pro Flacco, cum refutaturus testes Græcos aduersæ partis ita inquit, At à testibus læditur, antequam dico à quibus, qua spe, qua re concitatis, et cætera, dicam de genere uniuerso et de conditione omnium nostrum. Ibi enim Cicero dicturus contra testes Græcos Aduersariorum, et probaturus eos esse mendaces ac tales, quibus credi non oporteret, antequam ueniat ad dicendum de singulis separatim, pollicetur se dicturum primo de omnibus illis simul et coniunctim, et hoc est illud, quòd ibi dicit, de genere uniuerso, hoc est, de uniuersa natione siue de uniuerso genere Græcorum. Quo loquendi modo idem Cicero quoq; utitur in Partitionibus Oratorijs, cum loquens de testibus admonet modo dicendum esse de toto genere testium, quàm

sit infirmum, modo de singulis testibus, si natura uani leues, et cætera: ex quibus duobus locis et alijs quamplurimis non solum apud Ciceronẽ sed etiam apud alios probatos Scriptores manifeste licet intelligere, genus uniuersum, naturam uniuersam, rem uniuersam, nihil aliud esse, ut ante dixi, nisi multitudinem aliquam singularium simul et semel acceptorum siue uniuersum aliquod totum discretum ex multis singularibus indiuiduisq; uere composi tum. Nam obsecro per deos immortales quid differt siue confirmes oratorio more omnes singulares homines alicuius nationis uniuerse acceptos esse mendaces ac periuros? id quòd facit Cicero de Græcis in ea, quam dixi, oratione: siue probes, exempli gratia, omnia singularia animalia eodem modo accepta habere sensum tactus? id quòd Aristoteles et cæteri Philosophi faciunt: siue etiam demõstres omnia singularia triangula pari modo comprehẽsa habere tres angulos æquales duobus rectis? qui modus probãdi apud Geometras et Mathematicos putatur efficacißimus, et ab Euclide paßim usurpatur, Quid nam inquam differt quonam horum trium modorum aliquid confirmes et probes? profecto nihil, una enim quælibet harum probationum siue confirmationum siue demõstrationum fit atq; est de omnibus singularibus sui cuiusq; generis simul et semel acceptis: nec refert, quòd ad acceptionem simul omnium singularium pertinet, quodnam genus rerum sit, siue ciuilium, siue naturalium, siue mathematicarum, siue etiam supernaturalium, modo constet ex singularibus et singularia omnia simul in probando uel improbando assumantur. Ad hunc igitur modum et de his generibus siue naturis siue rebus uniuersis traduntur et sunt omnes scientiæ, artes et definitiones, sic ut ad nullam harum, quas dixi, rerum faciendam opus sit ullis Philosophastrorum uniuersalibus realibus, aut ulla abstractione eorum à singularibus præsertim falsa atq; mẽdaci, ut nos infra probabimus, sed satis superq; sint multitudines singularium eo, quo dixi, modo uniuerse acceptorum. Nec quicquam impedit quo minus hæc fieri poßint primo quòd singularia singillatim sumpta sint infinita, eo q, ut supra dixi, de eis non singillatim et uno quoq; per se sumptis, sed in uniuersum siue uniuerse per intellectum comprehensis et acceptis traduntur sciẽtiæ et artes, Non aliter nec alio modo quàm una eademq; lex scribitur non de singulis rebus sed de uniuersis, hoc est, de omnibus simul. Eodem enim modo doctißimi uiri in tradendis scientijs quo legislatores in ferendis legibus mente atq; intellectu comprehendunt omnia singularia de quibus aut scientia datur, aut lex scribitur, et in summa non minus scientiæ quã leges traduntur et sunt de uniuersis. Deinde nihil obstat artibus et scientijs de singularibus tradendis, quòd ipsa singularia aßidue generari et corrumpi uidemus, nam et si singula

corruptionem interitumq; patiuntur, nunquam tamen tolluntur et intereunt uniuersa, et hoc modo licet deficiant quotidie singuli homines, exempli causa, et singula animalia, non propterea tamen unq̃ moritur ac tollitur uniuersum genus hominum nec uniuersum genus animalium, sed semper et in æternum tempus durat atq; permanet, quòd ad perpetuam custodiam et conseruationẽ artium et scientiarum de se traditarum satis superq; est. Hæc enim tradũtur ut dixi, non de singulis generum, sed de generibus singulorum. Quæ quidem genera debent intelligi esse composita ex singularibus non solum quæ in præsentia sunt, sed etiam, quæ antea fuerint, et posthac futura sint, ut infra dicemus in Capite de genere, docentes nomen generis non solum ad præsentia sed etiam ad præterita et futura singularia, ex quibus omne genus constitutũ est, referri debere. Atq; hãc ob causam talia genera sine ulla dubitatione sunt immortalia et æterna, non per naturã singularem et priuatam, sed per communem et perpetuam singularium successionem. Vnde Virgilius Poeta sapiẽtißimus in quarto Georgicorum libro de Apibus loquens, ita inquit,

At genus immortale manet, multosq; per annos
Stat fortuna domus, et aui numerantur auorum.

Quibus Poetæ uerbis uel reclamantibus et blaterantibus Philosophastris comprobatur et quasi quadam lege sancitur immortalitas et perpetuitas generis apum, cuius curandi et custodiendi ipse in eo libro artem scientiamq; tradebat. Nam quis, nisi stultus et fatuus Dialecticus, dicat Virgilium eo in loco præcepta tradere de nescio quo plusquam mõstroso et prodigioso uniuersali, quod in rerum natura non reperitur? non de uniuerso genere apum, quod non solũ uere est, ut omnes uidemus, sed etiã, ut ipsemet Poeta testatur, immortale sempiternũq; est? et si genus apũ tale est, ut certe est, quis dubitare potest, quin de genere animaliũ et de alijs generibus idem sit dicendum? hoc est, quin omnia genera per cõtinuã singulariũ successionẽ sint incorruptibilia et immortalia? Præsertim cũ hoc idẽ quoq; cõfirmet Galenus in XV de Vsu partiũ, statim inter initia manifeste affirmans, naturã, q̃a nõ potuit opificia sua singularia facere immortalia, eo quod ex rebus corruptibilibus composita essent, machinatam eis fuisse remedium et subsidium quòd potuit ad immortalitatem, hoc est, ut per continuam singularium succeßionẽ fierent immortalia. Itaq; Galenus tandem quasi concludens illum locum ita inquit, Naturæ uero opificium multa annorum millia iam stat, et in posterum stabit. Quod cum dixit Galenus, quid obsecro sibi aliud uoluit, nisi hanc de qua loquimur generum immortalitatẽ per continuã succeßionẽ significare? profecto nihil aliud, atq; hinc toties apud eum illa, Γένους διαδοχὴ, γένους διαμονὴ, hoc est, generis succeßio

et generis duratio. Neq; ſolum Galenus, ſed etiam Ariſtoteles hanc eandem
immortalitatem generum per continuam ſucceßionem uidetur agnoſcere, cum
in quarto τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ de genere loquens ita ſcribit, Ἐὰν ἣ γενε=
σις συνεχὴς τῶν τὸ εἶδος ἐχόντων τὸ αὐτὸ, οἷον λέγεται, ἕως ἂν ἀν=
θρώπων γένος ᾖ. Quo in loco Ariſtoteles, quãuis de genere peßime ſentiat,
ut in Capite de genere oſtendemus, tamen de immortalitate generis humani re
cte uidetur ſenſiſſe, et generũ immortalitatẽ eo quo nos dicimus, modo confir=
mare. Quibus authoritatibus et argumentis hactenus recitatis concludimus
totum hunc locum, contra Dialecticos et Pſeudophiloſophos, hoc eſt, omnia
cuiuſcunq; generis ſingularia, ſi non ſingillatim at certe uniuerſe ſiue in
uniuerſum cognoſci atq; intelligi poſſe, quòd ſatis eſt ad artes ſcientiaſq; et
definitiones de eis tradendas: et præterea nec corruptionem nec mortalitatem
ſingularium ullo impedimento eſſe, quominus genera ex ſingularibus cõpoſita
per continuam ſucceßionem poßint eſſe æterna, Quòd ipſum quoq; ſufficit ad
conſeruanda ea, quæ de ſe traduntur et ſunt. Cui concluſioni etiam hoc addo,
in his inferioribus exceptis animis noſtris nullam omnino immortalitatem
aut æternitatem reperiri, niſi per continuam ſingularium ſucceßionem, et
perpetuam generum durationem. Ex quo illud quoq; intelligi uolo, quæcũq;
nugantur Pſeudophiloſophi de immortalitate et neceßitate ſuorum uniuerſa=
lium ſuarumq; artium et ſcientiarum, ea omnia eſſe uana et falſa, niſi immor=
talitatem et neceßitatem ad hanc quam dicimus, continuam ſingularium ſuc=
ceßionem referant. Nam quòd Ariſtoteles in Ethicis et alibi ita diuidit habi=
tus animi, ut dicat alios eſſe de rebus, quæ nunquam aliter atq; ſunt, ſeſe ha=
bere poſſunt, ut ſcientiam et ſapientiam, alios uero de rebus, quæ ſubinde alio
atq; alio modo ſeſe habent, ut artem et prudentiam, prorſus falſa et monſtro=
ſa eſt diuiſio. Iterum enim ac ſepius dico et repeto in his inferioribus nihil eſſe
quod non ſubinde aliter atq; aliter ſeſe habere poßit, quodq; non ſit mutabile
et corruptibile, præter id quòd dixi, et eo quo docui, modo. Atq; hoc pacto
reiecta et exploſa eſt prima illa cauſa, propter quam dicebamus, Philoſopha=
ſtros fuiſſe adductos ut uniuerſalia realia eſſe uera et neceſſario ponenda ar=
bitrarentur. Nunc accedimus ad ſecundam cauſam, quæ pertinet ad demõ=
ſtrationes et ſyllogiſmos cæteraſq; argumentationes, in quibus ſicut ipſi di=
cunt, aut ab uniuerſali ad particulare ut in ſyllogiſmo, aut à particulari ad
uniuerſale fit progreſſus, ut in inductione: Similiter enim nihil horum ſine
uniuerſalibus fieri poſſe affirmant, atq; ideo uniuerſalia neceſſario ponenda
contendunt, ne ſcilicet omnibus demonſtrationibus, ſyllogiſmis et argumen=
tationibus neceſſarijs omnino priuati remaneamus. O præclarã et egregiam
cauſam,

causam, propter quam uniuersalia nullo pacto sint neganda sed confitenda et totis uiribus confirmanda. Magnum enim uidelicet nobis imminet periculum magnaq; iactura nisi uniuersalia retineamus. Sed ego uos ô Dialectici, ô Metaphysici, ô Philosophastri, uos inquã nunc et nos omnes simul hoc timere atq; hoc periculo liberabo, eodem planè modo, quo supra etiam docui nihil neq; scientijs neq; artibus neq; definitionibus timendum, etiam si nulla sint neq; ponantur uniuersalia. Non enim de uniuersalibus sed de uniuersis fiunt demonstrationes et syllogismi, nec quemadmodum uos dicitis in argumentando fit progressus aut per syllogismum ab uniuersalibus ad particularia sed ab uniuersis ad singula, aut per inductionem à particularibus ad uniuersalia sed à singulis ad uniuersa. Multum enim differunt uestra uniuersalia et particularia, à nostris uniuersis et singulis. Nam, ut etiam ante dixi, uos uniuersalia uestra per abstractionem fieri dicitis, et quiddam aliud esse uultis quàm omnia sua singularia simul collecta, Nos nostra uniuersa ita ut sunt à natura facta sine ulla abstractione nihil aliud esse dicimus, nisi omnia singularia unius cuiuslibet generis simul comprehensa. Item uos uestrum uniuersale totum quidem quoddam esse ponitis, sed quoduis potius aliud quam continuum aut discretum, Nos nostrum uniuersum nihil aliud esse uolumus nisi totum quoddam ex numero continuorum uel discretorum. Quod autem pertinet ad uestra particularia, ea quidem possunt esse singula, sed non ita particularia quemadmodum singula semper intelliguntur esse separata, aliud est enim dicere de particularibus, aliud de singulis. Quibus ita explicatis dico nec in demõstrationibus, nec in syllogismis, nec in inductionibus faciendis opus esse ullis uniuersalibus realibus: ut enim in omni syllogismo proceditur ab uniuerso, hoc est, à toto continuo uel discreto, ad aliquam uel aliquas partes continuas uel discretas, sic in omni inductione fit progressus à singulis partibus continuis uel discretis ad totum cõtinuum uel discretum. Exemplum syllogismi à toto continuo ad unam partem suam, hoc est, Totam domum asportãdã conduxisti, fundamentum est pars domus, ergo fundamentum etiam asportare debes. A' toto autem discreto ad partem suam hoc, Omne sentiens est animal, spongia sentit, ergo spongia animal est. Exemplum uero inductionis à partibus continui ad totum continuum hoc est, Tectum corruit, parietes sunt labefacti, fundamenta cõputruerunt, ergo tota domus corrupta est, A' partibus totius discreti ad totum discretum hoc, Singularia animalia rationis expertia moriuntur, nec est ullus homo quamuis ratione et sapientia præditus, qui mortem poßit effugere, ergo omnia animalia morti sunt obnoxia. Eodẽq; modo dicimus et affirmamus fieri omnes syllogismos omnesq; inductiones, hoc

est, procedendo, ut dixi in syllogismis, à toto continuo uel discreto ad partes continui uel discreti, in inductionibus uerò à partibus continui uel discreti ad totum continuũ uel discretũ, et intelligendo per, totum, semper aliquod uniuersum, hoc est, omnes simul partes alicuius totius uel continui uel quasi continui, uel discreti uel quasi discreti, ut docebimus infra in Capite de totis. Ad extremum uerò ante quam ex hoc loco discedo, illud quoq; non ignorari uolo, Necessitatem concludendi et uim probandi in Syllogismis rectè factis, esse ac quasi manare, non à duobus illis principijs, quæ à Dialecticis uocãtur, dici de omni et dici de nullo, hoc est, ut uerba illa significant, non ab eo quod genus aliqd aut uox generis dicatur de omnibus uel de nullis subiectis. Vt exempli causa in syllogismis affirmatiuis ab eo quod animal siue uox animalis dicatur de omni specie uel indiuiduo generis animalium, hoc modo, Omnis homo est animal, Socrates est homo, ergo Socrates est animal. Item in syllogismis negatiuis non ab eo quod homo uel uox hominis dicatur de nulla specie uel indiuiduo generis herbarum, ad hunc modũ, Nulla herba est homo, Mandragoras est herba, ergo Mandragoras nõ est homo, Non inquam à duobus his quæ dixi, principijs, hoc est, non ab eo quod est dici de omni et dici de nullo, syllogismi rectè facti habent uim suam concludendi et probandi necessario, sed ab eo, quod una uel plures partes alicuius totius discreti uel continui, sunt uel non sunt, continentur uel nõ continentur, in toto aliquo discreto uel cõtinuo, atq; adeo ab eo, quod genera minora semper sunt uel non sunt, continentur uel non continentur in alijs quibusdam maioribus generibus. Intelligendo tamen semper per tota discreta non solum alias multitudines, ut populum et exercitum, gregem et armentum, sed etiam genera ipsa rerum tam naturalium quã artificialium, tam substantialium quam accidentalium, quæ nihil aliud sunt, nisi multitudines quædam singularium, ut supra dixi, qualia sunt genus animalium, genus uestimentorum, genus colorum, genus frigidorum: argumẽtando in syllogismis à toto discreto ad partem discretam affirmatiue, ad hunc modum, Omne genus hominum est animal siue in genere animalium, Socrates est homo siue in genere hominum, ergo Socrates est animal siue in genere animalium. Negatiue hoc modo, Nullum unum carens sensu siue nullum ex genere sensu carentium est animal siue in genere animalium, Spongia caret sensu siue est in genere eorum, quæ sensu carent, ergo spongia non est animal, siue in genere animalium. In syllogismis autem à toto continuo ad partem cõtinuam affirmatiue, hoc modo, Totus homo siue omnes partes hominis continuæ sunt obnoxiæ morbis, cor est una pars hominis continua, ergo cor est obnoxium morbis. Negatiue uero sic, Nullæ partes corporis animalium sunt

inægrotabiles, ossa sunt partes corporis animalium, ergo ossa non sunt inægrotabilia. Eodemq; modo argumentando in cæteris omnibus totis tàm continuis quàm discretis, tàm affirmatiue quàm negatiue, sic ut nulla sit nec esse poßit argumentatio syllogistica, quæ non aut à toto discreto uel quasi discreto ad partem uel partes discretas uel quasi discretas, aut à toto continuo uel quasi continuo ad partem uel partes continuas uel quasi continuas procedat: Idq; duobus modis, affirmatiue uel negatiue. Quid autem sit totum quasi discretum et quasi continuum, postea dicemus in Capite de totis. Atq; ita ab eo quod talia tota continent uel non continent aliquam partem uel partes, omnes syllogismi uim suam concludendi et probandi necessario adipiscuntur, non ab eo quod est dici de omni uel dici de nullo, ut Pseudophilosophi nugantur. Non enim homo, exẽpli gratia, necessario est animal, quia animal siue uox animalis dicatur de omni homine, sed contra potius animal siue uox animalis dicitur de omni homine, quia unus homo uere est unum animal, uel genus hominum uere est animalia siue continetur in genere animalium, hoc est, multitudo minor in multitudine maiore: uel opposito modo, quia animal siue genus animalium cõtinet hominem siue genus hominum, hoc est, multitudo maior multitudinem minorem. Et in summa res non sunt quia uoces dicantur de rebus, sed contra uoces dicuntur de rebus, quia res sunt, iuxta illud Aristotelis dicentis, non ex eo quod oratio sit uel non sit, res esse ueras uel falsas, sed ex eo quod res sint uel non sint, orationem esse ueram uel falsam. Ex quo concluditur falsum esse id quod Dialectici garriunt, Dici de omni et dici de nullo esse duo principia, quibus stabilitur et confirmatur uis ac neceßitas omnium syllogismorum, cum potius contrarium sit uerum, ex eo quod genera rerum continent uel non cõtinent aliquam uel aliquas partes, idcirco contingere ut uoces generum dicantur de omni uel de nullo. Quis enim, nisi stultus Dialecticus, dicat idcirco hominem esse animal, quia animal siue uox animalis dicatur de homine? certe nemo, cum certum sit, animal siue uocem animalis dici de homine, quia homo est animal, hoc est, uocem dici de re, quia res est, non contra. Sed ut redeam unde disceßi, sic dico et concludo hanc partem, nec in syllogismis nec in inductionibus nec in ullis argumentationibus faciendis opus esse ullis uniuersalibus præsertim falsis, ut infra monstrabimus. Ex quibus patet hanc quoq; secundam causam ponendi uniuersalia in rebus propter syllogismos et argumentationes, à Philosophastris falsò et inaniter fuisse excogitatam. Sed superest adhuc tertia et ultima causa, propter quam conantur mordicus retinere uniuersalia realia. Quærunt enim, si homo non sit uniuersale quoddam, quomodo dicetur de suis indiuiduis? Item, si animal non sit uniuersale aliquod,

quo pacto prædicabitur de suis speciebus? postremo, si non sint ulla genera uniuersalia nec ullæ species uniuersales, qua ratione superiora omnia prædicabuntur de suis inferioribus? atq; hac interrogatione putant, se necessario extorquere posse, ut, si non propter duas superiores causas, saltem propter prædicationes superiorum de inferioribus faciendas, uniuersalia sua sibi esse concedantur. Sed nihil agunt et incassum laborant, cum ista causa ponendi uniuersalia, multo leuior multoq; inanior sit, quam duæ illæ superiores, iã à nobis refutatæ. Homo enim, et animal, et cætera huiusmodi prædicantur quidem et dicuntur de suis inferioribus, uerum non quatenus res sunt, et extra uocem mentemq; reperiuntur, sed quatenus uoces sunt, et nomina, ut ita dicam, uocalia uel mentalia. Quare ad conseruandas prædicationes, nihil necesse est ponere uniuersalia in rebus, siuè realia: sed satis sunt uniuersalia in uoce uel in mente, hoc est, uoces, ut dixi uocales uel mentales, quemadmodum rectè dicunt Nominales, uerè affirmantes nihil proprie nec dici nec prædicari, nisi uoces et nomina: quicquid enim dicitur uel prædicatur, sine dubio uox et nomen est, non res uera et solida. Quod ut melius intelligatur, atq; ut clarius cognoscatur, quàm leui de causa Philosophastri isti introduxerunt uniuersalia realia, paulo altius huiusce erroris originem repetam. Principiò uidebant homines, ut sibi uidentur, acutißimi, ut autem ego arbitror, non solum hebetißimi, sed etiam stultißimi, uidebant inquam, in arbore sua prædicamentali, ut uocant, substantiæ in infimo loco, et quasi ad radicem, posita esse singularia, siuè indiuidua. Quæ quoniam in nullo subiecto sunt, ut ipsi asserunt, et de nullo subiecto dicuntur, idcirco primæ uocantur substantiæ: ut Socrates, Plato, et Aristoteles, et cæteri singulares homines: Deinde proximè suprà singularia esse hominem, bouem, leonem et reliquas species, quæ et ipsæ in nullo subiecto sunt, ut potè substantiæ (harum enim propriũ est, ut ipsi uolunt, in nullo subiecto esse) sed de suis quæq; singularibus indiuiduisq; dicuntur, ut cum dicitur, exempli causa, Socrates est homo, hic bos est bos, ille leo est leo, et eodem modo aliæ species. Quæ cum ità esse uiderent, et rationem afferre non possent, cur homo, cum unus et idem esse appareat, tamen totus et integer uideatur et esse in multis, et dici de multis numero distinctis, hinc captauerunt occasionem ponendi primum uniuersale: hoc est, Hominem, quem uocant speciem specialißimam, et eodem modo bouem, leonem, et cæteras species: quas ad differentiam primarum, secundas substantias appellauerunt. Atq; hoc modo, propter ignorantiam non intelligendi, quomodo homo et aliæ species unæ eædemq; cum sint, tamen totæ et integræ uideantur, et esse in multis, et dici de multis, cœperunt introducere uniuersalia, putantes

et credentes, eo uocabulo se satis declarare et exprimere naturam unam, quæ tota, ut dixi, et esse in multis, et dici de multis posset. Deinde progredientes in eadem arbore, ut sursum uersum ascendentes, proximè supra hominem reperiebant animal, et ipsum quoq; uidebant similiter et esse in multis, et dici de multis, non solum indiuiduis, ut dicendo Socrates est animal, Plato est animal, Aristoteles est animal, sed etiam omnibus indiuiduorum speciebus, ut rursus ita dicendo, homo est animal, bos est animal, leo est animal. Quæ denuò ita esse cũ uiderent, nec causam cur ita esset, assequi possent, coacti fuerunt existimare, animal illud esse quiddam commune, et, ut ipsi dicunt, communicabile multis. et ita introduxerunt secundum uniuersale, hoc est, Animal, quod esset genus: et supra animal tertium, hoc est uiuens: et supra uiuẽs quartum, hoc est corpus: et supra corpus quintum, hoc est substantiam, quæ iàm non amplius esset species, sed genus tantum: quod quoniam esset supremum, ut ipsi putant, et supra se nullum haberet genus, idcirco genus generalißimum fuit appellatum. Neq; solum in substantia, sed etiam in cæteris prædicamentis suis eodem modo, eisdemq; de causis, non unum, sed plura uniuersalia fuerunt introducta: et decem numero generalißima facta à Dialecticis, uerentibus scilicet, ac pertimescentibus, si uniuersalia sua non essent, ne et Socratem esse hominem, et hominem esse animal, et animal esse substantiam dicere et affirmare prohiberemur: et omninò si non ponerẽtur ista uniuersalia, ne omnem superiorum de suis inferioribus prædicationem amitteremus. Quæ omnia nos breuiter ostendemus nihil aliud esse, nisi meras quasdam Philosophastrorum ineptias et fatuitates. Nam principiò quod putant, hominem in arbore sua prædicamentali esse primum uniuersale reale et commune, eò quòd uidetur esse in multis et dici de multis suis singularibus, respondeo eos uehementer decipi et plusquam pueriliter errare, dum et res pro nominibus, et nomina pro rebus imperitißimé simul et falsißimè accipiunt: et omninò dum propter ingenij tarditatem, et bonarum literarum ignorantiam non distingunt ea, quæ sunt distinguenda, sed ubiq; et res cum uerbis, et uerba cum rebus confundunt. Nam cum dicimus hominem, alterum duorum intelligamus necesse est, aut uocem hominis, aut rem, quæ est homo: nihil enim est medium, aut tertium: cum Scriptores omnes, tam Græci quam Latini rectè loquentes in tradendis artibus et scientijs, inter hæc duo nihil medium statuant, asserentes omnem orationem constare, ex rebus et uerbis. Sic enim Cicero in tertio de Oratore libro inquit, Nam cum omnis ex rebus atq; uerbis constet oratio, neq; uerba sedem habere possunt si rem subtraxeris, neq; res lumen si uerba summoueris: et Ciceroni subscribens Quintilianus in tertio Oratoria-

rum Institutionum ipse quoq; ita scribit, Omnis oratio constat ex ijs, quæ significantur, et ex ijs, quæ significant, idest, ex rebus et uerbis. Ex quorum duorum authoritate, et multorum aliorum ueterum testimonio, tàm Græcorũ quàm Latinorum, satis constat omnia, quæcunq; in oratione sunt sine ulla dubitatione, aut res aut uerba esse, et inter res et uerba, nihil prorsus medium reperiri. Nam hominem in mente, et hominem in scripto, et cætera huiusmodi de quibus Dialectici tam multa nugantur, Oratores, et optimi quiq; Scriptores, ad hominem in uoce et ad uerba referunt: et de illis tanquam de uocibus et uerbis, ut ita dicam, mentalibus et scriptis loquuntur. Quorum uestigia nos quoq; imitantes dicimus, et hominem, et omne quicquid in oratione ponitur, id necessario esse aut rem, aut uocem aliquam: et de eo, tanquam aut de re, aut de uoce loquendum. Sunt enim uoces signa rerum, non solùm quæ sunt in intellectu, ut rectè inquit Aristoteles, sed etiam quæ sunt in scripto. Quare ut redeam unde abij, cum dicimus hominem, si uocem et uocabulum hominis intelligimus, fateor unà cum Nominalibus, eam uocem esse communem et uniuersalem, idq; non quocunq; modo, sed tantùm hac conditione, si multoties enuntietur. Nam, ut dixi supra, Capite quarto, nomina appellatiua simplicia singularia proprie posita et semel pronuntiata, non nisi unum significant: sed eadem quoq; si multoties repetantur, et diuersis suppositis accommodentur, continuò acquirunt quandam, ut ita dicam, uniuersalitatem et habitudinem, ut de multis dicātur: Et hoc modo, intelligendo hominem pro uoce hominis, concedo hominem esse uniuersalem, ac dici et prædicari de omnibus suis inferioribus;, quæ sunt res singulares. Nam quemadmodum rerum, ut supra dixi, proprium est esse et existere, sic uocum ac uerborũ, dici ac prædicari. Res enim propriè sunt et existunt, non dicuntur neq; prædicantur, nisi fortè nominum et uocum suarum auxilio: ut si quis fortè exempli gratia, ita dicat, Cæsar dicitur abisse, Cæsar dicitur redisse, is non aliter loqui sit intelligendus, quam si ita dicat, Cæsar uoce profertur abisse, Cæsar uerbis enuntiatur redisse. Itaq; dici, aut, quod apud Dialecticos idem est, prædicari, non ad rem ipsam quæ uoce significatur, sed ad uocem significantem, aut ad uocis prolationem semper referri debet. Quocirca, ut idem sæpius repetā, cum dicitur, homo, si uox hominis intelligatur, et ea sæpius iteretur, fateor et concedo unà cum Nominalibus, hominem, hoc est, uocem hominis posse esse communem et uniuersalem, non aliter, nec alio modo. Quod si dicendo hominem, non uox hominis, sed res quæ uerè est homo, intelligitur, ut homo extra uocem uiuens et apparens, nullo pacto concedo, sed apertè nego hominē esse aut posse esse communem, et uniuersalem. Homo enim ut res est, propriè

unius tantum singularisq; est: et nec in nullo inferiore est, nisi in se ipso, nec de ullo inferiore dicitur aut prædicatur. Nam quis unquã obsecro, nisi Dialecticus stultus, et ineptus dixit, se uidisse, aut aliquo sensu percipisse, hominem, ut res est, non solummodò communem et uniuersalem esse, sed etiam, si dijs placet, dici et prædicari de aliquo, ac uocis nominisq; ministerio fungi? Profectò nemo, cur ità? quia monstrum et portentum est longè maius et absurdius, quàm si quis dicat, bouem aut asinum humana uoce locutum. At enim inquiunt, hominem, et cætera huiusmodi, tribus modis esse posse, et tria quodammodo esse habere, unum in mente et cognitione nostra, quod nuncupent esse mentale, siue esse cognitum: alterum in singularibus et indiuiduis suis, quod uocant esse existentiæ, siue esse fundamentale: tertium, ut ipsi loquuntur, in se et in natura, siue essentia, siue quiditate sua, quod appellant esse essentiæ, siue esse quiditatiuũ. Quibus tribus essendi modis ita excogitatis et fictis, respondent nobis, hominem uerè uniuersale reale et commune esse, et de multis dici ac prædicari posse, non ut est in mente, et in esse cognito (sic enim non est uniuersale reale, sed uniuersale cognitum) nec ut est in esse existentiæ et fundamentale. Hoc enim modo non solum non est uniuersale reale, sed prorsus non est uniuersale, quia est indiuiduum quiddam et singulare, et tanquam fundamentum omnium aliorum essendi modorum, sed ut est in se, et in natura, siue essentia, siue quiditate sua. Sic enim uerè, ut ipsi putant, est commune et uniuersale reale, cui primum, ac propriè conuenit dici ac prædicari de multis. Hominem autem et cætera uniuersalia realia esse in se et in natura, siue essentia, siue quiditate sua, ipsi nihil aliud intelligi uolunt, nisi cõsiderari, ut sunt extra mentem cognitionemq; nostram: et non consideratis singularibus atq; indiuiduis, tanquam in aere inuisibiliter, sic ut nullo sensu percipi poßint, aut in uacuo Democriti, ut in eo uolitent tanquam atomi, et corpuscula minutißima, aut in alio quodam mũdo nobis incognito, ubi propriè sedem habeant, uidelicet aut in eo, in quo habitant Ideæ Platonis, aut potius in eo ubi reperiuntur Chimeræ atq; Centauri, et alia Poetarum figmenta. Talem enim quẽdam oportet esse locum, ubi uerè sunt ista uniuersalia, si nec in mente et cognitione nostra sunt, neç in singularibus et indiuiduis. Nam ego quidẽ probè intelligo quid sit esse in mẽte et cognitione nostra, et quid sit esse insingularibus et indiuiduis, sed quid sit esse in se, et in natura siue essentia siue quiditate sua prorsus non intelligo: Ac nec eos quidem qui hunc tertium essendi modum finxerunt, satis arbitror intellexisse, quid comminiscerentur, sed tantummodo ingenia eorum qui discere cupiunt, nec falsitatem rerum ita cognoscere possunt, excruciare uoluisse. Quare ego quoq; uicißim respõdens.

illis, dico istud esse in se, quod isti barbare uocant essentiæ siue quiditatiuum, prorsus esse falsum et commentitium: et præter esse cognitum siue in mente, et esse existentiæ siue in indiuiduis, prorsus nullum aliud uerum in his inferioribus esse aut reperiri affirmo. Quod paulo infra loco suo probabitur, hoc est, ubi monstrabimus uniuersalia realia uere nec esse in rerum natura, nec esse posse. Nunc tantum illud monitum esse uolumus, hominē, et animal, et cætera omnia quæcunq; sunt in prædicamento tàm substantiæ, quàm accidentium, ut res ueræ sunt, nec esse communia aut uniuersalia, quia esse non possunt, nec de quopiam dici aut prædicari, quia hoc non rerum, sed uocum ac nominū proprium est: Sed omnia uerè esse aut singularia singillatim sumpta, aut multitudines singularium simul atq; uniuerse acceptorum, ut clarius etiam constare faciemus infra, ubi arborem nostram generum ex singularibus tantummodo compositam, et à Porphyriana illa longè differentē describemus. Atq; ita propter prædicationes generum de speciebus, et specierum de indiuiduis, non necessario ponenda esse uniuersalia in rebus, siue realia: quia cum dicitur, Socrates est homo, uel homo est animal, in his duobus enuntiatis, homo et animal non sunt duæ uoces, nec duo genera, nec duæ species, nec duo uniuersalia: sed duæ res ueræ, et duo singularia, et duo indiuidua; ut perindè sit ac si diceretur, Socrates est unus homo, et unus homo est unū animal, cum uox utriusq;, hoc est, tàm hominis quàm animalis, utrobiq; et singularis sit, et propriè posita et semel tantum enuntiata: cum quibus tribus conditionibus appositis, fieri non potest, ut ulla uox plusquam unum significet, ut supra diximus. Vbi etiam docuimus, hominem et animal et cæteras huiusmodi uoces, nec esse, nec posse significare genus aut speciem, nisi figurate atq; impropriè positas et acceptas, hoc est, nisi et singularis pro plurali, et unus pro pluribus uel omnibus accipiatur. Quo in casu enūtiationes illæ, quæ uocibus propriè acceptis uerißimæ sunt, si ex figuratis uocibus constare intelligerentur, protinus redderentur falsißimæ. Eis enim significaretur, et Socratem esse omnes homines, uel genus omnium hominum, et hominem esse omnia animalia, uel genus omnium animalium. Præterea idem homo, et idem animal in eisdem enuntiatis, non ut res et genera uera sunt, sed ut nomina et uoces uerorum generum existunt, dicuntur, et prædicantur de suis suppositis. Vocum enim et nominum non rerum, ut ante dixi, proprium est dici et prædicari. Postremo etiam si homo et animal in illis ipsis enuntiatis ut res sunt, concederentur dici et prædicari de subiectis suis, atq; ita prædicando esse uera genera et ueræ species, tamen adhuc uere non poßent dici et prædicari de illis in recto casu, ut imperitißime putant et falsißime dicunt Pseudophilosophi, sed tantū

in obliquo

in obliquo, ut ita dicendo, Socrates uel indiuiduum Socratis, est in specie hominum, et homo siue species hominum est in genere animalium. Nam si uerum esset, animal ut genus est, uerè prædicari de homine, ut species est, in recto casu, ut mentiuntur Dialectici, uerum quoq; esset dicere, hominem, idest, speciem hominum, esse animal, hoc est, genus animalium: atq; adeo partem esse totum discretum, et triginta uel sexaginta esse centum. Quod quamuis sit falsißimum et absurdißimum, non tamen est magis falsum et absurdum quam dicere et affirmare, genus de specie in recto casu dici et prædicari. Quem in erorrem idcirco præcipitarunt Philosophastri, primo quia putauerunt uniuersalia sua, quæ uera non sunt, tamen esse res ueras et solidas: Deinde quia non discreuerunt res à uerbis, nec uerba à rebus, nec intellexerunt animal exempli gratia, aliud esse, cum propriè ponitur pro uno animali tantum, ut in hoc enuntiato, homo est animal, Quod perinde est ac si diceretur, unus homo est unum animal: aliud cum usurpatur figurate pro omnibus animalibus uel pro aliquo genere animaliũ, ut in illo Ouidij exẽplo,

Quid meruere boues, animal sine fraude?

Et rursus in illo Ciceronis, Genus est quod plures amplectitur partes, ut animal: aliud cum accipitur ut nomen et uox generis animalium, ut cum dicimus, animal est nomen appellatiuum, aut animal significat rem animatam. Postremo uerò quod est caput omnium malorum, quia contemnunt Grammaticam et Rhetoricam et omnes bonas literas, atq; ideo non mirum est si tanquam pueri quotidie in tam turpes et fœdos errores præcipitant. Nam quod excogitauerunt prædicationes signatas et prædicationes exercitas dicentes, Hoc ipsum, quod est, genus dici de specie in recto casu, uerum quidem esse in prædicatione signata, ut ita dicendo, Homo est animal, non in prædicatione exercita, ut si ita dicam, Species est genus, eo quia uerè dicitur, homo est animal, sed non ita uerè, species est genus: Item quod commenti sunt primas et secundas intentiones, et suppositiones partim pro primis intentionibus partim pro secundis, et aiunt in hac argumentatione, homo est animal, animal est genus, ergo homo est genus, non ualere consecutionem, eo quod, ut ipsi dicunt, mutatur suppositio, cum animal in primo enuntiato stet pro prima intentione, in secundo autẽ pro secunda: atq; ideo nõ ualet inquiunt cõsecutio, si homo sit animal, et animal sit genus, ut homo sit genus: Quod inquam has et alias huiusmodi quãplurimas nugas excogitauerunt, Ego eos non tã dignos arbitror qui serio refutentur ac redarguantur tanquam uiri graues et seueri, quam qui negligantur et contemnantur tanquam imperiti et barbari, aut derideantur et exibilentur tanquam nugatores inepti ac nebulones. Nam quod ad

prædicationes signatas atq; exercitas attinet, ego dico et affirmo omnem prædicationem uere signatam, uere etiam posse exerceri: et si uerum esset, genus de specie dici in recto casu, uerum etiam esset, speciem esse genus. Sed non uerum est, genus de specie dici in recto casu, quia genus est totum quodam discretum, species autem pars discreta, et ita sequeretur, partẽ discretam esse totum suum discretum, quod uerum esse non potest. Quocirca neq; uerũ est, genus de specie in recto casu dici, Nec in prædicatione exercita, ut ipsi exercent, eo quod, ut dixi, in hoc enuntiato, homo est animal, neq; homo uere est species, neq; animal uere genus: sed utrunq; singulare, ut si diceretur, unus homo est unum animal: Nec rursus in prædicatione signata, quia si uere ita esset, uere etiam posset exerceri, et uere dici, species est genus. Quod autem pertinet ad eam argumentationem, quam dixi, respondeo, cõsecutionem illam esse falsam, non quod animal in priore enuntiato stet pro prima intentione, in secundo autem pro secunda, ut Dialectici nugantur, cũ prima et secũda intentio nihil aliud sint nisi et res fictæ, et uoces barbaræ, sed quod nomen animalis in primo enuntiato, quod est, homo est animal, proprie positum est, et significat tantum unum animal, in secundo autem, quod est, animal est genus, improprie et figurate, et significat omnia animalia, siue omne genus animalium. Alioqui non posset animal, nec esse uox generis, nec esse genus, cum omne genus proprie sit multitudo quædam singularium, ut infra probabimus in Capite de genere. Atq; ita nos et istis et alijs huiusmodi quamplurimis stultis et inanibus Dialecticorum nugamentis magis deridendi eos, quàm refutandi causa respondendum esse arbitramur, reiectis et explosis illorum prædicationibus signatis et prædicationibus exercitis, et suppositionibus omnibus tàm pro prima quàm pro secunda intentione, et alijs multis ineptijs, quas Dialectici excogitare fuerunt coacti propter ignorationem locutionum propriarum et figuratarum. Nam positis et uere intellectis locutionibus proprijs et figuratis, quibus Scriptores tàm Græci quàm Latini, et omnes recte loquentes, atq; adeo etiam communis omnium loquendi consuetudo utitur, quemadmodum nos supra docuimus, positis inquam et intellectis his locutionibus figuratis et proprijs, nihil amplius opus est prædicationibus signatis aut exercitis, nec ullis suppositionibus aut intentionibus primis uel secundis, præsertim barbaris, quæ omnia sunt meræ insaniæ, et meræ nugæ Dialecticorum. Ex eis igitur quæ hactenus dicta sunt in hoc Capite satis, ut opinor, reiectæ et explosæ sunt illæ tres præclaræ et egregiæ causæ, quibus Dialectici et Philosophastri moti uniuersalia realia esse uera, et necessario esse ponenda fabulantur. Docuimus enim, quod ad traditionem artiũ et scientiarũ

et definitionum attinet, hæc omnia non de uniuersalibus tradi, sed de singularibus: et modum, quo traduntur aperuimus, demonstrantes ea omnia tradi de uniuersis singularibus et uniuersa ea partim fieri, non per commentitiam illam abstractionem à singularibus, ut Dialectici somniant, sed per comprehensionem omnium simul singularium, partim percipi atq; intelligi nõ solum ab intellectu, sed etiam à sensu, partim esse immortalia et æterna non per naturam singularem, sed per continuam successionem. Quod autem pertinet ad secundam causam de syllogismis et alijs argumentationibus faciendis, ostendimus in syllogismis conformandis procedi nõ ab uniuersalibus ad particularia, ut Dialectici nugantur, sed ab uniuersis ad singula, siue à toto continuo uel discreto ad unam uel plures eorum partes continuas uel discretas. In inductionibus uerò faciendis progressum fieri non à particularibus siue singularibus ad uniuersalia, ut ijdem garriunt, sed à singulis partibus totius discreti uel continui ad uniuersum totum continuum uel discretum, et propterea propter fabricationem syllogismorum et inductionum non esse ponenda uniuersalia. Postremo uerò ad tertiam causam, hoc est, ad prædicationem superiorum de inferioribus, admonuimus in tota illa arbore prædicamẽtali substantiæ reuera nihil aliud esse, nisi singularia et singularium multitudines, ut probabitur infra, et hominem et animal et cætera superiora quatenus res sunt nec dici nec prædicari de ullo inferiore, sed tantũ quatenus sunt uoces. Atq; ideo ad prædicationes faciendas et seruandas, solas uoces sine ullis uniuersalibus realibus per se esse idoneas, ut nulla supersit amplius causa probabilis, quam quidem ego sciam, propter quam uniuersalia in rebus ponenda esse uideãtur.

Vniuersalia realia uere in rerum natura esse non posse et propterea nõ esse, ut rectissime dicunt Nominales, contra stultam illam Realium opinionem de Vniuersalibus realibus, quorũ rationes omnes plusquam inanes labefactantur, Caput Octauum.

NVNC causis, quibus uniuersalia realia à Dialecticis ponebãtur destructis, superest, ut doceamus, quemadmodum initio promisimus, etiam si aliqua esset eorum ponendi causa, tamen ipsa, eo modo quo à Dialecticis Realibus statuuntur, nec esse

ullo modo in rerum natura nec esse posse, nisi ficta et commentitia, quemadmodum Chimeræ atq; Centauri. Quod ita esse, ut dico, tribus potissimum argumentis ijsq; ualidissimis probatur, ac primo quoniam abstractio illa, ex qua tanquam ex parente uniuersalia gigni putantur, mendacissima et falsissima est, ut nos infra probaturi sumus in Capite de Comprehensione uere philosophica, quam loco abstractionis illius monstrosæ atq; chimæricæ in philosophiam introducimus. Quod si recte fiet, ut certe fiet, quis erit posthac tam demens et ineptus, qui uniuersalia uera ex abstractione falsa, et tanquã filios legitimos ex illegitima matre procreari posse arbitretur? Deinde quoniam illa, quæ à barbaris Philosophastris dicitur Sufficientia uniuersalium siue prædicabilium, ex qua tanquam ex altera parente numerus uniuersalium stabiliri creditur, ipsa quoq; falsissima est, et non nisi ab indoctissimis imperitissimisq; hominibus excogitata, ut nos infra monstrabimus. Quod cum factũ erit, tum uero constabit uniuersalia non solum non esse uera, sed nec si uera essent, posse esse quinq; numero, ut à Philosophastris statuuntur. Postremo uero quoniam si uniuersalia realia essent, hoc est, talia qualia describuntur à Pseudophilosophis, necessario sequerentur multa absurdissima et impossibilia, quæ natura rerum ferre non posset. Etenim si ista uniuersalia realia, quemadmodum isti blaterant, concipiuntur, ut naturæ unæ quidem in se, sed communicabiles pluribus, hoc est, quæ unæ eædemq; cum sint, eodem tempore totæ et integræ reperiantur in multis speciebus uel indiuiduis numero distinctis, dico istas naturas nullo pacto esse posse et propterea non esse, quia neq; rerum natura neq; experientia mundana neq; ratio humana tale quicquam ferre aut pati potest. Si enim tale quicquam esset in mundo, ipsum à se ipso totum esset distractum et diuulsum, planeq; tale quoddam sequeretur absurdum, ut si unus et idem homo singularis uno eodemq; tempore totus et integer diceretur esse Londini, Romæ, et Babylone, et in plurimis alijs locis, toto terrarum spatio separatis et longinquis. Quod cum superet omnem insaniam et stoliditatem, primum nescio quo pacto Pseudophilosophi istiusmodi uniuersalia sua defendere ac tueri audeant: et si auderent, ut sunt importuni, quo pacto uitare possint, quin eodem modo, ut illa, quæ dixi, absurda et plusquam stulta esse uideantur. Præsertim cum iam constet ea, neq; ad scientias artesq; tradendas, neq; ad syllogismos inductionesq; formandas, neq; ad prædicationes faciendas esse necessaria, destructis illis omnibus causis, quibus introducta esse dicuntur. Deinde nullam uideo causam aut rationem, cur nõ in infinitum uerior atq; omni rationi magis consentanea sit opinio Nominaliũ qui uoces solas uniuersales esse asserentes, et uniuersalia nullo prorsus modo

in rebus esse affirmantes, nullum tale absurdum ac impoßibile in rerum natura ponere coguntur. Sed hic mihi respondent Pseudophilosophi ab Aristotele uidelicet Hæresiarcha suo docti, Absurdum illud et impoßibile, quod diximus, tum sequi, cum illud, quod totum et integrum uno eodemq; tempore in multis esse dicitur, est materiale et indiuiduum perfectum, et, ut ipsi loquuntur, hoc aliquid, ut Socrates, Plato, et cætera singularia perfecta, quæ in multis eodem tempore, et quodammodo à se ipsa discreta esse non possunt. Sed uniuersalia realia non esse materialia, nec hoc aliquid, nec unum numero perfectum: sed immaterialia et quale quid, et minora unitate numerali, atq; ideo nihil prohiberi uno eodẽq; tẽpore tota et integra in multis esse, et ad talẽ positionem nullum sequi inconueniens nec absurdum, Sic inquam respondent Dialectici, perinde ac si nemo de istis uniuersalibus dubitaret an uere in rerũ natura essent necne, et si maxime essent, rursus pro certo constaret ea esse non materialia, sed immaterialia, ut Dialectici stulte sibi sumunt. Sed oportebat ô Domini Philosophastri prius ut probaretis uniuersalia realia uera esse, deinde cum id probauissetis, ut postea rursus planum faceretis, ea esse immaterialia. Quorum neutrum cum feceritis et tamen sumatis, uniuersalia realia non solum esse, sed etiam esse immaterialia, quis non uestram istam responsionem rideat tanquam imperitam et stultam? Item perinde quasi in rerum natura reperiretur quidpiam, quod posset esse quale quid, et non esset, hoc aliquid, et quasi non eadem incommoda et absurda sequerentur ex istius, quale quid, positione, quæ ex uniuersalis realis introductione sequi dicebamus. At nos æque atq; adeo multo magis negamus hoc, quale quid, quam uniuersale reale, tanquam id quod est multo absurdius et multo minus tolerabile. Nam per deos immortales quæso, quid nam rei est, hoc, quale quid, nisi est hoc aliquid? et quid sibi noluit Aristoteles, cum in Categoria substantiæ excogitauit hoc uerbum, uel potius hoc monstrum? Certe ego cum dicitur, quale quid, aut hoc aliquid, hoc est, qualitatem aliquam singularem aut nihil prorsus uere intelligi posse arbitror, et Aristotelem cũ id ænigma protulit, certum habeo nec ipsum intellexisse quid diceret, nec ab ullo unquam postea fuisse intellectum. Vt mihi quidam magnus et senex philosophiæ licet barbaræ professor rectißime et uerißime uideatur respondisse discipulo cuidã suo adolescentulo affirmanti se intelligere quid esset istud, quale quid, et uniuersale reale. Euge (inquit) fili, si ita est, tu enim id intelligis, quod ego in totis quadraginta annis, quos in hisce rebus quærendis consumpsi, nõdum tamen unquam intelligere potui. Hæc ille. Ego uero eadem ratione eademq; de causa, improbo ac reijcio istud quale quid, nisi est, hoc aliquid, qua ante

reieci et improbaui uniuersale, hoc est, utrunq; tanquam falsum, cōmentitium et inutile, et superuacuum, et inintelligibile, dicens rursus et affirmans nihil posse esse quale quid, quod non idem sit, hoc aliquid, hoc est, quod non sit aut una aliqua qualitas singularis, aut una aliqua multitudo qualitatum singularium, ut supra dixi in nostra generali rerum diuisione. Cui etiam hoc addimus nos putare, si quis dicit se intelligere quid sit istud quale quid, præter, hoc aliquid, eum sibi ipsum mentiri et dicere contra suam ipsius conscientiam. Certe ego quod ad me attinet, si quale quid, non est hoc aliquid, ingenue fateor me nō intelligere sed prorsus ignorare quid sibi uelit istud plusquā βοιώτιον αἴνιγμα. An uero ab Aristotele atq; à Dialecticis ipsis unquam perceptum et comprehensum fuerit ipsi uederint. Sed rursus fortasse obijcietur nobis Boethius ille magnus uidelicet Dialecticorum Realium Coryphæus, qui in secunda editione in Porphyrium statim inter initia cum talem quandam aduersus uniuersalia realia quæstionem proposuisset, et ea non posse esse in rerum natura propter easdem ferè, quas nos diximus, causas, docere cœpisset, tandem unà cum Alexandro suo ita eam soluit, ut non ad id quod obiectum erat, sed ad aliud omnino diuersum respondeat, Obiectum enim fuerat uniuersalia esse non posse, cū propter alias quasdam tum maxime propter eas, quas dixi, rationes: ipse uero ita soluit, ut si concessum et non controuersum esset, uniuersalia esse, et docet modum quo intelligi ac percipi poßint. Intelliguntur autem et percipiuntur, ut ipse dicit, per diuisionem et abstractionem à singularibus. At ô bonè Boethi oportebat te prius ostendere et probare uniuersalia realia non solum posse esse, sed etiam uere esse in rerum natura, et respondere ad multas maximasq; absurditates, quæ positionem eorum sequuntur: Deinde cum id fecisses, si tibi uideretur, tum demum docere et ostendere quomodo ea ipsa intelligerentur et perciperentur. Nam eo modo respondendo et soluendo ostendis, disserendi ac disputandi te prorsus esse imperitum. Perinde enim deliras, ut si quis negaret Phœnicem esse, et tu eam esse probaturus, ostenderes eam albo uel nigro colore esse præditam. Sed non ita recte disputatur, tū deniq; enim fortaßis tibi concedi posset, uniuersalia, sic ut tu dicis, intelligi ac percipi, per diuisionem et abstractionem, si constaret ea uere existere in rerum natura, et ad aliquā rem hominibus necessariam esse utilia. Sed refutatis primum et explosis causis propter quas poni dicebantur, deinde probato, ea esse non posse propter maxima et absurdißima incommoda, quæ sequerentur, omnes illæ tuæ rationes et similitudines de intellectione linearū mathematicarum, ad confirmandam intellectionem uniuersalium prolatæ, prorsus uanæ sunt et inanes. Et eo magis quod res mathematicæ non intel-

liguntur nec sunt abstractæ eo modo, quo tu et reliqui Philosophastri putatis, sed alio quodam et uero modo, ut ostendemus infra loco suo. Atq; ita responsum sit Boethio et Alexandro et Aristoteli et omnibus illis uetustioribus, qui uniuersalia dialectica et esse in rebus, et per abstractionem fieri intelligiq; affirmant. Namq;, ut supra docuimus, non magis opus est ulla intellectus abstractione in intelligendis uniuersis generibus et speciebus rerum, quam in percipiendis uniuersis populis et uniuersis exercitibus et alijs multitudinibus, quæ uniuersæ et sunt et dicuntur, ut etiam infra dicemus in Capite de genere. Nunc supersunt quidam ex recentioribus, et ijs quidem non solum barbaris et Philosophastris, sed etiam doctis et eruditis uiris uniuersalium assertoribus, inter quos uel in primis est, Rodulphus Agricola in libello de uniuersalibus, si tamen credendum est librum illum ab Agricola fuisse compositum: et Ludouicus Viues in Opusculo de explicatione cuiusq; essentiæ, qui omnes in eundem cum Boethio errorem et peccatum incurrerunt. Docuerunt enim omnes, quid esset uniuersale, et quomodo intelligeretur, et multa alia, cum interim esset incertum ac prorsus ignotum, an uere ipsum existeret in rerum natura nec ne, et utrum extaret aliqua uera et solida eius ponendi causa uel necessitas. Quare omnis eorum doctrina uana fuit et inutilis, quorsum enim attinebat docere nos, quid et quale esset uniuersale, cū id ipsum, uerène esset in mundo et an necessarium ad aliquid agendum foret, ignoraretur? At ego contra primum, uniuersale reale, nec quid sit, nec quale sit, nec quomodo intelligatur, uere sciri posse affirmo, quia non uere est, nec uere esse potest, sed totum est fictum et commentitiū: cuius nomini uano nihil prorsus in re ipsa solidi respondet aut subiectum est. Deinde etiam si esset, tamen prorsus foret inutile et nullam ad rem necessarium, nisi forte ad altercandum tanquam de lana caprina et ad garriendum inaniter, ut Dialectici facere solent, et deniq; ut aliquando clare dicam quod sentio, ad bonas horas frustra inutiliterq; cōsumendas. Sed ex alia parte obijcit et opponit sese mihi magna Iuniorum Dialecticorum turba totis uiribus adnitens non solum tueri ac defendere uniuersalia, sed etiam dicere ac definire quot numero sint. Aiunt enim in summa esse quinq;, hoc est, genus, speciem, differentiam, proprium, et accidēs: idq; probare conantur non ulla quidem earum, quas supra refutauimus, rationum, sed per eam, quam ipsi uocant, sufficientiam uniuersalium, siue prædicabilium, in qua sibi sumunt tanquam certum, uniuersalia sua dici et prædicari de multis tum in quid, tum in quale, tum de differentibus specie, tum de differentibus numero, tum essentialiter, tum accidentaliter, tum conuertibiliter, tum non conuertibiliter. Sed incassum laborant et nihil agunt, eo

quod hæc omnia quæ sibi sumunt tanquam certa et uera, nec certa nec uera sunt, sed incerta et falsa, ut nos infra luce clarius probaturi sumus in Capite De falsa uniuersalium Sufficientia. Itaq; ea pro refutatis hic relinquimus, et ad reliqua pertransimus quæ ad propositum caput perficiendum pertinent. Quibus ita expositis et explanatis iã nihil difficile est respondere ad difficultates illas, quas Porphyrius in principio Isagoges dicit se prætermittere tãquam nimis arduas et obscuras, dum quæritur primo utrum uniuersalia ipsa per sese, an in solis animis sint, et si consistant per se, utrum corpora sint, an corporis expertia, et utrũ auulsa sint et distracta à sensibilibus, an in his ipsis hæreant et nitantur. Item quas alij quidam proponunt hoc modo, Primo utrũ uniuersale sit extra animam, deinde si ita sit, rursus an sit diuersum à singularibus, et postremo si non sit diuersum, quomodo differant inter se Socrates et Plato quatenus indiuidua distincta, conueniant autem quatenus homines. Quibus omnibus quæstionibus tametsi ridiculis et minime dignis, quibus respondeatur, tamen breuiter respondeo, et primum dico, uniuersalia Realia siue in rebus, hoc est, extra uocem uel mentem nostram, eo modo quo ponuntur à Realibus, nec per sese consistere in re, quia non sunt, ut dixi, nec esse possunt, nec in intellectu esse, nisi ficta et commentitia, quia nihil eis respõdet in re, Deinde nec corporea esse nec incorporea, quia non sunt, nisi, ut ante dixi, falsa et cõmentitia, Tũ nec à sensibilibus auulsa nec in illis cõsistentia eadem ratione, quia quod non est, id nec auulsum à sensibilibus nec in sensibilibus esse potest. Postea nec diuersa esse à singularibus, nisi quemadmodum id quod non est, uel quod fictũ est, differt à rebus ueris. Nec postremo sequi, etiam si nulla extent uniuersalia, ut Socrates et Plato quatenus homines non poßint conuenire inter se, quatenus uero duo indiuidua distincta et separata, esse differentes. Conueniunt enim quatenus ambo idem hominis nomen habẽt, et in eodem genere hominum tanquam duo milites in eodem exercitu militum continentur, et omnino quatenus uterq; eorum præditus est ratione et alijs multis similitudinibus. Differunt autem quatenus appellantur duobus diuersis nominibus proprijs, et sunt duo diuersa indiuidua unius generis hominum tanquam duo diuersi milites unius et eiusdem exercitus Atheniensium. Et denìq; quatenus uterq; multas habet proprietates et qualitates, quas alter non habet. Atq; hoc modo conueniunt inter se et differunt duo indiuidui homines, nec ad eorum ullam conuenientiam aut differentiam ostendendam opus est ullis uniuersalium fabulosorum subsidijs. At enim, inquiunt, possumus in Platone de longinquo ueniente cognoscere eum primo tantum animal esse, nõ hominem nec Platonem, Deinde cum proprius accesserit, præter animal

cognoscere

cognoſcere etiam hominem eſſe, ſed nondum Platonem, Poſtremo uero cum proximus eſt nobis factus, non ſolum animal, et hominem, ſed etiam Platonē eſſe: ex quo fieri ut animal, et homo, et Plato, ſint tria diuerſa: Et cum aliqua multa ita ſe habent, ut unum eorum cognoſci queat ignoratis reliquis, ea neceſſario diuerſa eſſe, et eadem eſſe non poſſe, At animal hominem et Platonem talia multa eſſe. Quare colligunt hæc eſſe tria inter ſe differentia, longeq; diuerſa, ex quibus cum Plato ſolus ſingularis ſit et indiuiduus, reliqua duo, hoc eſt, hominem et animal affirmant aut prorſus nihil, aut uniuerſalia realia eſſe dicenda: et non ſolum à Platone, ſed etiam inter ſe differentia, nam animal magis uniuerſale quàm hominem eſſe aiunt. Atq; hac futili argumentatione cum multi alij Dialectici, tum maxime Rodulphus Agricola in eo, quem dixi, libro conatur perſuadere uniuerſalia realia non ſolum uera eſſe, ſed etiam alia ab alijs differre, et eſſe magis uniuerſalia. Sed et ipſe Agricola, quamuis alioqui Vir doctiſſimus, tamen hac in re in eundē cum cæteris Dialecticis errorem præcipitat, nec diſtinguit res à uerbis, nec uerba à rebus. Nam ego, et his et alijs multis huiuſmodi nugis reſpondeo, uerum quidem eſſe, animal et hominem et Platonem eſſe tres diuerſas uoces, ſiue tria diuerſa nomina: ſed non tres diuerſas res, ſiue tria diuerſa ſubiecta: Vna enim eademq; res ſingularis et indiuidua, et animal et homo et Plato appellatur, et diuerſa nomina ſortitur, propter diuerſas res quas habet, uel ex quibus conſtat. Quæ cum talis ſit, hoc eſt, ſingularis et indiuidua, nullo pacto poteſt eſſe uniuerſalis, etiam ſi uniuerſalia eſſent uera, non enim hoc rerū natura patitur, ut res eadem ſubiecto, ſimul et uniuerſalis ſit, et ſingularis. Quare tametſi Plato de longinquo ueniens, primo tantum ut animal, deinde tantum ut animal et homo, poſtremo ut animal et homo et Plato, ſimul cognoſcitur, tamen eſt ſemper una eademq; res, ideſt, unum et idem ſingulare animal, unus et idem ſingularis homo, unus et idem ſingularis Plato: tria nomina ſortitus, non propter ullam multiplicitatem ſubſtantiæ ſingularis, quæ in eo ſit, ſed propter differentiam rerum atq; accidentium, quæ alteri uidetur, hoc eſt, ei qui de longinquo uenientem uidet. Quod cum ita ſit ualde miror, iſta tam leuia et futilia nugamenta, non quidem alijs uulgaribus Dialecticis, quibus nihil eſt rudius et ſtolidius, ſed Rodulpho Viro alioqui eruditiſſimo in mentem uenire potuiſſe, et unà cum cæteris barbaris Dialecticis ita cæcutiuiſſe, ut non animaduerterit Platonem de longinquo uenientē uideri quidē et ut animal, et ut hominem, et ut Platonem; ſed ita tamen ut ſemper uideatur, unum et ſingulare animal, unus et ſingularis homo, unus et ſingularis Plato. Quod rurſus cum ita ſit, qui poteſt obſecro, animal ſingulare,

homo singularis, in Platone ueniente esse uniuersale? profecto nullo modo potest. Præterea etiam non minori admiratione afficior, Ludouicum Viuem ipsum quoq; alioqui Virum doctissimum, tamen uana ista uniuersaliũ opinione usq; adeo infatuatũ fuisse, ut ea nulla alia de causa ponere uideatur, nisi quia sunt, ut ipse inquit, similitudines et conformitates quædam in natura rerum, quæ ad essentiam semper, non ad accidentium rationem referantur, et istas similitudines ac conformitates ait in scholis uniuersalia nominari. Qua quidem uniuersalium positione, nunquam quicquam uidi stultius. Nam ego à Te quæro Ludouice, quæ nam sint istæ scholæ, quæ has similitudines appellant uniuersalia? certe non græcæ, in quibus inauditum est hoc nomen, non modo non græcum, sed nec latinum satis bonum. Item nec latinæ antiquiores, cũ nec ætate Ciceronis nec superiore nec etiam inferiore per multa secula quisq̃ doctus nomen uniuersalis usurpauerit eo, scilicet, modo, quo Dialectici faciunt. At dices fortasse, Boethius et omnes ferè latini posteriores usurparũt. Audio, et hoc magis Te reprehendo, qui putasti Boethium uix semilatinum, aut alium quenquam postea ex Philosophastrorum numero idoneum huiusce latinitatis ac tãtæ rei authorem fuisse. Nam similitudines quidem et conformitates, ut tu dicis, sunt in rerum natura: et ego eas uere esse et similitudines siue conformitates, ut tu uocas, uere nominari fateor, sed uniuersalia, aut quemadmodum alij uocant, prædicabilia, aut esse aut recte appellari, etiã atq; etiam pernego. Atq; hoc amplius adiungo, uniuersalia etiam si uera essent, quemadmodum dicunt Dialectici, tamen ab istis similitudinibus et conformitatibus forent longè diuersa. Istæ enim similitudines essentiales sine ulla dubitatione in rebus substantialibus sunt substantiæ, et hoc aliquid, at nullum uniuersale nec est substantia, nec hoc aliquid, ut probat Aristoteles in vij τῶν μετὰ τὰ φυσικά. Quare nullum uniuersale est similitudo aut conformitas essentialis, atq; ita ad confirmandum uniuersalia nihil Tibi prosunt, nec istæ similitudines et conformitates, ô Ludouice, nec scholæ illæ, quæ eas uniuersalia, ut tu dicis, appellauerunt, quia fuerunt imperitæ et inepta quædam barbarorum hominum conuenticula. Sed iam satis responsum est ad ea, quæ pro uniuersalium defensione à Philosophastris communiter dici solent, et abunde ostensum uniuersalia realia in rerum natura nec esse nec esse posse, nisi commentitia, et si maxime esse possent, tamen propter eas causas, quas Dialectici dicunt, non esse ponenda. Quibus ita probatis absq; ulla alia refutatione nostra satis patet uniuersalitatem illam et communicabilitatem uniuersalium, quam Dialectici frequenter in ore habent, et cuius auxilio potissimum uniuersalia defendere conantur, esse mera uocabula barbara, et res

plane fictas et fabulosas. Nos enim prorsus ita dicimus et affirmamus, in tota rerum natura nihil esse nec esse posse, quod unum et idem cum sit, eodem tẽpore totum et integrum poßit esse in multis, uel singularibus subiecto distinctis, uel speciebus quomodocunq; differentibus. Et hoc non minus alienum esse à natura rerum, à ratione humana, ab experientia mundana, et deniq; à ueritate ipsa, quàm duo contraria eodem tempore, eadem in parte, tota et integra esse in uno et eodem subiecto, atq; adeo quam album esse nigrum, et calidum frigidum. Atq; in summa sic absoluimus hanc partem, nihil superesse propter quod quisquam non omnino stultus credere poßit uniuersalia realia esse uera, nisi nudam ac uanam Aristotelis authoritatem, et Porphyrij, et cæterorum Græcorum, qui de eis scripserunt, et ea magno consensu ab Aristotele primum introducta approbauerunt. Nam Latini præsertim recentiores, et Arabes omnes planè tanquam cæci, et prorsus omni iudicio carentes, Aristotelis, et aliorum Græcorum uestigia sunt secuti. Sed quantum Aristoteli, ac Porphyrio, cæterisq; Græcis hac in re credendum sit, antequam hoc opus absoluatur, omnibus (ut spero) palam fiet. Itaq; de eis nunc plura dicere supersedemus, tantum concludentes id, quod ab initio cœperamus probare, hoc est, in quarto diuisionis generalis rerum loco, ponendas esse multitudines rerum singularium uniuerse acceptas, et hoc modo diuisionem esse faciendam, ut in primo loco ponantur, res per se stantes, hoc est, substantiæ: in secundo res in alio existentes, hoc est, qualitates: in tertio res singulares singillatim sumptas, ut indiuidua: in quarto multitudines, ut dixi, rerum singularium uniuerse acceptarum, siue genera uniuersa, siue naturas uniuersas, siue res uniuersas, quæ omnia idem sunt: reiectis et explosis uniuersalibus realibus, et nominatim secundis substantijs, et unà cum illis cuncta ea, quæ à Pseudophilosophis dicuntur sic esse quale quid, ut non sint, hoc aliquid: eo quod hæc omnia partim falsa sunt, partim barbara, partim inutilia, partim non necessaria, partim etiam ridicula. Vt partim iam probatum est, partim infra probabitur in sequenti Capite, ubi etiam si concesserimus uniuersalia esse, tamen et numerum quinq; uniuersalium, et sufficientiam illam, quam uocant, qua Dialectici quinq; esse uniuersalia probare conantur, improbabimus. Et deniq; ne ulla cuiquam dubitatio superesse poßit, quin uniuersalia prorsus falsa sint et inania, etiam loco suo demonstrabimus, abstractionem illam, quam appellant, uniuersalium à singularibus per intellectum factam, esse mendacem et falsam: contra uulgatam illam Aristotelis sententiam falso dicentis, abstrahentium non esse mendatium: cum qui ita abstrahunt, ut ille uult, apertißime mentiri conuincantur.

Uniuersalia realia etiam si uera esse cõcedantur, tamen non fuisse facienda quinque numero, sed uel unum tantum, hoc est, genus, uel plura quã quinq;, hoc est, septem uel octo, adiecto cõmuni, simili, contrario, atq; substantia: et simul de falsa uniuersalium sufficientia, quam uocant.

CAPVT NONVM.

SED quanquam uniuersalia realia sint falsißima, et nullo pacto esse poßint in uera rerum natura, ut probatum est Capite superiori, tamen concedamus Pseudophilosophis, ea non solum posse esse, sed etiam esse: et doceamus etiam si ita esset, tamen non recte factum ab illis, qui ea posuerunt quinq; numero, hoc est, genus, speciem, differentiã, proprium, et accidens: cum aut tantum unum fuisset ponendum, hoc est, genus, aut plura quàm quinq; statuenda, adiectis alijs quatuor, hoc est, communi, simili, contrario, atq; substantia: ut in summa essent non quinq; uniuersalia, sed septem uel octo numero. Nam ut ab eo quod primo propositum est, incipiam, dico tantum unum uniuersale fuisse ponendum, hoc est, genus, eo quia, cætera uel non possunt esse uniuersalia, ut species, uel à genere non sunt diuersa, sed tanquam species sub genere contenta, ut differentia, proprium, et accidens. Non potest autem species esse uniuersale, quoniam, ut species est, semper sursum uersum aspicit ad genus suum, eiq; subiecta est, nunquam deorsum spectat ad aliqua sibi subiecta, ut de illis dici ac prædicari uniuersalisq; officio fungi poßit. Quod si deorsum conuertatur, ut ad inferiora aspiciat, et de illis prædicetur, statim speciei proprietatem et nomen amittit, et generis naturam induens ex specie genus efficitur, ut etiam infra clarius ostendetur in Capite de specie, quare species, ut species est, uniuersale esse non potest. Quod autem pertinet ad reliqua tria, hoc est, ad differentia, proprium, et accidens, dico ea non posse esse species uniuersalis oppositas generi, et à genere diuersas, eo quia differentia nihil aliud est, nisi genus differens: proprium nihil aliud, nisi genus proprium: accidens nihil aliud, nisi genus accidens: ex quo patet ea non esse à genere diuersa, sed in natura atq; intellectu generis inclusa: Quod ut etiam exemplis melius intel=

ligatur, rursus dico, rationale et mortale, quas illi differentias esse aiunt, esse quidem differentias, sed etiam genera, et multo magis genera quàm differentias. Si quidem communiter loquentes magis recte magisq; usitate dicimus hominem esse in genere rationaliũ et in genere mortalium, quàm in differentia rationalium et in differentia mortalium: Et similiter affirmamus risibile et hinnibile, album et nigrum, quorum illa Dialectici propria, hæc uero accidentia nominant, esse quidem propria et accidentia, sed etiam genera, et multo magis genera quàm propria et accidentia: cum et communiter et latine loquentes rectius usitatiusq; dicere soleamus, hominem esse in genere risibilium quàm in proprio risibilium, et equum esse in genere hinnibilium quàm in proprio hinnibilium, et cicnum esse in genere alborum quàm in accidente alborum, et coruum esse in genere nigrorum quàm in accidente nigrorum. Ex quibus communibus et usitatis loquendi modis, luce clarius palam fit, quæ à Dialecticis appellantur differentiæ, propria, et accidentia, ut rationale, risibile, et album, non minus atq; adeo multo magis esse genera quã differentias, propria, et accidentia. Atq; ideo non quinq; uniuersalia, sed unum tantum uniuersale, hoc est, genus, ponendum fuisse: reliqua uero omnia, præter speciem, tanquam generis uel modos uel differentias uel species statuenda, quemadmodum nos infra facturi sumus in Capite de Genere. Re-uera enim differentia, proprium, et accidens non species uniuersalis sunt à genere diuersæ, sed sub genere, ut dixi, tanquam uel modi uel differentiæ uel species generis continentur, ut etiam probabitur paulo infra. Sed rursus esto, non unum sed plura sint ponenda uniuersalia, dico ea non quinq;, sed octo uel nouem poni debere, et ad differentiam, proprium, et accidens, addendum esse, commune, simile, contrarium, et substantiam: Nam quemadmodum differentia, ut dixi, nihil aliud est nisi genus differens, proprium nisi genus proprium, accidens nisi genus accidens, sic etiam commune nihil aliud est nisi genus commune, simile nisi genus simile, contrarium nisi genus contrarium, substantia nisi genus substantia. Atq; ut hoc exemplis fiat manifestius, iterum dico, quẽadmodum rationale est genus differens ab irrationali, risibile est genus propriũ homini, albũ uel nigrum est genus accidens parieti uel panno, sic etiã animal esse genus cõmune homini et bruto, Formicam esse genus simile homini, eo quia ambo longe in posterum prospiciunt: uitium esse genus contrarium uirtuti, et deniq; substantiam esse genus substans accidentibus. Et rursus quemadmodũ rationale, risibile, et album, hoc est, differẽtia, proprium, et accidens, ut Dialectici aiunt, dicuntur de suis inferioribus, sic etiam animal, formica, uitium, et corpus, hoc est, commune, simile, cõ-

trarium, et substantiam de suis subiectis prædicari. Quod cũ ita sit, quæro quæ causa, aut quæ ratio potest afferri, ut differentia, proprium, et accidens inter uniuersalia recipiantur, commune autem, et simile, et contrarium, et substantia non recipiantur, aut cur quinq; tantum non septẽ uel octo ponantur uniuersalia. Certe ego nec causam nec rationem ullam uidere possum, cur illa magis quàm hæc fieri debeant uniuersalia, et cur accidens, quod est ignobilius, statuatur esse uniuersale, substantia uero quæ multo nobilior est, non statuatur. Præsertim cum omnia, ut dixi, de suis inferioribus æque dicantur et prædicentur, quod est proprium uniuersalis officium, ut Dialectici affirmant. Sed hic mihi præclaram quandam quinq; uniuersalium suorũ defensionẽ afferũt, per illã, quã uocãt, quinq; uniuersaliũ, siue quinq; prædicabilium sufficientiam, hoc modo ratiocinantes, Omne quod prædicatur, inquiunt, aut in quid aut in quale prædicatur, et si in quid aut de differentibus specie, et sic est primum uniuersale, quod uocatur genus: aut de differẽtibus numero tantum, et sic est secundum uniuersale, quæ dicitur species: et si in quale aut essentiale, et sic est tertium uniuersale, cui nomen est differẽtiæ, aut accidentale, et hoc quoq; duobus modis: aut conuertibiliter, et sic est quartum uniuersale, quod appellant proprium: aut non conuertibiliter, et sic est quintum et ultimum uniuersale, quod est accidens. Atq; hac breui ratiocinatione quasi demonstratione quadam geometrica Dialectici putant se probare uniuersalia realia non solum esse uera sed etiã quinq; numero. Quibus breuiter respondeo, quemadmodum supra iam multoties dixi, nihil horũ, hoc est, neq; genus, neq; speciem, neq; differentiam, neq; proprium, neq; accidens, prout res ueræ sunt à uocibus nominibusq; distinctæ, neq; dici neq; prædicari nec in quid nec in quale, nec de differentibus specie, nec de differẽtibus numero, nec essentialiter nec accidentaliter, nec conuertibiliter nec nõ conuertibiliter: eo quia dici et prædicari, non rerum uerarum, cuiusmodi sunt genera, species, differentiæ, propria, et accidentia, sed uocũ et nominũ propriũ est, Atq; ideo uniuersalia per istam pseudophilosophicã et barbaram sufficientiam non posse probari esse quinq; numero, ut infra etiam in Capite de genere et alijs sequentibus, clarius apparebit. Quatenus uero hæc eadem omnia, non res ueræ sunt, sed uoces et nomina rerum, ut animal, uox eius rei, quæ est genus animalium, homo uox eius rei, quæ est species hominum: eodemq; modo, rationale, risibile, et album, uoces earum rerum, quæ sunt differentia, proprium, et accidens: hoc modo non nego, sed ingenue fateor, ea uere dici ac prædicari posse de rebus illis, quibus significandis fuerunt imposita, et uere esse uniuersalia, non quidem realia, sed, ut ita dicam,

uocalia uel nominalia, quemadmodum Dialectici, ij qui Nominales uocătur, recte et uere affirmant. Sic enim uere dicimus uocem animalis, dici de omni genere animalium, uocem hominis prædicari de omni specie hominum, uocem rationalis, risibilis, albi uel nigri, de omnibus rationalibus, risibilibus, albis uel nigris. Præter ea dico, has uoces animalis, et hominis, et alias similes, ut significant et usurpātur figurate pro genere animalis, pro specie hominis, et cætera, uere quidem dici et prædicari de rebus, quæ sunt uera animalia et ueri homines, sed non in recto casu, uerum in obliquo tantum, ut ita dicēdo, homo est in genere animalium, non homo est genus animalium, uel homo est animal, quia falsum est hominem esse animal, intelligendo animal figurate pro toto genere animalium. Item dicendo Socrates est in specie hominum, non Socrates est species hominum, uel Socrates est homo, accipiendo hominem pro tota specie hominum, quia falsum esset. Quas falsitates Dialectici Reales idcirco intelligere non potuerunt, quia nesciuerunt in his enuntiatis, homo est animal, Socrates est homo, nec animal esse genus, nec hominem esse speciem, eo quia si sic esset, propositiones essent falsæ non ueræ, et utrunq; significare tantummodo unam rem indiuiduam, hoc est, unum indiuiduum animal, et unum indiuiduum hominem. Cuius rei hæc est causa, quia tàm animal quàm homo est numeri singularis non pluralis, proprie positum non figurate, semel tantummodo enuntiatum non multoties, Cum quibus tribus conditionibus adiunctis iam supra non semel monui appellatiua simplicia semper unum tantum, nunquam plura significare, et propterea nomen generis aut speciei diuisibilis esse non posse. Atq; ita patet Dialecticos, etiam si concederetur eis, uniuersalia esse uera, tamen in statuendis quinq; uniuersalibus in duo maxima incidisse errata, uel quia non unum uniuersale tantum, ut debebant, sed plura fecerunt, uel quia etiam si darentur plura esse uniuersalia, tamen non septem uel octo, ut par erat, sed quinq; tantummodo facienda putauerunt. Ex ijs ergo quæ et in hoc et in duobus superioribus proximis Capitibus dicta sunt, patet quāta fuerit ruditas et inscitia eorū, qui posuerūt uniuersalia, et quanta sit falsitas ipsorū uniuersaliū, quæ et sine ulla idonea aut necessaria causa fuerunt posita, et si etiā fuisset aliqua eorū ponendi causa, tamen nullo pacto esse possunt, et si essent, tamen deberent esse non quinq;, sed aut unum tantum numero, aut certe plura quam quinq;, contra stultam et uanam Dialecticorum de eis opinionem. Et præcipue partim supra destructis, partim infra destruendis duabus illis, tanquam parentibus uniuersalium, hoc est, et mendaci illa abstractione, ex qua gigni putantur uniuersalia, et sufficientia illa fallaci, ex qua non quidem gigni, sed quinq; numero probari creduntur.

De totis, et eorum diuisionibus, ac partibus, compositionibusq; uere: contra falsissimam Dialecticorum de his omnibus Doctrinam.

CAPVT DECIMVM.

E totis, eorumq; diuisionibus, et partibus, et compositionibus, quid sint et quæ sint, et quomodo fiant, uere cognoscere ac scire, in primis necessarium est ijs, qui recte philosophari uolunt, idq; non solum propter summam cognitionis harum rerum utilitatem, nihil enim est in tota philosophia de quo frequentius loqui ac disserere contingat, quam de his: sed etiam quia Dialectici et Philosophastri partem hanc pene totam fœdißime peruerterunt ac corruperunt, partim excogitantes et introducentes quædam tota, qnæ non reperiuntur in rerum natura, partim ea, quæ sunt male definientes et non recte appellantes: idemq; facientes de diuisionibus eorum, et partibus, et compositionibus. Quocirca mihi faciundum existimaui, ut partim correctis, partim sublatis Dialecticorũ erroribus, hæc omnia recte philosophari cupientibus, quàm uerißime et quàm breuißime per me fieri posset, traderem: et quæcunq; à me dicerentur ex superioribus rebus iam probatis confirmarem. Diximus in generali diuisione rerum, omnia quæcunq; sint in tota rerum natura, in summa esse, aut substantias aut qualitates, et omnes tàm substantias quàm qualitates, rursus esse, aut res singulares aut multitudines rerum singularium: quod cum ita esse probatum sit in superioribus Capitibus, refutatis et euersis uniuersalibus, necesse est omne totum esse aut unam rem tantum singularem, aut unam multitudinem rerum singularium, cum nihil tertium esse poßit: et si sit res aliqua singularis, totum continuum, si multitudo rerum singularium, totum discretum esse: ita ut in summa in tota rerum natura non sint, nec esse poßint, nisi duo totorum genera, totum continnum, et totum discretum. Quod confirmatur etiam ex eo, quia omne totum est quantum, siue quantitas quædam, omnis quantitas est uel continua uel discreta, ut etiam Aristoteles testatur in Categorijs: quare omne totum aut continuum aut discretum sit, necesse est. Omne autem totum esse quantum siue quantitatem quandam, partim iam manifestum esse arbitror ex Capite illo superiore, in quo funditus sustulimus uniuersalia, quæ à Dialecticis finguntur esse tota quædam, et tamen non quanta, cum ea immaterialia esse

terialia esse dicant: partim etiam clarius manifestiusq; patebit ex ijs, quæ infra dicturi sumus. Atq; ita constituto generaliter totorum numero, superest ut breuiter dicamus et exemplis doceamus, quid utrunq; totum sit, Est ergo totum continuum nihil aliud nisi res una singularis, ut in naturalibus unus homo, unum animal, una arbor, una herba: In artificialibus una domus, una nauis, unum plaustrum, una uestis, et similia. Totum autem discretum, nisi multitudo una rerum singularium simul acceptarum, ut populus Romanorum, exercitus Germanorum, genus animalium, species hominum, grex ouium, armentum boum, at alia huiusmodi tàm naturalia quàm artificialia. Reliqua uero omnia quæ feruntur tota, ut totum essentiale, totum potentiale, totum integrale, totum uniuersale, aut ad alterum horum duorum referantur et reducantur necesse est, aut si reduci non poßint, ut prorsus in uera rerum natura non reperiantur, sed sint omnino falsa et commentitia. Sed ut hæc quoq; tota quid sint, breuiter intelligi poßit, singulorum exempla ponemus, et quæ reduci aut non reduci poßint, ostendemus. Totum essentiale est, ut homo, et lapis, et quodlibet aliud singulare, quatenus cōstat ex anima et corpore, uel ex materia et forma: Totum potentiale est, ut anima hominis ex uegetante, sentiente, mouente, et intelligente, tanquam ex partibus suis quasi conflata, et alia huiusmodi quæ ex potentijs, uel uirtutibus, uel qualitatibus componuntur: Totum integrale est ut iterum, homo quatenus compositus est ex capite, bracchijs, uentre, cruribus, et quodlibet aliud singulare ex suis partibus continuis, uel discretis constans: Totum uniuersale est, ut Dialectici uolūt, quod diuiditur uel in suas differētias, ut animal in rationale et irrationale, uel in sua indiuidua, ut homo in Socratem, et Platonem, et alios homines singulares. Ex quibus totis sine dubio id quod dicitur essentiale, ad totum continuum reducitur, cum anima et corpus in homine, et materia et forma in alijs rebus non uideātur posse dici discreta, atq; ideo totum hoc, quoniā continuum esse apparet, nec tamen uere est, à nobis appelletur quasi continuum: Totum autem potentiale ipsum quoq; cum aut continuum aut discretū necessario sit, potius ad discretum quàm ad continuum referendum uidetur, et totum quasi discretum appellandum, ut anima humana suis, quas diximus, potentijs comparata: Totum uero integrale, licet ad utrunq; reduci posset, tamen est superuacaneum, et temere introductum, tanquam ab alijs separatum, cum omne totum ex suis partibus integretur, alioqui non sit totum, atq; ideo integrale non immerito dici poßit. Quare cum integrale, nomen sit non modo non satis probum, sed etiam commune omnibus totis, ad nullum speciale totum fuit accommodandum. Postremo totum uniuersale quod ab alijs dicitur

Ἐν μέρεσι, et item illud quod uocatur προμερῶν, ex sententia illorum qui ea posuerunt, sine ulla dubitatione nec ad continuum, nec ad discretum referri possunt, cum sint, ut ipsi dicunt, ab omni quantitate aliena: cæterum, ut nos arbitramur, causa quamobrem ad neutrum reduci possunt, hæc est, quia non reperiuntur neq; existunt in uera rerum natura, sed planè falsa sunt et commentitia, ut in superiore Capite probauimus. Homo enim et animal et reliqua huiusmodi quatenus genera uel species sunt, nihil aliud sunt nisi multitudines singularium simul et semel acceptorum, ut toties diximus, Vniuersale uero, ita ut à Dialecticis sumitur, et extra intellectum in rebus ponitur, nihil aliud est nisi nomen barbarum et uanum, cui nihil in re ipsa respondet nisi fictum et, ut ita dicam, Chimæricum. Nam de Ideis siue totis ante partes, nihil dico, cum Aristoteles ea satis superq; labefactauerit. Sic igitur nos tantũ duo in summa totorum genera statuimus, continuum et discretum, cætera uero omnia ad hæc reduci censemus, ut essentiale siue quasi continuum ad continuum, potentiale siue quasi discretum ad discretum, aut prorsus esse superuacanea et temere posita, ut integrale, aut deniq; falsa et commentitia existere, ut uniuersale. Quæ cum ita sint iam non difficile est uidere, quot genera diuisionum, et partium, et compositionũ sint statuenda. Nam si omne totum per compositionem ex partibus fit, et omnes partes per diuisionem ex aliquo toto emergunt, necesse est hæc quatuor, totum, partes, compositionem, et diuisionem inter se esse respondentia: et quot unius totidem quoq; reliquorum genera reperiri. Quare cum tantum sint duo summa totorum genera, necessario erunt etiam duo tantum partium, compositionum, diuisionumq; genera, nec plura nec pauciora. De quibus omnibus singillatim et breuiter dicendum est, et primo de partibus quæ respondent totis. Omnis pars ex qua totum cõstruitur, est aut continua, ut caput, uenter, brachia, crura, et cæteræ animalis partes, ex quibus totum continuum componitur: aut quasi continua, ut anima et corpus, ex quibus homo: et materia et forma, ex quibus cætera huiusmodi tota quasi continua conflantur: aut discreta, ut patritij et plebei in populo Romanorum, rationalia et irrationalia in genere animalium: et cæteræ id genus partes, ex quibus constant tota discreta: aut quasi discreta, ut uegetans, sentiens, et intelligens pars in animo, et aliæ similes partes, totũ quasi discretum componentes. Hæc itaq; nos quatuor genera partium statuimus, et non plura, quæ tamen ad duo possunt reduci, si partes quasi cõtinuæ ad continuas, et quasi discretæ ad discretas referantur. Quod dixi de totis et partibus, idem etiam affirmo de diuisionibus et compositionibus, hoc est, totidem harum quot illorum esse genera, Eodem enim modo duo in summa diui=

sionum genera ponuntur à nobis, et nõ plura: unũ genus diuisionis est, quod respondet toti cõtinuo uel quasi continuo; ut cum partimur hominẽ in caput, brachia, uentrem, crura: et domum in parietes, tectũ et fundamenta: et eundem hominem in animam, et corpus: et omnia corpora in materiam, et formam: Alterum uero genus diuisionis est, quod respondet toti discreto, uel quasi discreto, ut cũ diuidimus uel populum Romanorum in patritios, et plebeios: uel exercitum eorundem in turmas, et legiones: uel genus animalium siue animalia, siue animal, in rationalia, et rationis expertia: et deniq; animam humanam in uegetantẽ, sentientem, et intelligentem. Ex quibus duobus diuisionum generibus, superius illud quod est totius continui uel quasi continui, proprie uocatur partitio: hoc uero posterius, quod ad totum discretum uel quasi discretum pertinet, commune nomen retinet, et apud Latinos proprie appellatur diuisio. Nam, ut recte scribit Quintilianus libro vij capite primo, Diuisio est rerum plurium in singulas, Partitio, singularum in partes discretio. Et ante Quintilianum Cicero in Topicis ita scriptũ reliquit, Partitionum autem, et diuisionum genus, quale esset ostendimus, sed quid inter se differant, planius dicendum est. In partitione membra sunt, ut corporis, caput, humeri, crura, pedes, et cætera: In diuisione formæ sunt, quas Græci Ideas uocant: nostri (si qui hæc forte tractant) species appellant. Sic itaq; Quintilianus, et Cicero de diuisione, et partitione: et post hos Rodulphus Agricola libro primo de Dialectica Inuentione, capite nono idem dixit: Ex quorum uerbis, et ex ijs, quæ nos supra diximus, patet primo diuisionem à partitione hoc differre, quod partitio sit totius continui in partes, Diuisio autẽ totius discreti præsertimq; generis in formas, siue species: Deinde inter partes et formas hoc interesse, quod ex sectione continui partes gignuntur, ut ex partitione corporis humani, uel domus, uel nauis: ex sectione autem totius discreti formæ, siue species efficiuntur, ut ex diuisione generis animalium, generis arborum, et aliorum huiusmodi discretorum: ex quibus etiam apparet, nomen partis esse generalius, quàm nomen formæ uel speciei: cum omnis forma, siue species sit et recte appelletur pars, non autem omnis pars, formæ et speciei appellationem recipiat. Non enim caput, et cæteras humani corporis partes recte quis formas, siue species hominis dixerit: neq; uere puppim nauis, aut tectum domus, speciem uel formam appellarit. Præterea constat etiam illud quod diligenter attendi, et memoriæ mandari cupimus, in eo enim omnis nostra ueritas, et Dialecticorum falsitas consistit, Constat inquã cum genera diuiduntur in species siue formas, nihil aliud diuidi, nisi quasdã multitudines singularium maiores, et tota quædam discreta maiora, in alias

plures multitudines singularium minores, et in alia multa tota discreta minora: ut, cum animal diuiditur in rationalia, et rationis expertia, ipsum animal nihil aliud est, nec quicquam aliud diuiditur, nisi multitudo quædam singularium animalium maxima, quæ per diuisionem secernitur, in duas multitudines minores, hoc est, in multitudinem singularium animalium rationaliũ et in multitudinem singularium animalium ratione carentium. Quæ multitudines minores communiter partes, proprie autem formæ uel species superioris illius generis, hoc est, multitudinis animalium appellantur. Atq; in diuidendis generibus nihil aliud diuidi, nisi multitudines quasdam singulariũ, ex eo quoq; uel manifestißime licet intelligere, quod in diuidendo animali exempli gratia, nihil refert siue ita dicas, in singulari numero et figurate, animal aliud est rationale aliud irrationale, siue in plurali et proprie ita, animalia alia sunt rationalia, alia irrationalia: siue ita, animalium alia sunt rationalia, alia irrationalia: siue ita, generis animalium alia sunt rationalia, alia irrationalia: siue ita, genus animalium diuiditur in rationalia, et irrationalia: Et deniq; siue loco generis ponas uocabulum multitudinis, et ita diuisionem facias, multitudinis singularium animalium alia sunt rationalia, alia irrationalia: uel ita, multitudo animalium singularium diuiditur in rationalia et irrationalia: ex quibus tam uarijs diuidendi unius generis modis, luce clarius apparet, contra stultas et uanas Dialecticorũ opiniones, genera, et species, atq; etiam differentias, et quicquid tale diuiditur, nihil aliud esse, nisi multitudines singularium maiores, quæ diuiduntur in plures alias multitudines singularium minores: eodem plane modo quo exercitus diuiditur in turmas et legiones, legio in plures cohortes, cohors in plures manipulos. Et cũ genera sine ulla dubitatione sint multitudines singularium, et tota quædam discreta, tàm falsum et absurdum est, dicere genus prædicari de specie in recto casu, quàm si quis diceret, et populum de uno ciue, et exercitum de uno milite dici in eodem casu, hoc modo, unus ciuis est populus, unus miles est exercitus: utrobiq; enim sunt multitudines singularium, nec alia est differentia, nisi quod supra multa sunt animalia singularia, hic uero multi ciues, et multi milites singulares. Namq;, ut etiam supra docui, cum dicitur homo est animal, in hac enuntiatione, nec homo est species, nec animal est genus, nec ea quicquam aliud significatur proprie, nisi unum hominem esse unũ animal, hoc est, unum ex genere, siue ex multitudine, siue ex numero animalium. Quam generis diuisionem idcirco pluribus explicandam putaui, ut ostenderẽ cum genera diuiduntur, non uniuersalium, ut Dialectici putant, sed multitudinis singularium, atq; indiuiduorum fieri diuisionem: cuius ignoratione,

natum est illud longe absurdissimum et stultißimum, quod et Aristoteles scribit in Topicis, et Boethius in secunda Editione in Porphyrium confirmat, Nempe differentiam non prædicari de genere, et non recte dici, animal est rationale, cuius rei causam aßignantes, inquiunt, Quoniam eadem ratione recte dici posset, animal est irrationale, atq; ita sequeretur, magnum quoddam, ut ipsi putant, absurdum, hoc est, animal unum et idem existens, eodem tempore esse et rationale et irrationale, et propterea id, quod fieri non potest, ut duo contraria eodem tempore, in eodem subiecto reperirentur. Et quoniã animal solitario intellectu, ut inquit Boethius, neq; rationale est, neq; irrationale: rursus oritur alia magna dubitatio, unde ergo hæ differentiæ in specie nascuntur, quæ in genere ante non fuerint? Idcirco huic dubitationi respondet idem Boethius, hoc modo, Genus, hoc est, animal non esse actu utrunq;, et rationale et irrationale, sed utrunq; ui ac potestate sua continere: ut differentiæ, quæ ante diuisionem non actu, sed potentia tantum erant in genere, per diuisionem quasi exoriantur, et exurgant ex genere, et actu in speciebus reperiantur. Hac inquam ratione Dialectici, rationale et irrationale de animali, et omnino omnes alias differentias de suis generibus prædicari, et dici nullo pacto uolunt: et hanc, quam dixi, rationem afferunt, cur differentiæ, quæ ante in genere non fuerant, postea per diuisionem quasi de nihilo in speciebus enascantur. In cuius rationis, et causæ redditione Dialectici, Dij boni, quantam præse ferunt ignorantiam et ruditatem, qui non sentiunt nec intelligunt, in quantos, quàmq; fœdos errores incidant, dum aßidue ineptiunt et delirant, unà cum illis suis sexcenties stultis uniuersalibus, et dumplusquam stolidissime putant, animal illud, quod diuiditur in rationale et irrationale, esse tanquam unum totum continuum et singulare, in quo contraria duo simul et semel esse non poßint. At ego contra dico et affirmo, id animal quod diuiditur in duas differentias contrarias, uere esse multitudinẽ quandam singularium, et totum quoddam discretum, ex singularibus et speciebus, quæ et ipsæ ex singularibus constant, compositum: cuius pars una habet rationem, altera ratione caret: nec ullum sequitur inconueniens, aut impoßibile, dicendo animal esse rationale, et animal esse irrationale, non magis quàm cum diuidimus populum in pauperes et diuites ciues, et exercitum in albos et nigros milites: et uere dicimus figurate populum esse pauperem, et populum esse diuitem: exercitum esse album, et exercitum esse nigrum: eo quod una pars populi pauper est, alia diues: et pars una exercitus alba est, altera nigra. Eodem enim modo cum diuiditur animal figurate acceptum pro omnibus animalibus, in rationale et irrationale, nihil aliud diuiditur pro-

proprie, nisi multitudo singularium animalium. Ex qua diuisione quod obsecro incōueniens, aut quod impoßibile sequitur, in tanta singularium animalium multitudine, si alia sunt rationalia, hoc est, homines? alia irrationalia, hoc est, bruta? et si eadem multitudo simul et semel est rationalis, ut dixi, et irrationalis non solum potestate, sed etiam actu? profecto nullum. Sed ita est re uera, ut dicitur: cum semel concessum est unum absurdum, statim ex neceßitate multa alia consequuntur. Sic enim Dialectici postquam temere statuerunt suum illum totum uniuersale portentosum, et ipsum stulte putauerūt esse quiddam à singularibus per intellectum abstractum, et propterea ab eis diuersum, quasi totum quoddam singulare et continuum, non potuerunt effugere si faterentur animal simul et rationale et irrationale esse, quin concederent etiam duo contraria simul in eodem subiecto reperiri, Quo concesso, ut reddere rationem possent, quomodo differentiæ, quas antea in genere non esse arbitrantur, per diuisionē in species peruenirent, coacti fuerunt excogitare remedium actus et potentiæ, dicentes, Differentias esse in genere potentia, non actu: sed genere diuiso statim eas, ex potentia in actum exire, et in speciebus residere. Hæc illi: quæ usq; adeo sunt absurda et futilia, ut ualde mirer, quomodo non solum literis mandari, ut à tam multis mandatæ sunt, sed etiam in humanum ingenium unquam cadere potuerint. Animal enim siue animalia, siue genus animalium reuera simul et semel et rationale est, et irrationale, non solum potentia, sed etiam actu, hoc est, ut ante dixi, una eius pars est particeps rationis, nempe homines, altera uero rationis expers, uidelicet bruta. Atq; ita dicendo ad soluendum illam dubitationem nihil necesse est incassum excogitare quasi medicinam actus, et potentiæ, nec quicquam opus est temere uereri, ne duo contraria simul in eodem subiecto consistant. Hoc igitur est illud absurdißimum et stultißimum, in quod supra dixi, et Aristotelem, et Boethium, et omnes Dialecticos præcipitasse, dum excogitant et introducunt suum illud, plusquam monstrosum et stultum totum uniuersale. Quæ omnia nos incommoda et absurda, facile uitamus abijciendo et deridēdo illud uniuersale, ut meretur, et statuendo affirmandoq; animal, et cætera genera quemadmodum sunt, sic etiam esse ueras multitudines singularium, et tota quædam discreta, quæ cum diuiduntur, nihil aliud diuiditur nisi multitudo, et eorum diuisio nihil aliud est nisi multorum singularium in partes diductio. Sed ut redeam unde disceßi, tot sunt genera diuisionum, ut dixi, et ita ut ait Quintilianus libro vij inter se differunt diuisio et partitio, ut partitio sit totius continui, et tanquam continui in partes: Diuisio uero totius discreti præsertim generici, et totius quasi discreti in species, siue formas.

Quo cognito non difficile est intelligere, quot itidem sunt genera compositionum, et quomodo ex quibusq; fiant. Nam quemadmodum totum continuum, et quasi continuum per partitionem resoluitur in partes continuas, sic idem per compositionem ex eisdem partibus redintegratur: et rursus quemadmodũ totum discretum maxime genericum, ac totum quasi discretum per diuisionē diducitur in species siue formas, sic idem quoq; per compositionem ex eisdem speciebus siue formis reficitur. Atq;, ut melius quod dico intelligatur, quē admodum ex diuisione animalis oriuntur formæ, siue species, siue differentiæ, ut rationale et irrationale, sic ex compositione eorundem rursus quasi conflatur animal, siue genus animalium. Sicq; hactenus ostensum sit in summa esse tantum duo genera totorum, hoc est, totum continuum, quod est, unũ singulare et indiuiduum: et totum discretum, quod est, multitudo singularium: et tantum duo genera partium, unum quod toti continuo, alterũ quod toti discreto respondet: similiterq; esse tantum duo genera diuisionũ, hoc est, partitionem, quæ ad totum continuum, et diuisionem, quæ ad totum discretũ refertur. Itemq; duo genera compositionum, unum quo ex partibus totum continuum, alterum quo ferè ex formis uel speciebus totum discretum quasi regeneratur. Præterea totum essentiale ad totum continuũ referri, et quasi continuum uocari. Totum uero potentiale ad totum discretum reduci, et appellari quasi discretum. Totum autem integrale tanquam separatum ab alijs non recte positum fuisse, eo quod omnia tota ex partibus suis integrantur, atq; ideo integralia recte uocari possunt. Ad hæc totum illud quod uocant uniuersale, quia nec ad totum continuum, nec ad totum discretum, nec ad ullum totum referri potest, idcirco uerum totum non esse, sed fictum et commentitium, atq; ideo à numero totorum prorsus reijciendum. Postremo genera uera, et species ueras diuisibiles, nihil aliud esse, nisi multitudines singularium, tùm maiores tùm minores, ita ut cum diuiditur animal, siue genus animalium, nihil prorsus aliud diuidatur, nisi multitudo omnium singularium animalium: tum etiam rectißime uerißimeq; dici, animal esse rationale, et rursus animal esse irrationale, non solum in potentia, sed etiam in actu, nec ullum esse periculum ne duo contraria simul et semel in eodem subiecto reperiantur: quemadmodum Dialectici stulte nimis et imperite reformidant: atq; ideo remedium illud actus, et potentiæ excogitarunt, quod iam non solum est imperitũ et stolidum, sed omnem adeo imperitiam superat et stoliditatem. Ac de totis, partibus, compositionibus, et diuisionibus satis iam dictum arbitrarer, nisi mihi succurreret Rodulphus Agricola, qui in primo libro de Inuētione Dialectica, Capite nono, docens quomodo totum et genus differant, ita

ſcribit, Sed hoc differunt quod quemadmodum genus ad conſtituendam ſingu-
larium ſpecierum ſubſtantiam adſit oportet, ſic totum non ſingularium partiũ
ſubſtantiam conſtituit, pleræq; earum, ut interierit totum, permanere tamen
poſſunt, et contra quemadmodum ad conficiendam totius ſubſtantiam unam-
quanq; partium eſt adhiberi neceſſe, ſic ad explendam generis ſubſtantiam nõ
utiq; unamquanq; ſpeciem adeſſe natura illius expoſcit, Præter hoc quoq; ge
nus de ſpeciebus ſuis affirmatur, totum de partibus nequaquam. Hæc Rodul-
phus, in quibus Vir ille alioqui doctißimus penè tot errata admiſit, quot uer-
ba ſcripſit: atq; ideo breuiter refutandus mihi uiſus eſt. Putat Rodulphus
unà cum Pſeudophiloſophis omnibus ad conſtituendam ſingularum ſpecierũ
naturam genus adeſſe oportere: Atq; ego contra, dico id eſſe abſurdißimum,
nam ſi ita eſſet, ſequeretur ad conſtituendam hominis naturam totum genus
animalium requiri, et ita homo non ſolum ex rationali, ſed etiam ex irratio-
nali parte generis animalium conſtitueretur, atq; adeo conflaretur ex omni-
bus ſingularibus animalibus, quod quàm ſit abſurdũ et ſtultum quis nõ uidet?
At enim inquiunt, ad definiendum hominem non ne aſſumitur animal loco ge-
neris? quod unà cum differentia rationali et mortali hominem conſtituit, hoc
modo, homo eſt animal rationale mortale? Reſpondeo in ea definitione, ſi
homo, et animal accipiuntur proprie, nihil aliud ſignificari, niſi unum homi-
nem eſſe unum animal rationale mortale, et ſic proprie non eſt definitio gene-
ris hominem, ſed unius tantum hominis: ſin capiantur figurate et improprie,
ut in omnibus ferè definitionibus capi ſolent, ut homo pro hominibus, et animal
pro animalibus ponatur, tum ea oratione hoc declarari, hominem, ſiue homi-
nes, ſiue omnes homines, ſiue hominum genus eſſe animalia rationalia morta-
lia. Et hoc modo eſt uera definitio: ita enim exponi debent omnes definitio-
nes, quæ in ſingulari numero aßignantur, ut partim ſupra docui, partim etiã
infra ſum docturus in Capite de Definitione. Ex quo patet falſum eſſe id quod
Rodulphus primo dicit, ad conſtituendam ſingularum ſpecierum naturam
genus adeſſe oportere, niſi forte intelligat, tantum de parte generis, quo in
caſu uerum diceret, non enim poteſt effici ſpecies ſine genere, cum ſit pars
generis, ſed ipſe ſibi hanc excuſationem præcidit, quia intelligit totum genus
ad ſpeciei conſtitutionem requiri, alioqui non differret à toto continuo. Præ-
tereà dico contra Rodulphum ad explendam generis ſubſtantiam, tam neceſ-
ſe eſſe unamquanq; illius partem adeſſe, quam ad perficiendam totius continui
ſubſtantiam. Nam ſi generi animalium, exempli cauſa, deſuerit una tantum
ſpecies, puta bouis uel equi, nunquam perfectum erit genus, nec perfecte ge-
nus appellari poterit, non magis quam domus et nauis perfecta, ſi huic carina,
illi fundamentum

illi fundamentum absit. Postremo illud quoq; aduersus Rodulphum affirmo, nullum genus unquam de suis speciebus affirmari in recto casu, nec magis falsum esse, si quis dicat, fundamenta esse domũ, aut carinam esse nauem, quàm si affirmet, hominem esse animal, et lactucam esse herbam, si animal pro genere animalium, et herba pro genere herbarum, in his propositionibus accipiatur. Quare in illis Rodulphi uerbis tria maxima et absurdißima sunt errata, quorum unum est, totum genus ad constituendam singularium specierum substantiam adesse oportere, alterum ad explendam generis substantiam non omnes species adesse necessarium esse, tertium et ultimum, genus uere de suis speciebus in recto casu affirmari. Quæ omnia Rodulphus inconsiderate à Pseudophilosophis accepit, et unà cum eis in profundißimum erroris quasi barathrum delapsus est. Nam quemadmodum illi in loquendo nimium imperite, ut supra dixi, non distinguunt res à uerbis, uec uerba à rebus, nec sermones figuratos à proprijs, nec proprios à figuratis: sic ipse quoq; in huiusmodi enuntiatis, ut homo est animal, accepit uocem generis proprie pro ea re, quæ est genus, hoc est, uocem animalis pro ea re, quæ est animal, et eandem uocem proprie tanquam figurate usurpatam intellexit: si enim ita esset, ut ipse existimauit, sine dubio uera essent quæ ab eo dicuntur. Nam et uox animalis proprie dicitur de speciebus animalis in recto, ut cum dicitur, homo est animal, et eadem uox animalis figurate accepta significat genus animaliũ, ut cum dicitur animal est substantia animata sentiens, hoc est, omnia animalia siue genus animalium, sunt substantiæ animatæ sentientes: et tertio loco eadẽ uox ad definiendum singulas animalis species tota requiritur, ut homo est animal, bos est animal, leo est animal, et sic cætera. Quod si in his omnibus locutionibus, quas dixi, non de uocibus, sed de rebus intelligeretur, et proprie semper uoces acciperentur, ex uerißimis statim efficerentur falsißimæ, non enim animal ut res uera et genus uerum est, de homine dicitur in recto, sed ut uox et uocabulum generis existit. Quare caueant qui recte philosophari cupiunt, ne unà cum Rodulpho, et Pseudophilosophis ita decipiantur, ut et uoces pro rebus, et sermones proprios pro figuratis accipiant. Hæc enim res primo Aristotelem decepit, et post Aristotelem omnes qui eum secuti sunt in eundem pertraxit errorem: quia non animaduerterunt totũ et genus aliquando esse uoces multa significantes, aliquando uero nõ uoces, sed res multis nominibus præditas. Nam totum modo accipitur pro uoce totius modo pro re, quæ est totũ: et hæc eadem res, modo est totum continuum, quod proprie dicitur totum, modo totum discretum, quod priuatim appellatur genus, uel multitudo. Atq; ita et cõmunis loquendi consuetudo, et doctißimi quiq; uiri

tàm Græci, quàm Latini in sua utriq; lingua usurpant. Et quoniam de totis continuis et discretis, eorumq; compositionibus et diuisionibus locuti fuimus, illud quoq; post omnia non ignorari uolumus, omne totum discretum ex multis totis continuis, uel saltem singularibus esse compositum, et inter omnia tota discreta multo nobiliora et excellentiora esse ea, quæ appellantur genera et species, et ex generibus et speciebus ea esse præstantiora, quæ sunt naturalia et essentialia eis, quorum sunt genera et species, ut genus animalis omnibus hominibus, et species hominis omnibus suis indiuiduis. Nam Thebanus et Troianus, species quidem hominis sunt, ut recte inquit Cicero, sed accidentales et extraneæ, non naturales et essentiales, sicut illæ superiores. Quod quanquam ita sit, non propterea tamen minus recte et sunt et appellantur species, quàm quæ naturales et essentiales existant. Idemq; sentiendum est de generibus, non minus uere et esse et appellari genera, quæ sunt accidentalia, et quodãmodo extranea, ut homo comparatione Thebani et Troiani, quam naturalia et essentialia, ut animal homini, et uiuens animali comparatum. Infra enim in Capite de Genere inter alias generis et speciei differentias, docebimus etiam esse illas duas, ut ex ijs, quæ uere appellantur genera et species, alia naturalia et essentialia sint, alia accidẽtalia et extranea. Quod idcirco monitum esse uolui, ut tollerem stultam illam, et imperitam opinionem Philosophastrorum, qui pro certo putant, nulla esse uere genera, nisi naturalia et essentialia, et nullas uere species, nisi naturales et essentiales. Atq; etiam, ut responderem quibusdam ineptis qui Ciceronem reprehendũt, eò quod Thebanos et Troianos hominis species esse dixerit, cum Cicero rectißime et doctißime, illi uero peruersißime et indoctißime senserint. Sed ut redeam unde disceßi, hoc quoq; notum esse uolumus, ex omnibus totis discretis nullum esse maius et capacius quàm genus rerum, siue res: eò quod complectitur et comprehendit omnia singularia cuiuscunq; generis, quæ sunt in mundo, et uox rei de omnibus, quæ sunt aliquo modo uere dicitur et affirmatur. Atq; ideo res, siue genus rerum maxime proprium, et maxime uerum est genus, contra falsißimam et stultißimam Dialecticorum opinionem, qui dicunt res, siue ens non esse genus, uel saltem non esse uerum genus, cum sit et certißimum et summum genus, atq; adeo genus omnium generum, intelligendo genus pro re, quæ uere est genus, hoc est, pro multitudine omnium singularium rerum, quæ in quocunq; genere continentur. In mundo enim proprie non est, nec reperitur ullum aliud genus, nisi multitudo singularium, ut etiam dicemus in Capite de genere. Ab hoc igitur summo et uerißimo genere quod est genus rerum, exordiũ capit et incipit summa et prima diuisio totorũ

diſcretorum in partes diſcretas, hoc eſt, in ſpecies ſiue formas, et ab eo deorſum uerſum currens per omnia genera inferiora et minora, tandem peruenit uſq; ad ſingularia et indiuidua, et ibi conſiſtit. Sic ut ubi deſinit diuiſio diſcretorum, ibi initium ſumat partitio continuorum, hoc eſt, ſingularium ſingillatim acceptorum, quæ non amplius in formas ſiue ſpecies, ſed in partes rurſus continuas et imperfectas ſecantur, ut infra oſtendetur, cum refutata illa falſiſsima et abſurdiſsima Dialecticorum arbore prædicamentali, noſtram ueram et rectam arborem generum et ſpecierum ab ea longe diuerſo modo deſcriptam, omnibus inſpiciendã et dijudicandam proponemus. Ex qua quidem unà cum ijs omnibus, quæ ſupra fuere dicta de totis et partibus, diuiſionibus et compoſitionibus apertiſsime conſtabit, omnibus modo non obſtinatiſſimis, et ueritatem ſcire recuſantibus, quàm falſò et imperite de his ipſis rebus ſcriptum ac ſenſum fuerit, partim ab Ariſtotele in quarto τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, in Capite de toto et parte, partim à Boethio penè in toto eo libro, quem compoſuit de diuiſionibus, partim ab Euſtratio in ſuis Commentarijs ſuper primo Ethicorum Ariſtotelis, ubi loquitur de totis: partim etiam à nõnullis alijs tàm Græcis quàm Latinis, ſubinde ingerentibus, et inculcantibus nobis tota quædam monſtrifica et portentoſa, quæ nuſquam ſunt in uera rerũ natura: atq; in primis totũ illud quod ſic affirmãt eſſe πρὸ μερῶν, hoc eſt, ante partes ſuas, ut non ſit ἐκ μερῶν, hoc eſt, ex partibus: Cuiuſmodi feruntur eſſe Ideæ illæ Platonis, ſiue Socratis, uanæ et inanes: Atq; ideo non immerito ab Ariſtotele refutatæ tot in locis, et ab Ariſtophane Poeta ſuauiter deriſæ ἐν ταῖς νεφέλαις. Deinde etiam illud totum, quod ipſum quoq; aſſerunt ita eſſe ἐν μέρεσι, hoc eſt, in partibus, ut non ſit ἐκ μερῶν, hoc eſt, ex partibus, qualia dicuntur eſſe uniuerſalia realia Ariſtotelis, partim à nobis ſupra, partim etiam ante nos à Nominalibus iure optimo refutata, tanquam multo magis falſa, magiſq; abſurda, quàm Ideæ Platonis. Quæ quidem duo totorum genera, quamuis utraq; non ſolum falſa ſint et abſurda, ut dixi, ſed etiam inintelligibilia et incomprehenſibilia: Nam per deos immortales, quis unquam cogitare poſsit, aut intelligere totum quoddam, quod ſit ante partes ſuas, et non conſtet ex partibus ſuis? quaſi dicas reperiri, et eſſe in rerum natura, aut hominem aliquem, qui ſit ante caput, pedes, brachia, uentremq; ſuum: aut arborem aliquam, quæ exiſtat ante radices, truncum, ramos, foliaq; ſua: aut domum aliquam, quæ conſtet ante fundamentum, parietes, tectumq; ſuum: aut nauem aliquam, quæ conſiſtat ante proram, puppim, carinam, lateraq; ſua: aut quamplurima huiuſmodi, quæ ita ſint, ut dixi, ante partes ſuas, ut ex illis nullo pacto conſtent. Et rurſus quis unquam

animo comprehendat, aut satis percipiat, extare in eadem rerum natura totum aliquod, quod ita sit in partibus suis, ut tamen non constet ex illis: quale aiunt esse uniuersale reale Aristotelis, non aliter, nec alio modo, quàm si affirmarent esse in mundo, aut hominem aliquem, qui esset in capite, pedibus, brachijs, uentreq; suo, et tamen non esset compositus ex eis: aut arborem unam, quæ esset in radicibus, trunco, ramis, folijsq; suis, et tamen non constaret ex ipsis: aut domum aliquam, quæ sit in fundamento, parietibus, tectoq; suo, nec tamen componatur ex ijs: aut nauem aliquam, quæ esset in prora, puppi, carina, et lateribus suis, et tamen ex illis non constaret: Quamuis inquam hæc duo totorum genera, utraq; talia sint, ut dixi, tamen multo minus falsæ magisq; ferendæ sunt Ideæ Platonis, quàm uniuersalia Aristotelis. Plato enim, siue Socrates apud Platonem in Parmenide, non tàm ut Philosophus grauis et seuerus, quàm ut Poeta lepidus et facetus, nec tàm serio ex animoq; loquens, quàm ludo et ioco scribens, ut delectaret Lectores, uidetur introduxisse Ideas suas, non aliter quàm Poetæ fingunt, Scyllas, Chimæras, et Centauros suos. At uero Aristoteles contra, tanquam tristis et tetricus philosophus, et omnino quiduis aliud potius quàm Poeta, non iocans, neq; ludens, sed maxime serio, maximeq; ex animo loquens ac scribens, non solum sine ulla Lectoris delectatione, sed cum maxima ingeniorum quasi excarnificatione, partim in Libro περὶ ἑρμηνείας, partim in Posterioribus Analyticis, partim etiam alibi ita inducit et confundit uniuersalia sua, ut non tanquam res, quæ falsæ sunt, quales sunt Ideæ Platonis, et figmenta Poetarum, tamen aliquo modo mente comprehendantur, sed tanquam res, quæ omnino sint incomprehensibiles nullo pacto intelligi, aut percipi posse uideantur. Quamobrem nos utroq; horum totorum eiecto et exploso, tantummodo recipimus, retinemus et approbamus totum illud quod uocant ἐκ μερῶν, hoc est, ex partibus, qualia sunt omnia tota cõtinua et quasi continua, discreta et quasi discreta, quæ supra à nobis fuerunt constituta, et eadẽ quoq; alijs omnibus, qui recte philosophari cupiunt, recipienda, et retinenda, et approbanda censemus.

FINIS LIBRI PRIMI.

MARII NIZOLII BRIXELLENSIS DE VERIS PRINCIPIIS, ET VERA ratione philosophandi, contra Pseudophilosophos, et simul de falsis eorū principijs,

LIBER SECVNDVS.

De uere philosophico et oratorio genere, et de uera eius definitione: contra falsum genus dialecticum, et falsam eius definitionem.

CAPVT PRIMVM.

N superiore Libro satis præclare uidemur iecisse fundamenta totius futuri operis nostri: nō enim poteramus docere reliqua philosophandi principia nostra esse uera, nec demonstrare illa Aduersariorum esse falsa, nisi prius distinctis generibus nominum, et diligenter explicatis eorum significationibus: Vt appareret in primis et genus et speciem esse uocabula collectiua, et multitudinem singularium proprie semper significantia, et simul quomodo locutiones figuratæ differrent à nō figuratis, et enuntiationes simplices à non simplicibus: Vt intelligeretur quomodo appellatiua simplicia uel posita uel enuntiata, significent modo genus, modo non genus, modo unum, modo plura. Deinde similiter diuisis et explanatis rerū generibus ueris, et radicitus euersis uniuersalibus realibus, eorumq; ponendorum causis: Vt constaret in quarto diuisionis nostræ rerum membro, statuendas esse multitudines rerum singularium, non uniuersalia, siue uniuersales naturas, ut Pseudophilosophi falso simul et stulte existimant. Postremo uero constitutis in summa tantum duobus generibus totorum, partium, diuisionum et compositionū: ut totum uniuersale, quod uocant, et eius partes, diuisio uniuersalis et eius cōpositio ab omni totorum, partium, diuisionum, cōpositionūq;

numero ac consortio eijcerentur: quæ omnia satis iam à nobis probata esse arbitramur. Quare nunc iam constitutis hisce primis et maximis recte philosophandi principijs, et euersis totidem fundamentis falsitatis Aduesariorum, iam accedemus ad uulgatißima illa et eadem stultißima Dialecticorum principia, hoc est, ad quinq; uniuersalia, siue quinq; prædicabilia, siue quinq; uoces, ut Græci uocant, Porphyrij, Quæ sunt, exempli causa, ut ipsi dicunt, genus ut animal, species ut homo, differentia ut rationale, proprium ut risibile, accidens ut album. Et ostendemus ea omnia à Pseudophilosophis fuisse male exposita, peius definita, et paulo minus quàm tota falsa, Initium sumẽtes à genere, tanquam à capite omnium falsißimo. Si prius tamen docebimus quid proprie significetur uocabulo generis, et quænam sit uera generis definitio, et deniq; quot et quinam sint ueri generis modi, siue differentiæ, siue species, ut quemadmodum antea fecimus, prius doceamus nostra uera, quàm aliorum falsa refutemus. Itaq; dico et affirmo uoce generis apud Latinos et τοῦ γένους apud Græcos recte loquentes, nihil aliud proprie significari, nec intelligendum esse, nisi multitudinem quandam siue totum discretum, ex omnibus suis speciebus tàm indiuiduis quàm diuiduis compositum: quod cõmuniter latine genus, græce γένος dicitur, Et nullum omnino reperiri genus in mundo, siue id rerum ciuilium sit, siue naturalium, siue mathematicarum, siue ad sermonem orationemq; pertinentium, siue aliarum quaruncũq; quod proprie non sit multitudo aliqua singularium, et totum quoddam discretum ex singularibus constitutum. Quam ad rem probandam primum sumo mihi id, quod etiam supra dixi, et probaui in Capite de nominibus collectiuis, Nempe generis nomen uere esse collectiuum, et inter collectiua uere numerãdũ, quo fit ut nõ poßit nõ significare plura, tàm in singulari numero quàm in plurali: et si plura significat, quomodo quæso potest non etiam habere significationem multitudinis? certe non potest. Præterea illud quoq; ad idem probandum affero, ubicunq; in oratione ponitur uox generis, ibidem ferè etiam recte poni posse nomen multitudinis. Ferme enim nihil refert aut differt cõmuniter loquendo, utrum dicatur non solum uniuersum genus Heraclidarum, an uniuersa multitudo Heraclidarum: uniuersum genus Tantalidarum, an uniuersa multitudo Tantalidarum, et alia huiusmodi genera, quæ Porphyrius in primo suo generis modo ponit, et aperte fatetur esse multitudines: sed etiã uniuersum genus hominum, an uniuersa multitudo hominum: uniuersum genus animalium, an uniuersa multitudo animalium: uniuersum genus colorũ, an uniuersa multitudo colorum: uniuersum genus triangulorum, an uniuersa multitudo triangulorum: et eodem modo in alijs huiusmodi locutionibus.

Quod idem postremo confirmatur authoritate Ciceronis in primo de Inuentione, cum definiens genus ita inquit, Genus est quod plures amplectitur partes, ut animal. Nam si genus totum quoddam non esset, quomodo plures amplecteretur partes? et si totum quoddam est, aut continuum sit necesse est, aut discretum: nam supra docuimus omnia uera tota ad duo hæc referri, et totum quod dicitur uniuersale esse falsum et commentitium. Sed genus totum continuum esse non potest, ut etiam Dialectici confitentur, ergo discretum est, et si discretum, ergo multitudo. Quãobrẽ si nomen generis uere collectiuum est, ut certe est, et proprie semper significat plura, et si ubicunq; ponitur nomen generis, ibidem ponere licet nomen multitudinis, et si deniq; genus totum quoddam est, et totum discretum, et multitudo quædam, authore etiam Porphyrio, ut diximus, profecto ex his omnibus manifestißime conuincitur, uocem generis tàm in sermone cõmuni quàm apud Scriptores recte loquentes, tàm Græcos quàm Latinos, proprie nihil aliud significare, nisi multitudinem quandam talẽ, et totum quoddam discretum tale, ex qua et ex quo si auferantur omnia singularia, ex quibus constant, et composita sunt: non magis prætera quicquam remaneat aut supersit ex genere, quàm ex populo, si auferantur omnes singulares populares, et de exercitu si tollantur omnes singulares milites. Ac talis quidem multitudo, et tale totum discretũ, ut diximus et affirmauimus, proprie significatur uocabulo generis, tàm apud Græcos quàm apud Latinos, ut dixi, recte loquentes, cuius potestas ac significatio refertur atq; extenditur ad omnia singularia eius multitudinis et totius discreti, cuius sunt singularia, non solum præsentia, sed etiam præterita et futura, ut infra docebimus, cum respondebimus ad obiecta Aduersariorum.

Nunc ex ijs, quæ hactenus dicta sunt, facile intelligi posse arbitror, in definiẽdo genere quæ uox, et quæ res generis loco maxime poni debeat: nã si quãlibet diligenter quæras, et omnem uocum ac rerum seriem percurras, nullam unquam nec uocem, nec rem inuenire poteris, quæ sit ad definiendum genus accommodatior, quam uocem multitudinis et totius discreti, et quam ea res, quæ uere est multitudo et totum discretum. Cum autem dico in definiendo genere, per genus, intelligi uolo non uocem et nomen generis, nec cogitationem aut conceptum generis, sed eam rem, quæ extra uocem et cogitationẽ uere est genus. Aliud est enim uox ipsa qua utimur in definiendo genere, aliud cogitatio et tanquam uox mentalis rei definiendæ, aliud res ipsa uera, quæ definitione exprimitur, et uoce ac cogitatione repræsentatur. Atq; ut quod dico exemplis manifestius fiat, si uelim definire uocem hominis, siue hominem ut est in uoce, ita dicam, Homo, exempli gratia, est nomen appellatiuum sim-

plex, proprie significans eam rem, quæ est homo. Sin libeat non uocem, qua homo profertur, sed cogitationem, qua concipitur definitione ostendere, sic dicam, Homo est notio, qua tanquam in speculo menti nostræ repræsentatur animal rationale mortale. Quod si non uox hominis, nec cogitatio eius, sed ea res, quæ uere est homo definienda mihi sit: rursus aliam definitionem afferam, et ita dicam, Homo est animal rationale mortale. Vt manifeste appareat aliud esse uocem rei, aliud cogitationem eius, aliud rem ipsam definire. Qua de re idcirco Lectores admonendos putaui, ut intelligant, in definitione generis aliarũq; rerum, duo maxima uitia potißimum esse uitanda. Quorum unum est, ne uox generis pro ea re, quæ est genus definiatur: in quod uitium definiendi maximum, et turpißimum primo Aristoteles in Topicis, deinde Porphyrius in Isagoge, postea Dialectici, et Pseudophilosophi omnes Aristotelem Porphyriumq; secuti turpißime ceciderunt. Nam uolentes definire, quid est genus, et dicentes, genus est quod dicitur de pluribus et cætera, attulerunt definitionem uocis generis, non rei, quæ est genus: et in summa in duobus propè millibus annorum, cum nunquam laborare destiterint in definiendo genere, tandem nihil aliud definierunt, nisi uocem generis, hoc est, nomen appellatiuum Grammaticorum, ut paulo infra magis clare ostendemus, cum labefactabimus definitionem generis, à Dialecticis et Pseudophilosophis traditam. Alterum definiendi uitium est, cum non uox quidem rei, sed cogitatio et conceptio rei in mente, pro re ipsa uera definitur: in quod uitium cũ alij multi sæpe lapsi sunt, tum in primis Stoici, qui (ut testatur Laertius in Zenonis uita) cum uellent definire genus, dixerunt, Genus esse conceptionem plurium et manentium notionum. Qua in definitione rursus sicut in illa superiore, non definitur genus ut res quædam uera existit extra mentem animamq; posita, sed ut res cogitata, mente animoq; concepta. Quod non est uerum, neq; proprium definiendæ rei genus. Itaq; quemadmodum Aristoteles, et superiores illi turpiter errauerunt, quia uocem rei pro re ipsa definierunt: sic Stoici uehementer peccauerunt, quia definitionem generis afferre uolentes, non rei ipsius definitionem attulerunt, sed cogitationis atq; cõceptus rei. Vera enim essentia, quæ definitione explicanda est, non in uocibus oris, nec in conceptibus mentis est, sed in rebus ipsis extra uocem mentemq; consistentibus, ut definitiones proprie rerum sint, non uocum, neq; nominum, ut recte inquit Galenus in secundo de Differentijs pulsuum, neq; cogitationum atq; conceptuum, ut nos quoq; ad Galeni sententiam addimus. Quod usq; adeo uerum est, ut etiam si uox aliqua, aut conceptus definiatur, tamen non ut uox, neq; ut conceptus, sed ut res aliqua definiri uideatur. Quibus ita

tanquam fundamentis quibusdam iactis, nunc aggrediamur ad definiendum genus uere, et ante omnia doceamus, quot modis accipiatur uox generis, et quot significet: ne nos quoq; incidamus in aliquod unum ex illis duobus definiendi uitijs, quæ supra fuerunt à nobis reprehensa. Quare dicimus uocem generis sicut omnes alias ferè tribus modis accipi, et tria significare posse: primo enim accipitur pro se ipsa, hoc est, pro hac uoce, genus, siue ut Græci dicunt, τὸ γένος, siue ut Dialectici barbari loquuntur, ly genus: et sic genus nihil aliud est, nisi uocabulum ex quinq; literis et duabus syllabis cōstans: quo significatur uox animalis, uox herbæ, uox arboris, et cæterorū huiusmodi generum appellationes. Animal enim et herba et arbor, generum uoces sunt. Deinde sumitur pro uoce generis, ut hæc uox animal, hæc uox arbor, hæc uox herba, et cæteræ, quibus significantur eæ res, quæ extra uocem, et mentem, et scriptum uere sunt genera. Et hoc modo genus est nomen appellatiuum simplex figurate significans eam rem, quæ proprie est genus, hoc est, uel multitudinem omnium singularium animalium, uel multitudinem omnium singularium arborum, uel multitudinem omnium singularium herbarum, et cætera. Hæc enim omnia et alia similia, et uere sunt et recte appellantur genera, extra uocem, et mentem, et scriptum omne constantia. Postremo uero capitur uox generis non pro se ipsa, nec pro alia uoce generis, sed pro ea re, quæ uoce illa significatur, et quæ demum reuera definiri debet. Quod quidē genus, et uere et perfecte ita definiendum est, ut in eius definitione multitudo siue totum discretum assumatur loco generis, et ita dicatur, Genus est multitudo, siue totum discretum ex omnibus suis speciebus, tàm indiuiduis quàm diuiduis, tàm præteritis et futuris quàm præsentibus consistens: ut animal, siue ut animalia, siue ut genus animalium. Sic tamen ut ex tribus hisce exēplis, quæ ad illustrandam definitionem generis afferuntur, primum, hoc est, animal accipiatur figurate pro omnibus singularibus animalibus mundi: reliqua autem duo exempla, hoc est, animalia et genus animalium, non figurate, sed proprie sumantur pro omnibus indiuiduis animalibus. Hæc igitur est, ut nos arbitramur et non dubitanter affirmamus, uera et perfecta definitio generis, hoc postremo modo accepti, hoc est, non pro ipsa uoce, genus, nec pro aliqua uoce generis, sed pro ea re, quæ uere est et recte appellatur genus: quod est unum et uerum et proprium genus. Sic ut quodcunq; aliud ab hoc diuersum, siue in mente siue in uoce siue in scripto sit, non uerum sit genus, sed proprij generis tantum uelut umbra, et simulachrum inane. Quale est illud, quod ab Aristotele, Porphyrio, cæterisq; Pseudophilosophis et falsissime intelligitur, et peruersissime definitur, ut mox docebo, singulas definitionis

eorum particulas refutans, et deridens tanquam non solum falsas, sed etiam stultas, fatuas, et inanes. Nunc ratio singularum definitionis nostræ partiũ nobis reddenda est, ne magis aliena refellere quàm nostra confirmare uelle uideamur. Ergo quod definientes genus, pro ea re, quæ est genus, diximus primo esse multitudinem, siue totum discretum, id fecimus ut ostenderemus, multitudinem siue totum discretum esse uerum generis genus, et ipsum genus, ut res est, in multitudine siue in toto discreto, tanquam in suo et proprio genere contineri, et locatum esse, et in summa nihil aliud esse, nisi multitudinem et totum discretum. Sic enim omnes Scriptores tàm Græci quàm Latini recte loquentes genus intelligunt, ut supra monui, tum quia nomen generis uere collectiuum est, tum quia loco generis in oratione identidem ponitur, uel saltẽ poni potest, multitudo. Dixi autem recte loquentes, ut excluderem Dialecticos, et cæteros Pseudophilosophos communis sermonis et linguarũ corruptores, à quorum numero non excipimus Aristotelem, in multis scriptis operum suorum præsertimq; in Dialecticis, et Methaphysicis, si tamen Aristoteles horum librorum, qui nunc sub eius nomine leguntur, uerus Author fuit: id quod postea uidebimus, cum peruenerimus ad ultimam huius operis partem. Adiunxi uero et proprie loquentes, quoniam, ut docui supra Capite quarto, cum de nominibus figurate positis loquebamur, genus aliquando figurate non pro multitudine, sed pro uno tantum ponitur, ut apud Horatium in Odis,

Audax Iapeti genus, pro solo Prometheo Iapeti filio: et apud Aratum in Phænomenis, κείνη ἀςραίου γένος, Illa autem Astræi genus, pro sola Iustitia Astræi gigantis filia. Sed ut redeam unde discessi, multitudo, et totum discretũ in definitione generis, genus eius, ut res est, recte posita sunt: nunc sequitur, ut rationem etiam reddamus aliarum proprietatum, siue partium, in eadem definitione positarum, quibus genus in sua specie constituitur, et ab alijs omnibus multitudinibus et totis discretis, quæ non sunt genera, separatur. Est enim genus species quædam multitudinis, siue totius discreti: sed quædam sunt multitudines, quæ non ex omnibus sui generis speciebus cõstant, ut grex, armentum, populus, exercitus. Non enim unus grex ouium, exempli causa, comprehendit omnes oues mundi singulares, neq; unus populus omnes qui ubiq; sunt, singulares ciues, neq; unus exercitus omnes singulares milites: nam qui dicit gregem ouium, et armentum boum, multas ille quidem oues, et multos boues simul dicit, sed non omnes quæ uel qui sunt in mundo. At uero, qui dicit genus ouium, et genus boum, is proprie loquendo nullam omnino ouem, et nullum omnino bouem relinquit non comprehensũ. Quod dixi de grege, et armento, idem quoq; intelligi uolo de populo, et exer-

citu, et alijs similibus: ac tales quidem sunt hæ, quas dico, multitudines. Aliæ uero multitudines existunt, et hæ quidē longe maiores, quibus omnes species tam indiuiduæ quàm diuiduæ sui cuiusq; generis continentur nulla prorsus excepta, qualia sunt omnia genera proprie accepta. Sic enim et genus animalium complectitur in se omnia singularia animalia, et genus arborum omnes singulares arbores, et genus magnitudinum omnes singulares magnitudines, et genus colorum omnes singulares colores, et sic reliqua omnia genera suas cuiusq; species diuiduas et non diuiduas. Quæ cum ita sint, ut distingueretur nomen generis collectiuū à cæteris nominibus collectiuis, et separaretur multitudo generis à grege, armento, populo, et exercitu, alijsq; similibus, in eius definitione postquam dictum est, genus esse multitudinē siue totum discretū, etiam additum est, consistens ex omnibus suis speciebus, eo quod cæteræ multitudines, ut dixi, ex omnibus suis speciebus non constant, sed tantum ex aliquibus. Grex enim ouium præterquàm quòd non constat ex omnibus singularibus ouibus mundi, ut genus ouium, etiam non proprie est compositus ex speciebus ouium, sed ex singularibus tantum ouibus. Nihil enim proprie ex speciebus constat, nisi genus, nec species ulla proprie dici aut esse potest, nisi ubi est genus, et comparatione generis, sicut neq; genus, nisi ubi est species, et respectu speciei. Atq; ideo in definitione generis necessario ponitur species, et contra in definitione speciei genus: ut infra monstrabitur in Capite de specie. Ergo ut distingueretur et separaretur multitudo generis, à cæteris multitudinibus, quæ non sunt genera, additum est, ex omnibus suis speciebus consistens. Quod autem apposui, tam indiuiduis quàm diuiduis, hoc uolui significare, duos esse specierum modos: unum, qui diuiditur, et est idem quod genus subalternum, siue species subalterna, ut homo, qui comparatus animali species est, collatus uero cum Thebano, et Troiano, et omnibus suis indiuiduis, generis sortitur nomen, et diuiditur, ut genus. Alter uero specierum modus, est indiuiduus, qui tantum species est, et nunquam potest esse genus, quia est idem quod indiuiduum, et recte dici potest, tum indiuiduum, tum singulare, tum species indiuidua, tum species singularis, tum etiam species specialissima, ut infra probabimus in Capite de specie. Ex huiusmodi ergo speciebus tam indiuiduis quàm diuiduis, constat et compositum est omne uerum genus, et his proprietatibus separatur ab omni alia multitudine, quæ non est genus. Quod autem pertinet ad exempla definitioni subiecta, cum dicimus, ut animal figurate, id uolumus declarare, idem ualere, animal figurate acceptū, et omnia singularia animalia, siue genus animalium proprie sumptum. Nanq; ut supra dixi, cum alijs in multis locutionibus, tum maxime in exemplis pro-

ferendis, singularis numerus pro plurali, et unus pro omnibus poni consueuit: ut in illo Ciceronis exemplo, quod ex primo de Inuentione supra citauimus, cum sic ait, Genus est quod plures amplectitur partes, ut animal: ibi enim animal figurate positum est pro omnibus animalibus, siue pro genere omnium animalium, quod idem est, ut perinde sit, ac si dixisset, quemadmodum nos in secunda parte exempli nostri posuimus, ut animalia, siue ut genus animaliũ. Idem enim ualent, ut animal figurate, et ut animalia siue ut genus animalium proprie. Quibus loquendi modis, hoc est, tam figuratis quàm proprijs utuntur et Aristoteles, et Cicero, et Scriptores omnes ueteres, tam Græci quàm Latini, iiq; non solum in uersu, sed etiam in soluta oratione, et præsertim cum aut exempla proferunt, aut libros inscribunt, aut leges sanciunt, aut definiunt aliquid, quemadmodum supra ostendimus. Ac talem quidem nos ueri generis definitionem esse debere arbitramur et affirmamus, tot ac talibus rationibus per singulas partes comprobatam, ac demum tribus exemplis eãdem rem, sed diuerso modo significantibus, illustratam. Aduersus quam, quæ dici posse uidebuntur, ijs postea respondebimus, cum refutauerimus totam definitionem Aduersariorum. Modi autem, siue differentiæ, siue species generis hoc pacto, ut dictum est, definiti, plures sunt. Nam ex omni generum numero, quæcunq; reperiuntur in rerum natura, unum est tantummodo summum et maximum, quod quoniam omnia alia genera continet, ipsum autem à nullo alio continetur, idcirco à nobis appellatur genus generalissimum, ut infra cõstabit in Capite de uno summo uero et generalissimo genere, et rursus in descriptione arboris nostræ genericæ. Id autem genus, est genus rerum proprie, et res figurate, pro omnibus rebus, siue pro omni genere rerum: non substãtia, neq; ens, aut ullũ aliud ex prædicamẽtis, aut transcẽdẽtibus Pseudophilosophorũ: ut ibidem probabimus. Cætera uero omnia genera, præter generalissimũ, hoc est, genus rerum, eò quod cõtinentur in illo generalissimo, et tum genera, tũ species esse possunt, ad aliud tamen et aliud comparata: idcirco à Dialecticis non male appellata fuerunt, genera subalterna. Quorum multi reperiuntur modi, siue differentiæ, siue species: nam ex eis alia sunt communia, ut corpus, exempli gratia, quod est genus commune uiuentibus, et uita carentibus: alia propria, ut sentiens, quod est genus proprium animalibus, et nullius alterius præterea: alia differentia, ut rationale, quod est genus differens ab irrationali, et à brutis omnibus: alia similia, ut formica, quod est genus simile homini, eo quod formica similiter ut homo longe in posterum prospicere uidetur: alia contraria, ut uitium, quod est genus contrariũ uirtuti: alia substantialia, ut animal, quod est genus substantiale homini; est

enim animal ita in substantia hominis insitum, ut homo sine animali nullo pacto esse posit: alia accidentalia, ut calidum, quod est genus accidentale aquæ, aqua enim cum est calida, sine dubio est in genere calidorum, non substantiali quia calor non est de substantia eius, sed accidentali, eo quia in contrariam qualitatem facile mutari, et in genus frigidorum pertransire potest. Vt in summa sint septem generum subalternorum, siue modi, siue differentiæ, siue species, commune siue genus commune, proprium siue genus proprium, differens siue genus differens, simile siue genus simile, contrarium siue genus contrarium, substantiale siue genus substantiale, accidentale siue genus accidentale: et si qua forte alia huiusmodi reperiuntur, quæ uel reducantur ad aliquod unum horum, uel si reduci non queant, ne sint quidem genera subalterna. Ac nos quidem facimus et statuimus tot ac tales siue modos, siue differentias, siue species, generis eius, quod à nobis supra definitum fuit, et quicunq; alij generis modi, præter hos quos diximus, afferuntur uel à Porphyrio, uel ab Aristotele, uel ab alio quocunq; Dialecticorum, eos sine ulla dubitatione pronuntiamus esse mendaces, et falsos. Nam ex tribus generis modis, quos Porphyrius in Isagoge sua posuit unus tantum, hoc est, primus est uerus, eo quia dicitur, ut ipsemet inquit, esse multitudo quorundam, quemadmodum et nos omnia nostra genera proprie multitudines quasdam esse uolumus, reliqui autem duo posteriores prorsus sunt mendaces, et falsi, ut ostendemus infra. Ex illis uero quatuor generis modis, quos Aristoteles protulit in quarto τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, ne unus quidem est uerus, ut etiã probabimus, ut in statuendis generis modis, multo magis Aristoteles quàm Porphyrius errasse uideatur. Nam quod communiter Interpretes quatuor illos generis Aristotelici modos, ad tres illos Porphyrij reducere conantur, prorsus nihil agunt, nisi nugantur et operam ludunt, simul et se ipsos, et miseros philosophiæ studiosos decipientes. Quod ut clarißime intelligatur esse uerum, primo ostendamus modum illum generis, quem philosophicum uocant, qui apud Aristotelem est quartus, apud Porphyrium uero tertius, et ab utroq; ita definitur, ut dicatur, Genus esse illud quod dicitur de pluribus differentibus specie in eo quod quid est, hunc inquam generis modum ostendamus ut supra polliciti sumus à Dialecticis fuisse male expositum, peius definitum, et omnino si fieri potest, plusquam falsum: Deinde reliquos prosequemur. Ergo quod Aristoteles in Topicis, et Porphirius in Isagoge, ita definiunt modum illum generis, ut dixi, uel quod Iuniores Dialectici uocem generis addere uolentes, aiunt, genus esse uniuersale, siue prædicabile, quod dicatur de pluribus, ut supra: ad has inquam Dialecticorum generis defini-

tiones primo dicimus eos non recte fecisse, Partim quia generis genus nullum determinatum in definitione apposuerunt, ut Aristoteles et Porphyrius dicentes, genus est quod dicitur, et non addentes quid nam rei esset istud quod diceretur. Quanquam hoc si cætera recta essent, facile posset tolerari, cum idem à multis alijs uiris doctißimis factitatum esse reperiatur: Partim quia non omiserunt quidem generis genus, sed falsum et barbarum adiecerunt, ut Recentiores Dialectici, qui uniuersale, siue prædicabile generis genus statuerunt. Nam, ut omittam uocabula uniuersalis et prædicabilis, quæ in ea significatione, quam illis tribuunt, sunt prorsus barbara, etiam res ipsæ, quæ uocabulis illis significantur, nullam habent nec soliditatē nec ueritatem: sed sunt mera tanquam uel figmenta Poetarum, uel ægrotantium somnia, ut ostensum est supra, ubi uniuersalia radicitus à nobis fuerunt extirpata et euersa. Et si uniuersalia falsa sunt, ut certe sunt, ipsa quoq; prædicabilia non possunt non esse falsa: cum nihil aliud sit prædicabile, ut Dialectici uolunt, nisi uniuersale prædicatū. Atq; hæc sunt prima in definitione generis à Dialecticis admissa uitia, quia uel genus prorsus omiserunt, uel loco multitudinis, et totius discreti uniuersale et predicabile, hoc est, duas uoces plane barbaras apposuerunt. Præterea etiam turpißime, et simili quodā modo errauerunt quo Archigenes in definitione pulsus pleni, qui, ut refert Galenus in secundo de Differentijs pulsuum, uidetur non rem definiuisse, sed uocem ac nomen rei. Sic enim Dialectici genus definire uolentes, non rem, quæ uere est genus, sed uocem ac nomen generis definiuerunt: quod est uitium, ut ante dixi, in definiendo maximum. Etenim genera rerum res quædam ueræ sunt, non uoces neq; nomina, ut genus animalium, et genus arborum, et cætera huiusmodi genera: Atq; ideo cū dicunt, genus esse id quod dicitur de pluribus et cætera, incipiunt tribuere generi ac rei, proprietatem uocum ac nominum, hoc est, dici et prædicari: et definire genus ac rem, perinde ac si esset uox et nomen. Nanq;, ut supra docuimus, dici ac predicari de pluribus, non rerum, sed uocum proprium est: et quicquid dicitur ac prædicatur, proprie est nomen non res. Quamobrem ita definiendo similiter peccant, ut si uolentes definire populum uel exercitum, ita dicerent, Populus est quod dicitur de pluribus et cætera, exercitus est quod dicitur de pluribus et quæ sequuntur. Nanq; et populus et exercitus quatenus non res ueræ, sed uoces et nomina sunt, recte hoc modo definiri possent. Est enim reuera uox populi nomen quoddam, quod dicitur de pluribus populis, ut de Parmensi, de Placentino, de Romano, et alijs similibus. Et eodem modo uox exercitus, quæ dicitur de Germano, Hispano, et Gallico exercitu. Quocirca huiusmodi definitiones recte conue-

ueniunt populo et exercitui, quatenus sunt non res ueræ, sed uoces ac nomina appellatiua res significantia: Cæterum idem populus et idem exercitus quatenus res ueræ extra uocem et animum reperiuntur, nequaquam recipiunt tales definitiones, sic enim acceptus uterq; hoc modo esset definiendus, Populus est multitudo ciuium, in unis et eisdem mœnibus habitandi causa congregata: et exercitus est multitudo militum, in uno et eodem loco belli gerẽdi causa collecta. Ex quo intelligitur quantum intersit, inter definitionem nominis et definitionem rei, quæ nomine significatur. Nam cum omnium appellatiuorum nominum una eademq; sit definitio, et nomen generis ipsum quoq; sit appellatiuum, sicut et nomen populi, et nomen exercitus, necesse est definitionem eius unam eandemq; esse, quæ cæterorum nominum appellatiuorum, in quorum definitione in primis ponitur, ut dicantur siue prædicentur de pluribus, si quidem prædicari et dici, ut sæpe iam dixi, non rebus, sed nominibus proprie tribuũtur. At definitio rei quæ nomine appellatiuo significatur longe est diuersa, quando quidem, quot res diuersæ sunt nominibus appellatiuis significatæ, tot earum definitiones existunt inter se plurimũ differentes. Itaq; is demum recte definit, qui rem definiens, rei, nomen autem, nominis definitionem affert, Qui uero aut nomen pro re, aut rem pro nomine finit, is maximum in definiendo committit uitium, et eodem modo reprehẽdendus est, quo modo diximus Archigenẽ à Galeno in definitione pulsus pleni fuisse reprehẽsum, οὐ γὰρ τῶν ὀνομάτων ἀλλὰ τῶν πραγμάτων οἱ ὅροι ut idem Galenus uere et recte inquit. Quod usq; adeo uerũ est, ut ante dixi, ut etiam si definiatur aliquod nomen, tamen non tanquam nomen, sed tanquã res aliqua definiri uideatur. Quæ cum ita sint, manifeste apparet, quanta reprehensione digni sunt omnes Dialectici, qui generis, hoc est, rei cuiusdam definitionem aggredientes, cœperunt definire non rem ipsam, quæ est genus, quemadmodum nos fecimus, dicentes genus esse multitudinem, siue totum discretum, sed uocem ac nomen rei, asserentes genus esse id quod dicitur, siue prædicatur de pluribus et cætera, quod non rei, sed uocis est proprium. Dicuntur enim uoces et nomina rerũ de rebus, ut nomen animalis et nomen arboris, de ueris animalibus et de ueris arboribus: at res ipsæ neq; dici neq; prædicari uere possunt, nisi auxilio uocum suarum, ut supra diximus. Sed non mirum est homines rudes, et maxima ex parte barbaros, non tam lingua et ore, quàm corde et pectore, nunquam uidisse differentiam, quæ est inter res, et nomina rerum, nec animaduertisse quantum intersit definire rem ipsam, ac nominis ipsius definitionem afferre, Cum nec unquam intelligere potuerint quid differat inter locutiones proprias et locutiones figuratas, pronuntiatio-

nes simplices et pronuntiationes iteratas: quanquam utriusq; rei innumerabilia extent exempla, tam apud Græcos quàm apud Latinos. Quis enim præter quam Dialecticus, cuius proprium est nihil scire, quis inquam nescit, aliud esse rem ipsam, aliud nomen rei? aliud cupiditatem, aliud nomen cupiditatis? aliud imperium, aliud quod scribit Cicero in Epistolis, nomen imperij quo appellor? aliud honorem, aliud quod idem scribit de Claris oratoribus, nomen honoris adeptus est, non honorem? aliud pietatem, aliud item apud eundem in Epistolis, nomen grauißimum et sanctißimum pietatis? aliud uoluptatem, aliud hæc uox uoluptatis, siue uerbum uoluptatis? Qui omnes loquendi modi, et alij quamplurimi similes non solum apud Ciceronem, sed etiã apud alios Scriptores tã Græcos quàm Latinos reperiuntur, ut maximo argumento sit Dialecticos omnes non acutißimos et subtilißimos, ut ipsi se gloriãtur, sed hebetißimos et indoctißimos fuisse, qui hæc tam aperta, tamq; manifesta uitia nunquã tamen uidere potuerunt. Nam si animaduertissent aliud esse rem ipsam, aliud nomen rei definire, aliud esse genus, aliud nomen generis, nunquam profecto nomen generis pro ea re, quæ est genus, neq; nomen rei pro re ipsa definiuissent: Et si intellexissent uerba aliud significare cum proprie, aliud cum figurate ponuntur, profecto etiam cognouissent, animal cum pro exemplo generis profertur, non esse proprie positum, sed figurate, et non pro uno animali tantum, nec pro nescio quo monstroso uniuersali, sed pro omnibus animalibus, siue pro genere omnium animalium esse accipiendũ. Nam qui definit animal, ut genus est, is omnium animalium, siue uniuersi generis animalium definitionem affert. Itaq; prima pars definitionis generis à Dialecticis traditæ habet hoc uitium, quo nullum potest esse in definiendo maius, neq; turpius, ut uocem generis et nomen appellatiuum, quale est, uerbi gratia, nomen animalis et nomen arboris, pro ea re, quæ est animal uel arbor, definire incipiat. Vox enim generis et nomen appellatiuũ, est illud quod uere dicitur, non illud quod est uerum genus, ut supra diximus, cum de nominibus appellatiuis loqueremur, et nihil dicitur siue prædicatur de pluribus, quin id sit uox generis et nomen appellatiuum. Quod autem Dialectici in hac eadem definitione, postquam dixerunt genus esse id, quod dicitur de pluribus, addunt etiã, specie differentibus, hæc quoq; pars, etiam si nomen generis definiretur, tamen uitio non careret, quia non necessario sed superuacue et omnino frustra esset addita. Nam quicquid dicitur de pluribus, id quoq; de differentibus specie dicatur, necesse est, et omnino quæcunq; differunt, ea necessario differunt specie uel diuisibili uel indiuisibili. Intelligo autem aliqua differre specie, nihil aliud, nisi ea esse species inter se differentes, atq;
ita inter se

ita inter se differunt, primo indiuidua, quæ et uere sunt et recte appellantur species indiuiduæ, ut infra probabimus in Capite de Specie. Deinde species diuisibiles eadem ratione, quia sunt species inter se diuersæ. Postremo genera, quia nihil potest differre genere, quin etiam aliquo modo specie differens ac diuersum existat, ut infra monstrabitur. Quare totam huiusce rei probationem in locum illum differo, nunc tantummodo Lectorem admonitum uolo, quicquid differt, id non posse nō aliquo modo specie esse differens, et propterea partē illam de differentibus specie in definitione generis dialectici superuacue ac frustra fuisse positam: et eo magis etiam quod infra probaturi sumus nec recte dici, nec uerum esse aliquid differre numero, eo scilicet modo quo Dialectici intelligunt, sed omne quod more Dialecticorum numero differat, id non posse non etiam specie differens esse. In tertia uero et ultima eiusdem definitionis parte, cum dicitur, in eo quod quid est, non solum id est superuacuum, sed falsissimum, cum genus non solum, ut res est, nullo pacto dicatur in quid, eo quia, dici non rerum sed uocum proprium est, sed etiam, ut uox generis, non magis dicitur in quid quam in quale. Nam quemadmodum quærenti, quid est homo? recte responderis, est animal: sic etiam interroganti, qualis est homo? recte respondeas, est animalis: cum tamen tam animalis adiectiue, quàm animal substantiue sit uox generis, et tam uere dicatur, animale genus quàm animal genus, ut apud Lucretium libro primo,

Vnde animale genus generatum in lumina uitæ,
Redducit Venus.

Quare etiam si genus non ut res sed ut uox definiretur, non tamen recte apponeretur illa clausula, in eo quod quid est, loco proprietatis, quia uox generis puta animalis, non magis dicitur in quid quàm in quale, Et quoniam illa, dici in quid, et dici in quale, non sunt uere proprietates aut differentiæ generis, sed nominis substantiui et adiectiui. Nam, quemadmodū supra dixi, nomen substantiuum est illud quod dicitur in quid, et semper significat rem tanquam per se stantem, Nomen uero adiectiuum est illud, quod dicitur in quale, et semper significat rem tanquam in alio existentem. Interrogati enim quid est homo? semper respondere incipimus, per nomen substantiuum, uel adiectiuum, ut uocant, substantiuatum, et dicimus, homo est animal, uel homo est rationale, hoc est, res quæ habet animam, uel res quæ habet rationem. Quod si quis interroget, qualis est homo? non amplius respondendum sit per nomen substantiuum animalis, ut ante, sed per nomen adiectiuum, et dicendum, homo est animalis, uel homo est rationalis. Interrogatio enim per quid est, substantiui, sicut per quale est, adiectiui responsionem semper requirit:

et propterea uere diximus, dici in quid et dici in quale non generis priuatim, sed nominis substantiui et adiectiui, esse proprietates, quia per illas nomina substantiua differunt ab adiectiuis, et sic dici in quid non recte appositum fuit in definitione generis, non solum, ut genus res quædam est, sed etiam si uox generis definiretur. Atq; hoc modo refutatis omnibus partibus definitionis generis Dialectici, superest exemplum ad explicandam definitionem ab ipsis prolatum, quod est, animal: quo in exemplo multo magis decepti sunt et errauerunt Dialectici, quàm in alijs definitionis suæ partibus: existimauerunt enim animal ibi accipiendum esse pro illo suo uniuersali stulto et ridiculo, et iam antea à nobis refutato, nec intellexerunt, ut in alijs ferè omnibus exẽplis fit, sic in hoc, uocem animalis non proprie, sed figurate, esse accipiendam, et perinde esse intelligendam, ut si proprie dictum esset, ut animalia, siue ut genus animalium, siue etiam ut multitudo animalium. Nihil enim differt in proferẽdis exẽplis, ut toties dixi, siue dicatur, ut animal figurate, siue ut animalia, siue ut genus animaliũ proprie: eadẽ enim ubiq; sententia est, diuersis loquendi modis explicata. Sed iam satis dictum fuit de falsitate et absurditate tertij illius modi generis Porphyriani, et quarti Aristotelici: ostendimus enim definitionem illius esse uel falsam, uel superuacuam, uel ridiculam, ut pote in qua non ea res, quæ uere est genus, sed nomen generis, atq; adeo nomen appellatiuum definiatur: idq; falsò, cum generis genus uel omnino prætermissum, uel non recte appositum fuerit: et cum dici de pluribus non sit proprium generis neq; rerum, sed nominum atq; uerborum: et cum quicquid differat, id specie aliquo modo differre necesse sit, nec aliter etiam quàm specie differens esse posit: et deniq; cum dici in quid, non magis sit proprium generis, aut uocis generis, quàm dici in quale, ut patuit in exemplis, quæ supra posuimus. Præterea etiam docuimus eam uocem quæ pro exemplo generis subijcitur, hoc est, animal, non esse uere genus, nec significare proprie genus, sed figurate et improprie. In summa patefecimus Dialecticos in duorum propè millium annorum spatio, cum nunquam laborare destiterint in definiendo genere, tamen ad extremum nihil aliud definiuisse, nisi nomen appellatiuum simplex, quod uere et proprie dicitur de multis differentibus specie, non quidem in una sed in pluribus enuntiationibus, et si sit substantiuum in eo, quod quid, si adiectiuum in eo, quod quale, prædicatur. Atq; hoc ipsum etiam non recte definiuisse, propter causas et rationes supra commemoratas. Neq; solum tot ac tantas falsitates Dialecticorum refutauimus, sed etiã ante docuimus, quid uere sit genus, et ueram illius definitionem attulimus, ostendentes genus esse non uniuersale nec prædicabile, quod dicatur de multis differentibus specie,

in eo, quod quid est, ut Pseudophilosophi falsò dicunt, sed multitudinem quã-dam singularium, siue totum quoddam discretum ex omnibus suis speciebus, tam indiuiduis quàm diuiduis, tam præteritis et futuris, quàm præsentibus cõpositum. Quæ quidem definitio penè eadem est, quæ Ciceronis in primo de Inuentione, cum ait, Genus est quod plures amplectitur partes: nam si plures partes amplectitur, et illæ partes proprie sunt species, siue formæ, profecto necesse est, genus ex sententia Ciceronis esse multitudinem, ac totum discretum ex speciebus siue formis compositum. Sed differt definitio nostra ab illa Ciceronis, quod in nostra genus generis est additum, in illa Ciceronis desideratur, sed subintelligitur: et quas ille uocat partes communiter, nos species, siue formas proprie appellamus. Et post omnia nos indicamus, genus tanquam totum quoddam discretum ex omnibus suis speciebus constare, ut differat ab alijs totis collectiuis, quod Cicero non facit. Nunc confutata hoc modo per singulas partes definitione Aduersariorum, et nostra confirmata, superest respondere ad ea, quæ Dialectici et Pseudophilosophi dicere possent contra nos, partim defendentes definitionem suã à reprehensionibus nostris, partim nostrã tãquã nõ recte cõfectã redarguentes. Posset enim eorũ aliquis ita dicere, et Aristotelem in Topicis, et Porphyrium in Isagoge sua recte definiuiße genus, non tanquam rem ueram extra prolationem oris et cogitationem mentis positam, sed ut uocem et nomen rei, quod reuera de pluribus dicatur, et cætera, Et responsionis suæ rationẽ hanc afferre: quod Dialectica sit, ut ipsi dicunt, non de rebus ueris extra uocem intellectumq; sitis, sed de uocibus et nominibus res illas significantibus. Atq; hanc ob causam Græcos Porphyrij interpretes ferè omnes inscripsisse commentarios suos εἰς τὰς πέντε φωνὰς, hoc est, in quinq; uoces. Quod non fecissent, nisi putassent, Dialecticam siue Logicam totã esse non de rebus proprie, sed de uocibus siue conceptibus, qui quasi uoces et nomina quædam sunt mentalia. Atq; hac ratione Pseudophilosophi fortaßis contendere possent, genus suum, hoc est, ens dialecticum, non ut rem ueram, sed ut uocem rei recte fuisse definitum. Quibus ego uicißim breuiter respondeo: Solius Grammaticæ et nullius præterea alius artis proprium esse officium, ut pertractet de uocibus et earum proprietatibus. Idq; probo primum Authoritate Aristotelis in tertio τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, qui de Grammatica ita scribit ad uerbum, οἷον ἡ γραμματικὴ μία οὖσα πάσας θεωρεῖ τὰς φωνὰς, hoc est, Gammatica unà cum sit, omnes contemplatur uoces. Deinde Grammatica ipsa quoq;, etiam si Aristoteles hoc non diceret, tamen iure suo tractationem uocum sibi uendicat, ut manifeste apparet ex libris Grammaticorum, in quibus de omnibus octo partibus

orationis copiose tractatur. Atq; ideo si ad Dialecticam spectaret pertractare de eisdem, sequeretur tractationem unius et eiusdem rei, hoc est, uocum, ad duas artes frustra, et sine ulla necessitate æqualiter esse pertinentem, quod est absurdissimum: et eò magis quod Dialectica tota uel falsa est, uel inutilis, uel superuacua: ut partim iam supra probatum est in multis capitibus, partim etiam infra clarius probabitur in multo pluribus, et maxime in eo, ubi demõstrabimus Dialecticam tanquam uel falsam, uel inutilem, uel superuacuam ex omni artium et scientiarum numero ac consortio esse eijciendam. Quare qui affirmant Dialecticæ proprium esse ut tractet de uocibus, ij manifeste dicunt, non solum contra nos et contra ueritatem, sed etiam contra Aristotelem, et contra communem omnium studiosorum profectum, ex quorum utilitate et commoditate non est, ut plures artes de una et eadem re tradantur. Idq; etiã ita, si Dialectica esset uera, utilis, et necessaria: Nunc uero cum talis sit, qualem nos eam supra ostendimus et infra magis ostensuri sumus, nihil amplius dubitationis relinquitur, quin nõ solum à uocum pertractatione, sed etiam ab omnium artium et scientiarum societate sit remouenda. Atq; his de causis nullo pacto possunt defendi aut excusari, nec Aristoteles, nec Porphyrius, quin pessime ac peruersissime genus, quod est res uera, tanquã uocẽ et nomen definiuerint: nec Interpretes tã Græci quàm Latini et Arabes, quin tanquã imperiti, et sine ulla consideratione Aristotelis et Porphyrij errata sint secuti: nec omnes deniq; simul, hoc est, tam Hæresiarchæ quàm Sectatores, quin fuerunt cæci ac prorsus omni iudicio carentes, qui non uiderunt genera rerum esse non uoces nec nomina, sed res ueras, à uocibus longe differentes, ut genus animalium, genus arborum, genus herbarum, et alia huiusmodi genera. Quis enim, nisi planè stultus et insanus, dicat, genus animalium esse uocem non rem? genus arborum esse uocem non rem? genus herbarum esse uocem non rem? profecto nemo, nisi forte Dialecticus aliquis plusquam stultus et insanus. Præterea posset aliquis obijcere nobis definitiones illas generis ac speciei, quas Cicero in Topicis, et in primo de Oratore affert, et dicere eas à nostra superius tradita longe differentes esse, et propterea si illæ ueræ sunt, nostram necessario oportere esse falsam. Cicero enim in Topicis sic ait, Genus et formã definiunt hoc modo, Genus est notio ad plures differẽtias pertinẽs, Forma est notio cuius differẽtia ad caput generis, et quasi ad fontẽ referri potest. Qua in definitione Cicero non multitudinem, ut nos, neq; totum discretum, sed notionem generis genus ponere quidem uidetur, sed non ita est: Non enim Cicero ex sententia sua eo in loco loquitur, sed ex opinione uel Aristotelis, quem interpretabatur, uel Stoicorum, qui tali quodam modo

genus definiebant, ut est apud Laertium in uita Zenonis. Ac Ciceronem quidem ibi non ex sententia sua loqui, illud est signum uel manifestissimum, quod ita ait, Genus et formā definiunt, quasi dicat uel Peripatetici, uel Stoici, uel nescio qui Philosophi: et propterea nihil nobis aduersatur illa definitio, quam Cicero non ex sua sed ex aliorum opinione protulit, et quæ sine ulla dubitatione est falsa, propterea quod genus non ut est in re, sed ut in mēte cōcipitur ac cognoscitur, definit. Quem definiendi modum supra ostendimus esse uitiosissimum, Genera enim rerum res sunt non notiones, et uere rerum definitiones, non ut res ipsæ sunt cognitæ et intellectæ, sed ut extra cognitionem et intellectionem in re ipsa sunt, fieri debent. Alioqui ego quoq; si uelim eodem genere adhibito possim definire populum et exercitū hoc modo, Populus est notio multorum ciuium et cætera, exercitus est notio multorum militum et cætera, et tamen me nemo iure posset reprehendere: propterea quod ita faciendo definirem populum et exercitum non ut uere sunt extra mētem in re, sed ut animo et mente comprehenduntur. Et ita Stoici, siue alij quicunq; quos Cicero innuit, genus definiebant, sed non recte. Res enim, ut dixi, non ex eo, quod cogitantur et mente concipiuntur, sed ex eo, quod reuera existunt extra mentem animumq; sunt definiendæ, et dicendum sic, Populus est multitudo ciuium, exercitus est multitudo militum, genus est multitudo specierum: eodemq; modo faciendum in definitione aliarum rerum, quæ extra uocem mentemq; et scriptum reperiuntur. Quod dixi de definitione generis à Cicerone in Topicis allata, idem dico de difinitione speciei ibidem tradita, hoc est, quemadmodum genus, sic etiam speciem non uere esse notionem, nec in genere notionis uere reponi, cum tam species quàm genera rerum, non notiones sint, sed res ueræ. Eodemq; modo respondeo ad definitiones illas generis ac speciei, quas Cicero in primo de Oratore scribit, hoc modo, Genus est quod sui similes, communione quadam, specie autem differentes duas aut plures complectitur partes, Partes autem sunt, quæ generibus ijs, ex quibus manant, subijciuntur. Has nanq; definitiones quēadmodū et illas superiores Cicero non ex suo ipsius ingenio, sed ex falsa Philosophi alicuius doctrina prompsit, Tametsi multo minus falsitatis continent, quàm illæ Aristotelis et Porphyrij, cum in eis nec genus nec species affirmetur dici aut prædicari de aliquo, nec de differentibus specie nec de differentibus numero, nec in quid nec in quale, quæ omnia uitia in definitionibus suis generis et speciei Aristoteles et Porphyrius admiserunt. Ad hæc rursus sic obijcere possent Aduersarij, si genus esset multitudo singularium, ut nos dicimus, fore ut genus aliquando corrumperetur, et interiret, singularia enim esse

corruptioni obnoxia. Cui obiectioni breuiter respondemus, ut in septimo Capite supra diximus, singularia quidem singillatim accepta sine ulla dubitatione morti et interitui esse opportuna. Sed si eadem uniuerse siue in uniuersum accipiantur, eo modo esse incorruptibilia et æterna, hoc est, per continuam singularium successionem, quemadmodum supra in eodem Capite probauimus. Et ita corruptio singularium indiuiduorum definitioni nostræ nihil obest, cū semper remaneant, ut dixi, uniuersa. Sed rursus nos urgent dicentes tempore hyemis, cum nulla est singularis rosa, ubi erit, aut ex quo constabit genus rosarum? aut de quo erit definitio ac scientia de rosa? Ad hoc quoq; eodem modo respondeo, quo supra, genus rosarum esse perpetuum et immortale, quemadmodum cætera genera, et constare ex rosis non solum præsentibus sed etiam præteritis et futuris. Ita enim placuit linguarum Authoribus, ut significatio nominis generis non solum ad præsentia, sed etiam ad præterita et futura singularia referretur. Quod facile probatur primum ex communi omnium consuetudine loquendi, dicimus enim aliquem esse decori uel dedecori generi suo, hoc est, patri, auo, cæterisq; maioribus suis, qui iandiu interierunt. Et alium laborando aßidue, et amplificando rem suam familiarem, prospicere et consulere generi suo, hoc est, filijs, nepotibus, et alijs quàmplurimis nondum natis, sed ex se post multa temporum spatia nascituris. Ex quo patet genus hominum, et genus animalium, et cætera, non solum ad præsentia, sed etiam ad præterita futuraq; singularia sua pertinere. Deinde idem quoq; cōfirmatur authoritate Iulij Pollucis in secundo Onomastici sui libro, capite primo, qui scripturus περὶ γονέων καὶ περὶ τέκνων καὶ περὶ προγόνων, hoc est, de patribus et maioribus, de filijs et de nepotibus ac posteris, inscriptionem illi capiti fecit, περὶ γένους, hoc est, de genere, tanquam uno illo generis uocabulo intelligens cognatos et propinquos, non solum præsentes et uiuentes, sed etiam præteritos et mortuos unà cū ijs, qui postea nascituri futuriq; sunt. Quo circa manifeste apparet rationem ac notionem generis ad omnia tempora referri, tam præterita et futura quàm præsentia: idq; semper uerum esse nō solum in genere hominum, sed etiam in genere rosarum, et cæteris omnibus generibus tam artificialibus quàm naturalibus, tam substantiæ quàm qualitatis et accidentis. Genera enim rerum semper sunt, eo quo dixi, modo, licet singularia eorum aßidue intereant: et reuera in hominum genere intelliguntur tam ij, qui mortui sunt multis ante seculis, et qui multis post seculis nascentur, quàm qui hodie uiuunt. Quare ut ad propositum redeam, et Dialecticis respondeam, genus rosarum tempore hyemis, cum nulla est singularis rosa, tamen est, si non in præsentibus rosis, at certe in præteritis et fu-

turis, et constat ex illis, et de eisdem illis traditur definitio et scientia rosæ. Atq; ita responsum sit huic, et cæteris similibus uanis et inanibus quæstionibus Dialecticorum. Ex qua responsione rursus apparet, quanto in errore uersetur Rodulphus Agricola, qui libro secundo de Dialectica Inuentione, capite octauo, putat scientias et definitiones de rebus tradi, cum quadam, ut ipse ait, conditione, si sunt uel erunt, quasi timens unà cum Dialecticis, ne tempore hyemis, cum nulla est rosa, nulla poßit esse definitio, nec scientia de rosa, nisi subintelligatur, rosam esse uel futuram esse. At ego Tibi dico Rodulphe, uobisq; Dialecticis, nihil esse opus ulla cõditione aut subintellectione, si est uel erit, quia scientia et definitio rosæ, datur non de singulis rosis generis rosarum, sed de genere singularum rosarum, quod semper est, fuit, et erit, etiam si nulla singularis rosa in præsentia sit: quia ueteres nominum Impositores generis nomen talem significationem habere uoluerunt. Sed iam satis respondimus ad ea, quæ putauimus afferri posse à Dialecticis contra nos partim pro defendenda definitione modi illius generis, qui apud Aristotelẽ in Metaphysicis quartus est, apud Porphyrium uero tertius, de quo apud philosophos sermonem esse ait: partim pro oppugnanda definitione nostra generis, quam supra posuimus. Quare nunc transeamus ad reliquos omnes generis modos, qui traduntur uel ab Aristotele, uel à Porphyrio, et uideamus quoq; in eis, quantum contineatur uel ueritatis uel sanitatis. Diximus supra primũ generis modum à Porphyrio traditum esse uerum, et idem nunc quoq; repetimus: propterea quod eodem quo nos modo ait, genus esse multitudinem quãdam, ut genus Heraclidarum, genus Tantalidarum. Quamuis non recte putet, sola genera familiarum ad hunc modum pertinere, cum etiam genera rerum naturalium, et mathematicarum, et aliarum quaruncunq;, ad hunc generis modum sint pertinentia, ut genus animalium, genus arborum, genus linearum, genus triangulorum: et omnino cum nullum uerum genus in natura rerum reperiatur, quod non sit multitudo quædam, et totum discretum, ut ante toties diximus. Contra uero de primo generis modo ab Aristotele posito in Metaphysicis sentimus, eo quia dicit, genus esse generationem continuam eorum, qui eandem habent speciem, quod est falsum, cum genus non sit continua generatio speciem habentium, sed ex continua speciem habentium generatione conseruetur. Aliud enim est, continua generatio aliquorum, aliud illa aliqua ex continua generatione conseruari, ne prorsus intereãt. Illa nãq; mutatio et quasi renouatio quædam est, hæc uero multitudo generatorum et renouatorum. Quamobrem Aristoteles in hoc suo primo generis modo peßime uidetur sensisse, et multo etiam peius illi, qui modum illum primum generis

Aristotelicum, ad primum Porphyrij reduci posse, et eundē penitus esse affirmarunt, cum tantum differat hic ab illo, quantum mutatio à multitudine, et falsitas à ueritate. Quod autem pertinet ad secundum generis modum Porphyrij, si est idem qui et secundus Aristotelis, ut Interpretes omnes uolunt, ego ambos sine ulla dubitatione pronuntio esse falsißimos. Nam quod Porphyrius ait, genus secundo modo dici de principio generationis cuiusq;, primum dico id esse falsißimum, eo quia talis modus generis apud neminem recte loquentem neq; Græcum neq; Latinum reperitur. Quod autem idem Porphyrius ad id probandū ita inquit, Sic enim et Orestem à Tantalo, et Hylam ab Hercule genus duxisse dicimus: Itemq; Pindarum Thebanum, et Platonem uero Atheniensem: dat enim ut pater, sic patria ortus cuiq; principiū, Quod inquam Porphyrius, id quod supra proposuerat, hoc modo probare nititur, rursus dico, ea exempla nullam eius rei probandæ uim, aut efficatiam habere. Nāq; fateor ô Porphyri omnia, quæ tu tibi in probatione tua sumis, esse uera: concedo Orestem à Tantalo ducere genus et principium generationis, siue Tantalum esse authorem generis et principium generationis Orestis: Sed propterea neq; Tu recte probas, neq; ego Tibi assentior Tantalum esse genus Orestis. Aliud est enim Orestem ducere genus et principium generationis à Tantalo, siue Tantalum esse authorem generis et principium generationis Orestis, aliud Tantalum esse Orestis genus. Illud enim nihil aliud est, nisi Orestem esse unum ex multitudine et cognatione eorum, qui à Tantalo sunt oriundi, siue Tantalum esse authorem multitudinis et cognationis Tantalidarum, et principium generationis eorum, ex quorum numero unus fuit etiā ipse Orestes. Hoc uero, hoc est, Tantalum esse genus Orestis, est ipsum Tātalum unū atq; solum, esse genus Tantalidarum, siue omnes Tantalidas, siue omnem Tantalidarum multitudinem: cum et genus Orestis, et genus Tantalidarum, et omnes Tantalidæ, et omnis Tantalidarum multitudo, unum atq; idem sit, et ad primum tuum generis modum referatur. Nihil enim differt utrum dicatur genus Orestis, an genus Tantalidarum, cum Orestes fuerit Tantalides, et unum idemq; sit, genus unius ex genere, et omnium in genere contentorum. Itaq; si Tantalus esset genus Orestis, necessario sequeretur, Tantalum esse omnes Tantalidas, hoc est, ipsum unum ac solum esse trecentos fortaßis uel quadringentos homines, qui in genere Tantalidarum fuerunt. Quod dixi de Oreste et Tantalo, idem dictum intelligi uolo de Hyla et Hercule, hoc est, Herculem, si fuisset genus Hylæ, totidem homines futurum fuisse, quot in genere Heraclidarum numerantur. Quare cum exempla tua ô Porphyri tam sint diuersa ab eo quod probare uis, et nullam habeant eius

probandi

probandi uim aut efficaciam: et cum illud quod probare intendis, tam sit falsum et absurdum, ut si concedatur, necesse sit simul concedere, unum hominē esse fortaßis trecentos homines: quis non demiretur tuam istam tantā ingenij tarditatem atq; ignorantiam? Nec magis falsum est id, quod primo loco dicis, Tantalum, aut Herculem, aut alium quemuis patrem esse genus alicuius, quàm id quod postea statim subiungis, suam cuiusq; patriā esse genus. Nam quod ad hoc probandum ais, Pindarum dici genere Thebanum, et Platonem genere Atheniensem, fateor hæc omnia uera esse et uere dici, sed nō propterea his exemplis probatur aut Thebas Pindari, aut Athenas Platonis, aut aliam quamuis patriam alicuius sui ciuis esse genus. Esse enim genere Thebanum, aut Atheniensem nihil aliud est, nisi esse unum ex multitudine Thebanorum uel Atheniensium, ut per genus quemadmodum supra dixi, semper intelligatur aliqua multitudo, nec differat utrum dicatur, Pindarus genere Thebanus, an Pindarus multitudine Thebanus, an Pindarus ciuitate Thebanus, eo quia Pindarus est unus ex genere, ex multitudine, ex ciuitate Thebanorum. Quod autem in fine addis, ut Patrem, sic etiam Patriam unicuiq; dare ortus sui principium, fateor esse uerum: sed quemadmodum pater propterea non est genus, sic etiam patria non recte genus dici potest. Non enim idem est genus quod patria, sed longe aliud ac diuersum: genus enim Thebanorum proprie sunt homines et ciues Thebani: Patria uero locus et urbs, atq; adeo ipsi muri parietesq; urbis. Itaq; sic concludo, si Porphyrius in hoc suo secundo generis modo dicit, aut patrem aut patriam uere esse genus, aut recte dici posse genus, doctrinam illius esse falsißimam. Et rursus, si Aristoteles in suo item secundo generis modo idem dicit quod Porphyrius, ut Interpretes uolunt, qui putant secundum Aristotelis modum, ad secundū Porphyrij posse reduci: dico Aristotelem eodem modo quo Porphyrium errare, nec uerum dicere: At uero Porphyrium existimasse et patrem et patriā uere genus esse et uere genus dici posse, testes sunt illius Interpretes ferè omnes, quos uidi, et inter alios Abenrhois Arabs, qui usq; adeo Porphyrij doctrina infatuatus est, ut hunc ipsum generis modum explanans non dubitauerit affirmare, et Adamum esse genus hominum, et Hispaniam esse genus Hispanorum: quorū utrunq; tā est falsum, ut nihil magis falsum excogitari posse uideatur. Nec me latet, nonnunquam prouinciam pro hominibus prouinciæ, hoc est, continēs pro cōtento figurate poni solere, ut Græcia barbariæ lento collisa duello, pro eo quod est Græci: sed nos de propria non de figurata locutione intelligimus. At inquiunt quidam Porphyrij defensores, non'ne Virgilius ipse quoq; dicit quodam loco, Et mi genus ab Ioue summo? hoc est, mihi principiū

generationis eſt à Ioue? et rurſus alio loco de Venere loquens, Vnde genus ducis? hoc eſt, à quo, ſcilicet, mari ducis principium generationis? Sic enim iſti Porphyrij protectores exponunt hæc uerba Virgilij, et illis putant ſe probare, genus, ſicuti dicit Porphyrius, ſignificare principium generationis, et Iouem eſſe genus eorum, qui ab ipſo originem ducunt. Quare iſtis ego reſpõdeo, eorum expoſitionem eſſe falſiſsimam, et Virgilium non ita eſſe intelligendum, ut ipſi dicunt: ſed hoc modo, Et mi genus ab Ioue ſummo, hoc eſt, Genus meum, ſiue multitudo generis mei, et cognatorum meorum habet originem à Ioue. Et, Vnde genus ducis, hoc eſt, à quo, ſcilicet, mari habes multitudinem congenerum tuorum, qui ſunt omnes, ut ita dicam, marigenæ, quaſi dicat, Tu quoq; ô Venus es una ex multitudine eorum, qui orti ſunt ſiue qui originem ducunt à mari: quemadmodũ Oreſtes à Tantalo, et Hylas ab Hercule: ſic enim mare eſt author Veneris, et omnium è mari genitorum, ſicut et Tantalus Oreſtis, et Hercules Hylæ, et Dardanus Aeneæ, unde Virgilius ait, Dardanum eſſe authorem generis Aeneæ, non Dardanum eſſe genus nec authorem eſſe genus. Quod ſi concederemus Dardanum eſſe genus, et authorem eſſe genus, ſequeretur, genus eſſe genus generis, quæ omnia ſunt pluſquam falſiſsima et abſurdiſsima. Atq; ideo qui recte philoſophari cupiunt, hoc pro certo habeant, ubicunq; reperitur genus tã apud Græcos quàm apud Latinos in oratione poſitum, ſiue ſit genus ciuile, ſiue naturale, ſiue mathematicum, ſiue quodlibet aliud, ſemper ibi intelligendam eſſe multitudinem quandam et totum diſcretum: et ſi tertius generis modus ab Ariſtotele poſitus, non eſt multitudo quædam et totum diſcretum, ipſum quoq; non poſſe eſſe uerum. Nam quod Interpretes pro exemplis huiuſce tertij modi, aiunt, ut aqua eſt genus omnis metalli, et ſuperficies eſt genus omnium figurarum ſuperficialium, dico utrunq; horum exemplorum eſſe falſum. Nam licet uerũ ſit, omnia metalla generari ex aqua tanquam ex materia et ſubiecto remoto, et aquam eſſe ſubiectum remotum omnium metallorum, non tamen aqua uere eſt genus metallorum, quia ſi ita eſſet, aqua eſſet multitudo omnium metallorum: eodemq; modo licet ſuperficies ſit ſubiectum omnium figurarum ſuperficialium, non tamen earum uere poteſt dici genus: Aliud enim eſt genus, aliud ſubiectum: Licet contingat nonnunquam, ut genus et materia et ſubiectum idem ſint, ut cum dicimus, quampiam artem uerſari in aliquo genere, ſiue in aliqua materia, ſiue in aliquo ſubiecto, idem ſunt, genus, materia, et ſubiectum, ſdd tamen ununquodq; eorum eſt multitudo quædam rerum, in quibus illa ars uerſatur, et de quibus conſiderat: et ſi non ſit multitudo et totum diſcretum, non poteſt eſſe nec ſubiectum, nec materia artis alicuius:

cum nulla ars in aliquo uno et solo singulari et indiuiduo uersari posse uideatur. Sic enim Medicina non in uno morbo aut uulnere, sed in omnibus morbis et uulneribus: et Rhetorica non in una re, de qua dicat, sed in omnibus: et omnes aliæ artes, non in una et sola re, sed in omnibus sibi subiectis, uersantur. Vt non sit dubitandum, cum dicimus quampiam artem in aliquo genere, siue materia, siue subiecto uersari, quin genus ibi accipiendum sit proprie, pro multitudine rerum, materia et subiectum figurate, pro multis materijs et subiectis singularibus: Et ita intelligit Aristoteles καὶ τὸ γένος καὶ τὸ ὑποκείμενον, in primo Rhetorices, cum ait, Quare dicimus ipsam non circa aliquod genus priuatum uersari: et paulo supra, Aliarum enim unaquæq; circa sibi subiectum est doctrinalis, et cætera. Ex quibus omnibus satis iam patere arbitror, ex tribus Porphyrij generis modis, unum tantũ esse uerum, hoc est, primum, ut ante dixi, reliquos autem duos posteriores falsos. Ex quatuor uero Aristotelis, ne unum quidẽ esse uerum. Si quidẽ primus illius longe diuersus est à primo Porphyrij, ut probauimus: secundus autem et quartus Aristotelici, nihil à secundo et tertio Porphyrianis differunt: et si tertij Aristotelici exempla sunt ea, quæ diximus, hoc est, aquam esse genus omnis metalli, et superficiem esse genus omnium figurarũ superficialium: quorũ utrunq; non solum apud Latinos, sed etiã apud Græcos falsum est. Atq; hactenus satis dictum sit de uero genere oratorio, et uera eius definitionė, cõtra falsum genus Dialecticum, et falsam eius definitionem: et simul de omnibus ueris generis modis, et de ijs, qui ab Aduersarijs falsò traditi, atq; in philosophiam introducti fuerunt.

De uera specie oratoria, et uera eius definitione, contra falsam speciem Dialecticam, et falsam illius definitionem. Caput Secundum.

SPECIEI nomen apud Latinos capitur cum aliquot alijs modis, quos qui noscere cupit, is legat uel Obseruationes nostras in M.T.Ciceronem, uel Thesaurum linguæ latinæ Roberti Stephani, in capite Speciei, ubi multa huiusce nominis exempla proferuntur: Tum etiam uel in primis dicitur de parte, ea quæ generi subijcitur. Atq; hinc Cicero utrunq;, hoc est, tam genus quàm speciem definiens, in primo de Inuentione libro, ita inquit, Genus est quod plures amplectitur partes, ut animal: pars

est quæ subest generi, ut equus: sed sæpe eadem res alij genus, alij pars est, ut homo animalis pars est, Thebani et Troiani genus. Ex quibus uerbis aperte cognoscitur, species ferè idem esse quod pars, cum eo in loco Cicero nomen partis, pro nomine speciei ter usurpauerit. Et reuera species à parte nihil aliud differt, nisi quod species à genere, siue pars à toto. Species enim partis pars ac species est, si quidem omnis species pars est quædam, non autem contra. Nam pes, aut manus ab hominis corpore præcisa et separata, pars quidem hominis recte dicitur, species autem et forma hominis nõ recte. In summa pars est totius tam discreti quàm continui, et ad totum tam discretũ quàm continuũ refertur, species uero totius non continui, sed discreti tantum est; et ad totum solummodo discretum recte referri potest. Præterea hæc eadem species etiam appellatur, tum forma, ut à Cicerone, cum alibi, tum maxime in Topicis: tum differentia, ut à Plinio in quamplurimis locis, cum de differentijs uel animalium, uel arborum, uel herbarum, uel aliarum quaruncunq; rerum scribit: quod perinde est, ac si diceret, de speciebus uel animalium, uel arborum, uel herbarum, et cætera. Ac ne multa, speciem etiam recte appellari differentiam usq; adeo uerum est, ut Galenus in secundo de Differentijs pulsuum uehementer reprehendat Archigenem, qui differentiæ nomen speciebus recte tribui posse pernegabat. Atq; hinc ipse Galenus quosdam libros suos ita inscripsit, De differentijs morborum, de differentijs febrium, de differentijs pulsuum: quod perinde est ac si ita inscripsisset, de speciebus morborum, de speciebus febrium, de speciebus pulsuum, ut clarius etiam infra demonstrabimus in Capite de differentia. Sicq; species apud Latinos alio nomine dicitur tum pars, tum forma, tum differentia: Et species ipsa pars est generis et totius discreti, sic tamen ut ipsamet species comparata superioribus hoc est, suo generi et toti discreto, semper et speciei, et formæ, et differẽtiæ, et partis nomen retineat, ut homo cõparatus animali, ipsius animalis et pars, et species, et forma, et differentia est. Si autem species, ut puta idem homo, comparetur inferioribus, hoc est, Thebano, et Troiano, et cæteris partibus suis, statim ex specie efficitur genus, et recte genus appellatur: Thebani enim et Troiani, et Romani partes siue species sunt hominis figurate accepti, siue quod idem est, generis hominum proprie: Vt ex superiore illa generis definitione à Cicerone tradita manifestissime comprobatur, et confirmatur uerbis Rodulphi Agricolæ in primo de Dialectica inuentione Cap. VI. Qui posteaquam definitiones generis et speciei dialecticas attulit, ita inquit, Res quidẽ hoc pacto se habet, sed quod ad speciem attinet, ea indiuiduis comparata hoc nomine forte parum apte notetur: speciei nanq; nomen istud sola cõparatione

ad genus uidetur inditum, Indiuiduis autem comparata non iam speciei retinet, sed generis potius accipit formam. Hæc Rodulphus, ex quibus et superiore illa Ciceronis definitione, cuius etiam meminit Porphyrius, liquido apparet, ut genus semper deorsum, nunquam sursum spectat, sic speciem nūquam deorsum respicere, sed semper sursum, et cum deorsum conuertitur, et ad inferiora comparatur, statim speciei nomen amittere, et generis acquirere. Nam si species est quæ subest generi, ut recte dicit Cicero, uel quæ generi subijcitur, ut etiam confirmat Porphyrius, quomodo potest species non semper alteri esse supposita, hoc est, generi, sed aliquando etiam alijs superposita? profecto nullo modo potest. Quare nequaquam audiendi sunt Dialectici, qui plusquam stulte putant, hominem, et equum, et cætera huiusmodi, ita esse species, ut nullo modo possint esse genera: atq; ideo perperam appellant species infimas, siue (ut ipsi loquuntur) species specialissimas. Quorum opinio non solum indocta, sed etiam temeraria refellitur ac refutatur, partim ex ea definitione speciei quam, ut dixi, Cicero ponit, et Porphyrius confirmat: partim ex communi omnium Scriptorum recte loquentium et scribentium cōsuetudine: à quibus non solum homo, et equus, et cæteræ animalis partes appellantur species, sed etiam eodem speciei nomine signantur multa alia, quæ sunt homine et equo et reliquis speciebus animalis inferiora, ut Thebanus et Troianus, antiquus et neotericus, quæ non minus sunt ueræ et germanæ species hominis, quàm homo et equus animalis, nec alia est inter eas differentia, nisi quod Troianus et Thebanus species sunt extrinsecæ, et ut ita dicam, accidentales homini, homo uero et equus intrinsecæ, ut pote ad quorum essentiam substantiamq; animal pertinet: Sed hoc discrimen non facit, ut aliqua res magis uel minus uere species appelletur, quemadmodum nec dignitas efficit, ut Reges magis homines sint quàm subditi et ignobiles, nec magnitudo elephantum magis animal reddit quàm formicam. Sed hoc decepit Dialecticos homines, crassos et indoctos, quod nescio quo pacto contra omnem ueritatem sibi persuaserunt, nullam posse esse speciem, nisi quæ à genere suo separari non posset, et quæ naturalis ei essentialisq; esset, sicut contra, nullum posse esse uerum genus, nisi quod à specie disiungi non queat, et de essentia illius substantiaq; sit. Quorum utrunq; est falsissimū: sunt enim reuera, ut etiam in superiore Capite dictum est, quemadmodum ex generibus quædam essentialia suis speciebus, quædam uero accidentalia, sic itē ex speciebus quædam essentiales generi sunt, quædam accidentales, sicut cum dicimus, parietem et pannum esse in genere alborum, cum eorum uterq; albus est, et aquam, atq; ferrum esse in genere calidorum, quando utrunq; calidum est. Quibus in

exemplis, et alijs innumeris ſimilibus quis non uideat, tam album et calidum eſſe uera genera, illud parietis et panni, hoc aquæ et ferri, quàm animal, hominis, et equi, et arbor, fraxini, et ulmi? et tamen nec album à pariete et pãno, nec calidum ab aqua et ferro eſt inſeparabile, nec ullum ex his generibus eſt de eſſentia ſpecierum, aut ſpecies de ſubſtantia generum. Quare, ut dixi, craſſa nimis et indocta eſt hac in re Dialecticorum opinio, qui et contra communem uſum Scriptorum, et contra publicam loquendi conſuetudinem, et deniq; contra ueritatem ſibi temere perſuaſerunt, inter omnia genera, et omnes ſpecies tantam eſſe cognationem, ut et genera ad ſpecierum, et ſpecies ad generum eſſentiam pertineant, atq; ut nec genera à ſpeciebus, nec ſpecies à generibus ſeparari poßint: quod, ut dixi, in generibus et ſpeciebus naturalibus et eſſentialibus tantummodo uerum eſt, in extrinſecis uero et accidentalibus, nequaquam. Atq; ut etiam omnes minus mirentur Thebanum, et Troianum et cæteras huiuſmodi formas accidentales, in quas homo diuiditur, ut uere Cicero dicit, eſſe ueras ſpecies hominis, dico non ſolum has quas dixi formas accidentarias, ſed etiam earum ſingularia indiuidua, ut Pelopidam et Antenorem, Socratem et Platonem, et cætera ſingularia, et uere eſſe et recte appellari ſpecies. Idq; probo primũ apud Græcos authoritate Zenonis Cittiæi Stoicæ diſciplinæ principis, cuius uerba apud Laertium Diogenẽ in eius uita hæc ſunt, εἰδικώτατον δὲ ἐστὶν ὃ εἶδος οὐκ ἔχει, ὥσπερ ὁ Σωκράτης: hoc eſt, Specialißima ſpecies eſt, quæ ſpecies cum ſit, ſpeciem non habet, ut Socrates. Deinde teſtimonio Ariſtotelis, Dialecticorum ſcilicet numinis, ac Dei, qui in primo de partibus animalium, ita ſcribit, ἐπεὶ δὲ οὐσίαι μὲν εἰσὶ τὰ ἔσχατα εἴδη, ταῦτα δὲ κατὰ τὸ εἶδος ἀδιάφορα οἷον Σωκράτης, Κόρισκος, hoc eſt, cum ultimæ ſpecies ſubſtantiæ ſint, hæ autẽ nullo ſpeciei diſcrimine differunt, ut Socrates, et Coriſcus. Apud Latinos uero rurſus primum authoritate Iuriſconſultorum ueterum, qui ſingulares homines, ut Stichum et Pamphilum, et reliquos huiuſmodi identidem appellant ſpecies, ut Iulianus in lege In ſtipulationibus, et Vlpianus in lege, Scire debemus, Digeſtis de Verborum obligationibus. Deinde teſtimonio Grammaticorum ſimiliter antiquorum, ut Seruij, et aliorum, qui ſcripta ueterum interpretantur, et ſubinde dicunt, et ſpeciem pro genere, et genus pro ſpecie poni figurate: per ſpeciem intelligentes indiuiduum aliquod, puta Padum uel Licæum, hoc eſt, ſingularem aliquem fluuium, uel ſingularem aliquem montem: per genus uero fluuiũ, uel montem ſimpliciter et abſolute, hoc eſt, quẽcunq; fluuium, et quencunq; montem: ut ſuper eo Virgilij uerſu,

Paſcuntur uero ſyluas et ſumma Lycæi.

Seruius ait, summa Lycæi montis Arcadiæ, et est species pro genere. Item super illo alio,

Nec non et torrentem undam leuis innatat alnus
Missa Pado.

Sic inquit, missa Pado, est species pro genere. Idemq; faciunt alij Grammatici in nominibus hominum, aliarumq; rerum, quæ tum singulariter, tum generaliter à Scriptoribus positæ reperiuntur. Quare aduersus falsam et stultam Dialecticorum opinionem, qui hominem dicunt esse speciem ultimam, et specialißimam, et infra hominem nullam esse amplius speciem, constat et authoritatibus summorum Philosophorum Græcorum, et testimonijs Iurisconsultorum, Grammaticorumq; Latinorum ueterum, nomen speciei non solum homini, sed etiam ijs, quæ sunt infra hominem, ut Thebano et Troiano, atq; adeo etiam singularibus ipsis, ut Socrati et Corisco, Sticho et Pamphilo, Pado et Lyceo, uere et recte tribui posse. Atq; appellationem speciei specialißimæ, non speciei hominis neq; equi, sed singularibus hominibus et singularibus equis, aliarumq; specierum indiuiduis esse tribuendam: seruata tamen semper hac differentia, ut et homo, et equus, et alia similia species dicantur, intrinsecæ, et essentiales, et diuisibiles, Troianus et Thebanus, antiquus et neotericus, et cætera huiusmodi, nominentur species extrinsecæ et accidẽtales, eodemq; modo ut superiores illæ, diuisibiles. Indiuidua uero ipsa quoq; similiter appellentur species, sed indiuisibiles et specialißimæ, ad differentiã superiorum illarum, eo quia diuidi in alias species amplius non possunt, nec alias species infra se habent. Hæc enim est uera et Germana speciei doctrina ad recte philosophandum in primis necessaria. Ex qua patet temeraria inscitia Ludouici Viues in Libello de Explanatione cuiusq; essentiæ, et Ioannis Riuij in primo suæ Dialecticæ, quorum uterq; audet reprehendere Ciceronem, eo quod in primo de Inuentione dixit, Troianum et Thebanum esse hominis species. Etenim inquit Viues, species omnia, quæ sunt naturæ ac essentiæ generis continet, additq; insuper ex se aliquid, quod est suæ essentiæ, non inhærentis aut materiæ, ut homo ei quod est animalis, nempe uitæ et sensui, rationem adiungit, et album colorato sparsionem intuitus: Troianus nihil essentiale affert homini, ac ne uir quidem aut fœmina: materiæ nanq; est sexus non effectionis. Ideo mutasse quosdam sexum minus est mirandum, quoniam non migrabant ab effectione essentiali in diuersam. Hæc sunt uerba Viuis uiri alias quidem doctißimi, sed hac in re plusquam stulti. Nam quis te docuit ô nugator, necesse esse ut species omnia, quæ sunt naturæ et essentiæ generis contineat? aut oportere ut Troianus, ad hoc ut sit, species hominis,

afferat aliquid essentiale homini? At ego tibi dico hæc omnia, quæ tu dicis, esse meras nugas, et inde omnia errata tua manare, quod non discernis genera et species accidentales, à generibus et speciebus essentialibus, quæ sunt ualde diuersa, ut nos supra monuimus: Quãobrem disce primum non semper nec species ad generũ, nec genera ad specierũ essentiam pertinere: cum scilicet sunt accidentalia: Deinde et Troianum et Thebanum uere esse species hominis, quia Troiani et Thebani uere sunt in genere hominum: Tum etiam uirum atq; fœminam esse species hominis ueras, eadem ratione, quia uiri et fœminæ uere sunt in genere hominum. Quomodo enim Troiani et Thebani essent in genere hominum, si utriq; hominis non essent species? Item quomodo uiri et fœminæ essent in genere hominum, si utriq; hominis species esse nõ possent? At inquis ideo, mutasse quosdam sexum minus est mirandum, quia non migrabant ab effectione essentiali in diuersam. Ego uero Tibi respondeo, Illos si non ab essentiali, at certe ab accidentali effectione migrasse in diuersam, et si sexum mutarunt, mutasse etiam genus: quoniam qui antea erant in genere uirorum, postea in fœminarum: et contra, qui prius erant in genere fœminarum, postea in uirorum esse cœperunt. Atq; ita nihil ualet oblatratio illa Viuis contra Ciceronem. Riuius uero ita scribit, Hinc errare iam liquet eos, in quibus est Cicero, qui Thebanum et Troianum species hominis putãt, quæ non hominis perinde sunt ac nationis: quoniam neq; ad essentiam hominis pertinent, sed ad accidens, neq; de suis indiuiduis in quid prædicantur, sed in cuias. Induit tamen homo formam generis, cum extra ordinem substantiæ egredimur, ut hominum alius mas alius fœmina, hominum alius bonus alius malus. Hæc quoq; Riuius, multo quàm Viues ineptior, si quidem negat Thebanum et Troianum esse species hominis: deinde quasi delirans concedit eundem hominem induere formam generis, cum, scilicet, extra ordinẽ substantiæ egredimur. Sed quis Te docuit ô inepte Grammaticule, Hominem, etiam si extra ordinem substantiæ non egrediamur, non posse esse uerum genus Thebani et Troiani? et rursus Thebanum et Troianum, etiam si ad essentiam hominis non pertinent, non posse esse ueras hominis species? scilicet, Tu quoq; ex eadem fece hausisti, ex qua Viues, hoc est, ex uolutabro Dialectico. At ego contra te dico idem, quod paulo supra contra Viuem dicebã, ad constituendam ueram generis et speciei naturam nihil eorum, quæ uos dicitis, necessarium esse, eaq; tantũmodo locum habere in generibus et speciebus naturalibus et essentialibus, non accidentalibus et ad essentiam non pertinentibus, qualia sunt ea, de quibus nunc loquimur. Quare Tu quoq; disce uerum esse id quod dicit Cicero, Troianum et Thebanum esse ueras hominis

species, si non essentiales at certe accidentales, et cognosce ea, quæ Tu ex sterquilinio Dialecticorũ hauriens contra Ciceronem nugaris, nihil aliud esse nisi meras insanias. At inquis Thebanus et Troianus de suis indiuiduis in quid non prædicantur, sed in cuias, atq; ideo non possunt esse ueræ species: omnis enim uera species ex sententia Dialecticorum de pluribus numero differentibus in quid est prædicatur. Audio et in his alijs uerbis tuis duplicem insaniam dialecticam agnosco, unam quod unà cum Dialecticis putas aliquã esse posse speciẽ uerã, quæ deorsum aspiciat, et de aliquibus inferioribus prædicetur, quam opinionem nos supra refutauimus, alteram quod ignoras nec generis nec speciei proprium esse, ut dicatur in quid, aut in quale de suis inferioribus, sed nominis appellatiui simplicis, ut nos antea docuimus. Quæ quidem ignoratio hoc tibi turpior est, quod Grammaticam profiteris, et quid nominis appellatiui proprium sit nunquam intelligere potuisti. Sed ita refutatis nugatoribus istis, qui contra Ciceronem temere atq; impudenter nugari sunt ausi, nunc redeo ad id, quod propositum est, hoc est, ad tradendam uerã speciei definitionem nostram, et ad illam Aduersariorum falsam funditus euertendam. Est ergo species uere, ut nos arbitramur, pars una multitudinis uel totius discreti, eius quod appellatur genus, ut homo et equus animalis, Troianus et Thebanus hominis, Socrates et Coriscus, Stichus et Pamphilus, Troiani et Thebani, et cæteræ species tam diuisibiles quàm indiuisibiles, et specialissimæ sui cuiusq; generis. Qua in definitione dictum est primo pars loco generis, quoniam, ut supra dixi, omnis species est pars quædam, et in genere partium uere posita, neq; uero cuiuscunq; totius discreti species pars est, sed tantum eius, quod proprie uocatur genus. Nam quemadmodum supra definiui genus esse totum quoddam discretum ex suis omnibus speciebus compositum, sic hoc loco dico speciem esse partem quandam, ex qua unà cum multis alijs componitur genus, ut genus et species, cum sint ad aliquid, ueluti totum et pars, alterum in definitione alterius ponatur. Ergo cætera omnia, præter partem in hac definitione posita, locum differentiæ, siue proprietatis obtinent. Distinguunt enim speciem à partibus aliorum totorum discretorũ, ex quibus non componuntur, neq; constant genera, ut à partibus populi, exercitus, gregis, armenti, quæ licet constet ex partibus, non tamen ex speciebus suis. Non enim partes gregis et armenti proprie sunt species gregis et armenti. Quod uero in fine addidimus, exempli causa, ut homo et equus animalis, id fecimus, quia Dialectici etiam ipsi ita faciunt, et quia uerum est, hominem et equum esse species animalis, naturales, scilicet, et essentiales: Deinde ut Thebanus et Troianus hominis, quia Thebani et Troiani et cæteri

Q

similes populi uere sunt species et formæ hominis, si non intrinsecæ et essentiales, ut illæ superiores, at saltem extrinsecæ et accidentales, ut rectißime dicit Cicero, et peßime illi duo inepti quos ante refutaui. Postremo ut Socrates et Coriscus, Stichus et Pamphilus, quoniam summi Philosophi Græci, et Iurisconsulti, Grammaticiq; ueteres Latini, cum exempla singularium et indiuiduarum specierum afferre uolunt, his atq; alijs huiusmodi nominibus proprijs et indiuiduis utuntur. Atq; ut quamapertißime intelligatur quale nos uolumus esse id genus cui subijcitur species, et quales intelligamus species tam diuisibiles quàm indiuisibiles, ad extremum id per quam accommodata similitudine quasi ante oculos ponimus, hoc modo, ut genus, hoc est, animal exempli causa, sit tanquam exercitus quidam militum, species uero diuisibilis tanquam legio una, ut homo uel equus, altera uero species diuisibilis tanquam cohors una, ut Troianus uel Thebanus, Dardanius uel Cadmeus, postremo indiuiduum uel species indiuidua tanquam miles unus singularis cohorti suæ comparatus. Talia enim nos esse genera, tam naturalia et mathematica, quã oratoria et aliorũ quoruncũq; generũ et scriptorũ, et tales species tam diuisibiles quàm quæ diuidi non possunt, arbitramur. Atq; ita de genere, et specie sentiendum est omnibus, qui uere et recte philosophari uolunt, neglectis et contemptis omnibus nugis Dialecticorum, simulq; derisa et explosa falsa illa opinione eorum, qui stulte putant nullam posse esse speciẽ, nisi quæ constituatur per differentias siue proprietates generis essentiales, cum id etiam, quemadmodum supra docui, per differentias siue proprietates extrinsecas et non essentiales percommode fieri poßit, concedente id atq; assentiente communi omnium loquendi consuetudine, et usu scribendi doctißimorum quoruncunq; authorum. Sic igitur species à nobis definitur, et omniũ definitionis nostræ partium, hæc est ratio: Nunc excutiamus definitionem speciei Aduersariorum, et ostendamus eadem planè uitia hic ab eis, atq; etiã plura et maiora quàm in genere definiendo fuisse admissa. Porphyrius, et unà cum Porphyrio omnes Dialectici uno ore speciem esse aiunt, quæ de pluribus numero differentibus in quid est prædicatur, ut homo et equus. Hæc est in summa definitio speciei Dialecticorum, in qua, ut omittam id quamuis leue uitium, quod nullum est appositum genus, item illud aliud eorum, qui multo magis indocte et barbare apponunt uniuersale, uel prædicabile loco generis, quæ à nobis supra fuerunt reprehensa, ut inquam hæc omittam. Primum illud est uitium, quod etiam supra refutauimus in definitione generis Dialectici, quòd non res quæ uere est species, sed nomen speciei, hoc est, nomen appellatiuum simplex definitur. Namq;, ut supra multoties iam dictum est,

genera et species rerum sunt res, non nomina, ut species hominum, et species boum, et tanquam res, non tanquam nomina definiri debent. Nam qui speciē tanquam nomen definit, is ut supra dixi, in uitium illud Archigenis cadit à Galeno reprehensum: et eodem modo peccat, ut qui populi et exercitus non tanquam rerum, sed tanquam nominum definitiones affert, dicens, populum uel exercitum esse qui dicatur uel prædicatur de pluribus, et cætera, ut ante dixi. Quæ definitiones si populus et exercitus cōsiderentur, ut nomina sunt sine ulla dubitatione ueræ sunt. Dici enim et prædicari de pluribus, non rerum, sed nominum proprium est, ut iam toties monui. Præterea etiam si species nomen esset, quod sæpe accidit in speciebus nominum definiendis, tamen adhuc ingenti et fœdo uitio laboraret ista definitio, quia species, ut species est, semper est pars generis, et semper sursum ad genus et ad totum suum discretum respicit, ut ante dixi, nunquam deorsum uersum conuertitur. Nāq; ut deorsum aspicit speciei proprietatē amittit, et non amplius species, sed genus debet appellari. Et hoc est illud quod Cicero in primo de Inuentione supra citato ait, Eandem rem sæpe alij genus, alij partem esse, Homo enim cum ad superiora respicit, hoc est, ad animal, proprie species est, cum uero ut ad inferiora spectet, detorquetur, ut ad Troianum uel Thebanum, uel ad singularia hominis, statim ex specie efficitur genus, diuersa enim comparatio, diuersum ei comparat nomen. Quod etiam confirmat Rodulphus Agricola, qui speciē definiens dixit, eam esse in quam sub se comprehensam diuiditur genus, quasi innuens speciem semper ad suum genus, sursum aspicere, nunquā deorsum, Et recte quidem. Nam cum species sine ulla dubitatione sit pars quædam, quemadmodum pars semper sursum ad suum totum conuersa est, sic etiam species ad suum genus. Et rursus quemadmodum absurdum est dicere, partem, ut pars est, deorsum ad partes suas spectare, sic etiam affirmare speciem, ut species est, deorsum ad alias partes suas esse conuersam. Ex quibus manifeste apparet inscitia, atq; ignorantia Dialecticorum, qui in definienda specie, non solum illud uitium admiserunt, quod nomen rei pro re ipsa definierunt, sed etiam illud multo grauius, quod putauerunt speciei nomen, dici de rebus, non ut de partibus quibusdam, quæ sursum ad suum totū, siue genus spectēt, sed ut de totis, siue generibus, quæ deorsum aspiciant ad partes suas, et eas tanquam ex illis composita contineant. Quod non secus absurdum est, ac si quis diceret partem, ut pars est, non ut totum est, continere alias sub se partes. Nam species, ut dixi, cum semper pars quædam generis sit, ut primis illis nominum authoribus placuit, nunquam fieri potest, ut quatenus talis est, continere alia non contineri ab alio dicatur. Ergo hæc sunt duo maxime

Dialecticorum errata in definienda specie admissa. Quod autem aiunt speciē dici non solùm de pluribus, sed etiam numero differentibus, tertium est erratum nihil duobus illis supra dictis leuius. Omne enim quod differt, ut et ante monui, et infra clarius in Capite sequenti dicetur, uel specie uel genere differt. Differre autem numero et esse idem numero eo modo, quo ipsi intelligūt, nemo unquam dixit, nisi Dialecticus, hoc est, linguarum deprauator, et praue loquendi Author. Nam quod aiunt Platonem, et Socratem, et alia quæcunq; duo indiuidua generis humani differre numero, non est uerum, quia non differentem, sed eundem habent numerum, hoc est, unitatem, et uterq; eorum est unus, quo fit ut differant non numero, sed specie, cum sint duæ differentes species indiuisibiles generis Troianorum uel generis hominum: sic enim specie non numero differunt omnia indiuidua. Differre autem numero rectè dicuntur duo globi hominum, quorum alter decem homines, exempli causa, alter uiginti contineat, quia habent differentem numerū. At Socrates et Plato cum, ut dixi, uterq; eorū unus sit, quomodo possunt differre numero? Equidem non uideo qui poßint. Præterea communiter loquentes dicimus unum numero, duo numero, decem numero, et sic in infinitum, ut hic loquendi modus communiter ad numerum semper referatur. Quare nescio qua ratione Dialectici eum, ad id quod est esse differens, uel idem numero detorquere uelint. Nam cum illa sint eadē magnitudine quæ habent eandem magnitudinē, et differant magnitudine quæ habent diuersam, cur non eadem numero etiam sint ea, quæ habent eundem numerum? et diuersa quæ diuersum? Quocirca indiuidui homines singillatim accepti et eodem numero præditi, non possunt differre numero, nisi etiam differant magnitudine, quæ unam et eandem habent magnitudinem, puta bipedalem uel tripedalem. Quod si consideres eadem indiuidua non ut singula sunt unum numero per se, sed ut sunt species generis sui, non immerito dicentur differre specie, quia sunt unius et eiusdem generis species inter se differentes. Sed de hoc postea latius in Capite de differentia. Nunc tantummodo Lectorem admonitum esse uolumus, in definitione speciei à Dialecticis peßime adiectum fuisse illud, numero differentibus, quoniam indiuidua singula per se non numero, sed specie et alijs multis modis differunt, ut magnitudine, paruitate, nobilitate, diuitijs, et cæteris huiusmodi. Atq; etiam quia pars hæc definitionis est superuacanea, et id quod definitur à nullo differre facit, cum omnia tam genera et species, quàm indiuidua, si uera esset differentia illa numeri dialectica, possent eo modo dici differre numero. Quia quemadmodum in numerandis hominibus dicimus, hunc esse Socratem, illum Platonem, et sic reliquos. Et propterea Socrates et Plato

à Dialecticis dicuntur differre numero, sic etiam in numerandis speciebus uel generibus, dicimus hæc est species humana, illa est species equina, hoc est genus animalium, illud est genus arborum, et cætera: atq; ideo qua ratione singuli homines, eadem quoq; genera et species inter se numero differre non male dicerentur. Sed recte dici non possunt, quia falsum est indiuidua singillatim inter se differre numero, et propterea ualde errauerunt Rodulphus Agricola, et Ludouicus Viues, et alij quicunq; hanc falsam numeri differẽtiam in definitione speciei tanquam ueram inconsiderate receperunt, et approbauerunt. Sed quod in fine definitionis addunt speciem dici siue prædicari in quid est, hoc uero eodem modo falsum est, quemadmodum supra diximus, in definitione generis Dialectici, quia species, ut species et res uera est, de nullo proprie dicitur, nec in quid nec in quale, sed hoc proprium est nominis substantiui uel adiectiui, ut supra docuimus in definitione nominis substantiui et adiectiui. Quare si definitio nostra nominis substantiui et adiectiui uera est ut certe est, hæc definitio speciei dialectica nullo pacto uera esse potest. Cuius si partes omnes falsæ sunt, aut superuacuæ, aut barbaræ, ut diximus, certe nec exempla, quæ ad eam confirmandam afferuntur, uera erunt: Nam et homo et equus species quidem sunt, sed ut in animali, hoc est, in genere suo cõtinentur, non ut ipsæ alia continent: hæc enim habitudo continendi et deorsum aspiciendi, non specierum, sed generum propria est. Ex quibus apparet in definitione speciei dialecticæ nihil esse sani, hoc est, nisi uel falsum uel superuacuum uel ridiculum. Quamobrem qui recte philosophari cupiunt, nullo pacto definitionem hanc speciei Dialecticam sequantur, sed aut illam quam nos supra posuimus, aut illam Ciceronis, quæ utitur nomine partis pro nomine speciei, hoc modo, pars est, quæ subest generi, aut deniq; illam Rodulphi Agricolæ, quam supra diximus, quæ talis est, Species est in quam sub se comprehensam diuiditur genus. Hæ enim omnes sunt ueræ et rectæ. Nam illa quam Cicero affert in Topicis, sic dicens, Forma est notio, cuius differentia ad caput generis et quasi ad fontem referri potest, non Ciceronis, ut supra dixi, sed uel Aristotelis, uel Stoicorum est, et hoc uitio maxime laborat, quod dicendo speciem esse notionem, rem definit non ut extra mentem existit reuera, sed ut in mente, tanquam in speculo posita est et cognita. Quem definiendi modum etiam diximus esse uitiosum. Res enim non ut cognoscuntur et intelliguntur, sed ut sunt et existunt reuera extra cogitationem nostram definiri debent. Quod et in nostra superiori definitione generis et speciei, et in illis alijs omnibus, quas dixi, seruatum est. Ex quo patet in definitione generis ac speciei idem pene uitium fuisse admissum à Stoicis atq; Dialecticis.

Stoici enim ea definierunt ut cognita et in mente collocata, Dialectici uero ut appellationes ac nomina in uoce posita. Quorum utrunq; uitiosissimum est. Sed hic mihi occurrunt quidam Dialectici dicentes, illa quæ à nobis definita sunt genera et species, non esse uera genera neq; ueras species dialecticas, et philosophicas, sed grammaticas et oratorias, quæ longe à dialecticis et philosophicis differunt: aliter enim accipere res, et rerum uocabula Dialecticos et Philosophos, aliter Grammaticos et Oratores: et propterea quæ diximus nihil aduersari Dialecticis suo quodã et priuato more loquẽtibus, nec accipiẽtibus res, et uoces rerum eodem modo, quo alij faciunt. Licere enim unicuiq; (aiunt) in arte sua ut uult loqui, et tam rebus quàm uerbis suo modo uti: Quæ Dialecticorum responsio, licet usq; adeo absurda et indocta sit, ut nulla nec absurdior nec indoctior posit excogitari, tamen ut uideo sic à plerisq; etiam doctissimis Viris recipitur et approbatur, ut putent quasi duas diuersas esse linguas, et duas differentes rerum naturas: illam Dialecticorum et Philosophorum, et illam Grammaticorum et Oratorum aliorũq; Scriptorum, et utrisq; licitum esse suo modo, suisq; uerbis, quamlibet diuersis, loqui et scribere. At ego unà cum Laurentio Valensi contra dico, neminem recte philosophantem solere, ac ne debere quidem in ueritate inuestiganda, recedere ab usitata et communi omnium loquendi consuetudine, et quasi à uia uulgo trita et silicibus strata, qualis est illa Grammaticorum et Oratorum: Et illud etiã adiungo, quemadmodũ omniũ tã animatorum quàm inanimatorũ una eadẽq; est rerum natura, sic etiam omnium latine loquentium, esse unam eandemq; latinam linguam, sicut unam et Græcorum Græcam, et Arabum Arabicam: nec aliam Dialecticorum et Philosophorum, aliam Grammaticorum et Oratorum esse statuendam, ut ipsi plusquam stultissime arbitrantur: Nisi forte quibusdam in uocibus, quas utriq; ipsi sibi pepererunt, ad exprimendas et significandas res ab ipsis inuentas, uel ab alijs ante nunquam nominatas. Quibus in casibus licet noua fingere, atq; imponere nomina: Idq; hac tantum cõditione, ut res illæ, quibus nomina imponuntur, sint uel ueræ, uel utiles, uel necessariæ, uel saltem delectationis aliquid afferentes. Nam extra hos casus nemini fas est, ut Græci dicunt ὀνοματοποιεῖν, hoc est, noua nomina fingere, nisi populo, Quem penes arbitrium est, et ius et norma loquendi, ut recte inquit Horatius. Atq; ideo Dialectici non recte faciunt, sed maximum committunt uitium, qui primum impudenter et barbare nominant res à se non inuentas, et ab alijs ante nominatas, ut exempli gratia, quæ Grãmatici et Oratores iam inde à principio uocauerunt nomina, uerba, adiectiua, substantiua, supposita, apposita, propositiones, assumptiones, et plurima alia huiusmodi,

ipsi prætermissis et reiectis penitus nominibus antiquis et rectis, appellant, terminos, copulas, concreta, abstracta, subiecta, prædicata, maiores, minores, et alia id genus sexcenta. Deinde etiam nomina imponunt rebus falsis et commentitijs, quæ nusquam uere in rerum natura reperiuntur, ut secundis intentionibus, secundis substantijs, et deniq; uniuersalibus omnibus, ut omittam interim illud unum, quod non est, ut ipsi dicunt, principium numeri, sed cum ante conuertitur, et rursus illas alias unitates minores unitate numerali, hoc est meras Dialecticorum insanias, quas multo utilius est ignorari, quàm intelligi: cum nec satis unquam fuerint intellectæ ab ijs, qui eas introduxerunt. Et hæc omnia faciunt prorsus non solum sine ulla ueritate, sine ulla necessitate, sine ulla utilitate, sine ulla delectatione, sed etiam cum ingenti discentium labore, et maxima ingeniorum excarnificacione, dum compelluntur intelligere et discere, ea quæ intelligi et disci non possunt, quia non sunt: et dum recedentes à scholis Grammaticorum, coguntur obliuisci, et quasi dediscere penè omnia, quæ didicerant: et nouam quodammodo addiscere linguam barbaram, horridam, rusticam, spinosam, qua discenda non docti et eruditi, ut par esset, sed morosi, garruli, et supra quàm dici potest, rixosi euadunt. Quæ omnia mala et incommoda, nullam aliam ob causam eueniunt, nisi propter nimiam et immoderatam loquendi, ac fingendi licentiam. Quamobrem respondendo Dialecticis ita concludo, nostra genera, et nostras species à nobis definitas esse ueras, et ab omnibus probatis Scriptoribus communiter receptas, approbatas, et usurpatas. Illorum autem genera et species à nemine præter quã ab ipsis probari et usurpari: idq; nullã aliam ad rem, nisi ad nugandum et garriendum, intelligi uero et percipi, nec ab alijs nec ab ipsis, nisi ut Centauros, et Chimæras, et alias res fictas. Itaq; cum dicunt alia esse genera et species Dialecticorum et Philosophorum, alia Grammaticorum et Oratorum, fateor id esse uerum: sed ita ut illorum falsa et absurda, nullãq; ad rem necessaria sint, horum autem uera, legitima, ac naturæ rerum, et cõmuni sermoni, humanæq; rationi consentanea: sic ut cum dicitur Grmmatice et Oratorie, sic accipiatur, quasi diceretur, ad communem omnium sensum, et ad publicam loquendi consuetudinem, et deniq; ad ueritatem accommodate: cum autem dicitur Logice siue Dialectice siue Metaphysice, ita intelligatur, ut si ita proferretur, prorsus stulte, et barbare, et in summa more non hominum, qui in hac communi rerum natura uersentur, sed Picarũ ac Graculorũ ex alio quodam orbe terrarum ac mundo uenientium. Id quod à nobis contra Dialecticos omnes, et Metaphysicos semel responsum esse uolumus, ne quoniam ipsi ferè ubiq; ad excusandos errores suos hac defensione utuntur, nos

quoq; identidem cogamur eandem afferre confutationem, et quasi eandem canere cantilenam. Nihil igitur Dialectici, neq; sibi prosunt ista defensione, neq; nobis obsunt, cum fingunt aliter à se, aliter à nobis uerba, ac res accipi, et unicuiq; licere loqui ac scribere modo suo: perinde ac si quot artes, ac scientiæ inueniantur, tot uerborum genera, tot linguæ, atq; etiam tot rerum naturæ essent ponendæ: quo nihil neq; magis falsum, neq; magis absurdum excogitari potest. Sed omissa falsitate et absurditate Dialecticorum, quæ nunquam satis digne uituperari et rideri posset, et ostenso quid proprie speciei nomine significetur, et quænam sit eius uera definitio nostra, et quæ Aduersariorum falsa, quotq; uitia ab illis in ea definienda fuerunt admissa, hic iam de specie dicendi finem faciam, et ad Caput de Differentia, proprioq; et cæteris sequentibus pertransibo.

De uera differentia, et uero proprio philosophicis, et oratorijs, et simul de eisdem Aduersariorum uel falsis, uel inutilibus.

CAPVT TERTIVM.

EX quinq; uniuersalibus Dialecticorum realibus, quæ uocantur, iā satis reprehendimus et refutauimus duo priora, genus et speciem: idq; primum, ut uniuersalia, hoc est, res omnino falsas et commentitias. Deinde etiam si essent res ueræ, tamen ut praue et perperam definitas. Postremo uero quia etiam si omnia alia uera essent, tamen species inter uniuersalia non recte fuit numerata, eo quia, ut species est, de nullo prædicatur, nec ulla habet inferiora, sed tantum ut genus, hoc est, ut deorsum conuertitur, et ex specie genus efficitur, ut diximus in Capite superiori. Nunc tempus est, ut transeamus ad alia: et ne nimis longi simus, ut uno eodemq; capite expediamus differentiam et proprium, prius more nostro ostendentes nostra uera, hoc est, quid proprie significetur nominibus differentiæ et proprij, et quot et quinam sint ueri utriusq; modi, et quid deniq; uere differētia sit et quid proprium. Deinde refutantes aliena falsa, et demonstrantes penè omnes differentiarum ac propriorum modos à Dialecticis traditos esse uel inutiles uel falsos: et propterea definitiones differentiæ ac proprij à Dialecticis traditas, non posse esse satis utiles ac sanas. Ad quæ omnia probanda, illud ante

illud ante omnia sciri uolumus, usq; adeo non facile esse intelligere, quid proprie significetur nominibus differentiæ ac proprij, et quid uere sit differētia et proprium, ut in rebus definiendis, quod Aristoteles uocauit differentiam, cum ait definitionem constare ex genere et differentia siue differentijs: id M. Tullius in Partitionibus oratorijs appellarit proprium siue proprietatem, dicens, Non dubium esse, quin definitio genere declaretur et proprietate quadam, aut etiam communium frequentia. Quam ob discrepantiam tantorum uirorum Rodulphus Agricola uel non audens affirmare alterum errasse, uel certe existimans utrunq; recte dicere, et uolens eos cōciliare, sic definit differentiam, in primo libro de Inuentione dialectica cap. V. ut dicat, eam esse propriam rei notam, perinde ac si diceret differentiam esse proprium, hoc est, ut ita loquar, aquam esse ignem. Nam per deos immortales, quomodo potest differentia, ut differentia est, esse proprium? aut quomodo potest proprium, ut proprium est, de differentia dici? certe non magis quàm calidum de frigido, aut album de nigro. At ego longe aliter quàm Rodulphus ueritatem omnibus etiam quamlibet magnis nominibus præferens dico, Aristotelem, cum dixit Definitionē constare ex genere et differentia uel differentijs, uehemēter errasse, Ciceronem uero rectißime sensisse, cum dixit, definitionem genere declarari, et proprietate quadam, aut etiam communium frequentia, ut infra ostendam in capite de Definitione. Nunc tantum hoc non ignorari uolo, uocabulis differentiæ ac proprij, res longe diuersas significari, differentia enim est qualitas quædam, qua res inter se distinguuntur, ac differentes fiunt: proprium uero siue proprietas, contra est qualitas quædam qua res inter se, ut ita dicam, uniuntur, et quodammodo redduntur eædem. Quod cum ita sit, nihil tamen prohibet, quo minus una eademq; res, poßit esse et differentia et proprium, ad aliud tamen et aliud comparata: ut sentire siue sensus siue esse sensibile, si comparetur generi plantarum ac stirpium, differentia est, eo quia facit differre animalia à stirpibus: animalia enim à stirpibus differūt, eò quod animalia sentiunt, stirpes uero sensu carent. Sin uero idem confertur cum genere animalium, non amplius differentia est, sed proprium siue proprietas, qua fit, ut animalia rationalia et animalia irrationalia, non inter se distincta et diuersa, sed quasi unum facta, et quodammodo eadem esse uideantur: utraq; enim sentiunt, et in eo quod sensum habent, non sunt distincta, sed conueniunt. Ac nos quidem tales dicimus esse ueras differentias et uera propria, ac nominibus differentiæ et proprij tales quasdam qualitates uere significari. Intelligendo tamen per differentiam, non differentiam differentem, sed differentiam differre facientem, et per propriū non proprium quod ipsum

conueniat, sed quod conuenire alia faciat. Quod ut melius intelligatur, atq; ut pateat quinam sint ueri et utiles differentiarum et propriorũ modi, sciendũ est, differentiarum alias esse, quæ ipsæ differunt ab alijs, atq; ideo uocantur à nobis differentiæ differentes: alias uero, quæ alia differre faciunt, et propterea dicuntur differentiæ differre facientes. Differentiæ differentes sunt, exempli causa, ut animatum, rationale, mortale, et cætera huiusmodi in adiectiui uoce pronuntiata, quæ omnes differentiæ reuera nihil aliud sunt, nisi species et genera quædam. Hæc enim sex nomina, species, genus, differentia, species differens, genus differens, differentia differens, eandem rem interdum planè significant: quæ diuersis comparationibus, diuersa sortitur nomina, ut rationale uerbi causa. Rationale enim si conferatur cum animali, hoc est, cum genere suo, cui subijcitur, et quod diuidit, rectè uocatur et species et differentia. Ac species quidem dicitur, quia sic appellat eam communis loquendi usus, et Boethius Dialecticorum summus, in prima Editione in Porphyrium, cuius hæc sunt uerba, Animal sub se habet species rationale et irrationale, idest, hominem, uerbi gratia, et equum. Hæc Boethius, ex quibus apparet rationale et irrationale esse non solum differentias, ut Dialecticorum pleriq; stulte putant, sed etiam species ueras animalis, et rectè, ut dixi, tam species quàm differentias uocari. Sin uero idem rationale comparetur cum equo, leone, et cæteris animalis speciebus à quibus differt, rursus non minus rectè dici potest, et genus differens, et species differens, et differentia differens, ut per se patet: ac tales quidem sunt differentiæ differẽtes. Differentiæ uero differre facientes, sunt, ut puta, anima, ratio, mors, et alia similia, in substantiuo pronuntiata, uel in aliquo, quod æquiualeat substantiuo, ut esse animatum, esse rationale, esse mortale. Quæ idcirco sic appellantur, quia faciunt differre alia: communiter enim loquentes dicimus, animata ab inanimatis differre per animã, siue animalia à stirpibus, per id quod est habere animam, ut infra probabimus, rationalia ab irrationalibus, per rationem: siue homines à brutis, per id quod est esse rationale: mortalia ab immortalibus, per mortem: siue homines à Deis, per id quod est esse mortale. Et rursus quemadmodum differentiarum, sic etiam propriorum aliqua sunt, quæ ipsa conueniunt alij, aliqua quæ faciunt conuenire alia. Propria quæ ipsa conueniunt alij sunt, ut latrabile, quod cani, et hinnibile, quod equo, et alia similia, quæ alijs priuatim conueniunt. Et quemadmodum differentiæ differentes, ut ante dixi, sic etiam hæc propria conuenientia, si conferantur cum superioribus, nihil aliud sunt quàm species, si cum inferioribus, nihil aliud quàm genera, si cum paribus et propria simul et genera et species appellari

possunt. Si quidem communiter loquentes dicimus, et risibile esse speciem animalium, et hominem esse in genere proprio risibilium, et rursus risibile esse proprium hominum: Quæ non recte dicerentur nisi risibile, hoc est, proprium simul et genus et species et proprium esset ad diuersa tamen cõparatũ. In summa hæc omnia, genus, species, differentia differens, proprium conueniens, idem sunt, nec differunt, nisi comparatione, cum partim sursum ad superiora, partim deorsum ad inferiora, partim ante uel retro ad paria conuenientia, uel differentia respiciunt. Propria conuenire facientia sunt, ut risus, hinnitus, et latratus, et alia huiusmodi in substantiuo prolata, uel in aliquo, quod æquiualeat substantiuo, ut esse risibile, esse hinnibile, esse latrabile: conueniunt enim inter se omnes homines per risum, siue per id quod est esse risibile: omnes equi per hinnitum, siue per id quod est esse hinnibile: omnes canes per latratum, siue per id quod est esse latrabile. Ac tales quidem sunt ueri, et ad recte philosophandum necessarij cognitu differentiarũ et propriorum modi, qui quemadmodum inter se sunt diuersi, sic diuersum habent in philosophando et ueritate inuestiganda usum. Namq; ut differentijs differre facientibus utimur ad probandum aliqua esse diuersa, sic proprijs conuenire facientibus ad confirmandum aliqua esse eadem, uel inter se conuenientia. Atq; ut differentias differentes usurpamus ad diuidendum genera, sic proprijs, quæ conueniunt, ad definiendum species. Exempla autem horum omniũ hæc sunt, ad probandum aliqua esse differentia, per differentias differre facientes, hoc modo, Homines differunt à brutis, quoniam hi rationem habent, illa uero non, uel hi sunt rationales, illa uero non. Ad probandum aliqua esse eadem, uel conuenientia inter se per propria conuenire facientia, hoc modo. Homines et Dij sunt ijdem, uel conueniunt inter se, quia utriq; habent risum uel sunt risibiles: nam Deos suos ridentes Homerus introducit. Ad diuidẽdum genera per differentias differentes, hoc modo, Animalia alia sunt rationalia, alia irrationalia, et rationalium alia sunt mortalia, alia immortalia. Ad definiendum species per propria conuenientia, uel per genera propria, hoc modo, Equus est animal hinnibile, canis terrestris est animal latrabile: Hinnibile enim est proprium conueniens uel genus proprium omnibus singularibus equis, uel uniuerso generi equorum: et sic latrabile omnibus singularibus canibus terrestribus, uel uniuerso genere canum terrestrium. Ad definiendum autem idcirco dixi, utendum esse proprijs conuenientibus, siue generibus proprijs, non differentia uel differentijs, quemadmodum Dialectici stulte præcipiunt, partim quia uerum est, in definiendo nullis alijs utendum esse, nisi generibus aut communibus aut proprijs, ut ostendemus in Capite de

Definitione, Partim etiam, ut ostenderem, falsam esse illam regulam Dialecticorum, qui definitiones ex genere et differentia uel differentijs faciendas esse aiunt, cum tantum absit ut definitio ex differentia aut differentijs fiat, ut contra potius constet non solum ratione, sed etiam authoritate Quintiliani in Quinto, ubi de argumentis loquitur, definitionẽ confirmari proprijs, differentibus autem solui: nam si quis forte diceret, Simiam esse animal rationale, et ego hanc definitionem destruere uellem, nullo alio argumento melius uti possem, quam sumpto à differentia siue à differenti, dicens, Simiam esse animal irrationale, hoc est, in genere differenti constitutum. Ex quibus quã uis apertissime constet de definitione per differentias uel proprietates facienda, longe melius et uerius sensisse Ciceronem quàm Aristotelem, tamen infra idem hoc etiam clarius probabitur in capite de Definitione. Nunc sic explicato, quid proprie significetur uocibus differentiæ et proprij, et quinam sint ueri et utiles differentiarum propriorumq; modi, non difficile est uidere quonam pacto uere sit definiendus unus quilibet eorum: Nam differentia differẽs est eadem, quæ et species, et species differens, qua ad diuidendum genus utimur, ut rationale animali comparatum, Differentia differre faciens est illa, qua fit ut aliqua inter se differant, cuius usus est in distinguendis rebus, et ad ostendendum eas esse differentes, ut irrationale collatum cum rationali uel cũ homine. Proprium conueniens, siue genus proprium est illud, quod usurpamus in definiendis speciebus, ut hinnibile in definiendo equo, et latrabile in definiendo cane terrestri. Proprium conuenire faciens est illud, quo probamus aliqua esse inter se eadem uel similia, ut risus comparatione hominum ac Deorum Homericorum. Quibus ita explicatis, et tanquam aperta uia ad demõstrandum eos modos differentiarum et propriorum, qui à Porphyrio traditi sunt, esse uel inutiles uel falsos, et definitiones differentiæ ac proprij Dialecticorum, non posse esse ueras: nunc demonstrabimus breuiter hæc omnia, ut ante polliciti fuimus. Differentiarum, inquit Porphyrius, alia communiter, alia proprie, alia maxime proprie dicitur: ac differre communiter censet eos qui quauis diuersitate et quomodocunq;, uel inter se uel ab alijs distant, ut cum aliquis uel senex differt à se ipso olim iuuene, uel sedens à se antea uel ab alio non sedente. Proprie uero, cum accidens aliquod inseparabile diuersitatem facit, ut esse cesijs oculis, naso adunco. Maxime proprie, cum aliqua differunt inter se differentijs, ijs, quæ specificæ dicuntur, ut esse rationale, quæ animali adiuncta, hominis: et esse irrationale, quæ eidem animali apposita, bruti speciem constituit. Ac rursus idem propriorum modos quatuor tradit, unum qui soli speciei licet non toti conueniat, ut homini Medicum uel

Geometram esse: Alterum qui toti speciei licet non soli competat, ut eidem homini esse bipedem: Tertium qui in tota quidem sit specie, sed non nisi certo tempore, ut rursus eidem homini in senectute senescere: Quartum qui in sola et tota specie, et semper reperitur, ut denuo in homine, hoc quod est, natum esse ad risum: et in equo, aptum esse ad hinnitum. De quibus tam differentiarum quàm propriorum modis dialecticis, ut omnes intelligant quid sentiendum sit, breuiter ita dico: Porphyrium in tradendis differentijs uehementer errasse: primum quia nõ distinxit differentias differentes, à differentijs differre facientibus, quemadmodum nos antea fecimus: Deinde quoniã usum illarum uel nullum docuit, uel falsum: Ac nullum quidem, ut earum, quas primi et secundi modi esse dixit, cum tamen harum quoq; usus aliquis sit ad definiendum non quidem genera, sed species siue singularia. Vt si quis quærat à me, exempli gratia, quis sit Socrates, et ego ita respondeam, is qui sedet uel qui ambulat, uel qui oculis est prominentibus et naso simo: nam talem fuisse Socratem, scribit Plato. In qua tamen rei singularis definitione, et in alijs similibus animaduertendum est, has quas Porphyrius appellat differentias non differentias esse, sed propria siue proprietates saltem tertij modi: Nam ad definiendum non differentijs, sed proprietatibus utimur, ut ante dixi et infra etiam clarius dicam in capite de Difinitione. Ex quo licet intelligere Porphyrium etiam in hoc errasse, quod quæ non minus propria esse possunt quàm differentiæ, ea pro differentijs tantummodo posuit. Quis enim dubitat sedere uel ambulare frequenter in aliquo loco, esse oculis cæsijs, uel naso adunco, non minus esse uel saltem esse posse propria alicuius quàm illius ipsius differentias? certe nemo sanus. Falsum autem usum docuit Porphyrius, cum dixit rationale, et mortale, et alia huiusmodi, quæ ille in differentijs numerat, ad definitiones faciendas esse accommodata. Nanq;, ut iam bis dixi, ad definiendum non differentiarum, sed propriorum siue proprietatum usus est necessarius, et rationale ac mortale, quatenus ad definiendum hominem adhibentur, non differentiæ sunt, sed propria siue proprietates. Itaq; Porphyrius in tradendis differentijs errauit uel quia non recte distinxit differentias inter se, uel quia non separauit eas à proprijs, uel deniq; quia falsum usum earum docuit. In proprijs uero exponendis, primum illum admisit errorem, quod nullum eorum tradidit usum, perinde ac si propria præter cognitionem nulli rei præterea usui essent. Alter uero error est, quia quemadmodum ante non separauerat differentias differentes à differentijs differre faciẽtibus, sic hoc loco non distinguit propria conuenientia, à proprijs conuenire facientibus. Præterea in traditione primi modi, non recte dixit, eum conuenire soli, sed

non omni, esse enim Medicum uel Geometram nõ modo conuenit soli, sed etiã omni homini, potestate, scilicet, non actu, quemadmodum risibile. Nam si conuenire in illis proprij modis actu tantum intelligatur, neq; risibile conueniet omnibus hominibus, quia nec omnes nec semper rident actu. Atq; ideo esse Medicum et esse Grammaticum tam est proprium hominis, quàm esse risibile, ut recte inquit Laurentius Vallensis in libro, et capite supra citato. Eodemq; modo non recte, sed male Porphyrius tertiũ modũ à secundo modo separauit, tam enim homini seni proprium est canescere, quàm homini simpliciter esse bipedem. Atq; ideo si esse bipedem hominis proprium est secundi modi, etiam canescere hominis senis secundi modi proprium erit, tam enim semper canescit homo senex, quàm homo semper est bipes: et quemadmodum homo si non sit bipes, ne homo quidem uere est: sic homo senex, si non canescat, non uere quidem senex esse poßit. Quod autem pertinet ad secundum, et quartum proprij modum, uere quidem illos Porphyrius tradidit, sed ut dixi, nullum eorum docuit usum, nec satis clare explanauit. Quare nos dicimus eorum modorum usum ad definitiones faciendas esse accommodatum. Exemplum definitionis per secundum modum est, ut si ita dicam, Lynceus est animal quadrupes acutißimo uisu præditum: Nam ex eo quod dicitur, quadrupes hoc proprio secundi modi Lynceus ab Aquila separatur, quæ et ipsa fertur acutißimum habere uisum. Exemplum definitionis in quarto modo est cum homo ita definitur, ut dicatur esse animal risibile. Quæ definitio tametsi non est essentialis, ut Dialectici aiunt, tamen hominem in sua et propria specie constituit, et eum ab omni alio separat, quod non est homo. Atq; hic est uerus omnium proprij conuenientis modorum usus: qui quidem modi non sunt quatuor, ut Porphyrius putauit, sed tantum duo: nanq;, ut dixi, primus illius ad quartum, tertius ad secundum reducitur, atq; ideo non remanẽt nisi duo. Quorum unus, hoc est, qui est quartus Porphyrij, habet conditiones duas, ut et inseparabilis sit ab eo cuius est proprium, et nulli alij præter quàm ei conueniat, unde non immerito uocari potest proprium inseparabile et priuatum, hoc est, non commune alteri. Atq; hoc modo dicimus esse hinnibile equi, et esse latrabile canis, esse proprium. Alter uero proprij modus, qui Porphyrij est secundus, ex duabus illis conditionibus, unam tantum retinet, eo quod est inseparabilis maxime per naturam, sicut ille superior, sed nõ est priuatus uerum communis etiam alijs. Atq; ideo iure dici potest proprium inseparabile tantum, hoc est, non priuatum sed commune. Iuxta quem modum Cicero uere asserit uoluptates deorum esse proprias, non quod non in alijs etiam reperiantur, præter quã in deis, sunt enim multis etiam alijs cõmunes,

sed quod à Deis separari atq; auferri non possunt. Et Porphyrius recte ait, habere duos pedes esse hominis proprium, non recte autem Valla Porphyriũ reprehendit in primo Dialecticæ suæ libro, Cap. XX. ita scribens, Ne hoc quidem homini proprium, quod est ei, cum tot auium generibus commune. At ego tibi respondeo Valla, hoc esse uere proprium hominis, si non priuatum, at saltem inseparabile, quod satis est, ad hoc ut aliquid dicatur proprium. Quod si non ita esset, nec Cicero uoluptates deorum esse proprias, nec Quintilianus lucere ignis esse proprium recte dixisset. Itaq; de hoc proprij modo sic habendum est, eum ita esse uerum, ut etiam esse rationale, esse mortale, atq; adeo etiam esse animal, et alia omnia similia, uere sint huius modi propria hominis. Idq; nulla alia ratione, nisi quia nunquam ab homine separantur, semper enim uere homo est rationalis et mortalis et animal. Quis enim me audeat reprehendere, si ita dicam? proprium est hominis esse rationale, propriũ est hominis esse mortale, proprium est hominis esse animal, certe nemo, nisi forte Dialecticus aliquis sexcenties stultus, qui barbaros et imperitos Sophistas in loquendo potius quàm doctissimos et probatissimos Scriptores imitandos censeat, et unà cum illis plusquam indoctissime putet, rationale et mortale sic esse differentias, et animal sic esse genus, ut nihil unquam horum possit esse proprium. Cuius contrarium nos supra et rationibus et authoritate probauimus. Ac tales quidem sunt modi differentiarum ac propriorum, tam nostri ueri, quàm Aduersariorum uel inutiles uel falsi: et eo quo diximus modo fiunt ueræ nostrorum definitiones. Nunc superest, ut refutemus falsas eorum definitiones à Dialecticis traditas, et ita Caput hoc absoluamus. Differentia, inquiunt Dialectici, est quæ dicitur de pluribus differentibus specie in eo quod quale essentiale, ut rationale. Proprium uero est quod dicitur de pluribus differentibus numero, in eo quod quale accidentale conuertibiliter, ut risibile. Sic enim Dialectici præsertim recentiores definiunt differentiam et proprium, et quamuis aliæ quædam utriusq; ferantur definitiones, tamen has duas existimant aliarum omnium maxime esse dialecticas. In quibus quidem duabus definitionibus insunt penè eadem omnia illa uitia, quæ supra fuerunt à nobis refutata in definitionibus generis et speciei dialecticis. Nam in eis et nomen rei pro re ipsa definitur: sunt enim differentiæ et propria maxima ex parte res non uerba, atq; ideo ut res non ut uerba erant definienda, et dicendum quod ad differentiam attinet, uel, ut nos supra diximus, uel ut Valla in primo suæ Dialecticæ libro Cap. XX. Differentia est qualitas, qua species distinguitur à specie: omnis enim qualitas, qua distinguuntur aliqua inter se, qualitas est. Vel ut Viues in libello de Explanatione cuiusq; essentiæ

Differentia est, qua inter se res differunt, ut Plato et Socrates, nobilitate, forma, ætate. Quod autem spectat ad proprium, rursus dicendum, uel ut nos ante docuimus, uel ut idem Valla ex Quintiliani authoritate eodem libro et capite: Proprium est aut quod soli accidit, ut homini sermo et risus, aut quod utiq; accidit sed non soli: ut igni calescere, et sunt eiusdem rei multa propria, ut ipsius ignis lucere et calere: Vel ut Viues similiter eodem libro et capite. Proprium cuiq; est, et quod est diuturnum et perpetuũ, ut Diuorum propriæ sunt uoluptates, ait ille in Comœdia, et proprium quod cum alio non est commune, ut proprius Pauli mos: ita quod quisq; habet solus, id illi est propriũ. Ex quibus duobus proprij modis à Quintiliano primum traditis, deinde à Valla, et à Viue confirmatis, ego superiorem illum, qui omni et soli accidit, supra nominaui proprium inseparabile et priuatum: illum uero, qui utiq; cõtingit quidem sed non soli, tanquam deficiens una conditione, appellaui proprium inseparabile tantum, sed non priuatum, neq; uni tantum modo contingens. Proprium autem inseparabile et priuatum, ut nos quoq; post tot ac tãtos uiros aliquam proprij huius definitionem et fortaßis ueriorem perfectioremq; addamus, nihil aliud est, nisi qualitas quædam, siue nota quædam, siue proprietas quædam uni tantum ac soli contingens: qua fit, ut ipsum primo in sua ipsius specie constituatur, Deinde etiam ab omni alio, quod diuersum sit, distinguatur. Ex quibus duabus conditionibus in hac nostra proprij definitione appositis, prima illa, quæ est, in sua ipsius specie constituere, tribuitur proprio et est proprij ipsius, ut proprium est. Est enim suum ac proprium proprij officium, ut id cui contingit, in propria specie constituat. Alia uero quæ est, ab omni alio, quod diuersum sit distinguere, tribuitur quidem et ipsa proprio, sed non ut proprium est, uerum ut differentia est. Vt enim proprij munus est, in sua specie constituere, atq; ideo, ut supra dictum est, eius usus ad perfectas definitiones faciendas est necessarius, sic differentiæ suũ ac priuatum officium est, ab omni alio distinguere. Ex quo patet id quod etiam infra melius dicetur in capite de Definitione, Aristotelem et Peripateticos non recte præcepisse, definitionem ex genere et differentia, uel different ijs esse faciendam, cum differentiæ partes non sint, ut res definiant, sed ut res definitas ab alijs omnibus distinguant. Et quamuis contingat, unam eandemq; rẽ esse et proprium et differentiam, et definire ac distinguere, ut habere tres angulos, exempli gratia, in definitione trianguli, tamen non eadem comparatione est utrunq;, nec eadem ratione facit utrunq;. Nam habere tres angulos ut est proprium trianguli et comparatur triangulo, ipsum definit et in propria specie constituit, ut autem est differentia et comparatur cum alijs, distinguit

distinguit

distinguit et differre facit triangulum ab omnibus alijs, quæ non sunt triangula. Atq; hoc modo una eademq; res, et proprium et differentia est ac proprij et differentiæ officium facit, sed diuersa tamen comparatione et ratione: Quod nec Aristoteles, nec Peripateticorum aliquis unquam uidit, et si uidit, non satis aperte et clare uisus est explicare. Sed ut redeã unde discessi, definitiones differentiæ ac proprij, quas attulimus proxime supra, nõ de differentijs differentibus, nec de proprijs conuenientibus sunt, sed de differentijs et proprijs differre ac conuenire facientibus. Hæ nanq; sunt illæ differentiæ et illa propria de quibus intelligunt disputantes, cum dicunt argumẽtum à differentia, siue à proprio esse sumptum: cætera uero tam differentiæ quàm propria, quod ad argumentandũ pertinet, à speciebus non sunt differentia. Omnia uero quæ differunt, ut recte inquit Ludouicus Viues in libro supra citato, sunt aut diuersa tantum, aut diuersa et uaria, aut non solum diuersa et uaria sed etiam separata. Diuersa tantum sunt, exempli gratia, duæ partes, siue duo dimidia huius chartæ albæ integræ: diuersa et uaria, ut eadem duo dimidia, si alterum album alterum nigrum sit: diuersa et uaria et separata, ut hæc eadem dimidia si non solum uaria sint, ut dixi, sed etiam discissa in partes duas. Vt diuersitas ad essentiam duorum dimidiorum chartæ, uarietas ad diuersitatem coloris, separatio ad compagem eorum referatur. Quod dixi de ijs, quæ differunt, idem dico de ijs, quæ conueniunt, ut enim tribus modis aliqua possunt differre, sic etiam tribus modis possunt esse conuenientia, hoc est, ut permaneam in eodem superiore exemplo, uel quia duo dimidia huius chartæ non sint discissa, sed eandem habent continuitatem, uel quia unum et eundem habeant colorem, uel quia, si fieri posset, sint omnino unum dimidium non duo. In summa de differentijs et proprijs, communiter hoc pro certo haberi uolumus, omnem differentiam tã differentem quàm differre facientem, unam et eandem posse etiam esse proprium, tam conueniens quàm conuenire faciens, et similiter omne proprium tam conueniens quàm conuenire faciens, posse esse differentiam tam differentem quàm differre facientem, utrobiq; tamen hac conditione seruata, si ad alia et alia comparentur. Nam ratio, siue esse rationale, exempli gratia, si conferatur cum homine, est proprium inseparabile, licet non priuatum et solius: si uero non cum homine sed cum cæteris animalibus comparetur, non iam amplius proprium, sed differentia sit necesse est. Differt enim homo à cæteris animantibus, quia rationem habet, qua carent illæ. Item risus siue esse risibile, comparatum homini est proprium inseparabile et priuatum: at uero collatum cum alijs animalibus non proprium est hominis sed differentia. Nam sicut omnes singula-

res homines inter se conueniunt, quia ridere possunt, sic etiam differunt à cæteris animalibus, quæ facultate ridendi carent, et sunt, ut ita dicam, irrisibilia, et sic apparet, ut etiam ante dixi, et omnia propria differentias et ferè omnes differentias propria esse posse, pro uaria et diuersa rerum inter se cõparatione. Quod usq; adeo uerum est, ut Rodulphus Agricola quodam loco definiens differentiam dixerit eam esse propriã rei notam, deceptus, scilicet, hac quam dico uaria rerum comparatione. Sed non ita faciendum erat ô Rodulphe, nam si contingit unam eandemq; rem esse et propriũ et differentiam, non idcirco tamen dicendum est, proprium esse differentiam, aut differentiam proprium, sed utrunq; ab altero comparatione distinguendũ, ut nos facimus. Perinde enim peccasti dicendo, Differentiã esse propriam rei notam, ut si dixisses, aquam esse ignem, aut calidum esse frigidum. Sed ut semel finiam, hæc quæ dixi, omnia sunt non solum contra Rodulphum, sed generaliter contra stultã et ineptã Dialecticorum opinionem, qui et propria et differentias sic immobilia esse putant, ut unum et idem subiectum simul non poßit esse et differentiam et proprium, mutata scilicet, ut dixi, comparatione. Cum nec differentiæ nec propria nec adeo species neq; genera sint, id quod dicuntur, nisi certa quadam collatione, qua mutata desinunt esse id quod erant, et in aliam quasi naturã transformata, amittunt pristinum nomen, et aliud nouum acquirunt. Sed ut redeam ad supra dictas definitiones differentiæ et proprij à Dialecticis traditas, dico eas totas eodem modo quo illæ generis et speciei, esse falsas, uel quia res ueras definiunt perinde ac si essent uoces ac nomina, uel quia etiam si essent uoces, tamen non distingunt ab alijs per id quod est, dici de pluribus uel specie uel numero differentibus, uel in quale essentiale, uel in quale accidentale: eo quia omnes uoces appellatiuæ proprie dicuntur de pluribus et specie differentibus et tam in quid quàm in quale. Nam rogatus quis quid sit homo? non minus recte respondere potest, est rationale uel risibile, quàm est animal: et rursus interrogatus, qualis est homo? non minus rectam afferat responsionem si dicat, est animalis, quàm si dicat, est rationalis uel risibilis. Itaq; nulla est in istis definitionibus differentiæ ac proprij, quæ à Dialecticis afferuntur, quæ uitio careat. Quod autem pro exemplo differẽtiæ, afferunt rationale, pro exemplo uero proprij, risibile, non minus recte facerent, si pro exemplo differentiæ ponerent risibile, et pro exemplo proprij, rationale. Cum, ut dixi, hæc omnia non nisi pro uaria eorum comparatione modo propria modo differentiæ sint: nec adeo recusent etiam, quin sint genera et species, si comparatione mutata pro generibus et speciebus accipiantur. Ex quibus liquet quæcunq; à Dialecticis dicuntur de differentia et

proprio pene omnia esse falsa, aut superuacua, aut barbara. Quod autem aiunt omnia quæ differunt aut idem sunt, uno aliquo trium modorum differre, aut idem esse, hoc est, aut genere, aut specie, aut numero: nos tantum duos priores differendi et idem essendi modos recipimus et approbamus, tanquam ueros et communiter usurpatos ab omnibus probatis Scriptoribus tam Græcis quàm Latinis: et eos ita intelligimus, ut differre genere nihil aliud sit, nisi esse in differentibus generibus, ut animal et uitium, quorum unum est in genere substantiæ, alterum in genere qualitatis: esse idem genere, nisi in uno et eodem genere, ut homo et leo in eodem genere animalis. differre specie, nisi esse differentes species uel diuisibiles uel indiuisibiles, Diuisibiles, ut rursus homo, atq; leo differentes animalis species existunt: Indiuisibiles ut Socrates et Plato, quæ sunt diuersæ species indiuisibiles generis Atheniensium, uel generis hominum: esse idem specie, ut Numa et Pompilius, uel Marcus et Antonius, quæ sunt duo nomina unam tantũmodo speciem indiuisibilem significantia. Et sic omnia, quæ differunt uel idem sunt magnitudine, nobilitate, doctrina, diuitijs, et cæteris huiusmodi rebus, necessario differunt uel idem sunt, altero horũ duorũ modorum, hoc est, genere uel specie magnitudinis, genere uel specie nobilitatis, genere uel specie doctrinæ, et in alijs eodem modo. Atq; ita nos tantum hos duos differendi et idem essendi modos ponimus, et approbamus. At uero tertius ille modus, qui à Dialecticis dicitur differre numero uel esse idem numero, eo, scilicet, modo, quo ab ipsis intelligitur, prorsus reijcitur atq; improbatur à nobis, tanquam à nullo recte loquente Scriptore neq; Græco neq; Latino receptus aut usurpatus. Scriptores enim recte loquentes ea intelligunt differre numero, quæ habent differentem numerum: atq; ita globus decem militum differt à globo uiginti militum: idem uero numero, quæ habent eundem numerum, et hoc modo, duo exercitus, quorum uterq; constet decem millibus hominum, esse idem numero recte dicuntur. Atq; hinc paßim apud probatos Scriptores reperias decem numero, centum numero, mille numero, et infinita alia huiusmodi, quæ locutiones non ad id quod esse idem uel differens, sed ad aliquem determinatũ numerum semper referuntur. At uero differre numero et esse idem numero ad eum modum, quo Dialectici intelligunt, nemo unquam recte loquens, quod quidẽ ego sciam, dixit aut scripsit. Nam Socrates et Plato, quomodo possunt differre numero, ut ipsi uolunt, cum uterq; eorum eundem habeat numerum, hoc est, unitatem? Et Marcus Antonius solus, quo pacto potest esse idem numero, aut ipse secum, aut cum alio, cum sit tantum unus et indiuiduus homo? Certe ego non uideo qua ratione Dialectici hæc dicere poßint, nisi forte putãt

unum et eundem hominem posse esse duos homines, et illos duos homines rursus posse fieri unum et eundem hominem numero. Quod quamuis absurdissimum sit, tamen ab eorum imperitia et ruditate non est alienum. Itaq; qui recte philosophari cupiet, istas omnes Dialecticorum insanias reijciet et improbabit, et cũ dicere uolet, quomodo differant Socrates et Plato, eos non numero, sed specie differentes esse dicet. Et si rogetur qua ratione id faciat, respõdebit, quia Socrates et Plato habent eundem numerum, hoc est, unitatem: et propterea non possunt differre numero, at uero quia sunt duæ diuersæ species indiuisibiles generis Atheniensium, uel generis hominum, idcirco specie differre recte dici: Eodemq; modo faciat, cum aliqua idem esse probare uolet, hoc est, ostendat ea unam eandemq; speciem indiuisibilem esse.

De accidente uero quidem sed inconstanter definito, et simul pauca quædam de falsis uniuersalibus, et eorũ uanis quæstionibus in uniuersum.

CAPVT QVARTVM.

PORPHYRIVS in capite de Accidente, quod est quintũ et ultimum uniuersale dialecticum, recte quidem definiuit Accidẽs, cũ dixit, ipsum esse id quod adest et abest præter subiecti corruptionẽ. Quicquid enim ita potest et adesse et abesse, ut subiectum id, in quo est, non corrumpatur, recte uidetur et esse et appellari accidens: quo uocabulo usus est etiam Quintilianus in eadem significatione. Et quoniam adesse et abesse reuera non uoces sed res sunt, idcirco accidens uere et recte non tanquam uox, sed tanquam res definitum fuit à Porphyrio. Sed tamen in hac ipsa definitione Porphyrius ualde inconstanter et inconsiderate se geßit. Nam cum supra definiuisset genus, et speciem, et differentiam, non tanquam res sed tanquam uoces, hoc in loco nescio qua incõstantia uel imprudentia uel obliuione ductus accidentis non tanquam uocis sed tanquam rei definitionem attulit. Sed quæ (malum) est ista tua uel inconstantia, uel imprudentia, uel obliuio ô Porphiri? necesse est enim existimes uniuersalia omnia esse aut res, aut uoces, aut partim res partim uoces, aut certe res et uoces simul: Si omnia uniuersalia rès sunt, cur non omnia tanquam res, et si omnia uoces, cur non omnia tanquam uoces definiuntur? quorum neutrum fecisti. Quod si forte dixeris, ea esse

uel partim res partim uoces, uel simul et res et uoces: statim à te petam, et flagitabo ut mihi tantæ istius ac tam monstrosæ diuersitatis rationem reddas: quam tu nunquam neq; ueram neq; probabilem reddere poteris. Præterea nec illud recte à te factum est, quod inter uniuersalia numeraueris accidens, substantiã autem non numeraueris. Nam cum tam substantia quàm accidens de suis inferioribus prædicetur, et uere uniuersalis sit, ut Dialectici fatentur, quid causæ fuit, cur alterum, unum ex quinq; uniuersalibus feceris, alterum non feceris? aut cur non sex potius adiecta substantia quàm quinq; tantum uniuersalia facienda putaris? At inquis, genus, et species, et differentia tanquam substantia de suis inferioribus prædicãtur, atq; ita licet substantia inter uniuersalia non fuerit recepta nominatim, tamen tanquam recepta et nominata intelligitur. Sic enim Dialectici protectores tui te intellexisse aiunt. At ego et Tibi et Dialecticis respondeo, neq; genus uerum, neq; speciem ueram, neq; differentiam ueram, sed tantummodo uocem generis, uocẽ speciei, uocem differentiæ dici ac prædicari de suis inferioribus, ut supra dixi et probaui: quia dici et prædicari non rerum sed uocum proprium est. Atq; ideo non potes non uehementer errasse, primũ quod existimasti genus et speciem et differentiam tanquam non uoces, sed res et uniuersalia realia dici et prædicari de aliquo: Deinde quod postea quam ita existimaras, nõ omnia uniuersalia aut tanquam res aut tanquam uoces definiuisti: Et postremo quia, cum accidens inter uniuersalia numerasses, substantiam non numerandam sed relinquendam putasti. Atq; hæc sunt ô Porphyri omnia tua in Capite de accidenti admissa errata. Nunc pauca audi de falsis uniuersalibus tuis, et eorũ uanis quæstionibus in uniuersum. In primo statim prooemio Isagoges tuæ, quod ais, cognitionem uniuersalium tuorum ualde utilem esse ad diuidendum, ad definiendum, ad demonstrandum, dico te non dicere uerum, quia quod nõ est, nec esse potest in uera rerum natura, non potest ad ullam rem faciendam esse utile: sed talia sunt omnia uniuersalia realia, ut supra probauimus: ergo quod polliceris de utilitate uniuersalium, non potest esse uerum, ut etiam infra clarius ostendetur in Capite sequenti, ubi de falsis diuidẽdi et definiendi Dialecticorum præceptis agemus. Quare hic tantummodo Lectorem admonitum esse uolo, non esse uerũ id quod tu statim in ipso Isagoges tuæ principio dicis. Quod autem statim postea addis, te prætermissis obscurioribus quæstionibus, ea quæ sint faciliora tractaturũ, multo minus uerum dicis quam supra: Quis enim, non dico puer aut adolescens, sed uir iam senior, et totam uitam suam in studijs uersatus percipere, aut animo comprehendere queat uniuersalia realia? hoc est, rem unam usq; adeo dubiam, obscuram, incertã, controuersam,

ut in duobus propè millibus annorum à tot tantisq; philosophantium capitibus et ingenijs nunquam decerni ac decidi potuerit, subsistant ne per sese, an in solis animis sint: et si subsistant per se, num corpora sint, an corporis experstia: et deniq; qualiacunq; sint, num abstracta sint à sensibilibus, an in ipsis sensibilibus immersa: quis inquam hanc tam litigiosam, tantisq; tenebris obrutam rem unquam percipiat, aut animo comprehendat? certe nemo: nec tu ô Porphyri, nec Aristoteles tuus, nec aliquis unquam Dialecticorum satis intelligere potuistis quid et quale esset uniuersale, sed tantummodo ipsum ab Aristotele inconsiderate acceptum, et temere approbatum, tot tantisq; librorum uoluminibus celebrauistis et diffudistis per uniuersum orbem terrarum: non alia prudentia aut sapientia quàm Aegyptij illi, qui allium et cepas inter Deos retulerunt, et ea tanquam Deos colunt et adorant. Quanquam multo maior est insania uestra quàm Aegyptiorum illorum, illi enim inter deos referunt ea, quæ licet non sint Dij, tamen uere sunt in rerum natura: uos in Philosopiam imtroducitis ea, quæ nec unquam fuerunt, nec sunt: nec erunt, et quod peius etiam est, nec esse possunt. Itaq; quæstiones illæ omnes de Vniuersalibus Dialecticorum præsertim recentiorum, et ante omnes Reuerendi illius Magistri Philippi Mucagatæ, prorsus sunt uanæ et futiles.

Vtrum uniuersale sit subiectum in libro prædicabilium.

Vtrum tantum quinque sint uniuersalia.

Vtrum uniuersalia sint extra intellectum.

Vtrum uniuersale uerius sit in anima, an in singularibus, an in se.

Vtrum uniuersalia sint corporalia, an incorporalia.

Vtrum uniuersalia sint separata à sensibilibus.

Vtrum in definitione generis definiatur prima intentio, an secunda.

Et aliæ quamplurimæ huiusmodi quæstiones plusquam sophisticæ et inanes, quibus ego omnibus breuiter respondeo, Vniuarsale non esse subiectum in libro prædicabilium, quia quod non est, in nullo libro subiectum esse potest, et quia cum uniuersalia falsa sint, prædicabilia ipsa, et liber ipse prædicabiliũ non possunt non esse falsa: ut omittam interim profundam barbariem uocabuli prædicabilis falsitati uniuersalis adiunctam. Deinde non esse quinq; uniuersalia, quia ne unum quidem uerum est. Deinde uniuersalia non esse nec in anima, nec extra animam, nec in se nec in alio, nec in singularibus nec extra singularia, quia nusquam sunt, nisi tanquam Chimæræ, atq; Centauri. Deinde uniuersalia nec esse corpora nec incorporalia, nec in sensibilibus nec separata ab illis, eadem, quam supra diximus, ratione. Postremo in definitione generis dialectica non definiri neq; primam intentionem neq; secundam,

eo quia, ut ante dixi, cum uniuersalia realia sint falsa, nec prima eorum intentio potest esse uera, et cum prima intentio non uera sit, multo minus secundam posse esse ueram. Possem hic quoq; respondere multis alijs eodem modo uanis et inanibus Dialecticorum quæstionibus, partim de specie, partim de differentia, partim de proprio, partim de accidente: Sed ex his quæ hactenus à nobis dicta fuerunt de uniuersalibus, satis patere arbitror quomodo ad omnes alias huiusmodi Dialecticorũ meras nugas et insanias sit respondendũ.

De præceptis diuidendi, et definiendi oratorijs ueris, et Dialecticorum falsis.

CAPVT QVINTVM.

QVONIAM, ut dixi in superiore Capite, Porphyrius in procœmio Isagoges suæ falsò ait, cognitionem uniuersaliũ esse utilem ad diuidendum et definiendum, idcirco studiosi philosophiæ candidati mihi uisi sunt hoc loco admonendi, non esse uerum id quod ipse dicit, et pauca de præceptis diuidendi et definiendi tam nostris ueris quàm Aduersariorum falsis esse dicenda. Atq; ut à ratione diuidendi primo incipiam, ita breuiter dico: omne quod diuiditur esse totum aliquod uel continuũ uel quasi continuum, uel discretum uel quasi discretum: ac præter hæc quatuor totorum genera nihil omnino posse diuidi, ut supra diximus in capite de Totis. Ac de toto quidem continuo et quasi continuo et quasi discreto, quoniam Dialectici nihil uel parum admodum à nobis dissentiunt, idcirco de diuisione horum in præsentia dicere supersedebo, et tantum docebo, cum diuiditur genus in species, ut animal, exempli gratia, uel genus animalium in rationalia et irrationalia, nihil aliud diuidi, nisi totum aliquod discretum uel multitudo aliqua singularium animalium in suas partes discretas, non totum uniuersale, ut dicunt Dialectici, in partes subiectiuas. Iam enim supra satis refutatum est totum istud uniuersale, et ostensum cum uniuersale non sit uerum, simul etiã totum uniuersale uerum esse non posse. Quod cum ita sit, relinquitur in diuisione animalis siue generis animalium, nihil aliud diuidi posse, nisi totum discretum et multitudo singularium, ut dixi: et qui genera rerum aliud esse quàm res, et tota discreta et multitudines singularium putant, eos uehementer decipi, et toto, ut aiunt, errare cælo. Dico autem genera esse multitudines quasdam singularium maiores, quæ cum diuiduntur nihil aliud fit, nisi

diducuntur in alias plures multitudines minores, et rursus minores illæ secantur in alias minores siue diuisibiles iterum siue indiuisibiles: Inter quas partes minores nulla alia est differentia, nisi quod, cum ad indiuisibiles uentũ est, ibi cessat diuisio discretorum, et incipit partitio continuorum. Ac de diuisione totorum discretorum, quæ genera sunt, ita est tenendum omnibus qui recte philosophari cupiunt, atq; omnia uniuersalia realia Dialecticorum improbanda et reijcienda, tanquam res prorsus falsas et meras hominum imperitorum nugas. Diuisionum autem generis siue totius discreti in partes multi sunt modi: ratio enim diuidendi, Alia est ex forma, quã uocant, ut corporum aliud animatum est, aliud expers animæ: Alia ex materia, ut arborum aliæ ex semine sunt, aliæ sponte nascuntur: Alia ex adiacentibus, ut animalium aliud mansuetum, aliud ferum: Alia ex subiectis adiacentium, ut feritas alia serpentis, alia reliquarum belluarum est: Alia ex actibus, ut hominum alius studio, alius lucro, alius uoluptati operam dat: Alia ex efficiẽtibus, ut animalium aliud parentis efficacia, aliud calore solis, aliud putrefactione gignitur: Alia ex effectis, ut animalium aliud fœtũ, aliud ouũ, aliud uermẽ parit: Alia ex fine, ut rerũ domesticarũ, aliæ ad usum, aliæ ad uoluptatẽ pertinent: Alia ex ijs, quæ ad finem spectant, ut, opum parandarũ causa, alij iustam operam nauant, alij fœnerantur, alij ui rapiunt, alij fraude subducunt: Alia ex loco, ut animalium, aliud in terra, aliud in mari degit: Alia ex tempore, ut flores aut hyberni sunt, aut uerni, aut æstiui, aut autũnales: Alia ex connexis, ut homines alij serui sunt, alij domini, alij neutrũ Alia ex contingentibus, ut musicorũ quidam literas sciunt, quidam prorsus sunt illiterati: Alia ex pronuntiatis, ut quidam hominum laudati sunt, quidam uituperati, quidam silentio latent: Alia ex comparatione, ut populares, quidam infra regem sunt opibus, aliqui pares, nonnulli superiores: Alia ex similibus, ut aliorum uitæ propositum industria formicam imitatur, aliorum segnities similis est muscis. Atq; his ferè tot modis diuiditur omne genus siue totum discretum in partes: quos omnes modos recte recenset Rodulphus Agricola in primo de Inuentione dialectica, cap. VII. et ibidem uere ait, diuisionẽ uocis in res significatas, ut tauri, in domesticum animal, sidus, et mõtem: diuisionem rei in nomina, ut non patiar, non feram, non sinam: et rursus recensionem plurium nominum, qualia sunt hæc tria, M. Tulius, Cicero, et alias huiusmodi explicationes, nõ esse diuisiones, sed potius enumerationes uel multarum significationum alicuius uocis, uel multorum modorum explicandi eandem sententiam, uel deniq; multorum nominum, quæ alicui insunt. Nec uero non recte improbat opinionem Boethij in libro de Diuisionibus, qui ait, omnem

ait, omnem diuisionem, quæ non fit per ea, quæ in substantia sunt, esse aut subiecti in accidentia, aut accidentis in subiecta, aut accidentis in accidentia. Nam hæc omnia nihil aliud sunt, nisi diuisiones generum siue totorum discretorum accidentalium in suas partes siue species accidentales. Itaq; nihil erat necesse ut à diuisione generis in species siue totius discreti in partes separarentur. Cum tam sit diuisio generis in species hæc, alborum alia sunt calida alia frigida, quàm hæc, animalium alia sunt rationalia alia irrationalia: tam enim calida et frigida quandoq; sunt in genere alborum, quàm rationalia et irrationalia in genere animalium. Quod autem ait Rodulphus, opposita et differentia prorsus abhorrere à ratione diuidendi, eo quod necesse sit, quicquid diuiditur, de ijs prædicari, in quæ diuisum est, longe abest à ueritate, cum nullum totum diuisum siue id discretum sit siue continuum de suis partibus prædicetur in recto casu, idq; non solum quia res sit non uox, sed etiam quia sequeretur totum esse partem suam, hoc est, decem fortaßis esse quinq;, et hominem esse brachium. At dicet fortasse aliquis, non'ne ita loquimur? homo est animal? candor est color? ex quibus loquendi modis uidetur animal et color, quæ sint genera et tota quædam de homine et candore in recto casu dici. Sed res longe aliter se habet, nos enim supra ostendimus in talibus enũtiatis, neq; animal neq; colorem esse genus aut totum, sed perinde esse ac si diceretur, unus homo est unum animal, et unus candor est unus color: eo quia tam suppositum quàm appositum in utroq; enuntiato est singulare, proprie positum et semel tantummodo enuntiatum: quo in casu singulæ uoces non nisi unum significare possunt. Sed de his antea satis, nunc breuiter pauca quoq; subiungamus de præceptis definiendi, de quibus hoc sit primum, omnem bonã definitionem fieri non ex genere et differentia uel differentijs, ut Aristoteles et cum Aristotele Dialectici omnes affirmant, sed ex genere et proprietate quadam uel communium frequentia, ut Cicero longe melius et doctius quàm Dialectici et Philosophi omnes, dicit in Partitionibus oratorijs, cuius hæc sunt uerba, Non dubium est id quidem quin definitio genere declaretur, et proprietate quadam, aut etiam communium frequentia, ex quibus proprium quid sit eluceat. Hæc Cicero, quæ uerba quoniam sunt paulo obscuriora, et à Stræbeo Sturmioq; eius libri Interpretibus non satis intellecta, idcirco à nobis paulo clarius explicanda censuimus. Ergo quod Cicero ait definitionẽ declarari ex genere et proprietate quadam ita intelligendum est, ut si dixisset, ex genere communi, et ex genere proprio ac priuato. Nanq;, ut nos supra diximus, commune, et genus commune, proprietas siue proprium, et genus proprium idem sunt: atq; ideo quod Cicero simpliciter dicit ex genere

non aliter intelligendum quàm ex genere communi. Quod addit et proprietate quadam, id quoq; sic accipiendum est, ut si dixisset, ex proprio siue ex genere proprio. Et quoniam sunt duo modi generum propriorum, unus ut opponitur communi, alter ut opponitur separabili: de eo intelligere debemus, quod communi opponitur, quodq; uerißime est, proprium conueniens omni soli et semper, ut esse risibile homini, et esse latrabile cani terrestri: Nam illud alterum quod opponitur separabili, conuenit quidem omni et semper sed non soli, ut esse rationalem uel esse bipedem homini, quorum alterum est commune ei cum Dijs, alterum cum multis auium generibus: sed quoniam neutrū ab homine naturaliter separari potest, idcirco utrunq; est proprium inseparabile tantum, ut in superiore diximus capite. Ergo cum dicitur in loco illo Ciceronis, et proprietate quadam, intelligendum est de genere proprio et priuato, quod nulli alteri sit commune, et id genus proprium in definitione, exempli gratia, hominis sic cum genere communi iungendum, ut dicatur uel hoc modo, Homo est animal risibile, quæ definitio constat ex genere communi remoto, et genere proprio priuato: Vel hoc modo, Homo est rationale risibile, quæ altera definitio ipsa quidem constat etiam ex genere communi, sed propinquiore, et ex genere proprio priuato. Quarum definitionum utraq; quidem est uera et perfecta, quia constituit hominem in proprio et priuato genere, et separat eum ab omni alio quod non est homo. Sed quoniam risibile uidetur esse non proprium hominis priuatum, sed commune etiam Deorum Poeticorum: et quoniam summa est inopia talium propriorum priuatorum, et non communium, idcirco authores, definitionem hominis libentius faciunt ex genere communi remoto, et duobus generibus itē communibus sed propinquioribus, ut cum dicunt, Hominem esse animal rationale mortale: Animal enim est genus commune remotum, rationale et mortale genera communia propinquiora: Et hoc est illud, quod Cicero ait, aut etiam communium frequentia, hoc est, generum communium propinquiorum multitudine, quæ necessario ad definiendum assumūtur, cum nullum reperitur proprium priuatum. Nam duo uel plura genera communia propinquiora uicem unius generis proprij priuati supplent, et in eius carentia percommode ad definiendum adhibētur, et hoc est illud alterum, quod Cicero in fine subiungit, ex quibus proprium quid sit eluceat: Hoc igitur modo, atq; his præceptis seruandis apud Oratores fiunt bonæ et perfectæ definitiones, in quibus faciendis nulla fit mentio differentiæ aut differentiarum, sed solius generis et proprietatis uel etiam communium frequentiæ, hoc est, ut nos intelligimus, solius generis communis, et solius generis proprij priuati, uel multorum generum communium propinquiorum.

Sed dicent fortaſſe Dialectici, non'ne ratio ſiue eſſe rationale, facit differre hominem à brutis? et mors ſiue eſſe mortale eundem diſtinguit à Deis? certe hoc non poteſt negari: quomodo igitur rationale et mortale non ſunt differentiæ? aut quomodo tu, aut Cicero, aut quiſquam alius audet inficiari hæc atq; alia huiuſmodi in definitionibus poſita eſſe ueras et germanas differentias? Hæc inquam mihi fortaſſe dicent Dialectici, quibus reſpondeo, ut etiam ſupra dixi, rationale et mortale et alia id genus duobus modis comparari poſſe, uno modo ad hominem in cuius definitione ponuntur, et hoc modo non ſunt differentiæ, ſed propria hominis: eſſe enim rationale et eſſe mortale hominis propria ſunt, non quidem ut proprium opponitur communi, ſed ut opponitur ſeparabili, ut ante dictum eſt, neutrum enim eorum ab homine ſeparari poteſt: Altero modo ad differentias oppoſitas, hoc eſt, et rationale ad irrationale, et mortale ad immortale: et hoc altero modo comparata ueræ ſunt differentiæ, et differentes et differre facientes: differentes, quia ſunt ſpecies differentes ſui cuiuſq; generis: differre facientes, quia hominem à brutis et à Deis diſtingunt atq; ſaparant. Ex quo patet recte Ciceronem dicere, definitionem fieri ex genere et proprietate, aut etiam communium frequentia, ex quibus proprium quid ſit eluceat: eo quia, quæ unà cum genere communi ingrediũtur in definitionem, neceſſe eſt, ut ſint propria, aut communia proprium efficientia: peruerſe autem Dialecticos affirmare differentiam uel differentias ad definitionem faciendam eſſe neceſſarias. Cum quatenus differentiæ ſunt, non ad rem, quæ definitur, comparentur, ſed ad differentias contrarias: et cum tantum abſit, ut definitio differentijs conſtruatur, ut contra potius conſtet eã differentibus deſtrui, ut et nos quotidiana docet experientia, et Quintilianus Ciceronis ſententiam confirmans teſtatur in quinto Oratoriarum Inſtitutionum, cuius hæc ſunt uerba: His adijciunt propria et differentia, à proprijs confirmatur finitio, differentibus ſoluitur. Hæc Quintilianus, qui et rei ipſius ueritatem et Ciceronis ſententiam ſecutus, ipſe quoq; aſſerit definitionẽ non ſolum proprijs fieri, ſed etiam differentijs euerti: et recte. Nam ſi quis definiens, exempli gratia, ſtirpes, diceret eas eſſe uiuentia animata, quemadmodum Ariſtoteles et Peripatetici omnes falſiſſime exiſtimant, ego contra ſtatim dicerẽ, illam definitionem eſſe falſam, et eam deſtruerem argumento ſumpto à differentia, eo quod ſtirpes uiuentia quidem ſunt, ſed inanimata, quæ ſunt differentia ab animatis: Stirpes autem non animatas eſſe, ſed inanimatas, probarem ijs authoritatibus et argumentis, quæ infra dicturus ſum in conſtructione arboris noſtræ genericæ, et in deſtructione arboris Dialecticorum: quare ſi quis ea uidere uult, inde petat. Item ſi quis definiret hominẽ

esse animal irrationale, quomodo posset is meliore ulla ratione refutari, quàm per differentiam contrariam, hoc modo? immo homo est animal rationale, quia ratione utitur, uel uti potest, uel saltem ut ea utatur natus est, quæ omnia sunt contraria irrationali. Quibus duobus exemplis, et alijs multis huiusmodi sine ulla dubitatione probatur, quod Cicero et Quintilianus de definitione tradunt, nempe, eam fieri ex proprijs, non ex differentijs: et differentias non ad construendam, sed ad destruendam definitionem esse accommodatas. Nam per deos immortales, quomodo potest quicquam constitui ab eo quod ab ipso differat? At enim facit differre id, quod definitur ab omni alio: audio et fateor, sed dico, ea quæ in definitionem ingrediuntur, duo facere, quorum unum ac præcipuum est, ut constituant id, quod definitur in sua specie, alterum ut ipsum differre faciant ab omni alio: atq; ita quatenus constituunt, propriorum, quatenus uero distinguunt, differentiarum nomen sibi uendicant. Nanq;, ut supra dixi, nihil potest esse proprium alicuius, quin id cuius est proprium ab alijs distinguat. Atq; ideo si quis ita definiret propriũ et differentiam, ut diceret, proprium id esse, per quod species rei in suo esse constituitur: differentiam uero, per quam species à specie separatur, is et rectam et probabilem afferret definitionem. Ex quo etiam clarius apparet, à Dialecticis non recte dici, definitionem fieri ex differentia uel differentijs, cum non ex differentijs, sed ex proprijs constitui dicatur, et quamuis contingat in eadem definitione unũ et idem esse differentiam et proprium, ut rationale, exempli causa, in definitione hominis, non propterea tamen recte dicas hominem fieri ex rationali, ut est differentia, sed ut propriũ est: ex proprijs enim, ut ante dixi, constituuntur rerum species, ex differentijs uero siue differentibus distinguuntur et separantur. Nec illud etiam recte à quibusdam traditur, Definitionem totius rei definitæ essentiam explicare debere, et ad perfectam definitionem faciendam omnes quatuor causas adesse opportere. Huiusmodi enim definitiones uitiosæ sunt, et multa continent superuacua: nam cum definiens hominem dixeris, eum esse animal rationale mortale, quid opus est addere, ex carne et osibus cæteris membris constans? quæ est causa materialis: et à sole et homine gentium? iuxta illud, Sol et homo generant hominem, quæ est causa efficiens: et ad beatitudinem præsentiamq; Dei fruẽdam natum? quod ad causam finalem pertinet: certe nihil est opus, cum satis ex tribus illis, quæ supra dixi uerbis, causam, quam uocant, formalem continentibus, definitio hominis perfecta sit. At Galenus in quarto de Differentijs pulsuum, duas definitionum formas ponit, unam quæ notionem explicet, quam ipse ἐννοηματικὴν, hoc est, notionalem, Aristoteles uero ὀνοματώδη,

hoc est, definitionem nominis appellat: alteram, quæ rei essentiam docet, et ideo οὐσιώδης, hoc est, essentialis ab eo dicitur: exemplum notionalis hoc est, ut si quis dicat, pulsum esse motum continuum et naturalem, qui in certis quibusdam corporis partibus non solum tactu, sed etiam uisu interdum percipitur: et iram esse libidinem puniendi eius qui uideatur læsisse iniuria. Essentialis autem hoc, ut si definiens eundem pulsum, quis ita dicat, Pulsus est actio peculiaris primum cordis, deinde arteriarum, quæ distentione et contractione mouentur à facultate uitali, quo caloris innati mediocritas retineatur, generetur autem in cerebro spiritus animalis: aut iram hoc modo definiat, Ira est sanguinis siue caloris eius, qui circa cor est, feruor et ebullitio. Vtrãq; enim horum definitionem, hoc est, tam notionalem quàm essentialem tradit, Galenus in eo, quem dixi libro. Sed illa essentialis mea quidem sententia, non tam est definitio quàm explicatio et enumeratio quædam omnium causarum et qualitatum rei: Nam qui tot uerbis, et tam longa descriptione rem explicauit, is mihi uidetur fungi officio ac munere non simplicis definitoris, sed doctoris perfectam doctrinam de re aliqua tradere cupientis, et propterea nos huiusmodi causarum enumerationes, potius descriptiones et explicationes quasdam rerum, quam ueras earum definitiones appellandas censemus. Alioqui totus liber Theophrasti de Causis stirpium, erit una definitio: et præceptum illud Aristotelis, aliorumq; Doctorum in definitione seruandum, ut ne quid, scilicet, desit, né ue superabundet, non erit uerum. Multa enim in illa essentiali definitione Galeni superabundant, sine quibus optime quid sit pulsus cognosci atq; intelligi potest. Quare sciat is, qui recte philosophaturus est, aliud esse definitionem perfectam rei, aliud descriptionem et omnium causarum siue qualitatum rei enumerationem. In definitione enim rei satis est, si res ipsa quæ definitur, primo ponatur in genere suo, non solum communi, sed etiam proprio ac priuato: quod fit per propria siue proprietates, quæ omni et soli et semper conueniunt: deinde etiam ut eodem tempore separetur ab omnibus alijs, quæ non sunt ipsa res definita: quod efficitur per differentiæ differre facientes: sic ut nihil deficiat neq; superet, hoc est ne definitio alteri cuipiam conuenire poßit, nisi ei, quod definitum est. In descriptione autem nihil refert, etiam si multa sint superuacua, et in ea congerantur, quæcunq; à re non sunt aliena, modo ad explanationẽ rei pertineant, quibus quidẽ descriptionibus maxime Oratores uti solent. Fiunt autem perfectæ definitiones ex genere communi, et genere proprio in Mathematicis, hoc modo: Triangulus est figura habens tres angulos æquales duobus rectis: est enim triangulus in genere figurarum, et eius proprium priuatum est habere

tres angulos, qui duobus rectis sint æquales. Circulus est figura rotunda, à cuius centro ad peripheriam, omnes lineæ ductæ sunt æquales: est enim circulus similiter in genere communi figurarum, et eius proprium priuatum est, quicquid in ipsius definitione cum genere communi positum est. Item in sciẽtijs et artibus generaliter definiendis, hoc modo: Scientia est cognitio rei uel rerum scitu dignarum, cognitu difficilium, et uulgo ignotarũ: cognitio nãq; genus est scientiæ: est enim omnis scientia cognitio quædam, non contra, cætera uero quæ sequuntur propria sunt. Non enim scientia proprie est omniũ rerum quamuis uilium, ut scire haurire aquam de puteo, et fricare equum, sed dignarum quæ sciantur, ut curare morbos et uulnera: nec quamuis facilium ad cognoscendũ, ut quæ sit causa umbræ hominis ad solem ambulantis, sed quæ in cognoscendo aliquam habeat difficultatem, ut quam ob causam fiat eclipsis solis: nec quamuis ab omnibus notarum, ut quænam sit lactuca et portulaca, sed quas nemo scit, nisi peritus: ut quam uim atq; potestatem habeat eadem lactuca et portulaca et cæteræ herbæ. Hæc enim omnia ueræ sunt scientiæ, qualis est Physiologia, Astrologia, Geographia, quarum finis est non agere aut facere aliquid, sed tantum cognoscere et contemplari. Ars uero est scientia bene faciendi aliquid, omnes enim artes sunt in genere scientiæ, eius quã supra definiuimus, eo quod earum præcepta sunt digna scitu, cognitu difficilia et uulgo ignota. Quod autem additum est in definitione artis, ut eius proprium sit, agere siue facere aliquid: hoc facile apparere potest esse uerißimum, si quis animo percurrat omnes singulares artes, omnes enim reperiet in agendo uel faciendo aliquid esse occupatas. Nam et Medicina primũ est ars bene curandi morbos et uulnera, ut Cicero in primo de Inuentione definit non solum uere, sed etiam multo uerius ac rectius quam Hippocrates et Galenus et omnes Medici, ut infra ostendemus in capite de Materia et officio artium. Item Rhetorica est ars bene dicendi de omnibus rebus, quæ definitio Rhetoricæ similiter multo est rectior et uerior quàm illa, quam tradit Aristoteles in Rhetoricis, ut probaturi sumus infra in capite de Rhetorica. Item Ius Ciuile est ars bene respondendi de iure. Militia est ars bene gerendi belli. Arithmetica est ars bene exercendorum numerorum. Musica est ars bene canendi. Geometria est ars bene metiendi omnia, quæ mensuram recipiunt. Et eodem modo si quis scrutetur omnes alias artes, tam mechanicas quàm liberales, reperiet eas esse in genere scientiæ eius, cuius proprium est agere uel facere aliquid. Nam quemadmodum omnes scientiæ definiuntur ex materia, circa quam uersantur, et fine communi, quod est contemplari: sic omnes artes definitionem suam mutantur, ex materia et officio ipsarum: et sic materia

Medicinæ sunt morbi et uulnera, officium autem proprium bene curare. Rhetoricæ autem materia omnes res mundi, de quibus sermo haberi potest, officium proprium, bene dicere: eodemq; modo in alijs, ut infra etiam clarius explicabitur in capite de Diuisione artium et scientiarum. Quare qui plura hac de re uidere cupit, is ad Caput illud confugiat. Interea de definitione hoc dixisse satis sit, ut omnes intelligant definitionem non ex genere et differentia uel differentijs constare, ut Dialectici imperite nugantur, sed ex genere communi et genere proprio, uel ex generum communium frequentia, ut et Cicero, et Quintilianus, et omnes Rhetores uerißime affirmant. Atq; ut appareat duos esse fines definitionis, unũ ut ponat id quod definitur in genere suo priuato, quod fit per propria: alterum ut separet ipsum ab omni alio quod est extra suum genus, id quod per differentias efficitur. Atq; ideo multo rectius sensisse Rhetores, qui dixerunt definitionem constare ex proprijs, quàm Dialecticos, qui eandem ex differentia uel differentijs fieri affirmauerunt. Et deniq; ut constet, duo esse definitionum genera, unum quod notionale dicitur à Galeno, ab Aristotele autem definitio nominis: alterum quod essentiale appellatur ab eodem Galeno, et quod cum descriptione quàm cum definitione maiorem diximus habere similitudinem. Post omnia uero eum, qui recte definitiones facere cupit, hæc tandem diligenter cauenda, memoriæ mandare uolumus, ac primum ne in definiendo cadat in id uitium, quod supra reprehẽdimus, hoc est, ut ne res pro uocibus, nec uoces ac nomina pro rebus definiat: in quod uitium antea monstrauimus non solum omnes Dialecticos et Porphyrium, sed adeo etiam ipsum Aristotelem cecidisse in definiendo genere. Deinde ne in definiendo, genus altius uel supra quàm oportet, repetat: quem errorem infra ostendemus ab Aristotele fuisse admissum in definitione Rhetoricæ. Deinde in definiendis artibus, ne eas in uidendo quid sit agendum uel faciendum, sed in agendo uel faciendo constituat: qua quidem in re etiam infra probabimus Aristotelem peccasse in eadem, quam modo diximus, Rhetoricæ definitione. Præterea in eisdem artibus definiendis, ne prætermittat officiũ, cuius omißione definitio Medicinæ à Galeno tradita ἐν μικροτέχνῃ non est recta, ut ostendemus infra. Ac nos quidem in definiendis uel artibus uel cæteris rebus, hæc pauca potißimum seruanda censemus: nam ne in definiendo prætermittatur rei definiendæ genus, et ne assumatur genus alienum uel falsum, et ut definitio conuertatur cum definito, uel definitio sit definitio nõ descriptio, et ut in definitione nihil sit nec obscurum, nec ambiguum, nec superuacuum, nec translatum, nec insuetum, et cætera, quæ tradit Aristoteles in sexto Topicorum, aut sunt faciliora, quàm ut admonitione egere uideãtur

aut si egent, unde peterentur admonui. Quanquam inter præcepta, quæ ab Aristotele traduntur de faciendis definitionibus, multa sunt uel falsa uel inutilia: et quod peius est, etiam quæ non seruantur ab ipso in suis definitionibus faciendis, ut partim probatum est supra in refutatione definitionis generis ab eodem traditæ, partim probabitur infra cum ostendemus definitionem Rhetoricæ, quam ipse tradit in primo Rhetorices, esse falsam. Nunc quemadmodum supra diuidendi, sic etiam hic definiendi modos omnes à Scriptoribus communiter usurpari solitos, breuiter apponendos censuimus, ut recte philosophari cupientibus nulla non pateat consueta definiendi formula. Ergo præter duos illos definiendi modos, à nobis supra positos, quorum primus dicitur οὐσιώδης, *hoc est, essentialis siue substantialis: alter uero,* ἐννοηματικὸς, *siue ut Aristoteles appellat* ὀνοματώδης, *hoc est, notionalis siue nominalis, ut patet exemplis utriq; eorum appositis: sunt alij complures, quorum qui sequitur appellatur* ποιότης, *siue ut alij scribunt* ποιόδης, *hoc est, qualitas, siue ut ita dicam, qualitatiuus, eo quod in eo, qualitates rei definitæ exprimuntur, ut homo est ubi pietas, ubi iustitia, ubi æquitas, ubi continentia, ubi rursus malitia, uersutia, cæteraq; uitia uersantur, qui ingenio ualet, artibus pollet: et aut cognitione rerum, quod agere debeat, deligit, aut animaduersione quod inutile sit, contemnit, repudiat, et reijcit. Quartus* ὑπογραφὴ, *hoc est, descriptio: ut illa famæ apud Virgilium,*

Fama malum, quo non aliud uelocius ullum, et cætera.

et hæc, Luxuriosus est uictus non necessarij, sed sumptuosi et onerosi appetens, in delitijs affluens, in libidinem pronus. Quintus κατ᾽ ἀντίλεξιν, *qua utuntur Grammatici cum uocem unã interpretantur, ut librare est ponderare, credere est fidem habere.* ζῶον *est animal,* ἄνθρωπος *est homo. Sextus* κατὰ διαφορὰν, *ut odium ab ira differt, quòd hæc breuius sit, illud inueteratum. Septimus* κατὰ μεταφορὰν, *idest, per translationem, ut litus est, quo fluctus alludit: adolescentia est flos ætatis: senectus est occasus uitæ: Hæc uarijs de causis adhibetur: ut moneat, ut nobilitas est uirtus maiorum apud posteros sarcina: ut designet, ut capud est arx corporis: ut uituperet, ut diuitiæ sunt breuis uitæ longum uiaticum. ut laudet, ut adolescentia est flos ætatis. Octauus* κατ᾽ ἀφαίρεσιν τοῦ ἐναντίου, *idest, per priuationem contrarij, ut bonum est quod malum non est, diues est qui non eget: quid est aliud furere quàm non cognoscere leges? non cognoscere homines? Nonus* καθ᾽ ὑποτύπωσιν, *per explicationem quandam, quæ semper fit in indiuiduis, ut Aeneas fuit filius Anchisæ et Veneris, et Mummius, is qui Corintbum euertit. Decimus* ὡς τύπος, *cum pro definitione ponitur aliquod*

exemplum, ut ſubſtantia eſt, ut animal: quantitas, ut linea: qualitas, ut ſciẽ=tia. Vndecimus κατ᾽ ἔνδειαν τοῦ πλήρους, hoc eſt, per defectum integri ſeu pleni, ut ſi quis quærat, quid ſit dodrans, et reſpondeatur, dodrans eſt cui quadrans deeſt ad aſſem integrũ. Duodecimus κατ᾽ ἔπαινον, hoc eſt, per laudem, ut pro Cluentio, Lex eſt mens, et animus, et conſilium, et ſciẽ=tia ciuitatis: et hiſtoria eſt teſtis temporum, lux ueritatis, uita memoriæ, ma=giſtra uitæ, nuntia uetuſtatis: et domus Iuriſconſulti eſt oraculum totius ci=uitatis: et ſeruitus eſt extremum malorum, quæ definitio eſt non per laudem ſed per uituperationem. Tertiuſdecimus κὰτ᾽ ἀναλογίαν, hoc eſt, per pro=portionem et rationis ſimilitudinem, ut Prætoris edictum legem annuam eſſe dicunt, et Magiſtratus eſt lex loquens, et lex eſt magiſtratus mutus. Quar=tuſdecimus κατὰ πρός τι, qui fit in ijs, quæ ſub eandem rationem cadunt, quæ Dialectici correlatiua uocant, ut pater eſt qui filium aut filios habet, et filius eſt qui habet patrem: et genus eſt quod plures cõplectitur partes, pars eſt quæ ſubeſt generi. Quintuſdecimus αἰτιώδης, in quo cauſæ ponuntur efficientes, ut dies eſt, quando ſol eſt ſuper terram: uel quæ finem ſpectant, ut conſilium eſt aliquid faciendi aut non faciendi excogitata ratio: Aliquãdo ſimul omnes cauſæ colliguntur, ut domus eſt ſubſtructio ex lapidibus et li=gnis ab Architecto habitandi gratia confecta. Hi ferè ſunt omnes definiendi modi à Scriptoribus communiter uſurpati, quos Boethius omnes in libro de Definitionibus diligenter enumerauit.

De homonymis et ſynonymis Grammaticorum ueris quid uere ſint, et quis uerus eorũ uſus, contra ſtulta illa æquiuoca et uniuoca et analoga Dialecticorũ.

CAPVT SEXTVM.

T in explicandis confirmandiſq; ueris generi bus, et ſpe=ciebus, et differentijs, et proprijs noſtris, et illis quæ tum eiſdem nominibus, tum etiam uniuerſalia et prædicabilia à Dialecticis uocantur, refellendis, ſecuti ſumus ordinẽ eũ, qui à Porphyrio ſeruatur in Iſagoge, ſic etiam in traden=dis ueris categorijs ſiue prædicamentis noſtris, et refutandis ijs, quæ ab Ari=ſtotele de eiſdem rebus ſcripta ſunt, ab ordine ſcriptorà ipſius Ariſtotelis nõ recedere decreuimus, ut eodem ordine, ueritas et recta doctrina demõſtretur à nobis, quo falſitas ab Ariſtotele primum tradita: deinde ab omnibus Peri=

pateticis illius sectatoribus confirmata fuit. Et quoniam Aristoteles ante Categorias tradidit quædam, ut Dialectici putant, principia, quæ uocant, Antepraedicamenta, ut autem nos arbitramur, tanquam mera deliramenta: idcirco nos quoq; ab eisdem incipiamus, et primo ab homonymis et synonimis, siue ab æquiuocis et uniuocis, ut Dialectici appellant, quæ admodum erant facilia cognitu, nisi à Dialecticis usq; adeo fuissent peruersa et corrupta, ut nobis ea nunc corrigere et emendare cupientibus magnam quandam ingerant difficultatem, quam tamen, ut spero, Dijs fauentibus, superabo. Breuiter igitur et uere de homonymis et synonymis, et præterea etiam de amphibolis et polyonymis, ab Aristotele prætermißis, ita statuo et dico, tã apud Græcos quàm apud Latinos recte loquentes, homonyma et polyonyma esse non uoces sed res: contra uero synonyma et amphibola non res, sed uoces. Quod ita esse ut facilius intelligatur, primum dicam, quid unumquodq; horum sit. Deinde ea singillatim rationibus et authoritatibus probabo. Homonyma sunt cum multæ et diuersi generis res, puta canis cælestis, canis terrestris, canis marinus, una eademq; uoce, quæ est canis, significantur, in hac enim significatione ex parte rerum significatarum est homonymia, si quidem res illæ apud Græcos uocantur homonymæ, apud Latinos uero cognomines: ex parte uero nominis significantis est amphibolia: nam id nomen, quo res illæ significantur, græce amphibolon, latine ambiguum appellatur. Cum uero contra multa et diuersa nomina qualia sunt, uestis, pallium, et indumentum, significant unam eandemq; rem, nempe eam, qua uestimur: tunc similiter ex parte nominum significantium est synonymia, propterea quod Græci talia nomina uocant synonyma, Latini uero cognominata: ex parte autem rei significatæ existit polyonymia: cum huiusmodi res à Græcis polyonymæ, quasi dicas, multinomiæ uocitentur, eo quod singulæ multa habeant nomina. Atq; ita differũt inter se res homonymæ siue cognomines à nominibus amphibolis siue ambiguis: et rursus nomina synonyma siue cognominata à rebus polyonymis siue, ut ita dicam, multinomijs. Quam nominum et rerum differentiam, ne sine ullius authoritate ex meo capite mihi confinxisse uidear, paulo latius approbandam putaui. Ac primum homonyma, non uoces esse, sed res, ut dixi, atq; hoc quod est esse homonyma non uocum, sed rerum esse proprium, primum probatur authoritate Platonis in Parmenide, qui de Ideis et de ijs, quæ hic quasi simulachra quædam Idearum sunt, loquens, ita scribit, τὰ παρ' ἡμεῖν ταῦτα ὁμώνυμα ὄντα ἐκείνοις, idest, quæ apud nos homonyma sunt illis, hoc est, Ideis. Sicq; Plato testatur, nos et nostra hic omnia, quæ sunt res non uoces, esse homonyma Ideis, eo quia licet diuersæ cuiusdam

naturæ ſint, tamen idem nomen habemus, quod illæ. Nam ex eius ſententia, qui hic eſt homo, illic eſt, ipſe homo, ſiue ut illius uerbis utar: qui hic eſt ἄνθρωπος illic eſt αὐτοάνθρωπος: ex quibus uerbis clare apparet, non uo=ces, ſed res ipſas à Platone appellatas fuiſſe homonymas. Deinde Iſocrates ipſe quoq; in Euagora de Aiace Telamonio loquens, ita inquit, ἀφικόμενος δὲ εἰς Κύπρον Σαλαμῖνα κατῴκησεν ὁμώνυμον ποιήσας τῆς πρότερον αὐτῷ πατρίδος, hoc eſt, Aiax cum perueniſſet in Cyprum Salaminen cō=didit homonymam faciens ſuperioris ſuæ ipſius patriæ. Quo in loco ſimiliter apparet Iſocratem non uocibus ac nominibus, ſed rebus per nomina ſignifica=tis attribuiſſe homonymiam. Præterea Strabo cum alibi multoties, tum maxi=me in quarto Γεωγραφουμένων, manifeſte oſtēdit ὁμωνυμίαν non uerborū ſed rerum eſſe propriam: ſic enim inquit, Τίκινον ἐν λε μιλίοις πόλις καὶ ὁμώνυμος ὁ παραῤῥέων ποταμὸς, hoc eſt, Ticinum in quadraginta qnq; millibus paſſuum, urbs et eiuſdem nominis iuxta labens fluuius: et ibidem de Arimino loquēs, ſic ait, ἔχει δὲ Ἀρίμινον λιμένα καὶ ὁμώνυμον ποταμόν, hoc eſt, Habet autem Ariminum portum, et eiuſdem nominis fluuium. Hæc Strabo, quibus etiam adijcere poſſem ex alijs Scriptoribus Græcis alia penè innumera idem probantia exempla, niſi ex his quæ dixi, conſtare arbitrarer apud Græcos homonymiā eſſe proprietatem quandam, nō ad uoces rerum, ſed ad res ipſas pertinentem, et res non uoces homonymas eſſe appellandas. Præſertim cum hoc Græci, non ſolum in nominibus, ſed etiam in uerbis et aduer=bijs uerum eſſe ſignificent: dicunt enim, et τὴν πόλιν εἶναι ὁμώνυμον τῷ ποταμῷ; et τὴν πόλιν ὁμωνυμεῖν τῷ ποταμῷ, et ἔσεσθαι ὀνόματα ὁμώνυμα τῶν Δαναοῦ θυγατέρων, quos omnes loquendi modos Strabo frequenter uſurpat. His Igitur authoritatibus res multæ et diuerſi generis apud Græcos et uere ſunt et recte dicuntur homonymæ, apud Latinos uero eædem appellantur cognomines: ſic enim et Plautus in Bacchidibus duas ſo=rores meretrices appellat cognomines, hoc eſt, homonymas, eo quod ambæ uno eodemq; nomine Bacchides erant nominatæ: et Plinius, et alij Scriptores latini ueteres, res quæ apud Græcos homonymæ ſunt cognomines idētidē in=terpretantur. At nomina ea, quibus res homonymæ ſignificantur, Scriptores Græci non homonyma ſed amphibola, et eam affectionem nō homonymiam ſed amphiboliam, quaſi dicas, ambiguitatem apellare conſueuerunt: ut Zeno ille Princeps Stoicorum, cuius uerba apud Diogenem Laertium hæc ſunt, ἀμφιβολία δέ ἐστι λέξις δύο ἢ καὶ πλείονα πράγματα σημαίνουσα, hoc eſt, Amphibolia eſt uox ſiue dictio duas uel etiam plures res ſignificans: ex quo patet cum unum et idem uerbum, plures et diuerſas res ſignificat: id

à Græcis uocari amphibolon : Eademq; de causa idem à Latinis ueteribus appellatur ambiguum : ut primum à Cicerone in Tusculanis Quæstionibus ita dicente, Effugiamus nomen ambiguum inuidiæ, eo quod inuidia est non solum in eo qui inuidet, sed etiam in eo, cui inuidetur : quo in loco per nomen ambiguum, nihil aliud intellexit, nisi id quod à Græcis ἀμφίβολον uocatur. Deinde ab Horatio in primo carminum libro ita scribente,

Ambiguum tellure noua Salamina futuram.

Quibus uerbis Horatius ambiguam Salamina eam esse, quam à Teucro conditam Isocrates aptellauit ὁμώνυμον τῆς ἀυτῶ πατρίδος, ut supra diximus. Appellatur autem Salamis ab Horatio ambigua, non quasi duplex, ut male sentit Porphyrion, nec quasi incerta, ut alij dicunt, sed tanquam ambigui nominis, ut illa ambiguitas non ad rem, quæ erat Salamis, sed ad nomen eius referatur, per figuram hypallagen more poetico. Quare et Ciceronis, et Horatij testimonio constat uerba quæ à Zenone, et à reliquis Græcis dicũtur amphibola, ea à Latinis recte et proprie ambigua nominari. Synonyma autem uoces esse et, ut diximus, apud Græcos ita uocari, cũ plures et diuersæ uoces unam et eandẽ rem significant : id quoq; constat in nominibus, exẽplo illo Galeni in secundo de Differentijs pulsuum, cum de synonymis loquẽs ita inquit, ὡς ἐπὶ τοῦ ξίφοστε καὶ ἄορ καὶ φάσγανον, quibus tribus nominibus una tantũ res significatur, hoc est, ensis uel gladius. In uerbis uero authoritate Aristotelis in tertio Rhetoricæ artis libro, sic dicentis, λέγω δὲ κύριάτε καὶ συνώνυμα, οἷον τὸ πορεύεσθαι καὶ τὸ βαδίζειν, hoc est, dico autẽ ꝓpria et synonyma, ut ire et uadere: quibus duobus uerbis una eademq; res, hoc est, una eademq; gradiendi actio significatur. Ac talia quidem sunt apud Græcos uere loquentes, nomina uere synonyma, quæ à Latinis appellantur cognominata, ut uidetur significare Cicero in Partitionibus oratorijs. Quæ autem res his nominibus significatur, ea græce apud Ammonium et Porphyrium uocatur πολυώνυμος, latine non habet nomen, sed si liceret ita loqui, non inepte fortaßis, multinoma siue multiuoca diceretur, eo quod multa habet nomina. Quibus authoritatibus patet uerum esse id quod dixi, ex una parte homonyma siue cognominia, non uoces esse sed res: amphibola autem siue ambigua, non res sed uoces : ex altera uero parte synonyma siue cognominata, uoces existere non res : polyonyma autem siue multinoma, non uoces sed res : et præterea homonyma esse opposita amphibolis siue ambiguis, tamquam res significatæ uocibus significantibus : synonyma uero siue cognominata, polyonymis siue multinomis, tanquam uoces significantes rebus significatis. Vtilitas autem, quæ percipitur ex cognitione di-

ſtinctionis horum omnium, in homonymis rebus et ambiguis nominibus, eſt ad diſtinguendas homonymias et amphibologias, ne ex eo quod aliqua diuerſa habent idem nomen, ea prorſus eadem eſſe exiſtimentur: et diſputantes non ad idem ſed ad diuerſa referentes animum, occaſionem nanciſcuntur, et fruſtra concertandi et protrahendæ incaſſum diſputationis: In ſynonymis uero et polyonymis rebus, ne eandem rem ſæpius dicturi, eodem ſemper nomine utamur, ſed identidem uariemus elocutionem: quod non tam ad diſputandum atq; ad philoſophandum, quàm ad copiam et ad ornatum orationis pertinet. Atq; ideo hæc Grammaticorum ac Rhetorum magis propria ſunt, quàm Dialecticorum et Philoſophorum. Quæ tamen omnia ego paulo fuſius explicanda cenſui, ut et eorum ueritas magis eluceſceret, quæ nec à Grammaticis adhuc, nec à Rhetoribus ſatis fuerat explicata: et clarius appareret barbaries atq; ignorantia Dialecticorum præſertim noſtri temporis. Barbaries, eo quod prætermiſſis antiquis et probatis nominibus, introduxerunt in philoſophiam uocabula pluſquambarbara, immutantes et peruertentes omnia: nam pro amphibolis ſiue ambiguis, intruſerunt æquiuoca æquiuocantia: pro homonymis ſiue cognominibus, æquiuoca æquiuocata: pro ſynonymis ſiue cognominatis, uniuoca uniuocantia: pro polyonymis ſiue multinomis, uniuoca uniuocata: et omnino pro homonymia æquiuocationem, pro ſynonymia uniuocationem, quæ non modo dicere, ſed ne audire quidem doctus quiſquam æquo animo patiatur. Ignorantia uero quoniam iſta æquiuoca et uniuoca, nõ ſolum ſunt barbara, ſed etiam partim falſa, partim inutilia, partim etiam recte philoſophari cupientibus contraria: falſa, quia cum ſint, ut ipſi affirmant, uniuerſalia dialectica, et talia uniuerſalia à nobis ſupra probata fuerint non eſſe uera, non poſſunt uniuoca et æquiuoca Dialecticorum non eſſe falſa. Præterea cum ab ipſis definiantur perinde ac ſi res eſſent, aiunt enim, uniuoca et æquiuoca eſſe ea, quæ nomen habent commune, et cætera, et habere nomen commune rerum maxime proprium ſit, non nominum: tamen poſtea tanquam obliti definitionis ſuæ, eiſdem uniuocis et æquiuocis, tanquam uocibus non tã quam rebus tribuunt, ut de multis dicantur et prædicentur: quod fieri non poteſt, cum dici ac prædicari, ut ſupra oſtendimus, non rerum, ſed uocum ſit propriũ, proprie enim uoces dicũtur et prædicãtur nõ res: et ſi quando hæc affectio dicendi et prædicandi rebus tribuatur, id non niſi uocum ac nominum ſuorũ ope et auxilio fit. Quare etiam propter hanc cauſam, uniuoca et æquiuoca non poſſunt eſſe uera, niſi tanquam Centauri ac Minotauri quidam, ex duabus naturis diuerſis ſint compoſita, hoc eſt, ex rebus et uerbis. Nam reuera Ariſtoteles et reliqui Dialectici, cum de iſtis uerba faciunt nõ diſtingunt

nec certo sciunt de rebusne an de nominibus loquantur. Inutilia uero sunt quoniam cum homonyma et synonyma Dialecticorum falsa sint, et eadem uera à Grammaticis ad quorũ artem pertinent ante essent tradita, quid opus erat ut de uniuocis et æquiuocis Dialectici denuo nobis nouam quandam, et quasi portentosam traderent doctrinam? certe nihil opus fuerat. At enim inquiunt eorum cognitio prodest ad ueritatem rerum inuestigandam, ac ne in disputando, ut ipsi dicunt, uersemur in æquiuoco. Immo uero non solum neutrum horum faciunt, sed contra potius id quod supra tertio loco posui, maxime obsunt: nam dum sequuntur suam istam falsissimam ac stultissimam doctrinam uniuocorum et æquiuocorum, et dum assidue inter se de hac re, tanquam de lana caprina altercantur, propè in duobus annorum millibus, nondũ definire potuerunt utrum ens de substantia et accidente dicatur uniuoce, an æquiuoce, an uero etiam analogice: nam præter æquiuocationem et uniuocationem, introduxerunt etiam analogationem, quasi tertiam quandã dialecticam stoliditatem. Tot enim in hac quæstione propemodum sunt sententiæ, quot illorum sectæ: alij enim aliter dicunt, nec ullo pacto possunt conuenire, aut ueritatem reperire: nec mirum, cum in falsitate non possit inueniri ueritas: nam cum falsa sint uniuersalia, ut dixi, et æquiuoca et uniuoca sint uniuersalia, qui possunt æquiuoca et uniuoca non esse falsa? Ad hunc igitur modum rectè philosophaturis, maxime noxia est uniuocorum et æquiuocorum doctrina, non solum in ea, quam dixi, quæstione dijudicanda, sed etiã in alijs quãplurimis similibus. Quod si uel ignorata uel reiecta istorum falsa traditione, homines sequerentur ueram naturam rerum ac uerborum, nequaquam dubitarent nec dubitandum putarent, quin eodem planè modo ens siue res dicatur de substantia et accidente, quomodo dicitur animal de rationali et irrationali, siue de homine et bruto. Tam enim uere ens siue res, est genus substantiæ et accidentis, quàm animal hominis ac bruti: et tam proprie dicitur ens siue res, de substantia et accidente, quàm animal de homine et bruto: nec inter hæc ulla est differentia, nisi quod ens siue res, est generalissimum et supremum genus, animal uero genus intermedium: et quod entis siue rei nomen dicitur de omnibus, animalis uero non nisi de aliquibus, ut apertissime constabit ex arbore nostra generica, quam infra sumus descripturi. Quare quod ad generum ueritatem uel falsitatem, magnitudinem uel paruitatem, et omnino ad eorum uarietatem diuersitatemq; pertinet, qui aliquid horum scire cupit, ad caput illud confugiat. Nunc satis ostensum putamus, homonyma et polyonyma esse res non uoces, synonyma uero et amphibola siue ambigua uoces non res: ac Dialecticos simul et barbare et imperite fecisse, qui primũ relictis

ueteribus et probatis nominibus, nouas quasdam et tanquam prodigiosas uoces introduxerunt. Deinde uniuoca et æquiuoca statuerunt, partim falsa, partim inutilia, partim etiam philosophiæ candidatis noxia. Quæ qui defendere uoluerit, is prius oportebit ut defendat uniuersalia, cum antea à nobis unà cum uniuersalibus, tanquam uniuersalia, fuerint refutata. Deinde, ut reddat rationem, cur non maxime reprehendendi sint Dialectici, qui tam confuse de his scripserunt, ut ex eorum scriptis discerni non queat, utrum de rebus ne an de nominibus loquantur: atq; hæc de uniuocis et æquiuocis. Supersunt analoga qualia dicunt esse ens et unum, quæ ut pleriq; Dialecticorum cõtendunt, de substantia et accidente analogice prædicantur. Quæ ipsa quoq; cum statuantur uniuersalia, unà cum uniuersalibus à nobis labefactata corruerint necesse est: ut omittam interim istam analogorum Dialecticorum inductionem esse uanam et stultam, uel ob hoc, quod nullum est genus, quod nõ aliquo modo analogice prædicari uideatur, hoc est, per prius et posterius, ut ipsi exponũt. Nã ex duabus partibus in quas fere omne genus diuiditur, una semper apparet nobilior et præstantior altera, ut in diuisione animalis rationale quàm irrationale, homo quàm brutum: quã ob causam si analoga essent aliquid, nullum genus non esset analogum: et propterea non recte ab uniuocis et æquiuocis distinguerentur, cum etiam in his necessario sit analogia, et aliquid, quod per prius dicatur uel posterius. Quid enim causæ est, cur non ita per prius animal dici uideatur de homine quàm de bruto, sicut ens de substãtia quàm de accidente? et si hoc, cur non illud? Quocirca eadem imperitia et æquiuoca et uniuoca et analoga à Dialecticis fuerunt introducta.

De denominatiuis, et reliquis capitibus ante prædicamentorũ uel superuacaneis uel falsis.

CAPVT SEPTIMVM.

IN hoc Capite nihil habeo utilis, aut necessarij ad recte philosophandum quod seruandum esse moneam, sed tantum quod ostendam esse uitandum, tanquam falsum uel superuacaneum, ne quisquam id legens, decipiatur. Nam quæ hic dicuntur ab Aristotele de Denominatiuis, licet uera sint, tamen ea philosophiæ studiosi, antequam ad philosophandũ ueniant, inter præcepta Grammaticorum didicisse debent: Quæ usq; adeo puerilia ac non difficilia sunt, ut inter Grammaticæ rudimenta tradantur: eadem enim sunt

denominatiua, quæ ea, quæ à Grammaticis appellantur deriuatiua, ut montanus à monte, et Grammaticus à Grammatica. Quod si deriuatiua inter Dialectica principia sunt numeranda, cur non etiam reliqua nominum accidentia ibidem tradantur? quæ ratio fuit, ut deriuatiua ponenda uiderentur, genus uero, numerus, figura, et alia huiusmodi prætermittenda? certe mihi nulla uidetur esse posse, quæ satis idonea sit. Post denominatiua, statim sequuntur alia quædam capita non tam serio refutanda, quàm ridendo contemnenda, uel tanquam eodem modo puerilia sicut superiora illa, et ad Grammaticam pertinentia, ut illud περὶ τῶν λεγομένων, hoc est, de ijs, quæ dicuntur, uel tanquã plane falsa, et partim supra refutata in Capite de uera rerum diuisione, partim infra refutanda in capite de Substantia, ut illud περὶ τῶν ὄντων, hoc est, de ijs, quæ sunt, et cætera usq; in finem Antepraedicamentorũ. Nã ibi maiore ex parte sermo est de ijs quæ, ut Dialectici putant, dicuntur aut de subiecto nec sunt in subiecto, ut substantiæ secundæ, siue uniuersalia: aut dicuntur de subiecto et sunt in subiecto, ut accidentia uniuersalia: quæ omnia nos supra, ut arbitramur, ita refutauimus et labefactauimus, ut speremus neminem unquam fore qui ea recte poßit defendere. Quare his omißis tantũ illud dicã, ex repugnantia horum, quæ dixi, capitum inter se, et ut ita dicam, monstrositate, tantam esse natam discordiam inter Aristotelis Interpretes de subiecto, siue, ut Græci dicunt, de scopo, libri Prædicamentorum: ut in duobus propè millibus annorum nondum satis dijudicari potuerit, qua de re agat Aristoteles in eo libro. Nam aliqui, quorum unus fuit Alexander, ut recitat Ammonius, dixerunt, Aristotelem ibi tractare solummodo de uocibus, moti uerbis illius, cum ait, Eorum quæ dicuntur, et cætera: Alij uero, in quorum numero fuit Eustathius, asseruerunt eum ibidem agere tantummodo de rebus, propter illa uerba, cum dicit, Eorum quæ sunt, et cætera: Alij uero, ut Porphyrius, affirmauerunt de conceptibus mentis solum ab Aristotele in eo libro uerba fieri: propterea quod decem genera in multis cogitantur et sunt, ut ipsi aiunt, ὑστερογενῆ, hoc est, posterius genita, quæ existunt in mente nostra. Sed post hos omnes exorti sunt quidam alij, in quibus extitit Iamblicus et ipse Ammonius, qui improbatis omnium superiorum opinionibus dixerunt, Aristotelis scopum fuisse in libro prædicamentorum tractare non de uocibus solis, nec de rebus solis, nec de conceptibus solis, sed de uocibus res significãtibus per medios conceptus, atq; ita ne unquam possent reprehendi congestis simul omnibus aliorũ opinionibus, quas singillatim reprehenderant, ex multis quasi simplicibus scopis, unum tantum, sed compositum scopum libri prædicamentorum fecerunt: introducentes nobis monstrum, et quasi Chimæram

quandam

quandam ex tribus diuersis cõtrarijsq; naturis conflatam: nempe ex uocibus, rebus, et conceptibus: neq; solum id fecerunt, sed etiam, si Dijs placet, de eo gloriantur: et sibi ipsi placent, appellantes sese ἀκριβεστέρους καὶ ἀκριβέστερον λέγοντας*: perinde quasi magnum quoddã naturæ secretum peruestigarint, uel excogitarint rem uehementer, aut studiosis philosophiæ utilẽ, aut generi humano necessariam. At ego contra dico Ammoni, multo magis falsam, magisq; absurdam esse tuam et Iamblici opinionẽ, quàm illam Alexãdri, Eustathij, et Porphyrij. Illi enim non putauerunt propositum fuisse Aristotelis in uno eodemq; libro, ut de rebus tam diuersis, et natura contrarijs dissereret, et recte quidem putauerunt. Nam quæ (malum) est Ammoni ista tua scopi tam monstrosa compositio? At inquis Aristoteles pertractans de uocibus significantibus res, non immerito attingit etiam ipsas res: et quoniam res intelligi non possunt nisi per medios conceptus, idcirco etiam ipsos conceptus non negligendos, neq; prætermittendos putauit: hanc enim tam egregiã, tam præclaram, tam monstrosi scopi tui rationem affers. Sed dic mihi ô Ammoni, non'ne Grammatici ipsi quoq; in libris suis loquuntur de uocibus res significantibus per medios conceptus? certe hoc non negabis, nisi forte putas in Grammatica tradi uoces nihil prorsus significantes et nullis conceptibus ad intelligendum egentes, quod est absurdissimum. Non'ne etiam Rhetores in prima parte elocutionis rhetoricæ, quæ ad uerba pertinet, idem quod Grãmatici faciunt? hoc est, non'ne ipsi quoq; Rhetores uocibus suis per medios conceptus res significant? certe neq; hoc opinor inficiaberis, non enim potest ulla uox uere significare, nisi res quæ significentur uere adsint, et nisi uere per medios conceptus ab humana mente apprehendantur. Quæ cum ita sint, si uerus est iste tuus scopus, quonam pacto quæso euades atq; euitabis, quin turpiter cõcedere cogaris, eundem etiam esse scopum et Grammaticæ, et primæ partis elocutionis rhetoricæ, qui et libri prædicamentorum? quando quidem, tam in grammaticis et rhetoricis, quàm in prædicamentis, ut tu uis, de uocibus res significantibus per medios conceptus agatur: et si concedes, expecto ut mihi reddas rationem, qui cõueniat in libris tam diuersarum artium, et facultatum esse unum et eundem scopum: sin negaueris, rursus intelligere cupio, quænam sit ratio tuæ istius tam absurdæ, tamq; impudentis negationis. Sed ne ego stultior qui rationem ullius rei quæram ab hominibus omni prorsus ratione carentibus. Hac igitur de causa dixi opinionem Ammonij et Iamblici de scopo libri prædicamentorum, ut potè monstrosam esse multo magis falsam magisq; absurdam, quàm illam Alexandri, Eustathij, et Porphyrij: ex quo significare uolui, neq; istas esse ueras cum Aristoteles re uera sibi ipse non*

constet, sed nunc de uocibus, nunc de rebus, nunc de conceptibus loqui uideatur: Et propterea qui dicunt Aristotelem loqui tantum de uno horum trium, ab Aristotele ipso, et à uerbis illius aperte refutantur. Qui uero affirmant eum de omnibus illis tribus simul differre, opinionem absurdissimam et planè monstrosam tuentur. Itaq; neq; illi, neq; hi rectè sentiunt, sed omnes simul ut pote addictitij et tanquam seruum pecus, dum aut non intelligunt, aut nolunt, aut non audent dicere Aristotelem errasse, et quid diceret reuera nesciuisse, unà cum ipso Aristotele in maximis errorum tenebris uersantur, nec Aristotelem uere interpretantur, nec ueritatem ullam assequuntur, eo quod in falsitate non potest inueniri ueritas. Sed postea quam illi potius unà cum Aristotele errare, quam ueritatem dicere uoluerunt, Ego qui sum, ut inquit Horatius, Nullius addictis iurare in uerba magistri, et solam ueritatem sequor, dicam aperte ut res se habet. Aristoteles in illis Antepraedicamentis prorsus nescit quid dicat, aut quid sibi uelit, dum modo de uocibus, modo de rebus, modo de conceptibus sermonem habere uidetur: et dum per mille annos et amplius nemo unquam ex sectatoribus illius, uere intelligere potuit, quis esset uerus scopus libri praedicamentorum: et deniq; dum iste scopus à nemine unquam erat intelligendus nisi, scilicet, magno quodam Deorum beneficio, natus esset Iamblicus, qui primus, ut opinor, uidisse se putauit, qua de re ageret Aristoteles in eo libro, hoc est, de uocibus res significantibus per medios conceptus, quasi dicas de rebus compositis ex tribus diuersis naturis, quales sunt Chimaerae, et Centauri, caeteraq; huiusmodi monstra Poetarum. Quae profecto nihilo sunt magis falsa et absurda, quam bona pars eorum quae Aristoteles in Antepraedicamentis dicit, dum more suo inter scribendum non discernit uoces à rebus, neq; res à uocibus, neq; has utrasq; à conceptibus: sed omnia miscet, turbat, confundit. Eorum quae sunt, inquit, quaedam de subiecto aliquo dicuntur, in subiecto autem nullo sunt, quorum uerborum prima pars manifestè ad uoces pertinet: uocum enim proprium est dici, reliqua uero sine dubio spectat ad res, ut exemplo hominis, quod illic positum est, aperte declaratur. Sed quaenam (malum) est ista farrago tua ô Aristoteles? Dum ais aliqua de subiecto dici, uoces designas: dum addis ea in subiecto non esse res significas, et ita ut dixi, monstrum nobis affers ex diuersis et contrarijs naturis compositum. Quare apage in malam crucem, et facesse cum tuis istis Antepraedicamentis, nam si quid est in eis utile cognitu, id satis superq; tum à Grammaticis est traditum, tum etiam à nobis supra explicatum. Quae autē falsa sunt, ea non solum scire, sed ne quidem scripta esse expedit cuiquam Philosophiae studioso.

Esse tantummodo unum et summum et uerum et generalissimum genus oratorium, quod est, genus rerum: sex autem illa transcendentia Dialecticorum et decem prædicamenta Aristotelis, et tria Laurentij Vallæ esse falsa. Caput Octauum.

CONSTITVTO iam, et stabilito uere quid sit genus, quid species, quid differentia, quid proprium, quid commune: et singillatim refutatis explosisq; primum omnibus Dialecticorum uniuersalibus siue prædicabilibus, deinde etiã æquiuocis, uniuocis, et analogis, cæterisq; Antepraedicamentorum nugis: consequens erat, si ordinem cœptum seruare uolebamus, ut statim transiremus ad Categorias siue Prædicamenta, ut uocant, Aristotelis: hæc enim statim post uniuersalia, ijs qui Dialecticam discere cupiunt, in publicis gymnasijs discenda proponuntur: sed ut melius et facilius intelligãtur, ea quæ dicturi sumus, ab ijs quæ uocantur transcendẽtia mihi uisum est esse ordiendũ: Et prius statuendum rem siue genus rerum, esse unum uerum et generalissimum omnium genus, cætera uero quæ feruntur transcendentia, aut falsa esse, aut sub genere rerum subiecta. Quo probato, multo facilius erit ostendere substantiã et cætera prædicamenta Aristotelis non esse genera generalissima, ut Dialectici stulte arbitrantur. Ante omnia enim nobis principia ueritatis tradentibus, euellenda atq; extirpanda est ex animis hominum, falsissima illa opinio, quæ iam amplius mille annorum pene in omnibus philosophorum scholis dominata est, uidelicet, esse decẽ genera rerum generalissima: quo nihil magis falsum, magisq; absurdum exco gitari potest. Nam si constabit rem siue genus rerum, esse summum ac generalissimum genus, profecto nullum aliud poni ac statui supremum genus poterit. Sed ut iam ueniamus ad ostendendum id quod propositum est, Dialectici authore partim Aristotele, partim alijs nescioquibus, sex esse ea, quæ uocantur transcendẽtia existimant, nempe, ens, unũ, aliquid, uerum, bonum, et rem: ex quibus tamen ens tanquam omnium regem atq; imperatorem statuunt, si quidem ad ens reliqua omnia facile reduci arbitrantur. Aiunt enim unum nihil aliud esse, nisi ens in se indiuisum: aliquid quasi aliud quid, hoc est, ens diuisum ab omni alio: uerum ut ens apprehẽditur ab intellectu: bonum

ut ens expetitum à uoluntate: deniq; uero rem, quasi ens habens in se propriam essentiam, uel quidditatem: atq; hoc modo reliqua transcendentia ad ens, tanquam quasi seruos ad dominum, uel subditos ad regem referri cēsent. At nos contra prorsus hæc omnia sentientes prius nostra uera confirmare uolumus quàm aduersaria falsa refutare. Itaq; dicimus et affirmamus in tota rerum natura, et in hac immensa mundi uniuersitate esse tantum unum, uerū summum, ac generalißimum genus, siue transcendens, siue categoriam, siue prædicamentum, siue quomodocunq; aliter appellare placet: in quo genere reliqua omnia inferiora ac penè innumerabilia genera continentur, quod est, genus rerum, siue res, accipiendo tamen rem non proprie, sed figurate pro omnibus rebus. In cuius generis constitutione, quod primum diximus, ipsum esse tantūmodo unum ac summum, id hac de causa fecimus, ut excluderemus et eijceremus primum illa quinq; alia, quæ supra memorauimus transcendentia, ens, unum, aliquid, uerum, bonum. Deinde illa decem Aristotelis tantopere celebrata genera, quæ uocantur prædicamenta, hoc est, substantiam, quantitatem, qualitatem, relationem, actionem, paßionem, ubi, quando, situm esse, et habere: quorum omnium tam prædicamentorum quàm transcēdentium, nullum uere nec transcendens, nec genus summum est, nec generi rerum ullo modo par aut æquale. Nanq; ut incipiam ab appellatis transcendentibus, ea omnia præter rem, ut recte inquit Laurentius Valla in primo Dialecticæ suæ libro, Cap. II. nequaquam transcendentia uere sunt, sed species quædam et partes rei, siue generis rerum, cum tanquam specialia quædā et compositiora resoluantur et quasi retexantur in rem, siue conceptum rei, tanquam in generalius quiddam et superius, si quidem ens reuera participium est, quod resoluitur in suum antecedens cū relatiuo et uerbo substantiuo, sicut alia participia: et quemadmodum legens est is qui legit, uel homo qui legit, et scribens est is qui scribit, uel homo qui scribit, sic ens nihil aliud est, nisi id quod est, uel ea res quæ est. Quare Dialectici dum ens rei æquare, et transcendens facere conantur, perinde faciunt ac si legentem uel scribentem homini æquare uellent: non intelligentes omnem quidem legentē uel scribentem esse hominem, non contra, cū multi sint homines qui non solum non scribunt nec legunt, sed nec legere quidem aut scribere didicerunt. Præterea nec illud animaduertūt, nomen rei solere tribui nō solū ijs, quæ sunt, sed etiā ijs, quæ non sunt: ut cum aliquis loquitur de Centauris et Chimæra, et eum dicimus loqui de rebus, quæ non sunt, nec unquam fuerunt. At nomen entis, ut etiam fatetur Aristoteles de his ipsis rebus nequaquam proprie uidetur dici posse, nisi quis forte non uereatur ita loqui, ut dicat entia quæ non sunt.

non animaduertens se perinde nugari, ut si diceret, ea quæ sunt non esse. Ex quibus apparet nomen entis minus commune esse quàm nomen rei, et Dialecticos peruersissime facere, dum ens rei æquare et trãscendens efficere conantur. Similiq; imperitia decipiuntur, cum etiam alia quatuor, unum, aliquid, bonum, et uerum transcendentia faciunt, et unum quodlibet eorum rei quasi ranam boui adæquant. Nam, ut idem Valla uere inquit, unum nihil aliud est nisi una res, aliquid aliqua res, bonum bona res, uerum uera res, siue ueritas: quæ omnia non tam uidentur esse res subiectæ, quàm modi quidam rerum subiectarum, qui per contraria diuisi alternatim ac diuisim omnibus rebus accidunt: si quidem necesse est, omnem rem esse aut unum aut multa, aut aliquid aut nihil, aut bonum aut malum, aut uerum aut falsum. Atq; ideo non uidentur hæc generi rerum ullo modo posse æquari, ac transcendentia uocari, nisi quis forte tam stultus est ut putet totum aliquid parti suæ par atq; æquale inueniri posse. His igitur de causis nos unà cum Valla existimamus, et pro certo habemus rem esse unum, et solum transcendens, saltem in lingua latina: cætera uero omnia, quæ transcendentia dicuntur, esse partes rei, et cum re nequaquam æquanda. Vt omittam interim primo illam transcendentium interpretationem, quam à Dialecticis supra fieri diximus, magna ex parte esse falsam et barbaram: quis enim recte loquens unquam dixit aut unũ esse ens in se indiuisum? aut aliquid esse aliud quid? quomodo hoc uerum esse potest apud Græcos, qui non aliquid sed τὶ dicunt? Deinde illam pluriũ transcendentium positionem, quæ prorsus nugatoria et nullius ueritatis inuestigationi aut inuentioni utilis. Quis enim unquã nisi Dialecticus garrulus et loquax in inuestiganda aut reperienda ueritate istiusmodi nugis usus est? aut si est usus, quem fructum aut utilitatem philosophiæ attulit? certe nemo: et propterea non immerito plurimi etiam tempore Platonis Dialecticam istam appellabant garrulitatem, ut ipsemet Plato testatur in Parmenide. In summa Plato et Aristoteles, ut de his potissimum loquar, nunquam minus philosophi et magis loquaces uidentur, quàm cum de istis nugis tanquam de rebus maximi momenti serio disputant. Sed ut redeam ad genus rerum, siue ad rem, quam ego constituo summum ac generalissimum genus, dico ex eo quod in eius constitutione posui unum et summum, exclusa et reiecta esse primo illa quinq; alia, quæ uocantur transcendentia, quæ nullo pacto transcendentia esse possunt. Deinde illa decem Aristotelis prædicamenta paulo ante à nobis commemorata, cum ipsa quoq; sint partes rei, siue generis rerum, ut etiam Dialectici fatentur, et propterea nequeunt esse summa genera, nec recte generalissima uocari. Sed resistunt hoc loco nobis Dialectici, dicentes et confitentes

rem quidem esse genus et omnia decem prædicamenta sub se continere, sed non uerū ac perfectū genus, hoc est ut eorum uerbis utar, non uniuocum, sed æquiuocum uel analogicum, quasi dicas spurium uel adulterinum. Sic inquā Dialectici nobis hoc loco resistunt, negantes rem esse uerum genus, et existimantes magnum sibi adiumentum ad id probandum ab illis suis uniuocis, æquiuocis, et analogis præstari. Quibus nos quoq; uicißim respondemus ac dicimus idcirco à nobis in constituendo rerum genere positum fuisse, non solū unum, sed etiam uerum, ut ostenderemus ipsum genus rerum habere omnes conditiones et proprietates ueri ac perfecti generis, et omnino solū esse uerū et perfectum generalißimum genus, atq; adeo tanto uerius et perfectius quāto amplius et capacius quàm omnia alia genera. Quod autem isti aiunt non esse uniuocum, sed uel æquiuocum uel analogū, ad hoc quoq; satis responsum est in capite superiori, de uniuocis, et æquiuocis, ubi ista omnia Dialecticorū nugamenta ac deliramenta refutauimus. Quamobrem Dialectici prius ipsi respondeant illi capiti, et uniuersalia à nobis in eo labefactata tueantur, deinde cum illa, quæ ibi refelluntur, defenderint, tum ea omnia in auxilium et defensionem suam aduocent. Nos enim tantisper dum aliquis responderit, quod nunquam recte facturum iri speramus, omnia uniuersalia Dialectica unà cum æquiuocis, uniuocis, et analogis nihil aliud nisi meras Dialecticorū insanias esse merasq; barbaries ita uti sunt: pro certo dicemus et affirmabimus, non cōcedentes ulla uera genera dici aut prædicari de aliquo, cum hoc non rerum, quæ sunt uera genera, sed uocum ac nominum quæ generibus tribuuntur, sit proprium, ut ante diximus. Non enim sequitur, si nomina generum dicantur de subiecta re, ut ipsa quoq; uera genera eodem modo dicantur: quando quidem aliud est nomen generis, aliud genus ipsum, quēadmodū etiam aliud est nomen exercitus et populi, aliud exercitus ipse et populus uerus: nec si nomen exercitus et populi uere prædicetur de suis singularibus subiectis, idcirco non erit deridendus, quicunq; populum et exercitum uerum de aliquo prædicari affirmare non erubuerit. Quare cū genera ipsa proprie de nullo dicantur aut prædicentur, nec uniuoce, nec æquiuoce, nec analogice dici, aut prædicari poterunt, et ita inanis et uana erit omnis istorum nugatio contra nostram hoc genus generalißimum, hoc est, genus rerum. Postremo uero ne quis forte miretur, quid causæ fuerit quod in afferendo exemplo nostri huius generis dictum fuerit à nobis non solum res, sed etiam genus rerum: et cum Dialectici ac Philosophi communiter in exprimendis generibus una tantum uoce singularis numeri prolata utantur, atq; ita dicant, exempli gratia, ens, substantia, animal, color: nos non solum una, sed etiam duabus uocibus utē-

tes una singulari, altera plurali libentius dicere soleamus, genus entium, genus substantiarum, genus animalium, genus qualitatum, genus colorum: ne quis inquam miretur hunc nostrum proferendi generis modum, tanquam inusitatum ac fortasse etiam falsum: illud in memoriam reuocari uolumus, quod supra dictum fuit à nobis ac probatum, nempe genera omnia rerum proprie nihil aliud esse, nisi multitudines quasdam ex singularibus et indiuiduis cōpositas, et nomina generum nō aliter esse nomina collectiua quàm nomen exercitus èt nomen populi: et propterea putamus generum naturam magis proprie significari atq; explicari, si duabus uocibus, ut dixi, proferantur ad hunc modum, genus rerum, genus entium, genus hominum, genus arborum, genus herbarum, quàm si una tantum uoce hoc modo, res, ens, homo, arbor, herba, et cætera similiter: nam superior ille proferendi generis modus est proprius, hic uero posterior improprius et figuratus: in quo et una res, pro omnibus rebus, et unum ens pro omnibus entibus, et unus homo pro omnibus hominibus, et sic in alijs ponitur et intelligitur per figuram illam quàm Græci synecdochen, Latini intellectionem uocant: cum scilicet uel ab uno omnia, uel à parte totum, uel contra significatur: quem loquendi modum, non solum Poetæ, sed etiā Oratores frequenter usurpant. Ne quis igitur miretur, ut diximus, hunc nostrum proferendi generis modum, nos hoc pacto genera rerum magis proprie magisq; uere proferri arbitramur, si dicamus, genus rerum quàm rem, et genus entium quàm ens, et genus animalium quàm animal, et genus hominum quàm hominē et eodē modo cætera. Atq; his de causis et rationibus unum tantum et uerum et summum et generalißimum siue genus, siue transcendens, siue categorian, siue prædicamentū magis appellare placet, constituimus: cæteraq; omnia reijcimus et explodimus, quæ uel ab Aristotele falsò et inutiliter et sine ulla neceßitate introducta, uel ab illius postea sectatoribus imperite ac temere recepta fuerunt, et approbata. Quorū falsitas tametsi ex ijs, quæ hactenus dicta sunt, non poßit esse obscura, tamen ex ijs etiam quæ deinceps dicentur, et maxime ex descriptione arboris nostræ genericæ, magis clare apparebit. Sed iam uenio ad præclara illa et toto orbe terrarum celebrata Aristotelis Prædicamenta, ut unius horæ spatio diruam, ac destruam id totum, quod in duobus propè millibus annorum uix fuit congestum, et constructum.

Quàm ob leuem causam Aristoteles categorias, siue prædicamenta decem ponenda existimarit, et quam non recte tria tantum Valla statuerit, et simul quo pacto nos arborem genericam à Porphyriana longe diuersam faciendam arbitramur.

CAPVT NONVM.

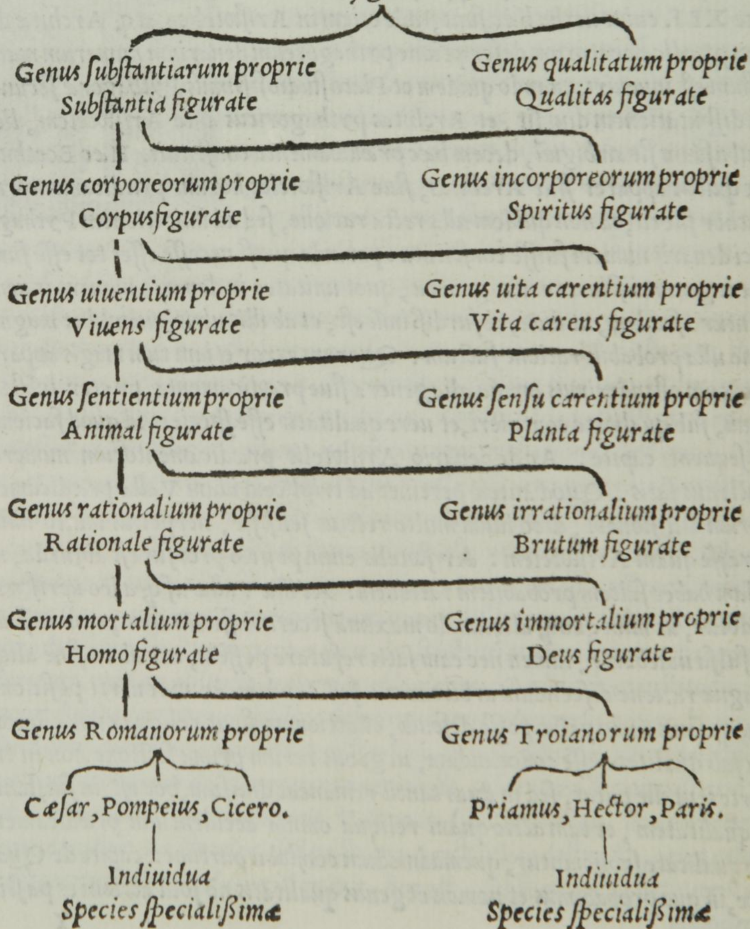

NTER omnia igitur genera, quæcunq; sunt in tota rerum natura summum et generalißimum et uerißimum est, ut nos arbitramur, genus rerũ, continens et complectens sua immensa et penè infinita multitudine omnia alia inferiora et minora genera, siue minores multitudines rerum, sic ut solum sit supremũ et generalißimum, nec omnino habeat par aut æquale, intelligendo tamen semper genus proprie, ut iam antea multoties diximus, nihil aliud esse nisi multitudinem singularium, et totum quoddam discretum. Quæ quidem multitudo generis rerum, quemadmodum supra docuimus, in prima rerum ac nominum diuisione, statim diuiditur in duas partes, hoc est, in res per se stantes, et res in alio existentes, siue in substantias et qualitates: quas alio nomine accidẽtia ferè uocari diximus, ut infra probabimus in capite de Qualitate. Quam eãdem diuisionem etiam Dialectici et Philosophi faciunt: quare non eget probatione. Sed quod aiũt ens, et rem, et cætera transcendentia non posse esse uera genera, quia prædicantur de rebus non uniuoce, sed æquiuoce uel analogice: hæc quoq; obiectatio iam sublata est, sublatis, ut supra uisum est, uniuocis, et uniuersalibus, sine quibus uniuoca nec esse, nec stare possunt. Itaq; iam sine ulla controuersia, res siue genus rerum in suprema et generalißima quasi sede collocatum, prima diuisione secatur in partes duas, in substantias et qualitates, tanquam exercitus quidam militum in turmas et legiones. Quibus ita constitutis, ut omnem dubitationem cupientibus scire ueritatem adimamus, nunc breuiter ostendamus quæ causa mouerit Aristotelem, ut tam absurde cum unum tantũ uerißimum et generalißimum genus rerum sit, ipse tamen decem posuerit: et post Aristotelem, quid impulerit Vallam in sua Dialectica, ut non decem, quemadmodum Aristoteles, sed positione Aristotelica destructa, tria tantum prædicamenta statuenda existimarit, hoc est, substantiam, qualitatem, et actionem

actionem. His enim explicatis nulla cuiquam omnino superesse dubitatio poterit, quin uera sint ea quæ diximus. Ergo Aristoteles, ut recte inquit Valla, prædicamenta decem constituit, affectato magis quàm necessario numero: secutus uel Architam nescio quem Pithagoreum, qui ipse quoq; antea librum decem prædicamentorum scripserat, uel certe imitatus præceptorem suum Platonem, quem constat Pythagoræ in primis studiosum fuisse: atq; idcirco omnia ferè de numeris esse constituta uoluisse. Nam Pithagoras, et Pithagorei omnes cum omnes alios numeros uehementer colebant, et prædicabant, tũ in primis denarium: atq; hinc primo Architas, deinde Aristoteles numerum decem prædicamentorum sumpsit, ut existimat Boethius in Arithmetica capite XLI. cuius uerba hæc sunt, Inde etiam in Aristotelica, atq; Architæ decem prædicamentorum descriptione pythagoreum denarium numerum manifestum est inueniri, quando quidem et Plato studiosissimus Pythagoræ secundũ ea disputationem diuidit, et Architas pythagoricus ante Aristotelem, licet quibusdam sit ambiguũ, decem hæc prædicamenta constituit. Hæc Boethius, ex quibus apparet siue Architas, siue Aristoteles horum prædicamentorum author fuerit, ea non quidem ulla recta ratione, sed ad imitationem Pythagorici denarij numeri fuisse constituta: perinde quasi necesse esset tot esse summa et generalissima rerum genera, quot unitates in denario numero inuenirentur: sed hoc, ut dixi, absurdissimũ est, et ab illis uiris, quamlibet magnis, sine ulla probabili ratione factum. Quorum error etiam tum magis apparebit, cum ostenderimus omnia alia genera siue prædicamenta, præter substantiam, sub qualitate contineri, et uere qualitatis esse species: id quod faciemus in sequenti capite. Ac de denario Aristotelis prædicamentorum numero, hactenus satis. Quod autem pertinet ad triplicem illam Vallæ prædicamentorum diuisionem, dico illum multo rectius sensisse, uel potius multo minus errasse quàm Aristotelem: Aristotelis enim positio prorsus est absurda, nec ullam habet saltem probabilem rationem. At illa Vallæ usq; adeo uerisimilis uidetur, ut mihi quoq; aliquando maximã fecerit difficultatem, cum et si mihi falsa uidebatur, tamen nec eam satis refutare possem, nec ab eo sine aliqua magna ratione discendum arbitrarer: sed tandem animaduerti positionem quoq; illius nullo pacto posse defendi, et actionem sicut reliqua omnia accidentia sub qualitate esse collocandam, ut genus rerum prima sectione non in tres partes, ut ille putat, sed in duas tantũ remaneat diuisum, hoc est, in substantiã et qualitatem, et tam actio quàm reliqua omnia accidentium prædicamenta sub qualitate subijciantur, quemadmodum constabit partim ex capite de Qualitate, in quo probabimus et nomen et genus qualitatis nõ solũ actioni et paßioni

ſed etiam omnibus alijs accidentium prædicamẽtis commune eſſe: Partim etiã *ex arbore noſtra generica tam ſubſtantiæ quàm qualitatis, quam proxime hic doctorum omnium oculis ſpectandum et dijudicandum ſubijciemus, et ſubiectæ partes omnes quæ à* Porphyriana *diſcrepare uidebuntur, confirmabimus.*

Deſcriptio noſtra uera arboris generum ac ſpecierum, a Porphyriana longe differens.

Genus summum qualitatum proprie,
Qualitas ut genus figurate.

Genus *absolutorum proprie*
Absolutum figurate.

- *Habere, ut celceatum esse, armatum esse.*
- *Situs, ut sedere, stare, cubare.*
- *Tempus, siue quando, ut hodie, heri, cras, hoc anno, hoc mense.*
- *Locus, siue ubi, ut in cubiculo, in foro, in urbe, in Italia, in Europa.*
- *Causa, uel à quo, ut author et efficiens, uel ex quo, ut materia, uel cuius causa, ut finis, uel causa (finalis.*
- *Paßio, ut secari, uri.*
- *Actio, ut secare, urere.*
- *Quantitas, tam discreta, ut multitudo et numerus, quàm continua, ut magnitudo, linea, superficies, corpus.*
- *Qualitas ut species, tam substantialis, ut ratio in homine et sensus in animali, quàm accidentales, ut candor in pariete, et color in aqua: nobilis, ignobilis, diues, pauper.*

Genus comparotarum proprie
Comparatũ figurate.

- *Habere, ut magis uel minus calceatum esse, magis uel minus armatum esse.*
- *Situs.*
- *Tempus, ut antiquius, recentius, diutius, minus diu.*
- *Locus, ut sursum, deorsum, dextra, sinistra, ante, retro.*
- *Causa, magis marmoreum esse, quàm lateritium.*
- *Paßio, ut magis calefieri, minus calefieri.*
- *Actio, ut magis calefacere, minus calefacere.*
- *Quantitas, ut maius, minus, longius, breuius, latius, arctius, totum, pars, genus, species.*
- *Qualitas ut species, ut magis candidum, minus candidum: seruus, dominus, filius, pater, in statu siue conditione hominis.*

Huiusmodi igitur est nostra, uel potius naturæ ipsius arbor generum ac specierum, tam substantiæ quàm qualitatis generalis consentanea, non solum cũ usu scribendi quoruncunq; doctißimorum hominum, sed etiam cum publica omnium loquendi consuetudine. In qua describenda in primo ac supremo loco pro genere generalißimo, posuimus genus rerum proprie, siue rem figurate, hoc est, omnes res mundi singulares simul ac semel acceptas. Id enim significare uolumus, cum dicimus genus rerum proprie, siue quod idem est, rem figurate, ut supra docuimus, cũ de nominibus proprie uel figurate ponendis loquebamur. Deinde generis ipsius rerum duas fecimus partes, genus substantiarum proprie, siue substantiam figurate: et genus summum qualitatum proprie, siue qualitatẽ ut genus est, figurate. Deinceps in genere substantiarum aßidue subdiuidendo descendimus per omnia genera et species intermedias, usq; ad indiuidua, hoc est, ad species specialißimas: quas ita uocamus, ut supra diximus, quia nullas in alias species amplius nec diuisibiles, nec indiuisibiles diuidi queunt. Qua in diuisione illud animaduertendum est, tam genus generalißimum quàm omnia alia genera inferiora, nihil aliud esse, et nihil aliud diuidi, nisi multitudines quasdam rerum singularium: sed minores quãto magis ad inferiora descenditur, maiores uero quãto magis ad superiora fit ascensus: sic ut genus rerũ sit multitudo singulariũ, lõge omnium maxima: ideoq; à nobis genus generalißimũ recte appellatũ: quippe supra quod nullũ est genus atq; ut indiuidua, quæ in infima parte arboris posita sunt, ipsa quoq; sint species specialißimæ, quippe infra quas nulla est species: et deniq; à genere generalißimo rerũ incipiat discretorũ omniũ diuisio, quæ aßidue discẽdẽs cum ad indiuidua peruentum est, desinat: atq; ubi desinit discretorum diuisio, ibidem, hoc est, ab indiuiduis continuorũ partitio sumat initium. Nam Priamus uel Antenor, cum sit indiuiduum et continuum quoddam, non amplius in discreta, neq; in species, sed in partes continuas uel quasi continuas diducitur: et hoc modo in arbore nostra uel, ut ante diximus, in arbore naturæ, fit non solum generum ordinatio, sed etiam diuisio tam discretorum quàm cõtinuorum: sic ut ubi desinit discretorum diuisio, ibidem continuorum partitio incipiat. Præterea illud quoq; non ignorari uolumus, arbores, et herbas, et cæteras stirpes, non sine magna et iusta causa in parte uiuentium inanimatorum à nobis positas fuisse. Nam et si stirpes omnes uitam habeant, et uere dicantur uiuere ac mori, tamen nõ solum sensu sed etiam anima carent, et propterea animata dici non possunt: animatum enim dicitur ab anima, anima autem à uento et spiratione: quando quidem græce ἄνεμος nihil aliud est, nisi uentus, ac spiritus. Quare non recte ab Aristotele, et à Peripateticis stirpes

dicuntur habere animam, et esse animatæ. Nam Cicero in secundo de Officijs aperte omnia quæ gignuntur è terra, ut arbores et herbas, in genere inanimatorum ponit, ita scribens, Partim inanimata, ut aurum et argentum, ut ea quæ gignuntur è terra, ut alia eiusdem generis: partim animalia. Quibus uerbis aperte Cicero inanimata et animalia inter se tanquam contraria ponit, et inter ea nihil medium statuit. Quod idem quoq; Plinius facit, qui licet alibi uisus sit contrarium sensisse, tamen libro X. Cap. LXIIII. ubi de mola mulierum loquitur, ita inquit, Molas de quibus ante diximus, gigni putant, ubi mulier non ex mare, uerum ex semet ipsa tantum cōceperit, ideo nec animari, quia non sit ex duobus, altricemq; habere per se uitam, quæ satis arboribusq; contingit. Quo in loco animaduertendum est, quod ait Plinius sata arboresq; habere uitam, non animam: cum nemini dubium sit, quin uere et uitam habeant, et uita prædita sint, si quidem et mori et uiuere recte dicuntur. At arboribus et reliquis stirpibus animam inesse, et eas animatas existere neminem unquam inueni recte loquentem qui dixerit, nisi forte aut Aristotelis opinionem inconsiderate secutum, aut aliquem ex Poetis, qui Hamadryadas fingūt esse Deas, et quasi animas arborum. Quomodo enim stirpes animam habeant aut animatæ sint, quæ non sentiunt neq; spirant? at easdem uitam habere, et ut ita dicam, uitatas esse, quando et mori et uiuere recte perhibentur, nemo negat. Quam ob causam Aristoteles, ut opinor, quod in secundo de Anima dixerat, stirpes animam habere, et animatas esse: rursus ipse quoq; uel per imprudentiam à ueritate coactus, uel dedita opera, ut se ipse et errorem suū corrigeret, in octauo de Historia animalium, ita scriptum reliquit, μετὰ γὰρ τὸ τῶν ἀψύχων γένος, τὸ τῶν φυτῶν πρῶτόν ἐστι: καὶ τούτων ἕτερον πρὸς ἕτερον διαφέρει, τῷ μᾶλλον δοκεῖν μετέχειν ζωῆς. ὅλον δὲ τὸ γένος πρὸς μὲν τ'ἄλλα σώματα φαίνεται σχεδὸν ὥσπερ ἔμψυχον, πρὸς δὲ τὸ ζῶον ἄψυχον. Hæc Aristoteles, quæ quoniam à Theodoro Gaza huius libri interprete fuerunt corrupta, nam ubi Aristoteles dicit, τῶν ἀψύχων, ipse uertit, animantium: siue id fecit, quia mendosum habuit codicem, siue ut Aristotelem seruaret, ne sibi ipse contrarius esse uideretur, idcirco fideliter transferenda censui hoc modo. Nanq; post genus inanimatorum, genus plantarū primum est, et earum alia ab alia differt, eò quod uita magis uidetur particeps, uniuersum autem genus comparatione quidem corporum aliorum uidetur ferè tanquam animatum, at comparatione animalis inanime, et quæ sequuntur. Hæc est enim uera uerborum Aristotelis sententia, in quibus si stirpes uere essent animatæ, quid opus erat dicere, eas comparatione aliorum corporum esse tanquam animatas, cōparatione autem ani-

malis inanimatas? Præterea si stirpes uere animam haberent, cur Aristoteles ex eis alias magis quàm alias uitæ uideri participes dixit potius quàm animæ? cur eo in loco uitæ uocabulũ usurpauit, animæ prætermisit? Hic mihi qui censent Aristotelẽ putasse stirpes uere animam habere nunquam poterunt rationem ullam satis probabilem afferre, cur Aristoteles ita loqui maluerit. At ego uerissimam statim et expeditissimã reddam, quia scilicet putauit stirpes habere uitã non animã: et quod in secundo de Anima uisus est attribuere animã stirpibus, eo in loco τὴν ψυχὴν, hoc est, animam: ἀντὶ τῆς ζωῆς, hoc est, pro uita posuit. Nanq; et animam pro uita, et uicissim uitam pro anima quandoq; apud Græcos poni, illud est uel euidentissimum argumentum, quia quod nos animal ab anima nominamus, id ipsi ζῶον, eodem modo, ἀπὸ τῆς ζωῆς uocant, hoc est, ab anima: quæ quidem uocum permutatio non ita procedit apud Latinos, apud quos uita longe differt ab anima: uita enim est qua uiuimus, anima uero qua spiramus: et dicta est anima ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, hoc est, à uento siue à spiritu: quanquam non me latet animam quandoq; pro uita usurpari sed figurate. Quare non ubiq; Aristoteles pro certo dixit stirpes esse animatas, sed etiam alicubi dubitasse uisus est, ut in eo quem dixi loco de generatione animalium: et rursus in quinto Topicorũ, ubi ait, Animalis esse proprium animam habere, quasi anima solis animalibus tributa sit, non alijs uiuentibus, hoc est, arboribus et herbis, ut existimat Alexander Aphrodisiensis, qui ne Aristoteles uideatur negasse, animam esse in stirpibus, siue stirpes esse animatas, et sibimet aduersari, putat illum locum esse mendosum, et ubi legitur, ἔμψυχα, legendum esse, αἰσθητικά, quoniam sensus solis animalibus, non autem stirpibus sit attributus. Quo in loco nec Aristoteles uerum dicit, nec Alexander recte Aristotelem exponit, Errat enim Aristoteles, quoniam habere animam, etiam si alicui alteri conueniret, præterquã animali, non propterea tamen minus esset animalis proprium: nihil enim impedit, quominus aliquid sit proprium alicuius, etiam si sit alteri commune, intelligendo tamen de proprio, ut opponitur non cõmuni, sed separabili, quod proprium inseparabile supra diximus appellari, in capite de Proprio. Nescit quid dicat Alexander, quia falsò putat eo in loco pro animato legendum esse sensitiuum, cum in omnibus codicibus ita scriptum sit, ἔμψυχα, et cum uerum sit, habere animam esse proprium animalis non priuatũ sed inseparabile. Ex quo etiam deprehenditur alia quædam rudis Alexandri inscitia, quæ tamen est ei cum Aristotele Hæresiarcha suo communis: putat enim Alexander, hoc quod est, habere animam, si alij præter quam animali conueniat, nõ posse esse proprium animalis, quasi non ea etiam propria esse possint, quæ com-

ueniant alijs, modo sint inseparabilia: sed omißis aliorũ erroribus, dico stirpes omnes habere quidem uitam et esse uiuentes, sed non habere animam nec esse animatas: et hoc affirmo motus primum ea ratione, quia cum non spirent non possunt esse animatæ: deinde authoritate Ciceronis, et Plinij, ex ueteribus Latinis, ut ante dixi, ex recentioribus autem Laurentij Vallæ, in primo Dialecticæ suæ libro Cap. IX. qui uehementer reprehendit Aristotelem ob hoc, quod animam dat arboribus et herbis: et Erasmi Roterodami in libello de Copia rerum et uerborum, qui proferens exempla metaphoræ ab inanimato ad inanimatum, ita inquit, Vt si quis syluam scatere dicat, quod est fontium, aut odium suppullulascere, quod est fruticum. Quibus uerbis Erasmus aperte significat, syluas et frutices esse inanimatas. Quare qui recte philosophari cupiunt. ita de stirpibus et plantis omnibus teneant, ut nos diximus, et Pseudophilosophorum opinionem hac in re contemnant ac derideant. Sed ut redeã ad arborem nostram substantiæ, in ea quoq; generis rationalium speciem fecimus deum siue genus deorum, quia sic antiqui putabant, deos esse animalia rationalia immortalia: et quia sic etiam fecit Porphyrius in capite de Specie. Thebanum autem et Troianum idcirco species hominis substituimus, quia sic nos docuit Cicero in primo de Inuentione, et quia uerum est: hominem quidẽ cum ad superiora spectat, solummodo esse speciem, cum uero ad inferiora cõuertitur, statim effici genus, et tanquam ueras species continere sub se Troianos et Thebanos: qui licet ad essentiam hominis nihil pertineant, nihil propterea tamen impediuntur, quo minus poßint esse ueræ species hominis, si nõ essentiales at certe accidentales: nam cum sine ulla dubitatione Troiani et Thebani sint in genere hominum, quomodo possunt ijdem generis hominum nõ esse species? nisi quis forte dicat aliquid posse esse in genere, quod non sit species illius, quod est falsißimum: sic enim non in genere erit, sed in aliquo alio toto discreto, quod non sit genus: ut in populo, in exercitu, in grege, in armento: nihil enim proprie est in genere nisi species, ut supra dixi, nec quicquam proprie est genus ullius alterius nisi speciei, cum species et genus sint, quemadmodum uocant, correlatiua, et alterum in alterius definitione ponatur. Sed causa quare Pseudophilosophi negant Troianum et Thebanum esse species hominis, est quia nunquam in spatio annorum penè duum millium intelligere potuerunt, non omnes species pertinere ad essentiam generis, sed solum essentiales, nec omnia genera esse de substantia specierum, sed tantum substantialia. Idq; non solum quia Cicero ac reliqui Scriptores ueteres ita esse demonstrant, sed etiam quia communis omnium loquendi consuetudo confirmat. Ad hæc arbor nostra generica substantiæ, in eo quoq; differt ab illa

Porphyrij et Aristotelis, quod illa tantum in imo et quasi ad radicem habet indiuidua, hoc est, singulares substantias, atq;, ut Dialectici uocant, primas: supra radicem uero usq; ad summum cacumen tota composita est ex singularibus, et speciebus, et differentijs uniuersalibus, siue ex secundis substantijs, ut Dialectici uocant. Quæ omnia, ut ijdem illi uolunt, sunt non hoc aliquid, sed quale quid (nam solas substantias primas, hoc est, singularia substantiæ, hoc aliquid esse dicunt) et non sunt in subiecto, sed prædicantur de subiecto: idq́; non æquiuoce, sed uniuoce. Postremo uero aiunt hæc quoq; substantijs omnibus communia esse, ut nihil sit eis contrarium, ut non recipiant magis et minus, ut unæ eædemq; cum sint, contraria successiue recipiant. Ex his inquam cōposita est, et has habet proprietates arbor substantiæ Dialecticorū, ut ipsi tradunt: At nostra arbor substantiæ, multo maxime ex parte contra se habet, Constat enim ferme tota ex generibus et speciebus non uniuersalibus et falsis, ut illa, sed uniuersis et ueris, ut supra probauimus: nec ullas habet differentias, aut secundas substantias, quæ cum uniuersalia à Dialecticis dicantur, non possunt ipsæ quoq; unà cum uniuersalibus non esse falsæ. Deinde continet species nō solum diuisibiles, sed etiam indiuisibiles et specialißimas: quæ ut species sunt, semper sursum spectant ad sua genera, nunquā deorsum. Atq; ideo de nullo dicuntur nec uniuoce nec æquiuoce: idemq́; faciunt genera, non quia non deorsum aspiciant, sed quia res sunt non uoces, quarum proprium est dici. Tum præterea quicquid est in ea, id omne est hoc aliquid, hoc est, uel una singularis substantia, quæ est species specialißima, uel una multitudo singularium substantiarum, nec quicquā in ipsa reperitur, quale quid, quod non uere sit, hoc aliquid. Cum nihil prorsus existat in rerum natura, quod poßit esse quale quid, quin idem etiam necessario sit hoc aliquid, hoc est, una aliqua numero singularis et indiuidua qualitas: et si non sit hoc aliquid, ne in rerum quidem natura ullo pacto esse queat, nisi fictum et commentitium. Id quod manifeste deprehenditur esse uerum, non solum ex eo, quia per intellectum humanum percipi ac comprehendi non potest istud quale quid, nisi sit, hoc aliquid: sed etiam quia in generali nostra diuisione rerum nihil est, nisi singulare aut multitudo singularium, ut supra probauimus. Itaq; qui illud quale quid Aristotelicū uoluerit defendere, ut nō uideatur esse chimæricū, is necesse habebit prius impugnare illam diuisionem nostram, et uniuersalia realia probare esse uera, quod nemo unquam recte facere poterit. At inquit Aristoteles, aliquis homo, et aliquis equus sunt primæ substantiæ, et hoc aliquid: homo uero et animal sine ulla adiectione, sunt secundæ substantiæ, et quale quid. Quibus uerbis Aristoteles tantā uim ac potestatē tribuit huic particulæ

aliquis uel

aliquis uel aliquod, ut adiecta homini uel animali ex secunda substantia faciat primam, dempta uero ex prima rursus reficiat secundam. Cui ego uicißim respondeo, idem prorsus dictu esse, homo et aliquis homo, animal et aliquod animal: nec quicquam referre siue addatur, aliquis uel aliquod, siue non addatur, eo quia per se semper subintelligitur tanquã adiunctum, ut ex ipsomet Aristotele non dubitanter licet intelligere. Is enim in libro περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, quodam in loco ita inquit, ἐν τῇ σικελίᾳ τῇ καλουμένῃ αἴτνῃ σπήλαιόν τι λέγεται εἶναι, et non multo supra ita dicit, ἔστι γὰρ αὐτόθι σπήλαιον, ὃ καλεῖται γλαφυρόν. In quorum locorum utroq; sine dubio significare uult aliquam unam et indiuiduam speluncam, et tamen in superiore tantum apponit τὸ τί, in posteriore autem idem licet non appositum subintelligit. Quare cum authore Aristotele nihil differat utrum dicatur, spelunca an aliqua spelunca: eodem quoq; modo nihil differre putandi sunt, homo et aliquis homo, equus et aliquis equus: et eo magis quod idem ipse author in tertio τῶν μετὰ τὰ φυσικά, non longe à principio probat idem esse, unum hominem, ens hominem, et hominem: ex quibus omnibus concluditur, Aristotelem cum docet diuersa esse hominem et aliquem hominem, animal et aliquod animal, plusquam pueriliter errare, et nõ solum contra ueritatem, sed etiam contra se ipsum loqui. Vt omittam hic, quod ita loquitur, ut dicat primam substantiam hoc aliquid significare, secundam autem quale quid: perinde quasi substantia prima, quæ est res, tanquam si uox esset, significaret, et uocis ministerio fungeretur. Sed de eo, quod est hoc aliquid et quale quid, iam satis. Postremo uero in arbore nostra reperiuntur nonnullæ substantiæ quæ habent contrarium, ut ignis cui aqua contraria est, et aqua cui aduersatur ignis: et multæ etiam quæ suscipiunt magis et minus, præsertim in adiectiuo pronuntiatæ: ut cum dicimus, magis uel minus marmoreum, magis uel minus ligneum. Itaq; nos unà cum Laurentio Valla sine ulla dubitatione affirmamus substantiam et contrarium habere, et magis minusq; recipere: et Aristotelem ac cæteros qui hæc negant, uehementer esse reprehendendos. Ac talibus quidem causis et rationibus, arborem nostram substantiæ à Porphyriana et Aristotelica longe diuersam fecimus, nunc sequitur ut idem faciamus in arbore qualitatis: et ante omnia, ut ostendamus omnia alia accidentiũ prædicamenta sub qualitate generali, tanquam ueras illius species esse collocanda: si prius tamen pauca quædam de substantia addiderimus à recte philosophandi studiosis non ignoranda, quæ sunt hæc. Primo quam Latini tum substantiam, tum naturam, tum essentiam appellant, eam à Græcis uocari οὐσίαν, quasi dicas, essentiam, παρὰ τὸ εἶναι, ab essendo

Nam et si tam accidens, quàm substantia æqualiter ipsum esse, siue essentiam participet (tam enim accidens quàm substantia uere et proprie dicitur esse, hoc est, non improprie nec figurate) tamen substantia tanquam omniũ rerum siue entium dignißima, et quæ maxime uidetur esse, essentiamq; habere, non immerito nomen commune, ac genericum apud Græcos sibi uendicauit: et cum sit species generis rerum sicut et qualitas, tamen nomen generale retinuit. Atq; hoc est illud quod Aristoteles in principio capitis de Substantia ait, ἡ κυριώτατα λεγομένη, hoc est, quæ maxime proprie, siue priuatim dicitur. Nam quemadmodum nomen urbis communiter dicitur de Mediolano, Neapoli et alijs urbibus, proprie autem siue priuatim de urbe Roma. Sic ὀυσίας uocabulum cõmuniter dicitur tam de omnibus accidentibus quàm de substantijs, ὀυσία enim inter alias significationes, quas habet, inquit Ammonius πᾶσαν ὕπαρξιν δηλοῖ, ἥτις καὶ κατὰ συμβεβηκότων φέρεται, hoc est, omnem essentiam, uel existentiam significat: quæ et de accidentibus dicitur, proprie uero et priuata quadam significatione dicitur de substantia. Quod non intelligentes Interpretes nugantur, dicẽtes Aristotelẽ ex eo quod ait κυριώτατα excludere uoluisse superficiem, quæ non proprie, sed apparenter, ut ipsi loquuntur, substat accidentibus, et asserẽtes eundẽ ex eo quod dicit, λεγομένη hoc est, quæ dicitur, non ex sua sententia, sed ex aliorum opinione loqui, quod falsißimũ est: Aristoteles enim primam substantiam maxine proprie dici affirmat, comparatione secundarum substantiarum et accidentium, quæ ipsa quidem quoq; communiter dicuntur ὀυσίαι, sed non proprie nec priuatim ut primæ: Et quod ait λεγομένη, non ad aliorum opinionem, sed ad nomen ὀυσίας referri debet. Nomimnm enim proprium est dici, ut iam multoties antea dictum est: Nec alio pertinent ea quæ sequuntur duo aduerbia, πρώτως καὶ μάλιστα. Substannia enim prima, ex sententia Aristotelis, dicitur primum ex maxime, substantijs, scilicet, secundis et accidẽtibus comparata. Ac de nomine quidem ὀυσίας, apud Græcos ita sentiendum est omnibus recte philosophari cupientibus. At uero apud Latinos ὀυσία magis usitate substantia et natura quàm essentia dicitur, et reuera nos magis aptum magisq; proprium huiusce rei nomen hebemus quàm Græci. Si quidem magis proprie uidetur appellari substantia à substando, eo quod omnibus qualitatibus et accidentibus, ut ita dicam, substat: quàm essentia, cum habere ipsum esse siue essentiam æqualiter conueniat et commune sit, omnibus tam accidentibus quàm substantijs. Vnde mihi non male uidentur definiuisse, qui ita dixerunt, Substantiam esse eam, quæ per se stat, et accidentibus substat. Sic enim et nos substantiam nihil aliud esse arbitramur, nisi rem per se stantem, et accidentibus

subiectam, ut cum dicimus, substantiam esse rem, significemus eam esse in genere rerum, cum autem addimus per se stantem, ut separemus ab accidentibus quæ non naturaliter per se stant, sed in alio semper existunt. Quod autem in fine adiectum est, et accidentibus subiecta, nihil aliud facit, nisi definitionem explicat, clarioremq; reddit. Ac talem quidem nos substantiã esse hocq; modo definiri oportere putamus, et contendimus. Intelligentes tamen semper hanc definitionem conuenire, et accommodatam esse substantiijs singularibus, quas Dialectici primas nominant, non generibus neq; speciebus more illorum acceptis: quas ijdem uocant secundas substantias. Has enim nos tanquam inter uniuersalia realia numeratas à Dialecticis, unà cum ipsis uniuersalibus à nobis antea refutatis prorsus improbamus, et ex omni philosophia eijcimus exterminamusq;.

Genus rerum uere in duas tantum species diuidi, in substantias et qualitates, et omnia alia accidentium dialecticorum prædicamenta sub qualitate generali tanquam ueras eius species uere contineri.

CAPVT DECIMVM.

RERVM genus, quod supra docuimus, esse unum, uerum, et generalißimum genus: prima et summa diuisione secatur non in decem categorias, ut putauit Aristoteles, nec in tria prædicamenta, ut existimauit Laurentius Valla, sed in duas tantum ueras spectes, siue formas, hoc est, in substantias et qualitates. Idq; probo potißimum hoc argumento, quod omnia alia accidentium prædicamenta nihil aliud sunt, nisi species quædam qualitatis generalis, et propterea ad illam tanquam species ad genus, et quasi riui quidam ad fontem caputq; suum referri debent. Nam summum genus qualitatum proprie, siue qualitas ut genus figurate, quam supra in arbore generica qualitatis secundam generis rerum speciem siue formã posuimus, nomine et appellatione sua communißima comprehendit omnia alia, quæcũq; sunt in rerum natura, præter substantiam, hoc est, omnia accidentia. Atq; ideo quatenus sursum aspicit et unà cũ substantia genus rerum in duas partes diuidit, recte appellatur species siue forma generis rerũ: quatenus uero deorsum uersum conuertitur, et sub se complectitur omnia, ut dixi, præter sub-

stantiam, non speciei neq; formæ, sed generis nomen sibi uendicat, et proprie dicitur qualitas generalis, siue qualitas ut genus, ad differentiam qualitatis ut species est, quæ est pars qualitatis generalis, et quantitati, cæterisq; accidentium speciebus, tanquam species diuersa sub eodem genere contenta opponitur. In summa qualitas, ut recte inquit Aristoteles, est res secundum quam dicimur quales: cuius nomine nos hic intelligimus, non solum omnia ea quæ à Dialecticis et Philosophis communiter appellantur accidentia, sed etiã omnes differentias, quas Dialectici uocant substantiales, et omnes substantias in adiectiuo prolatas. Nanq; ut supra monuimus, quemadmodum accidentia in substantiuo prolata substantiæ faciem induunt, sic substantiæ in adiectiuo pronuntiatæ in qualitates mutantur, et ab eis res uere dicuntur quales. Quis enim dubitat quin marmor et later sint substantiæ? attamen esse marmoreum uel lateritium est qualitas ædificij: interrogatus enim aliquis quale ædificiũ construxerit, recte respondeat, marmoreum uel lateritium. Eodemq; modo nemini dubium est, quin esse candidum uel esse calidum, qualitas quædam sit, et tamen candor et calor nõ qualitates, sed substantiæ quædam uidentur esse: quia tanquam substantiæ quædam in substantiuo pronuntiantur. Qualitatem autem hanc generalem idcirco non solum qualitati ut species est, sed etiam quantitati et alijs accidentium generibus superposuimus, et omnibus communem fecimus, quia quamuis nomen qualitatis à Dialecticis et Philosophastris perperam, et prorsus imperite separeretur à quantitate, relatione, cæterisq; accidentibus, tamen apud Latinos ueteres, et omnes recte loquentes generaliter idem significat quod nomen accidentis, atq; etiam aliquid amplius. Siquidem omne accidens qualitas est, non autem contra: nam multæ sunt qualitates substantiales, quæ non uidentur recte dici posse accidentia, ut ratio in homine, et sensus in animali. Quare multo generalius est nomen qualitatis, quàm nomen accidentis: sic ut uerißime, simul et latinißime liceat dicere, quantitatem, relationem, actionem, et reliqua omnia accidentia, esse qualitates quasdam. Vt partim affirmat Rodulphus Agricola in secundo libro de Inuentione dialectica, Cap. VII. cuius hæc sunt uerba, Qualitatem etiam uocamus in præsentia, non ut sit unum ex decem prædicamentis, sed ut qualitas sit quicquid non est substantia rei: sic et quantus est sol, et ubi sunt Nili fontes, et quando fuit Homerus quæstione qualitatis continentur: Hæc Rodulphus. Partim confirmat Laurentius Valla in primo Dialecticæ suæ libro Cap. XVII. de generali qualitatis significatione idem planè sentiens, quod Rodulphus, nisi quod paßionem, quam uocant, sub actione collocat, et actionem quandam esse arbitratur. Tum actionem tanquam prædicamentum per

se statuit à substantia et qualitate prorsus seiunctum et separatum: atq; hoc modo decem Aristotelis categorias ad tres tantum reducit, nempe ad substantiam, qualitatem, et actionem: cuius opinio ex ijs, quæ nos dicturi sumus, manifeste falsa conuincitur. Ostendemus enim actionem æque sub qualitate sicut cætera accidentia contineri. Sic igitur et Agricola et Valla de qualitate generali sentiunt. Et Quintilianus utriusq; sententiam aperte comprobat, libro VII in capite de Qualitate, ita scribens, Qualitas alia est de summo genere, atq; ea quidem non simplex: nam et qualis sit cuiusq; rei natura, et quæ forma quæritur, an immortalis anima, an humana specie Deus: et de magnitudine et numero, quantus sol, an unus mundus, quæ omnia coniectura quidem colliguntur, quæstionem tamen habent in eo qualia sunt. Hæc Quintilianus: Ex quibus manifeste licet intelligere, qualitatem de summo genere esse eam, quam nos supra appellauimus qualitatem generalem, siue qualitatē ut genus: qualitatem autem specialem, siue ut species est: et quantitatem unà cum partibus suis, tam discretis quàm continuis, esse duas species qualitatis, illius de summo genere, siue generalis, siue ut genus acceptæ. Quare iam nemini dubium esse debet quin qualitates reuera sint duæ, una generalis, altera specialis: et quin hæc specialis unà cum quantitate sub illa generali tanquam species sub genere suo comprehendatur. Præsertim cum idem Quintilianus, eodem Capite paulo infra testetur, quod Græci duobus nominibus ποιότητα, et ποσότητα dicunt, id nos uno et eodem qualitatis uocabulo complecti. Et cum idem rursus libro III cap. de Narratione, de paruis causis loquens, ita dicat, In paruis causis, quales ferè sunt priuatæ. Quo in loco cum ante dixisset, in paruis, postea statim subiunxit, quales, et cætera: ex quo significauit paruitatem, quæ est species quantitatis, sine ulla dubitatione esse qualitatem. Quo loquendi genere etiam ante Quintilianū usus est Plato in Alcibiade primo, cuius hæc sunt uerba, ἄρα ἐρωτᾷς εἴτινα ἔχω εἰπεῖν λόγον μακρόν, οἵους δὴ ἀκούειν εἴθισαι; hoc est, Interrogas ne an sim incœpturus sermonem aliquem longum, quales audire solitus es? Ecce quēadmodum Plato ibi quales non quantos dixit, cur ita? quia esse longum specialiter quidē dicitur ποσότης, sed generaliore uocabulo recte etiā ποιότης appellatur. Quin etiam Archigenes inter antiquos Medicos Græcos celeberrimus aperte dixit, magnitudiuem et paruitatem, celeritatem et raritatē, plenitudinem et inanitatem, et cætera huiusmodi esse qualitates pulsus, ut testatur Galenus in secundo de differentijs pulsuum. Qua quidem in re quāuis reprehendatur à Galeno, tamen ipse Galenus magis uidetur esse reprehendendus, qui nulla firma aut recta ratione motus, sed sola prædicamentorum

ſuorum falſa atq; inani doctrina adductus, non ſolum Archigeni, ſed etiam Platoni, atq; adeo communi Græcorum omnium loquendi conſuetudini aduerſatur: Hæc ueteres Græci de qualitate. Neq; ſolum Quintilianus ex ueteribus Latinis ita de qualitate ſenſit, ſed etiam M. Cicero in primo de Inuentione libro, ita loquitur, Generalis eſt controuerſia, cum et quid factum ſit, conuenit, et quo id factum nomine appellari oporteat conſtat, et tamen quantum et cuiuſmodi et omnino quale ſit quæritur. Quibus uerbis Cicero per cõtrouerſiam generis nihil aliud intelligit, niſi ſtatum qualitatis. Quæſtio enim generis ſiue generalis et quæſtio qualitatis apud Latinos idem ſunt, ut ipſemet Cicero in principio capitis illius aperte oſtendit: et uerba illa, et omnino quale ſit, in fine ſuperioris exẽpli poſita clare indicant. Quid enim ſibi uult eo in loco, et omnino quale ſit? niſi concludere membrum generaliter, ut perinde ſit ac ſi dixiſſet, et generaliter ſiue in uniuerſum omnis controuerſia de qualitate: quæ ſub ſe continet et quantum, et cuiuſmodi, et in ſumma omnes alias qualitates. Nanq; hoc aduerbium omnino apud Latinos ſine dubio idem ſignificat, quod generaliter et in uniuerſum ſiue uniuerſe, ut cum dicimus uel affirmando aliquid, omnino aut magna ex parte ſum aliquando liberatus, uel negando hoc modo: Vix aut omnino non poſſum liberari. Sed ut redeã unde diſceßi, ſi paruitas, ſi magnitudo, ſi numerus, ſi deniq; quãtum ipſum, et cætera huiuſmodi ueræ ſunt qualitates, ut non ſolum ex Agricolæ et Vallæ, ſed etiam ex Quintiliani et Ciceronis, atq; adeo etiam ex Platonis uerbis licet intelligere, quis dubitat ſimiliter et relationem, et actionẽ, et paßionem, et quando, et ubi, et ſitum eſſe, et habere, et omnino omnia accidentia qualitatis nomine contineri ac ſignificari? ſi quidem hæc omnia nihil aliud ſunt, niſi qualitates quædam ſubſtantijs, atq; alijs rebus accidentes. unde et accidentium nomen ſibi uendicarunt. Quod uel ex communi omniũ latine et recte loquentium uſu abſq; alia ratione uel authoritate, uerum eſſe poterat intelligi, niſi ij, qui hactenus philoſophati ſunt ferè omnes fuiſſent inepte addicti, et pluris uanam Ariſtotelis authoritatem feciſſent, quàm ueritatem et communem loquendi conſuetudinem. Nam quærenti, exempli gratia, qualem hominem uideris, recte reſpondeas per omnia accidentium genera: ſi dicas primo, magnum uel paruum, ut ſupra dictum eſt in quantitate: deinde bonum uel malum, album uel nigrum, in qualitate ſpeciali: tum patrem uel filium, dominum uel ſeruum in relatione: poſtea uerberantem uel interficientem in actione: deinde rurſus faſtidientem uel uapulantem in paßione: præterea hodiernum uel externum, huius anni uel anni præteriti in tempore, ſiue quando: ad hæc Italum uel Gallum, Romanum uel Neapolitanum

in loco uel ubi: posthæc sedentem uel cubantem uel stantem in situ: postremo uero uestitum uel nudum, armatum uel inermem in habitu. Quibus omnibus exemplis à communi omnium latinorum loquendi consuetudine desumptis manifestum est, ad interrogationem factam per qualis nel quale est, recte respõderi posse per omnia accidentium prædicamenta: et propterea omnia accidẽtia necessario qualitates quasdam esse confiteudum est. Quod etiam confirmatur authoritate Rhetorum omnium, tam Græcorum quàm Latinorum, qui in diuisione statuum siue constitutionum Rhetoricarum dicunt in omni quæstione quæri solere tria, an sit, quid sit, quale sit: ac primum illum modum quæstionis appellant coniecturalem, secundum definitiuum, tertium generalem, siue qualitatis, eo quod in illo generaliter quæritur de omni quantitate, hoc est, non solum de qualitate ut species est, sed etiam de quantitate, loco, tempore, cæterisq; accidentibus. Vt constitit ex ijs, quæ supra posuimus, exemplis: partim ex Rodulpho Agricola, partim ex Quintiliano, desumptis de tempore, de loco, et de alijs accidentibus, atq; ut patet in exemplis quæ nos supra ex communi omnium consuetudine loquendi protulimus. Quare necesse est Rhetores, aut non recte appellasse tertium illum statum generalem et de qualitate, si in eo non quæritur de omni qualitate et accidente generaliter, aut si quæritur quantitatem, relationem, actionem, et reliqua omnia accidentia non posse non esse qualitates. Postremo uero idem quoq; confirmatur testimonio Dialecticorum quorundam recentiorum, et inter alios maxime Chrisostomi Iauelli Canapitij iuniorum omnium qui de Dialectica scripserunt iudicio meo acutißimi, qui capite quarto de prædicamentis, de qualitate loquens ita scribit, Vnde et per actionem dicimur quales, et per paßionem, ut qualis est sortes? respondetur scribens uel calefactus. Sed quid immoror hac in re probanda? cum etiam ipsa substantia nonnunquam quasi transmutetur in qualitatem? et ab ipsa substantia res dicatur esse quales? ut cum quispiam rogatur, qualem statuam emerit, et respondet cereã, uel marmorem, uel ligneam: nonne statua dicitur qualis à cera, marmore, et ligno? certe ita est, et uerum est id quod supra in capite de Nominibus dixi, ut nomina omnia substantiua significant substntiam uel accidens per modum substãtiæ, sic adiectiua, siue substantiarum sint siue accidentium, semper significare qualitatẽ. Atq; ideo recte Aristoteles in quinto τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ dixit, differentias substantiales esse qualitates, ut rationem in homine, et sensum in animali: quod uerum esse non posset, nisi substantia nonnunquam etiam qualitatis modum indueret, et quasi in qualitatem transformaretur. Quod quidem accidit non ob ipsam rei ipsius naturam, si quidem reuera, nec

substantia in accidens, nec accidens in substantiā conuerti potest, sed propter nostrum pronuntiandi modum, qui nunc qualitates per modum substantiarum in substantiuo, nunc substantias per modum qualitatum in adiectiuo pronuntiare consueuimus. Sic igitur ut semel finiam, non solum testimonio Rodulphi Agricolæ et Laurentij Vallæ, sed etiam authoritate Platonis, et Archigenis, et Ciceronis, et Quintiliani, et Rhetorum tam Græcorum quàm Latinorum: et præterea etiam consensu et consuetudine omnium communiter et recte loquentium, et postremo etiam authoritate iuniorum Dialecticorum liquido apparet qualitatis nomen sua generali significatione comprehendere, non solum qualitatem specialem, sed etiam quantitatem, relationem, et alia omnia accidentia: atq; adeo quoq; ipsam substantiam in adiectiuo prolatam, et similiter contra, omnia prorsus accidentia unà cum substantia in adiectiuo pronuntiata, tanquam qualitatis generalis species inter qualitates uere esse numeranda. Ex quo rursus apparet non modo Dialecticos, sed etiam Grammaticos penè omnes uehementer errasse, qui in capite de relatiuis, quantitatem à qualitate ita separant, perinde quasi essent duo penitus diuersa, et ad interrogationem factā per quale, non recte poßit responderi per nomina quātitatis, quod est falsißimum, ut nos supra multis exēplis ostendimus, et multis uerbis confirmat Laurentius Valla in capite Dialecticæ suæ ante citato: ubi etiam docet apud Virgilium, cum dicit.

Nam qualis, quantusq; cauo Polyphemus in antro,
Lanigeras claudit pecudes.

et apud alios Scriptores, cum quale et quantum coniuncta reperiuntur, non de qualitate generali siue ut genus, sed de qualitate speciali siue ut species prout quantitati opponitur, et qualitatis generalis species est, esse intelligēdum. Quamobrem cum hæc doceat Laurentius nos ulteriori huiusce rei probatione supersedebimus, et pro constanti probatum relinquemus, esse unum tantum genus summum et generalißimum, hoc est, genus rerum: et hoc ipsum prima diuisione secandum esse in duas ueras et germanas species siue formas, hoc est, in substantias et qualitates: non in decem categorias, ut prorsus falsò existimauit Aristoteles: nec in tria prædicamenta, ut minus quidem falsò, sed tamen non recte censuit Valla: cuius opinionē nō mihi ultra refutandā arbitror, cū ex ijs, quæ dicta sunt, satis appareat eam non posse ueram esse. Atq; hoc modo de qualitatis generalis nomine ac communitate sentiendum est, eis qui recte philosophari cupiunt: et non solum qualitas ut species est, sed etiam quantitas, et omnia accidentium prædicamenta sub hac qualitate generali collocanda.

De qualitate

De qualitate generali et omnibus eius tam comparatæ quàm absolutæ speciebus, præsertimq́ de qualitate speciali, quantum differant à speciebus accidentium Dialecticorum, et singillatim quæ ratio et causa diuersitatis. Caput Vndecimum.

VONIAM de qualitate generali nec Aristoteles, nec quisquam Dialecticorum ueterum, quod sciam, mentionem fecit: de qualitate autem speciali magna ex parte falsa ab eisdem fuerunt tradita: idcirco de utraq; rursus pauca mihi dicenda uidentur, et simul tam ueritatis nostræ quàm falsitatis Aduersariorum ratio reddenda. Est ergo qualitas generalis siue ut genus, res in alio, hoc est, in substantia tanquam in subiecto semper existens, secundum quam ipsum subiectum, quale et quodammodo affectum dicitur. Qua in definitione ponitur primo res, loco generis, est enim huiusmodi qualitas uere species generis rerum, et genus rerum uere huius speciei genus: deinde in alio existens et cætera, ad differentiam substantiæ, quæ naturaliter per se stat, non in alio existit. Quod uero sequitur, secundum quã et cætera, id uero in fine additũ est ad maiorem essentiæ rei definitæ explicationem: et quoniam Aristoteles ipse quoq; hanc partem addidit, cũ dixit, Qualitatem esse eam secundum quàm quales dicimur, licet ipse non generalẽ hanc, sed specialem qualitatem definire uideatur. Huius autem qualitatis generalis primum duæ sunt partes siue species, in quas diuiditur, idest genus absolutorum, et genus comparatorum, ut supra apparet in descriptione nostra arboris qualitatis. Omnes enim qualitates prima diuisione, sunt aut absolutæ et per se stantes, ut exempli gratia, magnus, paruus: aut cõparatæ et ad aliquid relatæ, ut maius, minus. Deinde utriusq; harum partium rursus multæ sunt ac diuersæ partes siue species, eisdem nominibus, sed absolutione tantum et comparatione differentes, quas breuiter recensendas et exempla unicuiq; apponenda existimaui, ut clare appareat, quantum doctrina nostra uerior sit et rectior, quàm Dialecticorum et Pseudophilosophorum. Ergo partes siue species qualitatis generalis, tam comparatæ quàm absolutæ nouem sunt ferè, quarum prima est, qualitas ut species, secunda quantitas, tertia actio, quarta paßio, quinta causa, sexta locus, septima tẽpus, octaua situs, nona habere.

Sub absoluta qualitate speciali siue ut species est, continentur omnes rerum proprietates siue propriæ naturæ, ut ratio et risus in homine, sensus et motus in animali: omnes facultates siue uirtutes, ut attractio ferri in Magnete, et purgatio bilis in Rhabarbaro: omnes aptitudines uel ineptitudines, potentiæ uel impotentiæ ad aliquid agendum uel non agendum, ut ad discendum, ad canendum, ad currendum, ad luctandum: omnes habitus uel affectiones, ut uirtutum uel uitiorum, artium uel scientiarum, commutationum uel perturbationum uel alterationum, ut uocant, in animalibus alijsq; rebus: omnes status siue conditiones siue fortunæ, ut esse diuitem uel pauperem, nobilem uel ignobilem, magistratum uel priuatum: omnes patibiles qualitates, ut color, sonus, odor, sapor: et qualitates tã primæ quàm secundæ, ut uocant: omnes figuræ et circa quodq; existentes formæ, ut triangula, quadrata, circuli, et reliquæ figuræ formæq; Mathematicæ, Et deniq; si quæ aliæ sunt huius generis species, tam intrinsecæ quàm extrinsecæ, tam naturales quàm aduentitiæ et acquisitæ, tam substantiales quàm accidentales, tam manentes quàm mouentes, tam ad animum quàm ad corpus pertinentes. Hæc inquam omnia cõtinentur sub una et sola qualitate speciali. Sub quantitate uero hæc, omnia tã continua quam discreta quæ uocantur: discreta sunt, ut numeri, et multitudines omnes: continua, ut lineæ, superficies, corpora, et omnes magnitudines. Actio sub se continet omnia, quæ significantur uerbis actiuis, ut calefacere, et urere: Paßio uero omnia, quæ uerborum paßiuorum significatione notantur, ut calefieri et uri. Ad causam pertinent et authores siue causæ efficientes, ut esse Polycleteum uel Perrhasianum opus: et materiæ rerum, ut esse lapideum in domo, esse ligneum in arca: et fines siue causæ finales, ut uoluptatis capiendæ uel sanitatis recuperandæ causa, facere aliquid. Exempla autem eorum, quæ continentur in alijs qualitatis generalis partibus, supra satis descripta sunt in arbore sua: quare non necesse est, ut denuo hic repetãtur. In qualitate uero generali comparata et ad aliquid ferè sunt totidem partes siue species, quot in absoluta et eisdem nominibus uocantur, adiecta tantũ comparatione, ut in qualitate speciali, candidius et minus candidum, dominus et seruus, pater et filius, et si qua alia sunt huiusmodi, quæ in statu siue conditione absoluta hominum fundata sunt. In quantitate, ut maius minus, longius breuius, latius arctius, totum pars in continuis, genus et species in discretis. Nam quemadmodum totum non est nisi pars sit, et pars nisi comparatione totius, sic nec genus sine specie, nec species sine genere esse potest. Exempla uero actionis et reliquarum partium qualitatis generalis comparatæ, satis supra in arbore eius apparent descripta: quare nihil hic opus est ut repetantur.

Sic ergo diuiditur qualitas generalis, ut duæ primæ partes eius sint qualitates absolutæ et qualitates comparatæ, ac tam absolutarum quàm comparatarum, tot ac tales partes sunt, ut diximus. Intra quarum ambitum continentur ferè omnia quæcunq; sunt in rerum natura, præter substantiam. Rationes autem et causæ eorum, quæ uel addidimus uel mutauimus in hisce qualitatibus describendis præter uel contra ea, quæ scripsit Aristoteles in categorijs suis, hæ sunt. Primum in summo posuimus qualitatem generalem tāquam alteram partem generis rerum, et substantiæ ex aduerso respondentem, quàm Aristoteles non recte prætermisit, cum ut supra docuimus, sine dubio differat à qualitate speciali, non solum apud Latinos sed etiam apud Græcos, ut ex superiore capite apparet. Deinde hanc ipsam diuisimus in absolutam et comparatam, eo quia esse absolutum et esse comparatum siue relatiuum sunt diuersa, nec in una eademq; specie ambo recte comprehendi posse uidentur. Tū subdiuisimus utranq; partē in plures alias species eisdem nominibus utrinq; præditas. Vt enim in parte absolutorum est qualitas specialis et quantitas et cætera quæ sequuntur: sic etiam in parte comparatorum, ut patet in exemplis supra positis. Quod non animaduertens Aristoteles categoriā πρόστι, hoc est, ad aliquid, à qualitate, quantitate, cæterisq; accidentibus, haud scio quàm recte prorsus separauit. Nulla enim ferè qualitas absoluta est, quæ non poßit comparari, et tanquam ad aliquid fieri, et cætera; cum et ea quæ sunt ad aliquid etiam absoluta fieri uideantur. Nam esse seruum, exempli gratia, et esse patrem, et alia huiusmodi sunt quidem ipsa relatiua ex conditione siue statu hominum per comparationem facta, sed si et seruus comparetur, non cum domino, sed cum libero: et pater conferatur, non cum filio, sed cū orbo, statim ex mutatione oppositionis uterq; uidetur mutari et ex relatiuo absolutus contrariusq; reddi. Seruus enim et liber, pater et orbus, non ut relatiua sed ut contraria opponuntur. Atq; ideo nos relationē non per se et ab alijs separatim, sed cum alijs omnino simul coniuncte posuimus. Prætrea nos in qualitate speciali sub habitu et affectione collocauimus naturalem potentiam uel impotentiam, eo quia omnis naturalis potentia uel impotentia, est habitus quidam naturalis, etiam testimonio ipsius Aristotelis in sexto Ethicorum ita scribentis, Καὶ γὰρ καὶ θηρίοις αἱ φυσικαὶ ὑπάρχουσιν ἕξεις, hoc est, etiam pueris et feris naturales insunt habitus. Quare Aristoteles naturalem potentiam et impotentiam nō diuersam speciem ab habitu et affectione ponere, sed sub habitu uel affectione tanquam ueras eius species locare debuit. Quem si quis defendere uoluerit, is rationem mihi reddat oportet, cur Aristoteles aliter loquatur, aliter doceat, et cōtra sua ipsius documenta facere uideatur.

Item in quantitate discreta posuimus genus et speciem diuisibilem, in continua uero totum et partem, eo quia proprie genus et species diuisibilis, nihil aliud sunt, nisi multitudines, totum et pars nisi magnitudines. Et post omnia etiã adiecimus causam, eo quia est qualitas quædam rerum separata ab alijs, ex causa enim efficiente, et materiali, et finali, res sine ulla dubitatione dicuntur quales, ut et in arbore nostra qualitatis, et in superiore capite satis ostensum est. Quare Aristoteles præter alia quæ peccauit in describendis categorijs suis, etiam hoc peccatum admisit, quod prætermisit categoriam causæ. Nam si quis ab eo quærat, in quanam categoria hæc sint, esse Polycleteum uel Parrhasianum, esse marmoreum uel ligneum, et alia huiusmodi, nunquam ipse sese explicare poterit, nec ad ullam categoriarum suarum tales loquendi modos reducere. Neq; solum causam prætermisit, sed etiam multa alia in alijs partibus, ut in qualitate speciali, statum et conditionem personarum, aliarũq; rerum, ut esse diuitẽ uel pauperem, esse nobilem uel ignobilem, quæ similiter ut superiora, ad nullam Aristotelis categoriã reduci posse uidentur. Hæ sunt igitur causæ et rationes, quibus aliqua in arbore nostra generica addidimus uel subtraximus uel mutauimus præter uel cõtra ea, quæ scripsit Aristoteles. Itaq; sic concludimus hunc librum, ut dicamus arborem Dialecticorum prædicamentalem, ut uocant, præter eam partem, quæ ad indiuidua pertinet, totam esse falsam, eo quia tota constat ex generibus, et speciebus, et differentijs uniuersalibus realibus, hoc est, monstrosis et chimæricis, ut supra ostensum est: et præterea habet genera et differentias ita firmas et immobiles, ut nec genera in differentias nec differentiæ in genera unquam mutari ac transire poßint, cum ferè nullum reperiatur genus, quod ita sit genus, ut non poßit esse differentia, nec ulla differentia, quæ non poßit esse genus. Ac quod de genere et differentia dixi, idem quoq; de proprio intelligendum: ut in capite de differentia et proprio ostensum est. Rursus enim dico et affirmo nullum neq; genus, neq; differentiam, neq; propriũ, neq; adeo speciem diuisibilem esse, quæ non aliquando poßit in alterius quasi naturam mutari, et illius nomen accipere, hoc est, quæ nõ uel ex genere et species et differentia et proprium, uel ex specie et genus et differentia et proprium, uel ex differentia et genus et species et proprium, uel deniq; ex proprio et genus et species et differentia interdum fieri queat, ut exemplis supra satis demonstratum est.

MARII NIZOLII BRIXELLENSIS DE VERIS PRINCIPIIS, ET VERA ratione philosophandi, contra Pseudophilosophos, et simul de falsis eorũ principijs.

LIBER TERTIUS.

De nominibus scientiæ et artis, quid apud Latinos communiter ac proprie significent, et quot modis utrunq; eorum accipiatur, et deniq; quibus differẽtijs artes et scientiæ inter se distinguantur: contra falsas scientias et artes Pseudophilosophorum.

CAPUT PRIMUM.

VM in principijs tam nostris cõfirmandis quàm Aduersariorum refutandis sæpenumero posthac mihi sit usu uenturum, ut utar nominibus scientiæ et artis, quæ à nobis longe aliter, atq; à Dialecticis et Philosophis intelligũtur, operæpretium me facturum existimaui: si pauca ante de ipsis nominibus dicerem: et quot modis tum à nobis tum ab illis acciperentur, aperirem: ne ambiguitas et ignorantia nominum fortasse in animis aut Aduersariorum aut aliorum qui hæc lecturi sunt, errorem aliquẽ creare posset. Ergo nomen scientiæ apud Latinos ueteres, et probatos Scriptores tribus modis usurpatum reperitur: primus modus est, cum eo significatur omnis cognitio qualiscunq; ea sit, et quomodocunq; accepta, hoc est, tã certa quàm incerta, tam facilis quàm difficilis, tam nobilis et rara quàm etiã ad homines quamlibet ignobiles pertinens. Nam cum scire, et scientia sint cõiugata, et coniugatorum hæc sit natura, ut uno posito uel ablato reliqua ponantur uel auferantur: idcirco quicunq; aliquid scit, quomodocunq; id sciat,

is eius rei quam sit scientiam habeat necesse est, exempli gratia, si quis furtũ uel homicidiũ factum scit, is furti uel homicidij facti scientiam teneat oportet. Quod si ipse cum id fieret interfuit et uidit, aut ab aliquo fide digno audiuit, aut certis rationibus argumentisq; deprehendit, hoc casu iam non solum sciẽtiam simpliciter, sed certam scientiam habere recte dicitur. Quo loquendi modo usus est Author ad Herenniũ, cum in quarto eius operis libro ita inquit, Vestrum est Iudices his in unum collatis certam sumere scientiam, non suspicionem maleficij. Hæc Author ille. Si uero non interfuit nec uidit, sed ab aliquo fortasse parum fide digno audiuit, aut coniecturis tantum et incertis rationibus didicit, similiter scit quidem et scientiam habet, sed non certam, hoc est, suspicionem uel opinionem. Nam quid aliud est suspicio uel opinio, nisi scientia incerta? Neq; solum qui ita scit, hoc primo scientiæ modo scientiam habere recte existimatur, sed etiam ex contrario, qui ignorat, hunc scientia carere uere dicimus: ignoratio enim scientiæ contraria est: id quod aperte ostendit Cicero pro Sylla, cum ita ait, Cuius scientiam de omnibus constat fuisse, eius ignoratio de aliquo purgatio debet uideri. Quo in loco apud Ciceronem scientia hoc primo, quem dicimus, modo, accipienda est. Interfuerat enim Caßius omnibus quæ acta erant, et tamen de Sylla se ignorare fatebatur, quare uidebatur eum purgare, quod non fecisset nisi certam quandam scientiam factorum omnium habere fuisset creditus. Hæc est igitur prima et communißima uis atq; potestas nominis scientiæ apud Latinos, quam distinguentes debemus appellare scientiam, tum certam tum incertam, ut contigerit: et eam ita definire ut dicamus esse cognitionem rei uel rerum, tam certarũ quàm incertarum, tam facilium quàm difficilium, tã rararum quàm etiam ad homines quamlibet ignobiles pertinentẽ. Vt in definitione huiusmodi scientiæ ponatur cognitio tanquam genus: omnis enim scientia est cognitio non contra: cætera uero apponuntur, tanquam proprietates, hunc primum scientiæ modum, ab eo qui sequitur, discernentes. Alter uero eiusdem uocis usurpandæ modus est multo arctior et contractior superiore, cum uidelicet significat notitiam et cognitionem non qualemcunq;, nec quomodocunq; acceptam, sed tantũmodo rei uel rerũ scitu dignarum, cognitu difficilium, et uulgo ignotarum: Cuiusmodi sunt ea, quæ traduntur partim in Theologia, Physiologia, Geographia, Astrologia, cæterisq; huiusmodi facultatibus, quarum finis est non actio aliqua, sed cognitio sola: atq; ideo paßim apud omnes Scriptores idoneos proprie appellantur scientiæ, partim in Grammatica, Rhetorica, Arithmetica, Geometria, Musica, Medicina, Iure ciuili, Politica, et alijs similibus, quarum finis est non solum cognitio, sed etiam actio quædam:

et propterea non solum scientiæ, sed etiam artes proprie nominantur. Omnes enim hæ, quas dixi, uersantur in rebus scitu dignis, cognitu difficilibus, et uulgo ignotis: quibus tribus conditionibus differunt à scientijs, quas supra diximus, primo modo acceptis: illæ enim sunt rerum etiam quamlibet uilium, et cognitu facilium, et quas omnes passim sciunt, uel saltem scire possunt. Hæ uero, quas in secundo hoc modo retulimus, propriæ et ueræ sunt sciētiæ, et cum scientiam dicunt ueteres Latini, de una aliqua harum ferè semper intelligunt. Atq; hic quoq; est secundus scientiæ modus apud Latinos, cuius exempla quamplurima si quis uidere cupit, is legat aut Obseruationes nostras in M. T. Ciceronem, aut Thesaurum linguæ latinæ, in Capitibus tum scientiæ, tum artis, tum etiam prudentiæ: ibi enim reperiet non solum priores illas scientias, quas ante dixi, sed etiam has posteriores, quæ proprie artes dicuntur. Itaq; constat scientiam hoc secundo modo acceptā ex ijs, quæ dicta sunt, hoc modo esse definiendam, ut dicatur esse cognitio rei uel rerum scitu dignarum, cognitu difficilium, et uulgo ignotarum. Qua in definitione, sicut et in illa superiore, ponitur cognitio loco generis, reliqua uero quæ sequūtur, proprietates sunt, quibus hic secūdus sciētiæ modus à superiore separatur: de quo quidē nos infra cū de scientijs proprie acceptis loquemur, semper uolemus intelligi. Præter hos autem duos, quos dixi, nominis scientiæ modos, est etiam alius quidam tertius, usq; adeo in arctum angustumq; contractus, ut scientiæ nomine nihil aliud significetur, nisi plane certum et indubitatum, quodq; nullo modo aliter atq; est, unquam sese habere posit, hoc est, ut clarius more Dialecticorum loquar, quod sit necessarium, ingenerabile, incorruptibile, et sempiternum. Cuius quidem tam arcti scientiæ modi primus author et inuentor fuisse uidetur Plato in Theæteto, et Aristoteles tum in sexto Ethicorum, tum in Posterioribus analyticis, tum etiam alibi: quibus in locis ita hanc definit scientiam, ut nullo pacto haberi queat, nisi per eam, quam ipse Demōstrationem uocat, acquiratur: sitq; de rebus uniuersalibus necessarijs et æternis, et deniq; quæ nunquam corrumpi, aut ulla ratione mutari ualeant. Sic enim et Plato et Aristoteles scientiam hoc tertio tam angusto modo acceptam, proprie et uere scientiam esse putant, alias uero omnes, quæ scientiæ dicuntur, præter hanc, esse quasi spurias et adulterinas. Post hos uero Galenus ipse quoq; genus hoc scientiæ mirabililer celebrauit, quippe qui compluribus in locis honorificam eius facit mentionem, et alicubi etiam citat librum à se compositum de Demonstratione, hoc est, de ratione et modo scientiæ huius gignendæ et acquirendæ. Sic enim Aristoteles et Peripatetici aiunt hanc sciētiam argumentatione ea, quam ipsi ἀπόδειξιν uocant, in nobis generari, et

nulla alia argumentandi ratione, quam demonstratione acquiri posse. Nec contenti his tot elogijs scientiam istam nobilitasse, addunt etiam eam proprie scientiam appellari, omnesq; alias præter hanc improprie et non uere scientias dici, ut quemadmodum apud Latinos cum Poetam, aut Vrbem sine alia adiectione dicimus, intelligimus Virgilium, et Romam: sic cum scientiam absolute proferimus, de nulla alia, præterquam de ista, proprie queamus intelligere: quod falsissimum esse paulo infra sumus ostensuri. Sic igitur præter illos duos, quos supra dixi, scientiæ modos, hic quoq; tertius multo quam superiores illi arctior et angustior à Platone et Aristotele uidetur fuisse introductus: deinde à Græcis ferè omnibus mirandum in modum celebratus, præsertimq; à Galeno. Neq; solum Græci istud scientiæ genus agnouerunt, sed etiam M. Cicero apud Latinos, ipsum uidetur non ignorasse, cum in secundo de Oratore, ita scribit, Oratoris autem omnis actio opinionibus non scientia continetur. Quo in loco per scientiam nihil aliud intelligit, nisi quod alio loco ipsemet dicit, Cognitionem rerum ab opinionis arbitrio semotarum, ac penitus perspectarum et nunquam fallentium. Quibus uerbis hanc ipsam scientiam, de qua loquimur, sine ulla dubitatione significare uoluit. Neq; solum scientiæ nomine, sed sciendi uerbo in hanc eandē sententiam usus est Cicero, si quidem proxime ante illum, quem modo citaui de Oratore locum, ita inquit, Ars enim earum rerum est, quæ sciuntur. Quorum uerborum talis est sententia, ut si ita dixisset, Scientia certa est earum rerum, quæ certo sciuntur: nam ibi ars pro scientia certa, et sciuntur, pro certo sciuntur, dubio procul posita sunt. Ex duobus igitur his locis apud Ciceronem constat tertium hunc scientiæ modum, à ueteribus Latinis non fuisse ignoratum, qui nō solum scientiæ, sed etiam sciendi et artis uerba in eandem sententiam usurpasse reperiuntur. Omitto hic ingentem tum Græcorum tum Latinorum iuniorum turbam, qui scientiam hanc ab Aristotele acceptam usq; in hunc diem tam sancte colunt et obseruant, ut si esset lex quædam à senatu populoq; Romano lata, aut inuentum quoddam de cælo atq; à Deo nobis reuelatum. His itaq; tribus modis, quos diximus, scientiæ nomen apud probatos authores Latinos usurpatum reperitur: quorum primus ille cōmunissimus et amplissimus est, et de omni re, quæ facile et quomodocunq; scitur, communiter dicitur. Secundus uero proprius est, et proprie tribuitur rebus tantummodo scitu dignis, cognitu difficilibus, et uulgo ignotis: ut sunt ea, quæ continentur in scientijs et artibus, supra commemoratis: atq; etiam in alijs quamlibet falsis et mendacibus, quorum præcepta sciuntur, ut in scientia Magorum, in scientia Augurum, aliarumq; rerum fictarum et commentitiarum. Nec immerito, cum

merito, cum scientiæ nomen apud Latinos non minus proprie dicatur de his, quàm de Mathematicis, et alijs ueris artibus. Atq; hi duo priores accipiendi nominis scientiæ modi sine ulla dubitatione approbantur et recipiuntur à nobis, tanquam non solum apud Scriptores, sed etiam uulgo frequenter usurpati et consueti. At uero tertium illum, quem diximus, usq; adeo arctum et astrictum, ut nisi rebus æternis et incorruptibilibus conuenire concedatur, planè improbamus et reijcimus, tanquam non solum à ueritate, sed à communi omnium loquendi consuetudine abhorrentem. Nisi forte quis eo modo utatur, quo M. Tullius fecit in eo, quem supra citauimus de Oratore libro, respiciēs scilicet eam personam, quæ ibi interloquebatur, et conuenientem ei tribuens sermonem. Nam M. Antonius ibi eam personam gerebat, ut ipsi esset ita loquendum, et quodammodo alludendum ad eos Philosophos, qui talem scientiæ modum introduxerunt, hoc est, ad Platonem uel Aristotelem, aut si quis alius antiquior hoc scientiæ genus somniauit. Nam M. Tullius certe id non inuenit sed ab alijs inuentum usurpauit, idq; non temere sed eo, quo dixi, modo. Nec enim arbitror eum ita locuturum fuisse, in senatu aut in concione populi Romani, ubi si talem quandam sententiam significare uoluisset, addidisset, opinor certam, ut eo epitheto certam scientiā ab incerta distingueret. Sicq; nos tertium istum scientiæ modum improbamus et reijcimus: quibus autem rationibus et argumentis id faciamus, postea fusius dicemus, cum peruenerimus ad refutationem libri Posteriorum Analyticorū, et cum euertere cœperimus demōstrationem illam tantopere celebratam, quam scientiæ istius effectricem, et quasi procreatricem esse asserunt: nunc ne prorsus sine ulla ratione uel authoritate de tanta re sententiam tulisse uideamur: breuiter ita dicimus, Si uniuersalia dialectica et realia, quemadmodum nos supra probauimus, falsa sunt, ut certe sunt, istam scientiam, quæ non nisi de talibus uniuersalibus esse dicitur, non posse esse ueram. Itaq; quicunq; eam defendere ac tueri uoluerit, is necesse habebit ante omnia tueri ac defendere uniuersalia, quibus non stantibus tanquam deficientibus fundamentis nequaquam potest stare ista scientia. Præterea Author libri illius, qui Introductio siue Medicus inscribitur, siue is Galenus fuit, siue alius quispiam, primo scientiam istam ita definit, ut dicat eam esse conuenientem, firmam, et nunquam à ratione declinantem cognitionem. Deinde prorsus aperte testatur, eam ipsam neq; apud Philosophos (præsertim dū rerum naturas scrutantur) inueniri, et multo minus in re Medica: tum deniq; ad extremum ita concludit locum illum, ut indubitanter affirmet, talem scientiam ne apud homines quidem usquam reperiri. Quare tum propter rationem, quam supra dixi, de uniuersalibus, tum propter authoritatem

huius Scriptoris, tum etiam propter multas alias causas, quas infra dicturi sumus, in censura libri Posteriorum: ipse quoq; nego istam scientiam cum omnibus illis conditionibus, quæ ei ab Aristotele tribuũtur, prorsus uspiam reperiri: nisi forte in Deo: et illud etiam addo, Aristotelem ipsum, qui methodum illius gignendæ tradidit, nunquam in libris suis ullam talem scientiam protulisse: sed de hoc postea. Nunc finem huic parti imponam, si breuiter ante ostendero, etiam si uere alicubi reperiretur ista scientia, tamen eam non uere proprie, hoc est, κυρίως dici scientiam posse, sed improprie, hoc est, ἀκύρως et priuatim, hoc est, ἰδίως scientiam esse appellandam. Nam ad hoc, ut aliquod nomen uere proprium, hoc est, κύριον, ut Græci uocant, dicatur, duæ conditiones requiruntur: Quarum una est, ut uulgo omnes eo communiter utantur: sic enim Aristoteles nomen κύριον definit in libro de Poetica cum dicit, λέγω δὲ κύριον μὲν ᾧ χρῶνται ἕκαστοι. Altera conditio est ut communiter tribuatur omnibus, quibus significandis primo fuit impositũ. Atq; ita quemadmodum nomen urbis cum has duas habet conditiones, est uere proprium, et κύριον, hoc est, cum eo omnes communiter utuntur, et cum generaliter tribuitur omnibus urbibus: sic nomen scientiæ tunc uere propriũ dici debet, cum ipsi quoq; adsunt hæ duæ conditiones, hoc est, cum omnes ipsum communiter usurpant, et cum attribuitur omnibus scientijs indifferẽter. Et rursus quemadmodum nomen urbis cum usurpatur, aut pro alueari apum exempli gratia, ut apud Virgilium in Georgicis, non est uere proprium, sed improprium et metaphoricum, propter defectum primæ conditionis, eo quia non talis est eius communis usus: aut pro sola urbe Roma, et similiter propter defectum secundæ conditionis, quia non tribuitur omnibus urbibus communiter, non est uere proprium et κύριον, sed priuatum et ἴδιον, quod à Latinis etiam dicitur proprium, quasi dicas appropriatum: sic nomen scientiæ cum ponitur, aut pro scientia apum in conficiendo melle, non est proprium, nec κύριον, sed improprium et metaphoricum, quia deest ei prima conditio, non enim omnes ad hunc modum utuntur: aut pro scientia illa Philosophorum tã angusta, pari ratione non est κύριον, nec uere proprium, sed ἄκυρον, siue ἴδιον, hoc est, improprium siue priuatum, quod à Latinis, ut supra dixi, etiam quandoq; proprium dicitur. Vt autem sic acceptum non sit κύριον nec proprium, id nulla alia de causa accidit, nisi quia non tribuitur omnibus sciẽtijs, et à generali significatione ad specialem translatum est, quem transferẽdi modum Aristoteles in libro supra citato appellat metaphoricum. Quare iterum dico istam philosophicam scientiam tam arcte acceptam, non proprie sciẽtiam esse, sed improprie: Et Galenum in Arte Parua, cum ait Medicinam,

οὐ κυρίως ἀλλὰ κοινῶς esse scientiam, non ita intelligendum esse, ut dicat Medicinam esse scientiam improprie, quod est falsissimum. Est enim Medicina uere et proprie scientia, ut proprium opponitur improprio. Nanq; ut opponitur priuato, et τῷ ἰδίῳ non proprium, sed commune dicitur, ut in subiecta descriptione apparet.

Vrbs pro alueari apum μεταφορικῶς et ἀκύρως, hoc est, metaphorice et improprie.

Vrbs generaliter pro omnibus urbibus κυρίως et κοινῶς, hoc est, proprie, et communiter.

Vrbs pro urbe Roma ἰδίως, hoc est, proprie, prout proprie significat idem quod priuatim.

Scientia pro scientia apũ in cõficiendo melle, μεταφορικῶς καὶ ἀκύρως, hoc est, metaphorice, et improprie.

Scientia generaliter pro omnibus scientijs, qualescunq; sint, κυρίως καὶ κοινῶς, hoc est, proprie, et communiter.

Scientia pro scientia Philosophorum arctissime accepta ἰδίως, hoc est, proprie est scientia, prout proprie idem significat quod priuatim.

Artis uero nomen ipsum quoq; nõ uno tãtũ modo usurpatur apud Latinos, interdum enim ars accipitur pro scientia proprie dicta, hoc est, pro secundo scientiæ modo à nobis supra dicto, et eodem modo, quo illa diuiditur apud Ciceronem in Academicis quæstionibus, Artium enim, inquit, aliud eiusmodi genus est, ut tantummodo rem cernat, aliud ut moliatur aliquid et faciat: ac pro exemplo superioris generis affert Geometren, posterioris autẽ fidicinem. Quo in loco artem pro scientia Cicero sine ulla dubitatione posuit, et perinde fecit ac si loco artium dixisset, scientiarum: atq; hoc modo artis nomen generaliter, ut dixi, accipitur: et nomini scientiæ proprie accepto in significãdo prorsus æquatur. Plerumq; uero idem artis nomen apud Latinos non cõmuniter, sed proprie ita usurpatur, ut nihil aliud significet, nisi scientiã bene agendi, siue bene faciendi aliquid: hoc enim est proprium et peculiare munus omnium artium, hoc modo acceptarum, ut præcepta quædam, uel documenta, uel animaduersiones ad aliquid agendum faciendumúe habeant: atq; ut hæc omnia sciantur ab artis perito, et propterea non solum artes, sed etiam generaliori uocabulo scientiæ nuncupantur. Nam quemadmodum supra diximus, quæcunq; sciuntur, de eis scientia primo modo haberi dicitur: quod si scita illa sint scitu digna, cognitu difficilia, et uulgo ignota, qualia sunt Grammaticæ, Rhetoricæ, Medicinæ, Iurisciuilis, et aliarum ferè omnium

artium tam liberalium quàm mechanicarum præcepta, tum artes omnes merito scientiarum nomen, atq; appellationem sibi uendicant, sic ut uerißimum sit dicere, omnem artem esse scientiam, hoc est, cognitionem quandam præceptorum, quæ ad aliquid agendum faciendumúe pertineant. Sic enim Cicero in tertio de Oratore libro apertißime scriptum reliquit, Omnem artem in aliqua scientia uersari, quod perinde est ac si dixisset, omnem artem esse scientiam: et in Academicis quæstionibus rursus inquit, Artem, sine scientia esse non posse: hoc est, ut ego interpretor, neminē ullius artis peritum euadere posse, nisi præceptorum illius artis scientiam perdiscat ac teneat. Dixi autē præceptorum artis, quia artes omnes ex præceptis constant, et sine præceptis nullo modo constare possunt. Quod usq; adeo uerum est, ut Cicero quandoq; præcepta pro arte ponat, uel ad significandam artem præcepta ipsa cum arte coniungat: Vt in primo de Oratore, cum ita inquit, Qui dicendi præcepta tradunt: et in tertio, Hæc omnia artem et præcepta desiderant. Quibus in locis per præcepta profecto nihil aliud significare uoluit, nisi artem, ut in superiore exemplo perinde sit, ac si dixisset, Qui dicendi artem tradunt, in posteriore autem, Hæc omnia artis præcepta desiderant. Ex quibus omnibus hoc colligo et concludo, In omnibus artibus necessario inclusam esse scientiā, hoc est, notitiam siue cognitionem præceptorum, quæ, ut dixi, ad actionem uel factionem aliquam pertinent. Sic enim probatißimi quiq; authores tam Græci quàm Latini, in primisq; Cicero, artes omnes subinde, tum artes tum scientias appellant, sine ullo discrimine aut differentia, ut quemadmodum dixi, quamplurimis exemplis, partim in Obseruationibus nostris, partim in Thesauro Roberti Stephani manifestißime comprobatur. Atq; ita de nominibus scientiæ et artis quicquid dictum est à nobis, id pro uero ac certo habeant quicunq; recte philosophari cupiunt. Quæ uero de his ipsis traduntur à Dialecticis et Philosophis, ea penè omnia sciant esse falsa et commentitia, et nullo probato authore, præterquam ipsismet, fulta: ut ex ijs, quæ dicentur luce clarius constare faciemus. Ostendemus enim illos prorsus ignorasse quid uere esset scientia et quid uere ars, et definitiones utriusq; ab illis falsas fuisse traditas, tum singulas artes et scientias ab eisdem non recte definitas fuisse, nec recte definiri potuisse. Cum maxima ex parte ignorauerint quænā essent artium et scientiarum uera genera, ueræ materiæ, uera officia, et ueri fines: sine quorum omnium perfecta cognitione artes et scientiæ nec recte definiri, nec inter se distingui possunt, ut ostendemus in capite sequenti. Ex quo apparebit Antiquos ferè omnes ex horum ignoratione in maximos et turpißimos errores fuisse delapsos.

Quæ et quot sint ea, quæ requiruntur in scientijs et artibus, ex quibus pendet ac fit omnis earũ diuisio, definitio, et distinctio: contra falsam de eisdem rebus Pseudophilosophorum doctrinam. Cap. Secundũ.

IN scientijs et artibus, quæ quidem ueræ sunt ac necessariæ, reperiuntur cum multa alia, tum præcipue quatuor hæc, genus, materia, officiũ, et finis: sine quibus scientiæ et artes nullo pacto nec recte diuidi, nec uere definiri, nec clare inter se distingui queũt. Genus scientiæ uel artis est illa rerum multitudo, siue illud totum discretum, in quo scientia uel ars tanquã pars in toto continetur: et sic cognitio est genus scientiæ et aliarum partialium cognitionum, scientia genus artis et aliarum particularium scientiarum, ars genus Medicinæ, exempli gratia, et aliarum specialium artium. Quamobrem cõmuniter loquentes recte dicimus, et Medicinam esse artem siue in genere artium, et artem esse scientiam siue in genere scientiarum, et scientiam esse cognitionem siue in genere cognitionum. Ex quo sequitur Medicinam, et quancunq; aliam artem particularem, à primo ad ultimum esse in tribus generibus, in genere artium, in genere scientiarum, in genere cognitionum: quorum tamen aliud alio est propinquius, aut remotius. Materia uero scientiæ uel artis, est ea res siue illud subiectum, in quo scientia uel ars uersatur: ut in scientia Physiologiæ res naturales et obscuræ, in Politica omnes res ciuiles, in Rhetorica omnes res mundi, in Medicina morbi et uulnera: ut Cicero in primo de Inuentione testatur. Officium est id quod præstare: hoc est, agere uel facere debet sciẽtia uel arte præditus: et si id nõ præstet, aut male præstet, nõ est uere sciens nec peritus artifex sed reprehẽsionem meretur. Vt in Physiologia uere cognoscere ac scire res naturales, et in Politica bene regere et gubernare res ciuiles, in Rhetorica bene dicere de omnibus rebus, in Medicina bene curare morbos et uulnera. Nã si Physiologus nõ uere cognoscat ac sciat, et Politicus nõ prudenter regat ac gubernet, et Orator non bene loquatur ac dicat, et Medicus non recte curet et medeatur, unusquilibet horum officio suo excidit, et reprehensione ac uituperatione dignus est. Finis est id propter quod siue cuius causa scientiæ studiosus aßidue contemplatur et inuestigat, et artifex agit uel facit. Vt in eadẽ

ſcientia Phyſiologiæ cognitio ueritatis, ſine ulla actione uel factione exterio-ri: in Politica conſeruatio et amplificatio ciuitatis, ſiue, ut quidam dicunt, beata ciuiū uita: in Rhetorica probatio uel improbatio, perſuaſio uel diſſua-ſio, et in ſumma demonſtratio eius quod probandum uel improbandum, per-ſuadendum uel diſſuadendum, uel deniq; demonſtrandum eſt. Nam quemad-modum Phyſicus in rebus naturalibus et obſcuris uerſatur, ut contemplando et inueſtigando ueram earum aſſequatur cognitionem, et Politicus res ciuita-tis regit et gubernat, ut ciuitatem ſuam conſeruet et augeat: ſic Orator de o-mnibus rebus bene loquitur et dicit, ut probet et perſuadeat, et cætera: et Medicus morbos et uulnera bene curat, ut bene curando morbum expellat, et ſanitatem reſtituat. Hoc eſt, ut unuſquiſq; horum in propria materia uerſan-do, et officio ſuo fungendo finem intentum conſequatur. Ac tale quidem genus, talis materia, tale officium, talis finis in ſcientijs et artibus omnibus reperitur, ut in exemplis ſupra poſitis clare apparet. Quanquam ſcientiæ illæ, quæ nihil agunt nec faciunt exerni operis, ſed tantummodo in contem-planda et cognoſcenda ueritate ſunt occupatæ, nullum uidentur habere offi-cium, ſed tantummodo conſtare ex genere, materia, et fine. Niſi quis forte ipſam contemplationem et cognitionem ueritatis, non ſolum finem, ſed etiam officium quoddam ſcientis eſſe uelit dicere. Quo caſu in ſcientijs puris idem erit et officium et finis. Quare ex quatuor ijs, quæ dixi, tria ſaltem ſine du-bio reperiuntur in omnibus ijs, quæ tantum ſcientiæ ſunt non artes, hoc eſt, genus, materia, et finis. In ijs uero, quæ non ſolum ſcientiæ ſunt, ſed etiam artes, hoc eſt, quæ non ſolum in cognoſcenda ueritate occupantur, ſed etiam agunt et moliuntur aliquid externi operis: in his inquam fere quatuor illa adſint neceſſe eſt, genus, materia, officium, et finis. Alioqui non uidetur quomodo ſcientia aut ars ulla proprie eſſe, aut uere nomen ſcientiæ uel artis retinere poßit. Ex quo ſequuntur multa ſine ulla dubitatione uerißima, quorum primum eſt, quod ad ſcientiam attinet, omnium ſcientiarum particu-larium quatenus ſcientiæ ſunt non artes, unum et idem eſſe genus, hoc eſt, ſcientiam: et unum eundemq; finem, hoc eſt, contemplationem et cognitionē ueritatis. Alterum uero, ſcientias omnes eodem modo ut ſcientiæ ſunt, defi-niri non ex officio, quod uel prorſus non habent, uel certe non à fine ſepara-tum, neq; ex fine, cum omnes, ut dixi, eundem habeant finem, ſed ex genere et materia ſola, tanquam ex proprietate quedam, ſine qua nulla poteſt eſſe ſcientia. Vt cum Phyſiologia definitur eſſe ſcientia rerum naturalium obſcu-rarum, qua in definitione ſcientia genus eſt, res naturales obſcuræ materia, niſi quis forte ipſum quoq; genus, hoc eſt, ſcientiam dicat eſſe finem quendam

scientis. Propter scientiam enim ipsam Physiologus, exempli gratia, res naturales obscuras inuestigat, ut idem quoq; in scientijs sit et genus et finis: cũ scientia, ut scientia est, non propter aliud, sed propter se ipsam quæratur. Tertium est, scientias itẽ puras, hoc est, quæ artes non sunt, distingui ac separari inter se non ex genere nec ex fine, quæ duo in omnibus idem sunt, sed ex materia siue subiecto, quod habent diuersum: ut in summa illæ scientiæ sint diuersæ, quæ in diuersa uersantur materia: iuxta illud Aristotelis dicentis, Scientias secari quemadmodum et res: et sic Geographia, exempli gratia, differt ab Astrologia, quoniam illa in locis orbis terrarum tam generalibus quàm particularibus cognoscendis uersatur, hæc uero solum motũ et cursum astrorum ac syderum considerat et cognoscit. Quartum autem est, quod spectat ad eas, quæ non solum scientiæ, sed etiam artes sunt: omnes artes proprie definiri non solum ex genere communi, sed etiam ex officio et materia: ut cum ita dicitur, Medicina est ars bene curandi morbos et uulnera: Rhetorica est ars bene dicendi de omnibus rebus. In quarum definitionum utraq; ars loco generis posita est, bene curandi autem in Medicina, et bene dicendi in Rhetorica tanquam officia propria sunt addita. Postremo uero et morbos et uulnera ut Medicinæ, et de omnibus rebus ut Rhetoricæ materiam subiũximus. Finis autem in neutra earum appositus est, quia neq; Medicus sanitatem, neq; Orator probationem aut persuasionem eius rei, qua de agit, præstare tenetur, modo uterq; id quod est sui officij recte faciat. Quintum est ad artes similiter pertinens, omnes artes eisdem planè rebus distingui, quibus et definiuntur, hoc est, officio et materia, et propterea etiam fine. Habent enim ferè omnes hæc tria diuersa, alioqui non possent esse diuersæ artes: atq; ita differunt inter se, gratia exempli, Medicina et Rhetorica, eo quod Medicinæ officium est, bene curare, materia, morbi et uulnera, finis sanitas: Rhetoricæ autem officium, bene dicere, materia omnes res mundi, finis persuasio siue probatio, eius quod suadendum uel probandum suscipitur. Atq; hoc modo, quem dixi, definiuntur et distinguuntur omnes scientiæ, et omnes artes particulares, ut definitio particularium scientiarum fiat ex duobus, ex genere communi, quod est scientia, et materia, quod est suum cuiusq; ac proprium subiectum. Distinctio autem ipsarum ex uno solo, hoc est, ex sola materia. Scientiæ enim puræ, hoc est, quæ non sunt artes, cum et officio proprie careant, et idem genus eundemq; finem habeant, nulla alia re præterquã materia inter se differre ac distingui possunt. Itemq; ut artium definitio efficiatur ex tribus, ex genere communi, quod est ars: ex officio, quod est suum cuiusq; artis et proprium officium: et ex materia, quæ est sua cuiusq; propria

materia: nam finis, ut dixi, in definitionē artium non necessario ingreditur. Distinctio autem earum similiter ex tribus sumatur, ex officio, ex materia, ex fine: omnes enim idem genus habent, hoc est, artem, et propterea ex genere nullam possunt habere distinctionem. Ex quo patet differentia atq; distinctio inter scientiam et artem proprie acceptas, cum genus scientiæ sit cognitio uel notitia, genus uero artis scientia: et cum scientia sit genus, ars uero species: ars enim est species quædam scientiæ: et in summa, ut ante dixi, omnis ars est scientia quædam. Sed in quatuor his, quæ in artibus et scientijs reperiuntur, hoc est, in genere, materia, officio, et fine, ne error aliquis in definiendo ac philosophando accidat, hæc potißimum obseruanda sunt. Ac primum in genere, ut id genus in quo uel definientes uel quomodolibet aliter loquentes scientiam uel artem ponimus, sit propinquum et cognatum, non remotum aut alienun. Huius enim obseruationis, uel ignoratione, uel negligentia definitio Rhetoricæ Aristotelis, quæ in primo Rhetoricæ illius traditur, est uitiosa. Nam cum Rhetorica sine ulla dubitatione sit in genere artiū proximo et communiter à doctißimis quibusq; uiris definiatur esse ars bene dicendi de omnibus rebus: ipse Aristoteles nescio quomodo eam non in proximo, sed in remotißimo genere collocauit, hoc est, nō in arte, ut debebat, sed in ui siue facultate, dicens eam esse δύναμιν, hoc est, uim siue facultatem uidendi quid in quaq; re est persuadibile. Nam δύναμις siue facultas est ipsa quidem genus Rhetoricæ, sed commune non solum artibus et scientijs omnibus, uerum etiam facultatibus et proprietatibus cunctis naturalibus. Vt exēpli gratia, facultati attrahendi ferrum in Magnete, et purgandi bilē in Rhabarbaro. Atq; ideo Rhetoricæ comparata est genus remotißimum, hoc modo, nam Rhetorica proxime est ars et in genere artium, omnis ars proprie est scientia et in genere scientiarum, omnis scientia proprie est habitus et in genere habituum, omnis habitus est facultas siue in genere facultatum. Ex quo patet, huius de qua loquimur obseruationis uel ignoratione uel negligentia, quàm in remoto genere Aristoteles posuerit Rhetoricam, et quàm uitiose eā definierit. Qua quidem in re etiam Galenus errauit, sed non tantum: nam ipse quoq; in Arte parua, Medicinam definiens dixit, eam esse scientiam salubrium, insalubrium, et neutrorum, ac loco artis, quod est genus proximū Medicinæ posuit scientiam, quæ est genus remotum, non quidem tantum quātum illud Aristotelis, sed tamen non proximum, si quidem hoc Galeni, ab eo, quod definitur, duobus tantum, illud autem Aristotelis quatuor gradibus est distans. Quanquam Galenus uidetur excusari posse, ut pote qui Medicinam tantum Theoricam, ut uocant, non practicam definierit. Reuera enim

Medicina

Medicina ex ea parte, qua est Theorica, proprie est scientia non ars: sed Aristotelis error nullam uidetur habere excusationẽ aut defensionem. Quare in genere scientiarum atq; artium statuendo hoc, quod dixi, in primis est obseruandum. In officio autem illud, ut officium artis constituatur in agendo uel faciendo aliquid, non in uidendo et ut Aristoteles definiens Rhetoricam, græce inquit, ἐν τῷ θεωρεῖν, hoc est; in cognoscendo siue contemplando quid agendum faciendumúe sit. Nam cum omnis ars, ut nos supra docuimus, sit scientia bene agendi uel faciendi aliquid, necessario in omni arte inclusum est agere uel facere quidpiam: ut in Medicina curare morbos et uulnera, non solum uidere et cognoscere quid ad curandum sit accommodatum: in Architectura ædificare, non solum uidere et cognoscere quid ad ædificãdũ sit appositum: in arte militari gerere bellum, non solum uidere et cognoscere quid ad faciendum bellum sit necessarium: et in cæteris artibus eodem modo. Vnde in definitionibus ipsarum artium dicimus et Medicinam esse artem bene curandi, non uidendi quid sit appositum ad curandum: et Architecturam esse artem bene ædificandi, non uidendi quid sit aptum ad ædificandum: et militarem esse artem bene gerendi belli, non uidendi quæ ad bellum gerendum sint apposita. Quare et Rhetorica eodem modo definiri debet, ut eius officium collocetur non in uidendo et cognoscendo, sed in agendo uel faciendo, atq; ut dicatur, esse ars non uidendi aut cognoscendi quid in quaq; re sit persuadibile, sed bene dicendi de omnibus rebus. Huiusmodi enim debent esse officia omniũ artium, ut actionem uel factionem aliquam contineant, non solum uisionem aut cognitionem. Nam per deos immortales quis non rideat? si audiat quẽpiam prætermittentem ueram Iurisciuilis definitionem, quæ est, esse artem bene respondendi de iure: et dicentem, Ius ciuile esse facultatem uidendi quid in unaquaq; controuersia sit respondendũ de iure. Certe qui ita diceret, non solum graui reprehensione sed etiam magno risu dignus esset. Quocirca eodem modo non solum reprehendendus, sed etiam ridendus est Aristoteles, qui uel ignorans uel negligens hanc nostram de officio artium obseruationem, officium Rhetoricæ remouit ab agendo et faciendo, et ad uidendum cognoscendumq; transtulit. In quod uitium definiendi maximum ne incidant, qui recte philosophari cupiunt, hoc loco mihi diligenter uisi sunt admonendi: hoc est, ne quemadmodum Aristoteles officia artium uitiose ab actione et factione, ad uisionem siue cognitionem transferant. In materia siue subiecto, tam scientiarum quàm artium hoc custodiendum est, ut perfecte et integre statuatur, nõ imperfecte et quasi dimidiate. Qua quidem in re idem Aristoteles et in eadẽ Rhetoricæ definitione non mediocriter peccauit, nam cum perfecta et integra

materia Rhetoricæ sint omnes res mundi, ut supra docui, et eius definitio uera sit, ut ante dixi, Ars bene dicendi de omnibus rebus: ipse eã posuit esse tantummodo de ijs, quæ in quaq; re sunt persuadibilia. Perinde quasi officiũ Rhetoricæ uersetur tantum in uidendis atq; inueniendis persuadibilibus, et non in alia ulla re: et quasi sola uisio atq; inuentio rerum persuadibilium ad Rhetoricam pertineret, elocutio uero earum et cæteræ partes Rhetoricæ præter inuentionem à Rhetorica essent prorsus alienæ: quo nihil cogitari po test magis falsum. Atq; ideo Quintilianus iuste Aristotelẽ reprehendit, quod in definitione sua Rhetoricæ, uisus est tantũmodo comprehendere inuentionẽ, elocutionem autem cæterasq; partes prætermittere: non iuste autem Petrus Victorius in Commentarijs suis in Rhetoricam Aristotelis, et Quintilianum reprehendere et Aristotelem defendere conatur, dicens ipsum Quintilianum non uidisse, Aristotelem in definienda Rhetorica non potuisse elocutionem nõ comprehendere: cum eius præcepta quamplurima in tertio Rhetorices libro tradiderit, et cum ipsa Rhetorica ἀπὸ τοῦ ἐρεῖν, hoc est, ab eloquendo nomen sibi inuenerit. Sic inquam Victorius alioqui uir doctissimus et Quintilianum refutare et Aristotelem tueri nititur. Cui ego respondeo pro Quintiliano, Aristotelem non posse defendi nec excusari, quin in definienda Rhetorica imperfecte et deminute materiam illius statuerit, et præcipue cum ipse met asserat Rhetoricam sicut et Dialecticam nullius esse determinati generis rerum, sed omnium. Quod cum ita sit, cur obsecro in definitione illius, tantũmodo inuentionis eorum, quæ sunt persuadibilia, mentionem fecit? Cur alia omnia, quæ sunt penè infinita prætermisit? cur nullo uerbo significauit elocutionem? Equidem nõ negauerim Aristotelem, id quod ille dicit, fortassis intellexisse, sed non propterea tamen concedo eum minus esse reprehendendum, eo quia id quod uoluit, si tamen uoluit, in nullo significauit definitionis suæ uerbo. Namq; homines non ex eo quod facere uel non facere uoluerunt, sed ex eo quod dedita opera uel fecerunt uel prætermiserunt, reprehensionem merentur et excusationem. Sicq; Victorius Aristotelem inepte excusat, dicens eum nescio quas nugas uoluisse, uel intellexisse. Sed ego uideo quid fecerit, et quid prætermiserit, quid autẽ facere aut intelligere uoluerit nescio. Idemq; Victorius non minus inepte reprehendit Quintilianum, qui non uiderit in Aristotele, id quod Aristoteles ipse dicere et explicare noluit. At inquit, cum πιθανὸν, hoc est, persuadibile Aristoteles dixit, eo uerbo significauit oratione in Rhetorica opus esse, atq; hoc modo non prætermisit elocutionem. Cui ego uicissim respondeo, orationem omnem constare ex rebus et uerbis, et persuadibile tantum ad res referri non ad uerba: Res enim non

uerba sunt persuadibilia: nec quicquam refert, quod ille dicit, in persuadendo opus esse oratione et uerbis. Non enim si uerbis utimur ad persuedendum, propter hoc generaliter sequitur, uerba esse persuadibilia. Et sic Victorius nec Aristotelem recte defendit, nec Quintilianum iuste recriminatur, sed se ipse ostendit in iudicio de magnis rebus faciendo non multum esse acutum. Vt omittam illud in eo haud scio quàm probandum, quod ubicunq; datur ipsi occasio aliqua, quamlibet minima, dicendi contra Ciceronem, Quintilianum, cæterosq; Latinos ueteres, eam cupidißime arripit, et libentißime id facit: contra Græcos uero Scriptores, et præsertim contra Aristotelem, et ueteres illius Interpretes etiam si in maxima et creberrima illorum incideret errata, tamen ne hiscere quidem audet, sed eos colit et ueneratur tanquã Deos quosdam, et ut Græci dicunt, ἀναμαρτήτους. Sed ut redeam unde discesi, hoc quoq; in materia artium est obseruandum, ne quemadmodum Aristoteles uitiose definiamus artes, et earum materiam imperfecte et diminute aßignemus. Postremo uero in fine non minus diligenter est attendendum, ne idem nobis accidat, quod Boethio, Rodulpho Agricolæ, et Ioachimo Perionio, Viris alioqui doctißimis, hoc est, ne quemadmodum illi officium pro fine accipiamus. Boethius enim Dialecticæ finem esse ait, id quod uolumus ab Aduersario extorquere, conari: Rodulphus autem probabiliter de quaq; re proposita dicere: Perionius uero probabiliter de quaq; re proposita disputare. Quos omnes fines nos infra non fines, sed officia Dialecticæ esse: si Dialectica uera esset, probaturi sumus in capite de Dialectica è numero artium tollenda. Quare nunc de eis non plura nobis uidentur esse dicenda: sed tantum admonendus Lector recte philosophandi cupidus, ut diligenter caueat in his quatuor, de quibus hactenus locuti sumus, hoc est, in genere scientiarũ et artium, in officio, in materia, et ad extremum in fine: ne in eosdem errores incidat, in quos præcipitauerunt non solum Boethius, Agricola, et Perionius, sed etiã Aristoteles, et Galenus. Quorum errata eò libentius et prolix us commemoraui, ut appareat, quàm utiliter, quamq; necessario sint obseruanda omnia ea quæ à nobis supra fuerunt demonstrata. Ad hunc igitur modum ostenso, quænam et quot reperiantur in una quaq; scientia et arte, et quonam pacto et ex quibus omnis scientia et omnis ars definiatur: et qua ratione tum scientia omnis ab arte, et ars omnis à scientia, tum scientiæ omnes et artes particulares inter se distinguantur, iam non difficile fuerit facere generalem et ueram scientiarum et artium omnium diuisionem, et uere eas definire et distinguere inter se. Et hoc modo uidere quænam et quot ponendæ sint scientiæ et artes, tanquam ueræ, utiles, et necessariæ: et contra, quænã et quot tanquã falsæ,

inutiles, et superuacuæ, ab omni scientiarum et artium numero remoueri et reijci debeant. Et præterea cognoscere ex artibus et scientijs omnibus quænam ueræ et rectæ, quænam falsò ac perperam fuerint definitæ. Quorum nihil nec ab Aristotele, nec ab aliquo Sectatorum eius, nec ab ullo alio Philosophorum usq; in hunc diem fieri potuit, quia non recte intellexerunt, nec uere sciuerunt, quid proprie esset scientia et quid proprie ars: nec uiderunt quot et quibus rebus scientiæ et artes definiantur et distinguantur inter se. Et in summa non recte cognouerunt propria scientiarum genera, officia, materias, fines, et omnino proprias inter se conuenientias et differentias. Quare nos ex principijs nostris, ita iactis, quæ dixi omnia iam facere aggrediamur: si prius unum admonuerimus Lectores, quæcunq; ab Aristotele et Peripateticis omnibus traduntur, et disputantur de materijs, siue subiectis scientiarum et artium, ea ferè omnia esse falsa et ridicula. Vt cum dicunt, alij ens rationis, alij argumentationem, alij aliud esse subiectum Logicæ: item alij ens mobile, alij corpus mobile, alij aliud esse subiectum Philosophiæ naturalis: item ens in quantum ens esse subiectum Metaphysicæ. Hæc enim omnia sunt meræ nugæ ueterum Pseudophilosophorum, quæ tamen posteri Græci sua loquacitate, Latini uero recentiores et Arabes præter loquacitatem etiam fœda, et rustica quadam barbariæ in immensum auxerunt.

De generali scientiarum et artium omnium diuisione nostra uera, et Pseudophilosophorũ falsa.

CAPVT TERTIVM.

Vanquam supra ferè semper priore loco exposuimus principia nostra uera, quam illa Aduersariorum falsa uel non satis recta, tamen hoc loco de generali scientiarum et artium omnium diuisione locuturi certa quadam ratione cõtra nobis faciendum uisum est, ut prius exponeremus diuisiones illorum falsas uel non satis rectas, et illas statim uel refutaremus uel corrigeremus: deinde hoc modo ex falsitate diuisionis aliorum, facilius ostendere possemus diuisionis nostræ ueritatem et perfectionem: quam non solum omnibus recte philosophaturis, sed etiam alijs, quicũq; hæc lecturi sunt, atq; uniuersæ posteritati cupimus esse quàm notißimum. Ergo ut ab Antiquißimis illis, qui ante Aristotelem fuerunt, incipiã. Zeno Cittiæus Stoicorum princeps, et post Zenonem Plato, ut scribit Laertius in

eorum uitiis, primo non omnium artium et scientiarum nominatim, sed Philosophiæ totius diuisionem fecerunt in tres partes, Physicen, Ethicen, et Logicen: ac Physicen de omnibus rebus naturalibus, reconditis, et obscuris: Ethicen de uirtutibus et uitijs, uita atq; moribus hominum: Logicen de sermonis atq; orationis artificio esse uoluerunt. Quam diuisionem M. Cicero confirmans atq; explicans in primo de Oratore ita inquit, Philosophia in tres partes est distributa, in naturæ obscuritatem, in differendi subtilitatem, in uitam atq; mores: et Ciceroni quasi subscribens Seneca in libro Epistolarum XIIII. Epistola XC. ipse quoq; eandem Philosophiæ diuisionem facit, in naturalem, moralem, et rationalem: Et unam quanq; harum trium partiũ denuo etiam subdiuidit atq; explicat aliquanto latius quàm Cicero. Hæc est igitur diuisio illa Philosophiæ, quam dixi, antiquissima. In qua quidem et ab ijs, qui eam fecerunt, et ab ijs, qui interpretati sunt, non parum mihi uidetur fuisse erratum. Ab ijs qui eam fecerunt, quia secundã partem, quam appellauerunt Ethicen, hoc est, moralem: non ethicen nec moralem, sed politicen et ciuilem debuerunt appellare. Ethice enim sine dubio Politicæ pars est, ut innuit Aristoteles tum in primo Rhetoricæ cum ait, Rhetoricam esse partem τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτίας, hoc est, Politicæ, quæ de moribus est: tum in libris de Moribus ad Nicomachũ, cum ita scribit, τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια περὶ ὧν ἡ πολιτικὴ σκοπεῖ, hoc est, honesta et iusta, de quibus Politica considerat. Quibus in duobus locis Aristoteles aperte demonstrat, Ethicen quæ est, περὶ τὰ ἤθη, et quæ considerat τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια, politicæ partem esse, nam de moribus et honestis ac iustis in Ethicis proprie tractatur. Id quod etiam confirmat Alexander Aphrondisiensis in extremo prooemio commentariorum εἰς τὰ πρότερα ἀναλυτικά. et Petrus Victorius in explanationibus suis in Rhetoricen Aristotelis. Quare non est dubitandum quin Philosophia moralis Philosophiæ politicæ pars quædam sit, ut Politica duobus modis accipiatur, uno tanquam genus, altero tanquã species, quæ generis nomen retineat: et ea quæ est ut genus, plures habeat species, quarum una est Politice ut species, de qua extant libri octo Politicorum Aristotelis: altera Ethice, quæ scripta est in libris eiusdem de moribus ad Nicomachum: tertia Oeconomicæ, hoc est, de re familiari: quarta Polemice, hoc est, de re militari, et si quæ aliæ sunt huiusmodi. Ex quibus patet ab ijs, qui primam illã Philosophiæ diuisionẽ fecerunt, in secunda parte ubi Ethicen posuerunt non Ethicen sed Politicen fuisse ponendam, ut dixi: deinde Politicen diuidendam, ut diximus. Quod non ea re tantum dico, quia sic Aristoteles senserit, sed quia mihi sententia illius hac in re uidetur esse uerissima. Est enim

Ethice reuera pars quædam ciuilis et politicæ scientiæ, et libri Politicorum, si à communibus incipere uellemus, libris de moribus in discẽdo iure essent anteponendi. Ab ijs uero qui eandem illam diuisionem sunt interpretati multo etiã magis erratũ est, hoc est à Latinis, in quibus sunt et Seneca et Quintilianus, qui tertiam illam diuisionis partem, quam illi Logicen græce uocauerũt, ipsi uertentes in latinum, dixerunt rationalem: non animaduertentes nomen logices ab illis ueteribus ἀπὸ τοῦ λόγου cum significat non rationem, sed sermonem uel orationem esse deductum: atq; ideo Logicen non rationalem sed uel sermocinalem, ut quidam aiunt, uel oratoriam, ut nos putamus, fuisse uertendũ. Est enim Logice reuera scientia ad sermonẽ habendum, uel ad orationem faciendam, nõ ad rationẽ proprie pertinens. Nam per deos immortales quid causæ est, cur scientia de sermone uel oratione, qualis est sine dubio Logice, potius appellari debeat rationalis quã Physice, quæ est de natura, et Ethice, quæ est de moribus? nonne ita ratio uersatur in Physicis et Ethicis tractãdis ac speculandis, sicut in sermone habendo et oratione facienda? Profecto nõ magis in his quàm in illis ratio adhibetur, atq; ideo non minus res Physicæ et Ethicæ quàm Logicæ reuera aut sunt rationales aut appellari debent rationales. Id quod etiã confirmat Plutarchus in uita Homeri, qui hãc eandẽ Philosophiæ diuisionẽ recitans, in tertia parte, nõ Logicen sed loco Logices, Dialecticen ponit, quasi dedita opera interpretari ac significare uolens eam scientiã, quam Antiqui Logicen appellauerunt, non ad rationem, sed ad sermonem orationemq; referri deberet: et non rationalem, sed sermocinalem uel oratoriã esse appellandam. Si quidem Dialectice ἀπὸ τοῦ διαλέγεσθαι dicta est, διαλέγεσθαι autẽ proprie est, non λογίζεσθαι, hoc est, ratiocinari: nec ratione aliquid facere, sed orationem habere, disserere, disputare, exquisite sermocinari. Atq; ante Plutarchum Cicero, ut supra dixi, in primo de Oratore, eam de qua loquimur, Logicen, interpretatus fuerat non ratiocinandi, sed disserendi subtilitatem, et eam facultatem, qualiscunq; est, non ad rationem, sed ad sermonem orationemq; retulerat. Quãobrem et Seneca et Quintilianus et quicunq; alij Logicen non ad sermonem et orationem, sed ad rationem retulerunt: et eam non Dialecticen, hoc est, sermocinalem uel oratoriã, sed rationalem appellandam censuerunt, uehementer fuerunt decepti: et ab Antiquorum sententia longissime aberrauerunt. Vt omittam interim stultã illam opinionem penè omnium Iuniorum Dialecticorum, qui putant Logicen esse, ut ipsi loquuntur, de ente rationis, et Logicæ facultatis subiectum esse ens rationis, hoc est, ens, ut ipsi dicunt, à ratione fabricatum et factum. Quæ quidem opinio usq; adeo fatua est et indocta, ut ne digna quidem sit, quæ

quæ refutetur. Nam per Deos immortales quæ maior ratio eſt, ut res Logicæ dicantur entia rationis aut entia à ratione facta, quàm res Ethicæ et Politicæ? tam enim egent ratione Ethica et Politica, ut ſint, quàm Logica: et tam parum ſine ratione eſſe poſſunt Ethica et Politica, quàm Logica. Quare qui ita dicunt, prorſus ſunt ridendi et contemnendi. Nec me latet Hermogenem ita diuidere conſtitutiones ſuas rhetoricas, ut alias faciat λογικὰς, hoc eſt, rationales: alias νομικὰς, hoc eſt, legales, ſiue legitimas. Sed eo in loco λογικαὶ στάσεις recte interpretantur non ſermocinales nec orationales, ut ſupra diximus, ſed rationales, ἀπὸ τοῦ λόγου, cum non ſermonem nec orationem, ſed rationem ſignificat: et per rationem in re, et de re aliqua eſt quæſtio, non in ſcripto aut deſcripto aliquo. Quibus opponuntur νομικαὶ, quæ contra non in re aut de re aliqua, ſed in ſcripto et de ſcripto aliquo habent quæſtionem. Vt in diuiſione ſtatuum penè idem ſit νομικὴ, quod in Philoſophiæ partitione λογικὴ, utraq; enim ad uerba et ad compoſitionem orationis refertur. Hoc igitur modo, ut diximus, errauerunt tam ij, qui fecerunt antiquam illam Philoſophiæ diuiſionem, quàm qui eam non recte ſunt interpretati. Et propterea nos eandem uere ita faciendam eſſe cenſemus, ut in prima parte, quemadmodum illi, ponamus Phyſicen, in ſecunda Politicen, ut genus, in tertia Logicen: atq; ut Politice poſtea diuidatur in Politicen ut ſpeciem, et Ethicen, et alias, quas dixi ſupra. Tum ut Logice non ad rationem, ſed ad ſermonem orationemq; referatur: et non rationalis, ſed uel oratoria uel ſermocinalis appelletur: nomine potius nouato et facto, quàm falſo et male accommodato. Hoc enim modo et facta et intellecta uetus illa Philoſophiæ diuiſio uera erit et ſumpta fuerit à materia, hoc eſt, à rebus de quibus eſt, et in quibus uerſatur Philoſophia. Nam ut uere inquit Ariſtoteles, Scientiæ ſecantur, quemadmodum et res de quibus ſunt. Poſt Zenonem uero, et Platonem, Ariſtoteles, et cum eo omnes Peripatetici ſpreta illa Antiquiore, quã diximus, Philoſophiæ diuiſione, neſcio quo modo aliam quandam magna ex parte et ab illa et à ueritate diuerſam, introduxerunt. Nanq; ut alios omittam, Boethius uolẽs diuidere omnes ſcientias et artes, ſtatim non omnium ſcie͂tiarum et artium, ſed totius Philoſophiæ diuiſionem ſe facturum eſt profeſſus, tanquam Philoſophiæ nomine omnes ſcientiæ et artes intelligantur: et dixit totius Philoſophiæ duas primas eſſe partes, unam quæ Græce θεωρικὴ, Latine uero contemplatiua, ſiue inſpectiua dicatur, eo quia tantum uerſetur in cognitione et contemplatione rerum: alteram quæ item Græce πρακτικὴ, Latine uero actiua, ſiue factiua nuncupetur: propterea quod nõ ſolum in cognoſcendo et ſciendo, ſed etiã in agendo ſiue efficiendo aliquid poſita ſit:

Et rursus utranq; harum in tres partes subdiuiserunt, Theoricen siue contemplatiuam, in Theologiam siue Metaphysicam, ut uocant, quæ est, ut ipsi aiunt, de ente in quantū est ens, et de Deo rebusq; diuinis, omninoq; de substantijs à materia et motu prorsus separatis loquatur: Physicen siue Physiologiam, quæ reconditas et obscuras rerum naturalium cum materia et motu, prorsus coniunctarum causas effectusq; inuestiget. Mathematicen, quæ inter has duas superiores quasi media sit, et de rebus cum materia quidem et motu, secundum esse, ut ipsi dicunt, coniunctis, sed per intellectus actionem à materia et motu abstractis, pertractet. Neq; uero Theorices diuisio in has tres solas partes desiuit, sed Physiologiam in quasdam alias minutiores partes diuiserunt, quas nunc referre non est opus, Mathematicæ autem subiecerunt quatuor has partes, Arithmeticam, Musicam, Geometriam, et Astrologiā, quas omnes simul appellauerunt Quadriuium, quasi unaquæq; earum sit tanquam uia per quam qui non transit, et scala per quā qui nō ascendit, ad summum Philosophiæ culmen non possit peruenire. Atq; hoc modo cum Theoricen philosophiā in hæc tria membra secuissent, denuo alterius partis, hoc est, practicæ siue actiuæ totidem partes fecerunt, et eā subdiuiserunt in Ethicā, hoc est, moralem, in qua de uirtutibus et uitijs omninoq; de hominum moribus ageretur. Politicen, hoc est, ciuilē, quæ de gubernanda et regenda republica disserit. Oeconomicam, hoc est, de re familiari ac domestica bene ac recte administranda. Sed quoniam ad perfectam horum omnium cognitionem, ut dicit Boethius, necessarium est subsidium rationis atq; orationis eius, qua quid uerum, quidúe falsum sit discernatur, idcirco ad duas illas superiores Philosophiæ primas partes, hoc est, Theoricen et Practicen, adiunxerunt etiā eam, quæ græce λογική, hoc est, Logice, latine autem tum rationalis tum sermocinalis à quibusdam dicitur: ut in summa totius Philosophiæ tres sint primariæ partes, Theoriee siue speculatiua, Practice siue actiua, Logice siue rationalis siue sermocinalis. Nec contenti hac tam numerosa diuisione, ut nihil non Philosophiæ, quam ipsi profitentur, subijcerent: denuo hanc tertiā partem, quam Logicen uocari diximus, in alias tres partes subdiuiserunt, Grammaticam, Dialecticam, et Rhetoricam: atq; ut scribunt cum alij multi tum maxime Rodulphus Agricola libro secundo de dialectica inuentione, Cap. XVII. Grammaticæ attribuerunt emendationem sermonis, Dialecticæ probationem dictionis, Rhetoricæ ornatum elocutionis. Atq; ita diuisis harum trium artium et scientiarum materijs et officijs modo suo, perbellam quidem et rotundam, sed non ueram, totius Philosophiæ diuisionem fecerunt, ut ostendemus. Hæc itaq; est ferè communis omnium tam ueterum quàm neoteri-

ricorum

ricorum Peripateticorum totius Philosophiæ diuisio, et ipsa quemadmodum illa superior à materia suscepta, sub qua nullam putant esse scientiam nec artem, quæ non contineatur, aut quæ non saltem ad eam aliquo modo reducatur. Nam et Medicinam ad Physicen, et Ius ciuile ad Politicen, Perspectiuã et Architecturam et alias quasdam ad Mathematicen referri dicunt. Sed nobis ista quoq; diuisio multis uidetur scatere uitijs, et pluribus esse obnoxia reprehensionibus: quod ut omnes apertißime poßint intelligere, nos quoq; prius exponemus nostram scientiarum et artium diuisionem, longe ab hac, quam diximus, differentem, et multo, ut arbitramur, ueriorem: eamq; confirmabimus et argumentis et authoritatibus. Deinde examinabimus diligenter illam Peripateticorũ, detegentes identidem et demonstrantes omnia illius uitia: et ante omnia ostendentes inter artes et scientias, nullam neq; Dialecticæ neq; Metaphysicæ posse esse locum, atq; ideo ambas tanquam falsas et inutiles et non necessarias ab omni scientiarum et artium numero exterminandas. Primum igitur nos diuisione nostra paulo altius repetita ita dicimus: In omni doctorum et literatorum hominum numero in summa esse duo maxima et præclarißima nomina, quorum unum est Philosophorum, alterum Oratorum: et similiter in omni scientiarum atq; artium ambitu extare duas omniũ præstantißimas et eminentißimas appellationes, unam Philosophiæ, alteram Oratoriæ. Ex quibus Philosophia, ut antiquißimi et sapientißimi homines uoluerunt, nihil aliud est, nisi sapientiæ atq; uirtutis: Oratoria uero nisi facundiæ et eloquentiæ studium: et Philosophi nihil aliud nisi sapientiã atq; uirtutem, Oratores nisi facundiam et eloquentiam profitentur. Quæ quidem duæ facultates omniũ quæcũq; inter homines reperiuntur, citra cõtrouersiã maximæ et generalißimæ, omnium prorsus quæcunq; in mundo sunt, rerum, cognitionem, tractationemq; sibi uendicant, ut infra demonstrabimus. Sed non quemadmodum his temporibus nostris, sic quondam ante Socratem et Platonem erant separatæ et disiunctæ, uerũ ita cõiunctæ et copulatæ inter se, ut non diuersæ, sed una eademq; ex duabus conflata esset profeßio: atq; ijdem prorsus haberentur et sapientiæ et eloquentiæ profeßores. Nanq;, ut inquit M. Tullius in tertio de Oratore libro, Vetus quidem illa doctrina eadem uidetur et recte faciendi et bene dicendi magistra, neq; disiuncti doctores, sed ijdem erant et uiuendi præceptores et dicendi, ut ille apud Homerũ Phœnix, qui à Peleo patre Achilli iuueni comitem se datum dicit ad bellum, ut illum efficeret oratorem uerborum actoremq; rerum. Et paulo infra rursus ita inquit, Sed quod erant ijq; multi, qui aut in republica propter ancipitem, quæ non potest esse seiuncta faciendi dicendiq; sapientiã florerent, ut Themistocles

ut Pericles, ut Theramenes: aut qui minus ipsi in republica uersarentur, sed ut huius tamen eiusdē sapientiæ doctores essent, ut Gorgias, Thrasimachus, Isocrates, inuenti sunt, qui cum ipsi et doctrina et ingenijs abundarent, à re autem ciuili atq; à negotijs animi quodam iudicio abhorrerent, hanc dicendi exercitationem exagitarent atq; contemnerent. Quorum princeps Socrates fuit, is qui omnium eruditorum et totius iudicio Græciæ, cum prudentia, et acumine, et uenustate, et subtilitate: tum uero eloquentia, uarietate, copia, quam se cunq; in partem dedisset, omnium facile princeps, ijs, qui hæc quæ nos nunc quærimus, tractarent, agerent, docerent, cum nomine appellarentur uno, quod omnis rerum optimarum cognitio et in his exercitatio Philosophia nominaretur, hoc commune nomen eripuit, prudenterq; sentiendi et ornate dicendi scientiam re cohærentes disputationibus suis separauit: cuius ingenium uariosq; sermones immortalitati scriptis suis Plato tradidit, cum ipse literam Socrates nullam reliquisset. Hinc dißidium illud extitit quasi linguæ atq; cordis absurdum sanè et inutile et reprehendendum, ut alij nos sapere alij dicere docerent. Hæc sunt Ciceronis uerba in eo, quem dixi, libro scripta, ex quibus aperte licet cognoscere ante Socratē et Platonē non diuersam, sed eandē prorsus extitisse, et recte faciendi et ornate dicendi sciētiā, hoc est, Philosophiam et Oratoriam, nec disiunctos et distractos, quemadmodū nunc sunt, fuisse Oratores et Philosophos, cum ijdem prorsus et dicendi et sapiendi præceptores essent. Itaq; legimus tot præclaros et præstantes uiros in utraq;, hoc est, in Philosophia et Oratoria, temporibus illis antiquioribus floruisse: sed postea nescio quo aduerso humano generi fato natus est Socrates, qui unà cum Platone, tam pulchram illā Philosophiæ et Oratoriæ societatem, Philosophorum et Oratorum coniunctionem disiunxit: atq; ut recte inquit Cicero, dissidiū illud inuexit, quasi linguæ atq; cordis: quod quā ipsi uideretur, absurdū, inutile, et reprehendendum, ipse etiam alio loco, non ita multum infra, declarat, his uerbis. Hæc autem, ut ex appennino fluminū, sic ex communi sapiētiæ iugo sunt doctrinarum facta diuortia, ut Philosophi tanquam in superum mare Ionium defluerent, græcum quiddam et importuosum, Oratores autem in inferum hoc Thuscum et barbarum scopulosum et infestum delaberentur, in quo etiam ipse Vlisses errauerit. et paulo infra. Nam, ut ante dixi, Veteres illi usq; ad Isocratem omnem omnium rerum, quæ ad mores, quæ ad uitam, quæ ad uirtutē, quæ ad rēp. ptinerēt cognitionē et scientiā cū dicēdi ratione iungebant: sed postea cum dissociati essent, ut exposui diserti à doctis primum à Socrate, deinde à Socraticis itē omnibus, Philosophi eloquentiam despexerunt, Oratores sapientiam: nec quicquam ex alterius parte tetigerunt, nisi

quod aut illi ab his, aut ab illis hi mutuarentur: ex quo promiscue haurirent, si permanere in pristina communione uoluissent. Sed ut pōtifices ueteres propter sacrificiorum multitudinem tres uiros epulones esse uoluerunt, cum essent ipsi à Numa, ut illud etiam ludorum epulare sacrificium facerent, instituti: sic Socratici à se causarum actores atq; à communi sapientiæ nomine separauerunt, cum ueteres et dicendi et intelligendi mirificam societatem esse uoluissent. Atq; hæc rursus sunt uerba Ciceronis iterum quasi deplorantis fœdam illam Philosophiæ et Oratoriæ sapientiæ et eloquentiæ separationem à Socrate Socraticisq; factam. Qua quidem nihil nec ueritatis amatoribus magis contrarium, nec bonarum literarum sapientiæq; studiosis magis damnosum fieri potuit. Hæc enim et multorum et magnorum malorum causa fuit, quæ à nobis infra demonstrabuntur. Nunc tantum illud et ueterum authoritate, et Ciceronis testimonio constare uolumus, Philosophiam et Oratoriam non duas esse facultates separatas, sed unam eandemq; ex rebus et uerbis tanquam animantem quandam ex corpore et anima compositam, cui à sapientia rerum cū uirtute coniuncta Philosophiæ, ab artificio uerborum et dicendi, Oratoriæ nomen fuit impositum: nec enim Philosophia sine uerborum adiumento, nec Oratoria sine rerum quasi fundamento perfecta esse potest. Sed ex duobus imperfectis per se, fit unum quasi corpus doctrinæ perfectū, quod nullius artis aut scientiæ particularis proprium est, sed omniū simul. Nam quicunq; Philosophiam, aut Oratoriam dicit, is uno uerbo omnium artium et scientiarum cognitionem professionemq; nominat: hoc enim etiam aperte confirmat Cicero in eodem supra citato de Oratore libro, his uerbis. Nunc siue qui uelit eum Philosophum, qui copiam nobis rerum orationisq; tradat, per me appellet Oratorem licet, siue hunc Oratorem, quem ego dico sapientiam habere iunctam eloquentiæ Philosophum appellare uelit, non impediam, dummodo hoc constet, nec infantiam eius, qui rem norit, sed eam explicare dicendo non queat, nec inscitiam illius cui res non suppetit, uerba non desunt, esse laudandam: quorum si alterum sit optandum malim quidem in disertam prudentiam, quàm stultam loquacitatem: sin quærimus quid unum excellat ex omnibus, docto Oratori palma danda est. Quem si patiuntur eundē esse Philosophum sublata controuersia est: sin eos distungent, hoc erunt inferiores, quod in Oratore perfecto inest omnis illorum scientia, in Philosophorum autem cognitione non continuo inest eloquentia, quæ quamuis contemnatur ab illis, necesse est tamen aliquem cumulum illorum artibus afferre uideatur. Hæc Cicero, ex cuius sententia clarißime constat, perfectum Oratorem et perfectam Oratoriā à perfecto Philosopho et à perfecta Philosophia nullo pacto esse disiunctam,

et si disiungantur, ut initio dixi, Philosophũ Oratore, et Philosophiam Oratoria multis partibus inferiorem imperfectioremq; fore. Sed hic mihi fortaßis occurrent Philosophi dicentes, talem Oratorem, qualem describit Cicero, hoc est, perfectum, nec unquam antea fuisse, nec in præsentia esse, nec posthac fore. Quod si mihi sic occurretur, statim respondebo, uerum quidem illos fortasse dicere, sed retorquebo argumentationem in eos, et similiter dicam, nullum perfectum Philosophum aut antea fuisse, aut nunc esse, aut posthac futurum esse: et cum illi mihi ostendent Philosophum omni ex parte perfectum, ego quoq; uicißim illis Oratorem undecunq; consumatum inueniam: et si rursus illi proferent nobis Platonem et Aristotelem tanquam perfectos Philosophos, nos illis quoq; uicißim obijciemus Demosthenem et Ciceronem tanquam perfectos Oratores. Atq; ita nunquam illi perfectionem ullam habere reperientur, quàm nos quoq; non uel parem uel etiam superiorem habeamus: si quidẽ Cicero præterquam quod Orator præstantißimus fuit, de Philosophia etiam quamplurima scripsit lectu dignißima. At ex Philosophis neminem reperies cuius quidẽ scripta extent, qui ad dicendũ in foro et apud populũ idoneus esse uideatur, nam Platonis et Aristotelis oratio licet multũ à Cicerone laudetur, tamen si uerum dicere uolumus et oratorio illo spiritu et forensibus neruis caret. Sed sint Plato et Aristoteles, quantum placet Philosophis magni et graues Oratores, quod nos non grauate concedimus, modo ut illi uicißim nobis quoq; concedant Demosthenem et Ciceronem esse Philosophos, nec sibi solis omnis Philosophiæ scientiam et totius sapientiæ studium uendicent. Nam cõstat et Demosthenem Philosophiæ perstudiosum fuisse, et Platonem aliquamdiu audiuisse: et Ciceronem non solum dedisse operam Philosophiæ, sed de Philosophiæ etiam ita copiose ornateq; scripsisse, ut non immerito quodam in loco glorietur, se Philosophiam ex Græcia in Italiam attulisse, et Latinis literis illustrasse. Nec quicquam refert quod nostrorum temporum Philosophi eum in numero Philosophorum non habent, nec philosophum appellare solent, cũ id non ex uera et recta aliqua ratione faciant, sed ex praua institutione et iudicij peruersitate, quam partim ex barbarie linguæ, partim ex falsitate doctrinæ suæ contraxerunt. Hanc igitur, de qua hactenus locuti sumus, Philosophiam et sapientiam cum Oratoria et eloquentia coniunctam, ut Antiquißimi illi teste Cicerone uoluerunt, nos nihil aliud esse dicimus, nisi omnia literarum studia, et uniuersam rem literariam, et omnino totam eam facultatem et profeßionem, quam Græci ἐγκυκλοπαιδίαν, Latini uero circulum omnium doctrinarum uocant. Et ut iam ad generalem nostram artium et scientiarum diuisionem ueniam, hanc ipsam facultatem tam amplam tamq; late

patentem, ut omnes scientias, omnes artes et uno uerbo, omnia quæcunq; tradita sunt in literis et scriptis magnitudine sua complectatur, prima diuisione secamus in partes duas maximas. Quarum unam, quæ ad res uere cognoscendas recteq; agendas pertinet, ueteres imitati Philosophiã et sapientiã nominamus, alteram uero quæ spectat ad uerba et ad totam orationis compositionem, appellamus Oratoriam et eloquentiam. Et rursus priorem harum partium, hoc est, philosophiam siue sapientiam subdiuidentes, eius partes ponimus duas, Physicam siue naturalem, et Politicam siue ciuilem: Oratoriã autem hoc loco relinquimus indiuisam. Vt in summa tres sint maximæ totius studij literarij partes, Physica, Politica, et Oratoria: atq; ut nostra hæc omnium artium et scientiarum diuisio in omnibus conueniat et concordet cum illa ueterum, quam supra diximus, nisi quod, ut ibidem monuimus et probauimus, quam illi Ethicen uocant, non Politicen appellandam putauimus: et rursus quam illi græce Logicen dicunt, nos latine interpretamur Oratoriam. Sed reuertẽtes rursus ad duas illas dimidias et maximas totius encyclopediæ partes, hoc est, ad philosophiam et oratoriam, siue sapientiam et eloquentiã, dicimus eas partim conuenire inter se, partim esse differentes. Ac conueniũt quidem primo, quia quemadmodum totus homo compositus est ex corpore et anima, sic uniuersum literarum studium constat ex philosophia et oratoria, siue sapientia et eloquentia, tanquam ex duabus maximis partibus suis. Quo fit, ut quemadmodum corpus et anima totius hominis, sic philosophia et oratoria, siue sapientia et eloquentia totius studij literarij ex æquo dimidiæ partes sint: Et rursus, ut quemadmodum corpus ab anima separatum semper est imperfectum, sic philosophia ab oratoria siue sapientia ab eloquentia separata nunquam perfecta esse poßit. Quocirca peßime et de literis et de literatis omnibus meriti esse putandi sunt Socrates, et Plato, et quicunq; alij tam pulchram ab antiquis factam diremerunt philosophiæ et oratoriæ siue sapientiæ et eloquentiæ societatem. Præterea conueniunt etiam eo quod ambæ pro subiecto atq; materia, in qua uersentur, generaliter sibi subijciunt omnes res mundi nulla prorsus excepta. Si quidem nulla omnino res est, quæ subterfugere poßit, quin aliquando subijciatur officio uel philosophiæ et sapientiæ, uel oratoriæ et eloquentiæ, hoc est, quam non et uere cognoscere ac scire, et si agi aut fieri potest, etiam recte agere et facere, quantum in se est, contingat: quod est proprium philosophiæ et sapientiæ officium: et de qua non et sermonẽ habere, beneq; dicere liceat: quod similiter est proprium oratoriæ et eloquẽtiæ munus. Ex quo sequitur postremo utranq; harum esse facultatem et profeßionem non particularem nec specialem, sed generalem et uniuersalem.

Vt quemadmodum ante monui, cum dicitur Philosophia et sapientia, nullius particularis rei scientia aut actio, sed omnium: et cum proffertur Oratoria et eloquentia similiter nullius specialis rei ars, sed planè omniũ intelligatur. Atq; ita conueniunt inter se philosophia et oratoria, siue sapientia et eloquẽtia, Differunt autem, quod quamuis ita sit, hoc est, quamuis utraq; idem habens totum sit, ut ita dicam, idem toto, et omnibus in rebus tanquam in proprio subiecto atq; materia uersetur: tamen distant partibus, et sunt diuersæ partes totius studij literarij, et rei literariæ, et diuersum habent officium. Nam ut dixi, philosophiæ et sapientiæ proprium munus est, uere cognoscere ac scire, et recte agere ac facere: oratoriæ autem et eloquentiæ non solum de ciuilibus, sed etiam de naturalibus rebus bene loqui et dicere. Quocirca quãtum distat cognoscere et scire, agere ac facere, à loquendo et dicendo, tantum philosophia et sapientia differt ab oratoria et eloquentia. Intelligendo tamen semper in prima parte philosophiæ et sapientiæ, hoc est, in Physica, quæ proprie est scientia non ars, et theorica non practica, non duas diuersas res, sed unam eandemq; rem esse et officium et finem, hoc est, cognitionem et scientiã rerum. Ad hunc enim finem in hac parte philosophamur, ut cognoscamus et sciamus, atq; adeo sapientiam hanc non propter aliud, sed propter ipsam sapientiam quærimus. In Philosophia autem et sapientia politica et actiua, duo esse officia siue duos fines, hoc est, non solum cognitionem et scientiam rerũ, sed etiam actionem et factionem rectam. In hac enim, ut perfecta sit, non solum cognoscere et scire, sed etiam agere et facere necessarium est. Ad hæc est illa quoq; inter eas differentia, quod philosophia et sapientia, ex ea tantum parte qua physica est, hoc est, speculatiua, proprie solũmodo scientia est non ars, quando quidem id quod est scientiæ proprium, in cognoscendo tantum et sciendo occupatur, nec nisi ex ea parte qua politica est et actiua, quicquam agit aut facit operis externi. Oratoria uero et eloquentia tota simul et scientia et ars recte dicitur, sed scientia cõmuniter, ars uero proprie existit, eo quia non solum cognoscit ac scit præcepta ex quibus constat, et omnia ea, de quibus loquitur, quod est scientiæ, sed etiam ex præceptis et documentis illis cognitis et scitis, quod est artis, agit et molitur aliquid operis exterioris, hoc est, et recte loquitur et bene dicit. His itaq; tot modis partim conueniunt inter se, partim differunt hæ duæ maximæ et generalißimæ omnium facultates, hoc est, philosophia et oratoria, siue sapientia et eloquentia. Ex quo facile licet intelligere, quam ob causam nulla alia facultas ac professio, præter has duas, poßit esse generalis et uniuersalis. His enim duabus exceptis nulla alia reperitur, cuius consideratio sit tam generalis tamq; ad omnia pertinens, ut

philosophiæ et oratoriæ, siue sapientiæ et eloquentiæ. Nam quæro primum in scientijs particularibus, quam ob causam Astrologia, exempli causa, et Geographia non sint scientiæ generales? quia non omnia sunt astra et motus astrorum, in quibus solis uersatur Astrologus: nec omnia sunt prouinciæ et loca terræ, quæ sola considerantur à Geographo. Deinde in artibus specialibus iterum quæro quam ob causam Medicina et Architectura non sunt artes uniuersales? quia nõ omnes res ægrotant nec curantur, ut subijci possint officio Medicinæ: nec item ædificari et construi possunt, ut ad Architecti officiũ pertineant. Quorũ nihil neq; de philosophiæ siue sapientiæ, neq; de oratoriæ siue eloquentiæ officio uere dici potest. Quæ est enim tam abscondita tamq; abstrusa res, quam non et uere cognoscere, et si agi potest, etiam recte agere, quantum in se est: et præterea de qua non et recte loqui et bene dicere liceat? profecto nulla. Quod usq; adeo uerum est, ut uideamur etiam cognoscere ac scire ea, quæ non sunt, ut diametrum esse incommensurabile lateri, et de eisdem uerba facere, ut Mathematici, cum problema illud uerum esse probant. Quare iam audacter confitendum est, et sine ulla dubitatione affirmandum, Philosophiã siue sapientiã, esse facultatem et professionem generalem et uniuersalem, non solum cognoscendi ac sciendi, sed etiam agendi et faciendi omnes res mundi, tam diuinas quàm humanas, tam cælestes quàm terrestres, quantum quidem humano ingenio assequi licet, et rerum ipsarum natura patitur. Oratoriam autem et eloquentiam esse artem similiter generalem et uniuersalem bene loquendi ac dicendi de omnibus rebus mundi, tam diuinis quàm humanis, tam cælestibus quàm terrestribus, cum illa tamen eadem cõditione, quantum, scilicet, humanum ingenium consequi potest, et res ipsæ dicendi de se copiam ac facultatem præstant. Cæteras uero omnes scientias et artes præter has duas, esse facultates et professiones, non generales nec uniuersales, sed particulares et speciales, et non in omnibus rebus, ut hæ duæ, sed in uno tantũ certo ac determinato rerũ genere uersari. Nec mihi quisquã hic obijciat Aristotelem et Peripateticos, qui præter has, quas dixi, duas etiam alias facultates ponunt generales et uniuersales, hoc est, Dialecticam et Metaphysicam, quam uocant. Nam ego infra obiectioni huic respondebo, cum probabo utranq; earum esse uel falsam, uel superuacuam, uel inutilem, uel deniq; ab omni artium et scientiarum numero eijciendam. Atq; hoc modo nos generalem omnium artium et scientiarum diuisionem primo bipartitam fecimus in Philosophiam et Oratoriam, deinde rursus Philosophiam subdiuidentes in Physicam et Politicam: Oratoriam uero ita indiuisam relinquentes, unà cum Antiquis illis, et propter rationes illas, quos et quas supra diximus, totius

studij literarij siue encyclopediæ partes facimus tres, Physicā siue naturalē, Politicam siue ciuilem, Logicen siue Oratoriam. Ac denuo unanquanq; harum trium partiū subsecantes, et singulis multas alias partes subijcientes nihil omnino nec artium nec scientiarum nec adeo scriptorū relinquimus, quod non huic nostræ diuisioni supponatur, aut certe quod non ad eam aliquo modo referatur. Ad Physicam enim reducuntur Theologia, Meteorologia, Geographia, et reliquæ omnes physiologiæ partes: Ad Politicam generalem reuocantur ethica, politica specialis, œconomica, Iusciuile, et cæteræ artes ad ciuitatē pertinentes: Ad Logicen siue Oratoriā retrahuntur, Grammatica, Rhetorica, Poetica, Historice, et si quæ aliæ sunt huius generis. Sed animaduertendum est in hac reductione artium et scientiarum, ferè omnes tam eas, quas dixi, quàm quascunq; alias, quales sunt Medicina, Arithmetica, Musica, Geometria, et cæteræ Mathematicæ uel cum Mathematicis quandam habentes coniunctionem, ut Architectura, pictura, plastice, et aliæ similes et postremo omnes tam Mechanicæ appellatæ quàm Liberales: ferè in quam omnes non ad unam partem tantum, sed ad duas et quandoq; etiam ad tres referri. Nā ex ea parte qua cognoscunt et sciunt, si materia, in qua cognoscendo et sciendo uersantur est naturalis, ad physicam, si ciuilis ad politicam, si oratoria ad oratoriam rediguntur. Qua uero parte agunt uel faciunt aliquid, si actio et factio earum non ad loquendum nec ad dicendum, sed ad regendum et gubernandum, aut aliquid aliud moliendum pertinet, ad politicam haud dubie rediguntur. Sin uero ad loquendum et dicendum, hoc est, ad sermonē habendum et orationem faciendam spectat, non ad politicam, sed ad Logicā siue Oratoriam siue Rhetoricam sunt reducendæ. Atq; hinc si meteriam artium et scientiarū spectes, libri Ciceronis de Natura deorum, exempli gratia, sunt physici, de Legibus et de Officijs politici, de Oratore et de Arte Rhetorica, Oratorij. Sin non materiam, sed actionem uel factionem consideres, libri Ethicorum, politicorum, Oeconomicorum Aristotelis, sine dubio sunt polilici, et similiter omnes alij quaruncunq; actionum et factionum sint, modo non ad orationis artificium pertineant, indubitanter ad politicam sunt referendi. Sed et physici libri, et politici, et oratorij omnes simul cuiuscunq; generis existant: et quacunq; in materia uersentur, et de qualibet actione aut factione loquantur, si et orationem eorum cultam, et eruditum scribendi artificium intueare et contempleris, omnes inquam non ad physicam, nec ad politicam, sed ad logicam, siue oratoriam, siue rhetoricam facultatem pertinēt. Atq; in hanc sententiam intelligenda est definitio nostra Rhetoricæ, cum dicimus, Rhetoricam esse artem bene dicendi de omnibus rebus mundi, tam

physicis

physicis et politicis quàm oratorijs, hoc est, non quatenus cognoscuntur et sciuntur omnes, nec quatenus reguntur et gubernantur, aut alio quopiam modo aguntur et fiunt, sed quatenus de eis loqui et bene dicere potest Orator. Hactenus enim et hoc modo non alio quopiam dicimus Oratorem suo et proprio iure loqui et dicere posse de omnibus rebus mundi, et omnino omnia, quæcũq; sunt in rerũ natura oratoriæ facultati esse subiecta. Aliæ nãq; sciẽtiæ alia docẽt, physica cognoscere ac scire res suas, politica præter hoc etiã agere et facere aliquid aliud, ut gubernare rem suam familiarem quod ad Oeconomicam, curare morbos quod ad Medicinam, bene respondere de iure quod ad Iuscivile, et alia multa huiusmodi, quæ ad alias artes pertinent. Sola Oratoria bene loquendi ac dicendi præcepta dat, et quoniam bene loqui ac dicere de omnibus rebus contingit, idcirco non mirum est, quod ad hanc partem attinet, si et Cicero et Quintilianus atq; Aristoteles omnia prorsus de quibus sermo et oratio haberi potest, Oratoriæ arti subiecerunt. Quod quanquam ita sit, tamen si Politicam spectes, quatenus inter alias leges multas quas fert, etiam nonnihil sancit de oratoriæ facultate, ut cum statuit accusatori ac defensori quot horas utriq; liceat dicere, nõ immerito, ut alia ratione ipsa est oratoriæ arti subiecta tanquã materia, sic uicißim hanc eandem Oratoriã sibi metipsi subijcere, et tanquã partẽ sui quandã facere uidetur, ut omnino nihil sit absurdi, si dicatur artes et scientias sibi nõnunquàm inuicem, sed alia atq; alia ratione subiectas esse. Quibus ita explicatis et uera ac generali omnium artium ac scientiarum diuisione nostra facta, non difficile fuerit ostendere diuisionem illam totius Philosophiæ, quam supra posuimus, ab Aristotele et peripateticis factam, multis, ut diximus, scatere uitijs, et pluribus obnoxiam esse reprehensionibus. Quod in sequenti Capite, quam breuißime fieri poterit, ostendetur.

De erratis Peripateticorum in generali Philosophiæ diuisione admißis. Caput Quartum.

PERIPATETICI igitur primum, quod facturi partitionẽ omnium scientiarum sola Philosophiæ nulla Oratoriæ mentione facta diuisionem se facturos pollicentur, non recte faciunt, sed uehementer errant, eo quod statim eloquentiam à sapientia, et ut Cicero inquit, quasi linguam à corde separare incipiunt, peßime et imperitißime collocantes Oratoriam, quam Rhetoricam uocant, in fine diuisionis suæ tanquam Logicæ

particulam et quasi famulam, cum ut nos supra diximus et infra probabimus, non Logicæ particula sit, sed tota Logica, et uere totius studij literarij uniuersæq; eius, quam uocant encyclopædiam, dimidia pars: tum Philosophiæ, hoc est, rerum scientiæ et actioni, ex altera parte respondens: tum Grammaticam sub se tanquam particulam quandam sui continens: tum Dialecticæ eius, quæ nunc in usu est, ut potè falsæ et superuacuæ, nihil indigens, ut paulo infra demonstrabimus. Sic igitur Pseudophilosophi cum primo diuiderent omnes scientias et artes errauerunt, eloquentiam à sapientia, et quasi linguam à corde, separantes. Quem errorem nos uitantes non philosophiam solam, sed uniuersum studium literarum, atq; adeo circulum ipsum doctrinarum omnium diuisimus, in Philosophiam et Oratoriam: ut quemadmodum diximus in homine esse corpus et animam, sic in omni studio literarum sit sapientia et eloquentia, et sapientia corpori, eloquentia uero animæ proportione respondeat. Alter uero error diuisionis Aduersariorum est, quod statim diuidunt Philosophiam totam, in Theoricen et practicen, hoc est, in contemplatiuam et actiuam: et rursus Theoricen, in Metaphysicam, Mathematicam, et Physicã siue Physiologiam: Practicen uero in Ethicen, Politicen, et Oeconomicen: Quasi non et tres istæ inferiores magna ex parte sint Theoricæ, et ex tribus illis superioribus non et penè tota mathematica, et non parua etiam physiologiæ pars sit actiua. Nam quod attinet ad primam illorum diuisionem in theoricen et practicen, quamuis huiusmodi diuisio longe discrepet ab ea, quam Antiqui ante Aristotelem fecerunt, in physicen, ethicen, et logicen, ut diximus, esset ea tamen non omnino mala, si partes, quæ utriq; subijciuntur, non partim essent falsæ, partim male subiectæ. Sed nos Theologiam primum à Metaphysica separamus, eo quod Theologiam, quæ de Deo Opt. Max. rebusq; diuinis rectè loquitur, et ueram et totam Theoricam esse confitemur. Metaphysicam uero partim falsam, partim superuacaneam et non necessariã esse affirmamus, atq; ideo in numerum uerarum et necessariarum scientiarum non recipiendam, ut infra in capite ad hanc unam rem probandam destinato probabitur. De Mathematica et physiologia, dico eas non minus practicas quàm theoricas esse, atq; ideo sub solam theoricæ philosophiæ partem non rectè fuisse subiectas. Nam ut à Mathematica incipiam, quis nescit uel solas uel primas Mathematicæ partes esse Geometriam et Arithmeticam? At in Geometria sunt, ut ex Euclide notum est, non solum Theoremata, hoc est, ut Cicero uertit, percepta, siue, ut alij, speculationes, quæ eam sine dubio esse Theoricam probant: sed etiam problemata, quæ docent facere aliquid, ut supra datam lineam triangulum æquilaterum constituere, et alia multa id genus

ex quibus Geometria non ſolum ſcientia et theorica, ſed etiã ars et practica, atq; in ſumma non ſolum cognoſcens et ſciens, ſed etiam agens et faciens aliquid eſſe cõuincitur. Similiterq; Arithmetica cognoſcit illa quidem et ſcit numeros numerorũq; affectiones, ex quo theorica probatur: ſed præterea etiã componit, ſubtrahit, multiplicat, et diuidit numeros tam integros quàm fractos, et radices, quas uocant, et alia multa agit facitq;, quibus negari non poteſt etiam eſſe ars practica, et ad agendum faciendumq; aliquid comparata. Vt taceam interim utriuſq; nomina, quæ utranq; non ſolum theoricam, ſed etiam practicam eſſe demonſtrant: Arithmetica enim dicta eſt, ἀπὸ τοῦ ἀριθμεῖν, hoc eſt, à numerando: Geometria ἀπὸ τοῦ γεωμετρεῖν, hoc eſt, à terra metienda: at numerare et exercere numeros, et terram aliaq; omnia ut ita dicam, metibilia metiri, non theoricæ ſed practicæ uidetur eſſe officiũ. Quare Arithmetica et Geometria non minus practicæ quàm theoricæ ſunt exiſtimandæ. Quod idem atq; adeo multo magis de Muſica et Aſtrologia ſentiendum eſt, cum ipſæ quoq; magna ex parte in agendo, hoc eſt, canendo, et rebus futuris prædicendis uerſetur. Quanquam ego partem illam Aſtrologiæ totam quæ ad agendum, hoc eſt, ad diuinandum, reſq; futuras prædicendas pertinet, totam improbo atq; reijcio tanquam falſam et ad decipiendos deludendoſq; homines comparatam. Propter has igitur cauſas Mathematica ſolius Philoſophiæ theoricæ pars non recte fuit poſita. Iam uero quis neſcit bonam Medicinæ partem eſſe naturalem ac theoricam? et propterea ab ipſis Medicis appellari Phyſiologicen, ut de elementis, de temperamentis, de uirtutibus naturalibus, et cæteris huiuſmodi: et tamen nemo niſi planè imperitus dixerit, Medicinam eſſe magis theoricam quam practicam. Quare non recte Ariſtoteles phyſicas ſcientias, in quarum numero eſt Medicina, in parte tãtum theorica philoſophiæ collocauit, cum conſtet eam, quoq; eſſe phyſicam, et tamen non minus in parte actiua quàm in parte theorica eſſe ſtatuendam, ſi quidem eſt ars, et omnis ars proprie eſt actiua, atq; ad agendum faciendumue aliquid, ut ante dixi, deſtinata. Quod autem ſpectat ad Ethicam, Politicã, et Oeconomicam, cum hæ quoq; ſint artes, ad bene faciendum aliquid inuẽtæ, et ethica ad bene uiuendum, ſeq; ipſum recte gubernandum, et politica ad rempublicam ſalubriter utiliterq; adminiſtrandam, et œconomica ad rem familiarem regendam tuendamq;, cum inquam, ut dixi, tres hæ ſint artes ad aliquid agendum uel faciendum comparatæ, et cum omnes artes, ut ſupra docui, ſint ſcientiæ quædam præceptis documentiſq;, quæ ſciuntur, conſtantes: quomodo poſſunt ethica, politica, et œconomica non eſſe ſcientiæ? et ſi ſunt ſcientiæ, quomodo non ſunt theoricæ et contemplatiuæ? certe ſi ſcientia à

nobis supra recte fuit definita, esse cognitio quædã rei uel rerum scitu dignarum, cognitu difficilium, et uulgo ignotarum, non possunt hæ, quas dixi, tres artes, non inter scientias et in parte scientiarum theorica numerari. Omnis enim ars proprie quatenus ars est, necessario agit uel facit aliquid, atq; ideo actiua uel factiua dici potest: quatenus uero eadem cognoscit et scit præcepta ex quibus constat, et ea præcepta sunt scitu digna, cognitu difficilia, et uulgo ignota: quibus sciendis et cognoscendis homo contemplatur et delectatur, quatenus inquam ita est, non potest ars omnis proprie non esse theorica et contemplatiua, si quidem necessario intelligimus, cum artem dicimus, actionem uel factionem quandam, cum uero scientiam proferimus, speculationem et contemplationem aliquam, accipiendo tamen tam artem quàm scientiam proprie, ut ante diximus. Quare concludo Ethicam, Politicam, et Oeconomicam ex ea parte, qua agunt uel faciunt aliquid, esse quidẽ artes et actiuas: Sed ex ea parte qua præceptorum et documentorum scientiam continent, non posse non esse contemplatiuas et theoricas. Omnis enim scientia, quatenus scientia est, necessario cum theorica quadam et contemplatione coniuncta est, et propter hanc causam Aristoteles rursus non recte existimauit ethicam, politicam, et œconomicam inter actiuas tantum scientias esse numerandas, et in parte philosophiæ practica solum collocandas, cum saltem ex dimidia sui parte theoricæ sint et contemplatiuæ. Vt quemadmodum dicimus Medicinam theoricam et medicinam practicam, sic etiã recte dici poßit, ethica theorica, ethica practica, politica theorica politica practica, œconomica theorica œconomica practica: non enim est maior ratio ulla, cur theorica et practica de medicina dici poßit, de ethica autem, politica, et œconomica dici non poßit: cum omnes æque sint scientiæ et artes, nec quicquam differat in Medicina, siue dicas medicinam theoricam siue medicinam scientiam, medicinam practicã siue medicinam artem: et in illis siue proferas ethicam theoricam siue ethicam scientiam, ethicam practicam siue ethicam artem, eodemq; modo in alijs. Quod autem ijdem Aduersarij in diuisione sua ad eas, quas supra diximus, theoricæ et practicæ philosophiæ partes, adiunxerunt etiam Logicen, et Logicæ subiecerunt Grammaticam, Dialecticam, et Rhetoricam, tanquam tres artes inter se diuersas: in hac quoq; adiunctione et eius subdiuisione, multa admiserunt errata. Et primum quia cum Veteres, ut supra dixi, ante Aristotelem recte diuiserint totam Philosophiam, in Physicen, Ethicen, et Logicen, nulla neq; theoricæ neq; practicæ mentione facta, attamen isti non solum non recte theoricen et practicen adiunxerunt, ut supra ostendi, sed etiam falsò existimauerũt Logicen dictam ab eo quod est λόγος, ut significat non sermonem

et orationem, sed rationem, quod supra falsum à nobis demonstratum fuit. Alterum uero erratum eorum est, quod cum totam Philosophiam diuisissent, in theoricen et practicen, et his duabus partibus postea addidissent logicen, tamen hanc ipsam logicen nec theoricæ nec practicæ Philosophiæ subiecerunt, sed tanquã nec theorica nec practica esset, per se ipsam reiecerunt in tertium quendam quasi Philosophiæ angulum. Cum tamen constet logicen non minus esse tum theoricam tum practicam, quàm mathematicam et ethicam, et cæteras, quas supra dixi: si quidem ipsi Logici siue Dialectici præsertim iuniores nusquam non inculcant Logicam duplicem esse, docentem alteram, alteram utentem: sic enim ipsi loquuntur, qua diuisione aut nesciunt quid dicant, aut hoc dicere uolunt, Logicam alteram esse theoricam, alteram practicam: ut idẽ sit dictu, logica docens et logica theorica, logica utens et logica practica. Quanquam nemo nisi planè imperitus et Dialecticus ita diceret, logicam docentem et logicam utentem, sed uel logicam theoricam et logicam practicam, ut medicinam theoricam et medicinam practicam: uel logicam scientiam et logicam artem, ut medicinam scientiam et medicinam artem, quemadmodum nos supra docuimus. Quocirca non parum hoc quoq; nomine sunt coarguendi quod logicen nec theoricæ nec practicæ Philosophiæ subiecerunt, quasi scientia aliqua aut ars esse poßit, quæ nec theorica sit nec practica. Et hoc maiori reprehensione digni sunt, quod cum logicen à theorica et practica Philosophia omnino separauissent: tamen postea tanquam immemores sui, et docentem et utentem fecerunt, non intelligentes hoc modo fieri, ut simul et semel, et theorica et non theorica, et actiua et non actiua esse uideatur. Quod uitium nos uitantes diuisionem illam Philosophiæ in theoricam et practicam omisimus, ac docuimus inter scientias et artes proprie hanc esse differentiam, ut scientiæ omnes puræ, scilicet, et propriæ tantummodo sint theoricæ, artes uero simul et theoricæ et practicæ dici poßint. Præter hæc autem, quæ hactenus dixi, diuisionis Aduersariorum errata, sunt etiam aliquot alia multo maiora, quorum unum est, quia Metaphysicam, quæ falsa est et superuacua, ut ostendemus infra, tanquam ueram et necessariam Philosophiæ theoricæ partem primam fecerunt. Alteram quia sub Logicen unà cum Grammatica et Rhetorica subiecerunt etiam Dialecticen, quæ similiter, ut Metaphysica, nec uera est nec necessaria: quodq; peius est, nullum nec inter artes nec inter scientias potest habere locum, ut in sequenti capite probabimus. Tertium quæ Grammaticen posuerunt tanquam artem per se, et non solum à Dialectica, sed etiam à Rhetorica separatã: cum nõ ars per se, nec à Rhetorica separata, sed Rhetoricæ elocutionis particula quædam sit, ut in capite de Grãmatica probaturi sumus.

Quartum et ultimum quia Rhetoricam impudenter et contra omnem rationē Dialecticæ partem et quaſi famulam fecerunt, et eidem relinquentes tantummodo eloqutionem et ornatum cultumq́; orationis, maiore etiam impudentia et malignitate ademerunt, inuentionem, argumenta, et argumentationes, et omnino omnem diſputandi, diſſerendi, ac probandi proprietatem. Perinde quaſi hæc omnia ad Dialecticos proprie ſolum pertinerent, non ad Oratores: et quaſi cum aliquid inuenire, ac per argumenta argumentationē q́; probare, et omnino cū diſſerere et diſputare uult Orator, neceſſe haberet horū faciēdorū præcepta à Dialecticis mutuari. Quæ omnia quoniā ſunt falſiſſima et abſurdiſſima, et multis uerbis longeq́; oratione ad explicandum refutandumq́; egent, idcirco in ſequentia capita mihi uiſa ſunt referenda. Illud tamen hic Lectores admonere uolo, quod ſupra dicere oblitus fueram. In eo etiam Peripateticos ualde erraſſe, quod Theologiam et totam eam partem Philoſophiæ, quæ de Deo et reliquis ſubſtantijs ſeparatis loquitur, à Phyſica ſeparauerūt, et phyſicam nullo pacto eſſe uoluerunt: prorſus et contra authoritatem Platonis, et Veterum illorum Græcorum, qui ante Ariſtotelem Philoſophiam diuiſerunt, ac phyſicæ nomine etiam ſcientiam de Deo rebuſq́; diuinis intellexerunt, et contra ueritatem, eo quia Deus et diuina omnia uere ſunt res naturales. Id quod manifeſte liquet eſſe uerum ex communi linguarum uſu, tam Græcæ quàm Latinæ. Ac græce quidem propter authoritatem illorum ueterum, quos dixi, latinæ autem propter teſtimonium Ciceronis, qui libros in quibus ferè totis erat locuturus de Deo rebuſq́; diuinis, inſcripſit de Natura Deorum. Quod ſi naturæ nomine Deus et diuina omnia apud Latinos non poſſent intelligi, ſequeretur Ciceronem in illa inſcriptione non latine locutum fuiſſe. Quod cum ſit abſurdum, pro certo habeant recte philoſophaturi, et nos recte Theologiam Phyſicæ ſubieciſſe: et Ariſtotelem, qui Theologiam à Phyſica ſeparauit, uehementer eraſſe: Vt in ſubiecta generalis noſtræ diuiſionis deſcriptione clare uidere licet.

Vniuerſum rei literariæ ſtudium.
Circulus doctrinarum omnium.
Encyclopædia.

- Philoſophia ſiue ſapientia.
  - Phiſica ſiue naturalis
  - Politica ſiue ciuilis
- Logica ſiue Oratoria ſiue Rhetorica ſiue Eloquentia.

Dialecticam inter scientias et artes nec ut uniuersalem nec ut particularem ullum omnino locũ habere posse, sed tanquam non modo falsam, sed etiam inutilem et superuacuam ex omni artium et scientiarum numero eijciendam. Caput Quintum.

DE falsitate Dialecticæ, nihil hoc capite sumus locuturi, cũ id et antea fecerimus ferè in omnibus supra positis capitibus et infra etiam ferè in omnibus, quæ sequuntur, facturi sumus. Sed tantum ostensuri Dialecticã tanquã omni prorsus propria materia carentẽ, et nullum propriũ officiũ, nullũq; peculiarẽ finẽ habẽtẽ nec inter sciẽtias nec inter artes ullũ locũ habere posse: eo quia nec definiri, nec distingui ab alijs scientijs, atq; artibus queat: et propterea tanquam superuacuam et inutilem ab omni sciẽtiarum atq; artium numero eijciendam. Quod statim ut appareat uerius esse quàm quæ ut apud Sagram, ut dicitur, primum ita statuo, ad hoc, ut aliqua scientia atq; facultas uere in artium genere sit, et artis nomen uere sibi poßit uendicare, necessarium esse, ut tria hæc habeat, quemadmodum supra dixi, in omni arte requisita, materiã, in qua uersetur agendo uel faciendo aliquid, officium, quod præstare debeat, finem propter quem agat uel faciat. Sine quibus tribus ne cogitari quidem potest, quomodo ars aliqua uere poßit consistere. Sic enim ut rectißime Cicero docet in primo de Inuentione, Medicinæ materia sunt morbi et uulnera, officium bene curare, finis sanare. Et ut idem in libris de Oratore asserit, nec Aristoteles in Rhetoricis negat, Rhetoricæ materia sunt omnes res mundi, officium bene dicere, finis probando uel persuadendo, hoc est, bene dicendo assequi quod intendas: et ita in cæteris omnibus artibus, ut supra diximus. Quare si Dialectica uere est ars et inter artes merito numeranda, oportet ut tria hæc habeat, materiam, officium, et finem: quorum nullum uere eam habere, statim hic probaturi sumus. Nam quod ad materiam attinet, Aristoteles quidem, quemadmodum Rhetoricæ, sic etiam Dialecticæ subijcit omnes res mundi. In primo enim Rhetoricæ ait utranq; in nullo determinato genere uersari, sed de omnibus rebus generaliter esse, et de nulla priuatim. Quare quod ad materiam attinet, Dialectica, ex Aristotelis sententia, nihil differt à Rhetorica, ut necesse sit si uolumus eã definire et à Rhetorica distinguere, omnis eius definitio et distinctio ab officio et à fine

sumatur. Nam ijs, qui non omnes, sed certas quasdam materias Dialecticæ subijciunt, postea respondebimus, et errorem illorum refutabimus. Sed de officio et fine Dialecticæ, nec Aristoteles nec quisquam Veterum, quod sciam, satis aperte scripsit, quodnam esset eius proprium officium, et qui proprius finis. Aristoteles enim in loco supra citato, de officio Dialecticæ nullam facit mentionem, sed tantum de officio Rhetoricæ loquens, non uidetur distinguere officium artium à finibus earum: Si quidem ait, Medicinæ non esse sanitatem inducere, sed quo ad eius fieri poßit, eo usq; perducere, cum fieri poßit, ut etiam ij, qui nullo modo sanari possunt, bene tamen curentur. At ego contra aduersus Aristotelem, unà cum Cicerone dico, Medicinæ siue Medici officiũ esse bene curare, finem autem sanitatem inducere: quod si Medicus bene curet, et officium suum diligenter præstet, etiam si non sanet, nec finem suum assequatur, non propterea tamen debita laude carere debet, nec minus bonus Medicus est existimandus. Artifex enim officium artis suæ præstare tenetur, non finem. Itaq; Medicus modo bene curet, et secundum artem nihil eorum, quæ ad curationem pertinent prætereat, quamuis propter malignitatẽ morbi uel quampiam aliam causam, non sanet, non est uituperandus: Sicut nec gubernator nauis, qui nauem bene gubernat, sed propter uim tempestatis in portum peruenire non potest: nec Imperator belli, qui aciem suam perite instruit et ea omnia facit quæ facere debet, sed uel propter imbecillitatem militum, uel propter alium quempiam fortuitum casum, amittit pugnam. Quæ si Aristoteles intellexisset, nunquam profecto dixisset, Medicinæ non esse sanitatem inducere: nec addidisset; quoad eius fieri poßit, eo usq; producere: sed prius finem Medicinæ ab officio distinxisset, deinde admonuisset, Medicinæ officiũ esse bene curare, finem autem sanare. Est enim reuera Medicinæ sanitatem inducere, sed finis non officium, atq; ideo Medicus eum præstare non tenetur. Quod autem addit, quod fieri poßit, eo usq; producere, non officium est Rhetoricæ priuatum, ut ille putat, sed commune omnium artium: omnes enim artes tenentur facere id quod possunt, sed aliud aliæ faciunt. Itaq; et Medicina bene curare, et Rhetorica bene dicere, et omnes aliæ artes quod est suum proprium munus facere debent. Quare Aristoteles in eo, quem dixi, loco de materia quidem Rhetoricæ, recte sensit, cum ei subiecit omnia: reuera enim Orator ex suo et proprio iure de omnibus rebus loqui et dicere potest, ut et Cicero in primo de Oratore, et Quintilianus in secundo oratoriarum Institutionum in capite de materia artis, apertißime testatur. Verum idem Aristoteles de officio et fine, tum eiusdem tum etiam Dialecticæ non ita recte: quia non satis distinxit finem artis ab officio, nec intellexit artium, quodnam esset

proprium

proprium officium, et qui proprius finis. Quo factum fuit, ut quamuis de materia Dialecticæ satis aperte locutus sit, tamen de officio et fine eius nihil potuerit definire. Quamobrem et ueteres Peripatetici, ut Alexander Aphrodisiensis super primo Topicorum, et Seuerinus Boethius in quarto de Differentijs topicis, et ex recentioribus Dialecticis nonnulli, ut Rodulphus Agricola in secundo de Dialectica inuentione, et Ioachimus Perionius in primo Dialecticæ suæ, et aliquot alij multum laborasse reperiuntur in aßignando uero officio et uero fine Dialecticæ, et instatuenda differentia uera, quæ sit inter Dialecticam et Rhetoricam. Nec tamen quisquam eorum adhuc quicquam profecit: partim quia ignorauerunt quodnam esset proprium officium, et quinam proprius finis artium, partim quia ignoratis ueris discriminibus, quibus artes inter se uere distinguuntur, secuti sunt non ueras differentias et meras nugas: partim etiam quod uerius est, quia Dialecticam, quæ ars nõ est, tanquã si uera ars esset, à Rhetorica incassum distinguere conabantur. Quæ ut omnes luce clarius uera esse poßint intelligere, breuiter simul exponam omnes illorum differentias, et eadem breuitate expositas omnes refutabo, ut appareat Dialecticam inopia ueri et proprij officij, ueri et proprij finis, nec definiri, nec ab alijs artibus distingui, nec omnino inter artes locum ullum habere posse. Primum igitur ut omnes istorum differentias, quæ multæ et uariæ sunt, ad certa capita redigam: In summa dico eos ex octo locis siue capitibus Dialecticam à Rhetorica distinguere conari: quorum primus est à materia utriusq;, secundus à quæstionibus, tertius ab instrumentis, quartus ab usu, quintus ab officio, sextus à fine, septimus à definitione, octauus à modo considerandi. Ac quod attinet ad primum locum aiunt Materiam Dialecticæ esse omnes res præsertim naturales et subtiliores, Rhetoricæ autem res ciuiles et quasi craßiores. Quæ prima differentia statim falsa esse conuincitur, quia est non solum contra ueritatem, sed etiam contra Aristotelem: nanq; ut uere inquit Cicero in primo de Oratore, et Quintilianus in secundo oratoriarum Institutionum in capite de materia artis, Oratoris materia sunt omnes prorsus res mundi, tam naturales quàm ciuiles, tam subtiliores quàm craßiores, nulla prorsus excepta. Id quod etiam ante Ciceronem et Quintilianum, dixerat Aristoteles in primo Rhetoricæ, scribens Rhetoricam quemadmodũ et Dialecticam nullius esse determinati generis subiecti, sed prorsus omniũ, ac uersari omnibus in rebus nulla addita exceptione neq; naturaliũ neq; subtiliorum, neq; ullius generis. Quamobrem quicunq; Oratori sic aßignat certum aliquod rerum genus, ut ab eo remoueat reliqua omnia rerum genera, is non solum sententiæ præstantißimorum Oratorum et ueritati, sed etiam

Aristotelis opinioni manifeste aduersatur. Aristoteles enim cum omnia subijcit Oratori, nihil excipit, nec in una eum materia magis proprie, aut magis frequenter uersari dicit quàm in alia. Cuius contrarium nescio unde isti Philosophastri aut quomodo somniarint. Quocirca ex parte materiæ nullum potest inter Dialecticam et Rhetoricam uerum discrimen aßignari: atq; hoc modo sublata est prima illorum differentia, quæ etiam tunc clarius apparebit esse falsa, cum responderimus ijs, quæ contra nos fortasse dici possent. Secunda uero differentia, quæ à quæstionibus sumitur, talis est, aiunt ad Dialecticam pertinere quæstiones infinitas et uniuersales, quas Græci Theses appellant: ad Rhetoricam uero quæstiones finitas et particulares, quæ ab eisdem uocantur Hypotheses. Sed hæc quoq; differentia ad materiam uidetur pertinere: theses enim sunt quasi materiæ quædam uniuersales, hypotheses autē particulares, atq; ideo eodem modo quo superior illa refutatur. Nam et Aristoteles cum omnia subijceret Oratori, ut supra diximus, non potuit non eidē etiam subijcere quæstiones tam uniuersales quàm particulares, tam theses quàm hypotheses: et Cicero quamuis in primo de Inuentione, cum etiam tum esset iunior, secutus Hermagoram, dixerit Rhetoricam ciuilis scientiæ partem esse, et thesim nihil ad Oratorē pertinere: tamen postea factus senior, ut recte inquit Quintilianus, opinionem illam improbauit, et tā thesim quàm hypothesim Oratoris esse uoluit. Verba Quintiliani in tertio Oratoriarum Institutionum, capite, Quibus contineatur omnis ratio dicendi, cum de Hermagora loqueretur, hæc sunt, Cum sicut ex Ciceronis quoq; Rhetorico primo manifestum est materiam Rhetorices in theses et causas diuiserit. Quod reprehendit Cicero, ac thesim nihil ad Oratorem pertinere contendit, totūq; hoc genus quæstionis ad Philosophos refert. Sed me liberauit respōdēdi uerecundia et quod ipse hos libros improbat et quod in Oratore atq; ijs, quos de Oratore scripsit libris et Topicis præcipit, ut à proprijs personis et temporibus auocemus controuersiam, quia latius liceat dicere de genere quàm de specie, et quod in uniuerso probatum sit, id in parte probatum esse necesse sit. Hæc Quintilianus, qui priorem illam Ciceronis opinionem usq; adeo non probauit, ut quodammodo ei subirascatur, quod illam sibi excidere esset passus, et deposita uerecundia illi se responsurum fuisse dicat, nisi postea correxisset errorem suum. Quocirca hoc pro certo habendum est, tam theses siue quæstiones infinitas, quàm hypotheses siue quæstiones finitas ad Oratorem uere pertinere. Idq; non solum ex sententia summorum Oratorum, sed etiam Aristotelis, ut dixi. Et præterea quoniam æque absurdum et ridiculum est, concedere Oratori hypotheses siue quæstiones finitas, deinde eidē negare theses

siue quæstiones infinitas: ut si quis diceret, tertianæ aut quartanæ curationē ad Medicum pertinere, febris autem uel morbi, quæ tertianæ et quartanæ genera sunt, non pertinere. Eodem enim modo thesis siue quæstio infinita sub se continet hypothesin siue quæstionem finitam, sicut febris uel morbus tertianam et quartanam. Quamobrem qui concedit hypotheses et quæstiones finitas Oratori, et eidem negat theses et quæstiones infinitas: perinde absurde et ridicule facit, ut si Medico curationem tertianæ et quartanæ tribueret, febris autē et morbi adimeret. Et deniq; ut si ad quem totū pertinet, ad eundē negaret partem pertinere, quo nihil dici potest magis absurdum aut magis ridiculum. Itaq; nullo pacto dubitandum est, quin ex sententia tam Aristotelis, ut dixi, quàm summorum Oratorum, tam theses quàm hypotheses, tam quæstiones infinitæ et uniuersales quàm finitæ et particulares ad Oratorem pertineant. Tertia autem differentia ab instrumentis ducta hæc est, Dialecticam aiunt integris syllogismis et inductionibus in disputationibus suis uti, Rhetoricam uero enthymematum et exemplorum breuitate, ut inquit Boethius, esse contentam. Cuius differentiæ author fuit non Dialecticus quispiā ignobilis, sed Aristoteles ipse, qui in summa quatuor posuit argumentandi modos, syllogismum, inductionem, enthymema, et exemplum: et eos ita partitus est, ut duas perfectiores argumentationes Dialectico aßignaret, syllogismum et inductionem, Oratori autem enthymema et exemplum, tanquam imperfectiores argumentationes, et quasi fecem argumentationum relinqueret. Qua quidem in re non solum mendax et falsidicus, sed etiam malignus et ueterator deprehenditur. Mos enim fuit eius, in scriptis suis, ubicunq; posset etiam contra manifestam ueritatem, ut semper multum tribueret Dialecticæ ac Dialecticis suis, Rhetoricæ autem et Rhetoribus, quorum erat Aduersarius, derogaret atq; detraheret. Vt hoc loco in aßignandis argumentationibus, et alibi non uno in loco, Rhetoricam Dialecticæ subijciens, et illius quasi famulam pedisequamq; faciens. Sed non quemadmodū alijs pene omnibus paulo inconsideratioribus ante nos, sic etiam nobis imposuit Aristoteles: Agnouimus enim eius malignitatem et uafriciam, atq; ideo eam omnibus detegentes et aperientes, dicimus, istam illius argumentationū partitionem esse falsißimam, ac primum quia syllogismus et inductio argumentationes sunt ad Oratorem non minus pertinentes quàm ad Dialecticum, id quod statim probatur ex Cicerone in primo de Inuentione, qui tantum abest ut syllogismum et inductionem ab Oratore remoueat, ut contra potius affirmet, omnem argumentationem Oratoriam tractari per raciocinationem, hoc est, syllogismum et inductionem: de enthymemate uero et exemplo tanquam de argumentatio-

nibus Oratorijs nullam omnino faciat mentionem. Neq; solum Cicero sed etiã Georgius Trapezuntius in tertio Rhetoricorum ponit decem argumentationum Oratoriarum modos, et inter eos uel maxime numerat ratiocinationem et inductionem, cum tamen in eis nec enthymematis nec exẽpli nomen usquã legatur. Nec mirum, cum reuera enthymema et exemplum, non argumentationes, sed argumenta sint. Itaq; et Cicero, et Trapezuntius, et Hermogenes enthymemata et exempla non inter argumentationes, sed inter argumenta rhetorica referunt. Et Aristoteles ipse in secundo Rhetorices, tradit locos enthymematum Rhetoricorum, hoc est, argumentorum non argumentationum, et communiter loquentes dicimus, argumentum ab exemplo, non argumentationem ab exemplo. Accipiendo tamen argumentationem proprie pro argumenti explicatione per orationem, et enthymema communiter, ut apud Græcos idem sit enthymema, quod argumentum apud Latinos, et ut enthymema dicatur ἀπὸ τοῦ ἐνθυμεῖσθαι, quod est, acute excogitare, et enthymema nihil aliud sit, nisi argumentũ acute excogitatũ. Non ἀπὸ τοῦ ἐνθυμεῖσθαι quod sit quasi ἐν θυμῷ retinere, ut nugantur imperiti Philosophastri, putantes enthymema esse syllogismum imperfectum, et ex duabus tãtum propositionibus constantem, eo quod una, ut ipsi dicunt, in animo retineatur. Quæ quidem etymologia prorsus est sophistica falsa et uana, non ab Aristotele (nam Aristoteles nullo loco id dicit, et tale enthymema aperte nusquã facere docet) sed ab imperitis quibusdam et loquacibus Pseudophilosophis Græculis excogitata. Præterea hoc idem et quotidiana experientia, et doctißimorum hominum scripta comprobant. Lege totum uel Ciceronem, uel Demosthenem, non minus syllogismos et inductiones cum opus est, apud eos reperies quàm apud Philosophos. Item lege si placet, totum uel Platonem uel Aristotelem, similiter apud eos uix unquam inuenies ullum syllogismum tripartitum et perfectum, sed ferè semper syllogismos bipartitos et imperfectos, hoc est, eo modo, quo Dialectici intelligunt enthymemata, ex duabus tantum propositionibus facta. Quocirca ualde mirum est, quæ dementia, uel potius quæ insania uexarit primùm Aristotelem, ut eas argumentationes ab Oratoribus remoueret, quas ipsi tanquã proprias sibi uendicant, et quibus quotidie cum opus est utuntur, hoc est, syllogismum et inductionem: eas uero quas ipsi non agnoscunt pro argumentationibus, et quæ reuera non sunt argumentationes, eisdem attribueret: hoc est, enthymema et exemplum. Deinde omnes eos, qui istas Aristotelis ineptias et dementias legentes non solum crediderunt esse ueras, sed etiam scriptis in illas bene longis et uerbosis commentarijs approbauerunt, et alijs credenda persuaserunt. Sed dici non potest quantum

errorís et cæcitatís hactenus uersatum est in scholis non solum Dialecticorum sed etiam Philosophorum. Quare nos unà cum Laurentio Valla, et Rodulpho Agricola, reiectis et explosis omnibus istis Philosophastrorum insanijs, dicimus et affirmamus omnes argumentationes tā perfectas quàm imperfectas, sine ulla exceptione aut differentia esse omnium scriptorum atq; artium communes, sic ut tam Orator quàm Philosophus communiter uti omnibus poßit, cum opus est, et cum eloquendi ratio id postulat. Verba Laurentij Vallæ in procemio secundi libri Dialecticæ suæ, hæc sunt, Dialectici est syllogismo uti, quid non Orator eodem utitur? immo utitur, nec eo solo, uerum etiam enthymemate et epichiremate, adde etiam inductionem. Sed uide quid interest: Dialecticus utitur nudo (ut sic loquar) syllogismo, Orator autem uestito armatoq; auro et purpura ac gemmis ornato: ut multæ sint ei, et magnæ præceptorum comparandæ diuitiæ, si uideri uolet Orator, Dialecticum prope dixerim paupertas decet. Rodulphus uero in secundo suo de Dialectica Inuentione libro cap. XIIII. ita inquit, Nihil ergo est quod quisquam putet certis artium generibus has uel illas argumentandi formas addici posse, rerum ipsa præsens conditio, ut quæq; est diligentius et constantius affirmanda consilium præbebit. Et quemadmodum in plerisq; rebus semel potest in perpetuum præcipi quid fieri oporteat, sic in hac ut in alijs multis, hoc solum perpetuum est, quod perpetuum statui nihil potest. Hæc Rodulphus, qui multis ante nos annis præuiderat istam argumentationum partitionem ab Aristotele factam, esse falsam et ridiculam, atq; idcirco ea, quæ dixi, uerba pluris ueritatem quàm Aristotelem faciens monumentis literarum mandauit. Nam per Deos immortales, quænam ratio unquam satis idonea afferri poterit, quāobrem et Orator syllogismo et inductione, et Philosophus enthymemate et exemplo priuandus esse uideatur? profecto nunquam ulla. Quare desinant Dialectici et Philosophastri posthac nugari et garrire, nec aut syllogismos perfectos et inductiones Oratori, nec enthymemata imperfecta aut exempla Philosopho sua loquacitate atq; imperitia auferant. Et hoc pro certo habeant omnes, qui recte philosophari cupiunt, nullam, ut dixi, argumentandi formam, ullius scriptoris aut artis esse propriam, sed omnes argumentationes omnium artium et scriptorū esse communes, modo recte et pro rerum probandarum conditione et qualitate adhibeantur. Sed hactenus de differentia ab instrumentis sumpta, nunc de ea quæ dicitur ab usu: sic enim Boethius loquitur, dicens orationem Dialecticā interrogatione et responsione constitutam esse, Rhetoricam uero rem propositam oratione perpetua decurrere, atq; his duobus loquendi modis Dialecticam à Rhetorica esse distinctā. In quo non minus fallitur quàm in instrumētis

cum non minus Oratoris quàm Dialectici sit oratione intercisa per interrogationem et responsionem uti, nec minus Dialectici quàm Oratoris oratione perpetua et continuata disputare. Nam et Oratores cum opus est nonnunquã interrogant aduersarium et respondent, atq; ideo apud Quintilianũ in sexto prope finem recte appositum caput est de Altercatione, in quo præcepta dantur quomodo interdum in causis inter disputandum interrogandus sit aduersarius, et uicissim quomodo ei respondendum. Quod non fieret, si uerum esset, quod Dialectici nugantur, orationem intercisam ab Oratore esse alienã. Similiterq; nihil prohibitum est Dialecticis oratione perpetua uti, præsertim cum non disputant, sed præcepta Dialecticæ tradunt, id quod facit Aristoteles in suo illo tantopere celebrato Organo, in quo nihil aliud quàm de Dialectica siue Logica traditur. Contra uero Cicero in tribus de Oratore libris, et in Partitionibus Oratorijs, in quibus eodem modo nihil aliud quàm de Rhetorica præcipitur: tamen non perpetua oratione, sed intercisa per interrogationem et responsionem totam perficit disputationem. Non me latet Quintilianum nescio quo in loco mentionem fecisse huius, quam dico, differentiæ, orationis perpetuæ, scilicet, et intercisæ: sed eo in loco loquebatur non ex sua, sed ex illorum opinione qui talem orationis formam Dialecticæ tribuunt. Nec obstat nobis fabula illa Zenonis, de Dialectica pugno clauso, et de Rhetorica manui apertæ simili, quæ similiter ab illo ficta fuit, ut illa, de argumentationum partitione ab Aristotele, ut scilicet Dialectica, cuius ipse inuentor fuisse dicitur, et in qua totam ætatem suam frustra consumpsit, attribueret ueritatis possessionem, tanquam in pugno clausam, Rhetoricæ uero tanquam uerborum amatrici relinqueret manum apertam, quasi patentem quendam mentiendi et blaterandi campum. Sed mihi diligenter consideranti, res multo aliter sese uidetur habere. Nam si uerum est quod Dialectici dicunt, Dialecticã uti syllogismis tripartitis et perfectis, Rhetoricam uero bipartitis tantum et imperfectis, ego Dialecticam potius manui apertæ, Rhetoricam uero pugno clauso similem esse dicerem: et quanto imperfectum perfecto, et duæ propositiones, tribus minores sunt: tanto arctiores et strictiores Oratores putarem quàm Dialecticos. Idq; non solum in disputando in circulis, quos uocant, sed etiam in scriptis: si quidem unus Albertus, cognomento Magnus, Dialecticorum Coryphæus, et miraculorum pater multo plura nugatus est, cum super alijs libris Aristotelis, tum maxime super Posterioribus Analyticis, quàm ullus unquam Oratorum super causis suorum clientum. Sed quid Albertum Magnum commemoro? omnes ferè sunt huiusmodi, quis apud Græcos uerbosior Hammonio? apud Latinos loquacior Boethio? qui non satis habuit

elucubrare unam editionem in Porphyrij Isagogen, nisi etiã secundam priore multo longiorem adderet, et in illa tanta uerborũ farragine quid tandem docet, nisi falsitates? nisi mendacia? nisi ineptias? quæ omnia nos satis, ut opinor, deteximus in multis supra positis capitibus. Quare Zeno mea quidem sententia multo rectius fecisset, si quemadmodum nos Dialecticã manui apertæ, Rhetoricam uero pugno clauso similem dixisset. Sic enim per manum apertam uerius significasset patentißimam, et omni freno carentem licentiam et libertatem loquendi, nugandi, et effutiendi, quibuscunq; uerbis, quamlibet improprijs, barbaris, et rusticis, quicquid in buccam uenit, quod est propriũ et peculiare uitium Dialecticorum, præsertim nostri temporis. Per pugnum autem clausum commodius designasset Oratoriam siue Rhetoricam, quæ usq; adeo arctis legibus et angustis conditionibus tenetur astricta, ut ei non liceat nec usurpare uerbum ullum, nisi proprium et usitatum, et apud probatum aliquem authorem repertum, nec innouare ac parere uocabula, nisi parce et modeste, nec deniq; quicquam dicere, nisi cum et communi loquendi usu, et cum publica sermonis consuetudine consentaneũ. Hoc igitur modo refutatis quatuor prioribus differentijs, quibus isti Dialecticam à Rhetorica distingui putant: supersunt etiam aliæ quatuor, quæ proferuntur partim à Boethio, partim à Rhodulpho Agricola, partim à Ioachimo Perionio. Qui postremus omnium hac de re scripsit, et quanquam, ut ex eius uerbis apparet, uidebat Dialecticam à Rhetorica nulla recta et uera ratione distingui posse, tamen quo iure quá ue iniuria distinguere uoluit. Ne scilicet Dialecticam suam de qua scribebat, et quam inepte ueram putabat, relinqueret à Rhetorica prorsus indiscretam, ac ne aliquis forte existimaret, eam uel à Rhetorica diuersam non esse, uel inter artes nullum sibi reperire locum. Quod nequis forte me finxisse arbitretur, uerba ipsius Perionij hic apponam, Is enim in primo Dialecticæ suæ libro præfatus eam sibi quæstionem uideri difficillimam, quomodo Rhetorica affecta sit ad Dialecticam, hoc est, quonam pacto inter se hæ duæ artes differant, ita tandem concludit. Qua propter difficillimum est, quænam earum sit dißimilitudo explicare, ut tibi naturæ ac rei proponas differentiam. Est enim utriq; idem propositus finis, in ijsdemq; rebus uersantur quas eodem modo, idest, probabili ratione concludunt. Hæc Perionius, quibus dictis ita statim subiungit. Quanquam autem hæc difficilis est quæstio, tamen danda opera est ut explicetur, quasi diceret, ut ego interpretor: quãuis Dialectica nullo pacto queat à Rhetorica distingui, nisi tanquam falsum à uero, tamen eam distinguamus: et ita facit. Nam eo in loco nihil aliud agit, nisi nugatur, et tandem absoluta disputatione lectorem multo magis dubium

et incertum relinquit, quam acceperat. Quod ut ita esse omnes poßint intelligere, breuiter ostendam non solum eum, sed et Agricolam et Boethiũ prorsus ignorasse et nescisse quonam pacto artes inter se uere distinguerentur, cũ nec uera artium officia, nec ueros fines, nec ueras definitiones, nec deniq; ueros earum cõsiderandi modos intellexerint. Perionius enim quod ad quintam differentiam attinet, in primo Dialecticæ suæ, officium Dialecticæ esse putat, accommodate ad probabilitatem de quaq; re proposita disserere, finem uero probabiliter de quaq; re proposita disputare. At Rodulphus in secundo de Inuentione, officium eiusdem esse censuit probabiliter dicere, finem autem probabiliter de quaq; re proposita dicere. Boethius uero nulla officij mentione facta, finem Dialecticæ dixit esse, id quod uult ab Aduersario extorquere conari. Quæ officia et qui fines istorum profecto nihil aliud sunt, quam meræ mendacia, et meræ hominum delirantium nugæ: cum aut nihil prorsus inter se differant, aut non sint uera officia nec ueri fines, aut certe non Dialecticæ propria, sed etiam Rhetoricæ communia. Itaq; nullam omnino uim habent Dialecticam à Rhetorica distinguendi. Nam per Deos immortales, primum quæro à te Perioni, quid differt accommodate ad probabilitatem de quaq; re proposita disserere, et probabiliter de quaq; re proposita disputare? et quid causæ est cur illud officium Dialecticæ, hoc autem finem esse arbitreris? certe ego inter istud officium tuum et istum finem tuum differentiam nullam esse uideo, nisi uerborum et nugarum. Deinde dico istum, quem tu finem esse ais, non solum non esse ab isto officio tuo diuersum, sed etiam prorsus non esse finẽ. Nam probabiliter de quaq; re proposita disputare, non finis est Dialectici, sed officium: cuius rei signum indubitatum est, quia Dialecticus si non probabiliter de quaq; re proposita disputet, officium suum non facit, et magnopere reprehendendus est, quod propter finem non obtentum non solet, ut ante dixi, contingere. Sed fac utrunq; ab altero esse diuersum, et illud uerum officium, hunc uero uerum finem existere: tamen etiam dico utrunq;, hoc est, accommodate ad probabilitatem de quaq; re proposita disserere, et probabiliter de quaq; re proposita disputare, magis Rhetoricæ ac Rhetoris, quàm Dialecticæ et Dialectici esse proprium. Quid enim? Orator cum dicit non'ne accommodate ad probabilitatem dicere debet? non'ne ius ipsi de quaq; re proposita dicendi est ab ipso etiam Aristotele concessum? certe neutrum horum negare potes: nam si aut non accommodate ad probabilitatem dissereret, aut non probabiliter disputaret, nunquam posset bene dicere, et si non bene diceret, nunquam faceret officium suum. Quare tuum istud officium, et tuus iste finis, ô Perioni, non sunt duo diuersa: nec finis tuus est uere finis, sed officium: nec

si cætera

si cætera omnia recta essent, tamen adhuc istis differentijs Dialecticā à Rhetorica distinguere ualeres. Quod dixi de officio et fine Perionij, idem dico de officio et fine tuo ô Agricola. Ais enim Dialecticæ officium esse probabiliter dicere, finē uero probabiliter de re proposita dicere. At ego rursus tibi insto, te urgeo, quærens à te qua ratione, et quomodo ista duo inter se differant: nā ego in eis nullam differentiam uideo, omnem enim qui probabiliter dicit, oportere arbitror probabiliter de aliqua re proposita dicere, et si non probabiliter de aliqua re proposita dicat, non posse probabiliter dicere. Atq; in summa tuum istud officium et tuum istum finem, nihil aliud esse dico nisi meras nugas. Vt omittam interim hoc quod est, probabiliter de re proposita dicere, officiū Dialectici esse non finem, quia si non id præstet Dialecticus, reprehensione nō caret. Atq; etiam ut taceam utrunq; tam Rhetoricæ quàm Dialecticæ proprium esse, ut ante dixi, sic ut nullam prorsus habeat distinguendi Dialecticā à Rhetorica potestatem: tam enim probabiliter dicere, et probabiliter de quaq; re proposita disserere debet Orator quàm Dialecticus, et si nō utrunq; faciat, ne Orator quidem appellandus esse uideatur. Quare uehementer mirum quomodo Rodulphus et Perionius alioqui homines doctißimi, nō uiderint illa sua officia et illos suos fines Dialecticæ, nihil esse inter se differentes, nisi uerbis et nugis, et quos illi fines esse dixerunt, non fines esse sed officia, et deniq; nihil eorum magis esse proprium Dialecticæ quàm Rhetoricæ. Neq; minori admiratione dignū est, quod dicit Boethius in quarto de differentijs Topicis, is enim Dialecticæ finem esse censuit non probabiliter de quaq; re proposita disputare, ut Perionius, nec probabiliter de re proposita dicere, ut Rodulphus, sed id quod uult ab Aduersario extorquere conari. Qui Boethianus finis penè eadem omnia uitia habet, quæ duo illi superiores: nam non est finis, sed officium: debent enim omnes qui dicunt uel disputant conari ut ab Aduersario extorqueant quod uolunt, si possunt: quod officiū est, non finis. Ideoq; rectius fortaßis fecisset, si ipsum extorquere, finem esse dixisset, quando ad eum finem Dialecticus disputare cum aduersario uidetur, ut ab eo extorqueat quod uult: sed extorquere conari, certe non finis, ut dixi, sed officium est. Quod si etiam finis esset, tamen non magis Dialectico conueniret quàm Rhetori, atq; ita non esset idoneum, quod Dialecticam à Rhetorica distingueret. In summa quæcunq; à Boethio, et ab Agricola, et à Perionio, de officio et fine Dialecticæ dicta sunt, omnia prorsus uel falsa sunt, uel inania, uel ridicula, ut ex ijs quæ hactenus dicta sunt, manifeste apparet. Sed Perionius omnibus modis capiens Dialecticam à Rhetorica distinguere, præter ea, quæ modo diximus, hoc est, præter officium et finem: addit etiam definitionem et

modum considerandi, hoc est, septimam et octauam differentiam à nobis supra propositas. Quare uideamus etiam quam uim habeant ista duo reliqua Dialecticæ subsidia, et à definitione incipiamus. Est enim, inquit Perionius, Rhetorica bene dicendi ratio, Dialectica autem bene disserendi: atq; his duabus definitionibus præclare se existimauit Perionius Dialecticam à Rhetorica prorsus separasse, nam quorum inquit, diuersæ sunt definitiones, illa esse diuersa necesse est. Sed ego tibi respondeo Perioni, primum Dialecticā recte definiri non posse, quia non habet neq; proprium officium, neq; proprium finem: et propterea per definitionem suam non posse à Rhetorica separari. Deinde etiam si definiri posset, eo modo quo tu dicis, tamen adhuc non separaretur à Rhetorica, sed Rhetoricæ parua quædam pars esse conuinceretur. Quorum utrunq; breuiter sic probo: Tu Dialecticam esse ais rationem bene disserendi: at ego dico istam tuam Dialecticæ definitionem non bonam, neq; propriam esse: propterea quod est communis etiam Rhetoricæ. Quid enim? Non ne Rhetorica ipsa quoq; est bene disserendi ratio? immo est, et multo quidem rectior ac uerior quàm Dialectica, quam esse falsam supra magnam partem probauimus et infra probaturi sumus. Neq; uerbum disserendi Dialecticorum est ita proprium ut non magis ad Oratores quàm ad Dialecticos pertineat. Quod uel ex eo potißimum intelligi potest, quòd Cicero paßim Oratores disertos, à disserendo scilicet nomine indito, Dialecticos autem et Philosophos nunquam disertos, sed doctos uel eruditos semper nominat. Quare tua ista definitione Perioni non potes Dialecticam à Rhetorica distinguere, cum eadem definitio communis sit etiam ipsi Rhetoricæ, et ei perbelle poßit accommodari. Sed fac ipsam esse propriam Dialecticæ, nondum assecutus es, quod intendis: eo quia, si uera est ista tua definitio, non Dialecticam à Rhetorica separas, sed Rhetoricæ partes facis. Nam si Dialectica est bene disserendi ars, et si bene disserere est pars bene dicendi, hoc est, officij rhetorici, necessario sequitur Dialecticam Rhetoricæ partem esse: bene autem disserere bene dicendi esse partem, ex hoc probatur, quod omnis qui bene dicit, bene disserit, non contra. Nam ego tibi concedam aliquem forte reperiri posse, qui utens omnibus præceptis Dialecticorum, quæ ad bene disserendum pertinent, ut Dialecticus bene disserat, sed non assentiam eum bene dicere, quia fortasse non utetur omnibus præceptis Rhetorum ad bene dicendum pertinentibus, et usurpabit uerba aut impropria aut insitata, aut aliquo modo non accommodata, aut non adhibebit id dicendi genus, quod est proprium, aut omnino deficiet in aliqua parte elocutionis Rhetoricæ, de qua nihil præcipiunt Dialectici, et sine qua nemo unquam uere dici potest bene dicere. In summa nihil

est à ueritate alienũ, fateri aliquẽ bene disserere, qui tamen non omnino bene dicat: uerum affirmare quempiam bene dicere, qui non bene disserat, à uero prorsus est remotum et quodam modo monstri simile. Quare Perioni tua illa Dialecticæ definitione non Dialecticam à Rhetorica disiungis, ut dixi, sed Dialecticam Rhetoricæ partem facis: cum bene disserere in bene dicendo tã= quam pars in toto contineatur, et uere pars illius sit: quod mirum est a te non fuisse animaduersum. At uero tanquam destitutus cæteris omnibus adiumen= tis, ut omnino Dialecticam a Rhetorica, etiam si uere separari non potest, ta= men separes: tandem quasi ad sacram anchoram confugis ad modum conside= randi, hoc est, ad octauam et ultimã ex differentijs a nobis supra propositis. Et ais Dialecticam considerare res non quatenus sunt, quemadmodum Meta= physicam, sed quatenus uerbis significantur, atq; ideo a Metaphysica esse di uersam. Quæ uerba tua Perioni, cum lego, equidem uix me continere possum quin partim rideam, tanta est leuitas, et ut ita dicam, insulsitas dictorum tuo rum, partim etiam tibi subirascar, qui bonos adolescentes recte philosophan= di cupidos doces tam peruerse philosophari, ne dicam subtiliter nugari. Pri= mum enim cum proposueris te uelle distnguere Dialecticam à Rhetorica, id non facis, sed à Metaphysica disiungis: quasi non magis falsa sit Metapaysi= ca quàm Dialectica, ut capite sequenti ostendemus. Et cum debuisses addere modum considerandi Rhetoricæ, ut uidere possemus qonam pacto Dialectica distinguatur ab ipsa, de ea re ne uerbum quidem facis. At ego uolebam à te ut mihi diceres, quomodo Rhetorica considerat res suas: sic enim fortaßis comparando modum considerandi utriusq; intelligi potuisset, quomodo inter se differant. Sed tu id quod dicendum erat, taces, credo quia nesciebas quid diceres: et quod tacendum erat prófers, hoc est, Dialecticam à Metaphysica esse diuersam. Et quibus argumentis, hoc est, quàm uanis et quàm insulsis Dij immortales. Metaphysica, inquis, res considerat quatenus sunt, Diale= ctica uero quatenus uerbis significantur. At ego credebam Metaphysicã cõ= siderare res non quatenus sunt, sed quatenus fuerunt aut futuræ sunt, et Dialecticam considerare easdem nõ quatenus uerbis, sed quatenus lignis aut lapidibus significantur. O indoctißimam doctrinam, ô insipientißimam sa= pientiam, ô infelicißimam studiosorum Philosophiæ sortem, qui iam propè bis millesimum annum in istis inanibus nugis consumunt. Et tu Perioni ex com= paratione Metaphysicæ et Dialecticæ, quæ ambæ falsæ sunt: et ex modis cõ= siderandi ut riusq;, qui nugatorij sunt et ridiculi, distinguere uis utranq; à Rhetorica. Nec tamen distinguis, quia non dicis quomodo Rhetorica res suas consideret. Itaq; non solũ erras ac delinquis, quod tanquam cæcus non uides

nec cognoscis manifestißimā Metaphysicæ et Dialecticæ falsitatem, sed etiā quia non exequeris id quod proposuisti, et tanquam obliuiosus mox derelinquis quod instituεras. In summa nihil aliud agis, nisi incassum nugaris, et bonos Adolescentes ueritatis amatores decipis, et communem iam propè duū millium annorum errorem confirmas. Ac ne ego quoq; incassum loquendo, et nihil concludendo errorem tuum imitari uidear, dico te non solum nescire et ignorare res ipsas, sed etiam modos ac rationes exprimendarum rerum ac cogitationum tuarum, et orationem tuam non esse oratoriam, nec Ciceronianam, quemadmodum tu eam uideri cupis, sed sophisticam, hoc est, fallacem et nugatoriam. Nam si recte loqui didicisses, non ita primum dixisses, Metaphysica considerat res quatenus sunt, sed tatummodo sic: Metaphysica considerat res. Deinde non ita protulisses: Dialectica considerat res, quatenus uerbis significantur, sed ita solummodo· Dialectica considerat uoces siue nomina siue uerba. Nam in superiori illa locutione tua de Metaphysica, quid opus erat addere, quatenus sunt? an fortaßis est aliqua scientia, quæ conside ret res ut non sunt? ut differentiæ causa necesse fuerit adiungere, quatenus sunt? Item in illa posteriori tua locutione de Dialectica, quid oportebat dicere, quatenus uerbis significantur? an non rectius et clarius et apertius erat omittere illam caudam, et dicere, quemadmodum ego antea monui, uoces uel nomina uel uerba? certe si maluisses ab Oratoribus quàm à Philosophastris, et sophistis discere rationem et modum loquendi, ita dixisses: qui enim dicit, uoces et nomina et uerba, is nihil aliud dicit, nisi res quatenus significantur, si quidem omnes uoces et omnia nomina et omnia uerba rem aliquam significant, saltem se ipsa, et ex uocibus et nominibus et uerbis nihil omnino significantibus nulla cōponitur oratio. Quod si ita, ut nos dicimus, locutus fuisses, multo quidem, ut arbitror, clarius significasses Dialecticam, quæ ut saniores Dialectici putant, de uocibus et nominibus est. Sic enim loquuntur et Grammatici dicentes Grammaticam suam esse, non de rebus, quatenus uocibus significantur, sed de uocibus siue uerbis tantum, quæ sine ulla alia adiectione, tamen tacite intelliguntur significare res. Quis enim ferat ac non tanquam imperitum et barbarum derideat eum, qui dicat Grammaticam esse de rebus, prout uerbis significantur? certe nemo. Quanquam hoc ipsum esse de rebus ut uerbis significantur, non minus recte de Grammatica quàm de Dialectica dici posset, si Dialectica uera esset ars, et si talis loquendi modus esset usitatus. Ex quo patet quanta fuerit imperitia quorundam Dialecticorum, in quorum numero est Hammonius, qui dixerunt Dialecticam esse de uocibus significantibus res per medios conceptus, quasi non, etiam si omitteretur cauda

illa, tamen uoces significare res intelligerentur. Et quasi non Grammatica etiam sit de uocibus significantibus res per medios conceptus. Nisi forte Dialectici opinantur uoces ac uerba Grammaticorum nullas res prorsus significare, et nullis conceptibus egere, ut intelligantur: quæ quidem opinatio ab eorum ruditate et ab alijs quamplurimis absurdioribus, quæ dicunt, non est aliena. Sed hic mihi sese opponunt Dialectici quidam mordicus retinere cupientes Dialecticam, et quo iure quaq; iniuria conantes à Rhetorica distinguere. Concedunt enim tam Rhetoricam quàm Dialecticam communiter uersari in omni materia mundi, hoc est, tam naturali quàm ciuili, et tractare omne genus quæstionum, hoc est, tam theses quàm hypotheses, et uti omnibus argumentandi formis, hoc est, tam syllogismo quàm enthymemate, et usurpare utrunq; modum orationis tam perpetuum quàm intercisum: quemadmodũ nos antea diximus, sed diuerso modo. Nam Dialecticam principaliter uersari aiunt in materijs naturalibus et subtilioribus, et tractare quæstiones infinitas et syllogismo uti, et usurpare orationem intercisam, materias uero ciuiles, et quæstiones finitas, et enthymemata, et sermonem perpetuum nõ nisi posterius et quasi secundario. Rhetoricã uero contra facere omnia, principaliter enim uersari in rebus ciuilibus et crassioribus, tractare quæstiones finitas, uti enthymemate et perpetua oratione: posterius autẽ et secundo loco alijs materijs, alijs quæstionibus, alijs instrumentis, alia orationis forma. Atq; hoc distinguendi modo, per id quod est principaliter et secundario, ut ipsi loquuntur, putant se satis idoneam reperisse differentiam, qua Dialecticam à Rhetorica dirimant. Sed hic quoq; distinguendi modus multo est inanior et uanior, quàm omnes illi superiores: Nam huiusmodi differentia primum falsa et nugatoria est, saltem quod ad Rhetoricam attinet. Orator enim dicendo ex sua ampla et late patenti professione æqualiter uersatur in omnibus materijs, et in omnibus quæstionibus, nec magis unum argumentandi modũ quàm alium sibi præscribit, sed omnibus utitur cum res postulat et cum opus est, non solum in iudicijs et in senatu et apud populum, sed etiam in cõuentu ac scholis Philosophorum, neq; solum pronuntiando et agendo, sed etiam scribendo et libris posteritati mandandis. Cum autem Oratorem dico, non eum intelligi uolo, qui causas forenses ac ciuiles tantum sciat defendere, sed eum qui sit idoneus, ut copiose et ornate de quacunq; re quam didicerit et cognitam habebit, uerba faciat. Quod idcirco hic admonitum uolui, ut occurrerem obiectationibus eorũ qui negant Oratorẽ de omnibus rebus posse dicere, nec ei ad dicendum subiecta esse omnia concedunt. Aiunt enim si Orator de omnibus ex propria professione sua posset dicere, et si ei subiecta essent omnia, nihil superesset reliquis

ſcientijs et artibus, in quo proprie uerſari poſſent, et quod ipſis tanquam propria materia ſubijceretur. Nam qua de re, inquiunt Philoſophi, Medici, Iuriſconſulti, et omnino omnes alij ſcientiarum et artium profeſſores, proprie loquerẽtur, ſi Orator omnia iure ſuo teneret occupata? Quod cũ abſurdũ et falſiſſimum eſſe uideatur, nequaquam concedendum eſſe contendunt, ut Oratori tam ampla materia ſit attributa. Quibus ego reſpondeo, ſi hoc eſt abſurdum et falſum, non magis aduerſus me eſſe quàm aduerſus Ariſtotelem: qui in Rhetoricis ipſe quoq; omnia prorſus Rhetoricæ ſicut etiã Dialecticæ ſubiecit. Sed neq; falſum eſt neq; abſurdum, immo uerißimum et rationi maxime conſentaneum: nam ego dico et affirmo ubicunq; eſt oratio quacunq; de re facta modo non omnino mala, ſed aliqua ex parte laudabilis, ibi Oratoris atq; Oratoriæ partes eſſe præcipuas. Itaq; Galenus et Hippocrates, exempli gratia, cũ Pharmaca propinant, morbos curant, uere Medici ſunt, et uere Medici officium faciunt: cum uero de Medicina loquuntur aut ſcribunt, ſi bene id faciunt, non amplius Medici funguntur officio, ſed Oratoris. Nam cum proœmiantur apte, cum narrant aperte, cum confirmant aut refutant aliquid acriter, cum concludunt perſpicue, et deniq; cum in præceptis ſuis tradendis docent, delectant, et afficiunt Lectorem, hæc omnia nõ ex Medicinæ, ſed ex Oratoriæ præceptis promuntur. Quo fit ut in libris Medicorum bene et docte ſcribentium non minus Rhetoricæ præcepta cernantur uſurpata quàm Medicinæ: atq; ideo in eiſdem libris iure ſuo non minorem partem Rhetorica quàm Medicina ſibi uendicat. Quod dixi de Medicis eorumq; libris, idem quoq; intelligi uolo de omnibus alijs laude dignis Scriptoribus eorũq; ſcriptis, quæ licet ſi diuerſitates materiarum ſcriptarum inſpiciamus, ad diuerſos artifices et authores uere pertineant: tamen ſi conſideremus dicendi et ſcribendi rationem, qua Scriptores illi in libris ſuis bene ornateq; conſcribendis uſi ſunt, non ad diuerſos authores amplius, ſed ad unius Oratoris artem ac facultatem pertinere reperientur. Itaq; non mirum eſt ſi et Ariſtoteles, et Cicero, et Quintilianus, et nos quoq;, tot ac tantorum hominum authoritatem ſecuti dicimus et affirmamus Oratorem ex ſua et propria facultate de omnibus rebus mundi poſſe dicere, et ei ſubiecta eſſe omnia, quatenus ſcilicet de eis ſermo haberi et bene dici poteſt. Quo rurſus fit, ut ante dixi, ut omnes boni Scriptores, et omnia recte ſcripta licet differant materijs, in quibus uerſantur diuerſis, et diuerſa habeant nomina, tamen iidem bene ſcribendi dicendiq; peritia et artificio non diuerſi ſed eiuſdem generis ſint, et eodem Oratoris nomine merito appellentur. Atq; hoc modo reſponſum eſſe uolumus illis, qui indocte negant Oratoris proprium eſſe ut de omnibus mundi rebus loquatur ac

dicat, et qui imperite timent si tam ampla dicendi facultas Oratori tribuatur, ne cæteri omnes scientiarum et artium cultores nihil habeant, quod faciant aut dicant. Nam habebunt suum quisq; officium ab alijs separatum, sed quatenus recte scribent ac dicent de sua quisq; materia, omnes erunt Oratores et Oratoris officio fungentur. Et sic Galenus non minus est Orator quàm Medicus, cæteriq; omnes docti artium Scriptores. Quod ni ita esset, nunquam tam copiose et ornate scripsissent Galenus de Medicina, et alij omnes de sua quisq; arte: et hoc est illud quod multis uerbis disputat Crassus apud Ciceronem in primo de Oratore, his uerbis. Quamobrem si ornate locutus est, sicut fertur, et mihi uidetur physicus ille Democritus, Materies illa fuit physici, de qua dixit, ornatus uero ipse uerborum Oratoris putandus est: et si Plato de rebus à ciuilibus controuersijs remotißimis diuinitus est locutus, quod ego concedo: si item Aristoteles, si Theophrastus, si Carneades, in rebus ijs, de quibus disputauerunt eloquentes, et in dicendo suaues atq; ornati fuerunt, sint hæ res, de quibus disputant, in alijs quibusdam studijs, oratio quidem ipsa propria est huius unius rationis de qua loquimur et quærimus: et cætera quæ sequuntur. Quo in loco toto Crassus, siue Cicero sub persona Craßi, nihil aliud significare uoluit, nisi id quod ipsemet dicit, et ego supra proposui: Oratorem in omni sermonis disputatione suo proprio iure atq; authoritate copiosißime uersari posse, nec propterea tamen cæteri artium et scientiarum Scriptores nihil habent quod dicant aut faciant. Sed ut redeam ad id quod cœperam, et hanc partem aliquando concludam, dico differentiam istam, eius quod est, principaliter aut secundario, uersari in aliquibus materijs aut quæstionibus, uti aliquibus argumentandi aut orationis modis: quod quidem ad Rhetoricam attinet, esse falsam, ut ostendi. Nam quod pertinet ad Dialecticam, quam falsam hactenus ostendimus, et posthac ostensuri sumus, an uera esse poßit, Dialectici ipsi uiderint. Quod si etiam uera esset, tam quod ad Rhetoricam quàm quod ad Dialecticam spectat, tamen iterum dicimus, huiusmodi differentiam non esse tantæ potestatis ac uirium, ut sola poßit has artes inter se facere diuersas. Nam cum Dialectica nec materiam, nec officium, nec finem à Rhetorica diuersum habere poßit ostendi, ut supra probauimus: quid obsecro prodest ad ostendendam illius à Rhetorica diuersitatem dicere, Dialectica principaliter uersatur in his, Rhetorica uero in illis? Dialectica principaliter utitur hoc, Rhetorica illo? certe non magis quam si quis probare uolens Chirurgiam nõ esse Medicinam, diceret: Chirurgia principaliter utitur cataplasmatibus et emplastris, secundario uero potionibus et antidotis: et contra, Medicina principaliter uersatur in his, secundario in illis. Nam ego

respondebo Chirurgiam non differre à Medicina, nisi ut partem à toto: est enim Chirurgia Medicinæ pars. Et eodem modo dicam de Dialectica et Rhetorica, Dialecticam scilicet, aut superuacuam esse et inter artes locum habere non posse, aut certe Rhetoricæ paruam esse partem. Vt recte scribit Laurentius Valla in procemio secundi libri Dialecticæ suæ, cuius hæc sunt uerba, Nam quid aliud est Dialectica quàm species quædam confirmationis et confutationis? hæ ipsæ sunt partes inuentionis, inuentio una ex quinq; Rhetoricæ partibus. Quare ex sententia Vallæ et mea, et quod longe maius est, ex ueritate ipsa recte concludi potest, aduersus Aristotelē et omnes Dialecticos, Dialecticam, ut dixi, aut superuacuam et non necassariam existere, aut certe paruam quandam Rhetoricæ partem esse. Sed ut tandem aliquando finiam hanc partem, cum ostensum sit Dialecticam à Rhetorica nullo pacto posse separari, neq; per materiā, quia utraq; est de omnibus rebus et de nulla priuatim, ut dicit Aristoteles: neq; per quæstiones, quia Rhetorica ex æquo tractat tam theses quàm et hypotheses, hoc est, quæstiones tam infinitas quàm finitas, ut docuimus: neq; per instrumenta, quia Rhetorica non minus utitur syllogismo et inductione cum opus est, quàm enthymemate et exēplo, ac quod etiam magis mirum est, quia Rhetores enthymema et exemplum, ut argumēta tantum non ut argumentationes oratorias agnoscunt: neq; per usum interrogandi et respondendi, quia tam Orator quàm Dialecticus interrogat et æqualiter oratione intercisa uti pro conditione et qualitate disputationum suarum potest: neq; per officium, quia quodcunq; officium Dialecticæ hactenus tributum fuit, id necessario in officio Rhetoricæ inclusum est, ut illud Agricolæ quod est, probabiliter dicere, et illud Perionij quod est, accommodate ad probabilitatē de quaq; re proposita disserere, quorum neutrum euadere potest, quin in bene dicendo, quod est proprium Rhetoricæ officium, cōtineatur: neq; per finem, quia nullus eorum finium, qui Dialecticæ aßignātur, uere finis est, sed officium, et eodem modo, quo superiora illa, sub Rhetoricæ officio contentum: neq; per definitionem, quia similiter definitio illa Dialecticæ quam Perionius affert, in definitione Rhetoricæ inclusa est, non quidem ea, quæ traditur ab Aristotele in primo Rhetoricæ, quam esse falsam supra probauimus in capite secundo, sed in hac, quæ est Ciceronis, et Quintiliani, et omnium sanorum Rhetorum, Rhetorica est ars bene dicendi de omnibus rebus, in qua necessario continetur illa Dialecticæ allata à Perionio dicente, Dialecticā esse artem de quaq; re proposita probabiliter in utranq; partem disserendi: nemo enim de quaq; re proposita probabiliter in utranq; partem disserere potest, nisi de omnibus rebus bene dicat, bene dicere enim de

omnibus rebus

omnibus rebus multo generalius est, ut ante dixi. Neq; postremo per modum considerandi, quia nullus unquam poterit aßignari uerus modus, quo Dialectica res siue uoces consideret, ut non eodem quoq; modo Rhetorica res siue uoces suas considerare defendatur: cum inquam hæc omnia à nobis supra sint ostensa, et cũ responderimus ijs omnibus, quæ cõtra dicuntur uel dici possunt, nemini dubium relinqui posse arbitror, quin Dialectica nullo pacto, nulla ratione recte poßit à Rhetorica distingui ac separari: et propterea quin aut prorsus superuacua, aut saltem Rhetoricæ pars esse concedatur, quorum utrum uelint eligant Dialectici, magnam necesse est accipiant plagam, sed tamen paruam præ illa, quam supra acceperunt et infra accepturi sunt, ubi de falsitate Dialecticæ agitur: hic enim tantum cõmouetur et concutitur Dialectica, ibi uero tota cadit et corruit. Sed de falsitate Dialecticæ suis locis agitur, nunc alia etiam nõ parum ualida ratione Dialectica probatur esse superuacua et non necessaria, eo quia nullus hodie eius usus est nec in priuatis nec in publicis disputationibus. Nam mos ille antiquus disputandi in cõuentu doctorum per interrogationem et responsionem, quo Dialectici ueteres utebantur, iandiu obsoleuit ac in desuetudinem abijt. Nemo enim amplius hoc tempore sic disserit cum aliquo, ut primo eum interroget quemadmodum docet Aristoteles in primo Topicorum, aut hoc modo: An sit animal gradiens bipes, definitio hominis: quam propositionem dialecticam uocat: aut hoc modo, sit'ne animal gradiens bipes definitio hominis nec'ne: quod problema dialecticum ab eodem dicitur. Deinde quam ille partem uel propositionis uel problematis responderit, eam ipse suscipiat refutandam ac destruendam. Non inquã amplius hodie sic disserit quisquã, quod ego quidem in sexaginta annis et amplius quos uixi, uidere aut intelligere potuerim. Sed is qui disputat siue priuatim siue publice id faciat, primo proponit eas, quas uocãt, conclusiones, hoc est, non propositiones nec problemata more Dialecticorum, sed alteram tantummodo partem propositionis et problematis dialectici, siue aientem siue negantem: et ijs qui contra argumentari uolunt, respondens positas conclusiones defendit, si potest. Sic enim fere hoc tempore disputatur in publicis gymnasijs et alibi, ut nusquam appareat consuetudo illa disputandi, qua utebantur antiquitus Dialectici, et cuius ordinem interrogandi et respondendi docet Aristoteles in octauo Topicorum. Quare etiam si uera foret Dialectica tamen superuacua esset et non necessaria, quoniam usus et exercitatio eius abijt in desuetudinem. Quorsum enim aliquis tantopere laboret ac defatigetur in perdiscenda illa arte, quæ nullo in loco sit in usu? nec à quopiam eo modo quo quondam solebat, exerceatur? At iquiunt, Dialecticæ Aristotelis

testimonio ad tria utilis est, ad exercitationes, ad congressus siue colloquia, et ad Philosophiæ scientias. Quibus ego respondeo, Aristotelem eo in loco, hoc est, in primo Topicorum, loqui non de reliquis Organi sui partibus, sed tantum de octo libris Topicorum, et de methodo inueniendorum argumentorum. Quamobrem rursus etiam si uerum diceret Aristoteles, tamen authoritas illius tantummodo prodesset libro Topicorum, reliquis uero Organi operibus nihil opis afferret. Sed nec uerum dicit Aristoteles, nec Dialectica ad ullam earum trium rerum, quas ille dicit, utilis est: ad eum, scilicet, modum tradita et usurpata, quem ipse tradit atq; usurpare docet. Nanq; ut omittam quod neq; ipse dicit, nec aliquis Interpretum satis explicat, nec omnino facile percipi potest, quibus de exercitationibus, et quibus de congreßibus siue colloquijs eo in loco sit intelligendum: Alexander enim per γυμνασίας, quo uerbo utitur Aristoteles, modo exercitationes eas uult intelligi, quæ fiunt in disserendo et disputando, modo conatus nescio quos quibus uti frequenter soliti eßent Antiqui, per ἐντεύξεις uero, quod est alterum Aristotelis uerbum idem intelligendos esse ait congressus siue collocutiones nescio quas, quæ in confabulando aut in conueniendo fierent. Quasi non in istis quoq; congreßibus et collocutionibus adhiberentur exercitationes et conatus illi superiores, ut posita prima illa utilitate, non necesse fuerit ei adiungere hanc secundam. Adiunctio enim hæc perinde ridenda est, ut si quis diceret, Medicinam esse utilem ad duo, ad curationes primo, deinde ad hominum morbos et uulnera. Perinde quasi non omnis curatio Medici ad morbos atq; ad uulnera adhiberetur. Sed ut redeam ad Alexandrum, Ille sic interpretatur illas γυμνασίας, et ἐντεύξεις Aristotelicas, ut non satis intelligatur, ad quales exercitationes siue conatus et ad cuiusmodi congresus siue collocutiones pertineant primæ illæ duæ utilitates superiores. Et si id maxime intelligeretur, tamen illud adhuc est et semper erit incertum, qua ratione Aristoteles eodem in loco dixerit, κατηριθμημένοι δόξας, pro eo, quod est, considerantes opiniones, ut exponunt aliqui, siue expendentes sententias, ut interpretatur Perionius. Perinde quasi idem sit annumerare quod considerare siue expendere, et tanquam μεταβιβάζοντες, quod paulo infra ab Aristotele dicitur, recte exponeretur, reputantes siue refellentes, ut ferè omnes exponunt. Sed ut omittã, inquam has omnes obscuritates et quasi ænigmata, quæ sunt propria et peculiaria Aristotelicæ orationis uitia, dico sedes illas ac locos illos inueniendorũ argumentorum ab Aristotele traditos, eo modo, quo traditi sunt, non esse utiles. Propterea quod, quemadmodum infra monstrabimus, in capite de libris Topicorum, magna ex parte non sunt ueri, sed falsi et à communi omniũ

loquendi consuetudine longe alieni. Quo fit ut neq; ad Philosophiæ scientiã, quæ est tertia utilitas ab Aristotele attributa Dialecticæ, utiles esse poßint: nisi quis forte ex falsis uerum inueniri posse autumat. Et si maxime essent ueri, tamen non recte fuerunt arctati ad quatuor illa problematum, quæ dicit Aristoteles, genera: de genere, de definitioue, de proprio, de accidente, ut nos ibi probamus. Quo circa ad defendendam utilitatem ac neceßitatẽ Dialecticæ nihil prodest Dialecticis, nec authoritas Aristotelis, nec quæ ab eo dicuntur de utilitate Dialecticæ in primo Topicorum: quia partim sunt non satis intellecta, partim incerta, partim falsa, partim etiam non recte tradita. Sic itaq; monstratum sit Dialecticam tanquam artem generalem et separatam et necessariam in tertia parte Logicæ Philosophiæ unà cum Grammatica et Rhetorica non recte fuisse positam, cum non sit generalis, quia non uera est, ut et ante ostensum est et postea ostendetur: nec separata, cum à Rhetorica nullo pacto distingui queat, nisi ut falsum à uero: nec necessaria, cum quicquid in ea est ueri et utilis, id totum in Rhetorica multo uerius, clarius, et ad communem sensum accommodatius tradatur. Ex quo patet responsio ad eos, qui obstinate ac temere Dialecticam tueri cupientes dicunt, si harum duarum artium altera tollenda sit, non Dialecticam sed Rhetoricam esse tollendam. Contra quos breuiter dico minime id esse faciendũ, quoniam si Rhetorica tolleretur multa prorsus interirent quæ nunquam possent in Dialectica recuperari. Vt quæ præcipiuntur à Rhetoribus de proœmijs, de narrationibus, de statuum diuisione, de mouendis affectibus, de tota elocutione, et alijs huiusmodi faciendis, de quibus ne uerbum quidem in libris Dialacticorum legitur. At contra si manente Rhetorica tollatur Dialectica, nullum prorsus damnum aut iacturam facient studiosi bonarũ literarum et ueræ Philosophiæ, cum ut dixi, quicquid uerum et utile perditur ex amißione Dialecticæ, id totum multo auctius et cumulatius recuperatur in Rhetorica, et cum de argumentis et argumentationibus, et de omnibus quæ ad disserendum et disputandũ pertinẽt, multo ueriora et clariora præcipiant Rhetores quàm Dialectici. Quare imprudentißimi simul et imperitißimi hominis est dicere, si harum duarum artium altera tollenda sit, Rhetoricam potius quàm Dialecticam esse tollendam. Quod perinde absurdum est, ut si proponerentur duæ massæ aureæ, quarum una esset decem pondo auri puri, altera uero quinq; tantum pondo auri non puri, sed in quo non parum æris esset admixtum. Et dubitaretur utra esset retinenda uel repudianda, et quispiam ridiculus accedens diceret, retinendã esse illam massam quinq; tantum pondo et non synceram, repudiandam uero illam, in qua non solum bis tantum auri, sed etiam puri contineretur. Talis

enim uere est Dielectica Rhetoricæ comparata, hoc est, tanquam metallum quoddam dimidia parte minus: et quod peius etiam est, maiore ex parte insyncerum et adulterinum. Nam quod quidam dicunt, Dialecticam esse artem, cuius proprium munus sit discernere uerum à falso: alij autem esse artem artium, et scientiam scientiarum, ad omnium methodorum principia uiam habentem: alij uero alijs quibusdam modis definientes: omnes isti, si de ista, quæ nunc in usu est, Dialectica loquuntur, planè delirant et insaniunt: nec quicquam aliud faciunt, nisi nugantur: partim et ipsi ignorantes quid dicant, partim alios qui lecturi sunt decipientes, partim deniq; errorem et deceptionem iam amplius duûm millium annorum introductam confirmantes. Nanq; Dialecticam non solum esse falsam inutilem et superuacuam, sed etiam noxiã et damnosam, iã inde usq; à temporibus Parmenidis et Zenonis erat animaduersum. Siquidem Parmenides apud Platonem in Parmenide, adhortans Socratem ad Dialecticas exercitationes, ita inquit, Cæterum collige te ipsum, diligentiusq; te in ea facultate exerce, quæ inutilis esse uidetur multis et quædam garrulitas nuncupatur. Quibus uerbis apparet Dialecticam non nunc primum à nobis, sed iam inde à priscis temporibus fuisse damnatam. Nec obstat primum, quod Parmenides Socratem ad eam discendam hortatur, eo quia hoc ipsum eadem iudicij subtilitate facit, qua etiã omnia, quæcunq; sunt in rerum natura, unum tantummodo et non plura esse dixerat, hoc est, peruersa et præpostera. Deinde quod Cicero quodam in loco sentire uidetur, eã esse ueri et falsi disceptatricem ac iudicem: cum id faciat non quod ita sentiat, sed tanquam Academicus, ut eos, qui de Dialectica ita sentiunt, reprehendat ac refutet. In summa ut clare intelligatur qualis sit ista Dialectica, à uulgo et ab imperitis tantopere celebrata, pauca ueterum tã Græcorum quàm Latinorum testimonia et iudicia de ea facta hic apponam, et ita finem huic capiti imponam. Apud Græcos Zeno ille Stoicorum princeps, Dialecticorum artes iustis mensuris dicebat esse similes, quæ non triticum nec aliud quidpiam alicuius pretij, sed paleas tantum et stercora metiuntur. Ariston Chius Dialecticam aiebat luto uiarum similem esse, quod inutile cum sit, tamen prosternit transeuntes. Idem quoq; Dialecticorum sermones telis aranearum comparabat, ut qui subtiles admodum sed inutiles essent. Quin etiam idem asserebat, eos qui Dialecticæ studium profunde rimantur, cancros edẽtibus similes esse. qui propter exiguum illorum alimentum circa plurimas crustas occupantur. Nec defuerunt etiam apud Græcos, qui Dialecticam comparauerint partim Lunæ, quia similiter ut Luna, nunquam cessat crescere et decrescere: partim Polypo, qui cirros suos aßidue auctos deuorat, sic enim Dialectici iã peritio-

res facti suas opiniones refutant: partim ijs, qui alea ludunt, nanq; ut illi sic Dialectici non sine delectatione decipiuntur. Apud Latinos uero, ut omittã M. Ciceronem, qui Dialecticam appellat tum inanem sermonis elegantiam, tũ spinosum dicendi genus, tũ spinas orationes, et alijs quibusdã parum honorificis nominibus. Author ille, qui scripsit Rhetoricam ad Herennium, siue is Cicero, siue Cornificius, siue alius quispiam fuerit, in secundo libro de Dialectica et Dialecticis loquens aperte ait, præcepta Dialecticorum non modo nullo adiumento esse Oratori, sed etiam maximo impedimento: et paulo infra concludens sermone sic inquit, Verum horum, hoc est, Dialecticorum pueriles opiniones rectißimis rationibus cum uoles refellemus, in præsentia hæc interim dicere non alienum fuit, ut huius infantiæ garrulam disciplinam contemneremus. Hæc Author ille, de Dialectica et de Dialecticis monumẽtis literarum proditum reliquit. Seneca uero ubiq; Dialecticos et Dialecticam damnat et refutat, et quodam loco eam irridens, ita scribit, Mus est syllaba, syllaba caseum non rodit, mus igitur caseum non rodit. O pueriles ineptias, et quæ sequuntur. Quibus uerbis Seneca nihil aliud significare uoluit, nisi stultitiam Dialecticorum, qui in huiusmodi nugis tanquam in rebus seriis, totam ætatem consumunt. Et recte quidem Seneca unà cum omnibus illis, quos supra retuli, tam Græcis quàm Latinis Dialecticæ uanitatem repræsentarũt, partim paleis et stercoribus, partim telis aranearum et luto uiarum, partim lunæ ac polypo, partim alijs quibusdam huiusmodi rebus eam comparantes.

Metaphysicam inter sciẽtias et artes nec ut uniuersalem, nec ut particularem ullum omnino locum habere posse, sed tanquam partim falsam, partim inutilem, partim superuacuam, ab omni artium et scientiarum numero remouendam. Caput Sextum.

INTER multos et graues errores, qui à Philosophastris in diuidenda Philosophia fuerunt admißi, hic quem nunc sum refutaturus de Metaphysica, uel in primis mihi uisus est animaduertendus, et pro uirili parte mea refutandus. Ne amplius esse poßit impedimento ijs, qui recte philosophari cupiunt, quemadmodum superioribus temporibus fuit, per annos, ut opinor, amplius mille et trecentos. Nam ex ijs, qui uetustiores fuerunt, præsertim Latinis, nemo

unquam, quod ſciam, Metaphyſicæ nomen audiuit. Nec mirum, cum ſit planè barbarum: nam Græci ad ipſum exprimendum, non una tantum ſed quatuor uocibus utuntur, τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ nominantes: quaſi dicas, ut ipſi interpretantur, poſt naturalia. Aiunt enim hanc ſcientiam poſt naturalẽ Philoſophiam eſſe perdiſcendam, eo quod ſit perfectißima, nobilißima, uniuerſalißima: et deniq; quæ non modo una per ſe ſola ſibi ſufficit, ſed etiam probat principia omnium aliarum ſcientiarum: ut et prima Philoſophia et Theologia et ſcientia diuina ab eiſdem appelletur. Sed ego contra hæc omnia dico et contendo, iſtam Metaphyſicam cum tot ac tam ambitioſis nominibus, non ſolum non eſſe perfectam nec nobilem nec uniuerſalem, ſed etiam nec omnino ueram nec neceſſariam. Idq; breuiter ſic probare incipio. Primũ quia Metaphyſica nullam habet propriam materiam ueram, nec ullum proprium ſubiectum uerũ nec generale nec particulare, in quo uerſari, et quo ab alijs ſcientijs diſtingui poßit. Nanq; ut ſupra oſtendi ex Ariſtotelis ſententia, ſcientiæ puræ ex ſubiectis et materijs ſuis diſtinguuntur. Quod cum ita ſit, et cum Ariſtoteles aperte dicat, τὸ ὂν ᾗ ὄν, hoc eſt, ens qua ens, uel ut barbari loquuntur, ens in quantum ens, eſſe proprium Metaphyſicæ ſubiectum: ſtatim quæro ab eo, aut ab alio quopiam Peripatetico, ſubiectum iſtud, utrum res aliqua particularis ſit an uniuerſalis: ſi particularem dicat, id erit contra ſuam ipſius doctrinam. Eſt enim dogma apud illum, et omnes illius ſectatores, nunquam, ut ipſi putant, fallens: de particularibus nullam poſſe eſſe ſcientiam, ſed tantum de uniuerſalibus: quare nullo pacto ita dicet. Si rem uniuerſalem reſpõdeat, rurſus dico uniuerſalia omnia realia, ut uocant, à nobis ſupra fuiſſe refutata. Et ſi id recte factum fuit, ut certe factum fuit, non poſſe ſubiectum iſtud Metaphyſicæ, quod dicitur eſſe, ens inquantum ens, non eſſe falſum. Et tanto magis falſum, quanto ens inquantum ens, eſt ut etiam ipſi confitentur, uniuerſalißimum omnium uniuerſalium. Quare ad defendendum Metaphyſicã, ne aut ſubiectum nullum aut non uerum, ſed falſum habere uideatur, oportebit ante omnia aut defendere uniuerſalia, ne uideantur eſſe falſißima, quemadmodum ſunt, et nos ſupra ualidißimis rationibus et firmißimis argumentis probauimus, aut certe Metaphyſicam in perpetuum materia in qua uerſetur ſaltem uera carituram. Et propter inopiam ſubiecti ſaltem ueri nec inter ſciẽtias ueras ullo pacto locum habere, nec ab alijs ſcientijs uere diſtingui poſſe: niſi forte quemadmodũ falſa diſtinguuntur à ueris, et commentitia à ſolidis. Nam quod aiunt Metaphyſicam differre ab alijs ſcientijs, eo quod ipſa pro ſubiecto habet totum ens inquantum ens, et circa ipſum tantum, ut tale eſt, aßidue exerceatur, nec utatur rationibus niſi uniuerſalibus, unde etiam

ſcientia uniuerſalis uocetur: alias uero non totum ens inquantum ens, ſed particulam quandam entis, in qua uerſentur, tantummodo ſibi arripere, et circa ipſam rationibus non niſi particularibus negotiari, unde et particulares ſcientiæ fuerint appellatæ: Quod inquam ita diſtinguunt Metaphyſicam ab alijs ſcientijs, nihil agunt, et operam atq; oleum, ut dicitur, perdũt. Nanq; ut differat ab alijs tanquam uniuerſalis et realis à particularibus et realibus, oportet primum uniuerſalia realia eſſe uera et ſolida, non falſa et commentitia, ut nos ſupra probauimus. Deinde ſubiectum illius non eſſe uniuerſale reale, quale ipſi dicunt, quia nihil tale poteſt eſſe uerum, nec uere in rerum natura reperiri. Poſtremo rationes illas uniuerſales nõ eſſe falſas, ut ferè ſunt omnes illæ, quæ afferuntur ad probandũ Metaphyſicã non ſolũ eſſe uerã, ſed etiam neceſſariã, quarum neutræ ſunt ueræ. Sed de ueritate poſita, nunc de neceßitate ponendæ Metaphyſicæ uideamus. Metaphyſica, inquiũt, neceſſaria eſt tribus de cauſis, primum ut ſit una aliqua ſcientia, qua perficiatur intellectus noſter, ut diuinus. Nam intellectum noſtrum, aiunt, partim humanum eſſe, partim diuinum: eũdemq; perfici ex ea parte qua humanus eſt per ſcientias naturales et Mathematicas: ex ea uero parte qua diuinus eſt, per ſcientiam Metaphyſicam, quam eandem, ut dixi, uocant, et primã Philoſophiam, et ſcientiam diuinam, et ſcientiam ſcientiarum, et Theologiam, multiſq; alijs nominibus. Quod ſi Metaphyſica non poneretur, nulla inquiũt extaret ſcientia, qua perficeretur intellectus noſter, ut diuinus, atq; ita periculum eſſet, ne ſemper ut talis eſt, remaneret imperfectus: quod ab ipſis magnum putatur eſſe inconueniens. Deinde ut inueniatur una ſcientia generalis et uniuerſalis, quæ tradat et doceat prædicata, ut ipſi dicunt, generalißima et uniuerſalißima, qualia ſunt ens, unum, aliquid, uerum, bonum, actus, potentia, neceſſarium, poßibile, finitum, infinitum, dependens, independens, perfectum, imperfectum, idem, diuerſum, oppoſitum, conueniens, et alia huiuſmodi, quæ ſunt principia, ut ipſi dicunt, omnium ſcientiarum particularium, et in nulla ſcientia particulari potuerunt conſiderari, cũ ſint uniuerſalia, et non magis ad unam illarum quàm ad alias pertinere poſſe uideantur. Quare ne iſta quoq; prædicata uniuerſalia ſine ulla propria ſcientia, in qua traderẽtur et docerẽtur, remanerent ignorata, neceſſario, aiunt, ponẽdam fuiſſe Metaphyſicam, quæ niſi poſita fuiſſet, ex neceßitate ignoraremus ea omnia, quæ ſupra fuerunt commemorata: quibus ignoratis, ignorarentur etiam ea, quæ ex eorum cognitione pendent. Poſtremo uero ut inter multas ſcientias particulares, eſſet una generalis et uniuerſalis, ad quam omnes particulares, cum de ipſarum ſubiectis aut de maiori aliqua re dubitaretur, quaſi

ad superiorem dominam et reginam confugerent, et ab ea suppliciter peterẽt, ut uellet probare et defendere subiecta sua, uel negata uel in dubiũ reuocata. Nanq; hoc officij et tanquam ministerij tribuunt Metaphysicæ, ut ad ipsam et non ad aliã ullam pertineat, probare principia particularia aliarum scientiarum. Itaq; si Philosopho naturali negaretur esse motus, exempli causa, ipse ne digitum quidem transuersum, ut ipsi aiunt, posset ultra procedere, nec quicquam dicere aut defendere, sed necesse haberet confugere ad sacrosanctũ Metaphysicæ tribunal: et quicquid illa de motu statueret, sententiæ illius stare et acquiescere. Quod si Metaphysica nunquam ab Aristotele fuisset inuẽta, uidelicet, maximum erat periculum, ne Philosophus naturalis nunquam probare posset subiectum suum, hoc est, motum esse: et nos, scilicet, nunquã certo essemus scituri, an motus uere esset in rerum natura nec ne. Hæ inquã sunt illæ tres præclaræ et egregiæ causæ, propter quas, scilicet, Philosophastri Metaphysicam suam dicunt esse non solum utilem, sed etiam necessariam, atq; ideo ex necessitate ponendam fuisse. Quæ usq; adeo stultæ mihi uidentur et uanæ, ut cum eas mecum nonnunquam reputo, ualde obstupescam, qui unquam fieri potuit, ut non solum tam falsæ et mendaces, sed etiam tam ineptæ et futiles rationes in mentẽ hominis alicuius non omnino stultissimi cadere potuerint. Nam quod ad primam, hoc est, ad perficiendum intellectum humanũ pertinet, si intellectus noster siue tanquam humanus siue tanquam diuinus est perfici potest ab aliqua scientia, quæ et subiectum habeat falsum, ut ante dictũ est, et ipsa quoq; maxima ex parte sit falsa uel inutilis, ut infra ostendetur, fateor eum ab ista Metaphysica perfici posse. Item quod spectat ad secundam rationem, hoc est, ad prædicata illa, ut ipsi dicunt, generalia et uniuersalia, propter quorum explanationem Metaphysicam esse necessariam, et necessario ponendam contendunt: rursus confiteor eos dicere uerum, nisi ea ipsa prædicata siue nomina longe melius ac uerius explicentur atq; explanentur à Grammaticis, à Lexicographis, et Obseruatoribus linguarum, quàm ab ullis Metaphysicis, aut Philosophastris: et nisi explicatio explanatioq; eorundem illorum prædicatorum siue uocabulorum, ad Grammaticos et Lexicographos magis pertineat, quàm ad ullos Metaphysicos et Pseudophilosophos. Quorũ utrunq; paucis ita probo, ac primum id quod est posterius, Grammaticæ enim et nullius præterea alterius artis proprium est, omnes uoces contemplari, ut et communis est omnium recte sentientium opinio, et Aristoteles ipsemet testatur in principio tertij τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, his uerbis, οἷον γραμματικὴ μία οὖσα πάσας θεωρεῖ τὰς φωνὰς, hoc est, ut Grammatica una cum sit, omnes contemplatur uoces. Quod cum ita sit, quid nugantur et blaterant

Metaphysici

Metaphysici, nescio quarum uocum explanationem ad se pertinere? Si Grammatica omnes considerat, ut etiam Aristoteles fatetur, quænam obsecro Metaphysicæ relinqui possunt considerandæ? profecto nullæ. Itaq; non ad nescio quos Metaphysicos nugatores, sed ad Grammaticos, ut dixi, et Lexicographos pertinet omnium uocum consideratio et explanatio, et præsertim quæ sunt communes omnium rerum uel saltem plurimarum. Nam quæ sunt priuatæ aliquarum scientiarum aut artium, fortasse non iniuria uideri queant ad eas scientias et artes pertinere. At quonam pacto tam communes quàm priuatæ uoces ullæ poßint aut debeant à Metaphysica explanari, nulla unquã satis idonea ratio afferri poterit. Nam quod aiunt Metaphysicam esse scientiam uniuersalem, atq; ideo uniuersalium uocum explanationem ad eam pertinere, et quod addunt, si in Metaphysica non explanarẽtur, prorsus in nulla scientia possent explanari, quia non magis ad unam quàm ad alias pertinere uidentur: dico utrunq; horum esse falsißimum, cum Metaphysica non solum non sit scientia uniuersalis, ut nugantur, sed nec uera, ut mox probabimus: Et quamuis nulla esset Metaphysica, tamen uoces omnes earumq; significationes uel in libris probatorum authorum usurpatæ reperirentur, sic ut facile per se sine ulla Metaphysica possent intelligi, uel certe in Grammatica et à Grammaticis, Lexicographisq;, et Obseruatoribus linguarum iure optimo explanarentur, ut explanantur: et quidem multo uerius ac rectius quam in Metaphysica et à Metaphysicis. Id quod ita esse in tribus aut quatuor uocabulis breuiter ostendo, hoc est, in explanatione uocabuli naturæ, uocabuli generis, uocabuli totius, ut Lector ex tribus his de cæteris omnibus facile iudicium facere poßit. Natura, inquit Aristoteles, parens author et Deus Metaphysicorum, atq; ideo maximus, ut ita dicam, Archimetaphysicus. Natura inquam, ait Aristoteles in quarto Metaphysicæ, uno modo dicitur generatio nascentium, altero modo illud ex quo generatur primum id quod gignitur, ut exempli gratia, cor in homine, et radix in arbore: alio modo illud ex quo primo est aut fit aliquid, ut æs uel lignum, in uasis æreis uel ligneis. Hæc et alia quædam, quæ prætereo ne sin longior, scribit Aristoteles, explicans significata uocis naturæ: quorum nullum est uerum, saltem in latino sermone. Nam quis inquam inuenit, aut legit apud authorem aliquem recte loquentem, naturam pro nascentium generatione positam? et iterum quis inquam fando audiuit cor hominis aut radicem arboris esse naturam? et postremo quis ferat ac non rideat tanquam imperitum, si sentiat aliquem dicentem, æs uel lignum esse naturam, uasis ærei uel lignei? certe neminem arbitror recte loquentem unquam neq; Latinum neq; Græcum ita locutum esse, ut omittam interim

communem sermonis consuetudinem ab hoc loquendi modo prorsus abhorrentem. At uero ut alios Grammaticos et Lexicographos mittam, si legas Thesaurum linguæ latinæ, in quo reperiuntur obseruata ferè omnium probatorũ Scriptorum latinorũ uocabula, nihil talium nugarum inuenies, sed omnia nominis naturæ significata, et cum usu probatorum quoruncunq; Scriptorum, et cum publico omnium loquendi more consentanea. Præterea rursus Aristoteles in eodem libro explicans significationes uocabuli generis: Genus inquit dicitur primo de generatione continua multorum eandem speciem habentium, ut cum dicimus hominum genus: deinde de eo, à quo tanquam à generante descendit aliqua multitudo, secundum quem modum dicimus, Ionum uel Hellenũ genus: tertio loco de primo et communi subiecto diuersarum formarum, eo modo quo planum est genus omnium figurarum planarum: quarto et ultimo modo de eo, quod dicitur de pluribus, et cætera, quæ ipse apponit definiens genus in Topicis. Quorum quatuor generis modorum ab Aristotele traditorum in Metaphysicis, nullus planè omni ex parte est uerus: nam quod ad primum attinet, falsißimum est, genus esse continuam generationem aliquorum in eadem specie conuenientium, nec unquam reperietur uocabulum generis ab ullo Scriptore neq; Græco neq; Latino rectè loquente hoc modo usurpatum. Nisi forte ita dicere uoluit, genus puta hominum uel animalium conseruari per continuam indiuiduorum generationem et succeßionem: quod fateor esse uerum, sed aliud est genus continuam generationem esse, aliud per continuã generationem seruari. Quod autem spectat ad secundum modum, is si est idẽ planè, qui et secundus Porphyrij, iam antea à nobis in capite de genere confutatus fuit. Quare de eius falsitate nihil amplius hoc loco mihi dicendum arbitror. Nec tertius modus uidetur esse uerior duobus superioribus: non enim uideo quomodo uerum esse poßit, quod ille dicit: planum esse genus omnium figurarum planarum, cum ut ipsemet tradit in Organo, et triangulus et quadrangulus et omnes huiusmodi figuræ sint in genere qualitatis, planum uero siue superficies, quod apud ipsos idem est, in genere quantitatis: nisi forte res unius prædicamenti potest esse genus rei, quæ in alio prædicamento sita est: quod non solum à ueritate, sed etiam ab Aristotelis ipsius doctrina est alienũ. De falsitate quarti et ultimi modi nihil dico, cum ea quoq; à nobis supra in eodem capite de genere satis superq; sit detecta et refutata. Atq; ita rursus Aristoteles in Metaphysicis de nomine generis, cuius significationes omnes partim à Grammaticis, partim à Lexicographis et uere et recte reperiuntur explicatæ, et clarißimis exemplis probatißimorum authorum comprobatæ: Præter tamen duas ex supra memoratis, hoc est, secundam et quartam, quas

Robertus Stephanus à Dialecticis inconsiderate tanquam ueras accepit. Nam tanta est hoc tempore Aristotelis authoritas apud omnes etiam Grammaticos, præsertim paulo magis credulos, et in istis abstrusioribus studijs parum uersatos, ut quælibet ab eo scripta quamlibet falsa et absurda, tamen pro ueris et indubitatis accipiant: sed nos, ut spero, errores illius et uitia ita iam supra magna ex parte deteximus et infra detegemus, ut nemini posthac amplius, nisi prorsus imperito et decipi se cupiente, possint imponere. Quod autem attinet ad uocabulum totius, non solum quàm falsò illud explicarit Aristoteles in Metaphysicis, sed etiam quàm stulte introduxerit illud suum totum uniuersale, supra satis iam ostensum est, in capite partim de totis, partim de generali rerum diuisione, quo in capite radicitus extirpauimus uniuersalia. Quæ cum ita sint quomodo potest Metaphysica esse necessaria propter explanationem earum, quas dicunt, uocum: cum eas magna ex parte neque uere neque recte, sed praue et falsò exponere deprehendatur? ut constat ex illis, quæ supra dixi, de nominibus naturæ, et generis, et totius, et ex multis alijs, quæ prætermitto, ne sim longior in re manifesta. Et si maxime recte exponeret, tamen à Grammaticis et Lexicographis iure prohiberetur ea exponere ac tractare, tanquam ad se atque ad officium suum minime pertinentia. Sed quoniam Metaphysica probari non potest esse necessaria, neque quia perficiat intellectum nostrum ut diuinus est, quia cum ipsa imperfecta et falsa sit, alia perficere non potest: neque quia explanet uoces illas communes, cum plerasque earum non uere explanare reperiatur, et si maxime uere explanaret, tamen non suo sed alterius officio fungeretur: an forte necessitatem aliquam habebit, propter probationem principiorum, quæ in particularibus scientijs uel negantur uel in dubium reuocantur? nam, ut dixi, hoc officij ac muneris tribuunt Metaphysicæ, tanquam generali scientiæ, ut principia uel subiecta aliarum scientiarum, uel negata uel dubitata confirmet ac probet. At hoc nō modo falsum est, sed etiā perridiculum: nam quomodo quæso confirmabit aut probabit Metaphysica principia aliarum scientiarum cum ipsa habeat principium, hoc est, subiectum, quod est ens inquantum ens, ut supra dixi, falsum? Præterea quomodo eadem confirmare aut probare poterit quicquam negatum aut dubitatum, cum nullos habeat syllogismos? nullas inductiones? nullos argumentandi modos? sed hæc omnia uel à Dialecticis uel ab Oratoribus mutuari necesse habeat? Profecto ualde mirum est, qui unquam istud Aristoteli aut cuiquam alteri uenerit in mentem, Metaphysicam sine ullis disputandi et argumentādi instrumentis habere officium probandi et stabiliendi principia aliarum scientiarum, et ei, quæ magna ex parte falsa est, et sua tutari non

potest, attribuendam esse alienorum defensionem. Quod licet ita sit, nihilominus tamen tunc credam Metaphysicæ id muneris et officij recte tributum fuisse, cum uidero uel ipsam semet ipsam defendentẽ, uel Metaphysicum aliquem pro ipsa, ijs quæ à nobis contra eam dicta sunt, recte respondentem. Sic igitur tres illæ causæ, quibus Metaphysica probabatur esse necessaria, ostensæ sunt esse falsæ, ridiculæ, et inanes. Sed denuo insurgit Aristoteles, et cum eo omnes sectatores illius Peripatetici contra nos, perbella quidem et colorata, sed fallaci et sophistica similitudine defendentes Metaphysicam, ac dicentes. Quemadmodum omnium sanorum, quorum aliqua sunt proprie sana, ut animalia, aliqua improprie, ut cibus sanus, urina sana, medicina sana, tamen est una eademq; scientia, quæ dicitur Medicina: sic etiam omnium entium, quorum aliqua sunt per se et proprie entia, ut omnes substantiæ, aliqua uero non per se sed in alio et quasi improprie, ut omnia accidentia, oportere unam eandemq; esse scientiã, quæ non potest esse ulla alia, nisi Metaphysica. Sic inquam dicunt, sed falsa et uitiosa ratione conantur defendere ac persuadere Metaphysicam esse scientiam, non solum necessariam et necessario ponendã, sed etiam generalem. Eò quòd, licet de substantia primo tanquã de nobiliori et per se ente sit, tamen etiam de omni accidente, tanquam de ente in alio et quasi improprio metaphoricoq; consideret. Et quòd, sicut improprie sanum ad proprie sanum reducitur, sic quod in alio et quasi improprie est ens, ut accidens, ad id quod per se et proprie ens est, hoc est, ad substantiam reduci oporteat. Quibus ita respondeo et dico, de omnibus quidẽ sanis tam proprijs quàm improprijs merito esse unam eandemq; scientiam, hoc est, Medicinam: quia sine cognitione ciborum sanorum, urinarum sanarum, medicinarum sanarum, non possunt animalia in morbum cadentia commode sanari. Verum à sanis ad entia, et à Medicina ad Metaphysicam, non est bona nec idonea similitudo, nec ualet argumentatio, ut si in Medicina ita sit, ita quoq; in Metaphysica esse debeat. Nam Medicina et uera et necessaria scientia est, Metaphysica autem falsa et non necessaria: præterea non quemadmodum cibus, urina, et medicina improprie dicuntur sana, sic etiam qualitas, quantitas, actio et alia omnia accidentia improprie esse entia sunt existimanda. Quis enim tã sit impudens ut contendere, tam imperitus ut affirmare audeat, cum ita dicitur, qualitas est ens, quantitas est ens, actio est ens, et alia huiusmodi plurima, has locutiones non esse proprias, sed improprias et figuratas? quemadmodum cum dicitur, cibus est sanus, urina est sana, medicina est sana? certe nemo, nisi forte Dialecticus aliquis loquax et garrulus, aut Sophista quispiã impudens et importunus. At enim inquiunt, si accidentia non necessario re-

ducuntur ad substantiam, tanquam improprie entia ad proprie ens, ut unam eandemq; scientiam faciant, at certe eadem accidentia ad substantiam non reduci non possunt, tanquam ea, quæ sunt entia in alio, ad id quod est ens per se, et non per accidens, ut ex omnibus una eademq; confletur scientia, quæ sit Metaphysica. Sed hæc quoq; ratio Metaphysicorum uana est, et nullius momenti ad probandum Metaphysicam esse scientiam generalem, hoc est, tam ad accidentia quàm ad substantiam pertinentem. Nam licet substantia propter præstantiam et nobilitatem suam à Græcis appelletur οὐσία, quasi dicatur essentia, eò quòd sola uidetur esse ens per se et non in alio, reliqua autem omnia dicantur entia quasi extranea et in alio existentia, tamen substantia in latino sermone, et alijs linguis non appellatur οὐσία, nec uerum est eam stare posse sine accidentibus, sicut nec accidentia sine ipsa: Ad constituendam enim et conseruandam essentiam utriusq;, æque necessaria est præsentia accidentiũ substantiæ, sicut substantiæ accidentibus. Atq; ideo non sequitur, substantiæ et accidentium simul, cum sint res tam diuersæ, oportere unam eandemq; statui scientiam generalem: Quod si fieret, omnes scientiæ particulares essent superfluæ et superuacaneæ. Sed denuo hic resistunt Metaphysici, et huic incommodo mederi conantur, dicentes Metaphysicam per rationes tantũmodo generales et communes considerare et pertractare omnia entia, et scientijs particularibus relinquere suas cuiusq; rationes proprias et speciales: quibus in materia particulari et propria tanquam negocientur. Atq; hac ratione cõtendunt etiam si Metaphysica generalis scientia ponatur, non propterea tamen reliquas scientias particulares fore superuacuas, cum non eisdem rationibus nec eodem probandi modo hæ et illæ utantur. Quibus ego quoq; denuo cõtra insto, et dico istas eorum rationes generales et modos probandi uniuersales, esse mera uerba et meras nugas. Nam ego quæro ab eis, cum istis suis rationibus generalibus et probandi modis uniuersalibus, quid unquã ueri inuenerint? cuius scientiæ principia defenderint? cui subiecto negato aut dubitato opem tulerint? et deniq; in tot seculis cum ista præclara et egregia Metaphysica sua quid profecerint? Sed respondebunt, non'ne Aristoteles in tertio Metaphysicæ probauit uerum esse principium illud, de quolibet dicitur esse uel non esse? quod à nescio quibus, ut opinor, fatuis et mentecaptis negabatur. Non'ne etiam si quis Philosopho naturali negaret motum esse, statim rationibus metaphysicis, hoc est, communibus probari posset in rerum natura, non omnia esse prorsus quiescentia, sed reperiri etiã aliquid quod moueatur? sic inquam fortaßis respondebunt Aduersarij. Sed ego illis uicißim respondeo, me ualde mirari atq; obstupescere, quî fieri poßit, ut non cognoscant,

neq; sentiant imperitiam, ne dicam fatuitatem Aristotelicam in quæstionibus huiusmodi uel proponendis, uel tractandis, uel soluendis. Scilicet nisi Aristoteles aduersus illos nescio quos mentecaptos disputasset in Metaphysicis, periculum erat ne genus humanum ab illis persuasum crederet, duo contradictoria, ut uocant, esse simul uera uel falsa: et nisi inuenta fuisset ista præclara Metaphysica, uerendum, credo, fuerat: si quis forte negasset motum esse, ne non modo homines et omnia animalia, sed etiam flumina, et cælum, cum planetis, et stellis omnibus perpetuo stare, et nunquam moueri putaremus. ô pueriles ineptias, ô stolidam sapientiam, si de tam manifestis rebus etiam dubitamus, et ut dubitare desinamus etiam expectamus auxilia Metaphysicæ et Metaphysicorum. Næ uerissimum est illud quod Cicero quodam loco dixit, nihil tam absurdum excogitari posse, quod non dicatur ab aliquo Philosophorum, ut iam apud nonnullos Philosophi nomen non immerito esse cœperit ridiculum et infame. Sed iam satis apparet, ut opinor, Metaphysicam, ut initio proposueram, esse scientiam primo neq; ueram, quia est de ente inquantũ ens, hoc est, de subiecto uniuersalissimo ac falsissimo, et quia plerasq; uoces explanat falsò et contra communem loquendi probatorumq; Scriptorum conconsuetudinem: et si maxime recte explanaret, tamen non suo sed alieno, hoc est, Grammatici, uel Lexicographi, uel Obseruatoris, fungeretur officio. Deinde neq; necessariam, quia neq; perficit intellectum nostrum, sed potius perturbat ac confundit: Neq; probat principia aliarum scientiarum, quia caret omnibus instrumentis probandi, et quia cum se ipsam suaq; tueri nõ possit, multo minus tuebitur aliena. Postremo neq; uniuersalem, quia rationes omnes quibus uniuersalitatem illam ei attribuere conantur, uel falsæ sunt, uel infirmæ, uel etiam ridiculæ. Neq; tamen propterea nego in Metaphysicis multa esse uera, et non inutilia legentibus, sed hoc contendo, multo plura esse uel falsa, uel inutilia, uel ridicula, quàm uera, utilia, et seria: et propterea in tertia parte Philosophiæ Theoricæ ab Aristotele et Peripateticis scientiam istam non recte fuisse positam, et cum immerito posita fuerit ab omni scientiarum atq; artium numero eijciendã. Sed ita tamen eijciendam, ut quæ in ea et uera sunt et utilia, ad aliam quempiam artem uel scientiam ueram transferãtur, hoc est, partim ad Grammaticã et ad Lexicographos, ad quã et ad quos maxima ex parte pertinent: partim ad Naturalẽ Philosophiã, cuius ex alia parte maxime uidentur esse propria: partim ad Rhetoricam, à qua non sunt aliena propter ea, quæ traduntur de definitione: partim ad Theologiam, ad quã totus Metaphysicæ liber XII uidetur pertinere: partim deniq; ad Ethicã et Politicam, propter alia quædã, quæ diuersis in locis sparsa reperiuntur.

De comprehensione uniuersorum singularium uere philosophica et oratoria: et simul de abstractione uniuersalium pseudophilosophica et barbara, contra falsam Aristotelis doctrinam falsò dicentis, abstrahentium non esse mendaciũ. Caput Septimum.

TAMETSI supra in septimo capite primi Libri satis ostensum est, scientias et artes omnes tradi nõ de uniuersalibus pseudophilosophicis et barbaris, sed de uniuersis generibus siue de omnibus singularibus sui cuiusq; generis simul: et prӕterea etiam dictũ est, ipsa uniuersa genera percipi et intelligi, non per abstractionem illam chimericã unius uniuersalis ab omnibus singularibus, ut somniant Pseudophilosophi, Sed per comprehensionem omnium singularium sui cuiusq; generis, uniuerse siue in uniuersum acceptorum, ut doctißimi quiq; et recte loquentes uiri scriptis suis testificantur: ex quo patuit uniuersalia non esse necessaria propter artes scientiasq; tradendas, id quod tunc probare uolebamus. Tamen quod ad abstractionem pseudophilosophicam attinet, non satis illic probauimus eam esse falsam, sed hunc in locum perfectam ipsius refutationẽ euersionemq; distulimus: ut quemadmodum hic error separatus est ab illo uniuersalium, et idem non facillimus ad refutandum: sic etiam seorsum et per se, atq; ideo magis clare magisq; aperte refutari posset. Quo facto etiam manifestius apparebit falsitas et uanitas uniuersalium: nam si uniuersalia per abstractionem fiunt tanquam per parentem, ut Pseudophilosophi fatentur, et abstractio ipsa falsa est, ut nos docebimus, quomodo possunt uniuersalia (etiam si nullo alio argumento refutarentur) non esse falsa? certe nullo modo: sed iam probare aggrediemur abstractionem istam esse falsam, si prius admonuerimus recte philosophari cupientes, nos quidem euersuros prorsus et sublaturos esse hanc abstractionem pseudophilosophicã, ut potè mendacem, falsam, et non necessariam: sed in eius locum reposituros et quasi substituturos esse comprehensionem uere philosophicam et oratoriam, ex qua fiant et quasi procreentur uniuersa illa, de quibus nos sciẽtias et artes proprie tradi, demõstrationes et syllogismos uere fieri supra docuimus: ut studiosi recte philosophandi, nihil ex istius abstactionis

ablatione et euersione amisuri sint, sed lucrum facturi maximum ac pro falsis uera, pro monstrosis naturalia, pro inusitatis usitata, et deniq; pro barbaris uere docta et erudita dogmata recepturi. Est ergo nostra hæc, quā dicimus, comprehensio uere philosophica et oratoria, nihil aliud nisi actio quædam siue operatio intellectus nostri, qua mens hominis singularia omnia sui cuiusq; generis simul et semel comprehendit, et de eis ita comprehensis artes omnes et scientias tradit, ratiocinationes, et cæteras argumentationes generales facit. Et deniq; per quam, ut Pseudophilosophi per abstractionem uniuersalia illa sua fieri comminiscuntur, sic nos uniuersa nostra uere effici dicimus et affirmamus, et nostræ huius affirmationis, authores citamus et tanquam testes proferimus omnes Scriptores tam ueteres quàm recentiores, tam Græcos quàm Latinos recte loquentes: ex quibus nemo unquam, quod nos quidem sciamus, abstractionem illam pseudophilosophicam ne somniauit quidem, ne dum usurpauit aut intellexit, sed omnes nemine prorsus discrepante tam in scientijs tradendis quàm in syllogismis faciendis usi sunt comprehensione hac, quam dicimus, singularium omnium cuiusq; generis simul et semel, et huius eiusdē auxilio effecerunt, illud quod Græci τὸ καθόλου εἰπεῖν, Latini uero in uniuersum loqui appellant. Quod autem supra dixi Scriptorer recte loquentes, ita intelligi uolo, ut inter Scriptores recte loquentes numerantur apud Græcos Plato, Isocrates, Demosthenes, Xenophon, et cæteri similes, qui recte græce, hoc est, uere cæterorū Græcorum more locuti sunt: non Aristoteles, non Alexander Aphrodisiensis, non Simplicius, non Hammonius, non alij omnes, quicunq; Peripatetici fuerunt appellati: non quidem in omnibus scriptis suis, si qua alia forte reliquerunt, sed tantum in Dialecticis, et Metaphysicis, et in magna parte librorum naturalium. In his enim solis eos ualde reprehendo ac damno, tanquam linguæ græcæ deprauatores, et communis loquendi consuetudinis corruptores: in cæteris uero non redarguo, sed uehementer laudo, et in primis Aristotelem in libris de Animalibus, de Rhetorica, de Rebus moralibus, Politicis, et Oeconomicis, et alijs multis: quanquam in his quoq; non pauca sunt, quæ non omnino careant uitio, sed tanta est in eis multitudo rerum bonarum, ut quæ minus bona sunt, non apparere quodammodo et feranda esse uideantur. Ac rursus cum Aristotelem et hic dico et alijs ferè omnibus in locis huius operis nomino, semper intelligere uolo non de Aristotele illo. quem Cicero tantopere laudat, et qui Magni Alexandri ac Theophrasti Præceptor fuit: sed de hoc, quem nunc habemus, ac de scriptis eius, quæ in ultima operis huius parte, probaturi sumus non uere esse Aristotelica. In Scriptoribus inquam recte loquentibus eos, quos dixi, apud

Græcos

Græcos numerari uolo: apud Latinos uero Terentiũ, Ciceronem, Cæsarem, Sallustium, Virgilium, Horatium, C. Plinium, Cornelium Celsum, et alios multos, quorum opera nunc extant. Quorum nemo, ut dixi, abstractionem illam monstrosam ne somniauit quidem unquam, tantum abest, ut cognouerint aut approbauerint. At ijdem quotiescunq; usus uenit, comprehensionem hanc de qua sermo est, et id quod per eam efficitur, uniuerse siue in uniuersum loqui, siue ut Græci dicunt τὸ καθόλου εἰπεῖν omnes si non uerbis at certe re ipsa recipiunt, approbant, et usurpant. Nemo enim unquam poterit nec apud Græcos τὸ καθόλου εἰπεῖν, nec apud Latinos uniuerse siue in uniuersum loqui, nisi comprehendat omnia singularia, eo quo diximus modo, et comprehensionis ueræ, non abstractionis falsæ auxilio utatur. Atq; hac de causa nos in Philosophiam pro abstractione pseudophilosophica introducimus comprehensionem uere philosophicam et oratoriam, et eius solius beneficio tum scientias et artes omnes tradi, tum syllogismos et quascunq; alias argumentationes generales fieri affirmamus. Quod autem pertinet ad abstractionem pseudophilosophicã, quam Aristoteles et Peripatetici sectatores eius omnes usq; adeo ueram et omni falsitate carentem putant, ut audeant nec ullo pacto dubitent affirmare, abstrahentium nullum omnino esse mendaciũ: perinde quasi qui eo modo, quo ipsi uolunt, abstrahunt, nullo modo nec decipi poßint nec errare: De abstractione inquam nos in hoc capite contra illos omnes ita sumus disputaturi, ut luce clarius appareat eos in abstrahendo non solum esse mendaces et falsos, sed etiam maximorum et fœdißimorum mendaciorum et falsorum authores: quod ut facilius intelligatur, paulo altius repetenda est eorum de abstractione doctrina. Abstractionis autem siue abstrahendi apud eos tres sunt modi, unus in rebus Physicis, alter in Mathematicis, tertius in Metaphysicis. Ad quos tres modos confirmandos in primis sibi sumunt et ponunt hoc, Omnem materiam, quæ sub considerationem et cognitionem nostram uenit, esse aut sensibilem aut intelligibilem: ac sensibilem appellant eam, quæ percipitur non ab intellectu, sed à sensu: intelligibilem uero, quæ non à sensu, sed ab intellectu. Ac rursus utranq; harum aiunt esse aut communem et uniuersalem, aut indiuiduam et singularem. Vt in summa sint quatuor materiarum considerandarũ formæ, una sensibilis communis et uniuersalis, ut exempli gratia, cum dicitur caro et neruus: altera sensibilis indiuidua et singularis, ut cum profertur, hæc caro, hic neruus: tertia intelligibilis communis et uniuersalis, ut cum pronuntiatur, substantia: quarta et ultima intelligibilis indiuidua et singularis, ut cum dicitur, hæc uel illa substantia. Quibus quatuor materierum modis ita constitutis statim diuidunt

considerationes earum et abstractiones hoc modo, ut dicant: Physicum siue naturalem Philosophum cōsiderare materiam sensibilem uniuersalem, ut carnem et neruum: abstrahere autem à materia sensibili singulari, ut ab hac carne, ab hoc neruo. Mathematicum uero speculari materiam intelligibilem uniuersalem, ut substantiam, quæ quantitati proxime subiecta est: abstrahere à materia intelligibili indiuidua, ut ab hac uel ab illa substantia. Postremo Metaphysicum contemplari res siue, ut ipsi loquuntur, entia abstracta à materia tam intelligibili quàm sensibili, tam uniuersali quàm singulari, tam secundum rem quàm secundum rationem: qualia sunt ens, unum, actus, potentia, et cætera huiusmodi, quæ ab Aristotele traduntur in Metaphysicis. De abstractione dialectica, si tamen est ab istis separata, nihil hic dico, quoniam supra cum de uniuersali loquerer, satis docui, quid et qualis esset, et quomodo fieret, et lectorem admonui, cum uniuersalia, quæ ex ea gigni dicuntur, falsa sint, eam quoq; non posse non esse falsam. Quamobrem dialectica abstractione prætermissa, de reliquis tribus dicam id quod sentio, et quod uerißimum esse arbitror, hoc est, eas quoq; non minus esse falsas inutiles et superuacuas. Nam quod ad considerationem et cognitionem materierum attinet, dico omnē materiam sensibilem esse etiam intelligibilem, et quicquid percipitur à sensu, idem etiam percipi ab intellectu, ac multo quidem perfectius, sed non contra. Nam multa cognoscit intellectus, ut genera uniuersa, quale est uniuersum genus animalium, et res uniuersales, puta bellum uniuersale, et uoces uniuersales, ut uocem animalis: ad quorum nullius cognitionem sensus noster potest pertingere, saltem perfecte. Ac sensibilia omnia tam singula quàm uniuersa, non solum à sensu sed etiam ab intellectu percipi, et quidē perfectius, illud est uel manifestißimum signum, quod sensus uisus, exempli gratia, cognoscit tātummodo candorem, et nigrorem, cæterosq; colores, et præterea nihil ultra. At intellectus non solum utrunq; percipit, sed etiam utriusq; nomina et proprietates: scit enim hunc appellari candorem, illum nigrorem, hunc disgregare uisum, illum congregare: quod si neutrum cognosceret, ut dicunt isti Philosophastri, quomodo quæso et nomina et uires illorum essent ei nota? Dixi autem intellectum nostrum cognoscere genera uniuersa non genera uniuersalia, quia talia genera et talia uniuersalia, cum non uere sint in rerum natura, ut supra docui, nec à sensu nec ab intellectu uere poßunt intelligi. Præterea tam bruta animalia quàm homines uident hos, quos dixi, duos colores, et tamen soli homines dicere poßint, hunc candorem esse, illum nigrorem, hunc cōgregare, illum disgregare, cur ita? quia homines intellectum habent, quo hæc discernuntur, bruta animalia non habent. Quamobrem necesse est, singularia

non solum à sensu sed etiam ab intellectu cognosci, et quidem perfectius, ut dictum est. Alioqui reddenda ratio, qui fieri potest, ut intellectus earum rerum, quas non cognoscat, et nomen et proprietatem uere cognoscere dicatur. Postremo si, ut supra probauimus, quicquid est in rerum natura, id est, aut singulare aut multitudo singularium: et nullum est, nec uere esse potest uniuersale pseudophilosophicum: oportet intellectum nostrum aut nihil prorsus intelligere, aut intelligere singularia, tam singula quàm uniuersa. Nam si nullam dicatur habere cognitionem singularium, quomodo obsecro intelligere poterit uniuersa? profecto maxima admiratione uel potius obstupefactione dignum est, qui fieri potuit, ut tanta doctorum hominum multitudo, in tantum errorem delapsa sit, et tam diu nescio quomodo uana quadam ratione, et nuda Aristotelis authoritate persuasa crediderit uniuersalia, quæ non sunt in rerũ natura, cognosci ab intellectu nostro, singularia uero, de quibus nemo dubitat quin uere sint, non cognosci. Sic igitur nos dicimus et cõcludimus aduersus uanam illam et stultam Aristotelis et omnium Peripateticorum opinionem, intellectum nostrum cognoscere et intelligere singularia tam singula quàm uniuersa. De generibus uero et speciebus uniuersalibus more Pseudophilosophorum, nullam prorsus habere cognitionem aut intelligentiam ueram, quia non uere sunt. Quæ cum ita sint, ut etiam melius infra constabit, iam illud dubium esse non poterit, quin omnis abstractio à Pseudophilosophis introducta, siue ea dialectica sit, siue physica, siue mathematica, siue metaphysica, ut ipsi uocant, non modo falsa sit, ut postea docebimus, sed etiam omnino superuacanea, et nullam ad rem omnino necessaria. Nam si intellectus noster, ut probatum est, per comprehensionem intelligit singularia tam singillatim quàm uniuerse, et quocunq; alio modo intelligi possunt: quid obsecro amplius ad intelligendum ipsa singularia, aut ad tradendam de illis scientiam, aut ad probandum aliquid de eis per syllogismum, opus est ulla abstractione aut dialectica, aut physica, aut mathematica, aut metaphysica? profecto nulla. Atq; ita dubitandum non est, omnes Pseudophilosophorum abstractiones ita ut diximus, esse superuacuas et prorsus non necessarias. Vtrum autem etiam si non necessariæ, tamen ueræ sint, rursus hinc demostrare incipiamus: ac primum quod ad dialecticam abstractionem attinet, dicimus eam destructis supra uniuersalibus, satis ipsam quoq; destructam esse. Nam si uniuersalia, quæ ex abstractione fieri dicuntur, falsa sunt, quomodo quæso possumus negare, abstractionem quoq; non esse falsam? nisi forte quis à uera causa et tanquam à matre legitima effectum falsum, et tanquam spurium filium procreari posse autumat. Quod autem spectat ad abstractionem et consideratione͂ physicam

dico Philosophum naturalem, ne ab eorum exemplis discedam, cum carnem et neruum considerat, et de carne ac neruo scientiam tradit, non considerare nec abstrahere ullam carnem uniuersalē ab omnibus singularibus carnibus, nec ullum neruum uniuersalem ab omnibus singularibus neruis, ut Pseudo=philosophi nugātur, quia talis caro et talis neruus uere non est nec esse potest in rerū natura: sed omnes singulares carnes et omnes singulares neruos, quæ et qui sunt in mundo, hoc est, uniuersum genus carnium et uniuersum genus neruorum, ita ut est in materia simul et semel animo comprehendere et mente considerare, atq; ita de uniuersis illis ita comprehensis, probare et demonstrare id quod uult. Quo considerandi rerum naturalium modo posito, tanquam à doctißimis quibusq; uiris approbato et usurpato, nihil amplius opus est comminisci, et tanquam somniare ullū neruum, aut ullam carnem, aut ullam aliā materiam sensibilem et uniuersalem, quæ naturali Philosopho ad considerandum subiecta sit, ut garriunt Pseudophilosophi, cum talis nulla in mundo reperiatur, et cū omnia quæ considerantur à quocūq; Philosopho, et quacūq; in facultate necessario sint singularia et indiuidua, aut singillatim sumpta aut uniuerse: omninoq; in rerum natura, ut ante docui, nihil sit, quod non sit singulare aut singillatim et per se, aut uniuerse et cum alijs acceptum. Atq; ita patet primo formam illam considerandi res sensibiles uniuersales, quam Pseudophilosophi tribuunt Physico et naturali Philosopho, non esse ueram: Deinde modum istum abstrahendi à materia sensibili singulari, quem naturalem uocant, hoc est, ut ipsi exponunt, ab hic et nunc, ut ab hac carne et ab hoc neruo, quæ et qui est nunc, non solum esse falsum, sed etiam barbarum. Nec minus mendax et falsus est modus ille considerandi et abstrahendi, quem Philosophastri aßignant mathematico Philosopho, et mathematicum appellant, cum in considerandis rebus Artimeticis, et Geometricis, cæterisq; Mathematicis, non magis sit opus ulla abstractione quàm in naturalibus et politicis rebus, et eodem planè modo tam hæ quàm illæ considerentur ac tradantur, per illam, scilicet, quam toties dixi, uniuersorum cuiuscunq; generis singulariū comprehensionem simul et semel intellectu factam. Ex quo sequitur Mathematicum istum considerandi et abstrahendi modum, ut dixi, esse mendacem et à ueritate longe alienum, cum id quod isti per intellectum abstrahere uocant, reuera non sit, abstrahere nec separare res intellectas à materia, sed eis ita ut erant, in materia relictis, considerare unam rem sine alia, hoc est, subiectum sine qualitate, uel qualitatem sine subiecto, uel unam qualitatem sine alia qualitate, et deniq; per intelligentiam comprehendere omnia generis considerati singularia simul et semel ita separata. Quod supra dixi, nihil aliud esse nisi

considerare res non uniuersaliter, ut Pseudophilosophi et falsò et barbare
loquuntur, sed uniuerse uel in uniuersum, ut Cicero et probatissimi quiq;
Scriptores loqui consueuerunt, cum eam rem exprimere uolunt, quam Græci
recte loquentes uocant, τὸ κατόλου. Itaq; iterum dico in contemplandis
rebus siue naturalibus, siue mathematicis, siue alijs quibuscũq;, earũq; sciẽ=
tijs et artibus tradendis nõ necesse esse nobis, ut quasi monstrose abstrahamus
eas à materia, sed ut illis in materia, sicut erant relictis per intelligentiam se
peremus, ut dixi, qualilates à subiectis suis, uel alteram qualitatem ab altera
disiungamus: atq; hoc modo simul et semel cognitione cõprehendamus omnia
earum singularia, et ita consideremus eas probantes et demonstrantes de ipsis
omnia, quæ nobis uideantur. Vt exempli gratia, in mathematicis si probare
uelim aliquid de linea uel de triangulo, ut puta, lineas parallelas non concur=
rere, aut triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, non necesse
habebo per intellectum abstrahere et separare ullam lineam, aut ullum trian=
gulum à materia, quod fieri non potest, ut mox ostendemus, sed omnes singu=
lares lineas, et omnia singularia triangula sine subiectis in quibus sunt, et
sine alijs omnibus accidentibus simul et semel intelligentia comprehendam,
deq; eis ita comprehensis id quod opus erit, demonstrabo et probabo. In natu=
turalibus uero si probandum mihi sit, omne animal habere sensum tactus, non
erit mihi necessarium ab omnibus singularibus animalibus, abstrahere unum
animal uniuersale, quod probem esse sensu tactus præditum, quemadmodum
imperitissime simul et stultissime Philosophastri docent (est enim reuera hoc
totum negocium hoc modo abstrehendi falsum et non necessarium) sed de o=
mnibus animalibus singularibus per intellectum simul et semel comprehensis,
siue de toto genere uniuersaq; multitudine singularium animalium sic compre
hensa tanquam de uno animali probabo id quod erit probandum. Et hoc modo
una eademq; argumentatione animal omne sensum tactus habere demõstrabo.
Qui modus considerandi res non per abstractionem sed, ut dixi, per compre=
hensionem: non abstrahere à materia per intellectum dici debet, sed intellectu
quasi congregare omnia singularia animalia, ut de eis omnibus semel tanquã
de uno fiat probatio. Quod à doctissimis quibusq; uiris, ut dixi, non uniuer=
saliter, sed uniuerse siue in uniuersum rem cõsiderare nuncupatur: et si quis
forte Pseudophilosophus tam erit audax et improbus, quales ferè omnes hodie
Philosophastri sunt, is sciat se non mihi tantnm aduersari, sed etiam omnibus
Scriptoribus tã Græcis quã Latinis recte loquẽtibus: apud quos hoc, quod est
probare aliquid uniuerse siue in uniuersum, aut quod Græci καθόλου dicũt,
passim usurpatum reperitur, et eo, quo dixi, modo, non aliter nec alio modo

intelligitur. Sed iam ſatis dictũ eſt de naturali et mathematica, nunc ſupereſt ut de metaphyſica etiam abſtractione aliquid dicamus. Hanc uero nos idcirco multo magis, quam illas ſuperiores, falſam et mendacem affirmamus: quoniã ex ſuperioribus illis, naturalis tantummodo dicitur conſiderare ea, quæ ſunt non abſtracta à materia, ſed immerſa in ea ſecundum rem, ut illi loquuntur, et ſecundum rationem. Mathematica uero ſpeculari ſolum ea, quæ licet, ut illi dicunt, ſint abſtracta à materia ſecundum rationem, tamen ſecundum eſſe, in materia ſunt immerſa: At Metaphyſica non ſolum ſecundum rationem, ſed etiam ſecundum eſſe ſtatuitur eſſe prorſus ſeparata atq; abſtracta à materia. Quo fit ut quanto magis dicitur eſſe remota à ſingularium aut materia lium rerum conditionibus, tanto magis recedat à ueritate: cum, ut ſupra docuimus, nihil prorſus ſit in rerum natura, niſi uel ſingulare uel multitudo ſingulariũ, ſiue ea ſingularia materialia ſint ſiue immaterialia, et cum omnis conſideratio, ut ante dixi, cuiuſcunq; Philoſophi ſit, et in quacunq; arte aut ſcientia fiat, neceſſario aut in ſingularibus ipſis, aut in ſingularium multitudinibus conſiderandis uerſetur, idq; ſingillatim aut uniuerſe ſiue in uniuerſum, nec ullus alius præter hos duos ſit, aut eſſe poßit uerus cõſiderandi rerum modus. Nam quod Metaphyſici Græci dicunt, ὂν ᾗ ὄν, Philoſophaſtri autem Latini, ens inquantum ens, eſſe uerum Metaphyſicæ ſubiectum, et à Metaphyſico ſolo proprie conſiderari: quodq; affirmant iſtud ſuum ens, eſſe prorſus ſeparatum et abſtractum ab omni materia omniq; ente ſingulari, et alia multa huiuſmodi: Ego ad hæc omnia cõmentitia et mera ſomnia, reſpondeo eodem modo, quo paulo ante dixi, et quo ſupra reſponſum eſt in deſtruendis uniuerſalibus. (oportet enim has reſponſiones non ſemel tantum afferri, ſed multoties iterari et inculcari, ut tandem aliquando ueritas, ſi fieri poteſt, in mentibus hominum hæreat, et contrariam ſibi faſitatem exturbet.) Reſpondeo inquã Omne ens mundi non falſum neq; cõmentitium ſed uerum, eſſe aut unum ens indiuiduum et ſingulare, aut unam multitudinem entium ſingularium et indiuiduorum: et præter hos duos eſſendi modos, nullum alium eſſe tertium ac uerum: et rurſus omnem modum conſiderandi rerum ſimiliter non falſum, neq; commentitium, ſed uerum, fieri ac uerſari in rebus ſingularibus et indiuiduis uel ſingillatim uel uniuerſe ſiue in uniuerſum acceptis: et præter hos duos conſiderandi modos, nullum alium eſſe tertium, qui quidem uerus ſit, et non falſus neq; commentitius. Itaq; ſi iſtud Metaphyſicorum ens inquantum ens, eſt ſubiectum Metaphyſicæ et à Metaphyſico ſolo conſideratur, ut ipſi dicunt, neceſſe eſt ut ſit aut ſingulare et indiuiduum, aut multitudo ſingularium et indiuiduorũ, et ut conſideretur aut ſingillatim et per ſe, aut uniuerſe

siue in uniuersum, et si neutro modo sit, neutroq; modo consideretur, ut nullo pacto nec esse nec cõsiderari poßit. Præterea si tale ens in rerum natura esse statuatur, quod neq; sit singulare neq; multitudo singularium, nec singillatim nec uniuerse consideretur, oportet aut rationẽ aut neceßitatẽ aliquam afferre, cur ita statuatur, aut certe cõfiteri illud esse penitus superuacuũ et inane. Nos enim supra probauimus tale ens, hoc est, ut ipsi intelligunt, uniuersale, prorsus nec utile nec necessarium esse, nec propter artes scientiasq; tradendas, nec propter syllogismos argumentationesq; formandas, nec propter prædicationes superiorum de inferioribus faciendas: et propterea nulla unquam ratio satis uera et idonea poterit afferri, quamobrem tale ens inquantum ens, introducendum fuisse, et non omnino falsum et uanum esse uideatur. Ex quibus patet, ut ad propositum redeamus, abstractionem metaphysicam, ipsam quoq; necessario non solum falsam, sed etiam inanem et superuacuam esse iudicandam. Nanq; ut iam aliquoties dixi, et rursus dico, ut clare intelligar, si uniuersalia, quæ ex abstractione tanquam ex parente fieri dicuntur, falsa et superuacua sunt, ut certe sunt, quomodo quæso ista abstractio nõ ipsa quoq; falsa et superuacua sit? certe nemo unquam poterit eam à falsitate et uanitate tueri, nisi defendat uniuersalia non esse falsa et inania: nec defendere ualebit uniuersalia nisi probet ea non solum posse fieri et non esse monstrosa, sed etiã ad aliquam rem seriam agendã utilia et necessaria. Sed de abstractione physica, mathematica, et metaphysica separatim hactenus satis: nunc de omnibus communiter aliquid dicamus, et ostendamus eas etiam si utiles et necessariæ essent, tamen non posse fieri. Nam si in considerandis rebus siue naturalibus siue mathematicis, siue metaphysicis, oportet eas abstrahere, ut Pseudophilosophi dicunt, quæro ab eis, ab unáne tantum re singulari unius alicuius generis abstractionem istam faciant, an à pluribus, an ab omnibus: et si ab una tantum singulari respondeant, rursus quero à qua potißimum: necesse est enim ab una aliqua, et non maior ratio est ab una quàm ab alia, hoc est, ab hoc ligno, exempli gratia, quam ab illo, ab hac linea quam ab illa, et deniq; ab hoc ente quam ab illo. Quamobrem ista responsio est uana, et nullam habet rationem. Quod si respondeatur, ab omnibus, non minus ridiculum et uanum erit responsum: qui enim fieri potest, ut unus et idem homo, ex tam diuersis et pene innumerabilibus subiectis unum et idem lignum, unam eandemq; lineam, unum et idem ens uniuersale considerandum, præsertim in tam paruo temporis spatio poßit abstrahere? certe nemo sanus ita respondeat. Sin non ab una re, nec ab omnibus, sed à pluribus abstractionem fieri dicant, eadem erit quæstio, cur ab his potißimum et non ab alijs. Itaq; quomodocunq; se uertant

Philosophastri, ridiculi et irrationales appareant necesse est, cũ ista sua plusquam sexcenties stulta abstractione, non solum naturali et metaphysica, sed etiam mathematica. Quam etiam si concederem esse ueram, non propterea tamen minus inanes et ridiculi essent existimandi, quippe qui non possent mihi reddere rationem cur lineam et superficiem, exempli gratia, magis esse res mathematicas dicant, quam colorem et sonum: nec quare illa sine materia, hæc cum materia considerari putent. Certum est enim eos, qui colores ac sonos considerant, et de eis scientiam tradunt, non id facere quatenus sunt in aliqua certa materia siue subiecto, sed generaliter in quacunq; materia uel subiecto reperiantur. Id quod uel maxime ita esse cognoscitur ex definitionibus eorum: sunt enim color et sonus, ut etiam illi definiunt, duæ qualitates naturales, quarum illa uisu, hæc auditu percipitur: in quarum definitionum neutra est apposita certa ulla materia, quemadmodum nec in illa quæ est rei mathematicæ, cum dicitur, longitudo est qualitas rei longæ, latitudo est qualitas rei latæ. Quod si quis dicat in definitionibus coloris et soni appositos esse duos sensus, quasi materias quasdam et subiecta, hoc est, uisum et auditum: respondeo has non esse materias singulares certas, sicut nec in illis, longitudinis et latitudinis, rem longam et rem latam. Ac si idem pergat asseuerare uisum et auditum esse certas materias, ego quoq; rem longam et rem latam certas esse materias affirmare perseuerabo, nec unquam ulla sana ratione probare poterit uisum et auditum magis esse aut materias simpliciter, aut materias certas, quam rem longam et rem latam. Et si respondebitur in definitione mathematica lineæ et superficiei, quæ sunt, linea est longitudo sine latitudine, et superficies est longitudo et latitudo simul sine profunditate, nullam esse omnino materiam: ego quoq; uicissim referam, definitionem coloris candidi, et acuti soni, omni prorsus materia carentem, cum ita dicitur, candor est color contrarius nigritiei, et sonus acutus est sonus contrarius sono graui. Ex quo patet res, quas isti appellant naturales, in quarum numero sunt color et sonus, sine ulla materia certa, uel etiam sine materia simpliciter non minus considerari ac definiri posse, quã res arithmeticas et geometricas et cæteras, quas mathematicas uocant, ut nulla possit afferri ratio certa, cur linea et superficies magis quàm color et sonus dicantur res abstractæ et à materia separatæ, aut omnino cur illæ magis quàm hæ inter res mathematicas numerari et mathematicæ appellari debeant. Atq; ita, ut dixi, etiam si concessero Philosophastris suam illam abstractionem mathematicam esse ueram, tamen non poterunt reddere rationem cur res geometricas et arithmeticas magis mathematicas, hoc est, à materia per consideratione͂ separatas dicant, quã colorem

et sonum

et sonum et cæteras res naturales, atq; etiam morales et ciuiles. Quamobrem ut dixi, quocunq; sese uertant Pseudophilosophi non possunt effugere quin tã colorem et sonum res mathematicas esse confiteantur, quàm lineas et superficies: et deniq; quin prorsus desipere et delirare uideantur, cum sua illa plusquam sexcenties stulta abstractione, quæ neq; in contemplandis rebus diuinis est necessaria, quoniam ipsæ satis per se sunt abstractæ à materia, nec ut ab ea separentur ulla intellectus nostri ope indigent: Nec in rebus mathematicis, quoniam res mathematicæ, ut considerentur eodem modo, quo naturales, nec separari à singularibus nec abstrahi, quia non possunt, sed congregari earum singularia comprehendiq; mente, atq; ita comprehensa considerari, probari, et demonstrari debent: Nec deniq; in naturalibus aut ullis alijs, quæ considerentur à nobis, et de quibus artes scientiæq; tradantur, in omnibus enim his satis superq; est comprehensio illa singularium, quam toties dixi, per intellectum, et consideratio eorum uniuerse, hoc est, simul et semel omnium. Hic enim comprehẽdẽdi et considerandi rerum modus iam inde à principio mundi semper fuit approbatus et usurpatus à doctißimis quibusq; uiris, tam Græcis quàm Latinis recte loquentibus, non solum Oratoribus sed etiam Philosophis, cum non Pseudophilosophorum sed doctorum hominum uel Græcorum uel Latinorum more loquebantur. At ille alter modus, quo se isti res considerandas et tradendas per intellectum abstrahere et quasi prodigiose à materia separare dicunt, à nemine unquam, nisi Pseudophilosopho et linguarum corruptore fuit approbatus aut usitatus: Non à Platone, qui ponebat non uniuersalia eo modo, quo Aristoteles, sed Ideas illas suas falsas quidem et uanas: sed multo minus falsitatis ac uanitatis quàm uniuersalia continentes: non ab Isocrate, non à Xenophonte, non à Demosthene, non ab ullo alio Græco, quod sciam, nisi Pseudophilosopho: non à M. Tullio, non à Varrone, non à Seneca, non à Plinio, et ne omnes singillatim persequar, non ab ullo Latinorum ueterum, sed nec recentiorum, nisi barbaro et Philosophiæ pseudaristotelicæ Sectatore. Quare qui recte philosophari cupiunt, nullo pacto recipiant aut probent istas falsas et commentitias abstractiones Pseudophilosophorum, sed eas reijciant et prorsus improbent: pro certo habentes in nulla demonstratione siue probatione tam mathematica quàm physica et naturali necessariã esse istam abstractionem sophisticam: et eo planè modo considerari et probari et demonstrari res mathematicas, sicut res naturales, hoc est, comprehendendo singularia eorũ uniuersa siue in uniuersum, siue generaliter, siue cunctas simul et semel, quæ omnia idem sunt. Et deniq; res naturales, si modo istud, quod uocant, abstrahi, aliquid est, nõ minus esse abstractas à materia quã res mathematicas.

Nam quæro ab istis abstractoribus, quæ ratio aut quæ causa poßit aßignari, cur candor et nigrities in naturalibus, cum Physicus de eis loquitur, non ita sint res abstractæ à materia, sicut linea et superficies in mathematicis? At inquiunt, linea et superficies mathematicæ, quod ad considerationem attinet, sunt sine materia et definiuntur sine materia, candor uero et nigrities et cæteræ res naturales, in materia sunt immersæ, et secundum esse et secundum rationem, quia non abstrahunt, ut ipsi loquuntur, ab hic et nunc. Hæc enim est præclara illa ratio et causa, quam afferunt, cur mathematica sic uocātur abstracta, naturalia uero à tali abstractione sint aliena. At ego contra, dico istam Pseudophilosophorum rationem esse futilem et uanam, cum non minus sine materia definiri poßint res naturales quàm res mathematicæ. Nam cum ita definitur candor, ut dicatur esse color maxime contrarius nigritiei, quæro in hac definitione rei naturalis, cur magis uideatur esse admixta materia, quàm in illa rei mathematicæ, cū dicitur, linea est longitudo sine latitudine? profecto aut utraq; harum definitionū caret admixtione materiæ, aut utraq; habet materiam admixtam, aut non una magis uel minus quàm altera, materiam habere dicenda est. At rursus inquiunt, definitio mathematica est sicut definitio curui, definitio autem naturalis sicut definitio simi: nam in definiēdo curuo nulla materia necessario est adhibenda, cum id curuum uere dicatur esse, cuius medium declinat ab extremis: in definitione autem simi ex necessitate materia, hoc est, nasus ponitur, cum simum nihil aliud sit, nisi nasus curuus. Quæ ratio tametsi speciosa, et multum ueritatis colorem habere uideatur, tamen est fallax et sophistica, nec per eam recte probatur abstractio mathematica esse uera. Nam quod in definitione simi non in definitione curui apponatur materia, hoc non idcirco euenit, quia curuum sit magis abstractū quàm simum, si quidem utrunq; cum sit accidens reuera est in materia, sed hoc differunt, quod curuum nullam habet certam materiam sibi subiectam, simum uero habet, hoc est, nasum: atq; ideo curuum cum materia certa definiri non potest, quia non habet, simum uero cum materia certa definitur, quia linguarum usus et communis loquendi consuetudo eam illi proprietatem attribuerunt. Quod quamuis ita sit, tamen tam curuum quàm simum reuera est in materia, et à materia uel certa uel incerta separari non potest. Præterea qui curuum definit, unam tantum rem simplicem definit, hoc est, ipsam curuitatem, qui uero simi definitionem affert, non unum simplex definit, sed duo siue unum ex duobus compositum, hoc est, ex naso et curuitate. Quare quid mirum si in definitione simi apponuntur duo, hoc est, accidens et materia? in definitione autem curui, non nisi unum, hoc est, accidens? Quis enim non

uidet aliam esse definitionem rei simplicis, aliam rei compositæ? certe nemo, nisi Philosophaster imperitus et ineptus, et tamen propter hunc diuersum definiendi modum, una res nõ debet dici magis abstracta et mathematica quàm alia, et non curuum magis quàm simum, cum utrunq; æque sit in materia aut non sine materia. De naturalibus loquor et mathematicis, nam diuina fateor omnino ab omni materia esse separata: nec mirum, si ex figuris mathematicis alia uidetur significari sine materia ut curuum, alia cum materia ut simum: cum etiam in coloribus, quæ sunt sine dubio res naturales non mathematicæ, hoc idem usu ueniat. Nam et cæsius et niger sunt colores, et tamen cæsius significatur cum propria materia, hoc est, cum oculo: est enim cæsius oculus subalbidus, niger uero sine ulla propria materia: non enim cum nigrum dicimus magis oculum significamus quàm aliam quamuis rem nigram. Quocirca si Abstractores isti pergant dicere, curuũ esse magis abstractum quàm simũ, ego quoq; eadem ratione defendam nigrum magis abstractum quàm cæsium esse dicendum, et quemadmodum illi curuum, sic ego nigrum inter res mathematicas numerandum esse contendam. Cur enim curuum magis quàm nigrum in mathematicis numeretur? æque enim nigrum sicut curuum nullam habet certam materiam sibi admixtam: æque nigrum est contrarium candido, sicut curuum recto: æque nigrum sine materia definitur, sicut curuum: ut enim curuum est figura cuius medium declinat ab extremis, sic nigrum est color maxime contrarius candori. Quæ cum ita sint, rursus quæro quonam pacto defendi potest, curuum magis quàm nigrum in rebus mathematicis esse numerandum? certe aut his omnibus respondeant oportet isti Abstractores Philosophastri, quod nunquã facere poterunt, aut fateantur omnia naturalia æque, sicut mathematica esse aut abstracta aut materiæ immersa, et abstractionem suam nihil aliud esse, nisi meram fabulam et meras gerras siculas. Sed ut totũ hoc caput paucis complectar et semel finiam, dico in summa Metaphysicam esse falsam, quia est de ente inquantum est ens, hoc est, de subiecto omnium uniuersalißimo, et propterea falsißimo: si quidem, cum uniuersalia dialectica falsa sint: et quanto aliquid est uniuersalius, tanto est magis falsum, necesse est ens uniuersalißimum esse omnium falsißimum. Partim quia ens inquantum ens, siue ut Græci dicunt, ὂν ᾗ ὄν, aut ita intelligendum est, ut significet omnia entia singularia uniuerse siue in uniuersum sumpta, et sic non poßit esse subiectum Metaphysicæ, aut nihil uerum, quod intelligi aut mente humana percipi poßit, significet, ut necesse sit Metaphysicam sine subiecto ullo saltem uero semper remansuram.

Oratoriam esse facultatẽ uere generalem, et Grãmaticam sub se primo, deinde reliquas omnes artes et scientias uere continentem: tum partes eius maiores breuiter exponũtur omnes, et eidẽ, quæ à Pseudophilosophis inique fuerunt ablata, restituuntur.

CAPVT OCTAVVM.

ET si supra satis multa diximus de Oratoria et Philosophia, deq; earum generalitate, utilitate, et necessitate, et simul de coniungendis simul eloquentia et sapientia, quas Pseudophilosophi ueteres pessime de literis et literatis omnibus meriti malignissime separauerunt, ut ante diximus: tamen cum in duobus supra positis capitibus ostensum sit Dialecticam et Metaphysicam esse professiones nec uniuersales, nec utiles, nec necessarias, et propterea ex omni artium et scientiarum numero eijciendas: Hic locus exigere ac postulare uidetur, ut rursus separatim et breuiter omnia prorsus contraria demonstremus de Oratoria, hoc est, Oratoriam esse scientiam et artem uere generalem: prætereaq; eadem breuitate et summatim ut exponamus omnia, quæ ad illius officium et quasi iurisditionem proprie pertinent, et ei, quæ à Pseudophilosophis inique fuerãt erepta, restituamus. Quibus quidem in rebus exequendis, illud ante omnia non ignorari uolumus, hãc de qua locuturi sumus facultatem, à nobis appellari tum Oratoriam latine ab orando, hoc est, concionando, more Oratorum: tum Rhetoricen græce, ἀπὸ τοῦ ἐρεῖν, hoc est, à dicendo: tum etiam Logicen, ἀπὸ τοῦ λόγου, hoc est, à sermone uel oratione, in qua facienda et componenda proprie uersatur. Sed cum Oratoriam uel Rhetoricam nominamus, nullo pacto intelligi uolumus de illa sola, quam intelligunt Pseudophilosophi, hoc est, de illa tantum, quæ in iudicijs et causis ciuilibus exercetur: quæ quamuis sit magna quædam Oratoriæ pars, tamen non est tota Oratoria: sed de ea, de qua loquitur Cicero in toto eo libro, qui inscribitur Orator, et Crassus, siue rursus Cicero sub persona Crassi, penè in totis de Oratore libris: et post Ciceronem Quintilianus in secundo oratoriarum Institutionum. Hæc est enim uera, integra, et perfecta Oratoria: eodemq; modo qui hanc habet Oratoriam, uerus et integer et perfectus est Orator. Nec refert si nemo unquam fortasse nec fuit nec est nec erit talis Orator, modo hoc intelligatur, quanto quisq; tali huic Oratori ac=

cesserit propior, tanto eum fore magis uerum integrum et perfectū Oratorē. Qui enim de quacunq; re scribunt perfectißimam eius rei formam animo concipere et scriptis suis exprimere conātur, id quod fecit in Oratore Cicero. Quod si res non tales postea in hominibus reperiuntur, quales in libris doctißimorum hominum sunt expressæ, nulla est Scriptorum culpa, sed naturæ rei, quæ fortaßis tam est difficilis et ardua, ut uires et humanam superet facultatem. Cum uero non Oratoriam nec Rhetoricen, sed Logicen dicimus, similiter intelligi nolumus de ista, quæ nunc est in usu, falsa et barbara, et à nobis partim ante refutata, partim infra refutanda: quam falsißime et peruersißime Logicam appellant, cū nihil sit, nec esse poßit magis cōtra λόγον, hoc est, non solum contra rationem, sed etiam contra communem omniū recte loquentium sermonem: De ista inquam cum Logicen dicimus nequaquam intelligi uolumus, sed de illa uetere et uera, quam Antiqui illi, quos supra dixi, ante Aristotelem unà cum Physica, et Ethica tertiam Philosophiæ totius partem fecerunt, et ei hoc officij ac numeris dederunt, ut sola intra suos terminos, et quasi cancellos, cōtineret ac cōplecteretur omnia præcepta ac documenta, quæ pertinerent ad bene loquendum, differendum, disputandum, et deniq; ad bene dicendum de omnibus quæstionibus ac materijs mundi, tam infinitis ac thesibus quàm finitis et hypothesibus, tā physicis et politicis quàm oratorijs et proprie suis, tam in scholis Philosophorum et in conuentu doctorum hominum quàm in iudicijs, in senatu, et apud populum: et omnino corā quibuscunq; auditoribus siue discipuli sint siue cuiuslibet alterius generis. Et præterea cum quibuscunq; argumentis et argumentationibus, non modo in soluta et perpetua oratione, sed etiam in uersu, et per interrogationem respōsionemq;. Has inquam omnes partes Antiqui illi Logicæ suæ aßignauerunt, hoc est, ut comprehenderet et contineret intra fines suos omnia illa præcepta et documenta, quæ dixi, et ea suppeditaret ac subministraret omnibus Physicis, Politicis, Medicis, Iurisconsultis, Historicis, Poetis, Grāmaticis, Astrologis, Geometris, Arithmeticis, Musicis, et in summa omnibus alijs professoribus artium et scientiarum aliarumq; rerum: idq; siue sermonem habituri et uerba facturi de quauis re laudabiliter essent, siue scripturi aliquid lectu dignum, et monumentis literarum non omnino inculte et barbare, cogitationes suas mandaturi. Hæc est inquam tertio uera, iusta, propria, legitima, et integra profeßio atq; poßeßio totius oratoriæ facultatis, quam ei concesserunt et aßignauerunt primo Veteres illi, quos ante dixi: deinde M. Tullius, ut dixi, in Oratore, et de Oratore: et Quintilianus in secundo oratoriarum Institutionum: Et post omnes ego quoq;, si quid est in me potestatis et autho-

ritatis concessionem et assignationem hanc totis uiribus meis approbo atq; cõfirmo, tanquam iustam, utilem, et necessariam omnibus, qui recte in literas incumbere, et uere philosophari cupiunt. Quæ quidem approbatio et confirmatio si recte fit à nobis, ut certe fit, iam satis patet, opinor, Oratoriam non posse non esse artem generalem et uniuersalem: ut pote, quæ primum sub se continet Grammaticam tanquam eloquendi siue elucutionis, hoc est, tertij officij sui partem primam. Est enim Grammatica, cuius proprium est docere emendate loqui: elocutionis Rhetoricæ pars prima: nunquam enim perfecta esse potest elocutio, nisi ante omnia sit emendata: Elocutio autem officij rhetorici pars tertia. Quare necesse est Grammaticã sub Oratoria tanquam partem partis suæ contineri. Atq; hoc pacto Oratoria, ut dixi, sub se continet primo Grammaticam, deinde omnes alias artes et scientias et scriptiones cuiuscunq; generis, modo non omnino malas, uerum aliqua laude dignas, sed diuersa ratione. Nanq; Grammaticam sub se comprehendit, tanquam partem officij sui, hoc est, bene dicendi: nemo enim, ut dixi, potest bene dicere, nisi emendate dicat. Sed dubitet fortasse aliquis, si ita est, cur ergo in Rhetoricis libris præcepta Grammaticæ non traduntur? respondeo unà cum Quintiliano, quia cum proprium Oratoris officium sit bene dicere, bene autem dicendi pars prima sit, emendate loqui: Rhetores et dicendi præceptores partem illã docendi, quomodo fiat emendata locutio, tanquam magis molestam et minus honorificam ad Grammaticos ueluti ministros suos reiecerunt, et sibi retinuerunt partes præcipiendi et docendi, quo pacto copiose, ordinate, ornate, uenuste, et memoriter, hoc est, ut hæc omnia duobus uerbis complectar, bene dicatur. Atq; hac de causa, in Rhetoricis libris de emendate loquendo, uel nulla uel pauca admodum reperiuntur præcepta: sed non propterea tamen minus hæc quàm illa ad Oratorem pertinent. Ex quo patet Oratoriam et Grãmaticam, licet ambæ uersentur in eadem materia, hoc est, in omnibus rebus mundi, tamen differre inter se, eò quod Oratoria est quasi totum, Grammatica pars illius: Oratoria continet, Grammatica in ea continetur: Oratoriæ officium est bene dicere, Grammaticæ autem emendate loqui, quæ est pars prima et tanquam principium bene dicendi. Vnde quidam nõ ineleganter definientes utranq; κατ' ἀναλογίαν dixerunt Grammaticã esse Oratoriam nascentem, Oratoriam uero Grammaticam iam adultam et natu grandiorem. Hanc igitur, quam dixi, ob causam Oratoria primum sub se continet Grammaticam tanquam partem primam officij sui, deinde etiam reliquas omnes artes et scientias et scriptiones similiter quidem sibi subijcit: sed non ut partes officij rhetorici, quemadmodum Grammaticam, sed ut earum una quælibet

totius materiæ Rhetoricæ, hoc est, omnium rerum mundi, pars una est: De omnibus enim artibus et scientijs et scriptionibus tanquam de materijs et subiectis suis bene loqui et dicere debet Orator. Nec ulla est aut esse potest oratio aut scriptū recte factum, siue id sit artis aut scientiæ aut cuiusuis alterius rei, in quo nō Oratoria iure suas sibi uendicet partes, hoc est, artificia proœmiorum, narrationum, diuisionum, definitionum, argumentorum, argumētationum, et omnino omnium confirmationum, et confutationum, et conclusionum, aliorumq; similium, uel faciendorum uel inueniendorum, siue ea arte siue natura fiant uel inueniantur. Hæc enim omnia Oratoriæ propria sunt officia, et Oratores ea suo iure sibi uendicant, reliqua uero omnia, quæ in eisdem artibus et scientijs et libris continentur, qualia sunt res gestæ in monumentis historiarum, uita et mores hominum in libris moralibus, documenta gubernandæ reip. in scriptis politicis, præcepta medendi in libris Medicorū, dogmata rerum naturalium in uoluminibus physicis, percepta Arithmeticæ et Geometriæ in libris Mathematicorum, et alia penè infinita huiusmodi, quæ in scriptis aliorum Authorum leguntur, non amplius ad Oratoris officium pertinent, nec Oratoriæ propria sunt, sed aliarum artium et scientiarum et scriptionum. Vnde omnia ferè scripta lectu digna, et omnes Scriptores probati, cuiuscunq; generis sint, duo iure sibi uendicant nomina: unum priuatū et particulare, alterum commune et generale. Priuatum nomen est, quod à sua quisq; arte aut scientia aut scriptione particulari sibi inuenit: ut nomen Medici uel medicinalis à Medicina, nomen Physici uel naturalis à Physica, nomen Politici à Politica, nomen Iurisconsulti à Iure ciuili, nomen Architecti ab Architectura, nomen Musici à Musica, et similiter aliorum quoruncunq; artificum de sua cuiusq; arte et facultate docte loquentium uel scribētium, priuata et particularia nomina. Commune autem nomen est, quod à communi omnium et generali arte omnes sibi acquirunt, hoc est, ab Oratoria: atq; ita omnia cuiuscunq; generis dicta uel scripta, in quibus pronuntiandis uel legendis apparent Oratoriæ artis præcepta seruata, uere et sunt et appellantur oratoria: et similiter Scriptores illorum quatenus præcepta illa in dicendo uel componendo seruarunt, uere et sunt et nominantur Oratores. Atq; hoc modo, quo dixi, et non aliter intelligendi sunt Cicero et Quintilianus, cum identidem dicunt et quasi clamant, omnes res mundi tanquam subiectum et materiam, oratoriæ facultati esse subiectas, et Oratorem sua ac propria facultate de omnibus mundi rebus disputare posse. Quod idcirco sæpius iā diximus, et multis in locis repetiuimus, ut aliquando si fieri potest, tollatur et de mentibus hominū extirpetur falsissima illa opinio Pseudophilosophorum:

qui putant Dialecticam et Grammaticam esse duas artes à Rhetorica separatas, atq; etiam, si Dijs placet, qui affirmare audent Rhetoricam Dialecticæ esse partem, uel ut Aristoteles dicit, οἷον παραφυὲς: quod non aliter est falsum et absurdum, quàm si quis diceret, aurum esse partem ferri, aut lucem tenebrarum. Sic igitur generaliter constituta amplissima quasi iuriditione et imperio totius oratoriæ facultatis, nunc superest, ut assignemus eidem suas et proprias omnes partes principales, quæ sumuntur partim à materia eius, partim ab officio: atq; à materia dupliciter, hoc est, aut à genere materiæ, aut à qualitate materiæ. A genere materiæ, quæ sunt omnes res mundi, quatuor sumuntur partes, quæ uocantur genera, ut genus Demonstratiuum, genus Deliberatiuum, genus Iudiciale, genus Philosophicum. Demonstratiui generis officium est, laudare uel uituperare: Deliberatiui, suadere uel dissuadere: Iudicialis, accusare ued defendere in causis capitalibus, in pecuniarijs petere uel recusare: Philosophici, probare uel reprobare. Item Demonstratiui generis finis est, honestas uel turpitudo: Deliberatiui, utilitas uel inutilitas, cũ honestate uel turpitudine: Iudicialis, æquitas uel iniquitas: Philosophici, ueritas uel falsitas. Partes uero à qualitate materiæ sumptæ sex sunt, quæ similiter appellantur genera, ut genus honestum causæ, genus turpe, genus dubium, genus humile, genus obscurum, geuus admirabile, siue præter opinionem, quod Græci παράδοξον uocant. Postremo partes, quæ nec à genere nec à qualitate materiæ ducuntur, sed ab officio, quod est, bene dicere, quinq; sunt, hoc est, bene inuenire dicenda, bene disponere inuenta, bene eloqui tam inuenta quàm disposita, bene pronuntiare omnes superiores partes, et ad extremũ bene recordari. Vndæ illæ nemini non notæ Rhetoricæ partes quinq;, inuentio, dispositio, elocutio, pronuntiatio, et memoria: et rursus aliæ sex partes ex subdiuisione Inuentionis orientes, quæ sunt, exordium, narratio, diuisio, confirmatio, confutatio, et conclusio. Ad hæc præter eas, quas supra diximus, rhetoricas partes tam principales quàm secundarias, sunt etiã aliæ quæ iam ex diuisione quæstionum et constitutionum emergentes. Quæstionũ enim primo aliæ sunt consistentes, aliæ inconsistentes, hoc est, quæ non consistunt nec in iudicium aut disputationem possunt uenire: ex consistentibus uero, quæ sunt contrariæ inconsistentibus, hoc est, quæ habent rationes ad utranq; partem probabiles, et in iudicium disputationemq; uenire possunt: ex his inquam communiter à Rhetoribus fiunt quatuor constitutiones siue status rhetorici, coniecturalis, definitiuus, generalis et translatiuus. Quos qui cognoscere cupit diligenter traditos et explicatos, unà cum omnibus alijs partibus supra dictis, is legat uel Hermogenẽ uel Ciceronẽ uel Trapezuntiũ

apud quos

apud quos hæc omnia copiose scripta reperiuntur. Nos tantummodo capita partim rhetoricarum hoc loco recensenda putauimus, ut admoneremus Lectores recte philosophandi cupidos, earum, partim, quæ à quibusdam oratoriæ arti iniquißime fuerunt uel prorsus ademptæ, cum reuera essent illius propriæ, uel corruptæ et peruersæ, cum ab Antiquis recte fuissent institutæ; uel deniq; additæ cum oratoriæ obsint non parum, uel certe non multum prosint. Primum igitur dicimus in aßignatione primorum generum, hoc est, demõstratiui, deliberatiui, et iudicialis ab Aristotele primum, deinde ab omnibus alijs, qui eum secuti sunt, non recte prætermissum fuisse genus philosophicum, cum non minus quàm reliqua tria proprium et germanum sit Oratoriæ. Non quidem fortaßis illius, quæ tantum in foro et causis ciuilibus uersatur, nam illam nos quoq; fatemur imperfectam esse: sed huius de qua nos in præsentia loquimur, quæ ab Antiquis illis ante Aristotelem primum fuit instituta et cum sapientia coniuncta, deinde à Cicerone et Quintiliano confirmata. Sic ut quicunq; separat ac remouet genus causæ philosophicum ab Oratore, is statim sapientiam ab eloquentia, et ut recte inquit Cicero, quasi cor à lingua, et pectus ab ore dilacerat. Atq; ideo recte quidam ex neotericis hominibus doctis, in quibus est Philippus Melancthon in prima partitione generum rhetoricorum, ad cætera tria genera etiam genus philosophicum addiderunt, uidelicet, additione illa, significare uolentes tractationem quæstionum philosophicarum ab Oratore perfecto, hoc est, qui sapientiam cum eloquentia iungit nequaquã esse alienam. Deinde asserimus et affirmamus Inuentionem rhetoricam, quæ est una et prima pars officij oratorij, maxime propriam et germanam esse Oratoris, et nõ alterius cuiuscunq; artificis, cum si rationem inueniendi ab Oratore auferas, cui nam quæso rei cæteras officij sui partes adhibebit? quid disponet? quid eloquetur? quid pronuntiabit aut recordabitur? At inquiunt, rerum inueniendarum præcepta à Dialectico cuius sunt propria, mutuabitur Orator: sic enim ait Rodulphus Agricola in secundo de Inuentione Dialectica libro, Cap. XVIII. ô pudendum Rodulphe erratum tuum, ô sententiam non rationibus et argumentis, quia non meretur, sed risu et cachinatione refutandam: ergo ex sententia tua, ô Rodulphe, Orator à Dialectico, hoc est, disertus à barbaro, doctus ab indocto, uerus à falso, uere eloquens à garrulo et loquaci præcepta inueniendi mutuabitur? Equidem cum caput illud tuum nonnunquam primo occursu lego, uix credere possum à te fuisse scriptum: sed postea desino mirari, cum reliquos non paucos errores tuos considero, et inter alios illum, quòd librum illum tuum potius de Inuentione Dialectica, quàm de Inuentione Rhetorica uel Oratoria inscribendum

putasti. Nam in ipso statim libri principio tam grauiter tamq; turpiter errasti ut nec grauius nec turpius quicquam potueris errare: scilicet inuentio rerum dicendarum ab Oratore arido et ieiuno, ad Dialecticum copiosum et abundãtem transferenda est. Id quod tu uideris sensisse, et quantum in te fuit iudicasse: Burleum et Paulum Venetum fuisse meliores rerum dicendarum inuẽtores, quàm Demosthenem et M. Tullium. Dixi autem Burleum et Paulum Venetum præcipue, non ut eos irriderem, qui si Dialectica illa sua, quam didicerant, esset uera, iure essent laudandi et inter homines doctißimos connumerandi, sed ut ostenderem cæcitatem et peruersitatem iudicij tui, qui in tantis tamq; manifestis erroribus Dialecticæ tuæ, à nobis supra refutatis et infra refutandis, ne unum quidem unquam uideris animaduertisse, et ex sententia tua rationem inueniendi ab Oratore auferens, cogis Oratores de quauis re dicturos à Dialecticis suppliciter petere præcepta rerum inueniendarum. O egregium et præclarum spectaculum, si quis uideret aut Demosthenem genibus flexis petentem à Chrysippo, aut M. Tullium rogantem à Burleo ut se doceret quonam pacto ex locis erueret argumenta, et qua ratione syllogismos cæterasq; argumentationes conformaret. Quod spectaculum profecto, si uerum esset, quod tu in fronte libri tui posuisti, ô Rodulphe, et quod rursus in eo, quod supra citaui capite, repetiuisti, nobis necessario esset uidendum: sed falsißimum est, quod tu non solum sensisti, sed etiam monumentis literarum mãdare non erubuisti. Itaq; nos melius contra atq; tu fecisti, Inuentionem quam tu iniquißime ab Oratore remoueras, Oratori iure optimo restituimus, tanquam artifici uero utili et necessario: et Oratoriam, quam tu indignißime de possessione detruseras, tanquam artem ueram, utilem et necessariam, in suam ueterem et legitimam reducimus possessionem. Neq; solum hoc facimus, sed si qua in nobis est authoritas, tanquam legislatores ueritatis, sancimus Dialecticam maxima ex parte, tanquam falsam, inutilem et superuacuam, aut Oratoriæ partem esse, uidelicet, ex ea parte, qua uerum dicit, aut certe ex omni artium et scientiarum numero eijciendam, ut ante dixi. Atq; hoc modo nos genus causæ philosophicum, ab Aristotele non recte prætermissum, reliquis tribus generibus, hoc est, demonstratiuo, deliberatiuo, et iudiciali addimus, et Oratoriæ restituimus. Inuentionem uero, quàm Agricola ab Oratore remouerat, non solum Oratori reddimus, sed etiam auferimus à Dialectico, qui eam per spatium annorum paulo minus duũm millium contra ius ac fas tenuerat occupatam. Præterea cum inter partes oratoriæ inuentionis, ut supra diximus, sit una, quæ dicitur diuisio: et inter status rhetoricos unus, qui uocatur definitiuus: et inter argumenta ad probandum unum, quod appellatur,

à diuisione, alterum à definitione: iterum dico et affirmo si officia diuidendi, definiendi, et probandi uere ad Oratores pertinent, ut certe pertinent, præcepta omnia diuidendi, definiendi et probandi quacunq; in materia et subiecto propria esse Oratoris, et non alterius cuiuslibet artificis, et proprie ab Oratoribus petenda, non à Dialecticis. Idq; non solum, ut dixi, quia propria sunt Oratorum: sine præceptis enim diuidendi, definiendi, et probandi, non possunt nec proponere dicenda per diuisionem, nec tractare constitutionem definitiuam, nec argumentari modo à diuisione rei, modo à definitione: sed etiam quia Rhetorica siue Oratoria, cum sit ars uera, ueras tradit omnium eorum quæ dicta sunt, faciendorum rationes: Dialectica uero et Dialectici maxima ex parte uel falsas, uel inutiles, uel superuacuas. Primum enim, præcepta diuidendi Dialecticorum ferè non possunt esse uera, quia cum quicquid diuiditur, sit, ut supra diximus, totum uel continuum uel discretum, et maiore ex parte argumenta diuidendi sumantur à toto discreto, hoc est, à genere: ipsi quædam tota, et quædam genera, uniuersalia introduxerunt, quæ non sunt in tota rerum natura, saltem uera, nec esse possunt, ut ante monstrauimus. Quod cum ita sit, qui possunt obsecro Dialectici uera diuidendi præcepta tradere? cum id, quod subinde diuidendum est, non sit uerum? Præterea quomodo me Dialecticus docebit definire, aut argumentari uel à diuisione uel à definitione? cum maiore ex parte diuisiones eius, et definitiones sint falsæ? ut diuisio illa transcendentium in sex partes, et illa entis in decem prædicamenta, à nobis supra refutatæ? et rursus definitio illa generis, speciei, differentiæ, proprij, cæterorumq; à Dialecticis falsò definitorum: et rursus illa nominis, uerbi, et orationis, quas in sequenti capite refutaturi sumus. Profecto ualde mirum est, quomodo isti Pseudophilosophi sint tam impudentes et importuni, ut audeant polliceri se tradere alijs præcepta faciendi ea, quæ ipsi facere nesciunt. Sed de præceptis argumentorum inueniendorum, et argumentationum faciendarum, quæ Dialectici uel falsò inutiliterq; tradunt, uel ab Oratoribus iniquißime surrepta, pro proprijs et suis usurpant, postea dicemus in Quarto Libro: Vbi et ea, quæ à Dialecticis de argumentationibus et argumentis perperam fuerunt tradita, corrigemus uel refutabimus, et ea, quæ ijdem ab Oratoribus furtim et malitiose surripuerunt, ipsis dominis et ueris possessoribus curabimus restituenda. Nunc si pauca etiam addiderimus de ueris nominis, et uerbi, et orationis definitionibus nostris ueris, et de falsis ab Aristotele traditis in sequenti capite, finem simul et huic Tertio Libro, et Logicæ ei, quàm Veterem uocant, imponemus.

De definitionibus nominis et uerbi et orationis Grãmaticorum ueris, et Pseudophilosophorum falsis, et de alijs, quæ ab Aristotele falsò uel inutiliter in libro περὶ ἑρμηνείας traduntur. Caput Nonum.

AM tandem aliquando post multas digreßiones peruenimus ad ultimam partem Dialecticæ siue Logicæ eius, quàm Philosophastri barbari, ueterem uocant, nos uero non ueterem, sed nouam potius et ueteratoriam, censemus appellandã. Cuius duas partes priores, hoc est, librum Porphyrij Prædicabilium, ut uocant, et librum Prædicamentorum Aristotelis, penè totas ostendimus esse uel falsas, uel inutiles, uel superuacuas. Nunc superest postrema pars, hoc est, liber περὶ ἑρμηνείας, qui ut rectè scribit Ludouicus Viues in libro III de causis corruptarum artium, magna ex parte Grammatici est potius quàm Dialectici officij. Nam cuius est dicere, quid nomen sit, quid uerbum, quid pronuntiatum, quid uniuersale, quid singulare, nisi Grammatici? Quod uero subiungit Viues, idcirco Aristotelem ea, quæ ad Grammaticam pertinerent, tradidisse in Dialecticis, quia Grammatica tempore suo non esset inuenta, non est uerum: Grammatica enim ante Aristotelem, atq; etiam ante Platonem inuenta fuerat, ut eorum uterq; testatur, multam eius in scriptis suis mentionem faciẽtes: sed Aristotelis hoc fuit peculiare uitium, ut de eisdem rebus sine ulla consideratione, et prorsus superuacue multis in locis dissereret. Nam de substantia, de qualitate, de quãtitate, de multis alijs in Dialecticis et Metaphysicis uerba fecit: et rursus de nomine et uerbo in Rhetorica, in Poetica, in Dialectica scripsit: Vt mirum sit, quid in mentem uenerit illi homini tot in locis de una et eadem re pertractare, præsertim sine ulla neceßitate. Nam quod aiunt, illum quidem de eisdem rebus diuersis in locis scripsisse, sed in alijs alio modo: nempe de rebus, in Metaphysica prout sunt, in Dialectica prout uerbis significantur: item de nomine et uerbo disseruisse, et ea definiuisse, ut sunt accommodata, in Dialectica ad faciendam propositionem, in Rhetorica ad componendam orationem, in Poetica ad pangendos uersus. Sic enim quidam Pseudophilosophi conantur reddere rationem, cur Aristoteles de eisdem rebus diuersis in libris et artibus scripserit: quibus ego quoq; uicißim respondeo, omnes istas rationes,

quas afferant, esse uanas et inanes, ut etiam ostendimus supra in hoc eodem libro cap.V. Nemo enim, nisi barbarus et imperitus Philosophaster, ita loquitur, ut dicat uel sic Metaphysica considerat res prout sunt, sed ita tantũ, Metaphisica considerat res, eo quia etiam si non addatur, prout sunt, id tamen subintelligitur. De rebus enim, prout non sunt, nemo nisi stultißimus, considerat: uel sic, Dialectica considerat res prout uerbis significantur, sed ita tantum, Dialectica considerat uerba, à quibus etiam si id non dicatur, tamen res intelliguntur significari: cum de uerbis, à quibus nullæ res significentur, nemo, ut dixi, consideret: nisi forte Dialecticus aliquis ter fatuus et ineptus, qui et secundarum substantiarum et uniuersalium uoces considerat, quæ nullius prorsus saltem ueræ ac solidæ rei habent significationem. Præterea nullius alterius artis aut scientiæ, proprium est considerare nomina et uerba, quid sint et quomodo definiantur, nisi Grammaticæ, quæ idem nomen et uerbum, eodem modo generaliter definitum accommodat omnibus alijs artibus et scientijs ad diuersa officia, neq; propter diuersitatem eorum officiorũ uariatur definitio nominis et uerbi à Grammatico tradita. Itaq; rationes istorum, quibus conantur excusare Aristotelem, quod de eisdem rebus diuersis in locis disseruerit, sunt, ut dixi, uanæ et inanes: neq; Aristoteles eis recte à uitio defenditur, præsertim cũ ipsemet in Metaphysicis scribat, ut ante dixi, Grammaticæ unius esse contemplari omnes uoces: quod cum ita sit, cur aut Dialecticus, aut Rhetor, aut Poeta definitionem nominis et uerbi, ad se non pertinentem, tradat? Sed concedamus Aristoteli Dialectico, Rhetorico, et Poetico etiam sine ullo uitio potuisse definire nomen et uerbum, nec in eius definitiones nimiũ scrupulose inquiramus, si tamen recte utrũq; definierit. Quare parũper uideamus, utrum nomen et uerbum à Grammaticis an ab Aristotelẽ et à cæteris Philosophis rectius fuerit definitum, et qui rectius definiuisse reperientur, ad eos definiendi nomen et uerbum fateamur proprie officium pertinere. Nomen, inquiunt Grammatici, est pars orationis declinabilis per casus sine tempore, Verbum est pars orationis declinabilis per modos et tempora sine casu: Philosophi uero ita definiũt, Nomen est uox significatiua κατὰ συνθήκην, cuius nulla pars separata aliquid significat, Verbum est quod tempus adsignificat, cuius nulla pars significat separata. Sic inquam et Grammatici et Philosophi suas utriq; nominis et uerbi definitiones afferunt, sed diuersas, inquibus à Grammaticis loco generis ponitur, pars orationis, non uox, ut à Philosophis, eo quia omne nomen et uerbum, reuera est in duobus generibus, in genere partium orationis proximo, et in genere uocum remoto. Primum enim omne nomen et uerbum est pars orationis, deinde omnis pars

orationis eſt uox, non contra, ut uox ſine dubio ſit genus remotius à nomine et uerbo quàm pars orationis. Atq; ita apparet Philoſophos in definitione nominis et uerbi minus recte appoſuiſſe uocem loco generis, eo quia eſt genus remotius, Grammaticos autem rectius addidiſſe partem orationis, tanquam genus propinquius, et eo magis quia nomen et uerbum à Grammaticis proprie et primo conſiderantur ut partes orationis, et ad orationẽ faciendam accom= modatæ, non ut uoces, niſi improprie et quaſi ſecundario. Nanq; ut uoces ſunt, non tam ad Grammaticos quàm ad Philoſophos naturales pertinere ui= dentur: ut ſi ita dicatur, nomen et uerbum eſſe uoces, hoc eſt, percuſsiones aeris, indiſſolutas uſq; ad auditum. Sic enim non Grammatici ſed Philoſophi res ſuas definire ſolent. Cæteræ uero partes, quæ in definitione nominis et uerbi à Grammaticis ponũtur, diſtinguunt ea uel inter ſe uel ab omnibus alijs partibus orationis, ut nemo neſcit, niſi qui nullam unquam didicit Gramma= ticã, aut ſi didicit, poſtea quã cœpit dare operã Dialecticis, dedidicit totam. Quæ uero apponuntur à Philoſophis, prorſus uel nihil diſtinguunt, uel male diſtinguunt, nam eſſe ſignificatiuum, non uidetur conuenire, et eſſe proprium omnibus nominibus et uerbis: ut ſi ita dicatur, Blytiri et Blytirare ſunt no= mina nihil ſignificantia. Quibus in locutionibus certe blytiri et blytirare ſunt nomina, eo quia utrunq; eſt ſuppoſitum in oratione uera et perfecta, et tamen nihil ſignificant: κατὰ συνθήκην uero quæ eſt tertia particula ab Ariſtotele addita, hoc eſt, ex conſenſu ſiue ex inſtituto, ea nihil aliud efficere uidetur, niſi refutare opinionem Platonis in Cratilo, qui nomina non κατὰ συνθήκην, ut Ariſtoteles, ſed κατὰ φύσιν, hoc eſt, ex natura, conſtare exiſtimabat, ut κατὰ φύσιν et κατὰ συνθήκην, ſint contraria: ſed nomina reuera con= ſtant, neq; omnia ex natura, ut Plato uoluit, quoniam pleraq; ex hominum conſenſu atq; arbitrio imponuntur: neq; omnia ex conſenſu, ut placuit Ari= ſtoteli, quia multa reperiuntur ex natura ipſa rei ducta, ut murmur et ſibilus, ſiue ut Græci dicunt, τονθοϱισμὸς, et φλισβος, in quibus proferendis quaſi naturam ipſam imitari uidemur. Sicq; nec Plato de nominum impoſitione re= cte ſenſit, nec Ariſtoteles in definitione nominis recte Platonem uoluit refu= tare. Vt omittam interim hanc definitionis nominis particulam ab Ariſtotele aliter in Dialecticis, aliter in Poetica fuiſſe traditam: in Poetica enim non κατὰ συνθήκην ſcriptum eſt, ſed συνθετὴ, quaſi dicatur, compoſita, uel ut alij exponunt alijs quibuſdam modis. Quam od diuerſitatem Vincentius Ma= dius Poeticæ Ariſtotelis Interpres doctiſsimus, ſuper eo loco multum laborat, et multa dicit, ne Ariſtoteles ipſe ſibi ſuper eiuſdem rei definitione contraria dixiſſe uideatur, ſed nihil agit, quia dum locum illũ corrigere licet ingenioſe.

nititur, tamen non uidet Aristotelem ob adiectionem illius particulæ uehemē-ter esse reprehendendum. Nam si uere nomen esset uox significans κατὰ συνθήκην, sequeretur nullum nomen significare κατὰ φύσιν, quod est non solum contra Platonem, sed etiam contra ueritatem et communem experien-tiam. Sed neq; illud, quod in fine definitionis nominis et uerbi ab Aristotele adiungitur, hoc est, cuius nulla pars separata aliquid significat, magis rectũ quàm superiora, non enim per illam caudam oratio recte separatur à nomine et uerbo, ut nugantur Dialectici, eo quia oratio reuera est, non uox signifi-cans sed uoces significantes, atq; ideo definienda est non sic, ut Dialectici fa-ciunt, Oratio est uox significatiua cuius pars aliqua separata significat, sed sic, Oratio est uocum compositio uel explicita uel implicita, congruam perfe-ctãq; sententiam significans, quemadmodum Grammatici recte definiunt, ut per compositionem uocum oratio satis distinguatur à nomine et uerbo, et nihil necesse sit addere, cuius nulla pars separata aliquid significat, ut imperite pu-tauit Aristoteles, aut quicquam aliud, ut inepte existimauit Mercurius ille Maior in Grammaticis institutionibus suis, qui in definitione dictionis, cum dixisset, quemadmodum Aristoteles Dictionem esse uocem significatiuã cuius nulla pars significat separata, et uideret sibi posse obijci de dictione cõposita, tanquam responsurus tacitæ obiectioni addidit, composita tamen semper ex-cepta. Sed quæ (malum) ô Mercuri, est ista additio tua? cur non definiebas dictionem more cæterorum Grãmaticorum? et istius additionis nihil eguisses: sed scilicet maluisti cum Aristotele Dialectico errare, ut postea te corrigeres quàm cum Grammaticis tuis bene sentire. Ex quibus omnibus patet non solũ nomen et uerbum, sed etiam orationem à Grammaticis longe melius quàm ab Aristotele et ab omnibus Philosophis fuisse definitam: et falsißimum esse id quod scribit Cæsar Scaliger in libro de Causis linguæ latinæ, dicens, nihil esse infelicius Grammatico definitore: immo uero contra ego tibi narro Sca-liger, nihil esse stolidius Dialecticis tuis, non solum suas, sed etiam alienas res, ut ita dicam, definiturientibus: si quidem Priscianus Grammaticus no-minis, et uerbi, et orationis definitiones attulit meliores, quàm Aristoteles Dialecticus. Quod uero post definitiones nominis, et uerbi, et orationis, Aristoteles aßignaturus differentiam enuntiationum sibi sumit, tanquam ue-rum et concessum: rerum alias esse uniuersales, alias particulares, ac uni-uersalem rem eam esse, quæ de pluribus apta nata est dici, particularem uero quæ non: ut homo quidem uniuersale sit, Callias uero particulare: ea sumptio et falsißima est, et à nobis ante refutata, cum uniuersalia refutauimus. Qua-re et si fateor, propositionum alias uniuersales esse, alias particulares, quia

esse uniuersale et esse particulare uocibus et orationibus recte tribuuntur, non tamen eodem modo res alias esse uniuersales alias particulares concedo: propterea quod nulla talis uniuersalitas, qualem Aristotelem uult, in mundo reperitur nisi falsa, et ut ita dicam, chimærica. De enuntiationibus autem tam affirmatiuis quàm negatiuis, tã uniuersalibus quàm particularibus, et si Aristoteles alioqui uera tradat, non tamen eius traditio probanda est, quia est extra locum suum proprium, hoc est, extra Grammaticam. Hæc enim puer siue adolescens, dum Grammaticis adhuc imbuitur, discere debet, quæ usq; adeo non sunt difficilia, ut etiam sine traditione naturaliter poßint intelligi. Atq; haud scio an illud etiam sit uerius, hæc melius per se ipsa quàm ab alijs tradita cognosci, et subtiliore traditione obscuriora fieri. Deinde quia si non pertineant ad Grammaticam, tamen à Rhetoribus multo iustius quàm à Dialecticis usurpantur. Rhetorica enim est ars uera, quæ habet materiam, officium et finem proprium: Dialectica uero, ut ante monstrauimus, nec materiam, nec officium, nec finem ullum proprium habet, et propterea nullum inter artes locum sibi reperire potest. Quod si neceßitatem cognitionis enuntiationum respicere uolumus, profecto hæc non minus, atq; adeo multo magis Oratori quàm Dialectico necessaria est. Quid enim? putamus Oratorem sine cognitione enuntiationum tam aientium quàm negantium, tam uniuersaliũ quàm particularium posse argumentari et concludere? aut omnino confirmare ac refutare quicquam? minime gentium. Et tamen Rhetores nullo in loco de huiusmodi enuntiationibus tractare reperiuntur, saltem ita scrupulose et anxie, ut Aristoteles facit: cur ita? quia putarunt eas apud Grammaticos etiam sine præceptore aliquo, per se posse disci: et omnino esse faciliores ad cognoscendum quàm ut præceptis ullis egerent. Quare idem quoq; facere debebant Dialectici, hoc est, hanc enuntiationum doctrinam, aut Grammaticis tradendam relinquere et ab illis discere, aut certe per se eam percipere, quæ ad percipiendum, uel nullam uel certe modicam haberet difficultatem. Possem hic quoq; multa alia, quæ ab Aristotele dicũtur in hoc libro refellere, ad ostendẽdũ istam nominis et uerbi et enuntiationum doctrinam esse partim falsam, partim inutilem, partim superuacuam, sed quod ad propositum nostrum attinet, hæc quæ dicta sunt, satis esse uidentur. Non enim omnia persequi proposuimus, sed tantum recte philosophandi studiosis principia uera confirmare, falsa autẽ refutare, eaq; non omnia, sed tantum, quæ maioris alicuius momenti sint. Nam reliqua ex his, quæ diximus, unusquilibet per se, uel mediocriter doctus facile poterit intelligere.

TERTII LIBRI FINIS.

MARII NIZOLII BRIXELLENSIS

DE VERIS PRINCIPIIS, ET VERA ratione philoſophandi, contra Pſeudophiloſophos, et ſimul de falſis eorũ principijs.

LIBER QVARTVS.

De utilibus et ueris argumentis, deq́; utili et uero eorum tam tradendorum quàm uſurpandorũ modo, contra partim falſam, partim inutilem ipſorum doctrinã ab Ariſtotele traditã in libro Topicorũ.

CAPVT PRIMVM.

VC uſq; in ſuperioribus tribus libris tradidimus plurima recte philoſophandi principia noſtra uera, et totidem Pſeudophiloſophorum falſa refutauimus: ſed maiore ex parte pertinentia utraq; ad eam Dialecticæ ſiue Logicæ partem, quæ à Philoſophaſtris Logica uetus, à nobis autem ueteratoria rectius appellatur, et tota conſtat ex libro Prædicabiliũ, ut uocant, Porphyrij, ex libro Prædicamentorum Ariſtotelis, cũ Anteprædicamentis, et Poſtprædicamentis, et deniq; ex libro, qui περὶ ἑρμηνείας inſcribitur. Nunc ſupereſt ut tradamus etiam ea principia, non ſolum noſtra uera ſed etiam Aduerſariorum falſa, quæ non amplius ad ueterem illam ſed ad nouam hanc et, ut uerius loquar, ad uanam et alogam Logicam pertinent, conſtantem totam ex libris Ariſtotelicis Priorum Analyticorum, Poſteriorum Analyticorum, Topicorum, et Elenchorum. Et quemadmodum ſupra reddidimus oratoriæ facultati primo genus cauſæ philoſophicũ: quod Ariſtoteles tanquam ad Oratores nihil pertinens in diuiſione generum Rhetoricorum, non recte ſed malitioſe prætermiſerat. Deinde primam officij rhetorici partem, hoc eſt, inuentionem, quam nonnulli etiam doctiſſimi uiri,

in quorum numero etiam est Rodulphus Agricola, nescio qua dementia uel potius furore correpti ab Oratore remouere et ad Dialecticam transferre nō erubuerunt. Tum præterea officium et scientiam diuidendi et definiendi, et multa alia, quæ cum essent antiquitus Oratorum propria, nescio quo pacto Dialectici et Pseudophilosophi furtim ab illis inuolata iam per annos, ut opinor, mille et amplius occupata tenuerunt: Quemadmodum inquam supra reddidimus hæc omnia oratoriæ facultati, sic etiam hoc loco restituamus eidem usum et tractationem omnium tam argumentationum quàm argumentorum, quæcunq; pertinent ad confirmandum, ad confutandum, ad disserendum, ad disputandum, et deniq; ad bene dicendum de quacunq; re non solum ciuili sed etiā naturali et mathematica, et cuiuscūq; alterius generis sit in utrāq; partē. Quæ omnia similiter, ut superiora illa, cum propria et legitima Oratorū essent, ut uere inquit Quintilianus, ab Oratoribus relicta et destituta infirmioribus ingenijs, hoc est, Dialecticis et Pseudophilosophis uelut prædæ fuerunt. Verba Quintiliani in procemio oratoriarum Institutionum hæc sunt. Quare tametsi me fateor usurum quibusdam, quæ philosophorum libris continentur, tamen ea iure, uereq; contenderim esse operis nostri, proprieq; ad artem oratoriam pertinere. An si frequentißime de iustitia, fortitudine, tēperantia, cæterisq; similibus sit disserendum, et adeo, ut uix ulla poßit causa reperiri, in qua non aliqua quæstio ex his incidat, eaq; omnia inuentione, atq; elocutione sint explicanda, dubitabitur ubicunq; uis ingenij, et copia dicendi postulatur, ibi partes Oratoris esse præcipuas? Fueruntq; hæc, ut Cicero aptißime colligit, quēadmodum iuncta natura, sit officio quoq; copulata, ut ijdem sapientes atq; eloquentes haberentur. Scidit deinde se studium, atq; inertia factum est, ut artes esse plures uiderentur. Nam ut primū lingua esse cœpit in quæstu, institutumq; eloquentiæ bonis male uti, curam morum, qui diserti habebantur, reliquerunt. Ea uero destituta, infirmioribus ingenijs uelut prædæ fuit. Inde quidam cōtempto bene dicendi labore ad formandos animos, instituendasq; uitæ leges regreßi, partem quidem potiorem, si diuidi poßet, retinuerunt: nomen tamen sibi insolentißimum arrogauerunt, ut soli sapientiæ studiosi uocarentur. Hæc Quintilianus, quæ idcirco hic ascribenda duxi, ut ostenderem non me solum sed etiam Quintilianum, et ante Quintilianum Ciceronem, ut ex Craßi disputationibus in libris de Oratore apparet, uidisse et improbasse istam Dialecticorum et Pseudophilosophorum impudentiam atq; improbitatem, qui se solos sapientiæ studiosos appellare non erubescunt, et aliena furtim surrepta tanquam sua tandiu iniquißime tenuerunt occupata. Sed ut iam ueniamus ad id quod propositum est agendum, hoc

est, ad tradendum uera principia, quæ spectant ad doctrinam argumentorũ, argumentationumq; omnium nostram ueram confirmandam, et Pseudophilosophorum falsam refutandam: primum ita dicimus, argumentum à nobis hoc in loco accipi pro ratione ea, quæ rei dubiæ fidem facit, argumentationem uero pro explicatione argumenti per orationem: quemadmodum tam Rhetores quàm Dialectici utrunq; definiunt. Sed de argumẽtationibus postea cum peruenerimus ad librum Priorum Analyticorum agemus, ibi enim locus est argumentationum proprius, quoniam in eo libro de argumentationibus pertractat Aristoteles. Nunc de argumentis ad librum Topicorum pertinentibus agendum est, et simul ostendendum recte philosophari cupientibus quid ueri et quid falsi, quid utilis et quid inutilis, quid necessarij et quid superuacanei cõtineat ille liber. Non enim facile nec cuiusuis est de tanta re iudicium facere, sed nos, ut spero, ita diligenter et subtiliter rem hanc tractabimus, ut appariturum sit de libro Topicorum Aristotelis, in tam longo temporis spatio, et in tam multis hominum millibus, qui eum legerunt, nondum usq; in hunc diem, recte à quopiam fuisse iudicatum. Sed iam omißis longioribus procemijs, ad propositum negocium accedamus. Aristoteles in libris Topicorum pollicetur se traditurum artem et methodum disputandi de omnibus rebus in contrarias partes probabiliter: quod pollicitum certe si uerum esset, et si præstaretur, omni esset labore ac pecunia redimendum. Quid enim pulchrius aut optabilius homini poßit contingere, quàm tam præclaræ tamq; præstantißimæ artis fieri compotem? Sed nec uerum pollicetur Aristoteles, nec promissam fidem perfecte seruat: immo et se ipsum frustra fatigat, et scribit plurima partim falsò, partim inutiliter, partim etiam legentibus ualde noxia. Quod quàm breuißime fieri poterit, hic probare aggredimur: ut appareat eum non minus in hoc, quàm in alijs dialecticis libris errasse: et dialecticam hanc disputandi consuetudinem, licet temporibus antiquis fortasse fuerit in usu, tamen ætate nostra non solum esse falsam sed etiam inusitatam et inutilem. Nam Aristoteles in principio huius libri propositis quibusdam, quæ ad intelligenda ea, quæ sequuntur, necessaria existimabat, in summa totam doctrinam suam topicam ad quatuor capita redigit. Et ait, omnem quæstionem siue omne problema dialecticum esse aut de accidente aut de genere, aut de proprio aut de definitione. Sed cum problematibus de accidente simpliciter coniungit problemata de eodem accidente comparate. Ad problema uero generis adiungit problemata de differentia: quoniam, ut Dialectici inquiunt, differentia in modo prædicandi magnam cum genere habet similitudinem. De problematibus speciei nihil loquitur, quia dicunt speciem specialißimam in problemate dialectico,

ſemper eſſe ſubiectum, nunquam prædicatum, et propterea de ea non quæri, ſed de prædicato, quod ſemper ſit aut genus, aut certe ſpecies ſubalterna. Atq; hoc modo Ariſtoteles omnem quæſtionem ſiue problema Dialecticum ad quatror capita redigit, ut nihil ſit de quo diſputetur à Dialectico, quod non, ut ipſe arbitratur, ad unum aliquod quatuor iſtorum capitum reduci queat. Quàm quidem doctrinam Ariſtotelis topicam omnes Philoſophi ueteres præſertim Peripatetici ſine ulla dubitatione non ſolum receperunt et approbauerunt tanquam uerißimam et utilißimam, ſed etiam bene longis et uerboſis cõmentarijs explanauerunt: ut apud Græcos Themiſtius, et apud Latinos Boethius et Albertus. Nam M. Cicero licet Topica ſua ad Trebatium ex Ariſtotelis topicis trãſtuliſſe ſe fateatur, tamen nos pro certo habemus eũ nunquã iſta Topica, quæ nunc pro Ariſtotelicis leguntur, nec uidiſſe nec legiſſe, ſed alia ab Ariſtotele compoſita, quæ hodie non extant. Nam Ariſtoteles, ut ex Laertio conſtat, non unum tantum, ſed multa et uaria ſcripſit Topicorum opera, de quibus poſtea aliquid dicemus. Atq; hoc modo iſti octo Ariſtotelis Topicorum libri ita recepti fuerunt et approbati ab omnibus uſq; ad ætatem noſtram, ut nemo quod quidem ego ſciam, de eorum doctrina quin uera, utilis neceſſariaq; eſſet, dubitarit, aut contra eam aliquid dicere in dubiumq; reuocare tentarit. Sed nobis pueris neſcio quomodo in ultima Germania extitit Rodulphus Agricola uir natione Phriſius et in primis doctus, qui qua ingenij perſpicacitate multa alia uidit, hoc etiam animaduertit, et intellexit: hanc Ariſtotelicam Topicorum doctrinam non ita eſſe ueram et utilem, ut ſuperiores omnes exiſtimauerant, ſed magnum in ea uitium uerſari, eo quod illius Dialecticæ materia ab Ariſtotele nimis anguſte ſit concluſa. Non enim ſolum, ut ipſe inquit, ſemper quæritur, am aliquid ſit definitio, uel genus, uel proprium, uel accidens, ſed etiam abſolute ſine his nominibus infinitæ fieri poſſunt quæſtiones dialecticæ, ut patet exemplis ab ipſo poſitis in primo ſuo de Inuentione dialectica libro, cap. III. Quem locum idcirco indicandum putaui, ut ſi quis forte uidere uelit eius uerba, id facere poßit, et iudicare nunquid recte Ariſtotelem reprehendat necne. Nam Ioachimus Perionius in primo ſuo de Dialectica libro exiſtimat Ariſtotelem non recte à Rodulpho fuiſſe reprehenſum, et ipſum defendere conatur: ſed ipſe unà cum ſua illa defenſione multis modis eſt reprehendendus. Ac primo quia quod calumniatur à Rodulpho non fuiſſe cognitum, id optime Rodulphus cognouit. Nempe omnes quæſtiones ſine determinatione, hoc eſt, in quibus nulla fit mentio nec accidentis, nec generis, nec proprij, nec definitionis, ad problema de accidente referri poſſe. Non ignorauit inquã nec negauit hoc Rodulphus, quod ei falſò

imputat Perionius, sed in eo reprehendit Aristotelem, quod in problematibus de accidente non recenset omnia, quæ ad ostendẽdum aliquid inesse alteri sunt accommodata, nec locos describit, nec numerum eorum facit, aut nomina: sed tantum deducta ex locis argumenta quæstioni propositæ applicat. Hæc enim diserte sunt Rodulphi uerba, et hoc modo hacq; de causa Aristotelem coarguit, non quemadmodum ait Perionius calumniator. Deinde etiam reprehendendus est in eo, quòd qui profiietur docere alios, quonam pacto intelligenda sit quadripartita illa problematum Dialecticorum Aristotelis diuisio, ipse ex Aristotelis opinione nescit discernere problemata accidentis à problematibus generis et aliorum. Ait enim, hoc problema, sit'ne uox corpus, esse de genere: et hanc, sit'ne tempus motus cæli, esse de definitione: et hanc, solus'ne ignis natura sua sursum feratur, esse de proprio. In quibus omnibus longe fallitur, et prorsus nescit quid dicat, cum omnes hæ, et aliæ huiusmodi quæstiones, in quibus non apponitur nomen, nec generis, nec proprij, nec definitionis: nec de genere, nec de proprio, nec de definitione sint, sed de accidente. Vt manifeste docet Alexander Aphrodisiensis super primo Topicorũ, quo in loco pulcherrimam tradit regulam, qua ex Aristotelis sententia cognosci posit, ad quod nam illorum quatuor capitum referendæ sint omnes dialecticæ quæstiones. Quare si Alexander recte Aristotelem intellexit, et non male eum exposuit, non potest Perionius non delirasse, et toto, ut dicitur, errasse cælo, qui uolens alios reprehendere, ipse maxime reprehendendus deprehenditur, et qui profitetur se docere alios cognoscere problemata dialectica, ipse ea non cognoscit. At ego contra unà cum Rodulpho dico et Aristotelem, et Alexandrum, et Perionium, et omnes Dialecticos uehementer esse damnandos et uituperandos, qui licet tradant locos dialecticos, tamen in eis tradendis et docendis quamplurimos errores admittunt, sic ut non facile dictu sit, plus'ne utilitatis an detrimenti studiosis Philosophiæ ac bonarum literarum afferre uideantur. Principio enim quod attinet ad quadripartitam illã Aristotelis Problematum diuisionem, dico illam esse falsißimam, propterea quod omne problema et de accidente, et de proprio, atq; etiam de definitione, est etiam problema de genere: et ferè nullum fieri potest problema, quod non sit problema de genere, eò quia genus à nullo eorum unquam remoueri ac separari potest. Nanq; ut supra docui in capite de differentia et proprio, differentia, et proprium, et accidens nihil aliud sunt, nisi et genus differens, et genus proprium, et genus accidens: Et quod etiam ibidem dixi, rationale magis est genus quàm differentia, et risibile rursus magis genus quàm proprium, et album deniq; magis genus quàm accidens. Si quidem magis uere et

consuete dicimus, hominem esse in genere rationalium quàm in differentia rationalium, et rursus hominem esse in genere risibilium quàm in proprio risibilium, et deniq; cignum esse in genere alborum quàm in accidente alborum. Ex qua communi et trita loquendi consuetudine sine ulla dubitatione constat, rationale magis esse genus quàm differentiam, et risibile magis genus quàm proprium, et album magis genus quàm accidens. Quod dixi de his tribus, hoc est, de differentia, de proprio, de accidente, idem dico de definitione: est enim animal rationale mortale magis genus quàm definitio, cum magis proprie dicatur, hominem esse in genere animalium rationalium mortalium, quàm in definitione animalium rationalium mortalium. Quamobrem uerißimum est id quod dixi, omne problema de differentia, de proprio, de accidente, atq; etiã de definitione, esse etiam problema de genere, atq; adeo magis problema de genere quàm de differentia, de proprio, et de accidente. Atq; ideo non recte fecisse Aristotelem, qui genus à differentia, proprio, accidente, et definitione disiunxerit, ac seperauerit tanquam res diuersas, cum non sint diuersæ, nisi quemadmodum genus et species. Nam genus est tanquam totum quoddam et genus ad omnia illa, et illa omnia sunt quasi quædam generis species. Atq; hinc communiter loquentes dicimus, rationale esse genus quoddam animalium differens ab irrationali, hinnibile esse genus quoddam brutorũ propriũ equo, (nanq; ut homo est in genere proprio risibilium, sic equus in genere proprio hinnibilium) album esse genus quoddam rerum accidens parieti (accidit enim parietem esse in genere alborum) animal rationale esse genus quoddam in definitionem hominis ingrediens. Quibus exemplis apparet genus, ut dixi, esse quoddam commune illis omnibus, atq; illa omnia esse quasi quasdam generis species, ut sint, minimum, tres generis species, genus commune, ut animal, genus differens, ut rationale, genus proprium, ut risibile. Nam genus accidentale quemadmodum etiam genus substantiale sub uno aliquo illorum trium semper continetur, et est aut genus accidentale commune, ut calidum: aut genus accidentale differens ut naturale, quæ est differentia quædam calidi, cuius contrarium est præter naturam: aut genus accidentale propriũ, ut regelans: caloris enim proprium est, quod congelatum erat relegare. Nec minus quàm hæc quæ dixi, etiam problema definitionis reducitur ad genus, eò quod partes definitionis ipsæ quoq; et singillatim sunt genera, ut genus commune, et genus differens, et genus proprium :: et communiter, ut genus animalium rationaliũ mortalium. Quæ cum ita sint, quæro ab ijs, qui Aristotelem tam uehementer laudant, et illius doctrinam tantopere admirantur, quæro inquam quomodo potest esse uera quadripartita illa diuisio problematum dialecticorum ab Ari-

ſtotele facta? quæ dicit, omne problema dialecticum eſſe aut de genere, aut de proprio, aut de definitione, aut de accidente: cum primo nullum poßit eſſe problema neq; de proprio, neq; de definitione, neq; de accidente, quin idem etiam ſit problema de genere. Deinde cum ipſe Ariſtoteles non uere intellexerit, ſed prorſus ignorauerit, quid uere ſit genus, quid differentia, quid proprium, quid definitio: ut in proprijs cuiuſq; horum capitibus ſupra demonſtratum eſt. Et deniq; cum ex doctrina illius propoſito aliquo problemate cognoſci nō poßit ad quodnam caput ſit referendum. Nam hoc problema, quod eſt, utrum uox ſit corpus an non, et hoc aliud: utrum diuitiæ ſint bonæ, nec'ne: ſi conſulas Alexandrum, is dicet, et hæc et alia ſimilia eſſe problemata de accidente: propterea quod facta ſunt ſine ulla determinatione aut generis, aut proprij, aut definitionis, aut accidentis. Omnia enim talia, quæ determinatione carent, ipſe ad problema de accidente putat eſſe referenda. At Perionius in Dialectica ſua diſerte ait, hæc ipſa problemata eſſe de genere: et perinde eſſe ſcribit dicere, utrum uox ſit corpus, et utrum diuitiæ ſint bonæ: ut ſi diceretur, utrum corpus ſit genus uocis nec'ne, et utrum bonum ſit genus diuitiarum nec'ne. Atq; ita ſummi Dialecticæ magiſtri et doctores tantopere diſcordantes in referendis problematibus dialecticis ad capita illa ab Ariſtotele propoſita, manifeſtißimo ſunt argumento, doctrinam iſtam Ariſtotelis topicam uſq; adeo eſſe confuſam, incertam, et obſcuram, ut ea certo ſciri non poßit, ad quod caput unnm quodq; problema ſit referendum. Atq; ideo non iniuria quæritur Rodulphus Agricola, Ariſtotelē anguſtius concluſiſſe materiam dialecticam quàm oportebat, et neq; locos deſcripſiſſe, neq; numerum ipſorum feciſſe aut nomina, ſed tantum deducta ex locis argumenta quæſtioni propoſitæ applicaſſe. Perionius uero male et imperite Ariſtotelem defendere et Rodulphum refellere conatur, præſertim cū falſò calumnietur, partitionē Ariſtotelis à Rodulpho non fuiſſe cognitam, ut ante dixi. Ego autem hoc amplius quàm Rodulphus queror et reprehendo, quod Ariſtoteles non ſolum non fecit id quod ille dicit, ſed etiam quod locos falſos quæſtionibus propoſitis applicauit, et inter applicandum quamplurima falſa tradidit. Quæ ego primum per ſingulos Topicorum libros diſcurrens non quidem omnia, nam id eſſet infinitum, ſed tantum inſigniora quædam indicabo Adoleſcentibus recte philoſophandi cupidis, et cæteris omnibus, ne authoritate Ariſtotelis decepti in maximis erroribus uerſentur. Deinde in fine capitis aperiam rationem et uiam, qua ueri loci ad inueniendum argumenta in quacunq; quæſtione, et ad diſputandum de quacunq; re multo facilius et uarius quàm ex Ariſtotele cōparari poßint. Et quoniam in quarto Topicorū libro multo plura ſunt errata

quàm in cæteris, hac de causa ab illo mihi uisum est incipiendũ, et ante omnia generaliter hoc admonendum, locos qui traduntur ab Aristotele in astruendis et destruendis problematibus de genere, partim esse inutiles, quia nunquam uenit eorũ usus, partim falsos, quia nõ intellexit quid uere esset genus, nec ipsum accepit, quẽadmodum Græci cõmuniter loquentes et scribẽtes accepere solent, sed modo quodam planè sophistico et prorsus inusitato, ut supra etiam diximus in capite de Genere, cum genus dialecticum falsum et commentitium esse ostenderemus. Sed ut ueniamus iã ad particularia, dico primũ quarti libri locum esse simul et inutilem et falsum: Inutilem, quia nemo nisi Logicaster et Sophista quærit hoc modo. Vtrum bonum sit genus uoluptatis: sed hoc modo, utrum uoluptas sit bonum: nec in tali problemate uere est quæstio de genere sed de ueritate. Nam si constet, uere uoluptatem esse bonum, necessario bonum erit genus uoluptatis, et uoluptas erit in genere bonorum: si uero id non uere constet, nullo pacto bonum poterit esse genus uoluptatis, nec uoluptas esse in genere bonorum. Falsum, quia genus uerum, quemadmodum supra dixi, de nullo, quod cõtineatur sub genere, nec dicitur nec prædicatur, sed tantum nomen generis, idq; in nõ recto, sed in obliquo casu. Nã cum dicitur, exempli causa, homo est animal, uel homo non est animal, in neutra harum enuntiationum, nec animal est genus, nec homo est species: sed perinde est ac si diceretur, unus homo est unum animal, uel unus homo non est unum animal. Cum uero sic profertur, homo est in genere animalium, uel homo nõ est in genere animalium, utrobiq; est nomen generis de sua specie prædicatum in obliquo. Quod dixi de his duobus, idem dico de omnibus, ut uerũ esse non posit, quod dicit Aristoteles in hoc loco: inspiciendum esse ad omnia, quæ cognata sunt ei quod dicitur, si de aliquo prædicatur. Nanq; bonum, ut genus est, non prædicatur de uoluptate, sed tantum ut nomen generis: idq; non in recto, sed tantum in obliquo casu, ut si dicatur hoc modo: Voluptas est in genere bonorum. Quare primus hic locus Aristotelis de problemate generis, non solum est inutilis, sed etiã falsus. Nec minus etiã inutiliter, et falsò traditus est ab eodem secundus locus sumptus ab eo quod est, prædicari, hoc est, si id quod dicitur, non in quid prædicatur, sed ut accidens. Nã quod ille dicit, album non esse genus niuis, est falsissimum: nix enim uere est in genere alborum, et nisi ita esset, nix non esset alba. Sed decipitur Aristoteles, non intelligens ex generibus uere alia esse essentialia, alia accidentalia, ut nos supra docuimus, sed accipiens genus contra cõmunem omnium recte loquentium, tam Græcorum quàm Latinorum loquendi consuetudinem, pro illo suo falsò et monstroso uniuersali, iã antea à nobis refutato, et imperite existimãs

nullum accidens posse esse genus rei substantialis, cum etiam pueri sciant tam parietem album esse in genere alborum, quàm hominem in genere animalium. Intelligendo tamen iuxta communem doctorum omnium loquendi usum, cum dicitur in genere animalium et in genere alborum, nihil aliud significari nisi, in multitudine rerum animatarum, et in multitudine rerum albarum. Si quidem genus latine, et γένος græce, nihil aliud significat, nisi multitudinem quandam singularium, et album nihil aliud est nisi res alba. Quod cũ ita sit, quis, nisi ter ineptissimus Logicaster, neget et parietem albũ, et niuem, et cignum, et alia huiusmodi esse in genere alborum, si non essentiali at certe accidentali? hoc est, in multitudine siue in numero rerum albarum? certe nemo. Quare abeat Aristoteles cum suo isto loco, non solum falso sed etiam inutili, quia nemo, nisi mente captus, non solum non quærit, sed ne dubitat quidem, utrum album sit genus niuis, siue utrum nix sit in genere alborum: quando quidem statim, ut cognitum est, niuem esse albam, eodem temporis momento non potest ignorari, quin nix in geuere alborum uere sit collocata. Eisdem planè uitijs, atq; etiam pluribus et maioribus, laborat etiam tertius locus: de quo tamen Interpretes dubitant, an sit ratio secundi superioris loci, an locus per se separatus et sumptus à definitione accidentis. Ait enim nec mouere se ipsum animæ, nec album niuis genus esse, quia in definitione accidentis ponitur, quod contingit idem inesse alicui et non inesse: Quæ ratio est planè falsa et uana, non enim quoniam aliquid alicui potest inesse et non inesse, ob eã rem prohibetur esse genus illius, ut, ne discedam ab exemplo superiore, album potest inesse et non inesse parieti, nec propterea tamen ea rès ullo est impedimẽto, quominus album sit uere genus parietis albi, et quominus paries albus uere sit in genere alborum, ut ante dixi. Non enim necesse est ut Aristoteles, et Dialectici stulte putant, omnia genera esse essentialia et inseparabilia à suis speciebus: ut illis nunquam non inesse possint, sed tantum hoc uerum est in generibus essentialibus, ut in genere animalium et hominibus, et in genere colorum et particularibus coloribus. Hæc enim et alia huiusmodi genera nunquã possunt non inesse suis speciebus. At in generibus accidentalibus et extrinsecis, quæ sunt multo plura, nulla inest talis necessitas. Itaq; quamuis aqua dũ calida est uere sit in genere calidorum, tamen esse calidum, quod est genus accidentale aquæ, facile potest ab aqua separari: sic ut aqua, quæ paulo ante erat in genere calidorum, amisso calore, in contrario genere esse incipiat hoc est, in genere frigidorum. Idemq; dico de omnibus alijs generibus accidẽtalibus, quæ à suis speciebus separari et abesse possunt, sine ulla specierum subiectarum omnimoda corruptione. Quod cum ita sit, ualde mirum est,

quonam pacto Aristoteles crediderit omnia genera esse inseparabilia à suis speciebus, cum et sermo communis omnium recte loquentium, et usus scriptorum doctißimorum tam Græcorũ quàm Latinorum genera et uere esse putet et recte nominet, tam ea, quæ separantur à suis speciebus, quàm ea, quæ sunt inseparabilia, ut patuit exemplis supra positis. Et multo etiam maiori admiratione dignum est, quomodo idem introduxerit nobis unum genus commentitium et monstrosum, quod non est in rerum natura, et quo nemo utitur, nisi ipsi Dialectici: idq; ad nihil aliud faciendum, nisi ad garriendum: id uero genus, quod est uerum et germanum, et quod omnes tam indocti quàm docti communiter usurpant, hoc est, genus accidentale suis speciebus, prorsus non uiderit nec intellexerit: perinde quasi dedita opera et se ipsum, et alios decipere uoluisse uideatur. Quare omnes recte philosophari cupientes, doctrinam Aristotelis hac in parte tanquam peruersam, monstrosamq; fugiant, et de generibus hoc pro certo habeant, esse quædam genera, quæ suis speciebus non sint essentialia, sed ab illis facile separari poßint: et propterea uocentur accidentalia, ut genus candidorum à pariete, et genus calidorum ab aqua: paries enim cum albario tectus est, in genere est candidorum, cum uero alio quopiam colore inficitur, in aliud genus transit, Idemq; facit aqua, quæ cum feruet est in genere calidorum, refrigerata uero in genere frigidorum numeratur. Sed in huiusmodi locutionibus animaduertendum est primo, Pseudophilosophos cum ita dicitur, remoto genere calidorum, corrumpi aquam calidam, ita intelligere, ut aqua calida non simpliciter sed per accidens corrumpatur: sic enim ipsi in libris et disputationibus suis loquuntur. At nos contra dicimus, talem intelligendi et loquendi modum esse prorsus sophisticum, barbarum, et imusitatum apud eos, qui recte loqui didicerunt: hi enim dicunt, remoto genere candidorum à pariete, et genere calidorũ ab aqua. non parietem album, et calidam aquam corrumpi per accidens, sed alborem parietis, et calorem aquæ destrui: sic enim loquuntur, qui intelligi uolunt. Deinde hoc etiam non ignorari uolumus, cum dicitur, parietem candidũ destrui, et aquã calidam corrumpi, non ita intelligendum esse, ut solus candor, et solus calor corrumpatur ac destruatur, non paries nec aqua, nisi per accidens: ut Pseudophilosophi nugantur, sed ut paries et aqua simul, cum candore et calore, hoc est, ut totum compositum ex subiecto et accidente corruptionẽ destructionemq; patiatur: ut doctißimi quiq; et rectißime loquentes uiri, et loquuntur et intelligunt. Et quemadmodum cum dicitur interfectum esse hominem probũ uel doctum, stultum est intelligere, probitatem quidem uel doctrinam destrui, hominem autem non destrui: sic cum profertur, parietem candidum

esse destructum, et aquam calidam esse corruptam, eadem stultitia, est candorem non parietem, et calorem non aquam corrumpi ac destrui putare. Sequitur quartus locus in problemate de genere, ut ipsi dicunt, ab identitate categoriæ sumptus: docet enim Aristoteles oportere et genus et speciem suã in eadem categoria esse. Quod si quid genus alicuius aßignatur, puta album cygni, et pulchrun uel bonum disciplinæ, idq; in diuersa categoria esse reperiatur, nullo pacto posse esse genus: et si quis tale genus ponat, eum uehemẽter in genere aßignando errare. At ego aduersus Aristotelem breuiter dico, hoc quoq; falsißimum esse, nam ut supra dixi, album et cygni, et niuis uere genus est, si quidem recte dicitur et cygnum et niuem esse in genere alborum: nec minus tam bonum quàm pulchrum uere genus est disciplinæ, cum disciplina uere et in bonorum et in pulchrorum genere dicatur esse. Quod nisi ita esset, nec bonum nec pulchrum esset discere bonas artes. Itaq; et locus iste totus, et exempla quæ affert Aristoteles, ad eum explanandũ omnia falsa sunt, cum diuersitas categoriarũ nihil impediat quo minus res unius categoriæ rei alterius categoriæ uerum poßit esse genus, si non essentiale at accidentale et extraneum. Quintus locus sumitur, ut inquit Aristoteles, à definitione eius, quod est participare, cum, ut ipse ait, species quidem genus participet, at non contra species à genere participetur. Itaq; si quid aßignetur tanquam genus quod speciem participet, id, ut ipse putat, non est genus, et magnum admittitur erratum. At ego contra dico, uerum genus non solum participare speciem, sed etiam si non participet, genus omnino esse non posse. Nam si participare est partem capere, ut uere docent Grammatici, certe genus animalium non solum partem speciei humanæ capit, sed etiam totam speciem humanam in se continet, et si non ita participaret nec contineret, non posset omnino uerum genus esse. Quare stultum est quod dicit Aristoteles, genus non participare speciem: at inquit ipse, participare est rationem, hoc est, definitionem participati suscipere, et hoc modo species quidem rationem generis, hoc est, definitionem suscipit, nõ autẽ contra genus speciei. Dicimus enim hominem esse substantiam animatam sensibilem, quæ definitio animali tribuitur, non autem contra, animal esse animal rationale mortale, quæ est definitio hominis, quia uidetur absurdum esse, animal ita definire, et ipsum met in definitione ipsius poni: sic inquam dicit uel dicere posset Aristoteles, si adesset defensurus locum suum non esse falsum. Sed nihil ualet hæc responsio, quia cum dicitur, homo est substantia animata sensibilis, nec homo in hac enũtiatione est species, nisi figurate sumatur pro omnibus hominibus: nec substantia animata sensibilis, est definitio generis, hoc est, animalis, nisi similiter

animal figurate pro omnibus animalibus capiatur. Quod si ita caperetur, tunc definitio esset falsa, non enim animal ut genus uerum est, substantia animata sensibilis est, sed ut ante dixi, multitudo siue totum discretum ex omnibus suis speciebus compositum. Cuius generis, homo, eo quo dixi modo, figurate acceptus, est una species, et non aliter nec alio modo. At dicat forte aliquis, si homo in ea definitione non est species, nisi figurate sumptus, et definitio illa non est animalis nisi figurate accepti, quid ergo erit homo, et quid erit animal, si proprie et sine ulla figura accipiatur. Respondeo utrunq; perinde esse ac si diceretur, unus homo est una substantia animata sentiens, quæ definitio quamuis proprie aßignetur de uno tantum singulari et indiuiduo, tamen figurate, hoc est, per synecdochen siue per intellectionem ab uno de omnibus recte tradita intelligitur. Sic enim, ut ante diximus, et communis omniũ probatißimorum quoruncunq; Scriptorũ usus obtinuit, ut definitiones ferè de uno tantum dentur, sed per eas, quas dixi, figuras de omnibus intelligantur aßignatæ, id quod supra etiam ex authoritate Aristotelis in capite de definitione probatum est. Quare nec præceptum Aristotelis in hoc loco uerum est, nec exempla quæ affert, ullam continent ueritatem. Nam ego dico et ens et unum esse ueras species generis rerum, nam nisi ens et unũ essent in genere rerum, prorsus nihil esse possent. Res enim non solum de omnibus entibus et omnibus unis dicitur, sed etiã de eis, quæ non uere sunt ens et unũ, ut de Tregelapho et Hircoceruo, et cæteris rebus, quæ non sunt nec esse possunt. Quamobrem multo generalius est res, quàm ens et unum: ut nõ poßit esse uerum quod dicit Aristoteles, si quis entis uel unius genus quippiam aßignauerit, fore ut genus eo modo, quo ipse putat, participet speciem, nec enim ens aut unum omnis rei rationem participat, quoniam nec de opinabilibus nec de fictis rebus etiam Aristotelis testimonio dicuntur, ut ante dictum est.

Quod dicitur ab Aristotele in sexto loco, si nullam specierum contingit participare, id quod positum est in genere, id non posse esse uerum genus, est id quidem uerũ, sed quod ad hauc rem probandam pro exemplo affertur: si motus ponatur esse genus uoluptatis, non recte aßignatum genus esse, id falsum est: cum sine ulla dubitatione uoluptas sit motus quidam, si non generationis neq; corruptionis, neq; augumenti, neq; decrementi, neq; motus localis, at certe eius, quàm uocant alterationem. Sic enim doctißimi quiq; Scriptores, eam dicunt esse motum siue motionem quandam, ut Cicero de finibus ita scribens, Verbo uoluptatis omnes qui ubiq; sunt, qui latine sciunt, duas res subijciunt, lætitiam suauem in animo, cõmotionem suauẽ iucunditatis in corpore. Et rursus, Voluptas est, quæ suauitate aliqua naturam ipsam mouet, et cum

iucunditate quadam percipitur sensibus. Et rursus, Omnes enim iucundum motum, quo sensus hilaretur, Græci ἡδονὴν, Latini uoluptatem uocant. Itē in Epistolis, Voluptas est iucundus motus in sensu. Quibus authoritatibus manifestißime aduersus Aristotelem concluditur, uoluptatem esse motum siue motionem quandam, et motū siue motionem uere esse genus uoluptatis. Quod cum ita sit, facessat Aristoteles, cum suis ineptis locis, et sophisticis nugis. Neq; uerum est quod dicit Alexander, uoluptatem non esse alterationem, eò quod alteratio est transmutatio in paßione: uoluptas uero non, cum sit paßio existens atq; permanens. Hæc enim ratio Alexandri, est plusquam sophistica et inepta, cum is qui uoluptate afficitur, semper quodammodo se moueri, et iucundo quodam sensu titillari sentiat. Id quod etiam ex contrario suo, hoc est, ex dolore intelligi potest: nam et Stoici, ut refert Cicero in Tusculanis quæstionibus, ita definiebant dolorē, ut dicerent, cum esse motum asperū in corpore à sensibus alienum. Quare cum dolor, qui uoluptatis contrarium est, motus quidam sit, non potest uoluptas non ipsa quoq; motus qnidam recte dici. Et ita patet nō minus Alexandrum in expositione huius exempli, quàm Aristotelem in eiusdem probatione esse reprehendendum. Quanquam possum non pauca dicere contra locum octauū, tamen ne omnia persequi uelle uidear, ipsum prætereo: et ad nonum transeo, qui sumitur, ut Interpretes aiunt, ab Aequalitate prædicationis. Nam cum aliqua duo de æqualibus numero prædicātur, non uult Aristoteles eorum alterum alterius posse esse genus, ut ens et unum, eo quia, ut ipse putat, genus semper de pluribus quàm species prædicetur. Sed hoc quoq; à nobis supra refutatum est, cum ostendimus generum aliqua esse communia, aliqua differentia, aliqua propria, et genus commune illud esse quod semper plura continet quàm species, ut genus animalium quàm species hominum: genus differens quod semper pauciora cōplectitur quàm genus cōmune, ut genus rationalium quàm genus animalium: genus proprium quod neq; plura neq; pauciora comprehendit quàm species, ut genus risibilium quàm species hominum. Quod cum ita sit, non recte Aristoteles negat, aut ens unius, aut unum entis posse esse genus, eo quod utrūq; de æqualibus, hoc est, de omnibus dicatur. Hæc enim ratio tantummodo prohibet esse genus commune, at esse genus proprium nihil prohibet. Quin potius nisi ita esset, genus proprium non posset consistere. Sed causa erroris Aristotelis fuit, quia nescio quomodo, contra communem loquendi consuetudinem, non solum Latinorum sed etiam Græcorum, et contra usum bonorū Scriptorum omnium, persuasit sibi nec differentias nec propria posse esse genera. Cū ut supra docui, non minus rationale et risibile, quàm animal, uere sit genus,

nec magis uere dicatur, hominem esse in genere animalium communi, quàm eundem esse in genere risibilium proprio, et in genere rationalium differenti, scilicet, à contrario genere irrationalium. Quamobrem recte philosophaturis nullo pacto in hisce rebus sequenda est Aristotelis doctrina, sed prorsus repudianda et abijcienda. Locus decimus à ratione prædicandi de indiuiduis, ut dicunt Interpretes, sumptus usq; adeo est inanis et fatuus, ut me pudeat, tam leues tamq; nihili nugas Aristotelicas refutare. Ait enim in summa, si quis insecabiles lineas ponens dicat. indiuisibile earum genus esse, eum uehementer in genere aßignando errare, eo quod de diuisibilibus lineis dici non poterit. O bone Deus, quid hominis erat iste Aristoteles: dispeream nisi arbitror ei decretũ fuisse, ut et se ipsum scribendis nugis, et Lectores eisdem legẽdis incassum fatigaret. Primum enim quis, nisi planè fatuus et stultus, diceret aut poneret lineas esse insecabiles? Deinde cum id posuisset, et ei positio non labefactaretur, quis illum iure posset reprehendere, si diceret, indiuisibile omnium linearum esse genus? certe nemo sanus, sed oporteret prius refutare positionem linearum insecabilium, deinde reprehendere genus non recte aßignatum esse: Aristoteles autem contra fecit, reliquit enim positionem, quasi ueram et concessam, et id quod necessario positionem sequebatur reprehendit. Nec rectius fecit Alexander eius Interpres, qui negat nigrum esse genus Aethiopis, eo quod non eodem modo dicitur de Scythis, sicut de Aethiopibus, cũ oporteat genus æque de omnibus speciebus dici. O hominem rudem, qui non uidet nigrum non Scytharum, sed tantummodo Aethiopum genus esse. Itaq; non Scythæ neq; Germani, sed Aethiopes et Mauri dicuntur esse in genere nigrorum. Hoc in loco præcipit Aristoteles considerandum esse genus Aßignati generis, utrum prædicatur in quid de eo quod sub ipso aßignato genere continetur: exempli gratia, ut si uirtus ponatur genus continentiæ, utrum habitus, quod est genus uirtutis, dicatur in quid de continentia, et utrũ continentia reuera sit habitus. Quod si non sit, tum concludit uirtutem continentiæ non esse genus, et continentiam non posse uirtutem esse. Quo in loco multa peccat Aristoteles, ac primum quod putat omne genus tam propinquum quàm remotum prædicari in quid de omnibus suis inferioribus, quod falsißimum est. Nam ut supra dixi, genera tam propinqua quàm remota de suis inferioribus non solum non prædicantur in quid, sed omnino non prædicantur: cum nihil nec dicatur nec prædicetur, nisi uox, et genera rerum non sint uoces sed res, quare genera rerũ nec dici de ullo, nec prædicari possunt: atq; ideo falsum dixit, affirmando genera rerũ dici siue prædicari: quod si dicerẽtur et prædicarentur, nõ tamen magis in quid quàm in quale dici et prædicari

essent affirmanda, cũ in utroq; æque dicantur et prædicentur, exempli gratia quærenti, quid est homo? respondebo, est animal: et rursus quærenti, quid est homo? dicam, est animalis: cum tamen æque genus hominis sit animalis quàm animal: est enim reuera homo tam in genere animalium ab eo quod est animalis adiectiue, quàm ab eo quod est animal substantiue. Atq; ut hoc melius intelligatur, afferam exemplum clarius: si enim quis me roget, quid sit elemẽtum? dicam, elementum esse corpus: et rursus si quærat, quale est elementũ? respondebo, est corporeum: et tamen tam corporeum quàm corpus est genus elementi, tam enim dicimus, elementum est in genere corporeorum quàm in genere corporum. Itaq; quoquo se uertat Aristoteles cum isto suo, non solum prædicari, quod dixi esse falsum, sed etiam prædicari in quid non in quale, quod ab eo generibus tribuitur, totus est ridiculus et ineptus. Non enim genera ipsa rerum, quæ sunt res, sed nomina generum, quæ sunt uoces, dicuntur et prædicantur, idq; non minus in quale quàm in quid, ut exemplis supra positis patuit. Vere enim et latine dicitur, nomen generis siue nomen corporis dicitur et prædicatur de elemento. Quod si quæstio de elemento fiat per quid, refertur responsum per substantiuum, ut dixi: sin uero eadem efficiatur per quale, respondetur per adiectiuum. Nam ut supra dixi, quemadmodum omnia nomina substantiua semper significant substantiam uel qualitatem, per modum substantiæ, sic nomina adiectiua tam substantiæ quàm qualitatis semper habent significationem qualitatis: cum, ut supra docui, substantia in adiectiuo prolata quodammodo in qualitatem conuerti et transmutari uideatur. Deinde non minus peccat Aristoteles in proponendo tali loco, nemo enim sanæ mentis quærit, exempli gratia, ut dicunt Interpretes, nam Aristoteles huiusce loci exemplum nullum attulit: nemo inquam ita quærit, utrum uirtus sit genus continentiæ uel uerecundiæ, sed ita, utrum continentia uel uerecũdia sit uirtus. Nam si constabit continentiam uel uerecundiam esse uirtutem, non poterit esse dubium, quin utraq; earum sit in genere uirtutis, et quin uirtus uere sit genus continentiæ et uerecundiæ. Necessario enim cuiuscunq; nomen de aliquo dicitur, id est, genus illius: et si nomen uirtutis dicitur de continentia et uerecundia, ita ut uere affirmetur, continentiam uel uerecundiam esse uirtutem, necesse est uirtutẽ esse genus continentiæ et uerecundiæ, et tam continentiam quàm uerecundiam esse in genere uirtutum. Quãobrem Aristoteles prorsus inepte proponit huiusmodi quæstiones, utrũ hoc sit genus illius, cum potius ita quærendum sit, utrum hoc sit illud. Eo quia si constabit hoc esse illud, non poterit esse dubium, quin illud sit genus huius. Genus dico uel essentiale uel accidentale, uel separabile uel inseparabile: tot enim sunt.

modi generum, quos quoniam Aristoteles ignorauit, hinc factum est, ut ad probandum tam inutiles tamq; ineptas quæstiones fuerit inductus: ipse enim nullum aliud genus agnouit, nisi essentiale et inseparabile, cum tamen etiam pueri et idiotæ sciant uerißimum esse, et rectißime dici, non solum hominem esse in genere animalium, et candorem esse in genere colorum, sed etiam parietem cũ candidus est, esse in genere candidorum, et aquam cum calet, esse in genere calidorum. Postremo uero errat in hoc loco nõ quidem Aristoteles, sed illius Interpres Alexander, qui eius authoritate adductus ex hoc loco cõcludit continentiam et uerecundiam non esse uirtutes, eo quia genus uirtutis, qui est habitus, de continentia et uerecundia non prædicatur. Ait enim continentiam et pudorem non esse uirtutes, sed paßiones. At ego contra dico, continentiam et uerecundiam non solum esse uirtutes, et ut inquit Cicero, matres uirtutum omnium, sed etiam ueros habitus: non quidem eo modo, quo Aristoteles accipit habitum, quasi non poßit esse habitus, nisi sit perfectus, et qui omnino mutari et remoueri non queat: sed eo modo quo Cicero, et omnes Scriptooes tam Græci quàm Latini recte loquentes, accipiunt: ut habitus sit affectio exercitatione ita confirmata et manens, ut non nisi magna cum difficultate mutetur et remoueatur. Sic inquam ego habitum intelligens dico duas has affectiones animi esse uirtutes ueras, et habitus ueros: et Aristotelem unà cum omnibus illius sectatoribus contemno atq; reijcio, qui introducunt nobis habitus nescio quos ita perfectos et immutabiles, ut nihil prorsus augeri neq; mutari poßint: et scribunt, exempli gratia, quandam temperantiam omnibus numeris ita absolutam, ut nihil in ea prorsus desideretur, et quosdam temperantes ita consumatos, ut nulla prorsus neq; ciborum suauitate inconcessa, neq; mulierum cupiditate illicita, neq; omnino ulla ullius rei libidine moueri poßint. Idemq; faciunt de alijs uirtutrbus, sic ut cum quis habeat aliquam uirtutem, is perfecte præditus sit illa uirtute, nec quicquam contrarij uitij habeat admixtum. Et in summa ut uirtus uel prorsus non habeatur, uel perfectißima et absolutißima habeatur: quæ omnia sunt mendacia et somnia Aristotelica. Nam si uera uirtus esset ita perfecta, ut non posset nec augeri nec minui, sequeretur nec prudenti prudentiorem aliquem fieri posse, nec iusto iustiorem, nec forti fortiorem, nec temperante temperantiorem. Cuius contrarium apertlßime docemur et experimur ex communi omnium loquendi consuetudine: non enim solum dicimus aliquem alio esse prudentiorem, sed etiam prudentißimum, nec solum iustiorem sed etiam iustißimum, nec solum fortiorem sed etiam fortißimum, nec solum temperantiorem sed etiam temperantißimum. Quorum nihil recte diceretur, si ut Aristoteles, et Peripatetici

somniant uirtus ita esset in summo perfecta, ut nec additionem nec diminutionem accipere posset. Itaq; caueant qui recte philosophari cupiunt, ne absurdam istam Aristotelis prius, deinde Alexandri et aliorum Pseudophilosophorum doctrinam ullo pacto ueram esse arbitrentur, sed credant, ita ut uere est, continentiam et uerecundiam siue pudorem esse ueras germanasq; uirtutes et habitus, eo modo, quo uirtutes et habitus in humano genere atq; in rerum natura reperiuntur: et ad hoc cognoscendum non tantum genus uirtutis, ut praecipit Aristoteles, sed etiam contrarium uirtutis respiciant, hoc est, uitium. Nam si incontinentia et inuerecundia uere sunt uitia et habitus, ut certe sunt, profecto et continentia et uerecundia uirtutes et habitus non esse non possunt. Quod ad hunc locum attinet, Aristoteles, ut pleraq; alia, sic hoc falsißime existimauit, nullam differentiam posse esse genus, atq; ideo ait ualde peccare eum, qui differentiam ut genus aßignauit. Sed nos hoc etiam supra refutauimus, cum docuimus eas, quas Aristoteles uocat differentias, ut rationale et irrationale, et propria, ut risibile et hinnibile, nihil aliud esse nisi genera differentia et genera propria. Quae uero ille appellat genera, ut animal et colorē, ea reuera esse genera cōmunia, quae à generibus differentibus et proprijs differunt, ut magis commune à minus communi: sed ita tamen esse genera communia, ut quandoq; etiam genera differentia et genera propria esse poßint, ut supra docuimus in capite de differentia. Quare quod Aristoteles huius loci exemplum afferens ait, ut si quis immortale genus Dei aßignet, magnum scilicet admittit peccatum, longius ipse abberrat à ueritate. Est enim reuera Deus immortalis, et propterea uerißimum est dicere, Deum esse in genere immortalium, siue quod idem est, immortale esse genus Dei. Sed causa huius quoq; erroris Aristotelis, sicut etiam aliorum multorum, est ut dixi, quia ipse accipit genus peruersißime, et contra omnem recte loquentium consuetudinem. Quis enim, nisi plane fatuus et stultus, nescit rationale esse quidem differentiam, quia ratio facit differre hominem à brutis, sed non propterea tamen minus atq; adeo magis etiā esse genus quàm differētiā, quoniam, ut supra etiam monui, magis recte dicitur, hominem esse in genere rationalium quàm in differentia rationalium. Quod uero in fine loci addit, nullam differentiam significare quid est, sed magis quale quid, non magis uerum est quàm superiora. Nam si quaeratur, quid est homo? non minus conueniēter respondere licet, est greßibile uel bipes, quàm est animal uel corpus. Accipiendo tamen greßibile et bipes, pro re greßibili et bipede, ut illud Virgilij.

Triste lupus stabulis. et item illud eiusdem.

Dulce satis humor.

pro tristi et dulci re. Qua de re supra satis abunde in capite de nominibus locuti sumus. Eodem quoq; modo hoc in loco, sicut in superiore, peccauit Aristoteles, putans differentiam non posse esse genus, nec speciem. At ego dico et affirmo omnes differentias generum, non solum esse differentias, sed etiam genera et species, et imparem numerum, quem ille pro exemplo attulit, non minus atq; adeo magis esse genus quoddam, siue speciem quandam numerorum quàm differentiam. Si quidem magis recte dicas, ternarium numerum esse in genere uel in specie numerorum imparium, quàm in differentia eorundem. Ex quo luce clarius intelligitur imparem numerum magis esse genus uel speciem numerorum, quàm differentiam. Est enim genus, si comparetur suis speciebus, ut ternario et septenario et cæteris imparibus: species autē si conferatur cum genere suo, hoc est, cum numero absolute, qui diuiditur in duas differantias siue species, parem et imparem, et utraq; harum specierum rursus deorsum conuersa, et genus effecta in multas alias species subdiuiditur ut par in binarium quaternarium senarium et alios, impar in ternarium quinarium septenarium et cæteros. Neq; uerum est illud quod tanquam cōfessum sibi sumit, omne quod participet genus esse uel speciem uel indiuiduū, cum etiam differentia æque sicut species et indiuidua, generis particeps sit. Quis enim nisi excors et amens dicat, animal à Socrate et ab homine quàm à rationali et irrationali magis participari? cum tam recte dicatur, rationale et irrationale est animal, sicut Socrates et homo est animal. At inquit Aristoteles, genus de differentijs non prædicatur: nam si ita esset, cum differentiæ animalis sint pedestre bipes et rationale, et hæc omnia de homine prædicētur, sequeretur multa animalia dici de homine, et hominem esse multa animalia. Hæc ratio ponitur ab Aristotele in sexto Topicorum, quæ usq; adeo rudis est et fatua, ut mirer, quonam pacto unquam in ingenium humanum cadere potuerit, et quomodo tot uiri, qui uiderunt et legerunt, non animaduerterint eam esse meram quandam fabulam et plusquam anilem delirationem. In quas omnes fatuitates nulla alia de causa præcipitauit Aristoteles, nisi propter stultam positionem suorum illorum uniuersalium, et quia putauit genera non posse esse differentias, nec contra. Quæ omnia nos satis supra refutauimus, quare hic non uidētur esse repetenda. Sed hactenus de locis et problematibus generis, qui ab Aristotele traduntur in quarto Topicorum libro, nunc de locis et problematibus proprij ab eodem traditis in quinto. Quorum locorum primus est, ab ignotiore, ut uocant, sic enim putat Aristoteles, quodlibet proprium aßignatum, nisi sit magis notum, quàm id cui aßignatur, non posse esse uere preprium. Quod non est uerū, in proprio enim requiritur

ut conueniant uel omni et soli, nt hinnire equo, quod nos supra uocauimus, proprium priuatum, uel omni licet non soli, ut bipes homini: quod proprium non qnemadmodum illud superius priuatum, sed inseparabile nominauimus, eodem planè modo, quo Cicero ait, Voluptates esse proprias Deorum: non quia solis Deis conueniant, sed quoniam ab eis separari non possunt. Hæc inquam in proprijs requiruntur, tum priuatis tum inseparabilibus, non ut ait Aristoteles, ut siue notiora, quod nescio ubi ille somniauit. Nam et gannire uulpis, et hinnire equi, sine ulla dubitatione propriũ est, et tamẽ quis nisi mẽte captus dicat, gannire magis notum esse quàm uulpẽ, et hinnire quàm equum? certe nemo: cum plurimi reperiantur, qui fortasse et uulpem agnoscant et equum, nec tamen unquam aut uulpem gannire aut equum hinnire senserunt. Itaq; primus hic Aristotelis de proprio locus, est non solum falsus, sed etiam stultus, quia continet id quod nec uerum est, nec ab ullo alio dictum aut seruatum. De secundo loco nihil dico, quoniam mihi magis fatuum uidetur quàm ut uideatur serio refutandum. Ad tertium transeo ab homonymia proprij dictum, in quo dicit, sentire non esse proprium animalis, eo quod animal licet habeat sensum, non tamen eo semper utitur, et hac ratione docet destruendum esse problema de proprio. Quæ ratio prorsus est sophistica inepta et planè talis, ut si quis uellet probare aliquem non esse doctum uel diuitem, quia quando dormit uel nihil agit, non utitur doctrina neq; diuitijs. Sed ô rudis Aristoteles, homines communiter, cum talia dicuntur, non in actu sed in potestate ea intelligunt: et sic accipiunt hominem doctum uel diuitem, ut qui non solum habeat doctrinam uel diuitias, sed qui et doctrina et diuitijs qnando uult uti potest. Eodemq; modo intelligunt animal sentire, hoc est, nõ solum habere sensum, sed eo uti posse, cũ scilicet uigilat neq; dormit. Quare nec in isto loco tuo uidere possum quid insit ueri et sani. Et hic pertranseo quartum locum, tanquam nimis ineptum et non dignum qui refutetur, ait enim de eo quod est scire hoc, non bene aßignari proprium, nisi determinatur quid ipsum sit: et tamen quid sit istud scire hoc, nemo Interpretum adhuc intellexit. Albertus enim uno modo dixit, Alexander alio, et alij aliter, ut nõ dum constet quid sibi uoluerit Aristoteles, tantnm abest ut legentibus ullam poßit afferre utilitatem. Similiter prætereo quintum locum, in quo de nugatione et explicite et implicite multa Aristoteles, sed in summa ipse nihil aliud facit nisi nugatur, ut mirum sit, quid in mentem uenerit illi uiro, in rebus tam friuolis tempus consumere. In sexto loco, quod ab eodem uel à parte summi uidetur, nihil aliud est ueri aut utilis, nisi id quod in fine dicit, proprium animalis esse, animam habere, eo quod nulli alteri commune est,

præterquam animali. Quibus uerbis Aristoteles aperte refutat se ipsum, alibi confitentem arbores et herbas et alias stirpes animam habere, sed tamen non esse animalia. Nam si habere animam ita proprium est animalis, ut nulli alteri sit commune, quemadmodum ipse hic dicit, quomodo possunt stirpes, quæ ex eius sententia non sunt animalia, habere animam? Certe ego qui id fieri possit non uideo, nec quomodo Aristoteles hic à repugnantia sui ipsius defendi queat: quam repugnantiam Alexander illius interpres uidens, et defendere cupiens, nulla alia utitur ratione, nisi quod ait locum hunc esse mendosum, et scripturam Aristotelis corruptam, et pro eo quod est, animam habere, legendum esse, habere sensum, cum habere sensum sine ulla dubitatione proprium sit animalis. Qua in defensione Alexander more suo potius dicere uoluit, id quod non erat, ut Aristotelem quo iure quaúe iniuria á repugnantia defenderet, quàm fateri id quod erat uerum, hoc est, animalis proprium esse animam habere: et Aristotelem hoc in loco quasi ueritate coactum uerum dicere, alibi uero cum idem negat, in magno errore uersari. Nam non dubium est quin ita scripserit Aristoteles, et in uerbis eius nulla sit menda, cum omnes codices tam impreßi quàm manu scripti, quos quidem ego uidi, ita scripum habeant. Atq; ideo nos supra in arbore nostra generica diximus, omnes stirpes uere anima carere, et habere animam animalis esse proprium, atq; ad illius loci confirmationem hunc Aristotelis locum citauimus. Quod autem attinet ad exemplum quod affert Aristoteles ad explanandum hunc locum, cum ait, ut si quis scientiæ proprium diceret, opinionem quæ ratione dimoueri non potest, cum sit una, mirum est, quonam pacto istiusmodi propria Aristoteles excogitabat, quæ non dico ullus homo, sed ne bos quidem si loqueretur: auderet effutire. Quid est enim, cum sit una? quis nisi mente captus, hoc modo proprium aßignaret? Sed Aristoteles ut librum magnum faceret, nihil prætermittebat, quamuis absurdum et ridiculum: ac de sexto loco hactenus.

In septimo quoq; illud est falsum, quod ait, si quis proprium ignis aßignet, esse corpus tenuißimum et leuißimum, id proprium non recte aßignatum esse. Sed cur non recte ô Aristoteles? unum inquis est superuacuum, hoc est, aut tenuißimum aut leuißimum, eo quia ignis per alterum satis separatur à quocunq; alio, ut non sit opus alterum addere. Sed dic mihi, quis fecit hanc legẽ de proprio, ut necesse sit ipsum, ut dicis, á quocunq; alio separare? Nam ego nego hanc legem, et dico eam non proprij sed definitionis esse propriam: debet enim definitio separare definitum à quocunq; alio, non proprium. Quanquam ne hoc quidem semper in definitione seruatur: sunt enim definitiones quædam, quas Galenus uocat ὀνοματώδεις, in quibus multa ponuntur, non

discernendi nec separandi, sed essentiæ rei magis explicandæ causa. Quare cũ separare ab alijs nõ semper sit propriũ definitionis, multo minus erit proprij: et licet dicamus ignem non solum esse tenuißimum sed etiam leuißimum, non ut eum ab alio quopiam separemus, sed ut magis explicemus eius naturã, quæ talis est. Nam cum ignis habeat has duas proprietates, ut et tenuißimus sit et leuißimus, cur peccat quispiam, qui ambas illi tribuat? certe ego nullam uideo causam ô Aristoteles, quæ te ad locũ istũ ponendũ mouere debuerit.
Ad octauum locum multa possent dici, sed hoc tantum dicam, non esse uerum id quod ait Aristoteles, oportere proprium notius esse eo, cuius aßignatur proprium. Non enim semper assumitur proprium, notius faciendi causa, sed etiam interdum ut eius, cuius est proprium, naturam magis explicet, ut ante dixi. Quare uidetur mihi Aristoteles propemodum ubiq; in his suis locis tradendis assumere aliquid, quod non est nec uerum nec confessum. Nam eodem planè uitio laborat etiam nonus locus, in quo dicit, proprij hoc esse proprium, ut subiectum faciat notius, quod non utiq; semper est uerum. Nam qui dicit calere esse proprium iguis, recte ignis proprium aßignat, nec facit tamen ignem magis notum: quis enim nesciebat ignem esse calidum? Sed rursus de nouem primis proprij locis ab Aristotele traditis, iam satis multa sunt dicta, ex quibus iudicium fieri potest etiam de alijs. Perpauci enim admodum sunt, qui non aliquid aut falsi contineant, aut certe parum sint utiles.
Nunc uenio ad sextum librum Topicorum, et ad problemata definitionis, ut ostendam non magis uera in his quàm in superioribus ab Aristotele fuisse tradita. Primum enim ut omittam ea, quæ in principio libri dicit, quæ nec omnia sunt uera, nec ab ipso seruata. Dico primum locum, qui ab homonymia generis sumitur, esse falsum, idq; probo nõ alio quam Aristotelis ipsius exemplo, ait enim generationem non recte definiri ab eo, qui dicat, eam esse ductionem ad substantiam, nec sanitatem ab eo, qui definiat eam esse commensurationem calidorum et frigidorum, eo quia et ductionis et commensurationis nomen est homonymum. At ego dico utranq; harum definitionum esse rectam ac nominũ homonymiam nihil obstare quin recte aßignatæ sint, nam cum dicitur, ductio ad substantiam, licet ductionis uocabulum per se fortaßis sit ambiguum, tamen iunctum cum substantiuo sequenti, omnem amittit ambiguitatem, sic ut non poßit amplius sumi, nisi pro ductione ad substantiam: similiterq; cum dicitur coniuncte commensuratio frigidorum et calidorum, tollitur omnis ambiguitas si qua est in nomine commensurationis per se sumpto, ut etiam si locus hic ab Aristotele traditus uerus esse concedatur, tamen exempla, quæ ab ipso afferuntur, non poßint esse ad probandum locum accommodata. Quare prorsus

inutilis est iste primus locus. Nec maior ulla est utilitas aut ueritas in secundo, nihil enim impedit, quo minus canis definiri recte posit, etiam si nomen eius sit homonymum, et nulla fiat eius distinctio. Nam per definitionem tollitur omnis ambiguitas, ut cum dicitur, exempli gratia, canis est animal terrestre latrabile, quid obstat hic quo minus hæc sit recta definitio? certe nihil. Nam et si nomen canis per se sumptum sit ambiguum, tamen in definitione positum et cum alijs iunctum, statim desinit esse homonymũ: cum enim dicitur, terrestre latrabile, nullo pacto amplius nec de cælesti, nec de marino cane potest intelligi. Quocirca eadem sunt in hoc secundo loco uitia, quæ in superiore. Quod autem dicitur in tertio loco, definitionem per nomina metaphorica non recte fieri, nec ipsum omnino est uerum, cum hoc quoq; genus definitionis apud idoneos Scriptores sæpenumero factum reperiatur. Nec ratio quam affert, cur talis definitio recta non sit, omnino est uera: ait enim omnem definitionem illustrandæ rei causa fieri, et omne quod per metaphorã dicitur obscurum esse. At ego dico metaphoram non semper obscurare definitionem, sed nonnunquam etiam illustrare, ut si quis definiturus iuuentam, dicat eã esse, florem ætatis, aut meridiem uitæ. Sic enim definiens haud scio, an minus recte faciat quàm si diceret, iuuentam esse tempus uitæ medium inter adolescentiam et ætatem adultam. Sed fac definitionem per nomina propria factam esse rectiorem quàm eam, quæ per metaphoram efficitur, an propterea est damnanda et abijcienda definitio metaphorica? certe non: præsertim in disputatione dialectica, in qua non ad ueritatẽ omnia, sed ad probabilitatem tantummodo referuntur, ut ipsimet Dialectici dicunt. Eademq; ratione dico quartum locum, qui est ab insuetis nominibus et ab insueto modo loquendi, esse si non falsum at certe inutilem et superuacuum præsertim Dialectico, qui non ad ueritatem res, ut dixi, sed ad probabilitatem ponderat: præterea insuetudo nominum et modi loquendi non in Dialectica uitium est, sed in Grãmatica. Quare huiusmodi errores definitionum Aristoteles non ipse corrigere debebat, sed Grammaticis, ad quorũ officium pertinent, relinquere corrigendos. Quod autem pertinet ad proprij appositionem, de quo agitur in sexto loco, non ita uerum est, omne illud quo sublato definitio propria remanet, esse superuacuum, ut dicit Aristoteles: nam in definitionibus, quas uocant οὐσιώδεις, multa apponuntur, quibus sublatis definitio remaneret propria, et tamen nõ sunt superuacanea. In eiusmodi enim definitionibus apponitur nõ solũ causa formalis, sed interdũ etiam materialis efficiens et finalis, ut recte inquit Galenus in quarto de Differentijs pulsuum. Quamobrem et scientiæ esse susceptiuum in definitione hominis, non est ita superuacuum,

ut putat Aristoteles. Prætereo hic omnes sequentes definitionum locos, qui in sexto Topicorum libro ab Aristotele traditi sunt, eo quia non mihi propositum est, ut ante dixi, persequi omnia, sed tantum indicare studiosis recte philosophandi, non ita ueram et utilem esse doctrinam Aristotelis topicam, ut pleriq; falsò arbitrantur. Nam ex ijs, quæ diximus de sexto hoc libro, cætera quoq; ijs, qui ueritatem diligenter inuestigare uolent, poterunt esse nota. Nunc à sexto libro reuertor retro ad secundum, in quo Aristoteles de problematibus accidentis loquitur, et statim reprehendo primum locum, tanquam partim inutilem et uanum, partim etiam nō ita uerum. Ac inutilem quidem, quia nemo nisi mente captus et planè ignorans quid sit album et coloratum, diceret albo accidere coloratum esse. Non ita uerum, quia quod ait, colorem esse genus albi, facile negari potest, est enim color reuera genus alboris, non albi, unde dicimus non album sed alborem esse colorem, nisi forte quis album pro albore, et adiectiuum pro substantiuo accipiat. Quo in casu locutio non est propria præsertim apud latinos, sed demus locutionem esse propriam, et colorem esse genus albi, nunquam tamen uerum erit, quod Aristoteles hic ait, Genus denominatione de nulla specie dici. Animale enim, quod est denominatiuum ab eo quod est animal, uere dicitur de homine, et hæc enuntiatio uerißima est, homo est animalis, et tamen animale etiam denominatiue acceptum est genus hominis, si quidem homo uere est in genere animalium, hoc est, rerum habentium animam, et uiuens omne tam uere dicimus esse corporeum denominatiue, quàm esse corpus substantiue. Ex quo manifeste apparet falsò Aristotelem negare, genera de suis speciebus denominatiue dici, et non recte dici, album esse coloratum siue alborem esse coloratum. Nam et si color genus est alboris, tamen etiā coloratū eiusdem genus sit necesse est, cum si albor nō coloratus sit, impoßibile sit, alborem esse colorem. Quemadmodum uiuens si non sit corporeum, ut sit corpus fieri non potest, et corpus si non sit substantiale, substantia nunquam esse poterit. Quocirca in primo loco Aristoteles, ut dixi, falsò affirmauit genera de speciebus suis denominatiue prædicari non posse. In sequentibus autem locis usq; ad decimum multa etiam sunt nō recta, sed quia non magni momenti sunt, ea prætereo: et ad decimum undecimumq; uenio, qui sunt à genere ad speciem, et à specie ad genus. Quibus in locis, Aristoteles licet uerum dicat, tamen in eo errat, quod loci à genere ad speciē et contra, non magis proprij sunt problematum de accidente, quàm omnium penè aliorum. Atq; ideo non recte hic fuerunt tanquam alligati, id quod ex alijs omnibus, qui locos inuentionis tractauerunt, licet intelligere, et præsertim ex Cicerone in Topicis, qui utrunq; horum locorū tradidit, et neutrum

eorum ulli applicauit materiæ, id tantum seruans, ut eorum exempla tradat in materia iuridica, quia scribebat ad Trebatium Iurisconsultum. Sic enim tradendi sunt et hi et alij omnes loci communes, hoc est, libere et solute, ut ad omnẽ materiã argumẽtãdo poßint accõmodari, modo ea id patiatur, et propter hãc causam appellati fuerunt cõmunes. Atq; ita faciunt Rhetores, apud quos uidere licet et locos proprios cuiuscunq; status et communes omnium statuum, ut hi quos dixi, et alij quos diserte recenset, et Rodulphus Agricola in libris de Dialectica Inuentione, et Georgius Trapezuntius in tertio Rhetoricorũ. Quamobrem iterum dico uehementer errasse Aristotelem, qui locos communes certis quibusdam materijs aßignauit, ad problemata alios de accidente, alios de genere, alios de definitione applicans: et eo magis peccasse, quoniam ut supra dixi, nullum potest esse problema neq; de proprio, neq; de accidenti, neq; de definitione, quin idem etiam sit de genere: cum necesse sit, omnia de quibus dubitatur et quæritur et fit quæstio, esse uel aliquod genus uel in aliquo genere uel essentiali uel accidentali: sed de hoc supra satis. Nec dißimiles his duobus locis ferè sunt alij sequentes huius secundi libri usq; ad finem. Fermè enim omnes peccant uel in eo, quod falsi aliquid continent, uel in eo, quod sunt inutiles, uel in eo, quod et si ueri et utiles sunt, tamen ita confuse et obscure traduntur, ut sæpenumero proposito aliquo problemate nescias ad quodnam caput pertineat, et utrum de accidenti, an de genere, an de quopiã alio sit. Verbi gratia si proponatur, utrum diuitiæ sint bonæ an non, et utrũ Dij sint an non. Alexander dicit hæc esse problemata de accidẽte, Perionius autem non de accidente sed de genere esse contendit. Nec in his solum, sed in multis alijs tanta est confusio et obscuritas, ut nec ab Interpretibus ipsis intelligantur, id quod patet ex eo quod non paucis in locis, Albertus unum dicit, Adenolphus aliud, Alexander aliud, Augustinus Suessanus Alexandrum ferè sequens, tamen in multis ab eo dissentit atq; etiam illius opiniones sæpenumero refutat. Vel si non obscure traduntur, tamen aut exempla falsa sunt aut non accommodata, de quibus omnibus in præsentia dicere supersedeo, quia de his abunde scripturus sum in libro ad hanc unam rem destinato, si mihi uita supeditarit. Illud tamen admonitum uolo, compluribus in locis non recte fieri nec ab Aristotele, qui ad confirmandos locos sæpenumero affert exẽpla falsa, nec ab Interpretibus, qui Aristotelem excusantes aiunt, ut eorum uerbis utar, exempla dari, non ut ita sit, sed ut ita sentiant auditores, et exẽplorum expositionem requiri non uerificationem. At ego contra dico, in aliquibus fortaßis hoc uerum esse posse, sed in locis tradendis nõ solum locos sed etiam locorum exempla oportere esse uera. Nam aut locorum illorum exẽpla

uera reperiuntur, aut non: et si reperiuntur, cur non potius traduntur uera quàm falsa? si non reperiuntur, quorsum mihi opus est loco, cuius nullum extet uel non reperiatur exemplum? At enim inquiunt, exempla nonnunquam non reperiuntur ita accommodata, quare necesse est uti falsis. At ego rursus contra dico, si loci ueri sunt, exempla quoq; reperiri uera: et si non reperiuntur, signum id maximum esse, locum non esse nec uerum nec utilem. Et propterea non recte excusatur Aristoteles ab Interpretibus, qui ad explanandos locos suos exempla falsa protulerit. Credendum enim est eum, si uera exempla habuisset, potius ueris quàm falsis fuisse usurum. Atq; hactenus breuiter percucurrimus particulatim aliquot locos problematum, partim de genere, partim de proprio, partim de definitione, partim de accidente: ut doceremus in eis multa esse partim falsa partim inutilia, et ostenderemus istos Topicorum libros non tam ueros et utiles esse, quàm pleriq; existimant: quod à nobis arbitror non obscure nec indiligenter fuisse factum. Nunc pauca dicã in uniuersum de tota Aristotelis doctrina topica, quàm ego et si sine ulla dubitatione pronuntio maxima ex parte esse falsam, ut apparuit cum ex paucis illis locis, quos supra refutaui, tum ex ijs, quæ inter initia huius capitis dixi: tamen etiam si esset uera, adhuc contendo et constanter affirmo istam artem eo modo, quo ab Aristotele traditur, et ad id, in quo illam esse utilem testatur, non posse esse utilem. Ait enim ad tria utilitatem præstare, ad exercitationes ad congressus, ad philosophiæ scientiam: sed quæro primum, quomodo ad exercitationes potest esse utilis ista doctrina? quæ maxima ex parte est, ut dixi, uel falsa, quia non docet uerum, uel inutilis, quia magna pars problematum illorũ, quæ ab Aristotele proponuntur, nunquã ueniunt in usum: uel obscura sic ut sæpe nec ab Interpretibus ipsis intelligatur. Deinde quæro ad quas exercitationes, an ad rhetoricas meditationes? nihil minus: nemo enim est, ut recte inquit Ludouicus Viues in tertio de corruptis artibus libro, qui quantũlibet diligenter lectis istis Aristotelicis topicis sentiat se adeptum aliquam magni momenti facultatem ad uere copioseq; disserendum. Quod non tam idcirco euenit, quod non multa sint in eis uera et utilia, quàm quod sunt obscure, peruerse, et sine ullo recto aut uero ordine tradita. Nam ordo ille problematum quadripartitus, quàm sit rectus et uerus, ex ijs, quæ supra dixi, satis patuit. Quod si non ad exercitationes rhetoricas utilis est ista doctrina, an forte ad alias quasdam? hoc est, aut ad disputandum in circulis, quos uocant, aut ad philosophicarum rerum ueritatem inuestigandam? multo etiam minus. Nam quod ad circulos disputatorios attinet, hi qui nostra ætate fiunt longe sunt diuersi ab illis, qui antiquitus fieri solebant. In his enim nihil

interrogantes Aduersarium proponunt eas, quas uocant, conclusiones: et alteram tantummodo problematis partem eam, quàm uolunt ipsi defendendã sumunt, respondentes ad ea, quæ Aduersarius opponit. At illi non sic faciebant, sed ante omnia quærebant ab Aduersario, utram problematis partem putaret esse ueram, et quam ille respondebat, sibi ueram uideri, aduersus eam disserebant, ut constat partim ex Dialogis Platonis, in quibus solis ueræ disputationes dialecticæ continentur expressæ, partim ex octauo libro Topicorum Aristotelis, in quo et interrogandi Aduersarium, et respondendi præcepta, et quæcunq; tam à respondente quàm ab interrogante in dialectica exercitatione faciẽda sunt, minutatim tradũtur. Quare nec ad disputationes publicas nostrorum temporum multum proficit hæc dialectica præceptio, cum sit ab ea, ut dixi, longe diuersa. Ad philosophicam uero inuestigationem ueritatis quantum afferat adiumenti, id etiam sine alia ratione uel maxime cognosci potest ex libris Dialecticorum: in quibus, ut supra demonstratum est, penè tot sunt errata quot uerba. Cum inquam talis sit, ut paulo ante dixi, et toto hoc capite ostendi, doctrina hæc Aristotelis topica, etiã atq; etiã hortor studiosos Philosophiæ candidatos, ut doctrinam inueniendorũ argumentorum à Cicerone potius, cæterisq; Rhetoribus discant, quàm ab Aristotele et Dialecticis: et si tamen Aristotelem legere uolunt, ut caute et cum iudicio legãt, ne falsis, quæ ab eo dicuntur, magis lædantur, quàm adiuuentur ueris.

Loci communes inueniendorum argumentorum, ex Trapezuntio.

A genere, hoc est, à toto discreto.
A specie, hoc est, à parte discreta.
A toto continuo.
A parte continua.
A definitione.
A causa efficiente.
materiali.
formali.
finali.
Ab effectibus.
Ab usibus.
A generatione.
A corruptione.
Ab adiunctis.
A re iudicata.

Ab exemplo.
A contrario.
A simili.
A maiori.
A minori.
A pari.
A proportione.
Ab oppositis.
contrarie.
contradictorie.
relatiue.
priuatiue.
A transumptione.
A coniugatis.
A casibus.
A diuisione.

De utilibus et ueris argumentationibus, deq; utili et uero earum usu: contra inutilem et uanam Aristotelis de eisdem rebus doctrinam, traditam in libris Priorum Analyticorum. Caput Secundum.

VANVIS in Organo Aristotelis græco, hoc est, in instrumento illo totius dialecticæ facultatis, tantopere ab imperitis celebrato, liber Priorum Analyticorum, in quo de argumentationibus agitur, præpositus sit libro Topicorum, in quo Aristoteles de locis argumentorum inueniendorum differit: tamen quoniam natura prius est argumẽtum inuenire, quàm inuentum explicare: nemo enim explicat, quod nondum inuenit. Idcirco nos in tradendis ueris principijs et falsis refutandis, existimauimus nobis prius loquendum esse de argumentis, et de libro Topicorum, quod in superiori capite factum est. Deinde de argumentationibus et de libro Priorum Analyticorum, id quod in præsentia facere aggredimur. De argumentationibus igitur tam oratorijs quàm philosophicis, earumq; usu quatuor hæc in primis ab omnibus ijs, qui recte philosophari cupiunt, putamus esse cognoscenda: Quantus nã earum numerus sit statuendus, quæ sint ueræ et quæ non ueræ argumentationes, quibus conueniant et ad quos pertineant singula argumentationum genera, et deniq; quis modus in eis tradendis usurpandisq; sit tenendus. His enim quatuor cognitis liquido apparebit Rhetores de argumentationibus earumq; usu multo rectius et cõmodius præcepisse, quàm Dialecticos et Pseudophilosophos: atq; ideo illos multo magis, quàm hos, hac in re sequendos. Argumentationem autem hoc in loco intelligi uolumus, non prout est idem, quod argumentum, sed ut ab argumento distinguitur: atq; ut argumentatio est argumenti per orationem explicatio, siue modus quidã explicandi argumentum per orationem. Argumentum uero ratio rei dubiæ faciens fidem, siue ut Cicero definit, inuentum ex aliquo genere rem aliquam aut probabiliter ostendens aut necessariæ demonstrans. Qua distinctione sic præposita nunc primo, quod ad numerum argumentationum attinet, nos eas in summa decem has esse statuimus: complexionem siue dilemma, enumerationem, simplicem conclusionem, subiectionem, summißionem, oppositionem, uiolationem, inductionem, collectionem, ratiocinationem siue syllogismum: quo nomine iam ferè omnes pro latino utuntur. Quas decem argumentationũ

formas, tradit partim Author ad Herennium in secundo, partim Cicero in primo de Inuentione, partim post omnes alios Georgius Trapezuntius in tertio Rhetoricorum suorum: sic illustrans eas clarißimis accommodatißimisq; exemplis, ut neq; plura neq; pauciora de ijs dicenda fuisse uideantur. Quare qui formas omnes et modos argumentationũ tam philosophicarũ quàm oratoriarum uidere ac discere cupit, is ad eos, quos dixi, confugiat Authores. Mihi tantummodo principia philosophandi uera indicare, et falsa refutare, propositum est. Hæc igitur nos unà cum ijs authoribus, quos dixi, de uero argumentationum tam philosophicarum quàm oratoriarum numero statuimus. Aristoteles uero et unà cum Aristotele Peripatetici omnes quatuor tantummodo argumentationum genera ponunt: Syllogismum, inductionem, enthymema, et exemplum: et enthymema imperfectum syllogismum, exemplum uero imperfectam inductionem uocant. Qui quidem Aristotelicus et Peripateticus argumentationum numerus, tanto diminutior et imperfectior est nostro et oratorio, quanto quaternarius numerus est minor denario, et quanto quatuor homines pauciores sunt quàm decem. At enim inquiunt Pseudophilosophi, Aristoteles has tantum quatuor posuit argumentationes, quoniam reliquæ omnes quæcunq; fieri possunt, ad quatuor has, tanquam imperfectiores ad magis perfectas necessario reducuntur. Et quoniam his cognitis aliæ omnes non difficulter cognosci possunt, sic ut non necesse fuerit eas singillatim recẽsere, aut quomodo fiant referre. Sic inquam Pseudophilosophi imperfectionẽ numeri argumentationum ab Aristotele positarum excusant, sed nihil ualet hæc excusatio, quia si uera esset, eadem ratione debebat etiam prætermittere enthymema et exemplum, cum ut ipsemet inquit et illi non negant, enthymema ad syllogismum, et exemplum ad inductionem, tanquam imperfectiora ad magis perfecta reducantur. Atq; ita patet, si uera est ista Pseudophilosophorum excusatio, qua ratione enthymema et exemplum inter argumentationes ab Aristotele numerata fuerunt, eadẽ etiã reliquas argumentationes à nobis supra cõmemoratas numerari debuisse, præsertimq; dilemma et antitheton, quæ sunt non solum exornationes, ut recte inquit Trapezuntius, sed etiam argumentationes apud Scriptores tam græcos quàm latinos frequẽtes. Quod autem spectat ad id, quod secundo loco propositum fuit, nos ueras argumentationes esse affirmamus omnes illas decem, quas supra commemorauimus, partim ex Authore ad Herẽnium, partim ex Cicerone, partim ex Trapezuntio desumptas. Nam cum argumentatio ut differt ab argumento, communiter, tam à Rhetoribus, quàm à Dialecticis, et alijs definiatur, ut supra dixi, esse argumenti per orationem explicatio, siue modus quidam expli-

candi argumentum, sine dubio omnes illæ, quas supra commemoraui, sunt explicationes quædam argumentorum per orationem. Sic ut quemadmodum una eadēq; cera multis sæpe et uarijs informatur imaginibus, ita unum idēq; argumentum pluribus interdum et diuersis argumentationibus explicetur, et quasi transformetur. Vt apertißime docet Georgius Trapezuntius in tertio Rhetoricorum, ubi clarißimis exemplis monstrat ac docet quonam pacto tum enumeratio in subiectionē, tum subiectio in enumerationem, tum etiam cæteræ argumentationes in alias quasdam mutuo conuertantur. Has inquam nos decem affirmamus esse ueras et proprias, tam Philosophorum quàm Oratorum argumentationes, ab utrisq; sine ulla differentia communiter usurpandas, cum uidelicet et materia, qua de agitur, et eloquendi ratio id postulat. At uero ex quatuor illis, quas Aristoteles statuit, duas tantum priores fatemur esse ueras, et ab alijs separatas argumentationum formas, id est, syllogismum et inductionem, quas nos quoq; supra commemorauimus inter argumentationes nostras et ueras. Reliquas uero duas posteriores, hoc est, enthymema et exemplum, planè affirmamus aut non esse argumentationes, sed argumenta: aut si sunt argumentationes, tamen non per se nec ab alijs esse discretas, sed aliarum una aliqua semper explicari. Loquendo semper, ut ante dixi, de argumentatione, ut distinguitur ab argumento. Nam Aristoteles tametsi diuersis in libris de argumentationibus et argumentis loqui uideatur, tamen nullo in loco aperte distinguit argumentationem ab argumento, sed de utroq; simul ubiq; loquitur, perinde ac si idem essent. Quo factum est, ut non solum non potuerit uerum argumentationū numerum tradere, sed etiam ut in ueris argumentationibus docendis uehementer errauerit. Enthymemata enim et exempla, ut ante dixi, non argumentationes sed argumenta sunt: nam si argumenta uere definiuntur, esse non explicationes argumentorum, sed rationes quibus res dubiæ probantur: et tam enthymematibus quàm exemplis res dubiæ probari solent: quis dubitare potest, quin enthymemata et exempla non argumentationes sint sed argumenta? certe nemo, nisi Dialecticus, hoc ueritatis planè inimicus. Ad hæc enthymemata et exempla non in argumentationibus, sed in argumentis esse numeranda, id magnum etiam est indicium, quod utrunq; alijs multis et uarijs argumentationibus explicatur, nec rationi consentaneum uidetur, ut una eademq; argumentatio alijs explicetur argumentationibus. Tam anthymemata autem quàm exempla multis et uarijs explicari argumentationibus, testis est ipsemet Aristoteles in secundo Rhetorices, ubi de enthymematum locis disserit, explicat enim enthymemata ibi per argumentationes uarias, hoc est, enthymema à contrario per simplicem

conclusionem, hoc modo: Si malorun causa bellum est, erit emendatio pax. Enthymema ab inductione per inductionẽ, hoc modo, Omnes populi colunt sapiẽtes, nã Parij Archilochũ honorarunt, Chij Homerum, Lacedemonij Chilonem, Italici Pythagoram, Lampsaceni Anaxagoram, Athenienses Solonẽ. Enthymema à consequentibus contrarijs per complexionem siue dilemma, hoc modo: Sacerdos quædam filio suadebat ne Orator fieret, si enim, inquiebat, iusta dixeris, homines te oderunt, si iniusta, Dij. Enthymema ab enumeratione partium, aut per enumerationẽ, hoc modo: Si anima est motus, necessario est aut generatio aut corruptio, aut auctio aut diminutio, aut alteratio aut loci commutatio: tot enim et non plures nec pauciores sunt motus, sed anima nihil horum est, ergo anima motus esse non potest: aut per subiectionem, hoc modo, Si anima est motus, quæro utrum generatio uel corruptio? minime: utrum auctio uel diminutio? multo minus: utrum tandem alteratio uel loci mutatio? multo etiam minus: Quod si in nullo horum sex motuum anima est, certe in nullo motu esse potest. Eodẽq; modo multa alia enthymemata per alias quasdam argumentationes subinde explicantur. Similiterq; exempla ipsa quoq; expoliuntur multis et uarijs argumentationibus, nunc per syllogismum, hoc modo: Quæcunq; à maioribus nostris facta sunt, ea nos decet imitari, sed maiores nostri sæpe multa pro utilitate Reip. innouarunt, ergo nos quoq; aliquid innouare uereri non debemus. Nunc per antitheton, hoc modo, Si maiores nostri nihil unquã innouassent, ego quoq; nobis nihil innouandum censerem, sed cum illos multa innouasse non ignoraremus, quid est quod nos quoq; innouare aliquid tantopere uereamur? Nunc per simplicem conclusionem, hoc modo, Si maiores nostri multa innouare non dubitarunt, quid est per Deos immortales quod nos ab innouando tantopere absterrere debeat? Possem huc afferre multas quoq; alias tam enthymematum quàm exemplorum explicationes diuersis argumẽtationibus factas, sed his quæ dictæ sunt, partim ab Aristotele ipso, partim à communi omnium argumentandi more acceptis, satis intelligi arbitror, enthymemata et exempla esse nõ argumentationes ueras, sed inuenta et argumenta uera, quæ assumuntur ad probandum aliquid, atq; ideo uarijs subinde argumentationibus explicantur et expoliuntur. Quod nisi ita esset, quonam pacto quæso tam uarias tamq; diuersas reciperent argumentationum explicationes atq; expolitiones? nulla enim ratione uidetur probari posse, ut aliæ argumentationes alijs argumentationibus explicari et expoliri queant. At enim inquiunt, enthymema uocabulũ est græcum, et apud Græcos tribus modis accipi solet: uno modo pro omni sententia, siue materia, siue argumento ad probandum aliquid accommodato, alio modo pro argumento

tantum ex contrarijs et repugnantibus, et his duobus modis cum enthymema idem sit quod argumentum, non mirum esse aiunt, si pluribus interdum argumentationibus explicatur. At uero tertio modo acceptum pro argumentatione rhetorica, ut ipsi dicunt, ex duabus tantum partibus constante, ut ab exẽplo distinguitur, nullo pacto tales recipit argumentationum uarietates. Sic inquam mihi respondent Dialectici distinguendo enthymema, et eius tres modos faciendo, ut diximus. Quibus ego quoq; uicißim respondeo, duos illos priores enthymematis modos, quos dicunt, esse ueros et agnitos, non solum apud Latinos à Cicerone in Topicis et à Trapezuntio in Rhetoricis suis, sed etiam apud Græcos ab Authore illo, qui scripsit Rhetoricam ad Alexandrũ, et ab Hermogene περὶ εὑρέσεων. Sed tertium illum quem aiunt esse argumentationem oratoriam, ex duabus propositionibus constantem et ab exemplo distinctam, prorsus negamus esse uerum: Cum nec Aristoteles aperte ullo in loco tradiderit ullum talem enthymematis modum, nec si tradidisset, id fecisset recte. Is enim in secundo Rhetorices libro duo capita fecit, unum de exemplo alterum de enthymemate, eiusq; locis, et ita ibi distinguit exempla ab enthymematibus, ut argumenta ab argumentis, non ut argumentationes ab argumentationibus. Nam cum speciem exempli faciat rem gestam præteritam, similitudinem et Apologum, quis tam insipiens est, ut dicat ista argumentationes esse non argumenta? Similiter enthymematis species, cum dicat esse, similes casus, consequentia, repugnantia, definitiones, maiora, paria, et alia multa similia, quis rursus tam demens sit, ut ista inter argumentationes, non inter argumenta putet esse numeranda? certe nemo. Quare fateor quidem exempla ab enthymematibus ab Aristotele distincta fuisse: sed ut argumenta et res ad probandum accommodatæ, non ut argumentationes et explicationes argumentorum. Quanquam non nego Aristotelem fortasse uocabulis exempli et enthymematis, intellexisse non solum res ad probandum accommodatas, sed etiam certam quandam explicandi argumenti formam, sed eam formam, dico et contendo ab Aristotele nullo in loco aperte unquam fuisse explicatam. Quam ob causam, ut refert Rodulphus Agricola in secundo de dialectica Inuentione cap. XIIII. sunt qui putent Aristotelem non discreuisse forma argumentandi à ratiocinatione enthymema, sed certo tantum rerum genere enthymema constare uoluisse. Quorũ sententiam usq; adeo probat Phrysemius Rodulphi Interpres, ut ualidis acribusq; argumentis eo in loco disputet contra eos, qui contrariam sententiam sequuntur. Ego uero et illorum ipsorum, et Phrysemij opinionẽ tanquam uerißimam confirmans, ad eam quoq; addo, exemplum ex Aristotelis opinione non tam argumentationis forma, quàm

materia ab enthymemate differre. Sed fac Aristotelem distinxisse exemplum ab enthymemate non solum materia et rerum genere, sed etiam argumentatione et explicandi argumenti ratione, dico illum non recte fecisse: propterea quod, ut supra dixi, utrunq; illorum alijs quibusdam argumentationibus idẽtidem explicatur, quod uideretur esse absurdißimum. Sed ut redeam unde disceßi, dico Aristotelem uehementer errasse, qui nullo in loco satis aperte distinxerit argumentationes ab argumentis, sed de utrisq; simul confuse locutus fuerit. Rhetores uero multo rectius fecisse, qui ut supra dixi, argumẽtationes ab argumentis diligenter separant, et de utrisq; diuersa capita faciunt, ut et apud Authorem ad Herennium in secundo, et apud Ciceronem in primo de Inuentione, et apud Trapezuntium in tertio Rhetoricorum, licet uidere. Atq; ita patet uerum esse id quod in secundo loco dixi, enthymema et exemplum non ueras argumentationũ formas, sed inuenta et argumenta uera esse, et propterea inter argumentationes ab Aristotele non recte fuisse numerata. Neq; solum in hoc ab eo erratum fuit, sed etiam in eo quod, quæ ueræ et germanæ erant argumentationum formæ, hoc est, quas nos supra diximus, eas non recensuit, nec numerauit inter argumentationes. Et ita dupliciter peccauit, adnumerando scilicet, quod non erat adnumerandum, et prætermittendo quod non erat prætermittendum. Quibus autem conueniant, et ad quos pertineant singula argumentationum genera, quod tertio loco ante proposuimus, nos et si antea quoq; hac de re non solum nostram, sed etiam Rodulphi Agricolæ et Phrysemij eius Interpretis sententiam aperuimus, tamen etiam hic, qui locus est huiusce rei proprius, unà cum eisdem aduersus Aristotelem et omnes Pseudophilosophos repetimus et inculcamus, omnes argumentationum formas omnium tam Oratorum quàm Philosophorum aliorumq; Scriptorum, sine ulla differentia communes esse, et nullius omnino uel scriptoris uel authoris proprias, sic ut non quilibet alius, quotiescunq; earũ usus uenerit, ipsas usurpare tanquam suas et proprias queat. Atq; hæc est nostra et Rodulphi Agricolæ et Phrysemij illius Interpretis, de argumentationum pertinentia opinio. Quod autem Aristoteles scribit syllogismum et inductionem Philosophorum, enthymema autem et exemplum Oratorum argumentationes esse proprias, id est falsißimum: cum syllogismus et inductio sint argumentationes non minus Oratorum propriæ, quàm Philosophorum: et enthymema atq; exemplum, si modo argumentationes non argumenta sunt, non magis ad Oratorem quàm ad Philosophum esse pertinentes. Quorum utrũq; re ipsa uidemus esse uerum: nanq; et Oratores in scriptis et orationibus suis sæpenumero, cum opus est, utuntur syllogismis et inductionibus, si non nudis,

et ut ita

et ut ita dicam, exanguibus, ut Dialectici solent, at certe, ut inquit Valla in prooemio secundi libri Dialecticæ suæ, uestitis ornatisq; auro et purpura gēmisq;. Philosophi autem contra non solum syllogismos et inductiones, sed etiā enthymemata et exempla usurpant, et multo quidem frequentius. Nam lege totum Platonem, totum Aristotelē, ferè nunquam in totis eorum scriptis ullum syllogismum in figura et modo figuræ perfectum inuenias. Sed ferme semper enthymemata bipartita more dialectico conformata, ut ualde mirum sit, quid Aristoteli uenerit in mentem, de argumentationū conformatione et pertinentia, aliter præcipiendo et docendo, aliter scribendo et usurpando uideri sentire, ut sibi ipse aduersarius esse, et sua ipsius uerba contrarijs factis rescindere uoluisse uideatur. Præterea lege omnes Ciceronis de Philosopia libros, totum contrarium uidebis obseruatum, hoc est, rarißime illum syllogismis et inductionibus sæpißime autem enthymematibus et exemplis uti. Et postremo illud superat omnem admirationem, quomodo potuit Aristoteles dicere syllogismum et inductionē Philosophi enthymema et exemplum Oratoris argumentationes esse proprias, cum Rhetores ipsi dicendi præceptores prorsus contrarium et sentiant et dicant. Nam et Cicero in primo de Inuentione, et Trapezuntius in tertio Rhetoricorum, syllogismum et inductionem tanquam proprias argumentationes Oratori tribuunt, exempli autem et enthymematis ut de argumentationibus oratorijs, nullam omnino faciunt mentionem. Sicq; Aristoteles hoc item in loco dupliciter peccauit, attribuendo scilicet Oratoribus eas argumentationes, quas ipsi non agnoscunt, et adimendo eis illas quas sibi tanquam suas et proprias uendicant. Atq; hæc similiter est Aristotelis et Pseudophilosophorum de pertinentia argumentationum sententia, quam facile unusquilibet uel mediocriter doctus intelligere potest esse falsißimam, cum in rebus oratorijs prorsus discordet à sententia maximorum Oratorum, et dicat contra experientiam, hoc est, contra id quod quotidie omnes re ipsa uidemus usurpatum. Sed ex quatuor partibus antea propositis in argumentationum doctrina cognoscendis, tres iam absoluimus, restat quarta, nempe quis modus in eis tradendis usurpandisq; sit tenendus. Qua in parte rursus dico et affirmo, multo rectius utiliusq; factum esse à Rhetoribus, quàm à Dialecticis. Rhetores enim ut Author ad Herennium in secundo, et M. Cicero in primo de Inuentione, et Quintilianus in quinto, et deniq; Georgius Trapezuntius in tertio Rhetoricorum, breuiter et expedite scribunt de argumentationibus tradendo in primis uerum earum numerum. Quanquam Trapezuntius ad eas quas inuenit à superioribus traditas, aliquod adiecit. Deinde ostendendo ex quibus partibus una quæq; argumentatio constet, et quibus modis una quæq;

pars uel recta sit uel uitiosa. Atq; hinc capita illa, de uitiosa expositione, de uitiosa ratione, de uitiosa confirmatione rationis, de uitiosa exornatione, de complexione siue conclusione uaria, partim per conductionem, partim per id quod conficitur, partim per id quod sequitur: et ad extremum quot modis contingit non rectam facere conclusionem. Hæc inquam Rhetores et multa alia similia de argumentationibus scribentes, et singulis scriptis clara et accommodata exempla subijcientes, ita breuiter, ut dixi, et expedite docent facere et factas reprehendere argumentationes, ut neq; plura quàm oporteat, neq; pauciora dixisse uideantur. Aristoteles uero et Dialectici omnes eius sectatores, in hac ipsa re uehementer errasse reperiuntur. Peccant enim primo quoniam in tradendis et docendis argumentationibus, nec modum ullum, nec mensuram seruant, proponentes ante omnia tres figuras syllogismorum primam, secundam, et tertiam. Quibus tamen Galenus, tanquam numerus figurarum esset diminutus, et Philosophiæ studiosi parum laborarent in perdiscendis tribus figuris, ipse quoq; addidit quartam, ut non tres sed quatuor essent syllogismorũ figuræ. Non solum inquam proponentes tot figuras syllogismorum, sed etiam subijcientes unicuiq; figuræ multos et uarios modos, partim directe concludentes, partim indirecte, partim de inesse ut ipsi uocãt, partim modales, hoc est, de necessario, de contingenti, de poßibili, de impoßibili, de uero et falso: partim deniq; mixtis omnibus his inter se, partim nõ mixtis. Vt omnes modi simul collecti tam asyllogisti quàm syllogistici, quẽadmodum ait Nicephorus, ascendant ad summam myriadum triginta trium et amplius. Ad quos quidem modos perdiscendos ne uitæ quidẽ multæ, opinor, forent satis, etiam si essent longiores quàm Mathusalemicæ. Vt omittam interim capita bene longa de conuersionibus propositionum, non solum absolutarum sed etiam modalium: de syllogismis tam absolutis quàm non absolutis in omni figura, et plurimis alijs rebus huiusmodi non solum inutilibus sed etiã damnosis et noxijs. Si quidem Philosophiæ studiosi, dum in ambagiosis istis, et perplexis nugamentis legendis occupantur, planè amittunt et prodigunt tempus, quod melioribus rebus erat impendendum. Quæ tamen omnia facile fortaßis ferri possent, quamuis immodica et inutilia: si tamen essent aperta et clara, ita ut sine labore uel saltem cum non multa difficultate intelligi possent. Sed Aristoteles ad immensam rerum inutilium multitudinem, insuper etiam addidit obscuritatem et tenebras exemplorũ. Non enim exemplis utitur explanantibus et illustrantibus, sed characteribus et notis literarum, quæ rem per se obscurã, multo etiam obscuriorẽ reddunt: perinde quasi mathematica aliqua theoremata aut problemata tractaret, quæ nullo pacto aliter intelligi

possent. Si enim, inquit, a contingit nulli b, b autem contingit alicui c inesse, necesse est contingere alicui c non inesse: et plurima alia huiusmodi, multum quidem artificij et diligentiæ præferentia, sed inutilia et uana planeq; similia telis aranearum, uel potius artificio illius, qui ut Quintilianus refert, grana ciceris ex spatio distante in foramen acus identidẽ inserebat, atq; ideo à Cæsare Augusto iure optimo donatus fuit modio illius leguminis. Sic igitur in tradendis argumentationibus peccauit Aristoteles, et ualde reprehendendus est, quia tradidit eas uel nimis immodice, uel nimis inutiliter, uel deniq; nimis obscure. In usurpandis uero eisdem argumentationibus, non ita quidem peccauit, propterea quod, quæ præcepit de argumentationibus tanquam alijs utenda, ipse tamen nullo in loco uidetur usus. In libris enim eius nunquã legas, nego maiorem, nego minorẽ, nego consequentiam: probo maiorem, probo minorem, probo consequentiam, et alia plurima huiusmodi, quibus plena sunt ingentia barbarorum Dialecticorum et Philosophastrorum uolumina: sed tamen reprehensione non caret, eo quia præcepit alijs ea, quibus ipse nũquam tamen uti uoluit, et ita præcipiendo posteris dedit occasionem utendi et peccandi. At posteriores Dialectici, qui præcepta illa de argumentationibus ab Aristotele tradita nõ solum in circulis et publicis disputationibus, sed etiã si Dijs placet, in scriptis et libris usurpare cœperunt, ex una parte quidem uidẽtur excusandi, quod ea usurparunt, quæ ab antiquis inuenerunt tradita, sed ex alia parte non solum reprehendendi sunt, uerum etiam ridendi, quod in tam multis seculis, et in tanta multitudine, nemo eorum unquam uidit, nec animaduertit, in istis Aristotelicis præceptionum de argumentando formulis tam multis, tam superstitiosis, tam obscuris, uel nihil uel parum admodum esse utilitatis. Id quod uel maxime licet intelligere partim ex Cicerone cæterisq; Rhetoribus, qui et de argumentis et de argumentationibus scribentes, et tot pulcherrima utilissimaq; præcepta tradentes, nullo tamen in loco quicquam unquam præceperunt de figuris syllogismorum, aut de modis earum, ut facit Aristoteles: partim ex Demosthene, Isocrate, cæterisq; Oratoribus, qui uel ante Aristotelem uel Aristotelis ætate fuerunt, cum nondum ars ista argumẽtandi prioristica erat inuenta, qui tamen sine ullis istiusmodi argumentationũ formulis ita copiose, ita uehementer, ita subtiliter disseruerunt, ut post eos, hoc est, postquam inuenta est ista tam præclara argumentandi ars, nemo unquam neq; copiam, neq; uehementiam, neq; subtilitatem illorum potuerit imitari, ne dum æquare aut superare. Ex quo rursus licet intelligere argumentandi peritiam, saltem, quod ad figuram et modum argumentationis attinet, magis innata quadam ingenij bonitate, et naturali mentis acumine, quàm ullis

Dialecticorum præceptionibus, ut non poßit Aristoteles non uehementer esse reprehendendus, qui rem suam sponte non admodum difficilem, præceptorum nimia multitudine et ambagiosa quadam obscuritate, difficillimam laboriosissimamq; reddiderit. Et si quispiam forte adhuc perseuerat credere et affirmare doctrinam istam Aristotelis prioristicam, esse tam utilem et necessariam ad recte argumentandum, et ad ueritatem inuestigandam, ut hactenus pene ab omnibus temere creditum fuit, is mihi quæso dicat et reddat rationem, cur nō solum Dialectici Aristotelis sectatores, sed etiā Aristoteles ipse et artis istius inuentor et Archidialecticus, subinde deprehendatur cadere et præcipitare in tot ac tam fœda errata, quot à nobis supra fuerunt deducta et refutata. Quod si mihi huius, quam dico, rei causam aut rationem ullam probabilem reddere sciuerit, non recuso neq; causam ullā dico, quin omnes iudicent Aristotelem omnia recte et utiliter præcepisse, me uero nihil nisi peruerse ac temere sensisse. Sed ut ad rem redeam et semel finiam, dico et concludo Aristotelem in modo et mensura tradendorum argumentationum uehementer errasse, ut diximus: Dialecticos autem posteriores illius sectatores, non solum in hoc peccasse, sed etiam in eo quod quæ Aristoteles usurpare noluit, ipsi non ueriti sunt paßim in usum adducere, et libros identidem refercire negationibus maiorum, minorum, consequentiarum, probationibus antecedentium, cōsequentium, et alijs similibus nugamentis, quæ prorsus sunt dißimilia et plane contraria modo scribendi ac disputandi antiquorum. Atq; ita patet Aristotelem, et cum eo omnes Dialecticos et Pseudophilosophos uehementer errasse, partim in aßignando numero argumentationum, partim in ueris argumentationibus prætermittendis et in non ueris tradendis, partim in aßignandis argumentationum generibus ijs ad quos non pertinent, et ijs ad quos pertinent adimendis, partim postremo in modo tradendi et usurpandi argumentationum formulas. Rhetores autem hæc omnia rectius, uerius, clarius, moderatiusq; fecisse, ut nemo recte philosophandi studiosus dubitare debebat, quin doctrina tam docendarum quàm usurpandarum argumentationum, non à Dialecticis nec à Pseudophilosophis, sed à Rhetoribus et Oratoribus cæterisq; probatis Scriptoribus sit petenda. Apud hos enim non solum uera argumenta, sed etiā ueræ argumentationes traditæ et usurpatæ reperiuntur. Ac de argumentationibus satis, in quibus nihil dixi de eo quod est, dici de omni et dici de nullo: quibus duabus, tanquam columnis, Dialectici falsò existimant fulciri omnes syllogismos, et probationes earum ualere: nam supra satis de eis est dictum in septimo primi libri capite, ubi ostendimus uim et efficaciam probandi in syllogismis positam, esse non in eo quod est, dici de omni et dici de nullo, sed in eo

quod una uel plures partes alicuius totius discreti uel continui, sunt uel non sunt, continentur uel non continentur, in toto aliquo discreto uel continuo, et clarissimis accommodatissimisq; exemplis hanc totam rem illustrauimus. Quare de isto alio Aristotelis et Pseudophilosophorum non minimo errore, nihil hoc loco restat dicendum. Sed tantum huc afferenda aliquot doctorum Virorum testimonia, quibus confirmentur ea omnia, quæ à nobis dicta fuerunt supra de argumentationibus Pseudophilosophorum, et de libro Priorum Analyticorum: ne soli de tanta re, ac de tot tamq; claris uiris tam praue sensisse uideamur: ergo Ludouicus Viues in tertio de causis corruptarum artiū libro, ita scribit. Adduntur uolumini περὶ ἑρμηνείας, duo libri Priorum Analyticorū, utiles quidē illi, et magni, atq; excellentis ingenij: Sed utilitas hæc obruta est primum multis superuacaneis adiectis, ut de modalibus, quæ ad rem non magis faciunt, quàm cætera aduerbia: Nam de illis statuendum est ex negatione, affirmatione, uniuersalitate, particularitate. Impossibile non aliud est hoc loco, quàm nunquā, necessario quàm semper, possibile quàm aliquando. Tum de reductionibus syllogismorum, de ijs, quæ uera ex falsis nascuntur, quod est cuiuis ita promptum, ut uix sit credibile Stoicos acutos homines, et in Dialectica multum uersatos negasse id posse fieri. Omnia uero tanta subtilitate dissecat, ut laboriosius sit instrumentum intelligere, quàm usum: Ita pulcherrimum Organum, et superuacaneis oneratum, et in tantas minutias fractum, et concisum, parum habile utentibus reddidit. Hæc Viues cui in omnibus, quæ de libris Priorum Analyticorū dicit, assentior, præterquam in eo quod putat eos esse non solum excellentis cuiusdam ingenij, sed etiam utiles. Quorum neutrum est uerum, excellentia enim ingenia in rebus tam friuolis et superuacuis non occupantur, neq; res tā friuolæ et penè pueriles, possunt esse utiles. Sed Viues cum iudicium illud fecit non rectè potuit iudicare, eo quod quatenus iudicauit ea esse inutilia, à ueritate rei tale iudicium facere fuit coactus, quatenus uero eadem dixit esse excellentis cuiusdam ingenij, non à ueritate, sed ab opinione de Aristotelis doctrina temere concepta, ita loqui cogebatur.

Argumentationum formæ communes tam Philosophis quàm Oratoribus, ex Trapezuntio.

Complexio, siue Dilemma.
Enumeratio.
Simplex conclusio.
Subiectio.
Summissio.
Oppositio, siue Antitheton.
Violatio, græce βίαιον.
Inductio.
Collectio.
Ratiocinatio, siue syllogismus.

De falsa demonstratione et falsa scientia et falsa sapientia Pseudophilosophorum, et simul de inutili falsoq; Posteriorũ Analyticorũ libro. Cap. Tertium.

PERVENIMVS tandem ad præciosißimum illum Dialecticæ thesaurum, hoc est, ad librum Posteriorum Analyticorum, in quo agitur, ut Dialectici aiunt, de syllogismo non simpliciter, ut in Prioribus Analyticis, nec probabili ut in Topicis, nec soqhistico ut in Flenchis, sed demõstratiuo: per quem fit et generatur scientia illa à Pseudophilosophis tantopere celebrata, quæ est, ut ijdem affirmant, certa et infallibilis et nunquam aliter sese habere potens, et quæ postremo non nisi de rebus uniuersalibus, necessarijs, ingenerabilibus, et incorruptibilibus habetur. De tali inquam syllogismo, et de tali scientia gignenda differit Aristoteles in hoc libro. Quare nos quoq; sicut antea fecimus in alijs libris, uideamus qualis sit iste syllogismus demonstratiuus, et ista scientia demonstratiua, et ostendamus non minus in his quàm in superioribus, quæ à nobis refutata fuerunt, Aristotelem et Dialecticos omnes fuisse deceptos. Nos enim, ut ante libro tertio capite primo diximus, sic etiam hoc loco confirmamus, istam scientiam, quàm Dialectici et Pseudophilosophi tantopere extollunt, apud homines nusquam inueniri: et demonstrationem illam, ex qua scientiam hanc generari aiunt, cũ omnibus illis conditionibus, quas ei tribuunt, nec ab Aristotele unquam, nec ab alio ullo fuisse factam, nec fieri posse, et si fieret, tamen nullam uim probãdi habituram. Et propterea totum istum librum Posteriorum, non solum frustra ab Aristotele fuisse compositum, sed etiam cum magno studiosorum Philosophiæ detrimento, qui bonas horas in nugis et rebus nullius momẽti impendere coguntur. Atq; ut breuiter ostendam quod proposui, uolo Lectorem hic mihi in memoriam redire eorum, quæ supra dixi, de ista scientia, nempe eam, si uniuersalia realia falsa sunt, ut monstrauimus, quoniam non nisi de talibus uniuersalibus, ut aiunt, traditur, ueram esse non posse. Nisi forte de nõ ueris Dialectici, ut sunt stulti, ueram scientiam posse esse autumant. Deinde Authorem illum, qui Introductio siue Medicus inscribitur, affirmare scientiam istam non modo apud Philosophos, sed ne apud homines quidem prorsus inueniri. Quibus duabus tantummodo rationibus istud scientiæ genus tunc oppugnaui, nunc uero alia adiungam, ut perfecte id quod proposumus, uerum esse

intelligatur. Rursus igitur dico, scientiam istam, quam demonstratiuam et maxime propriam uocant, esse rem prorsus commentitiam, et ut uere dicam quod sentio, meram fabulam Aristotelicam. Idq; probo primum ex demonstratione illa, quam propter quid et potißimam appellant: ex qua tanquam ex parente quadam et procreatrice, aiunt fieri scientiam istam. Nego enim talẽ demonstrationem cum omnibus illis cõditionibus, quas ei tribuit Aristoteles, hoc est, ex ueris, primis, immediatis, prioribus, et notioribus, et causis cõclusionis: et præterea ex uniuersalibus, necessarijs, per se et secundum quod ipsum, nego inquam talem demonstrationem cum omnibus istis conditionibus aut ab Aristotele unquam, aut ab alio quopiam fuisse factam. Et huius meæ negationis causam et rationem hanc euidentißimam affero, quia nec ipse Aristoteles in tanta multitudine et farragine uerborũ, quæ super hac re consumit, ullum unquam talis demonstrationis exemplum attulit, nec ullus Interpretũ adhuc, quod ab Aristotele prætermissum fuit, satis præstare potuit. Nam tantum abest ut ullum perfectæ et potißimæ demonstrationis exemplum afferant, ut in tot seculis nondum reperire potuerint, nec inter se conuenire, quod nã sit uerum potißimæ demonstrationis medium. Alij enim dicunt, id esse definitionem subiecti, ut Lynconiensis: alij definitionem prædicati, ut Egidius: nonnulli uero, ut Thomas Aquinas, utranq; definitionem tam subiecti quàm prædicati. Quæ cũ ita sint, quomodo potest quisquam Interpres, aut quiuis alius proferre exemplũ perfectæ demonstrationis ab Aristotele omissum? cum nondum constet quod nam sit eius medium, et sine medio, ut dicunt, nullo pacto fieri queat? Nam si quis forte demõstrationis perfectæ exemplum aliquod afferre conetur, et in ea pro medio ponat uel definitionem subiecti, id negabit Egidius: uel definitionem prædicati, id non concedet Lynconiensis: uel utranq; definitionẽ, omnes Egidiani et Lynconiensiani aduersabuntur. Atq; ita nullo pacto inueniri poterit exemplũ ullum perfectæ demonstrationis, quod quidem non multos habeat aduersarios, et multas rationes contrarias, ex eodem Aristotele omnes desumptas. Nec mirum, si nullum uerum talis demonstrationis exemplum nec ab Aristotele unquam, nec ab ullo Interpretum prolatum fuit, cum prorsus fieri non poßit, cum omnibus dico conditionibus illis, quæ ei apponuntur. Nam per Deos immortales, quodnam maius aut euidẽtius argumentum esse potest, demonstrationem istam uere fieri non posse, et prorsus esse falsam? quàm quod nullum eius uerum inuenitur exemplum nec apud Aristotelem, nec apud ullum alium Scriptorem Græcum aut Latinum, nisi forte apud Euclidẽ, et alios Mathematicos, de quibus tamen postea uidebimus. Nunc pro certo cõstare uolo, nec in naturali, nec in morali Philosophia,

nec in Dialecticis, reperiri ullam talem demonstrationem potißimam. Ex quo non solum Aristotelem maxime reprehendendum dico, qui de tanta tamq; difficili et obscura re scribens, et tantum uerborum inutilium fundens, nullum unquam istius tam praeclarae tamq; egregiae demonstrationis exemplum attulerit, ut si non rudiores et imperiti, at certe interpretes et doctiores uiri scire possent: quonam pacto fieret iste demonstratiuus syllogismus, et quodnam esset uerum eius medium: sic enim nec Egidius à Lynconiensi, nec Lynconiēsis ab Egidio, nec Thomas ab utroq;, de medio demonstrationis dissensisset. Non solum inquam, quod nullum demonstrationis attulerit exemplum, dico grauißime reprehendendum esse Aristotelem, sed etiam omnes illius Interpretes, qui non potius dixerunt istam demonstrationem fieri non posse, et esse falsam, sicut est: cum Aristoteles ipse nullum eius afferre potuerit exemplū, quàm laborauerunt incassum, dando operam ut intelligerent id quod erat inintelligibile, et ut explanarent id quod erat inexplanabile, et deniq; ut facerent id quod nullo pacto fieri poterat. In quam reprehensionem ne ego quoq; inciderem, dixi et rursus dico, demonstrationem istam cum illis omnibus conditionibus à nullo unquam fuisse factam nec fieri posse, sed esse falsam et fabulosam. Nam quod quidem perfectae demonstrationis exemplum hoc afferunt, Omne animal rationale est risibile, homo est animal rationale, ergo homo est risibilis. Dicentes in hac demonstratione definitionem subiecti esse medium, et per ipsum propriam paßionem de suo subiecto concludi. Respondeo per demonstrationem istam nihil probari, eo quia non est ex notioribus: minus enim notum est, animal rationale esse risibile, quàm hominem esse risibilem. Nam si quis forte negaret, hominem esse risibilem, et tu accederes cum ista demonstratione, coacturus eum ad confitendum, hominem esse risibilem, non'ne merito ridiculus et ineptißimus Logicaster uidereris? certe non posses, non esse deridendus et ter ineptus. Quare si definitio subiecti pro medio sumatur, necesse est demonstrationem aut non esse potißimam nec ex medio uero factam, aut certe si potißima et ex uero medio est, tamen nullā uim habere ad probādum id quod concludit, neq; ad cogendum Aduersarium ut fateatur, id quod negat. Quorum utrum uelint sumant Dialectici, non possunt defendere demonstrationem istam, quin aut non uera, aut certe uana esse uideatur. Sed alij definitionem paßionis non subiecti pro medio ad faciendam demonstrationē sumunt, hoc modo, ut persistamus in eadem re probanda, Omne quod potest ridere est risibile, homo potest ridere, ergo homo est risibilis: ut posse ridere, sit definitio risibilis, id est, paßionis: nihil enim aliud est risibile, nisi id quod potest ridere. Quam demonstrationem nos quoq; negamus esse ueram

et potißimam

et potissimam, idq; non solum quia Lynconiensis et bona pars Dialecticorum idem negant, sed etiam quia non habet omnes conditiones, quæ in demõstratione potissima requiruntur. Non enim est ex prioribus et notioribus naturæ, ut uult Aristoteles: si quidem utrunq;, hoc est, tam passio quàm eius definitio, est æque notum naturæ, aut certe neutrum altero magis ignotum. Quare neutrum per alterum recte uidetur demonstrari posse. Vt omittam interim hic, stultum esse dictu, aliquam probationem inter homines disputantes uel discentes fieri per notiora naturæ non nobis. Probatio enim uel doctrina debet fieri per notiora ei, qui cum disputamus uel docemus. At disputatio nobis est cum Aduersario nostro non cum natura, et discipuli nobis non natura docenda. Quare omnis probatio et doctrina ex notioribus aduersario, uel discipulis non naturæ fieri debet. Sed ne simus morosiores, demus definitionem passionis, esse notiorem quàm ipsa passio: et demonstrationem eam, quam dixi, esse ex ueris, primis, immediatis, prioribus, notioribus, et causis conclusionis: non propterea tamen adhuc est potissima demonstratio, quia nõ habet alias conditiones, quæ requiruntur: non enim est ex necessarijs, nec uniuersalibus. Quis enim nisi stultus Dialecticus dicat, posse ridere, esse rem necessariam? Sed do etiam esse necessariam, nec propterea tamen concedam esse uniuersalem, quia uniuersalia realia, ut supra demonstrauimus, nõ uere constant in rerum natura, sed falsa sunt et cõmentitia. Atq; ita demonstratio ista quomodocunq; fiat ex definitione siue subiecti siue passionis siue utriusq;, nam eadem etiam ratio est de utraq;, nullo pacto potest defendi esse potissima: Semper enim deerit aliqua conditio requisita. Vt omittam interim etiam de conditionibus ipsis esse maximam inter ipsos controuersiam. Nondum enim satis perfecte intelligitur, quid sibi uoluerit Aristoteles, cum dixit, demonstrationem debere esse ἐκ πρώτων, καὶ ἀμέσων, hoc est, ex primis et immediatis. Si quidem alij aliter exponunt, ut in spatio paulo minus duûm millium annorum ex uerbis Aristotelis nondum potuerit elici, nõ solum quodnam sit uerum demonstrationis potissimæ medium, sed etiam quæ et quales sint nõ nullæ particulæ in eius definitione appositæ. Nec mirum hoc cuiquam uideri debet, cum ipsemet Aristoteles cum istas nugas scribebat, et alios docere uolebat, non satis intelligebat aut sciebat, quid aut quale esset, id quod scribendum susceperat et docendum. Nam si intellexisset et scisset, certe nunquam prætermisisset, quin attulisset, exemplum aliquod potissimæ demonstrationis, quo id quod erat tam difficile tamq; obscurum: atq; etiam si uerum esset, omnibus ueritatis indagatoribus tam necessarium, aliquo modo efficeretur, manifestum et apertum, ac ne genus humanum in perpetuum defectu unius

exempli, tanto ac tam præclaro quasi thesauro priuaretur. Sed nescio quomodo tot Interpretes, qui istas nugas interpretati sunt, et tot homines, qui eas usq; in hunc diem legerunt, usq; adeo fuerunt stupidi et cæci, ut non uiderint nec intellexerint, in toto hoc Aristotelis libro, nihil aliud agi nisi id quod non est nec esse potest, tradi ac doceri, atq; ista quasi fabula decipi ac deludi uniuersum genus humanum. Id quod ego intelligens ac pro certo habens, nullo pacto amplius dissimulandum putaui, ut qui recte philosophari cupiunt, nugis istis reiectis et explosis, probatos libros legāt, et in melioribus studijs bonas horas consumant. Sed iam satis, ut opinor, demonstrationis definitionem eam, quē à materia factam uocant, impugnauimus: nunc ad eam uenio, quam à fine demonstrationis assignant. Demōstrationem enim, aiunt, esse syllogismum scientialem, hoc est, facientem scire, et generantem in nobis scientiam illam, quam maxime propriam uocant. Et quoniam scientia deducitur ab eo, quod est scire, idcirco ipsum scire definiunt hoc modo, Scire est cognoscere per causam, propter quam res est, et quod illius causa est, et non contingit hoc aliter se habere. Sed hæc quoq; definitio tam scientiæ quàm sciendi, falsa est: nam si demonstratio potissima nunquam facta fuit, neq; fieri potest, ut supra diximus, quomodo est syllogismus scientialis? aut quomodo generat in nobis istam scientiam, quam uocant maxime propriam? Quod uero aiunt, scire esse per causam cognoscere, fateor id esse uerum, cum de causa dubitamus, et eam quærimus, et quærendo inuenimus. Vt si quæreremus, quam ob causam Luna deficit, et eam deficere inueniremus hac de causa, quia terra inter ipsam et Solem interponitur. Fateor inquam scire hoc modo, nihil aliud esse, nisi per causam cognoscere. Sed si de causa nulla esset dubitatio nec quæstio, ut si quæratur, exempli gratia, an sint et quales sint Antichthones, et quærendo sciremus, eos esse et quales sunt, quid est, cur hoc scire, aut sit, aut putetur, aut dicatur, esse per causam cognoscere? certe ego nullā uideo causam, cum nulla hic causæ fiat mentio, nec ulla sit de causa dubitatio, aut quæstio. Nisi forte quis ipsas rationes, quibus aliquid scitur, causas esse sciēdi dicere uelit: quod est absurdum, cum nec Aristoteles de talibus causis intellexerit, sed de causa essendi: et hoc modo nō solum demonstratio potissima, et propter quid, sed etiam quæcunq; alia fieret per causam. Quicquid enim scitur, et quomodocunq; scitur, per causam sciendi, hoc est, per rationem sciatur necesse est. Atq; ita præceptum Aristotelis de causa in definitione demonstrationis posita, non solum esset falsum sed etiam ridiculum: præsertim cum idem Aristoteles addat, et quod illius causa est, quasi uolens innuere ad demonstrationem faciendam non quancunq; causam sed ueram, et non tantū ad cognoscendum,

ſed etiam ad eſſendum pertinentem eſſe neceſſariã. Itaq; ſine dubio in definitione eius, quod eſt, ſcire, de cauſa nõ ſolũ ſciendi, ſed etiam eſſendi intelligẽdum eſt. Per quam cauſam, cum non ſemper ſciamus, quia non ſemper de ea dubitatur nec quæritur, nec per eam ſemper fit probatio, non poteſt definitio ſciendi ab Ariſtotele tradita, eſſe uera ac generalis omnibus quæſtionibus, in quibus aliquid etiam perfecte ſciri poteſt, ut in exemplis ſupra poſitis apparet. Quare ſi definitio ſciendi non eſt uera generaliter, quomodo generaliter poteſt eſſe uera ſcientia, quæ ab illo ſcire deducitur? Sed hic mihi ſeſe opponunt Dialectici, et non iam rationibus ſed authoritatibus mecum agunt: aiunt enim nõ ſolum Ariſtotelem, ſed etiã multos alios maximi nominis uiros, approbaſſe hanc demonſtrationem, et inter eos Galenum, qui tã ſæpe in ſcriptis ſuis citat libros et cõmentarios de demonſtratione à ſe compoſitos, ut demonſtrationem hanc maximi feciſſe uideatur. Quæ ſi non eſſet uera, ut nos dicimus, quorſum non ſolum Ariſtoteles, ſed etiam Galenus in ea tradenda et docenda tantopere laboraſſet? Hæc defenſio demonſtrationis potiſſimæ, maxime commouet eos, qui ſe uel Ariſtoteli uel Galeno uſq; adeo addixerunt: ut quicquid ille uel ille dicit, quamuis falſiſſimum et abſurdiſſimũ, tamen uerum eſſe putant, et in quærenda ueritate rerum, nõ quid reuera ſit in natura, ſed quid ab Ariſtotele uel Galeno dictum fuerit, tantũ conſiderent: idq; perinde atq; à Deo uel à natura dictum eſſet, uerũ eſſe arbitrantur. Sed nos qui nulli addicti ſumus, et in nullius uerba iurauimus, longe aliter facientes, nullius quamlibet magni uiri authoritatem tanti facimus, quanti ueritatem: et propterea, ut Ariſtotelis, ſic etiam Galeni hac in re authoritatem nõ recipimus, ſed planè improbamus et reijcimus: non quod non arbitremur Galenum magnum fuiſſe uirum et Medicũ, ſed quod nimium fuit Dialecticus, hoc eſt, magnus Ariſtotelicarum nugarum cultor, et dialecticæ uanitatis approbator: præſertim eius quæ pertinet ad demonſtrationem faciendam. De qua cum ſæpius citet librum à ſe compoſitũ, tamen ita loquitur in libello de libris ſuis, ut aperte confiteatur in ſcriptis Dialecticorum ueram faciendæ demonſtrationis artem ſe nunquam reperire potuiſſe: ſed tantum apud Arithmeticos et Geometras, cum tamen omnes de demonſtratione Ariſtotelis libros non ſolum diligenter legiſſet, ſed etiam prius quatuor, deinde quinq; commentarijs bene longis explanaſſet, ut ipſemet teſtatur. Quæ cum ita ſint, quid ultra egemus teſtibus ad improbandos hos Poſteriorum Analyticorum libros? et ad refutandam iſtam demonſtrationem, quam docere ſe profitentur? Cum Galenus eorum tã diligens lector, et demõſtrationis potiſſimæ tantus author, ingenue fateatur ſe in ea faciẽda à Dialecticis nihil fuiſſe adiutũ, ſed ab Arithmeticis

tantum et Geometris. Quibus uerbis satis superq; etiam nobis tacentibus improbauit omnes, non solum aliorum Dialecticorum, sed etiam Aristotelis de demonstratione libros. An uero rectam faciendæ demonstrationis rationem apud Arithmeticos et Geometras inuenerit, ut testatur, ipse uiderit. Ego certe rursus ita dico, talem aliquam demonstrationem, qualem Aristoteles describit, cum omnibus illis conditionibus, quas ei tribuit, nec apud ipsum Aristotelem, nec apud Galenum, nec apud ullum alium Scriptorem reperiri, nec omnino fieri posse: Quia si reperiretur, Interpretes huius libri non tantopere laborarent in aßignando medio demonstrationis: et si fieri posset, ipsi aliquam fecissent, uel ab aliquo alio factã attulissent, ut exemplo, si nõ Aristotelis, nam ipse nullum perfectæ demonstrationis exemplum reliquit, at certe uel suo, uel alicuius alterius nos docerent, quonam medio demonstrationis sit utendum. Quod cum non fecerint, nisi falso, ut supra dixi, signum uel euidentißimum est, demonstrationis istius nomen esse uanum, et ipsam nihil aliud esse nisi rem commentitiam et meram fabulam. Præsertim cum, ut probaui, etiam si fieret, tamen nullam uim haberet ad probandum quicquam, quoniam oportet ad probandum aliquid inter homines argumenta esse notiora nobis non naturæ, idq; quia cum hominibus non cum natura disputamus. Nihil enim absurdius aut stultius præcipi potuit, quã id quod ab Aristotele præceptum est, hoc est, in facienda demonstratione seruandum esse, ut ea ex prioribus et notioribus non nobis sed naturæ fiat: perinde quasi cum natura non cum hominibus nobis esset disputandum. Itaq; sic concludimus totum hoc caput, ut dicamus et affirmemus, Demonstrationem istam, de qua loquimur, potißimam et perfectam, non esse in rerum natura: idq; multis de causis, ac primo, quia nullum eius reperitur exemplum uerum, non ab Aristotele ipso, non ab Interpretibus, non ab ullo alio prolatum aut usurpatum: deinde quia non certo scitur quod nam sit uerum eius medium, cum alij definitionem subiecti, alij paßionis, alij utriusq; statuant, ut supra diximus: deinde quia fieri non potest: quod ita probatur, quia si fieri posset, iam ab aliquo facta esset, et aliquod eius appareret exemplum: tum etiam quia si fieret, nullam haberet efficaciam probandi, quia non fit per notiora nobis: postremo uero quia dicitur fieri tantum de uniuersalibus; et uniuersalia, ut supra probauimus, falsa sunt, quare demonstratio de uniuersalibus facta, non potest non esse falsa. In summa uero, ut omnia, quæ ante dixi, in pauca redigam, sic dico, destructis uniuersalibus, id quod fecimus in primo libro, non posse non destructam esse istam demonstrationem, quæ ex talibus uniuersalibus fieri dicitur. Destructa uero demonstratione, non posse stare scientiam illam, quam isti falsò uocant,

maxime propriam, eo quia ex tali demonstratione gigni affirmatur: et postremo destructa scientia, necessario ruere etiam sapientiam illam, ab Aristotele in sexto Ethicorum, tantopere celebratam, quæ ex scientia et intellectu, ut ipse ait, composita est. Vt manifesto appareat cadentibus uniuersalibus realibus, non posse stare nec demonstrationem, nec scientiam, nec sapientiam: et qui hæc defendere ac tueri uoluerit, eum necesse habiturum prius defendere uniuersalia, quæ sunt tanquam columnæ quædam totius dialecticæ facultatis.

De sophisticis elenchis ab Aristotele in Rhetoricam nō recte introductis, et de libro sophisticorum elenchorum quid sentiendum. Caput Quartum.

ARISTOTELES non solum in Dialecticam, sed etiam in Rhetoricam haud scio quàm recte, certe multum præter consuetudinem aliorum Rhetorum introduxit specialem tractatum de non ueris, sed apparentibus argumentis: cæteri enim Rhetores tam græci quàm latini scripserunt illi quidem etiam de argumentis tum necessarijs tum probabilibus, sed de apparentibus argumentis nominatim in Rhetorica nemo unquam ueterum, quod sciam, scripsit, præter Aristotelem, qui tractatum istum in Dialecticis appellauit σοφιστικοὺς ἐλέγχους, hoc est, fallaces et captiosas reprehensiones: in Rhetoricis uero φαινομένων ἐνθυμημάτων τόπους, hoc est, apparentium enthymematum locos. Quo in tractatu quamuis ab imperita Pseudophilosophorum turba existimetur tradidisse omnes modos, quibus fallaciæ intendi possunt, tam in dictione quàm extra dictionem, et ea ipsa de re nec perfectius nec melius à quoquam scribi aut disseri potuisse, tamen nos in hoc quoq; libro non pauca ab eo fuisse peccata, et multo melius multoq; perfectius scribi potuisse, breuiter sumus ostensuri. Primo enim licet tradat multos modos texendi fallacias, tam in dictione, ut dixi, quàm extra dictionē, tamen non paucos utrobiq; prætermittit. Deinde ex eorum numero, quos tradit, nonnullos incommode et obscure, ne dicam inepte, nominat: et alijs quibusdam non satis clara, sed obscura et penè ænigmatica exempla apponit. In sophismatibus enim dictionis omittit illos alios modos, cum fallacia intenditur uel ab eo, quòd in argumentatione transitus fit à uoce proprie sumpta ad uocem figurate acceptā, ut Socrates est homo, homo est genus, ergo Socrates

est genus: homo enim in primo enuntiato proprie positus est, pro uno tantum homine, in secundo autem figurate pro omnibus hominibus, uel pro genere hominum, aliter enim homo non posset esse genus: uel ab eo quod in argumētando transitur à uoce significante ad rem significatam, ut illud Chrysippi, quod loqueris per os tuum transit, currum loqueris, ergo currus per os tuum transit: uel ab eo, quod una eademq; uox, et cum diphthongo scribitur et sine diphthongo, ut quod lætum est placet, lætum est mors, ergo mors placet: uel ab eo, quod syllabæ unius dictionis uel cōiunctim uel disiunctim legi et proferri possunt, ut apud Græcos cum dicitur ἕνδεκα ἔτεσιν, coniunctim, hoc est, undecim annis, uel ἐν δέκα ἔτεσιν, disiunctim, idest, in decem annis. Qui fallaciæ modus diserte ponitur ab Hermogene, eiusq; interpretibus in capite περὶ ἀμφιβολίας, et ab eisdem appellatur περὶ διάστασιν συλλαβῶν, nec idem apparet esse cum illo, qui ab Aristolele traditur, et nominatur, κατὰ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν. Nam ille Aristotelicus in distinctione et cōiunctione nō tam syllabarum unius dictionis quàm plurium dictionum uidetur esse constitutus. Atq; ita patet Aristotelem non multum fuisse diligentem in colligendis fallaclls dictionis, sed nec in eisdem nominandis maiorem adhibuit diligentiam: non enim recte unum tantum modum appellauit παρὰ τὴν ἀμφιβολίαν, cū αμφιβολίας nomen generale sit omnibus fallacijs in dictione consistentibus, præterquam fortaßis ei, quæ παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως dicitur, ut παρὰ τήν ἀμφιβολίαν genus sit, eius autem species sint παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, παρὰ τὴν διαστολὴν, παρὰ τὴν σύνθεσιν, παρὰ τὴν διαίρεσιν, παρὰ τὴν προσῳδίαν, παρὰ τὴν διάστασιν συλλαβῶν: Sic enim et Hermogenes, et eius Interpretes recte his nominibus utuntur. In fallacijs uero extra dictionem rursus omisit illam, qua utebatur Chrysippus hoc modo, Quod non amisisti habes, cornua non amisisti, cornua igitur habes. Item illam, Est quoddam caput, id autem non habes, caput igitnr non habes. Et alias quusdam huiusmodi, quas refert partim Plato in Euthydemo, partim Laertius in uita Chrysippi: et quæ ad nullum ex ijs modis, quos refert Aristoteles, uidētur reduci posse nisi ad ignorantiā elenchi, ad quā omnes fallaciæ tam in dictione quàm extra dictionem referri possunt. Nomina autē non recte imposuit Aristoteles primum, primo harum fallaciarum modo, quē uocat παρὰ τὸ συμβεβηκὸς, hoc est, ex accidenti, ut Socrates est alius à Platone, Plato est homo, ergo Socrates est alius ab homine, et consequenter à se ipso: hæc enim fallacia nec est nec recte appellatur ex accidenti, sed ex eo, quòd transitio fit à uoce indiuidua, uel minus communi ad uocem genericam, uel magis communem: non enim si Socrates est alius à Platone, cuius uox est

indiuidua, uel minus communis, continuo necesse est, ut sit alius ab homine, cuius uox est generica et magis communis: Homo enim figurate acceptus est genus utriq;, si quidem tam Socrates quàm Plato uere ambo sunt in genere hominum: à minus communi enim ad magis commune in negatione et diuersitate probanda non ualet consecutio, ut non est homo, ergo non est animal, et est diuersum ab homine, ergo est diuersum ab animali. Secundum autem modum recte quidem ille appellauit παρὰ τὸ ἁπλῶς ἢ μὴ ἁπλῶς λέγεσθαι, sed non satis clarum apposuit exemplum, ut si quod non est opinabile, sit, sequatur id quod non est, esse. Nam dicet fortasse aliquis nihil esse inconueniēs id quod non est, esse, alio uidelicet et alio modo acceptum. Quare accommodatius exemplum erat illud Euthydemi apud Platonem in Euthydemo. Qui cupit fieri sciens, cupit desinere esse ignorans, qui cupit desinere esse ignorās, cupit desinere esse id quod est, qui cupit desinere esse id quod est, cupit mori, ergo qui cupit fieri sciens, cupit mori: Fallacia enim est in eo, cum dicitur, qui cupit desinere esse id quod est, cupit mori, si quidem quod secundum quid dictum erat, desinere esse id quod est, hoc est, desinere esse ignorans, tanquam simpliciter dictum esset, accipitur, hoc est, desinere esse homo. Hæc fallacia à Græcis post Aristotelē, et maxime à Stoicis, nominata fuit Sorites, Cicero acerualem uertit, Recentiores uero Dialectici à primo ad ultimum appellant. Nec minus in alijs quoq; fallacijs extra dictionem, quæ sequuntur, peccauit Aristoteles, uel quia quod est commune omnibus fallacijs id uni tantum speciei attribuit, ut in ea, quæ est, παρὰ τὸ μὴ διωρίσθαι τί ἐστι συλλογισμὸς ἢ τὶ ἔλεγχος: uel quia nullum apponit exemplum, ut in ea, quæ est παρὰ τὸ ἐν ἀρχῇ λαμβάνειν, quam Author ad Herennium in secundo non solum clarius nominat, sed etiam planius explicat exemplo accommodato, sic inquiens. Item uitiosum est pro argumento sumere id quod in disquisitione positum est, ut si quis quem furti arguat, dicat, hominem esse improbum, fraudulentem, auarum, eiq; rei testimonium esse, quòd tibi furtū fecerit. Vel quia rursus non recte nomen imponit, ut in ea, quæ est, παρὰ τὸ ἑπόμενον, nam cum quis ita argumentatur, ut dicat, ex eo, quod terra humida sit, pluisse, non ex consequenti appellanda est hæc fallacia, sed ut ait Author ad Herennium, ex eo, quod ea re, quæ plura significat, abutimur pro certo uuius rei signo, hoc modo, necesse est, quoniam pallet, ægrotasse. Vel quia utitur exemplo obscuriore, quàm ut facile intelligi poßit, ut in ea, quæ est, παρὰ τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον, atq; ideo Volateranus hanc fallaciam illustrare uolens omisso Aristotelis exemplo, ipse aliud quoddam attulit, sed ita ut nesciat quid dicat. Quod uero exemplum huius eiusdē fallaciæ

in Rhetoricis ab Ariſtotele profertur, magis intelligibile eſt, ſic enim ibi ait: Vt Demades Demoſthenis adminiſtrationem Reipublicæ omnium malorum cauſam eſſe ait, eo quod poſt eam contigit bellum. Vel quia non ſolum obſcura, ſed etiam inuſitata exempla attulit, ut in ea, quæ eſt, παρὰ τὸ τὰ δύο ἐρωτήματα ἓν ποιεῖν. Nam per Deos immortales quid eſt illud, quo ille exemplo utitur? utrum terra mare eſt an cælum? quis ita loquitur? aut quis ita interrogat? certe nemo, niſi Dialecticus aut Sophiſta ineptus et importunus. Ac tales quidem ſunt omnes uitioſarum argumentationum modi extra dictionem ab Ariſtotele traditi, in quibus tamen omiſit omnes eos, qui dicti ſunt: et præterea etiam omnes illos, quos refert Author ad Herennium in ſecundo Rhetoricorum, cum loquitur de uitioſa expoſitione, de uitioſa ratione, de uitioſa confirmatione rationis, et deniq; de uitioſa complexione ſiue concluſione. His enim tot modis, quot enumerat Author ille, fieri poteſt argumentatio uitioſa, et eo loco, quo ille tradit, uere ſunt tradendæ huiuſmodi fallaces reprehenſiones, ſiue ſophiſtici elenchi, hoc eſt, in capite de uitioſa argumentatione. Omitto hic captiones Pſeudomenorum, quæ à Recẽtioribus reflexa nominantur: nec commemoro dilemmata, ſiue ceratina, hoc eſt, quaſi cornutas argumentationes: et antiſtrephonta, quæ eis reſpondent, et alia multa, de quibus Ariſtoteles, licet de rebus iſtis uſq; ad nauſeam prolixe loquatur, tamen nullam facit mentionem. Ex quibus omnibus licet intelligere in ſophiſticis elenchis tradendis quantum Ariſtoteles fuerit diminutus, et obſcurus, quamq; parum commode quibuſdam nomina impoſuerit, et deniq; quàm omnes non recte inſcripſerit, et eos non ſuo neq; proprio tradiderit loco. Quanquam ſi credere uolumus Platoni, neq; tempore eius ſophiſtæ ſatis erant probandi, nam præter quàm quod eos ubiq; deridet et inſectatur, etiam in Euthydemo de utilitate artis ſophiſticæ ita ſcribit: Si quis huius generis multa aut etiam omnia norit, rerum tamen naturas nihil magis intelliget, ludere tamen ex illa nominum diuerſitate homines poterit, quaſi appoſita tibia ſupplantans eorum more, qui ſedere uolentibus furtim ſubſellia ſubtrahunt, et effuſius rident, cum uident eum, qui cecidit iacere ſupinum. Hæc Plato de ſophiſticæ artis utilitate, annos ab hinc duo millia monumentis literarum prodita reliquit: temporibus uero noſtris Ludouicus Viues in tertio libro de cauſis corruptarum artium, de eadem arte Platoni ſubſcribens idem ſentit, cuius uerba apponam, et ita capiti huic finem imponam. Adducti ſunt quidam in eã opinionem, ut dicant, hæc quidem hactenus eſſe alijs artibus utilia, quod acuãt ingenia diſcentium, et ſi quis hæc intelligat, facile alia aſſecuturũ minus difficilia, quorũ neutrũ eſt uerum. Videntur eſſe illa ingenioſa,

partim quòd non intelliguntur: nam quidam ea sola habent in pretio, quæ nō capiunt: alij subtilissimam oportere rem esse arbitrantur, quam ipsi non cernant. Multis perinde uidentur arguta, ut lusus pueriles festiui, et argutuli. Nam ænigmata hæc non ex ingenio eruditione multa exercitato et subacto, sed ex ignorantia meliorum sunt nata, tanquam herbæ inutiles in solo inculto. Necesse erat eos aliquid agere, hæc est enim natura humani ingenij, ut quoniam igneum est, etiam hebetissimum, se ad aliquid agendum applicet. Itaq; non acuunt hæc ingenium, sed cogunt syluescere, contentiosum reddūt spinæ istæ, et morosum, nō uiuidū et actuosum: in pulchris acuūt quidē et dedolant, sed ita, ut nihil supersit solidi: extenuant, minuunt, deprimunt: et in his semel fractum haud facile ad res præclaras sinunt attollere: præsertim quum hæc non modo aliena sint à ueris artibus, sed etiam contraria, ut tendentibus ad altiores, ac ueras disciplinas, tanta sint hæc cura didiscenda, ne profectum impediant, quanta fuerant accepta.

De uanitate eorum quæ à recētioribus Dialecticis appellantur Parua Logicalia. Caput Quintum.

NTER principia peruerse philosophandi, supra etiam numerauimus ea, quæ à recentioribus Dialecticis appellantur Parua Logicalia, atq; ideo superest de his quoq; aliquid ut dicamus, sed breuiter, ne tempus conteratur in meris Dialecticorum nugis uel recensendis uel refutandis. Paruorum autem Logicalium multa sunt capita, sed præcipue hæc, quæ subtiliter describuntur à Reuerendo Magistro Chrysostomo Iauello Canapitio, De Suppositionibus, de Ampliationibus, de Appellationibus siue restrictionibus, de Consecutionibus siue consequentijs, ut ipsi loquuntur, de Probationibus terminorum: et præter ea sunt alia quædam, de quibus se non scribere ait, eo quia non ad docendum sed ad decipiendum fuerunt inuenta, ut de Obligationibus, et Insolubilibus. Quæ quidem omnia usq; adeo sunt uana et ridicula, ut mihi non ad decipiendum tantum, ut ille dicit, sed ad falsitatem docendam, et ad tempus frustra consumendum excogitata fuisse uideantur. In eis enim cum penè innumerabilia alia plusquam stolida traduntur: tum in primis hæc, In suppositionibus materialibus, non recte dici, homo est nomen, sed dicendum esse, ly homo est nomen, uel aliquod homo est nomen. Aiunt enim signum neutrius generis, idē ualere quod ly, et facere propositionē materialiter significantē.

Ac talis quidem est præclara illa doctrina, quæ traditur in primo ingressu Paruorum logicalium, in suppositionibus formalibus. Istam propositionem, homo est animal, in sempiternum tempus esse ueram, etiam si nullus homo singularis esset in mundo: eo quod, ut ipsi dicunt, in prædicatis essentialibus nõ requiritur existentia subiectorum: perinde quasi prædicata illa non essent in singularibus, et homo atq; animal non essent in singularibus hominibus et in singularibus animalibus, sed in aere aut in globo Lunæ aut in illis regionibus ubi sunt Ideæ Platonis. Nec contenti tanto mendacio, addiderunt etiam illud, non ualere istam consequentiam, homo est animal, ergo homo est, quasi animal poßit esse, nisi in aliquo singulari uel homine uel alio quopiam singulari animali sit collocatum. In suppositionibus accidentalibus communibus, cum dicitur, homo est species, uel animal est genus: hominem ibi et animal stare pro natura hominis et pro natura animalis in se considerata, ut communis est pluribus, quod est falsißimum, Idem enim dictu est, homo est species et omnes singulares homines simul accepti sunt una species, et animal est genus, et omnia singularia animalia simul accepta sunt unum genus. Vtrunq; enim, hoc est, tam homo quàm animal in eiusmodi propositionibus figurate accipiuntur, et homo pro omnibus singularibus hominibus, et animal pro omnibus singularibus animalibus ponitur. Alioqui nec homo posset esse species, nec animal genus: ut in primo libro, cum de nominibus appellatiuis simplicibus figurate acceptis loquebamur, ostendimus. Sed de uanitate et falsitate suppositionum, hæc pauca attigisse satis sit. In ampliationibus uero terminos communes extendi à minori suppositione ad maiorem, ut cum dicitur, homo potest esse Antichristus, ly homo supponit non solum pro præsentibus, sed etiam pro futuris hominibus, et alia quamplurima huiusmodi: ut meretrix fuit uirgo, artocreæ deuoratæ, et egestæ sunt edendæ: puer anniculus fuit centum annorum. In appellationibus terminos communes à maiori ad minorem suppositionem restringi, et hanc propositionẽ, cum dicitur, Deum trinum cognouit Aristoteles, esse ueram: cum uero dicitur, Aristoteles cognouit Deum trinum, esse falsam. Item non uidi Papam et Papam uidi, consulem cæcidi et non cæcidi cõsulem: uno modo esse ueras, altero uero falsas. In consequentijs à genere ad speciem, negatiue esse bonam consequentiam, ut non est animal, ergo non est homo: à specie uero ad genus affirmatiue consequentiam esse bonam, ut est homo, ergo est animal. Quarum consequentiarum neutra est nec à genere ad speciem, nec à specie ad genus: Nam cum dicitur, non est animal, ergo non est homo, perinde est ac si diceretur, non est unum animal, ergo non est unus homo: quæ consequentia est ab uno generis ad unum speciei negatiue. Vera

autem consequentia, non ab uno generis ad unum speciei negatiue, sed à toto genere ad totam speciem tam affirmatiue quàm negatiue fit hoc modo, Est genus animalium, ergo est species hominum, et contra, non est genus animalium ergo non est species hominum: Similiterq; uera consequentia non ab uno speciei ad unum generis, sed à tota specie ad totum genus negatiue tantum non affirmatiue fit hoc modo, non est species hominum, ergo non est genus animalium. Fieri enim non potest, ut genus animalium sit saltem perfectum, nisi species hominum in eo contineatur: at affirmatiue non uidetur ualere, si species hominum sit, ut continuo etiam genus animalium esse concedatur. Nihil enim naturæ repugnat præter homines nulla alia reperiri animalia, quamuis species hominum hoc modo considerata, non species sed genus esset dicenda, quia non ad superius animalium genus comparari posset, sed tantum ad inferiora singularia, quorum comparatione non species, sed genus uere appellaretur: ac rursus de consequentijs satis. Ex ijs enim quæ dixi, satis apparet Dialecticos nunquã recte intellexisse, quid sit genus aut species, aut quomodo recte arguatur à genere ad speciem, uel à specie ad genus, tam affirmatiue quàm negatiue. In probationibus terminorum, propositiones alias probari per resolutionem siue resolubiliter, alias per expositionem siue exponibiliter, alias per officiationem siue officiabiliter, alias per descriptionem siue descriptibiliter, alias per causas ueritatis. Quæ omnia quàm sint inania, barbara, ridicula et absurda qui uidere cupit, is legat Reuerendũ Magistrum Chrysostomũ Iauellum, eum quem supra dixi, qui de omnibus his nugis, iudicio meo, magis clare scripsit, quàm quisquam Dialecticorum recentiorum. Mihi enim satis indicasse, si quis forte ea uidere cupit unde sint petenda, non quidem discendi causa (nam id quidem non esset discere, sed tẽpus frustra prorsus consumere) sed ridendi tam insulsas et inanes ineptias, et mirandi quonam pacto ista tam futilia tamq; barbara in mentem cuiusquam non omnino stultißimi et indoctissimi uenire potuerint.

Exemplum probationis per resolutionem. Vt aliquis homo currit, hoc currit, et hoc est aliquis homo, ergo aliquis homo currit.

Per expositionem. Omnis homo est risibilis, homo est risibilis, et nihil est homo, quin illud sit risibile, ergo omnis homo est risibilis.

Per officiacionem. Necesse est Deum esse, hæc propositio est necessaria, Deus est, quæ adæquate significat Deum esse, ergo necesse est Deum esse.

Per descriptionem. Cognosco sortem, cognosco aliquid sub ratione qua sortes, ergo cognosco sortem. Per causas ueritatis. Rosa incipit florere, rosa nunc floret, et ante hoc nunc præsens immediate non floruit, ergo rosa incipit florere.

Libros qui hodie sub Aristotelis nomine leguntur plerosq; non uere esse Aristotelicos, sed subditi= tios et adulterinos: contra communem Pseudophi= losophorum opinionem. Caput Sextum.

EX tribus partibus, quas inter initia operis supra propo= suimus, duæ iam sunt absolutæ: docuimus enim primo in duobus primis capitibus, quæ nam sint principia ueritatis et quæ Pseudophilosophorum. Deinde in reliquis omnibus quæ sequuntur, confirmauimus principia nostra uera, et illa Aduersariorum tanquam falsa refutauimus: nō qui= dem omnia, nam id fuisset infinitum, sed tantum ea, quæ nobis magis falsa, magisq; absurda uidebantur. Nunc restat tertia pars, ut ostendamus ab ijs, qui recte philosophari cupiunt, quid sentiendum sit primo de libris et scriptis omnibus, quæ hodie sub Aristotelis nomine circunferuntur. Deinde etiam de Aristotele ipso, et de Porphyrio, et de omnibus Aristotelis Interpretibus tam Græcis quàm Latinis et Arabibus: et præterea quoq; de Platone et Galeno, ut intelligatur quantum unicuiq; eorum authoritatis et fidei sit attribuendū. Quæ omnia ut facilius intelligi et dijudicari poßint, paucis hic mihi apponē= da esse uidetur uerorum librorum Aristotelis historia. Strabo in libro XIII Geographiæ, et Plutarchus in uita L. Syllæ, in summa tradunt, Libros Ari= stotelis cum aliquot secula in terram defoßi latuissent, tandem erutos fuisse, sed semilaceros, et humore terrestri maxima ex parte corruptos. Sicq; ab Apellicone Teio Athiensi et prædiuite emptos magno pretio, qui cum eos in noua exemplaria transcribendos curasset, innumeris repleuit erroribus, propter corrosiones chartarū, quæ perfecte suppleri non potuerunt. Deinde ab L. Sylla captis Athenis, repertos in bibliotheca Apelliconis, et Romam translatos, in Tyrannionis Grammatici et Andronici Rhodij manus perue= nisse, et ab eisdem editos fuisse: multis tamen erroribus auctos, propter ne= gligentiam Librariorum, qui in transcribendo exemplaria non diligenter cō= ferebant. Deniq; uero ab Andronico Rhodio factum fuisse indicem omnium librorum Aristotelis, eum qui, ut Plutarchus refert, suo tempore circunfe= rebatur. Atq; hæc in summa de libris Aristotelis à Strabone et Plutarcho memoriæ prodita fuerunt. In sequentibus uero temporibus, Diogenes Laer= tius ipse quoq; eodem modo, quo Andronicus, in Aristotelis uita libros eius

diligentißime descriptos reliquit: Sed in ea descriptione cum ferè quadringenta, ut ipse ait, Aristotelis uolumina recenseat, tamen nullam eorum, quæ nostra ætate leguntur, mentionem facit: nisi admodum paucorum, idq; mutatis ferè uel inscriptionibus librorum, uel numeris uoluminum. Vt ualde mirum sit, quonam pacto tanta uarietas ac diuersitas in libris Aristotelis orta sit, non modo inscriptionum librorum et numerorum uoluminum, ut dixi, sed etiam sententiarū et dogmatum, ut infra docebimus. Atq; hactenus, hoc est, usq; ad tempora Laertij, et apud homines non Pseudophilosophos, sed uere doctos et de rebus uere iudicantes, historia uerorum Aristotelis librorum satis certa est: ut post Syllæ tempora non dubitandum sit de eis, quin uideri et legi potuerint, atq; adeo quin uisi ac lecti fuerint à multis uiris doctis illorum temporum, tam Latinis quàm Græcis, et ex latinis potißimum à Cicerone, quem constat eisdem penè temporibus, quibus libri Aristotelis Romam fuerunt translati, floruisse: et Tyrannionis Grammatici, qui eosdem libros habuit in manibus, familiarißimū amicißimūq; fuisse: Et quod caput est, qui sæpe non solum totas sententias Aristotelis, sed etiam libros eiusdem in scriptis suis citare reperitur. Ex Græcis uero à Diogene Laertio, qui cum talis ac tantus uir fuerit, et ex professo tam diligenter scripserit uitas omnium aliorum Philosophorum, tum maxime Aristotelis, miraculi cuiusdam simillimum esset, si in cōquirendis et describendis ueris Aristotelis libris tantopere fuisset negligens ac penè dissolutus, ut eorum, qui non ueri essent, tantam multitudinem descripsisset, uerorum autem et legitimorum uel nullā uel certe per quam exiguam fecisset mentionem: et eo magis quod ipsemet affirmat de ijs, quos recensuit, nihil ambigi. Quæ cum ita sint, in iudicio de ueris Aristotelis libris faciendo dico et contendo Ciceronem et Laertium in primis sequendos esse: Deinde reliquos omnes ueteres et doctos uiros, ut quisq; minime uidetur agnoscere istam, quæ nunc in usu est, Philosophiam Pseudaristotelicam. Quanto uero quiq; in ea diutius uersati et uolutati sunt, hoc est, magis Pseudophilosophi euaserunt, tanto eos pronuntiamus ad iudicium de ueris Aristotelis libris faciendum, et legitimam eius doctrinam discernendam minus esse idoneos: Propterea quod habent naturale iudicium, et sensum communem quasi necessario corruptum, ex aßidua lectione et meditatione falsitatum et mendaciorum, quibus Dialectica penè tota, et Metaphysica magna ex parte referta est, et quæ à nobis supra fuerunt refutata. Quorum cum tam cæci et exoculati fuerint, ut ne unum quidem unquam potuerint uidere: quid mirum est, si in discernendis et dijudicandis Aristotelis libris tantopere cæcutiunt et hallucinantur? In numero autem Pseudophilosophorum, nō solū

reponimus omnes Aristotelis Interpretes tā Græcos quàm Latinos et Arabas, sed etiam ipsum Aristotelem, quem habemus in Dialecticis et Metaphysicis, et in magna parte librorum naturalium: neq; Galenum à Pseudophilosophorum numero eximimus, ubicunq; Dialecticum aut Metaphysicum agit, et Aristotelem istum Archidialecticum et Archimetaphysicum admiratur. Quibus ita præmißis tanquam fundamentis totius futuræ probationis nostræ de libris Aristotelis, primum hoc proponimus, Eos hoc modo, quo nunc habentur, nequaquam uere esse Aristotelicos, nec ab Aristotele uero ita compositos, sed ab alio quopiā ex ueris Aristotelis libris magna ex parte extractos, et in has Epitomas et compendia, quæ nunc extant, redactos: multis tamen additis, detractis, et mutatis, prout placuit ei, qui eos contraxit: ut non ueram et germanam, sed spuriam et adulterinam Aristotelis doctrinam hoc temporę habeamus. Deinde uerisimiliter credendum esse, Authorem illum, qui has epitomas et compendia scriptorum Aristotelis confecit, fuisse nō Theophrastum, non Eudemū, nō Theodectem, non alium quempiam ex discipulis Aristotelis, sed Nicomachum eius filium, ut cum ex alijs multis tum maxime ex Cicerone, Laertio, et Suida sumus probaturi. Quorum utrunq; ita esse, ut dixi, nunc multis ualidis argumentis et authoritatibus probare incipiam, si prius admonuero lectores, adulterinam istam Aristotelis Bibliothecam non à pluribus nec à diuersis, sed ab uno eodemq; authore totam uideri, ita ut nunc est, fuisse factam, partim propter similitudinem dogmatum et sententiarum, quæ inter se consentiunt, partim propter citationes librorū et locorum, qui paßim concordant, partim deniq; quia Pseudophilosophi omnes ita esse sine ulla dubitatione confitentur. Vt Bibliotheca ista, quemadmodum dixi, non à pluribus nec à diuersis, sed ab uno eodemq; authore composita esse pro certo sit putanda. Quam ob causam fit, ut qui unum ex illius libris non uere Aristotelicum esse probat, is omnes esse adulterinos et subdititios probare uideatur. Quo sic constituo, primum ostendo duos ex istis libris nō uere esse Aristotelis patris sed Nicomachi filij, hoc est, uolumina decē Ethicorum Nicomachorum, et octo libros Physicorū siue de Physica auscultatione, ut istis duobus refutatis, reliqui omnes, uel me tacente, non poßint uideri non esse refutati: Deinde reliquas authoritates et argumenta ad idem pertinentia subiungam. Ab Ethicis igitur Nicomachijs incipiens, dico librū non uere esse Aristotelicum, idq; probo primum authoritate Ciceronis in V. de Finibus, ita scribentis, Quare teneamus Aristotelem et eius filiū Nicomachum, cuius accurate scripti de moribus libri dicuntur illi quidem esse Aristotelis, sed non uideo, quare non potuerit patri similis esse filius. Hæc sunt

uerba Ciceronis, quibus non solum confirmat Ethica Nicomachia uere esse Nicomachi, sed tacite reprehendit et refutat omnes eos, qui contra sentiunt, dum ait, Sed non uideo cur non potuerit patri similis esse filius, Quasi irridens et uituperans illos, qui relicta operis inscriptione et titulo ex sola phrasi et stylo libros à proprijs authoribus abiudicandos, et Aristoteli adiudicandos censebant. Erant enim tempore Ciceronis Ethica illa sine ulla dubitatione inscripta Nicomacho, alioqui nunquam Cicero ea Nicomachi esse non Aristotelis affirmasset. At enim M. Antonius Maioragius in suis illis contra me blaterationibus ait, id à Cicerone nulla probabili ratione confirmari, sed quadam tantum coniectura proponi. Quibus quidem uerbis Maioragius etiam si nihil aliud unquam aduersus Ciceronem scripsisset, nisi hoc, tamen satis sese ostendisset erga Ciceronem pessime animatum esse, et uerissime à nobis in Antapologia nostra appellatũ fuisse Ciceromastigem. Nã ego à te Maioragi, uere Ciceromastix, quæro quã probabilẽ rationẽ eius rei à Cicerone afferri uolebas? an non uidebat Cicero inscriptionem libri? an non græce legere sciebat? an non æque bene sicut tu elocutionem et phrasim scriptorum Aristotelis dignoscebat? sed quænam alia poterat à Cicerone maior afferri ratio ad probandum Ethica Nicomachia esse non Aristotelis sed Nicomachi, quàm quod erant inscripta non Aristoteli sed Nicomacho? et non Aristotelis sed Nicomachi nomen titulumq; præ se ferebant? certe nulla. Nisi forte tu, ut es impudentissimus, dicere audeas inscriptionem illam non fuisse ueram, sed à Cicerone fictam et simulatam: et nisi rursus, ut es arrogantissimus, persuadeas tibi, scripta Aristotelica ex stylo et phrasi melius et uerius à te dignosci potuisse, quàm à Cicerone: quorum neutrum à uanitate ingenij tui, ac temeritate, est alienum. Neq; solum Cicero, sed etiam Laertius Diogenes apertissime cõprobat Ethica Nicomachia nõ Aristotelis esse sed Nichomachi, cũ et in catalogo librornm Aristotelis, nullam huius operis faciat mentionem, et in uita Eudoxi dicat, eum ex sententia Nicomachi putasse uoluptatem esse summum bonum: quæ opinio manifeste in decimo Ethicorum Eudoxo tribuitur. Vt omittam interim Suidam, qui ipse quoq; libros de moribus à Nicomacho scriptos testatur. Et ut ne commemorem penè tres totos libros ex Ethicis ad Eudemum, hoc est, quintum, sextum, et septimum, in hæc Ethica Nicomachia, ad uerbum translatos esse. Vt talis et tanta repetitio uerborum nequaquam ab Aristotele ex libris suis, sed à filio ex scriptis uel patris sui uel cõdiscipuli facta fuisse merito sit putanda. Nam per Deos immortales, quæ tanta fuisset Aristotelis impudentia, ne dicam stultitia, ex libro uel suo ipsius uel discipuli sui, tria tota uolumina in alterum librum suum transferre? et tantum

non solum uerborum, sed etiam sententiarum earundem facere repetitionem? Profecto qui putant et affirmant hoc ab Aristotele factum fuisse, ij Aristotelē magnæ cuiusdam impudentiæ ac stultitiæ condemnant. Ex quibus omnibus concludo Ethica Nicomachia non ab Aristotele patre, sed à Nicomacho filio ex libris patris magna ex parte fuisse extracta, et eo modo, quo nunc extant, composita. Nam quod Maioragius Ciceromastix contrarium sentiens ait, non potuisse Nicomachum Platonis amicum esse, ut dicitur in Ethicis, cum constet ex historijs Aristotelem Platone uiuo filios non suscepisse: mirum quā est Maioragianum, hoc est, stultum et ineptum, quasi non poßit aliquis esse amicus alicuius etiam mortui: et quasi Cicero non appellet Terentium familiarem suum, quamuis aliquot seculis ante uita functum. Sed de libris Ethicorum satis, quos nemo putare potest uere esse Aristotelicos, nisi qui nihil prorsus credat Ciceroni, et planè turpißimus sit Ciceromastix, quemadmodū est Maioragius. Quo sic probato, quamuis reliqua Aristoteli inscripta opera statim probentur non uere esse Aristotelica: propterea quod ab eodem omnia authore scripta constat, ut supra dixi, tamen alia etiam argumenta et authoritates, quibus idem probatur, hic subiungam: ut uelint nolint, qui contrarium sentiunt, reliquos libros Aristoteli inscriptos non uere Aristotelicos, sed potius Nicomachios esse fateri cogantur. Atq; in primis octo libros Physicorum siue de physica auscultatione, nam neq; horum Laertius in descriptione librorum Aristotelis meminit: et Suidas aperte dicit Nicomachū scripsisse περὶ τῆς φυσικῆς ἀκρωάσεως τοῦ πατρὸς ἀυτοῦ, hoc est, de Physica auscultatione patris sui: ex quo manifeste intelligitur, octo libros de Physica auscultatione siue Physicorum, non Aristoteli sed Nicomacho esse tribuendos. Et eo magis, quod si Aristoteles eorum librorum uerus fuisset author, nunquam ipsos inscripsisset de Physico auditu, cum talis inscriptio nō Aristoteli patri, qui docebat filium, sed Nicomacho filio, qui patrem audiebat, et ab eo discebat. conuenire uideatur. Quis enim, nisi stultus et ineptus Pseudophilosophus, credere aut sibi persuadere poßit, librū suum ab Aristotele præceptore de Physica auscultatione fuisse inscriptum? certe nemo. Nec dubitandum est quin Nicomachus patrem suum audiuerit, eiusq; discipulus fuerit, cum Suidas dicat, eum scripsisse libros de Physica auscultatione patris sui: quomodo enim fuisset patris sui, si patrem suum nunquam audiuisset? Atq; ita iam satis constat decem libros Ethicorum, et octo Physicorum, hoc est, duo primaria Aristotelis huius neoterici uolumina, tanquam Aristotelī falsò inscripta, ab Aristotele ad Nicomachum authorem uerum esse transferenda. Quæ si uera sunt, ut certe sunt, non possunt reliqua quoq; Pseudari-

stotelis

ſtotelis huius ſcripta, cum ab uno et eodem authore omnia uideantur eſſe elu=
cubrata, non et uere eſſe et recte appellari Nicomachia. Quod quanquam ita ſit, tamen afferamus etiam reliquas probationes, ut omnem dubitationem hac de re cupientibus ſcire ueritatem adimamus. Galenus in libello de libris ſuis loquens de Prioribus et Poſterioribus Analyticis ita inquit, Inſcribunt autem hos omnes fere hodie Priorum Analyticorum, quemadmodum illos de Demõ=
ſtratione Poſteriorum Analyticorum, Ipſe ſanè Ariſtoteles illorum tanquam de ſyllogiſmo horũ tanquam de Demonſtratione meminit. Ex quibus Galeni uerbis manifeſte oſtenditur inſcriptionem utrorunq; Analyticorum eſſe ſub=
dititiam, et non uere Ariſtotelicam: nam cum ait, Inſcribunt autem hos o=
mnes fere Priorum Analyticorum, quemadmodum illos de Demonſtratione, Poſteriorum Analyticorum: ita loquitur Galenus, quaſi Analytica Priora et Poſteriora non ab Ariſtotete ipſo ſed ab alio quopiam ita fuiſſent inſcripta, et quaſi non eadem Analytica multis in locis iſtorum Ariſtotelis librorum ab eodem Ariſtotele citata reperiantur, ut in primo Rhetorices, in ſexto Ethi=
corum, in ſeptimo Metaphyſicæ, et in alijs locis. Quare neceſſe aut iſta alia Ariſtoteli inſcripta opera nunquam à Galeno fuiſſe uiſa aut lecta, aut ſi uiſa et lecta fuerunt, non fuiſſe agnita pro Ariſtotelicis. Nam ſi agnouiſſet, cur ita loqueretur, quaſi neſciret Analytica Priora et Poſteriora ab Ariſtotele ipſo multis in locis horum, quos nunc habemus, librorum citari? Certe hoc magnum eſt argumentum, libros iſtos non uere Ariſtotelicos eſſe, cum ex ſententia Galeni inſcriptionem habeant non ab Ariſtotele ipſo, ſed ab alijs neſcio quibus additam. Huc accedit quod Laertius Priorum Analyticorum libros nouem, Poſteriorum autẽ maiorum duos ab Ariſtotele editos refert, ut in Prioribus ſeptem librorum, in Poſterioribus uero maiorum additio manife=
ſtam oſtendat librorum iſtorum, ut ita dicam, illegitimitatem. Nec quicquã obſtat, quod Galenus ipſos libros bene multis et longis commentarijs explica=
rit, ut ipſe refert, cũ nõ minus ipſe quã reliqui omnes Analyticorũ Interpre=
tes, deceptus et infatuatus fuerit falſa opinione ueritatis atq; utilitatis iſtorũ librorum: ut manifeſte apparet ex ijs, quæ nos ſupra contra hos ipſos libros diſputauimus. Quibus cum uiderimus aliquem recte reſpondentem, tum de=
mum putabimus non Galenum nec Interpretes illos, ſed nos ipſos deceptos in=
fatuatoſq; fuiſſe. Nec in tribus libris Rhetorices, qui maxime putantur Ariſtotelici, minor eſt ambiguitas et dubitatio quàm in Analyticis. In primo enim eorum diſerte legitur, ab ijs, qui artes Rhetoricas ante tradiderant, nihil de Enthymematibus ſcriptum fuiſſe. Quod ſi uerum eſt, neceſſe eſt, aut Ariſtotelem aperte falſum dicere, aut libros illos Rhetorices, non ſolum ante

Aristotelis, sed etiam ante Platonis ætatem fuisse editos, et ita non posse esse Aristotelicos. Nam Plato in Phædro aperte testatur de omnibus Rhetoricæ partibus ætate sua iam scriptum fuisse, hoc est, de Proœmio, de narratione, de testimoniorum assertione, de coniectura, de uerisimilibus, de probatione, de approbatione, de accusatione, de defensione, de geminatione redargutionis, de subdeclarationibus, de collaudationibus, de uituperationibus. Neq; solum de his omnibus suo tempore scriptum fuisse affirmat Plato, sed etiam Scriptores de Rhetorica nominat: ut Theodorum Byzantium, Euenum Parium, et alios quosdam. Ex quibus Platonis uerbis citra omnem dubitationẽ probatur multo ante tempora Aristotelis, et de enthymematibus et de omnibus alijs Rhetoricæ partibus, à non paucis scriptum fuisse: ut necesse sit aut Aristotelem uerum non dixisse, aut quempiam alium ante Aristotelis ætatem tres illos Rhetoricæ libros edidisse. Quorum utrum uelint accipiant, qui cõtra sentiunt, non possunt non concedere in istis libris maximam esse dubitationem et ambiguitatem. Præterea Quintilianus in quinto, ubi de argumentis disputat refert, Aristotelem in secundo de arte Rhetorica libro de multis rebus disseruisse, ut diuitias quid sequatur, aut ambitum, aut superstitionem, quid boni probent, quid mali petant, quid Milites, quid Rustici, quoq; modo res uitari aut appeti soleat. Quorum quidem ferè nihil in hoc secundo quem habemus Rhetoricæ Aristotelicæ libro legitur, ut non poßit non aut hic liber esse mancus et mutilus, aut Quintilianus falsò referre, ea ab Aristotele scripta, quæ scripta apud eũ nõ reperiuntur. Quorũ utrumlibet concedatur, dura omnino res est. Petrus Victorius Aristotelis Interpres putat Quintilianũ falsò ea, quæ ibi non tradantur, nominare. Ego uero Victorium uehemẽter decipi arbitror, et Quintilianum ueros Aristotelis libros legisse, nos uero legere mancos et magna ex parte subdititios: atq; hinc fieri, ut non omnia, quæ Quintilianus refert, in his libris reperiantur. Nam quod ait Victorius in eo libro nullum hiatum apparere, sed contra omnia mirabiliter continuata, non est uerum, cum multa sint capita ita à superioribus et inferioribus diuersa, ut ea, quæ dicit Quintilianus, commode potuerint interseri. Sed Victorius more suo ubicunq; apud Aristotelem et alios authores Græcos reperit aliquid uitij, libenter id, si potest, quo iure quaúe iniuria ad Latinos refert. Sed ut redeam ad libros Rhetorices, ex hoc etiam subindicatur eos non uere esse integros, quod nonnullis in locis legitur, ὡς εἴρηται, nec tamen de ea re quicquam antea in ipsis reperitur scriptum. Quinetiam de libris Metaphysicæ multo magis dubitandum est, quàm de illis, quos supra diximus, an uere sint Aristotelici et synceri nec ne, idq; non tam quod Laertius eos non

nominat, quàm propter alias causas. Ac primo quia primus liber est duplicatus, quorum alter ἄλφα τὸ μεῖζον, alter ἄλφα τὸ ἔλαττον, inscriptus est. Sed quæ (malum) fuisset ista Aristotelis dementia, si uerus huius libri esset author, facere duos primos Metaphysicæ libros? Et eo magis, quod is qui secundo loco positus est, et minor dicitur, nullam cum maiore uidetur habere similitudinem: In maiore enim de rebus Metaphysicis sermo est, in minore autem de Physicis, unde in eius principio ita scriptum est, ἕκαστον λέγεντι περὶ τῆς φύσεως, in fine autem ita, διὸ σκεπτέον πρῶτον τί ἐστιν ἡ φύσις. Ex quibus uerbis manifestum est, primum illum minorem librum non inter Metaphysicos, sed inter Physicos esse numerandum, et proponendum in fronte secundi libri Physicorũ, ut recte probat Frenciscus Beatus Venetus in expositione sua Procemij secundi Physicorum libri. Atq; ut ille ait, ualde mirum est, quonam pacto tot Interpretes Græci, Latini, et Arabes usq; adeo fuerint cæci, ut nemo illorum unquam animaduerterit primum illum minorem librum non cum Metaphysicis sed cum Physicis esse numerandum, et secundo Physicorum, ut dixi, præponendum. Quod cum propter imperitiam et iudicij peruersitatem nunquam uidere potuerint, nihil mirum est, si stulte etiam crediderunt istam Metaphysicam, non solum uere esse Aristotelicam, sed etiam scientiam et ueram et neceßariam, quemadmodum illi dicunt, ad perficiendum intellectum nostrum ut diuinus est, et ad probanda principia aliarum scientiarum. Quæ nos omnia in superioribus merito tãquam fatua et plusquam puerilia derisimus. Ne quicquam hic commemorem de incerto numero librorum Metaphysicorum: Nam Metaphysici Latini uetustiores, ut Albertus, Thomas, Scotus non nisi duodecim unquam legerũt: in exemplaribus Græcis reperiuntur quatuordecim: nec desunt, qui uiginti quatuor Metaphysicorum libros ab Aristotele compositos fuisse asserant: ut etiam ex incertitudine ueri eorum numeri, nemo eos uere synceros et legitimos poßit affirmare. Præsertim cum, ut supra docuimus, Metaphysica sit magna ex parte falsa, et tota penè superuacua uel impertinens. Atq; ut prætereamus etiam Plinium, qui libros quinquaginta de Animalibus ab Aristotele scriptos affirmat, cum tamen nos hoc tempore non nisi decem et octo habeamus, et hos ipsos etiam non satis incorruptos. Nam in exemplaribus græcis uno plures habentur, et nõ eodem ordine, si quidem Theodorus Gaza eum qui totius Historiæ de animalibus ultimus erat positus, in septimũ locum trãstulit: ut ex hoc etiã nõ obscure intelligi poßit insynceritas horũ librorũ. Sed ne omnes falsò Aristoteli inscriptos libros singillatim persequar ex his paucis, quæ supra ostendi, non uere esse Aristotelicos, de cæteris omnibus

iudicium fieri facile potest, eos quoq; nõ uere ab Aristotele fuisse conscriptos. Nam cum omnes, ut ante dictũ est, sine dubio ab uno et eodem authore scripti esse uideantur, qui unum ex eis uel duos refutat, is omnes prorsus refutasse est existimandus. Atq; hac una ratione prosternuntur omnes rationes et probationes Maioragij, quibus confirmare et probare nititur, istos libros singillatim uere esse Aristotelicos. Nam authores illi quos sequitur, et quibus nititur, hoc est, Alexandri, Ammonij, Simplicij, Themistij, Philoponi, Magentini, et reliqui omnes huiusmodi Interpretes Aristotelici, omnes inquam prorsus sunt Pseudophilosophi, hoc est, imperiti et iudicio carentes. Qui cũ tanquam cæci et prorsus, ut ita dicam, insensati, ex tot tantisq; erroribus Aristotelis, quot et quantos nos supra deteximus et refutauimus, ne unum quidem unquam uidere potuerint, quid mirum est, si in recipiendis et approbandis non ueris Aristotelis libris, tantopere cæcutiuisse, ac prorsus à uero aberrasse reperiuntur? Nec Galeno in iudicandis his libris multo plus fidei adhibendum est, quàm Interpretibus illis, cum ipse quoq;, licet recipere uideatur alios libros Dialecticos tanquam Aristotelicos, tamen, ut ante dixi, refutat titulum atq; inscriptionem omnium Analyticorum. Quibus refutatis omnes alij, in quibus Analytica citantur, manifesto probantur non esse Aristotelici. Quare Maioragius in probando hos libros uere esse Aristotelicos, prorsus imperite et frustra utitur authoritate non solum Interpretum Græcorum, sed etiam Galeni: cum non minus ipse Galenus quàm Interpretes tam in recipiendis his libris quàm in approbanda eorum doctrina turpissime fuerit deceptus. Præterea idem Maioragius eadem imperitia ad confirmandos singulos Aristotelis huius libros, ex alijs eiusdem libris subinde citationes affert, cum illis consentientes: non animaduertens ex citationibus illis non probari libros istos uere Aristotelis esse, sed tantum omnes ab uno et eodem authore fuisse compositos: sed nos quoq; hoc concedimus, ut supra dictũ est. Atq; ita respondemus omnibus illis Maioragij stultis et uanis confirmationibus, et uicissim contra illum afferrimus aliquot Aristotelis sententias prorsus contrarias ijs, quæ nunc reperiuntur à Cicerone et alijs quibusdam Scriptoribus antiquis proditas, quibus ille nunquam respondere poterit, nec defendere quomodo Veteres illi, non alios prorsus Aristotelis libros habuerint ab his, quos nunc legimus, non solum titulis sed etiam sententijs longe diuersos: ut illum, quem Cicero citat in primo de Natura Deorum, ita scribens, Aristoteles quoq; in tertio de Philosophia libro multa turbat à magistro Platone dissentiens, modo enim menti tribuit omnem diuinitatem, modo mundum ipsum Deum dicit esse, modo quendã alium præfecit mundo, eiq; eas partes tribuit,

ut replicatione mundi quadam motum regat atq; tueatur, tum cæli ardorem Deum dicit esse, non intelligens cælum mundi esse partem, quem alio loco ipse designarit Deum. Item illum, in quo legerat Cicero, id quod refert in secundo de Natura Deorum, nempe animalia, ex Aristotelis sententia, in igne generari: et id quod scribit in Tusculanis Quæstionibus, cum Entelechiam interpretatur, continuatam et perennem motionem. Et postremo illum, in quo Aristoteles memoriæ prodidit, Tantum esse uacui extra mundum, ut respirare cælum poßit, utiq; quod sit igneum: ut et Plutarchus in libro περὶ ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις, et Galenus περὶ φιλοσόφου ἱστορίας referunt. Quæ opiniones omnes, quamuis pro Aristotelicis citatæ à talibus et tantis uiris, tamen ab hoc Aristotele, quem nunc habemus, et ab eius scriptis ac dogmatibus tam sunt alienæ, quàm ab aqua ignis, et à tenebris lux. Quare si Aristoteles ille, quem Cicero et Plutarchus et Galenus legerunt, fuit uerus, ut certe fuit, noster hic non uerus et adulterinus sit necesse est. Verum autem fuisse Aristotelem illum, quem Cicero et Plutarchus legerunt, ex eo uel maxime licet intelligere, quod tertius ille de Philosophia liber Aristotelis, qui à Cicerone citatur, est unus ex tribus illis de Philosophia libris, quos Laertius uel in primis inter libros Aristotelis refert, et quod Plutarchus ut supra diximus, testatur indicem librorum Aristotelis suo tempore circunferri solitum, ut dici nõ poßit ueros Aristotelis libros ab eo fuisse ignoratos. Ex quibus omnibus, quæ hactenus à nobis dicta sunt de ueris et nõ ueris Aristotelis libris, contendimus Ciceroni et Laertio et Plutarcho, ubi de ueris Aristotelis libris quæritur, magis credendum esse, quàm omnibus Pseudophilosophis: et in summa libros omnes, qui nostris temporibus sub Aristotelis nomine leguntur, non uere esse Aristotelicos, hoc est, ab Aristotele illo Alexandri Magni et Theophrasti præceptore, tantopere laudato, non uere compositos, sed ab alio quopiam ex ueris eius libris extractos, et in has Epitomas ac Compendia, quæ nunc habemus, redactos: multis tamen additis, detractis, et mutatis, prout placuit illi, qui eos ita contraxit. Non ueros autem libros Aristotelis hos esse, sed epitomas et compendia librorum Aristotelicorum facile probatur, partim ex quadraginta libris illis Aristotelis de Animalibus, quos refert Plinius in libro septimo Historiæ Naturalis, qui ad decem et octo uel decem et nouem redacti fuerunt, ut nunc habentur: et ex illis triginta octo Physicorum Aristotelis secundum elementa, quæ referuntur à Laertio, ex quorum contractione uerisimillimum est, hos octo Physicorum, qui nunc extant, libros fuisse factos: partim ex nouem illis Priorum Analyticorum à Laertio commemoratis, quos nunc uidemus ad duos tantum esse contractos:

partim deniq; ex libris Ethicorum Nicomachiorum, quos constat fuisse quasi corrogatos, partim ex libris Magnorum Moralium Aristotelis: partim ex Ethicis ad Eudemum, ex quibus, ut supra diximus, pene tres libri toti, hoc est, quintus, sextus, et septimus in Ethica Nicomachia ad uerbum fuerunt translati. His itaq; coniecturis et argumentis non dubitamus libros hos Aristotelis, qui nunc extant, non uere ita ut sunt, ab Aristotele compositos fuisse, sed à quopiam alio ex ueris Aristotelis libris contractos in has epitomas et compendia, quæ nunc habemus. De quorum authore dubitari non potest, quin is fuerit Nicomachus Aristotelis filius, cum ut supra diximus et probauimus, ab eodem et libri decẽ Ethicorum Nicomachiorum, authore Cicerone et Laertio, et libri octo Physicorum siue de Physica auscultatione, teste Suida, fuerint compositi. Atq; ita constat omnia, quæ à nobis supra proposita fuerunt probanda, iam satis esse probata, hoc est, et libros istos Aristotelis, quos nunc legimus, non uere esse Aristotelicos, sed potius epitomas et compendia quædam librorum Aristotelis, quorum author fuerit Nicomachus. Quod autem subiunximus multa in eis fuisse addita, detracta, et mutata, id necesse est confiteri, propter duplicitatem librorum, et contrarietatem sententiarum Aristotelis, quæ paßim in libris ueterum manifesta reperitur: nec aliunde potuit oriri, nisi ab eo, qui libros Aristotelis contraxit, et ex simplicibus duplices fecit: subinde aliquid de suo addens uel detrahens uel mutans ubicunq; in exemplaribus Aristotelis, uel non intellectis, uel male descriptis, uel non recte collatis, aliquid deesse uel superesse uel non recte aliquo modo se habere arbitrabatur. Qua opinione de duplicibus Aristotelis libris, contrarijsq; illorũ sententijs cõfirmata facile respondetur ad omnia, quæ in scriptis et doctrina illius uidentur contraria: nec difficulter defenditur Cicero à calumnijs quorundam, in quibus sunt et Argyropylus Byzantius et Gulielmus Budeus, qui audent dicere illum fuisse aut tam improbum, ut Aristoteli tribuerit opiniones quæ eius non sint, aut tam imperitum linguæ græcæ, ut nescierit quid significaret entelechia, quam aiunt nõ recte ab eo expositã fuisse continuatam motionem et perennem. Nam per Deos immortales quid mirum est, si Cicero alias interdũ Aristotelis sententias profert, et aliter eius uerba atq; Interpretes Græci faciunt, exponit? cum alium Aristotelem agnoscere et alios eius libros legisse ferè ubiq; uideatur? Itaq; non Cicero improbus aut imperitus linguæ græcæ, sed ipsi nebulones et inepti, qui duplicem hanc Aristotelis Bibliothecam, et maximam inter utranq; discrepantiam non animaduerterunt. Eademq; ratione respondetur ijs, qui damnant Ciceronem, eo quod Topica sua ab Aristotele, ut ipsemet fatetur, extracta, tamen longe

aliter atq; Aristotelis scripserit, et multa prætermiserit uel addiderit, quæ, ut ipsi dicunt, non erant prætermittenda uel addenda. Cui obiectationi nos breuiter respondemus: immo illum, qui hæc Topica quæ nunc habemus, scripsit, uehementer errasse, eo quod illa longe aliter tradiderit, quàm Aristoteles ille, quem secutus est Cicero. Nam Topica illa Aristotelis, ex quibus Cicero sua Topica transtulit, erant uera: cuius rei signum est manifestissimũ, quia quæ ab illis Cicero desumpsit, et in Topica sua traduxit, sunt uera: quæ uero scribit adulterinus ille Topicorum Aristotelicorum author, maiore ex parte falsa reperiuntur, ut à nobis supra probatum est in capite de libro Topicorum. Sed iam finem huic capiti imponam si breuiter hic subiecero inscriptiones quorundã capitũ ad incertitudinẽ librorum Aristotelis pertinentiũ, quas Io. Franciscus Picus Mirandula in quarto libro Examinis sui Vanitatis doctrinæ gentium scriptas reliquit. Quarum hæc est prima.

Probatur multipliciter incertum esse an ullum habeamus librum cuius exemplaria uere fuerint ab Aristotele composita. Cap. Quartum.

Quod et si aliquos etiam habeamus libros, qui iuste atq; legitime inscribantur Aristoteli, incertum nihilominus esse: utrum eis in libris aliquid sit, quod syncere sit Aristotelis, nec internosci posse quid eius proprium quid alienum.

De Platone, Aristotele, Galeno, Porphyrio, et de omnibus Aristotelis Interpretibus Græcis, Latinis, et Arabibus breuiter quid sentiendum recte philosophaturis. Caput Septimum.

QVicunq; recte philosophari cupiunt, ante omnia oportet eos non ignorare, sed uere scire ac recte tenere, quid sentiendum sit de ueteribus Philosophis, præsertim nobilioribus, et quorum scripta magis in manibus hominum uersantur: ut de Platone, de Aristotele, de Galeno, et de omnibus Aristotelis Interpretibus, non solum Græcis, sed etiam Latinis, et Arabibus. Nam horum scripta quoq; ferè ab omnibus Latinis, qui hodie philosophantur, non in postremis uersari et legi solent: reliquorum autem Philosophorum dogmata, ut Epicureorum, et Stoicorum, et aliorum non multum refert, etiam si planè ignorentur, quia non multum sunt in usu. Hæc autem cognitio, quam dixi, plurimum afferet utilitatis et emo=

lumenti omnibus recte philosophaturis, ad discernendos ueros Philosophos à Pseudophilosophis, et omnino ad ueritatem inuestigandam recteq; philosophādum. Nam qui discunt præsertim iuniores et adolescentiores, qui de magnis uiris nondum recte iudicium facere possunt, sæpenumero non minus credunt nominibus et authoritatibus eorum, de quibus bonam aliquam conceperunt opinionem, quamuis falsißimam, et quos putant fuisse uiros doctißimos et magnos Philosophos, quàm rationibus ueris et argumentis, quamlibet firmis et ualidis aliorum, de quibus non ita bene sentiunt. Quo fit ut malint cum illis quos probant, licet non optimis, errare ac decipi, quàm cum alijs licet doctis, sed de quibus non ita egregie sentiunt, bene sentire et uerum discere, atq; ita in errores sæpenumero inducuntur maximos. Quos quidem errores ut uitare posthac poßint Philosophiæ candidati, de omnibus ijs, quos dixi, quid sentiendum sit, et quantum authoritatis unicuiq; in philosophando tribuendum, quam breuißime et uerißime potero hic explicabo: atq; à Platone tanquam à uetustiore et nobiliore incipiam. De Platone igitur et scriptis eius uerum, ut putamus, iudicium facientes, sentimus et dicimus, et alijs sentiendum dicendumq; suademus: neq; quemadmodū Georgius Trapezuntius, qui malignissime et procacißime tanto uiro obtrectans in comparatione Aristotelis et Platonis, usq; adeo Platonem inique deprimit, et ei impudenter maledicit, ut si omnium, et qui nunc sunt et qui unquam fuerunt, hominum peßimus imperitißimusq; fuisset. Neq; rursus quemadmodum M. Cicero, qui prorsus contra atq; Trapezuntius Platonem suspiciens modo principem modo Deum appellat Philosophorum, et eum deniq; tantum non in cælum tollit. Non inquā de Platone sic extrema sentimus, ut hi duo quamuis magni uiri fecerunt: neq; enim tam malus et imperitus uir fuit Plato, ut Trapezuntius calumniatur, neq; rursus tantus tamq; admirabilis philosophus extitit, ut asserit Cicero: sed mediam quandam, et ut opinamur, ueriorem uiam tenentes ita iudicamus: Platonem summum in literis maximumq; uirum fuisse, sed in literis magis oratorijs et poeticis quàm philosophicis. Nam cum eius scripta attente lego et diligenter considero, præsertim ea, in quibus de Republica et de Legibus loquitur, item ubi de animorum nostrorum immortalitate uerba facit, planè non mihi Philosophum aliquem, aut ueritatis inuentorem, sed maximum quēdam Oratorem aut Poetam prosaicum legere uideor. Quid enim per Deos immortales, quid inquam magis alienum à Philosopho et ueritatis indagatore quàm communio illa mulierum, liberorum, bonorumq; omnium, quam statuit in V de Republica? Quid item minus conueniens uere philosophanti et ueritatem inuestiganti, quàm μετεμψύχωσις, hoc est, transmigratio illa, quam uocant,

quam uocant, animarum nostrarum, modo in uulpes, modo in asinos, modo in lupos, modo in alias quasdã bestias, quæ ab eo traditur in Phædone ? ut omittam interim Ideas illas separatas, et alia multa Paradoxa, quæ omnia si considerentur, ut ab Oratore uel à Poeta quopiam dicta, Dij boni quàm sunt ingeniosa, quàm erudita, quàm delectantia Lectores: omnino nihil mihi aut magis oratorium aut magis poeticum uidetur posse excogitari. Si uero eadẽ ut à Philosopho, hoc est, ut ab inuestigatore et inuentore ueritatis prolata, perpendantur, Deum immortalem, quàm mendacem, quàm ineptum præseferunt Philosophum authorem. Est apud Platonem Dialogus, cui Symposio nomen est, quo nihil mihi uidetur fieri potuisse neq; magis oratorium ad dicendum, neq; magis poeticum ad fingendum, neq; magis suaue ad delectandũ: uerum idem si legatur ut à Philosopho et à ueritatis inuestigatore factum, nihil neq; à Philosopho neq; à ueritate reperietur magis alienum. Itaq; si quis mihi quamlibet excellenter laudet Platonem uel tanquam Oratorem uel tanquam Poetam prosaicum, libentißime concedam: si uero ut magnum Philosophum et ueritatis indagatorem, non ita libenter assentiar: eo quia multis in Dialogis suis cum bene diu de aliqua re disseruit, quamuis semper copiose et diserte, tamen ad extremum à se dimittit lectorem magis dubium et ambiguũ quàm acceperat: et propterea ijs, qui copiose, diserte et ornate loqui ac scribere cupiunt, utilißima est Platonicæ orationis aßidua lectio et imitatio: abũdat enim ubiq; et uerbis lectißimis, et sententijs grauißimis, et omnibus alijs ornamentis orationis. Quod cum bene intelligeret Cicero, Platonem frequenter habebat in manibus, et de eo illud scriptum reliquit in libris de Oratore, Plato mihi in irridendis Oratoribus ipse summus Orator uidetur. Quare ijs, qui recte philosophari cupiunt, Platonem quidem censeo frequenter legendum, sed ut ab eo magis copiosam et ornatam orationem facere, et Poetarum modo fingere suauiter discant, quàm more sapientum Philosophorũ ueram rerum naturam inuestigare et perscrutari. Ac de Platone quidem et de scriptis eius ita sentimus, et omnibus recte philosophaturis ita sentiendum putamus. De Aristotele uero non ita certum possumus facere iudicium, quia ueros eius libros non habemus: sed ex ijs, qui nunc sub eius nomine leguntur et quos magna ex parte ex ueris illius libris extractos putamus: in summa tamen ita iudicamus, et iudicandum alijs censemus: Aristotelem maximum, excellentißimumq; fuisse uirum, non quidem in omnibus scriptis, quæ ei tribuuntur, sed tantum in Rhetoricis, in Ethicis, in Politicis, in Oeconomicis, in libris de Animalibus, et in multis rerum naturalium libris. In his enim, siue sint uera Aristotelis opera, siue, ut dixi supra, ex operibus illius in

compendium redacta, fateor Aristotelem quamlibet placet Pseudophilosophis esse laudandum, et planè tanquam præstantissimum Scriptorem diuinis laudibus esse ornandum: paucis tamen quibusdam exceptis, in quibus nimium, ut ita dicam, dialecticari aut metaphysicari uidetur. In cæteris uero operibus tantum abest, ut eum magnopere laudandum putem, ut maxime mihi uideatur esse reprehendendus, præsertimq; in Dialecticis et Metaphysicis et ubicunq; agit de suis illis plusquam monstrosis generibus, speciebus, secundis substantijs, et omnino de uniuersalibus realibus: et præterea de sua illa plusquam falsa et mendaci abstractione, demonstratione, scientia et sapientia. Quæ omnia licet à nobis supra fuerint refutata tanquam falsissima, tamen ab Aristotele fuerunt introducta, et penè in omnibus operibus suis usurpata ac celebrata tanquam uerissima. De quibus quidem omnibus uter nostrum, hoc est, Aristoteles an nos uerius senserimus, doctorũ hominum erit iudicium. Nunc nos tantum uolumus philosophiæ candidatos esse admonitos, Aristotelis opera diligenter quidem legenda esse, sed caute et cum iudicio, ne inter plurima uera non paucissima etiam falsa discantur: et in summa de Aristotele ita sentiendum, quemadmodum inter initia operis dixi: nempe, ubi bene dicit nihil melius, ubi male nihil peius posse excogitari. De Galeno uero unà cum Io. Pico Mirandula breuiter ita sentimus, ut libenter fateamur authoritatem eius apud nos tantum quantum maxime potest, ualere debere: ubi decernitur de rebus ad Medicinam pertinentibus, id enim Medici officiũ est, in qua professione præcellentem Galenum uereq; diuinum, unà cun doctorum consensu probamus et admiramur. At cum de rebus extra scientiam Medicinæ positis est iudicandum et decernendum, cautius cum homine agendum putamus. Nam ipse quoq;, ut dixi, mirabiliter infatuatus fuit, inani quadam et uana existimatione et admiratione rerum Dialecticarum, sic ut frequenter in ore habeat demonstrationem illam Aristotelicam, tanquam rem pretiosissimam et diuinã, cum tamen in libello de libris suis ingenue fateatur se libris Dialecticorum ad eam faciendam nihil fuisse adiutum, sed ut eius faciendæ scientiam perdisceret ad Arithmeticos, Geometras, cæterosq; Mathematicos confugere tandẽ sibi necessarium fuisse. Quod si ita est, quid ergo profecit Aristoteles in tradendis Posterioribus Analyticis? et ipse Galenus in quatuor commentarijs, quos à se in Posteriora Analytica Aristotelis conscriptos fatetur, quid tandem utilitatis aut sibi aut alijs attulit? Quid demũ uterq; tantum uerborum et nugarum prodegit in ea re, quæ nemini unquam erat profutura? Sed quid ego quæro utilitatem ullam ex ullis Dialecticorum scriptis? cum ad nugandum tantummodo, et ad tempus frustra consumendum uideãtur fuisse relictæ

Quare nostram hanc de Galeno censuram, ita concludimus, ut moneamus Philosophiæ studiosos, Galeno fidem in Medicina, quantamaxime potest, habendam esse, in reliquis uero rebus, præsertimq; Dialecticis, cum homine cautius agendum. Sed quid dicemus de Interpretibus Aristotelis? nam in his quoq; legendis magnum est periculum ne Philosophiæ studiosi uehementer lædantur, et in maxima incidant errata. Quare de his quoq; aliquid dicendũ uidetur: ac de Græcis primũ, ex quibus hi sunt præcipui, Alexander, Ammonius, Themistius, Simplicius, Philoponus, et alij quidam: qui omnes si considerentur ut Scriptores non omnino inculti neq; barbari, et ut Expositores non obscuri cogitationum suarum, earumq; rerum, quas sciebant, non mihi quidem uidentur prorsus esse contemnendi: sed si cogitentur ut Dialectici et Philosophi, hoc est, ueritatis indagatores et inuentores, quouis nomine eos potius arbitror dignos esse quàm Philosophi. In iudicio enim de rebus paulo maioribus faciendo, et in discernendis ueris ab ijs, quæ falsa sunt, mirum quàm sunt rudes et tardi ingenij, cuius rei hoc uel in primis euidens argumentum et certum indicium affero, quod ex tot falsitatibus et mendacijs et falsis principijs, quibus Dialectica pene tota, et magna etiam Metaphysicæ pars referta est, et quæ à nobis supra fuerunt refutata, ne unum quidem unquam uiderunt. Quod si quis forte negat, tantam erratorum in Dialectica et Metaphysica multitudinem reperiri, quantam nos dicimus, age is, quisquis est, accedat, et argumentis refutationibusq; nostris recte respondeat, contrariumq; eius quod à nobis demonstratũ est, probet: tunc enim fortasse credi poterit, Dialecticam et Metaphysicam tot falsitatibus et mendacijs non esse plenã, quot nos affirmamus et in toto hoc opere probamus. Atq; ita de Græcis Interpretibus Aristotelis in uniuersum iudicamus: nam de singulis eorum erratis si dicere uelim, ne mihi quidem totus atq; integer annus suffecerit. De Latinis uero et Arabibus simul omnibus ita pronuntio, eos non solum cæcutiuisse et penitus exoculatos fuisse in uidendis et animaduertendis erroribus Dialecticæ et Metaphysicæ, quemadmodum et Græci, sed præterea etiã alienos fuisse ab omni politiore doctrina, atq; ita spurce, rustice, et inquinate locutos esse, ut totam Philosophiam et uniuersam sapientiam, barbarismis et soloecismis fœdarint: ex quibus tamen unum excipio, Thomam Aquinatem, qui si cum illo tanto tamq; mirabili ingenio his temporibus natus esset, et literas græcas didicisset, et præceptores meliores habuisset, omninoq; in rectiorem instituisset studiorum uiam, Deum immortalem, qualis et quantus uir potuit euadere: sed temporious illis fuit, cum nec græcas literas in Italia doceret quisquam, nec præceptores ulli inuenirentur nisi barbari et inculti, et

omnino cum Pseudophilosophia ista in Philosophorum scholis sola floreret. Itaq; non mirum est si excellens et foecundum alioqui ingenium in illis tantum scientijs et artibus profecit, quæ tunc uigebant, hoc est, in Dialectica, Metaphysica, et reliquis Pseudophilosophorum disciplinis, in quibus tamen præter cæteros tantum mihi excellere uidetur, quantum monoculus inter cæcos. Ex Arabibus uero neminem excipio, fuerunt enim omnes imperiti, barbari, et inculti, saltē ita ut nunc leguntur translati, et præter cæteros Abenrhois, qui quanto plura scripsit, tanto plura posteris dedit imperitiæ et barbariæ suæ indicia: et illud ante omnia, quod scriptum reliquit in principio Dialectices, cum explanans primum caput Isagoges Porphyrij, et exemplo docere uolens quid esset genus, dixit, Adamum esse genus hominum, et Hispaniam esse genus Hispanorum: ex quibus duobus exemplis tanquam ex specimine quodam de reliqua eius doctrina facile iudicium fieri potest, et intelligi eum prorsus ignorasse quid esset genus. Nam si Adamus esset genus hominum sequeretur Adamum solum esse uniuersam hominum multitudinem, non solum præsentium, sed etiam præteritorum et futurorum: quod idem de Hispania et genere Hispanorum intelligendum est.

De ratione recte philosophandi, et de corrigendis instaurādisq; Philosophiæ studijs, quæ nunc maxima ex parte peruersa et corrupta sunt. Cap. Octauū.

AD persoluendum perfecte omnia ea, quæ inter initia operis promiseramus nos tradituros, superest etiamnum ut pauca scribamus de ratione recte philosophandi, et de corrigendis instaurandisq; Philosophiæ studijs, quæ nunc paulo minus quàm tota peruersa atq; corrupta sunt. Qua parte absoluta et capiti huius et toti libro tandem aliquando finē imponemus. Ergo qui recte philosophari et in ueritate rerum inuestiganda, quamminime fieri potest, errare cupiunt, ij ante omnia in memoriam reducāt ac seruent omnia ea, quæ supra in duobus primis primi libri capitibus à nobis dicta ac præcepta sunt, de principijs philosophandi non solum ueris sed etiam falsis, ut illa tanquam recta et utilia sequi, hæc uero tanquam praua et noxia uitare queant. Hoc est, in primis diligenter percipiant ac discant literas græcas et latinas, in quibus duabus linguis, ut ante dixi, scripta sunt omnia

ferè, quæ sunt scitu cognituq; dignissima. Deinde cognoscant et probe teneant præcepta et documenta omnia, quæ traduntur in libris Grammaticorum et Rhetorum: sine quibus omnis doctrina est indocta, et omnis eruditio est inerudita. Tũ assidue legãt ac uersent probatissimos quosq; authores tã græcos quàm latinos, et communem usum loquendi, non modo illorum sed etiam uulgi ac populi ipsius intelligant. Tum autem ante omnia liberos se conseruẽt ac solutos ab omni Philosophorum secta: neq; se cuiquam ita addicentes, ut quasi uendant atq; abalienent iudicandi libertatem: neq; in ullius, quamlibet magni uiri, uerba ita iurantes, ut non libere et ingenue de omnibus rebus, prout ueritas ipsa et rerum natura postulare uidetur, sentire ac pronuntiare possint. Ad hæc ne à communi et consueta doctorum omnium loquendi consuetudine recedant, ne nimis breuiter nimisq; obscure loquantur aut scribãt, ne tractent quæstiones per se manifestas et inconsistentes, quæ à Græcis uocãtur ἀσύστατα ζητήματα, ne quicquam παράδοξον, aut inusitatum aut nouum in Philosophiam introducant, nec introductum ab alio recipiant aut approbent, nisi magna aliqua ratione aut necessitate adducti et coacti. Quẽadmodum nos antea fecimus, qui et ueritatis amore compulsi et iuuandi studiosos desiderio accensi, introduximus in Philosophiam multa, quæ à nemine unquam ueterum Philosophorum fuerant excogitata: ex quibus unum uel præcipuum fuit, comprehensio uniuersorum singularium sui cuiusq; generis uera, et uniuersum ipsum uerum, uice abstractionis uniuersalium à singularibus falsæ, et uniuersalis falsi. Alterum uero locutiones propriæ et figuratæ à doctissimmis quibusq; uiris tam Græcis quàm Latinis frequenter usurpatæ, loco primarum et secundarum intentionum sophisticarum et monstrosarum, quas imperiti linguarum, et communis loquendi usus ignari, excogitarant. Tertium distinctio et separatio rerum à uerbis, et uerborum à rebus, qua non introducta et ignorata, necesse est in ueterum scriptis intelligendis multa et grauia committere errata, pro primis et secundis substantijs, quæ nulla alia de causa à Pseudophilosophis fuerunt inuentæ, nisi quia neq; rerum à uerbis, neq; uerborum à rebus distinctionem facere sciebant. Quartam positio et introductio multitudinis rerum singularium, siue totius discreti, in quartam partem diuisionis generalis rerum, uice uniuersalis falsi et portentosi, excogitati ac reperti à Pseudophilosophis eo quia nesciebant genera rerum et species diuiduas eorum nihil aliud esse, nisi res, hoc est, singularia in uniuersum capta, uel multitudines rerum singularium uniuerse acceptas. Quintum uera genera, ueras spacies, ueras scientias, ueras artes, loco monstrosorum generum, prodigiosarum specierum, commentitiarum scientiarum, falsarum

artium, et multa alia, quæ nemo unquam ex superioribus Philosophis, quod sciam, animaduerterat. Hæc inquam nos omnia coacti ijs de causis, quas diximus, introduximus in Philosophiam, expulsis et eiectis omnibus eorum cõtrarijs. Præterea ijdẽ recte philosophari cupientes caueant ne pro certo putent istos libros, qui nunc pro Aristotelicis leguntur, uere esse Aristotelicos, atq; ita ut nunc habentur, ab Aristotele uere compositos fuisse, ob eas, quas ante protulimus rationes: et postremo ne ullo pacto credant ad recte philosophandum utilem aut necessariam esse istam Dialecticam siue Logicam, quæ hodie est in usu, et quam nos in toto hoc opere ostendimus esse totã uel falsam, uel inutilem, uel superuacuam, uel impertinentem. Eandemq; opinionem habeant, si non de tota, at certe de magna parte Metaphysicæ, quam unà cum Dialectica supra monstrauimus ex omni artium et scientiarum numero esse remouendã. His enim omnibis, quæ dixi, uel sequendis uel fugiendis studiosi Philosophiæ, uel non omnino uel certe non multum in philosophando poterunt errare: si præterea tamen etiam cognouerint, et tanquam scopulos quosdam diligenter uitauerint ea, quæ supra monuimus esse falsa et peruersa philosophandi principia: ut ea, quæ traduntur à Porphyrio in Isagoge, de genere, specie, differentia, proprio, et accidente, et omnino de uniuersalibus, siue prædicabilibus, siue quinq; uocibus, ut Græci uocant. Item ea, quæ scribuntur ab Aristotele partim in Antepraedicamentis, ut de æquiuocis, de uniuocis, de ijs quæ dicuntur et quæ sunt: partim in Prædicamentis, de substantijs primis et secundis, de loco et tempore et sono, de qualitate tantum speciali, nulla generalis facta mentione, et de alijs: partim in libro Περὶ ἑρμηνείας, de nomine, uerbo, oratione, de diuisione propositionũ in particulares et uniuersales: partim deniq; in alijs omnibus totius Aristotelici Organi libris, quæ à nobis supra fuerunt refutata. Hæc enim uere falsa sunt et peruersa philosophandi principia, quibus recipiendis, probandis, et sequendis non solum Interpretes Græci, Latini, et Arabes, sed etiam Porphyrius, Galenus, et Aristoteles ipse in profundissimas errorum, mendaciorum, et falsitatum tenebras præcipitauerunt. Neq; solum ipsi errauerunt, sed etiam errare fecerunt sexcenta, ut opinor, millia hominum, quicunq; per annos amplius decies centenos illorũ scripta tanquã oracula quædã uel Euangelia legerunt: et omnibus ijs, quæ dicũt, sine ulla cõsideratione aut iudicio plenissimã adhibuerãt fidẽ: atq; ita uelut cæci, ut dicitur, à cæcis ducti omnes simul in tenebrosissimam erroris et ignorantiæ foueam corruerunt. Cur autem ista Dialectica, de qua loquimur, non solum non sit necessaria nec utilis, sed contra potius etiam damnosa et noxia recte philosophari cupiẽtibus, tametsi ex ijs, quæ supra disputauimus,

penè in totis quatuor huius libri uoluminibus ſatis aperte intelligi poteſt, rur=
ſus tamen breuiter hic demonſtro. In ſumma in omni Dialectica et in uniuer=
ſo Ariſtotelis Organo, ut ipſimet Dialectici aiunt, tria tantum traduntur,
quorum unum et primum eſt, ſimplicium uocum apprehenſio, in Iſagoge Por=
phyrij et in Prædicamentis Ariſtotelis: alterum earundem ſimplicium uocũ
apprehenſarũ compoſitio ad propoſitiones faciendas, in libro Περὶ ἑρμηνείας:
tertium compoſitorum diſcurſus ad argumentandum et probandum, in reli=
quis omnibus Dialecticæ Ariſtotelis libris. Quæ quidem tria Dialectici pe=
nè omnia male et peruerſe tradunt, et propterea ſi quis recte philoſophaturus
eorum aliquod unum uel plura diſcat à Dialecticis, non modo non adiuuari eũ
ſed contra potius etiam non leuiter lædi neceſſe eſt. Simplicium autem uocum
ſignificationem à Dialecticis non recte epprehendi, et proterea non recte poſ=
ſe tradi, ex eo maxime probatur et conuincitur, quod in duobus prope millibus
annorum nemo eorum unquam recte potuit intelligere, quid uere ſignificetur
uoce generis, uoce ſpeciei, uoce differentiæ, uoce proprij, uoce accidentis,
uoce eius quod eſt τὸ καθόλου græce, ſiue uniuerſalis latine, uoce ſynony=
mi, uoce homonymi, uoce οὐσίας, uoce ποιότητος, et uocibus aliorum
multorum, quæ omnia à nobis ſupra iure optimo fuerunt reprehenſa, tãquam
recte philoſophari cupientibus non ſolum non utilia ſed etiam damnoſa et no=
xia. Quare quomodo poteſt eſſe utilis aut neceſſaria recte philoſophaturis
pars iſta Dialecticæ? in qua ſi demas ea, quæ ſunt uel falſa, uel inutilia, uel
ridicula, ne quota quidem eius portio ſana remanebit? Quid referam hic in=
gentem multitudinem uerborum inauditorum et pluſquam barbarorum, quæ
à recentioribus Dialecticis latinis per imperitiam non ſolum rerum ſed etiam
linguarum, in Philoſophiam fuerunt inuecta? Quis eſt enim in ſcholis iſtorũ
Philoſophaſtrorum tam parum uerſatus, qui non centies audiuerit, potentia=
litates, quiditates, entitates, hæceitates, uniuerſalitates, formalitates, ma=
terialitates, et alia ſexcenta huiuſmodi uerborum monſtra? Quæ qui paulo
frequentius uſurpant, uſq; adeo læduntur et peruertuntur, ut neceſſe ſit eos
non ſolum ualde falli et errare in philoſophando, ſed etiam in loquendo et ſcri
bendo uehementer fœdari et conſpurcari. Et quiſquam poſthac reperietur,
qui horum omnium admonitus, ſimplicium uocum apprehenſionem à Dialecti
cis petendam arbitretur? profecto ſi id faciet magnas ſtultitiæ ſuæ dabit pœ=
nas. Sed de Latinis Philoſophaſtris hactenus, Græci uero minus quidem illi
barbari ſunt, ſed tamen eorum ſermo non omnino caret uitijs et monſtris, ha=
bent enim et illi quoq; ſuos εἰδικοὺς καὶ κοινοὺς ἀνθρώπους, et τερατώ=
δη γένη καὶ εἴδη, et τὰς δευτέρας οὐσίας, à nemine unquã intellectas.

et τὰς ἀποδείξεις, quarum nullum extat exemplum, ne apud illos quidem, qui eas facere docent, et τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, quas Medicus ille nec apud Medicos, nec apud Philosophos, sed apud solos Deos reperiri putat, si tamen usquam reperiuntur. Omitto sapientiam illam, cuius auxilio Anaxagoras ille, ut opinor, cognouit niuem esse nigram, atq; ideo non immerito pro uere sapientis hominis exemplo ab Aristotele in Ethicis commemoratur. Hæc et huiusmodi alia plurima non tam uocabulorum quàm rerum portenta paßim reperiuntur in libris Pseudophilosophorum græcorum, ut ab eis quoq; uerborum simplicium delectus nullo pacto sit petendus. Quod dixi de simplicium uerborum apprehensione, idem quoq; dico de eorum compositione, hoc est, in componendis simplicibus uerbis et propositionibus faciendis, tam affirmatiuis quàm negatiuis, tam uniuersalibus quàm particularibus: et in omnibus earum oppositionibus tam contrarijs quàm subcontrarijs, tam contradictorijs quàm subalternis, nullo pacto ab ijs, qui recte sunt philosophaturi, imitandum esse modum loquendi Dialecticorum tam Græcorum quàm Latinorum et Arabum. Nam licet Græci minus sint imperiti, et pauciores solœcismos in suis scriptis faciant, tamen in eadem opinionum et sententiarum falsitate et peruersitate uersantur, qua Latini et Arabes. Quare nemo illorum prorsus bene componendi uerba simplicia et faciendi rectas propositiones satis idoneus est author. Nec magis utilis aut necessaria recte philosophari uolentibus est tertia illa pars Dialecticæ, quæ est, ut illi uocant, de compositorum discursu, quàm duæ illæ superiores: si quidē ad syllogismos cæterasq; argumentationes faciendas, et ad inueniendum argumenta, et omnino ad probandum aliquid ueritatemq; inuestigandam quam sint apposita et accommodata Dialecticorum præcepta, satis, ut opinor, abunde supra cognosci potuit ex ijs, quæ diximus de libris quatuor Analyticorum, et octo Topicorum. Nam Parua illa, quæ uocantur, Logicalia, quàm sint inepta, inutilia, et ridicula, ne Dialectici quidem ipsi, si qui sunt paulo minus inepti, dißimulare quidem aut negare audent. Atq; ita neq; simplicium apprehensio, ut eorum nominibus utar, neq; simplicium compositio, neq; compositorum discursus à Dialecticis petenda sunt, eo quod in simplicibus eorum uocibus multi barbarismi, in compositis non pauciores solœcismi, in compositorum uero discursu non solum creberrimæ falsitates sententiarum, sed etiam omnia orationis uitia reperiuntur. Sed dicet aliquis, si nulla istarum trium partium à Dialecticis discenda est, à quo igitur recte philosophari cupientes hæc discere poterunt? Breuiter respondeo, à probatis Scriptoribus tā Græcis quàm Latinis, præsertimq; ab illis, qui in disputando et argumentando frequenter uersantur, ut

ex Græcis

ex Græcis à Platone, à Demosthene, ab Isocrate, atq; etiam ab Aristotele, sed in ijs libris, in quibus loquitur, ut uir doctus, et in media Græcia natus, non in ijs, in quibus ut Dialecticus et Metaphysicus nugatur. Similiterq; ab alijs omnibus, qui uere græcam, non pseudophilosophicam et sophisticam faciunt orationem. Ex Latinis uero à M. Cicerone, et ab alijs uere Scriptoribus Romanis, quicunq; uel disputationes philosophicas, uel orationes aliquas forenses monumentis literarum proditas reliquerunt. Ab his ego inquã non à Pseudophilosophis hortor omnes recte philosophari cupientes, ut discãt uerba simplicia usurpare, ad significandos animorum suorum sensus, et eadem componere ad faciendas propositiones affirmatiuas, negatiuas, uniuersales, particulares, et composita in syllogismos, et quascunq; alias argumentationes formare, et argumenta ad probandum inuenire, siue de humanis rebus siue de diuinis, siue de terrestribus siue de cælestibus sit disserendum ac disputandum. Atq; his de causis arbitror Dialecticam istam nostratem non solum non prodesse ad recte philosophandum, sed contra potius etiam uehementer obesse. Quod autẽ attinet ad studia Philosophiæ, quæ nunc maxima ex parte peruersa sunt atq; corrupta, ea mihi percommode sic uidentur corrigi atq; instaurari posse, si primum ex scholis philosophicis expellantur et eijciantur omnes Dialectici siue Logici, omnes Metaphysici, præsertim barbari, omnes deniq; Pseudophilosophi et Philosophastri, qui profitentur et docent Philosophiam istam balbutientem et barbaram, et omnino omnes, quicunq; sapientiam ab eloquentia, hoc est, ut uere inquit Cicero, tanquã os à pectore et linguam à corde separant. Quandiu enim ista publica et perniciosa studiorum philosophicorum, et omnium bonorum ingeniorum pestis in scholis Philosophiæ et sapientiæ dominabitur, tandiu in eis et barbaries oris, et falsitas cordis expulsa uera Philosophia et uera sapientia dominabitur. Deinde his omnibus expulsis et eiectis si loco eorum accersantur, et conducantur ad prælegendum et docendum homines utriusq; linguæ peritißimi et quoad eius fieri potest, nullius bonæ artis aut scientiæ ignari, sed ante omnia diserti et eloquentes, et qui sapientiam cum eloquentia uel coniunxerint uel certe totis uiribus coniungere adnitantur. Sic enim fiet, ut qui ab eis discent, uno eodemq; tempore et sapientes et eloquentes euadant. Atq; ita mihi studiorum Philosophiæ, quæ nunc maxima ex parte peruersa atq; corrupta sunt, correctio atq; instauratio percommode fieri posse uidetur. Ex multis uero Philosophiæ disciplinis, et ex multis in unaquaq; earum Scriptoribus quam potißimum et quem sequi debeant ij, qui recte sunt philosophaturi, non facile est dictu. Nam cum habeamus prope omnia alia literarum studia fermè perfecta, et in eis Scriptores

excellentiſſimos ac tales, quibus ferè nihil ad perfectionem deeſſe uidetur, ut
in Poeſi ac uerſibus faciendis Homerum et Virgilium, in Eloquentia et ora-
tionibus cõponẽdis Demoſthenem et Ciceronẽ, in Hiſtoria et rerum geſtarum
monumẽtis ſcribendis Dionyſium Halicarnaſſeum et Titum Liuium multosq;
alios tam Græcos quàm Latinos, in Medicina et morbis curandis Hippocra-
tem et Galenũ, in Arithmetica et Geometria reliquiſq; Mathematicis Eucli-
dem et Ptolemæum, et in alijs ſimiliter: Cũ inquam habeamus reliqua omnia
literarum ſtudia talia, et in eis authores tales, quales diximus: tamen neſcio
quo fato aut qua ſtudioſorum infelicitate factum eſt, ut ex multis Philoſophiæ
ſectis, quæ iam inde ab antiquis temporibus fuerunt inſtitutæ, nullam uſq; in
hunc diem habeamus non dico perfectam, ſed ne ad perfectionem quidem longo
interuallo accedentem, quam recte philoſophaturis tuto atq; utiliter ſequen-
dam proponere poſſe uideamur, niſi Peripateticam et Ariſtotelicam, et eam
quidẽ nõ quia perfecta atq; optima ſit, ſed quia minus imperfecta minuſq; mala
quàm cæteræ. Namq; Stoica nimis eſt ſeuera et rigida ut potè, quæ fateri nõ
uult dolorem eſſe malum, et dicere audet peccata omnia eſſe paria. Epicurea
nimis mollis et uoluptaria, quippe quæ ſummum bonum in ſola uoluptate atq;
adeo in cibo et potu rebuſq; uenereis collocat. Academica uetus, hoc eſt, Pla-
tonica ſiue Socratica, nimium à communi omnium uictu ac cultu abhorret,
partim quia tradit abhominandam illam communionem non ſolum omnium bo-
norum, ſed etiã uxorem ac filiorum, partim etiam quia docet fabuloſam illam
animarum noſtrarum tranſmigrationem, partim deniq; quia ponit Ideas illas
nunquam à quoquam ſatis intellectas, et ab Ariſtotele toties refutatas. Sce-
ptica ſiue Ephectica et Academica noua, ex qua etiam fuit Cicero, nimis o-
mnia confundit et incerta reddit, cum nihil omnino certo ſciri putet, et pro
omnibus contraq; omnia diſputare ſe profiteatur in utranq; partem. Ex his
inquam omnibus Philoſophorum diſciplinis et alijs quibuſdam ignobilioribus,
nulla omnino propter eas, quas dixi, cauſas, recte philoſophaturis ad ſequen-
dum atq; imitandum ſatis tuto proponi poteſt, præter unam Peripateticam et
Ariſtotelicam et eam quoq; talem, ut dixi. Quare ut ante non ſemel monui,
ſic etiam hoc loco omnes recte philoſophandi ſtudioſos etiam atq; etiam moneo,
Ariſtotelis ſcripta omnia, diligenter quidem uerſanda et legenda eſſe, præ-
ſertim, quæ non ſunt nec Dialectica nec Metaphyſica, ſed cum diligenti con-
ſideratione ac iudicio, ut recipiantur et probentur ea tantum, quæ ſunt uera
et utilia, quæ autem nec uera nec utilia ſunt, ſtatim improbentur ac reijcian-
tur. De ſcriptis uero et libris Interpretum Ariſtotelis præſertim Græcorũ
deq; ipſis Interpretibus rurſus ita cenſeo, eos non negligendos quidem eſſe

omnino, ſed legendos et ſequendos eodē planè modo quo Ariſtotelem, hoc eſt, non niſi in ſcriptis à dialectica et metaphyſica uanitate alienis, ac ne in his quidem niſi adhibendo maximam conſiderationem ac iudicium, ne ſimul cum ueris non pauca etiam falſa adhæreant ac perdiſcantur. In ſumma de his omnibus, hoc eſt, tam Græcis quàm Latinis et Arabibus, breuiter ita iudicari uolo ut de hominibus parum doctis et iudicio carentibus, ut pote qui ex tot ac tantis tamq; manifeſtis erroribus et falſitatibus Ariſtotelis, quot et quantas nos ſupra refutauimus, ne unam quidem unquam uidere aut animaduertere potuerunt. Quanquam erroris eorum ac deceptionis non tam ipſi in cauſa fuerunt, qui eam Philoſophiæ doctrinam ſequebātur, quam ab Ariſtotele inuenerant traditam et ab omnibus penè uſurpatam, quàm Ariſtoteles ipſe Hæreſiarcha, qui eam doctrinam primus inuenerat ac tradiderat, et errandi eis author fuerat. Quid enim facerent miſeri, qui nullum alium habebant meliorem, quem ſequerētur, et à quo diſcerent? et quomodo non putarent id ſine ulla dubitatione uerum atq; utile eſſe, quod à tot millibus hominum, per tot ſecula, quamuis falſißime confirmatū approbatumq; uidebant? Quamobrem Nicolaus Leonicus Patauinus ætate noſtra uir licet doctißimus in Dialogo quodam ſuo, quem inſcripſit Peripateticum, non recte inuehitur in Philoſophos ſui temporis, quos appellat quaſtuarios, affirmans eos ſine honoris præfatione honeſte nominari non poſſe: tum hæc ad uerbum addit. Tantum enim abeſt ut ab iſtiuſmodi hominibus exculti aliquid eruditiq; diſcas, ut è cōtrario ſi quid eruditi prius excultiq; didiceris, cum ad illos acceſſeris, eorum contagio proculdubio dedocearis oportet. An non ego decem integros annos, horū auditoria, ne dicam, luſtra, aßidua contriui opera? omneſq; illorum ineptias et futiles captionum tricbas, ſiccis, ut aiunt, auribus ebibi? anxie ſemper quæritans, ſi quid inde excerpere poſſem, ne uacuis, quod dicunt, manibus et oſcitans domum redirem. Verum Dijimmortales, quam rerum inanitatem apud illos, quantam bonarum literarum ſolitudinem reperi, in quo tamen ut in malis nihil mihi magis ſapere uiſus ſum, quàm quod cum illis deſipere aliquando deſtiti: neq; per omne uitæ ſpatium, ut pleriq; ſolent, in cœnoſa illa ignorantiæ uoragine demerſus contabui. His inquam uerbis Leonicus, ut dixi, inuehitur in Philoſophaſtros ſui temporis, et uere quidem ille, ſed non omnino iuſte. Nam ſunt illi quidem tales, ut ab eo deſcribuntur, ſed cauſa cur ita ſint, non tam in ipſis eſt quàm in Ariſtotele eorum Hæreſiarcha: ille enim reliquit eis præclarum illud Dialæcticæ Organum, et egregios illos Metaphyſicæ libros, quibus in operibus fermè nihil aliud niſi nugari et garrire diſcunt. Quare debebat Leonicus non eos ſolos accuſare, ſed unà cum eis etiā

Aristotelem reprehendere, qui nos tam inepte docuit, ut ita dicam, dialecticari et metaphysicari: nam cum ita dico, nihil mihi ineptius aut insulsius dicere posse uideor. Similiter Io. Picus Mirandula, in quadam Epistola ad Hermolaum Barbarum, non recte prætermisso Aristotele conqueritur de solis Interpretibus Aristotelicis, quod apud illos meliorem ætatis partem et tãtas uigilias perdiderit: ita enim scribit. Sed mirum dictu quàm persuadeas et legentis animũ, quocũq; uelis impellas. Quod ego sum expertus cum semper alias, tum hac proxima tua epistola, in qua dum barbaros hos Philosophos insectaris, quos dicis haberi uulgo sordidos, rudes, incultos, quos ne uixisse quidem uiuentes, ne dum extincti uiuant, et si nunc uiuant, uiuere in pœnam et contumeliam: ita porrò sum commotus, ita me puduit piguitq́; studiorum meorum (iam enim apud illos sexennium uersor) ut nihil minus me fecisse uelim, quam in tam nihili facienda re tam laboriose contendisse: Perdiderim ego inquam apud Thomam, apud Io. Scotum, apud Albertum, apud Abenrhoem meliores annos, tantas uigilias, quibus potuerim in bonis literis fortasse non nihil esse? Hæc quoq; Io. Picus Mirandula contra barbaros Aristotelis Interpretes conqueritur, et uere ille quidem, sed quemadmodum Leonicus, nõ omnino iuste, quia prætermittit eum, qui tantorum illis errorum causa fuerat, hoc est, Aristotelem. Sed ô Pice non recte facis, cum de solis Interpretibus Aristotelis quereris, ipsum autem Aristotelem, qui omnium malorum causa et origo fuit: omittis, dicens te perdidisse meliores annos, tantasq́; uigilias apud Interpretes Aristotelis, et nolens illud dicere, quod erat uerius, eadem illa omnia te multo ante perdidisse apud Aristotelem. De Aristotele loquor Dialectico et Metaphysico, atq; etiam magna ex parte Physico tantum, non de alijs illius scriptis, si tamen uere illius sunt, quanquam in eis quoq;, ut ante dixi, non pauca sunt, quæ non careant uitio. Quare mihi multo rectius et uerius sensisse ac fecisse uidetur Laurentius Valla, qui prætermissis Interpretibus, omnem tantorum errorũ et falsitatum culpam in Aristotelem, tanquam in uerum authorem ac primum fontem reijcit, et ipsum reprehendit apertissime ubicunq; uidetur errare. In Dialectica enim sua libro primo capite nono, ita scribit. Cum omnium opiniones confutat Aristoteles, ut ineptas ipse omnium penè sensit ineptissimè, uel ob hoc, quod animam dat arboribus et herbis: et eodem libro cap. XVI. cum de entelechia locutus esset, ita inquit, Valeant igitur hæc superstitiosa et calumniosa Aristotelis uocabula, in quibus cum uult uideri argutus, mihi uidetur potius arguendus: et alijs multis in locis eodem modo. Sic igitur et omnes recte philosophandi studiosi recte philosophari, et studia Philosophiæ maxima ex parte peruersa atq; corrupta, cor-

rigi atq; instaurari posse nobis uidentur. Quibus ita monstratis ut tandem aliquando et caput hoc postremum, et totum hunc librum absoluamus, ita cõcludimus, ut relinquamus duo memoriæ mandanda, et aßidue diligenter cogitanda omnibus, qui recte philosophari cupiunt, quorum unum est, Vbicunq; et quotcunque Dialectici Metaphysiciq; sunt, ibidem et totidem esse capitales ueritatis hostes, alterum uero, Quandiu in scholis Philosophorum regnabit Aristoteles iste Dialecticus et Metaphysicus, tandiu in eis et falsitatem et barbariem, si non linguæ et oris, at certe pectoris et cordis regnaturam.

* * *

QVARTI ET VLTIMI LIBRI FINIS.

QVoniam hic aliquot paginæ quaternionis huius supererant uacuæ, idcirco putauimus eas esse implendas quibusdam monitis, diligenter memoriæ mandandis et frequenter in ore habendis ab omnibus recte philosophari cupientibus. Quæ sunt hæc.

Scientia.

κοινῶς	κυρίως	ἰδίως
Communiter, qua res qualiscunq; , et quomodocunq; cognoscitur.	Proprie, ut scientia Medicinæ et Architecturæ.	Priuatim, ut scientia illa Pseudophilosophorum; quam ex demonstratione potissima fieri dicunt.

Generalis et uera Scientiæ definitio.

Scientia est cognitio rei uel rerum scitu dignarum, cognitu difficilium, et uulgo ignotarum.

Generalis et uera Artis definitio.

Ars est scientia bene faciendi aliquid.

Rhetoricæ definitio uera.

Rhetorica est ars bene dicendi de omnibus rebus.

Medicinæ definitio uera.

Medicina est ars bene curandi morbos, et uulnera.

Iurisciuilis definitio uera.

Iusciuile est ars bene respondendi de iure.

Generis definitio uera.

Genus est multitudo siue totum discretum, ex omnibus suis speciebus non solum diuiduis sed etiam indiuiduis, neq; solum præsentibus sed etiam præteritis et futuris constans.

Speciei definitio uera.

Species est pars generis, quæ unà cum alijs multis ipsius generis substantiam (perficit.

Differentiæ definitio uera.

Differentia est qualitas, qua res inter se differunt.

Proprij definitio uera.

Proprium est qualitas quæ adest uel omni et soli, uel si non soli at certe omni.

Conclusiones, quæ in hoc opere diuersis in locis probatæ sunt.

Est unum tantum genus generalißimum uerũ, hoc est, genus rerum, siue res figuratę, non decem genera generalißima, ut falsò putauit Aristoteles.

Ens, unum, aliquid, uerum, bonum, in genere rerum continentur, tanquam species siue partes in toto suo discreto.

Genus rerum prima sectione diuiditur in duas species, hoc est, in substantias et qualitates.

Accidentia omnia sunt qualitates, non contra.

Homo non est species specialißima, ut falsò aiunt Dialectici, sed uere genus Troiani et Thebani, et Troianus et Thebanus uere sunt species hominis, ut rectißime dicit Cicero.

Indiuidua ut Socrates et Plato uere sunt species hominis, sed species indiuiduæ, siue species specialißimæ.

Differentia nihil aliud est, nisi genus differens.

Proprium nihil aliud est, nisi genus proprium.

Accidens nihil aliud est, nisi genus accidens.

Animal non minus est differentia et proprium quàm genus.

Rationale non minus est genus quàm animal, et species quàm homo, et proprium quàm risibile.

Risibile non minus est genus quàm animal, differentia quàm rationale, species quàm homo.

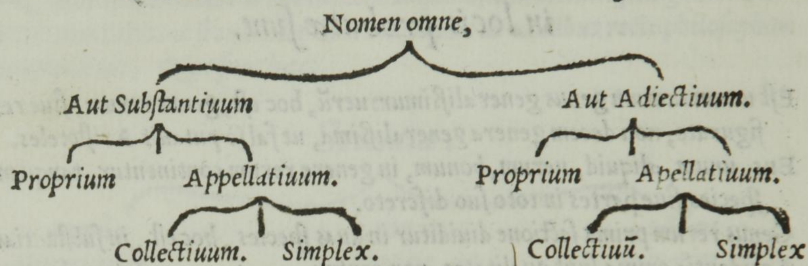
Arbor generica substantiæ tota constat ex singularibus et multitudinibus singularium, eodemq; modo arbores reliquorum generum, in quibus præter singularia et multitudines singularium omnino nihil aliud uere reperitur.

In diuisione generis nihil aliud diuiditur, nisi multitudo singularium maior in alias multitudines minores, uel in singularia.

Propter ignorationem locutionum propriarum et figuratarum, Pseudophilosophi introduxerunt primas et secundas intentiones.

Propter ignorationem distinguendi res à uerbis et uerba à rebus, Pseudophilosophi introduxerunt primo, primas et secundas substantias et omnia ea, quæ ab ipsis appellantur uniuersalia : deinde etiam uniuoca et æquiuoca et analoga, de quibus ita loquuntur ut nesciant utrum de uocibus loquantur, an de rebus : et postremo definiuerunt res perinde ac si essent uoces, ut genus rerum pro uoce generis, hoc est, pro nomine appellatiuo, nam omnia nomina appellatiua sunt uoces generum.

Generalis omnium Nominum diuisio.

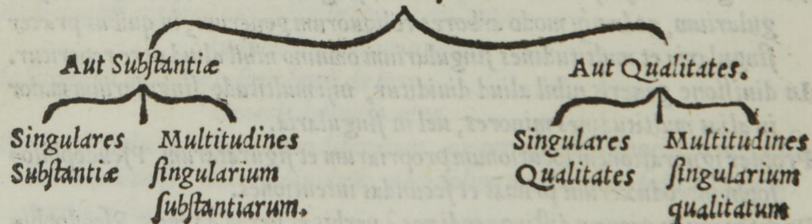

Nomen substantiuum est illud quod semper significat rem tanquam per se stantẽ, et ad interrogationẽ factã per quid est, semper priore loco respõdetur.

Nomen adiectiuum est illud quod semper significat rem tanquam in alio existentem, et ad interrogationem factam per quale est, semper recte responderi potest.

Nomen appellatiuum, ut Grammatici dicunt, est illud quod est commune multorum in multis pronuntiationibus, siue quod dicitur de multis in multis enuntiationibus, siue ut Dialectici aiunt, quod dicitur de pluribus differentibus specie in eo quod quid est: Nam ipsi propter ignorationem definiendi, cum genus definire uellent, non genus sed uocem generis, hoc est, nomen appellatiuum definiuerunt.

Generalis diuisio Rerum.

A

Vniuersalia

INDEX

INDEX FINIS.

Erratorum, quæ inter imprimendum admissa sunt, castigatio: primus numerus paginam significat, secundus autẽ uersum paginæ.

6	partim	32
13	atq; ideo	2
14	Latini uocant	5
14	ut nos	7
35	perinde ac si	37
45	ut inquit	19
50	Nostrum uniuersum	36
51	nostrum uniuersum	10
57	labefactati	33
58	aliquod	10
63	nuncupant	9
63	sed ut est in se	19
72	At enim	35
75	sumptæ	22
75	naturæ uniuersæ siue res uniuersæ	24
77	formicam	37
79	speciem diuisibilem	15
79	significaret	16. 17
81	intelligente ui	18
82	ut in fine capitis probabimus	6
83	uel formam domus	33
88	sine genere	30
94	ut quemadmodum antea fecimus, sic hic quoq;	13.
116	Vt ex	32
121	constent	32
123	maxima	37
131	generi canum	33
143	continuo, discreto et	24
149	explicat	14. 15
149	per differentias	29. 30
150	infra libro III cap. II	29
153	ab ordine scriptorum ipsius	35
155	ὁμονύμως	24
155	ueteres, pro recte loquentes	30
161	sed næ ego stultior	33
162	disserere	4
165	aliquod	13
165	Dialectici	35
166	recte factum iri	18
169	discedendum	31
171	accidentalis in arbore Qualitatis	
175	ex generibus et speciebus	3
176	maxima ex parte	12
178	quæ ipsæ quidem	21
179	ab accidentibus et qualitatibus	2
190	sit. pro scit	1
193	sententiam, pro scientiam	17
197	scientiã esse habitũ siue in genere habituũ, et habitũ esse	17
204	barbarie	19
204	notißimam	35
205	œconomice	32
211	perfecto	37
213	nos politicen	13
215	incommensurabilem lateri	14
216	reducuntur	19
216	politici	29
221	Tertium quia	34
223	quam quæ apud Sagram	18
224	producere, pro perducere	27
233	non esset idoneus, qui	32
249	ne sim longior	30

249	quis unquam fando	33
256	numerentur	19
279	Dialecticis tuis nō solū suas	19
287	uerius	36
288	modo	11
288	non in recto	17
295	quid est, pro quale est	2
295	nomen appellatiuum	30
299	conueniant, pro conueniat	1
299	siue, pro sint	7
313	aliquod	36
315	mentis acumine constare,	37
318	Elenchis	11
322	quam	10
326	lætum, pro letum	7
347	institisset	35
348	huic	30
351	apprehendi	12

FINIS.

Impressum Parmæ apud Septimum
Viottum Mense Maij
M D LIII.

Ἡ ἈΡΕΤῊ ΤῊΝ
ἈΜΦΆΛΙΑΝ ΓΕΝΝᾺ

